

รายงานการวิจัย

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุ
และข้อเสนอเพื่อการเสริมสร้างภาวะพหุศักยภาพของผู้สูงอายุไทย

Digital Technology Utilization of Elderly and
Framework for Promoting Thai Active and Productive Aging

รองศาสตราจารย์ ดร. พนม คลีฉายา
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

รายงานการวิจัย

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุ
และข้อเสนอเพื่อการเสริมสร้างภาวะพหุศักยภาพของผู้สูงอายุไทย

Digital Technology Utilization of Elderly and
Framework for Promoting Thai Active and Productive Aging

รองศาสตราจารย์ ดร. พนม คลีฉายา
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

โครงการวิจัย	การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุและข้อเสนอเพื่อการเสริมสร้างภาวะพลัดพรากของผู้สูงอายุไทย
ชื่อผู้เขียน	รองศาสตราจารย์ ดร. พนม คลีฉายา
สาขา/คณะ/มหาวิทยาลัย	คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีงบประมาณ	2561
คำหลักสำคัญ	ผู้สูงอายุ / เทคโนโลยีดิจิทัล / รู้เท่าทันสื่อ/ ผลผลิต

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและอธิบายปัจจัยตัวบุคคล เทคโนโลยี แรงจูงใจในการใช้งานเทคโนโลยี สถานภาพการเข้าถึง การใช้งาน และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของกลุ่มผู้สูงอายุและผู้สูงอายุวัยต้น และสังเคราะห์สร้างข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาภาวะพลัดพรากของผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีกลุ่มตัวอย่างอายุ 50-70 ปีทั่วประเทศ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ อุบลราชธานี นครสวรรค์ ระยอง สงขลา กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 1,400 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 44 คน และผู้สูงอายุ 50-59 ปี จำนวน 20 คน จากภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งการศึกษาค้นคว้าตัวอย่างผู้สูงอายุที่สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างความสัมพันธ์ สร้างรายได้ และผลผลิตชุมชน รวม 10 กรณีตัวอย่าง นำผลการวิจัยมาสังเคราะห์สร้างข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาภาวะพลัดพรากของผู้สูงอายุ

ผลการวิจัยเชิงสำรวจพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งใช้งานอินเทอร์เน็ตมานานกว่า 5 ปี มีความคล่องแคล่วในการใช้งานโทรศัพท์มือถือ ส่วนใหญ่อาศัยในพื้นที่มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เกือบทั้งหมดมีโทรศัพท์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต จำนวนมากกว่าครึ่งจ่ายค่าบริการแบบเหมาจ่ายรายเดือน มีค่าใช้จ่ายบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงอยู่ระหว่าง 300-600 บาทต่อเดือน ราคาโทรศัพท์มือถือที่มีราคาอยู่ระหว่าง 3,001-7,000 บาท

แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีกลุ่มอายุ 50-54 อยู่ระดับมาก ในขณะที่กลุ่มอายุ 55-70 ปี อยู่ระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าถึงและใช้งานอินเทอร์เน็ตวันละ 5-6 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที -1 ชั่วโมง โปรแกรมที่ใช้มากที่สุดคือ ไลน์ เฟซบุ๊ก และยูทูบ โดยใช้สนทนา อ่านข่าวติดตามข่าวสารในระดับมาก ในขณะที่ใช้สืบค้นข้อมูลและโพสต์ข้อความในระดับปานกลาง และรับส่งอีเมล ซื้อสินค้าออนไลน์ และโอนเงินผ่านแอปพลิเคชันในระดับน้อย และสร้างเนื้อหาด้วยตนเองในระดับน้อยที่สุด

ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว อยู่ในระดับมาก แต่ด้านสร้างรายได้ กลุ่มอายุ 50-54 ปี อยู่ในระดับน้อย และกลุ่มอายุ 55-70 ปี อยู่ในระดับน้อยที่สุด การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุกลุ่ม 60-70 ปี อยู่ระดับปานกลาง ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุ 50-59 ปี อยู่ระดับมาก

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพอธิบายเชิงลึกเพิ่มเติมว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ได้แก่ อาชีพ การเรียนรู้จากเทคโนโลยี ทักษะความสามารถ/การพัฒนาตนเอง ความ

ซับซ้อนยุ่งยากของเทคโนโลยี ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการอินเทอร์เน็ตและความคุ้มค่า บุตรหลานที่อยู่
ห่างไกลเป็นแรงผลักดันให้ใช้เทคโนโลยีเพื่อติดต่อสื่อสารใกล้ชิดกัน

ผู้สูงอายุมีอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยี ได้แก่ ปัญหาทางด้านสายตา การหลงลืม
ภาษาอังกฤษ ความกังวลเรื่องความเสี่ยงและอันตรายจากการใช้งาน

ผู้สูงอายุต้องการการสนับสนุนด้านการเข้าถึงบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ต้องการ
เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน การสอนเรื่องของการใช้สื่อออนไลน์ในการขายสินค้าชุมชน
สร้างเพจหรือการผลิตเนื้อหาออนไลน์ และธุรกิจการสร้างรายได้จากสื่อออนไลน์

กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่สามารถใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างพลังได้ มาจากความเป็น
ตัวตน ความคิด ความรู้ ทักษะ ความสามารถที่สั่งสมมานานของผู้สูงอายุ การก้าวข้ามอุปสรรคด้าน
เทคโนโลยีด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเองและการสอนจากบุตรหลาน การสนับสนุนจากหน่วยงานและ
องค์กรสาธารณประโยชน์ ทั้งนี้การเชื่อมโยงระหว่างรุ่นวัยเป็นปัจจัย นอกจากนี้กรณีตัวอย่างสะท้อน
ให้เห็นว่าการหารายได้แบบอิสระบนสื่อออนไลน์ เป็นเส้นทางสู่ความมั่นคงทางรายได้ของผู้สูงอายุได้

งานวิจัยสร้างข้อเสนอเพื่อการพัฒนาพลังผู้สูงอายุในสังคมผู้สูงอายุยุคดิจิทัล เน้น
การเตรียมพร้อมให้ผู้สูงอายุสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมี
ความมั่นคงทางรายได้ มีความสามารถในการสร้างผลผลิตชุมชนได้ ประกอบด้วยข้อเสนอเชิงนโยบาย
2 ด้านหลัก ได้แก่ แนวนโยบายสวัสดิการพื้นฐานด้านเทคโนโลยี และคุณภาพชีวิตในสังคมผู้สูงอายุ
5G และ แนวนโยบายด้านความมั่นคงในชีวิตผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยี

Project Title	Digital Technology Utilization of Elderly and Framework for Promoting Thai Active and Productive Aging
Author	Associate Professor Phnom Kleechaya, Ph.D.
Department/Faculty/University	Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University
Project period	2018
Key word	Elderly, Digital, Active Aging, Aging Society

Abstract

This research aims to explore and explain in three dimensions (individuals, technologies, and motivations) of technology usages, the status of accessions, usages, and abilities to use digital technology of the elderly as well as near-elderly. Moreover, the research aims to propose suggestion of policy for promoting Thai active and productive aging by digital technology. The research was conducted by mixed methods research combined with survey research and in-depth interview. A total of 1,400 samples for survey data collection were gathered from ages 50 to 70 nationwide including with Chiang Mai, Ubon Ratchathani, Nakhon Sawan, Rayong, Songkhla, and Bangkok Metropolitan Region. For the in-depth interview, it comprised of two age groups: 1) the elderly (above the age of 60) and 2) the near-elderly (between the ages of 50 to 59) among 64 participants nationwide. In addition, the research examines 10 case studies of the elderly who utilized technologies for building relationships, making money and strengthening community productivity. Then, the results were analyzed to propose a policy for promoting active aging.

The results of survey research show that nearly half of samples have been using the internet for more than 5 years and become an expert in smartphone usages. Almost of them have mobile devices to connect with the internet; the prices of smartphones are in between THB 3,001-7,000. Moreover, most of them live in the area providing high speed internet, and more than half choose postpaid plans for internet packages costing THB 300-600 per month.

While the elderly, aged 55-70, have moderate levels of motivation to use technologies, the age group of 50-54 reported high motivations. Moreover, the sample group accesses to the internet approximately 5-6 times per day and spends 30 mins to an hour each time. The programs the sample group used the most are

LINE, Facebook and YouTube, and the sample group highly uses these programs for making conversations, following and reading the news. Also, the sample group moderately uses internet for searching information and posting contents. Plus, the programs are used for sending and receiving emails, purchasing products online and transferring money through bank's applications at a low level. Surprisingly, generating contents by himself/herself is in the lowest level of the purpose of usages.

Besides, the ability in using technologies for building relationships with families is at a high level. In using technologies for making money aspect, the age group of 50-54 is at the low level when the age group of 55-70 is critically at the lowest level. Moreover, the elderly group (60-70 years) has moderate digital literacy while the near-elderly (50-59 years) is at a high level.

Further in-depth interview showed that factors affect the use of technology of the elderly are career, learning from technology, skills or self-development, technology complexity, internet costs and value, and to keep in touch with children who live far away.

However, to use technology the elderly also has obstacles such as vision problems, forgetfulness, English, risks and dangers of use concerns.

In addition, the elderly needs more support for accessing to high speed internet services, learning daily life technology usages and social media for business to sell community products online. They also need helps in creating pages or online contents, and making money from social media.

The case study of seniors demonstrates that the elderly is able to use technology for strengthening productive aging from their accumulated individuality, idea, knowledge, skills and efficacy. Moreover, overcoming technology barriers through self-learning and teaching from their children as well as supporting from agencies and public benefit organizations also help them become a productive aging owing to the linkage between age differences. On top of that, the case reveals that earning money online is the way to have income security for the elderly.

In conclusion, to promote productive aging of the elderly in the digital age society it should be emphasized the preparation for the elderly to be able to use technology in their daily lives with a high quality of life, income stability and the ability to produce community products as well. In general, these results suggest two main policy proposals included with the basic welfare policy in technology as well as the quality of life in the 5G aging society and the policy on security in the elderly life with technology.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยการสนับสนุน และความช่วยเหลือจากหลายส่วน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกภาคส่วนที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2561 และการสนับสนุนจากมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม คือ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ ศาสตราจารย์ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุภัทวดี อภินันท์ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบความสมบูรณ์ข้อเสนอเชิงนโยบาย คือ รองศาสตราจารย์ มาลี บุญศิริพันธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. นันทิยา ดวงภุมเมศ คุณพันธุ์ทิติ สิริภธาดา รวมทั้งผู้ประสานงานเก็บข้อมูลในพื้นที่ทุกท่านจากส่วนงานหลายส่วนงานที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ประสานงานนัดหมายผู้ให้สัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

ขอขอบพระคุณ ดร. นายแพทย์ ภูษิต ประคองสาย เลขาธิการมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) คุณสุทธิกานต์ ชุณหะสุทธิวัฒน์ ผู้จัดการโครงการ และคุณดารณีสุดาชม ผู้ประสานโครงการ ที่สนับสนุนการประสานงานอย่างราบรื่นและสำเร็จตามเป้าหมาย ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. ปาริชาติ สถาปิตานนท์ คณบดี ศาสตราจารย์ รุ่งภา พิตรปรีชา รองคณบดีฝ่ายบริหาร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกัญญา สมไพบูลย์ รองคณบดีฝ่ายวิจัยและวิรัชกิจ คณะนิเทศศาสตร์ ที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยอย่างดี รวมทั้ง คุณกมลรัตน์ กิจรุ่งไพศาล นักวิจัยผู้ช่วย หน่วยปฏิบัติการวิจัยฯ DIRU และเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะนิเทศศาสตร์ ที่ให้ความช่วยเหลือประสานงานวิจัยให้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการวิจัยครั้งนี้จะสามารถนำไปสู่การสร้างสังคมผู้สูงอายุในยุคดิจิทัล ที่เปี่ยมด้วย “พหุพลัง” ที่ผู้สูงอายุสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างความมั่นคงทางรายได้ สร้างผลผลิตชุมชน และได้รับการเคารพยอมรับในศักยภาพและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุจากคนต่างรุ่นวัย

ผู้วิจัย

กรกฎาคม 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(14)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
1.3 นิยามศัพท์	7
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการจากการวิจัย	9
บทที่ 2 การสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 แนวคิดช่วงวัยชีวิตผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ	10
2.2 ปัจจัยตัวบุคคล เทคโนโลยี และแรงจูงใจการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ	14
2.2.1 การใช้เทคโนโลยีของผู้ใหญ่วัยกลางคน	14
2.2.2 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุ	16
2.2.3 การใช้เทคโนโลยีสร้างความผูกพันในครอบครัว และสังคมของผู้สูงอายุ	16
2.2.4 ลักษณะการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ	18
2.2.5 แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุ	19
2.3 การเข้าถึง ลักษณะการใช้งาน และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ	20
2.3.1 ความสามารถในการยอมรับและเรียนรู้เทคโนโลยี	22
2.4 ปัจจัยและอุปสรรคของการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ	24
2.4.1 ความซับซ้อนและการไม่ไวใจของข้อมูลเทคโนโลยี	25
2.4.2 ปัจจัยทางด้านสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม	25
2.4.3 ศักยภาพทางด้านร่างกายในการใช้เทคโนโลยี	26
2.4.4 คุณลักษณะทางประชากรส่วนบุคคล	26

2.5 แนวคิดภาวะพหุพิพจน์และผลิตภาพของผู้สูงอายุ	26
2.5.1 ดัชนีภาวะพหุพิพจน์ผู้สูงอายุไทย	27
2.5.2 ศักยภาพทางเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ	28
2.5.3 การสร้างรายได้และผลิตภาพในวัยเกษียณอายุ	32
2.5.4 ปัจจัยเกี่ยวข้องกับศักยภาพในการสร้างผลิตภาพของผู้สูงอายุ	34
2.5.5 ผลิตภาพแรงงาน (Labor productivity) และทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ	38
2.6 แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล	42
2.6.1 ปัญหาและผลกระทบจากการขาดการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุ	45
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	50
3.1 การวิจัยเชิงสำรวจ	50
3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	50
3.1.2 วิธีการสุ่มตัวอย่าง พื้นที่เก็บข้อมูล และจำนวนตัวอย่าง	51
3.1.3 เครื่องมือเก็บข้อมูล และการวัดตัวแปร	52
3.1.4 การทดสอบความน่าเชื่อถือเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	55
3.1.4.1 ความเที่ยงตรง (Validity)	55
3.1.4.2 ความเชื่อมั่น (Reliability)	56
3.1.4.3 การตรวจสอบจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย	57
3.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	57
3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ	58
3.2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุและผู้ก้ำวส่วยผู้สูงอายุ	58
3.2.1.1 จำนวนผู้ร่วมสัมภาษณ์	59
3.2.1.2 ประเด็นการสัมภาษณ์	59
3.2.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	62
3.2.2 การสัมภาษณ์กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่ใช้สื่อเทคโนโลยี	62
3.2.2.1 กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุ	62
3.2.2.2 ประเด็นการสัมภาษณ์	65
3.3 การสังเคราะห์สร้างข้อเสนอเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างภาวะพหุพิพจน์	67
3.4 การรายงานผลการวิจัย	67
บทที่ 4 ผลการวิจัยเชิงสำรวจ	68
4.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยตัวบุคคล	69
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเทคโนโลยี	79

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี	82
4.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเข้าถึงและการทำงานของอินเทอร์เน็ต	87
4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสามารถการใช้งานสร้างความสัมพันธ์ การหารายได้จากการใช้งานอินเทอร์เน็ต	102
4.6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล	107
4.7 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบแรงจูงใจในการใช้อินเทอร์เน็ต	112
4.8 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการใช้งานอินเทอร์เน็ต	120
 บทที่ 5 ผลวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ	 128
5.1 กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอายุ 60 ปี ขึ้นไป	128
5.1.1 การเริ่มต้นใช้เทคโนโลยี	128
5.1.2 การได้โทรศัพท์สมาร์ตโฟนเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตมาครอบครอง	130
5.1.3 การเรียนรู้เทคโนโลยี	131
5.1.4 ความซับซ้อนยุ่งยากของเทคโนโลยี	133
5.1.5 ทักษะ ความสามารถ และการพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยี	134
5.1.6 แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี	137
5.1.7 การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี/การนำไปใช้	139
5.1.8 ปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคการใช้เทคโนโลยี	144
5.1.9 การก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ /การแก้ไขปัญหา	146
5.1.10 ค่าใช้จ่าย และความคุ้มค่าของการจ่าย	147
5.1.11 ความเห็นด้านการขายสินค้าออนไลน์	151
5.1.12 เทคโนโลยีกับความสัมพันธ์กับครอบครัว สังคม และชุมชน	152
5.1.13 ความกังวล ความเสี่ยงของเทคโนโลยี	156
5.1.14 ความเสี่ยงของเทคโนโลยีหรือผลกระทบ	157
5.1.15 ความปลอดภัย	158
5.1.16 ความต้องการสนับสนุน	159
5.2 กลุ่มผู้จะก้าวสู่ผู้สูงอายุ กลุ่มอายุ 50-59 ปี	162
5.2.1 จุดเริ่มต้นการใช้ (เหตุผลในการใช้)	162
5.2.2 การได้มาของเครื่อง	163
5.2.3 การเรียนรู้จากเทคโนโลยี	163
5.2.4 ความซับซ้อนยุ่งยากของเทคโนโลยี	164
5.2.5 ด้านทักษะความสามารถ/การพัฒนาตนเอง	165
5.2.6 แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี	167
5.2.7 การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี/การนำไปใช้	167
5.2.8 ปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคการใช้เทคโนโลยี	171

5.2.9 การก้าวข้ามอุปสรรคและการแก้ไขปัญหา	173
5.2.10 ค่าใช้จ่าย และความคุ้มค่า	174
5.2.11 ความเห็นด้านการขายสินค้าออนไลน์	176
5.2.12 เทคโนโลยีกับความสำคัญกับครอบครัว สังคม และชุมชน	176
5.2.13 ความกังวลและความเสี่ยงจากการใช้งาน	178
5.2.14 อันตรายจากการใช้เทคโนโลยี	179
5.2.15 ความปลอดภัย	180
5.2.16 การวิเคราะห์ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสาร	181
5.2.17 ความต้องการสนับสนุน	182
5.2.18 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการอบรมเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีของวัยนี้	184
5.3 สรุปประเด็นผลสัมภาษณ์	185
บทที่ 6 กรณีตัวอย่างพฤติกรรมของผู้สูงอายุ	191
6.1 กลุ่มใช้เทคโนโลยีสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว	192
6.1.1 โตโต้พาเที่ยว	193
6.1.2 ป้าแบ็คแพ็ค	199
6.1.3 Paatax Channel	205
6.1.4 จีเพ็ก สถานียูทูบ Neophuket Food Channel	211
6.2 กลุ่มใช้เทคโนโลยีสร้างรายได้	217
6.2.1 เพลง “ผ้าไหมป้ามะลิ บุรีรัมย์”	217
6.2.2 Youtube Chanel “Pai 91.5”	224
6.2.3 น้ำแข็ง คีโต	231
6.2.4 ChalokeDotcom	238
6.3 กลุ่มใช้เทคโนโลยีสร้างผลิตผลและชุมชน	244
6.3.1 ป้าลมอาสาสมัครภัยพิบัติชุมชน	244
6.3.2 “โจน จันได” ชีวิตง่ายแบบพอเพียงด้วยวิถีอินทรีย์	252
6.4 บทสรุปกรณีตัวอย่างเสริมสร้างพฤติกรรม	259
บทที่ 7 ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างภาวะพฤติกรรม	262
7.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล	264
7.2 แนวนโยบายเพื่อคุณภาพและความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล	272
7.3 กลไกการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ	281

บทที่ 8 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย	284
8.1 สรุปผลเชิงสำรวจ	284
8.2 ผลการวิจัยเจาะลึก	289
8.3 ถอดบทเรียนกรณีตัวอย่างเสริมสร้างพฤติกรรม	294
8.4 ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมผู้สูงอายุ	296
8.5 อภิปรายผลวิจัย	297
8.6 ข้อเสนอแนะเชิงประยุกต์ใช้	307
8.7 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อเนื่องในอนาคต	308
รายการอ้างอิง	309
ภาคผนวก	319
ก. ใบรับรองโครงการวิจัย จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
ข. แบบสอบถามการวิจัย (ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย ฯ)	
ค. คำถามสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ (ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย ฯ)	
ง. คำถามสัมภาษณ์กรณีศึกษาผู้สูงอายุ (ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย ฯ)	
จ. ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 พื้นที่เก็บข้อมูลและจำนวนตัวอย่าง	51
3.2 พื้นที่เก็บข้อมูลสัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้ก้ำวผู้ช่วยผู้สูงอายุ	57
4.1 จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามจังหวัด	68
4.2 จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามพื้นที่	69
4.3 จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามเพศ	69
4.4 จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามระดับการศึกษา	70
4.5 จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามรายได้	71
4.6 จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามอาชีพ	72
4.7 จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามสถานภาพ	73
4.8 จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามระยะเวลาที่ใช้อินเทอร์เน็ต	74
4.9 จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามความคล่องแคล่วในการใช้คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก	75
4.10 จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามความคล่องแคล่วในการใช้แท็บเล็ต	76
4.11 จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามความคล่องแคล่วในการใช้สมาร์ทโฟน	77
4.12 จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามปัจจัยเทคโนโลยี	78
4.13 จำนวน ร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจด้านสุขภาพกายจิต ใช้ชีวิต	81
4.14 จำนวน ร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจด้านการมีส่วนร่วม	82
4.15 จำนวน ร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจด้านความมั่นคงในรายได้ ที่อยู่อาศัย	83
4.16 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาพฤติกรรม	84
4.17 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุจำแนกตามแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี	85
4.18 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความถี่ในการใช้งานแต่ละวัน	86
4.19 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะเวลาการใช้งานแต่ละครั้ง	87
4.20 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระยะเวลาการใช้งานแต่ละวัน	87

4.21 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความถี่ในการใช้โปรแกรม กลุ่มอายุ 50-54 ปี	89
4.22 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความถี่ในการใช้โปรแกรม กลุ่มอายุ 55-59 ปี	90
4.23 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความถี่ในการใช้โปรแกรม กลุ่มอายุ 60-64 ปี	91
4.24 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความถี่ในการใช้โปรแกรม กลุ่มอายุ 65-70 ปี	92
4.25 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของลักษณะการใช้งาน กลุ่มอายุ 50-54 ปี	93
4.26 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความถี่ตามลักษณะ การใช้งานกลุ่มอายุ 55-59 ปี	95
4.27 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความถี่ตามลักษณะ การใช้งานกลุ่มอายุ 60-64 ปี	97
4.28 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความถี่ตามลักษณะ การใช้งานกลุ่มอายุ 65-70 ปี	99
4.29 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถ ในการใช้งานอินเทอร์เน็ต	101
4.30 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถ ในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว	103
4.31 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถผลิตภาพ การสร้างรายได้	104
4.32 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยี	105
4.33 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล กลุ่มอายุ 50-54 ปี	107
4.34 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล กลุ่มอายุ 55-59 ปี	108
4.35 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล กลุ่มอายุ 60-64 ปี	109
4.36 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล กลุ่มอายุ 65-70 ปี	110
4.37 ค่า KMO and Bartlett's ตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต	111
4.38 ค่าความร่วมกัน (Communalities) ตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต	112
4.39 องค์ประกอบตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ตหลังจากหมุนแกนแบบ Varimax	113
4.40 ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .40 ขึ้นไป	114

4.41 แรงจูงใจองค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมและทำกิจกรรมกับคนวัยเดียวกัน ครอบครัว และสังคม	115
4.42 แรงจูงใจองค์ประกอบที่ 2 ความต้องการรายได้เพื่อความมั่นคงในชีวิต	116
4.43 แรงจูงใจองค์ประกอบที่ 3 การตระหนักถึงความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ต พัฒนาตนเอง	117
4.44 แรงจูงใจองค์ประกอบที่ 4 การดูแลสุขภาพ บันทึกลง และชีวิตที่ดี	118
4.45 ค่า KMO and Bartlett's ตัวแปรแรงจูงใจในการทำงานอินเทอร์เน็ต	119
4.46 ค่าความร่วมกัน (Communalities) ตัวแปรการทำงานอินเทอร์เน็ต	120
4.47 องค์ประกอบตัวแปรแรงจูงใจในการทำงานอินเทอร์เน็ตหลังจากหมุนแกนแบบ Varimax	121
4.48 ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .40 ขึ้นไป	122
4.49 การใช้งานองค์ประกอบที่ 1 การใช้งานทั่วไป สืบค้น สนทนา ชมคลิป โอนเงิน	123
4.50 การใช้งานองค์ประกอบที่ 2 การใช้งานโปรแกรมที่ผู้สูงอายุทั่วไปแทบจะไม่ได้ใช้งาน	125
4.51 การใช้งานองค์ประกอบที่ 3 การใช้สื่อสังคมออนไลน์โพสต์และแสดงความเห็น	126

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	48
6.1 โตโต้ และปิยะ รัศมิทัต	192
6.2 ชื่อช่องยูทูปโตโต้พาเที่ยว	194
6.3 พ่อและลูก	197
6.4 นางกาญจนา พันธุเตชะ “ป้าแบ็คแพ็ค”	198
6.5 ชื่อเพจของป้าแบ็คแพ็ค	200
6.6 การเดินทางท่องเที่ยวของป้าแบ็คแพ็ค	202
6.7 ครอบครัวป้าแท็ก	204
6.8 ชื่อช่องยูทูป “ป้าแท็ก”	206
6.9 การร่วมกันผลิตรายการ	207
6.10 กิจกรรมของป้าแท็ก	209
6.11 จี๊เพ็ก ผู้บรรยายและสาธิตการทำอาหารพื้นถิ่นบนยูทูป	211
6.12 ตัวอย่างรายการ จี๊เพ็ก	212
6.13 ชื่อช่องยูทูปป้าจี๊เพ็ก	213
6.14 ป้ามะลิ ขายผ้าไหมออนไลน์	216
6.15 ป้ามะลิกับร้านขายผ้าไหม	219
6.16 เพจขายผ้าไหมของป้ามะลิ	221
6.17 นายวรเชษฐ จันทพันธ์ ผู้ผลิตเนื้อหาบน Youtube Chanel “Pai 91.5”	224
6.18 ชื่อช่องยูทูป “Pai 91.5”	226
6.19 นางสาวศิริมา เจ้าของเพจ “น้ำแรงคิโต”	230
6.20 ชื่อช่องยูทูปและตัวอย่างรายการ “น้ำแรงคิโต”	232
6.21 ตัวอย่างรายการการทำอาหาร “น้ำแรงคิโต”	235
6.22 โฉลก สัมพันธ์รักษ์ ผู้เชี่ยวชาญการลงทุน	237
6.23 ตัวอย่างเว็บไซต์ โฉลกคอมคอม	239
6.24 ตัวอย่างเนื้อหาในเว็บโฉลกคอมคอม	240
6.25 พูนทรัพย์ ชูแก้ว หรือ ป้าลม ใช้เทคโนโลยีเตือนภัยพิบัติชุมชน	243
6.26 ป้าลม อาสาสมัครภัยพิบัติชุมชน	246
6.27 ตัวอย่างเพจของป้าลม	249
6.28 โจน จันได ชีวิตเรียบง่าย	251
6.29 โจน จันได เจ้าของสวนเกษตรอินทรีย์ชื่อ “สวนพันพรรณ”	254
6.30 ตัวอย่างเนื้อหารายการ โจน จันได	255

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรอย่างต่อเนื่อง เด็กเกิดใหม่แต่ละปี มีแนวโน้มลดลง ประชากรในวัยศึกษาเล่าเรียนมีแนวโน้มลดลง และประชากรที่มีอายุมากเพิ่มเร็วขึ้น (ปีพมา ว่าพัฒนวศ์ และปราโมทย์ ประสาทกุล, ม.ป.ป.) เป็นที่คาดการณ์ว่า ประเทศไทยกำลังเข้าสู่ สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ คือมีสัดส่วนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ใน ระยะเวลาอันสั้น อีกทั้งประชากรวัยแรงงานอายุ 15-59 ปีจะลดลง ครอบครัวไทยในยุคเกิดน้อยอายุ ยืนจะมีขนาดเล็กลง แต่มีรูปแบบครอบครัวที่หลากหลายมากขึ้น (สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ม.ป.ป.) การเตรียมพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุเริ่มปรากฏให้เห็นมาอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ในแผนยุทธศาสตร์ชาติได้ระบุว่า “ต้องเตรียมความพร้อมในทุกมิติ ทั้งมิติ เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสภาพแวดล้อม...ส่งเสริมการสร้างสรรค์เทคโนโลยีและนวัตกรรม...ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรม ทำต่อเนื่องทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ รวมทั้งคงไว้ซึ่งบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนา สังคม...สร้างแรงจูงใจให้ทุกภาคส่วนมีการจ้างงานผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับวัยวุฒิ ประสบการณ์ และ สมรรถนะ ส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาและประสบการณ์และร่วมสร้างสังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน เพื่อ เพิ่มคุณค่าของผู้สูงอายุ” (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2561, น. 49)

จากแผนยุทธศาสตร์ฯ ดังกล่าวนั้นจะเห็นได้ว่าการระบุถึงบทบาทของเทคโนโลยีที่มี ส่วนทำให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมในการขับเคลื่อนเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็น ของ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า “ทางออกของปัญหาผู้สูงอายุในอนาคต ชุมชนจะต้องมีความ เข้มแข็ง มีความคิดริเริ่มนำนวัตกรรมมาใช้ให้สามารถดูแลผู้สูงอายุทั้งหมดได้ และจะต้องพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุให้มีทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล...เครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี ดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการอยู่ร่วมกัน ที่สำคัญจะต้องไปสู่ สังคมสูงวัยที่ก้าวไปด้วยกันด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์ที่เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์” (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), 2561) เห็นได้ว่าเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญอย่าง มากในการเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุได้ (Parra, 2013;

Tyler, Simic, & De George-Walker, 2018) ตลอดจนความเห็นของ Svobodová, & Hedvičáková (2017) ที่มีมุมมองว่า เทคโนโลยีถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการผสมผสานชีวิตประจำวันเข้ากับปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเป็นผู้สูงอายุที่มีพลังและคุณภาพ (Active Aging) เนื่องจากผู้สูงอายุนั้นสามารถอ่านข่าว หนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารออนไลน์บนอินเทอร์เน็ต หาข้อมูลด้านสินค้าและบริการ การท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก ข้อมูลสุขภาพ และข้อมูลอื่น ๆ ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ทั้งนี้แนวคิดของการเป็นผู้สูงอายุที่มีพลังและคุณภาพทางหนึ่งคือ การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาตอบสนองเวลาและกิจกรรมของการเป็นผู้สูงอายุที่มีพลังและคุณภาพ และยังช่วยแก้ปัญหาทางกายภาพไปได้ด้วย โดยในปัจจุบันเราจะเริ่มเห็นกิจกรรมของผู้สูงอายุที่เชื่อมโยงกับโลกดิจิทัล (“active aging,” 2562) จะเห็นได้ว่า ตัวเทคโนโลยีเข้ามาเชื่อมโยงในการเสริมสร้างขับเคลื่อนเศรษฐกิจสังคม และกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ รวมทั้งการใช้ทักษะความสามารถ เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคม อาทิ **เทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อนในด้านสังคม** ซึ่งจะเป็นตัวกลางในการสื่อสารในการสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นจริงในชุมชนเสมือน รวมทั้งการติดต่อทางสังคม การสนับสนุน และช่วยเหลือกัน ผู้สูงอายุสามารถสร้างความรู้สึกร่วม ความใกล้ชิดที่มากขึ้นด้วยการแบ่งปันโดยเขามีการใช้โทรศัพท์เพื่อเป็นตัวเลือกในการสนับสนุนด้านการติดต่ออย่างต่อเนื่อง (Kanayama, 2003; Quan-Haase, Mo, & Wellman, 2017) และ**เทคโนโลยียังช่วยสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในกลุ่มผู้สูงอายุ** โดยที่เทคโนโลยีสามารถสร้างกลุ่มกิจกรรมที่เกิดขึ้นในหมู่ของผู้สูงอายุด้วยกันเอง ดังข้อสรุปของพนม คลีณา (2561) ซึ่งอธิบายว่าผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีหาข้อมูลในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การหาเนื้อเพลงในการออกกำลังกาย หรือเทคนิควิธีความรู้ในเรื่องของการเกษตร รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีในการสร้างกลุ่มชุมชนออนไลน์ในการสร้างคุณประโยชน์ โดยเขาจะใช้เทคโนโลยี แอปพลิเคชันไลน์ในการรวมกลุ่ม (Group line) ติดต่อสื่อสารกับสมาชิกด้วยกันกับลูกบ้านตนเองในการทำกิจกรรมอาสาสมัคร (อสม.) เป็นต้น

จากภาพรวมของการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุนั้น ผลการสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2562) พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีการรับชมโทรทัศน์ผ่านคลิป์วิดีโอ ภาพยนตร์ ฟังเพลงทางออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน พูดคุยและใช้โทรศัพท์ผ่านทางออนไลน์ และจากการสำรวจเอกสารบทความงานวิจัยทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ ผู้สูงอายุมีความเห็นว่า เทคโนโลยีเป็นเหมือนส่วนหนึ่งในชีวิตของการทำกิจกรรมต่าง ๆ (สมาน ลอยฟ้า, 2557; ชาญชัย ศุภวรรธกร, และคณะ, 2558; พัทธนี เขยจรรยา, 2559; สุวิช ธีระโคตร, 2561; Heo, Kim, & Won, 2011) ไม่ว่าจะเป็นการใช้ในเรื่องการติดต่อสื่อสาร ความบันเทิง อาทิ การโพสต์ภาพหรือข้อความ คลิป์วิดีโอ หรือแชร์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ รวมถึงการแชทสนทนา (ปรีชญา แม่นมินทร์, 2558; ศิริพร แซ่ลิ้ม, 2558; ภิรณา สมวาทสรณ์, 2559; สิทธิชัย คุณเจริญสิน, 2559; Heo, Kim, & Won, 2011; Casado-Muñoz, Lezcano, & Rodríguez-CondeM, 2015; Svobodová & Hedvičáková, 2017) อีกทั้ง

ยังใช้ค้นหาข้อมูลข่าวสารในเรื่องต่าง ๆ เช่น สุขภาพ (Heo, Kim, & Won, 2011; Elder, Scott, Kluge, & Elder, 2016; Sun, McLaughlin, & Cody, 2016; Batsis, et al., 2019; ปรามสุรางค์ โชติชวัลย์กุล, 2556; ชาญชัย ศุภอรธกร, และคณะ, 2558) รวมไปถึงด้านการท่องเที่ยว (นลินี ศรีวิลาส, และปริญญา หร่นโพธิ์, ม.ป.ป.) นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีการทำธุรกรรมทางการเงิน และการซื้อสินค้าออนไลน์ (Gitlow, 2014; Chang, McAllister, & McCaslin, 2015; Marston et al., 2016) สำหรับในบริบทสังคมไทยนั้น มีข้อค้นพบจากงานวิจัยที่พบว่า ผู้สูงอายุใช้สื่อออนไลน์ในเรื่องของโซเชียล เช่น หวยออนไลน์ อีกด้วย (วิศปัติย์ ชัยช่วย, 2560)

ไม่เพียงแต่กิจกรรมผู้สูงอายุที่ใช้เชื่อมโยงกับสื่อออนไลน์เท่านั้น เทคโนโลยีดิจิทัลยังมีบทบาทที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ เรื่องของความผูกพันหรือสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัว ผู้สูงอายุเปิดรับเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อให้สามารถสื่อสารกับบุคคลภายในครอบครัวได้สะดวกยิ่งขึ้น แม้ว่าเทคโนโลยีจะมีความซับซ้อน แต่เป็นช่องทางที่ช่วยให้ผู้สูงอายุและวัยอื่น ๆ ในครอบครัวเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ต่าง ๆ ได้เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวรูปแบบใหม่ (Khvorostianov, 2016; ภัสรา พงษ์สุขเวชกุล, 2554) มีข้อสรุปงานวิจัย ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ อาทิ ภัสรา พงษ์สุขเวชกุล (2554) ศิริพร แซ่ลิ้ม (2558) พัทธนี เขยจรรยา (2559) สุวิธ ธีระโคตร, และสุวิธ ธีระโคตร (2561) ภัทริกา วงศ์อนันต์นันทน์, และสรานันท์ อนุชน, (2561) นลินี ศรีวิลาส, และปริญญา หร่นโพธิ์ (ม.ป.ป.) Beckenhauer, & Armstrong (2009) Comunello, Mulargia, Belotti, & Fernández-Ardèvol (2015) Randall, Pauley, & Culley (2015) Krcmar, & Cingel, (2016) Zeng, Liu, Han, & Liu (2016) Khvorostianov (2016) โดยสรุปตรงกันว่า ผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารกับคนในครอบครัว ลูกหลาน เครือญาติ คนใกล้ชิด หรือเพื่อนสนิท ซึ่งเห็นได้ว่าผู้สูงอายุเริ่มใช้ชีวิตดิจิทัล (Digital Life) เข้าถึงนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัล และนำมาใช้พูดคุยกับลูกหลานอย่างใกล้ชิดขึ้น ในอนาคตมีความเป็นไปได้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลดังกล่าวรองรับกลุ่มผู้สูงอายุ ให้มีความสะดวกด้านดิจิทัลมากยิ่งขึ้น เช่น เว็บไซต์ที่ทำให้คุยกับลูกหลานได้ (“active aging,” 2562)

ในประเด็นการใช้เทคโนโลยีของกลุ่มผู้สูงอายุที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ไม่ได้มีความแตกต่างกับวัยอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้งานในกิจกรรมต่าง ๆ การติดต่อสื่อสารหรือติดตามข่าวสาร (ปรามสุรางค์ โชติชวัลย์กุล, 2556; ปรีชญา แม่นมินทร์, 2558) Morrison, & Barnett (n.d.) ได้ชี้ให้เห็นว่า หากผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความเชี่ยวชาญ รอบรู้ทางเทคโนโลยี และได้รับประโยชน์ที่สำคัญจากเทคโนโลยีได้ เช่นเดียวกันกับกลุ่มวัยอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุไม่ได้เติบโตมากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ จึงทำให้มีผลต่อความสนใจกับการใช้เทคโนโลยี ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี

อย่างเหมาะสมคือ การเพิ่มทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและให้คำแนะนำการใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการอธิบายขั้นตอนการใช้งานต่าง ๆ ที่ละเอียดและชัดเจน ช่วยส่งเสริมความสามารถในการทำความเข้าใจเนื้อหาที่มีความซับซ้อนบนโลกออนไลน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการใช้ดิจิทัลในกลุ่มผู้สูงอายุในอนาคต (A. J. Blažič & B. J. Blažič, 2018) ทั้งนี้ทักษะการใช้เทคโนโลยีและการมีทัศนคติที่ดีหรือเชิงบวกต่อเทคโนโลยี การชอบเข้าสังคมและเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ปัจจัยเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับการเริ่มต้นเข้าสู่การยอมรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ของผู้สูงอายุ (Lam, & Lee, 2007; Lee, Czaja, & Sharit, 2008; Goodwin, 2013; Comunello, Mulargia, Belotti, & Fernández-Ardèvol, 2015; Dogruel, Joeckel, & Bowman, 2015; Zeng, Liu, Han, & Liu, 2016; Miwa et al., 2017; Castilla et al., 2018; Mo, Zhou, Kosinski, & Stillwell, 2018; Torres, Bradford, & Beier, 2019; Morrison, & Barnett, n.d.; ชาญชัย ศุภอรธรกร, และคณะ, 2558)

ด้วยคุณลักษณะพิเศษของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีปฏิสัมพันธ์ได้ตอบ และการไม่หยุดยั้งนิ่ง เทคโนโลยีดิจิทัลจึงกลายเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ และสื่อสังคมสมัยใหม่ได้รับความนิยมในผู้สูงอายุเช่นกัน (Yang, Dou, & Han, 2017) แม้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลสามารถสร้างความสะดวกสบายในการติดต่อสื่อสาร สร้างความบันเทิง เสริมความสะดวกสบายในการใช้ชีวิต ช่วยให้เข้าถึงข่าวสารที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับครอบครัวได้ แต่ยังมีประเด็นที่น่าเป็นห่วงในเรื่องของความปลอดภัยทางเทคโนโลยี ซึ่งสะท้อนจากการสัมมนาสังคมสูงวัยกับโลกดิจิทัลของ มส.พส. (2561) ที่มองว่า “ดิจิทัลและเทคโนโลยีต่าง ๆ มีความสำคัญกับผู้สูงอายุ เพราะจะช่วยให้ผู้สูงอายุก้าวทันโลก สามารถค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ได้ และเป็นเครื่องมือในการติดต่อกับลูกหลาน...น่าห่วงในเรื่องของการถูกหลอกลวง โดยเฉพาะถูกหลอกลวงจากการโฆษณาสินค้าสุขภาพต่าง ๆ มากที่สุด รวมไปถึงการส่งต่อข้อความหรือรูปภาพที่ไม่เป็นความจริง” ทั้งนี้มีข้อค้นพบจากงานวิจัยที่สรุปว่าผู้สูงอายุส่วนหนึ่งยังขาดการรู้เท่าทัน โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และการทานอาหารเพื่อป้องกันโรคร้าย (พัชนี เขยจรรยา, 2559) โดยที่ผู้สูงอายุมีการรู้เท่าทันสื่อดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลางในประเด็นของข่าวที่ถูกแชร์มาจากแหล่งอื่นที่ไม่ถูกต้อง จะแก้ไขทำให้ถูกต้อง ก่อนส่งให้กับบุคคลที่สนทนาทันที (ศตพล เกิดอยู่, 2558) รวมทั้งข้อเสนอความเห็นจากงานวิจัยของ กิรณา สมวาทสรณ์ (2559) ระบุถึงปัญหานี้และเสนอว่า เนื่องจากผู้สูงอายุมีการส่งต่อข้อมูลข่าวสารกันอย่างมากมาย แต่มีหลายครั้งที่ข่าวสารที่ส่งมานั้นไม่ได้ผ่านการคัดกรองความถูกต้องของข้อมูลก่อนการส่งต่อไปยังผู้อื่น และยังสะท้อนถึงผลการสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2562) พบว่าปัญหาที่ผู้สูงอายุพบเจอก็คือปริมาณของโฆษณาที่เข้ามาสร้างความรำคาญหรือรบกวน รวมทั้งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ นอกจากนี้ที่น่าห่วงก็คือในกลุ่มนี้นั้นมีพฤติกรรมเสี่ยงในการเข้าเว็บไซต์ของธนาคารที่ไม่ได้สังเกตว่ามี <https://> ดังนั้นทักษะความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยี

ดิจิทัลจึงเป็นสิ่งสำคัญในปัจจุบัน Loureiro, & Barbas (2014) ได้เสนอว่าควมมีความรู้ดังนี้ 1) การเข้าถึงข้อมูลและรวบรวมข้อมูลบนสื่อดิจิทัล 2) การจัดการและจัดระเบียบข้อมูลที่ได้มาจากสื่อดิจิทัลเพื่อนำไปใช้ในอนาคต 3) การประเมิน การบูรณาการ การตีความและการเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งที่มาหลายแหล่ง 4) การสร้างข้อมูลใหม่จากข้อมูลที่มีอยู่โดยมีการปรับ การประยุกต์ขึ้นมา และ 5) การสื่อสารและถ่ายทอดข้อมูลไปยังผู้ชมที่มีความแตกต่างและหลากหลายด้วยวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งไม่ว่าทุกคนจะสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ด้วยตนเองโดยง่าย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุนั้นต้องผ่านการเรียนรู้ ผูกอบรมด้วยวิธีการที่เหมาะสมด้วย โดยสอดคล้องกับนโยบาย Thailand 4.0 ที่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องความหลุดพ้นจากกับดักความเหลื่อมล้ำ ด้วยการสร้างความมั่นคงผ่านกลไกการกระจายรายได้ โอกาสและความมั่งคั่งอย่างเท่าเทียม (Inclusive Growth Engine) ในส่วนของประชากรกลุ่มผู้สูงอายุไทย จากการประเมินแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ในด้านต่าง ๆ พบว่าประชากรไทยคนรุ่นใหม่ส่วนมากขาดการเตรียมพร้อมเมื่อยามสูงอายุ รวมถึงมีประเด็นท้าทายที่ต้องพัฒนาองค์ความรู้อีกมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการเพิ่มบทบาทของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ บทบาทของท้องถิ่น/ชุมชนในการสนับสนุนและสร้างเสริมสังคมสูงวัย การมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ รวมถึงการเตรียมระบบรองรับสำหรับอนาคต เป็นต้น (วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ, 2556) จึงมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างและพัฒนาสมรรถนะเพื่อสร้างความเป็นผู้สูงอายุที่มีพลังและคุณภาพ (Active Aging) ทั้งในด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุที่ยังคงมีความกระปรี้กระเปร่า การให้ความสำคัญกับบทบาทและสถานภาพของผู้สูงอายุในสังคมในการทำประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และครอบครัว ทั้งในลักษณะของกิจกรรมสร้างรายได้ หรือไม่ได้สร้างรายได้ที่สามารถตีค่าออกมาทางเศรษฐกิจได้ตามแนวคิดการสร้างผู้สูงอายุที่สามารถสร้างผลผลิตได้ (Productive Aging)

นอกจากนี้แผนประเทศไทย 4.0 ในยุทธศาสตร์ที่ 2 : ซึ่งได้ระบุให้เห็นถึงการปฏิรูปนิเวศอุตสาหกรรมรองรับอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญา ได้ระบุว่สิ่งที่สำคัญคือ การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของแรงงานและบุคลากรให้ทันต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้บุคลากรในภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ผู้ประกอบการ และบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยี สามารถก้าวทันต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยจากแผน ฯ ดังกล่าวควรจะต้องมีการรองรับแรงงานสังคมผู้สูงอายุที่จะเกิดขึ้นในไม่ช้านี้ โดยเฉพาะทักษะการใช้เทคโนโลยี และความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสำหรับคนที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าทำงาน โดยที่ผู้สูงอายุจะต้องมีทักษะดังกล่าว จากผลสำรวจการจ้างงานต่อเนื่องในสถานประกอบการและทัศนคติของนายจ้างในภาคเอกชน พบว่าเกณฑ์สำคัญที่ใช้ในการคัดเลือกผู้สูงอายุมารทำงาน ได้แก่ ประสิทธิภาพและความชำนาญ ความรู้และทักษะ และสุขภาพ โดยพบว่า จุดแข็งสำคัญของพนักงานสูงอายุที่จ้าง คือ การมีความรู้และประสบการณ์ใน

งานที่ทำ และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ ส่วนจุดอ่อน คือ ปัญหาด้านสุขภาพกาย มีปัญหาในการใช้งานหรือล้าหลังด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอื่น ๆ (มส.ผส., 2561) รวมทั้งยังมีข้อค้นพบที่ชี้ให้เห็นว่าตลาดแรงงานในผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่ซับซ้อนเนื่องจากมีปัจจัยหลายบริบทที่เกี่ยวข้อง เช่น เศรษฐกิจ กฎหมาย ค่านิยมในการทำงาน วัฒนธรรมที่แตกต่าง รวมทั้งการที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับการถูกกีดกันทางอายุในที่ทำงาน เนื่องจากอายุของพวกเขาเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการจ้างงานอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามนั้นมีผลสรุปงานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าตัวผู้สูงอายุเองยังคงมีความต้องการในการเรียนรู้เทคโนโลยีและทักษะการใช้งานคอมพิวเตอร์เพื่อกลับไปทำงาน พวกเขาคาดหวังว่าจะได้ทำงานพาร์ทไทม์ที่สามารถยืดหยุ่นเวลาได้ อีกทั้งสามารถได้รับการฝึกอบรมไปด้วยพร้อม ๆ กัน (Lee, Czaja, & Sharit, 2008) อีกทั้งผลการวิจัยของ Torres, Bradford, & Beier (2019) เห็นว่าสิ่งจูงใจที่เหมาะสมในการเข้าร่วมกับเทคโนโลยีใหม่คือมีเวลาและโอกาสเพียงพอที่จะนำมาใช้ ดังนั้นหากมีการฝึกอบรมในการใช้เทคโนโลยี ผู้สูงอายุก็จะเต็มใจในการเรียนรู้เพื่อได้ทำงานตามที่เขาต้องการได้ ผลวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ทักษะทางด้านเทคโนโลยีมีความจำเป็นสำหรับแรงงานผู้สูงอายุ ทั้งนี้เทคโนโลยีสามารถสร้างเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ดีในอนาคตในไม่ช้าสำหรับผู้สูงอายุ ต่อมาเทคโนโลยีเสริมสร้างงาน และรายได้ ดังปรากฏข้อค้นพบของชาญชัย ศุภอรรถกร และคณะ (2558) พบว่าจากการที่ผู้สูงอายุที่ได้เข้าร่วมโครงการอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เขาได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในเวลารว่างให้เกิดประโยชน์ โดยทำให้เกิดอาชีพที่เรียนรู้ผ่านยูทูบ เช่น การทำกระเป๋าด้ายถักในแบบต่าง ๆ ออกมาจำหน่ายแก่ผู้ที่สนใจ ในทำนองเดียวกันมีข้อสรุปงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีความสามารถนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในทางธุรกิจ โดยมาใช้ในการนำเสนอขายสินค้าออนไลน์ (พนม คลีณา, 2561)

โครงการวิจัยนี้เป็นส่วนสำคัญของแผนงานวิจัยที่เน้นหลักการ ความสำคัญ และแนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุที่เน้นพลัง คุณภาพ และผลผลิต (Active and Productive Aging) มุ่งสร้างองค์ความรู้และนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุในอนาคต ส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะของผู้สูงอายุเพื่อดำรงไว้ซึ่งสมรรถนะในการดำรงชีวิตอย่างมีสุขภาพ อีสรระในชุมชน และเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมุ่งสร้างองค์ความรู้ที่จำเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) สถานภาพการเข้าถึง การใช้งาน และระดับความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ในด้านการเข้าถึง ประเมิน และใช้ประโยชน์จากเนื้อหาข่าวสารบนสื่อดิจิทัล 3) การใช้สื่อดิจิทัลสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนในครอบครัว เพื่อนำมาพัฒนาสร้างต้นแบบการเสริมสร้างและพัฒนาสมรรถนะของผู้สูงอายุด้านบทบาททางเศรษฐกิจและศักยภาพในครอบครัว ด้วยการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างพันธะความผูกพันในครอบครัว (Family Bond) การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (Digital Literacy) และการสร้างผลผลิตมูลค่าทางรายได้และเศรษฐกิจ (Productivity) โดยครอบคลุมกลุ่มผู้มีอายุ 50 – 59 ปี ซึ่งเป็น

กลุ่มที่จะก้าวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ (Pre Aging) ให้สามารถเตรียมพร้อมตนเอง และกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้นที่มีอายุ 60 – 70 ปี ให้เป็นผู้สูงอายุที่มีพลัง คุณภาพ และผลผลิต (Active and Productive Aging)

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจปัจจัยตัวบุคคล ปัจจัยเทคโนโลยี แรงจูงใจในการใช้งานเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต สถานภาพการเข้าถึง การใช้งาน และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของกลุ่มผู้จะก้าวสู่วัยสูงอายุ และผู้สูงอายุวัยต้น
2. เพื่อสำรวจการเข้าถึง การใช้งาน และการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของกลุ่มผู้จะก้าวสู่วัยสูงอายุ และผู้สูงอายุวัยต้น
3. เพื่อสำรวจความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในด้านการใช้งานสื่อดิจิทัล ด้านการใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว และด้านการใช้เพื่อสร้างผลิตภาพและรายได้ของกลุ่มผู้จะก้าวสู่วัยสูงอายุ และผู้สูงอายุวัยต้น
4. เพื่อสร้างข้อเสนอเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุให้สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเสริมสร้างภาวะพลุดีพลัง ในด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว การสร้างผลผลิตและรายได้ และการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

1.3 นิยามศัพท์

ปัจจัยตัวบุคคล หมายถึง คุณลักษณะของผู้สูงอายุที่มีอยู่ในตัวของตนเอง ประกอบด้วย 1) ลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ รายได้ การศึกษา อาชีพ 2) ต้นทุนทางสังคม ได้แก่ โอกาสทางเศรษฐกิจ โอกาสทางสังคม พื้นฐานครอบครัว ความสัมพันธ์กับคนใกล้ชิด 3) ทักษะการใช้เทคโนโลยี ประสบการณ์การใช้เทคโนโลยี

ปัจจัยเทคโนโลยี หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุ ได้แก่ เครือข่ายการให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ราคาค่าบริการ ราคาอุปกรณ์ การครอบครองอุปกรณ์ที่ใช้เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต

แรงจูงใจในการใช้งานเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต หมายถึง เหตุผล หรือสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุใช้งานเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต แบ่งเป็นแรงจูงใจ 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านสุขภาพ เป็นความต้องการในการใช้ในด้านเสริมสร้างสุขภาพกาย สุขภาพจิต การใช้ชีวิต และออกกำลังกาย เช่น ความต้องการข้อมูล ความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพ นำมาใช้บอก

กำลังกาย ต้องการความบันเทิงจิตใจ พักผ่อนหย่อนใจ ต้องการสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต ต้องการเป็นคนที่ใช้ชีวิตได้อย่างทันสมัย

2. ด้านการมีส่วนร่วม เป็นความต้องการในการมีงานทำ การมีส่วนร่วมกับคนในครอบครัว การเข้าร่วมกิจกรรมชมรม เช่น ความต้องการรับทราบข่าวสาร ความเป็นไปของสังคม การบ่งบอกแสดงตัวตน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนใกล้ชิด ครอบครัว บุคคลอื่น การเข้ากลุ่มทำกิจกรรมกับคนวัยเดียวกัน การติดต่อเพื่อน การเข้าร่วมรวมกลุ่มทำกิจกรรม

3. ด้านความมั่นคง เป็นความต้องการในด้านการมีรายได้ที่สามารถใช้ดำรงชีวิตได้ ความเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมปลอดภัย เช่น ต้องการใช้อินเทอร์เน็ตไปทำประโยชน์ในการหารายได้ ต้องการข้อมูลเพื่อนำมาสร้างรายได้ ต้องการสร้างความมั่นคงในชีวิต

4. การใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเอง เป็นความต้องการที่มาจากการยอมรับในความสามารถของตนเองในการใช้อุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตได้ ต้องการนำเทคโนโลยีมาใช้พัฒนาตนเอง ต้องการหาความรู้จากโลกออนไลน์

การเข้าถึงเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต หมายถึง ลักษณะการเชื่อมต่อและใช้งานอินเทอร์เน็ต ได้แก่ ความถี่ในการใช้งาน ประเภทแพลตฟอร์มที่ใช้งาน ประเภทเนื้อหาที่เข้าถึง ปริมาณการใช้งาน

การใช้งานเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต หมายถึง ลักษณะ พฤติกรรม การกระทำที่ผู้สูงอายุทำบนอินเทอร์เน็ต ได้แก่ การรับส่งอีเมล การสนทนาหรือแชทผ่านแพลตฟอร์ม การสร้างเนื้อหาด้วยตนเอง กิจกรรมการค้าการพาณิชย์ การทำธุรกรรมทางการเงิน การเรียนรู้ การสืบค้นข้อมูลและเนื้อหาที่ต้องการ

ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี หมายถึง การที่ผู้สูงอายุประเมินตนเองผ่านการกระทำ หรือพฤติกรรมการใช้งานว่าตนเองสามารถใช้งานได้คล่องแคล่วด้วยตนเองเพียงใด ได้แก่ การเผยแพร่กระจายต่อ ความเข้าใจเนื้อหาบนเพจหรือเว็บไซต์ การสร้างสรรค์ผลิตเนื้อหา เรื่องราว คลิป การสร้างเว็บไซต์ เพจ หรือช่องยูทูบ การเชื่อมโยงเครือข่ายบุคคล การปรับตัวในการใช้งานเทคโนโลยี การสร้างรายได้ให้กับตนเองผ่านช่องทางออนไลน์ การลดความเสี่ยงจากการใช้งานสื่ออินเทอร์เน็ต

ความสามารถในการใช้เพื่อความสัมพันธ์ในครอบครัว หมายถึง การที่ผู้สูงอายุประเมินตนเองผ่านการกระทำ หรือพฤติกรรมการใช้งานว่าตนเองสามารถใช้งานได้คล่องแคล่วด้วยตนเองเพียงใดในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ ได้แก่ ความสามารถใช้อุปกรณ์ติดต่อสื่อสารกับคนในครอบครัว การใช้อินเทอร์เน็ตติดต่อคนในครอบครัวในชีวิตประจำวัน การถามไถ่แสดงความห่วงใย การติดต่อกับคนในครอบครัวที่อยู่ห่างไกล การเชื่อมต่อผ่านแพลตฟอร์มหลากหลาย เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ

ความสามารถในการสร้างผลิตภาพ การสร้างรายได้ หมายถึง การที่ผู้สูงอายุประเมินตนเองผ่านการกระทำ หรือพฤติกรรมการใช้งานว่าตนเองสามารถใช้งานได้คล่องแคล่วด้วยตนเอง เพียงใดในเรื่องการทำงานหารายได้บนสื่ออินเทอร์เน็ต ได้แก่ การใช้ทักษะความชำนาญวิชาชีพหารายได้ การสร้างรายได้บนสื่อออนไลน์ธุรกิจสตาร์ทอัพ การทำงานแบบอิสระ

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล หมายถึง ความสามารถ ทักษะของผู้สูงอายุในการใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างปลอดภัยและได้ประโยชน์ ได้แก่ ความสามารถเลือกใช้งานอินเทอร์เน็ตตามวัตถุประสงค์แต่ละครั้งได้อย่างถูกต้องสมประสงค์ ระดับความเข้าใจที่มีต่อเทคโนโลยีที่จัดการเรื่องการผลิตและส่งเนื้อหาไปยังผู้ใช้งาน การประเมินความถูกต้อง การประเมินเชิงจริยธรรมของเนื้อหาที่ถูกส่งมาถึงตัวผู้สูงอายุ การตั้งคำถามกับเนื้อหา การตอบสนองต่อเนื้อหาอย่างปลอดภัย การใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง

ภาวะพลีพลังของผู้สูงอายุ หมายถึง สถานภาพ พฤติกรรมของผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเอง ดูแลตนเอง พึ่งตนเองได้ และสามารถดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคม ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต การใช้ชีวิต และการออกกำลังกาย 2) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม การมีงานทำ 3) ด้านความมั่นคงในรายได้ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย 4) ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเอง

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เมื่อดำเนินการสำเร็จแล้ว ผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ ดังนี้

1. ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ สถานภาพการเข้าถึง การใช้งาน และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การใช้สื่อดิจิทัลสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการสร้างผลิตภาพด้านรายได้ การทำงานชุมชน ของกลุ่มผู้จะก้าวสู่วัยสูงอายุ และผู้สูงอายุวัยต้น สามารถนำมาใช้วางแผนนโยบายและแผนยุทธศาสตร์พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ให้มีสถานะในสังคมและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นทั้งในครอบครัว ชุมชน มีความมั่นคงในชีวิต

2. เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล สามารถนำไปพัฒนาเป็นแนวทางสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และการปกป้องการหาประโยชน์จากผู้สูงอายุ ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร รวมถึงการพัฒนาระบบป้องกันผู้สูงอายุจากการตกเป็นเหยื่อ จากข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีในสังคมดิจิทัล

3. นำไปสู่การขับเคลื่อนนโยบายด้วยข้อเสนอเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุให้สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเสริมสร้างภาวะพลีพลังของผู้สูงอายุ

บทที่ 2

การสำรวจเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งสำรวจสถานภาพการเข้าถึง การใช้งาน และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของกลุ่มผู้จะก้าวสู่วัยสูงอายุ และผู้สูงอายุวัยต้น เพื่อพัฒนาต้นแบบการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเสริมสร้างภาวะพลัมพลังของผู้สูงอายุ ด้านบทบาททางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ในครอบครัว การรู้เท่าทันและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล โดยได้ทบทวนวรรณกรรมจากตำรา งานวิจัย และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดช่วงวัยชีวิตผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากลุ่มผู้ที่กำลังจะก้าวสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงได้สำรวจเอกสารบทความ และตำราในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับช่วงวัยชีวิตผู้ใหญ่จนถึงวัยสูงอายุซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

สุทธิชัย จิตะพันธุ์กุล (2545, น. 2-3) ได้ทำการทบทวนองค์ความรู้ด้าน มโนทัศน์ของผู้สูงอายุ เพื่อนำมากำหนดนโยบายจัดทำแผนร่างผู้สูงอายุแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2564) ซึ่งได้จำแนกระยะเวลาวงจรชีวิตออกเป็น 4 วัย ประกอบด้วย

วัยที่ 1 วัยเด็กและวัยรุ่น เป็นวัยแรกเกิด เป็นวัยที่ต้องการการดูแล ต้องพึ่งพา ซึ่งวัยนี้ยังไม่สามารถดำรงอยู่ลำพังในสังคมได้

วัยที่ 2 วัยผู้ใหญ่หรือวัยทำงาน เป็นวัยที่ดำรงชีวิตได้อิสระในสังคม ทำงานและรับผิดชอบตนเองได้ อาจมีครอบครัวหรือโสด และร่วมชายคากับบุพการี

วัยที่ 3 วัยทอง เป็นวัยที่สามารถอยู่อย่างอิสระ แต่สามารถหยุดทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพได้เนื่องจากรับสวัสดิการ มีเงินออมพอเพียง ซึ่งวัยนี้สามารถเลือกทำในสิ่งที่ต้องการได้ จึงอาจเรียกวัยนี้ว่าวัยทอง หากพิจารณาแล้ว คนจำนวนไม่น้อยที่เข้าสู่วัยนี้ได้ก่อนอายุ 60 ปี และอาจมากกว่า 60 ปี แต่จำนวนมากไม่ได้อยู่วัยที่ 3 แต่ยังคงติดในวัยที่ 2 ซึ่งอาจจะต้องทำงานเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว ผู้สูงอายุในวัยที่ 2 มักเป็นผู้สูงอายุในเขตชนบทและอยู่ในภาคเกษตรกรรม

วัยที่ 4 วัยชรา เป็นวัยที่ต้องพึ่งผู้อื่นอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะปัญหาทางสุขภาพ ไม่สามารถดำรงชีพได้อย่างอิสระ ต้องมีผู้ดูแล ซึ่งวัยนี้เป็นวัยชราที่แท้จริง ซึ่งบางคนอาจเข้าสู่วัยชราก่อนอายุ 60 ปี ทัวไปคนวัยนี้อายุราว 75-80 ปี

แนวคิดข้างต้นช่วยชี้แนะสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ที่กำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มวัยที่กำลังจะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ และกลุ่มวัยผู้สูงอายุตอนต้น ซึ่งคาบเกี่ยวกับกลุ่มวัยที่ 2 และ 3 ตามความหมายข้างต้น กล่าวคือ กลุ่มวัยจะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ สามารถกำหนดช่วงอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไปจนถึงอายุ 59 ปี และกลุ่มผู้สูงอายุตอนต้น สามารถกำหนดช่วงอายุเป็น 60-70 ปี

ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับวัยผู้ใหญ่ซึ่งเป็นวัยจะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ พบว่าวัยนี้เป็นวัยที่มีช่วงชีวิตที่ยาวนานกว่าวัยอื่น ๆ แล้วยังเป็นช่วงของวัยทำงานที่ต้องดำรงอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ด้านสังคมและเศรษฐกิจตั้งอยู่บนฐานของความรู้ การดำรงชีวิตช่วงวัยผู้ใหญ่ซึ่งเป็นช่วงที่ยาวนานที่สุดและเป็นวัยทำงาน (เดมทรีพีย์ จันเพชร, 2557) ทั้งนี้วัยผู้ใหญ่ตอนกลางเป็นวัยที่อยู่ระหว่างช่วงต่อระหว่างผู้ใหญ่ตอนต้นและวัยสูงอายุ ที่มีอายุ 40-60 ปี ซึ่งวัยนี้เป็นวัยที่มีประสบการณ์ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่การงานและชีวิตครอบครัว ซึ่งพาสนา จุฑรัตน์ (2548, น. 56-59) ได้เรียกวัยดังกล่าวนี้ว่า “ระยะทดสอบ” (Testing Period) โดยมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย (Physical Development)

พัฒนาการวัยนี้ร่างกายจะเริ่มถดถอยแต่จะเกิดค่อยเป็นค่อยไป สามารถสังเกตจากผิวหนังเหี่ยวย่น ไม่เต่งตึง มีริ้วรอยบนใบหน้า ผมเริ่มร่วงและเริ่มจากเปลี่ยนเป็นสีขาว มีไขมันสะสมตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ระบบสัมผัสเริ่มเปลี่ยนแปลง ความสามารถในการมองเห็นเริ่มลดลง และหูตึง รวมทั้งระบบประสาทก็เริ่มเสื่อมเหมือนกัน และยังส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและสติปัญญาด้วย

2. พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional Development)

ทั้งนี้ฮอร์โมนเพศที่ผลิตออกมาจากต่อมเพศเริ่มมีปริมาณลดลง มีผลกระทบทั้งชายและหญิง ซึ่งจะมีอารมณ์หงุดหงิด หดหู่ โกรธง่าย ซึมเศร้า นอนไม่หลับ ซึ่งอารมณ์ดังกล่าวในเพศชายเรียกว่า “Climacteric Period” และเพศหญิงเรียกว่า “Menopausal Period” หรือเรียกว่าวัยหมดประจำเดือน หรือวัยทองนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม อารมณ์มีพัฒนาการที่แตกต่างกัน โดยภาพรวม ทุกช่วงชีวิตอารมณ์บางประเภทที่รุนแรงจะลดลง ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลเมื่อก้าวสู่วัยกลางคน โดยอารมณ์ที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนของวัยนี้มีลักษณะดังนี้

2.1 อารมณ์อยากกลับไปเป็นวัยหนุ่มวัยสาว วัยกลางคนมีความรู้สึกราวร่างกายร่วงโรยไป เลยอยากกลับไปเป็นวัยหนุ่มสาวอีกครั้งหนึ่ง โดยพฤติกรรมที่เห็นได้คือ การหวนกลับไปแต่งกายวัยหนุ่มสาว หรือการแสวงหาคู่ครองใหม่ ส่วนผู้ชายวัยกลางคนเบื่อภรรยา และอยากมีภรรยารุ่นเด็กกว่า และสดใสกว่า ซึ่งปัจจุบันผู้หญิงก็มีโอกาสที่แสดงออกถึงการเท่าเทียมกับผู้ชาย

2.2 อารมณ์เครียด วัยกลางคนมีปัญหาต่าง ๆ มาให้แก่จิตใจตลอดจนรู้สึกนึกคิดถึงเรื่องต่าง ๆ รอบตัว ช่วงนี้เป็นระยะหนึ่งที่มีความเครียดสูง ความเปลี่ยนแปลงอารมณ์และความรู้สึกนั้นมาจากหลายสาเหตุ เช่น กังวลเรื่องสุขภาพ ปัญหาชีวิตสมรส การทะเลาะกับเพื่อนร่วมงาน และการไม่ประสบความสำเร็จเรื่องงาน

2.3 ความรู้สึกไร้ค่าใจ วัยกลางคนมักรู้สึกไร้ค่าใจเรื่องต่าง ๆ เช่น น้ำหนักตัว ข้าวของแพง โรคภัยไข้เจ็บ ทรัพย์สินเงินทอง รูปร่างหน้าตา และการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย เป็นต้น

วัยกลางคน จึงต้องมีการเตรียมการให้พร้อมในด้านต่าง ๆ สำหรับรองรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นการช่วยป้องกันปัญหาทางอารมณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นกับวัยดังกล่าวนี้ได้

3. พัฒนาการทางสังคม (Social Development)

ช่วงของวัยกลางคน มักจะอุทิศเวลาและกำลังกายให้แก่การทำงาน หรือเลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งเพื่อนที่สนิทก็มีการะเห่นเดียวกัน ดังนั้นความสัมพันธ์วัยนี้ต้องเหินห่างไปบ้าง แม้ว่าวัยกลางคนทั่วไปไม่ค่อยสร้างเพื่อนใหม่ ซึ่งบางสถานการณ์จำเป็นต้องมี เช่น การแต่งงานใหม่ซึ่งจะต้องรู้จักกับผู้สมรส หรือย้ายบ้านใหม่ก็ต้องรู้จักเพื่อนบ้านใหม่

ในชีวิตสมรส ความรักกลายเป็นความผูกพันเหินออกเหินใจ การร่วมทุกข์ร่วมสุขและห่วงใยกัน ความรู้สึกเหล่านี้ทำให้ชีวิตสมรสผ่านไปด้วยดี แต่หากขาดปัจจัยเหล่านี้ก็อาจทำให้เกิดปัญหาครอบครัวจนเกิดการหย่าร้าง

วัยกลางคน สมรรถภาพการทำงานเริ่มด้อยประสิทธิภาพ รวมทั้งการทำงานนาน อาจทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในการทำงาน ซึ่งหน่วยงานจะต้องปรับปรุงลักษณะงานให้น่าสนใจและท้าทายตลอดจนจัดสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานให้มีความสะดวกและน่ามองมากขึ้นเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและมีความสุข

4. พัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development)

วัยกลางคนเซลล์สมองเริ่มเสื่อมลง บางคนอาจต้องประสบโรคความทรงจำเสื่อมแบบชั่วคราว (Alzheimer's Disease) ซึ่งวัยนี้มีปัญหาด้านความทรงจำ การเรียนรู้ต่าง ๆ ยากขึ้น เริ่มจากความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง อย่างไรก็ตามนั้นสามารถฝึกใช้สมองอยู่บ่อย ๆ รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอจะช่วยลดการเสื่อมของสมองได้ในระดับหนึ่ง ขณะเดียวกันผู้ใหญ่วัยกลางคนสามารถรับรู้ในสิ่งที่เห็นข้อขัดแย้งต่าง ๆ ได้รวดเร็ว มีความอดทนและความสามารถในการจัดการข้อขัดแย้งต่าง ๆ และมีความเข้าใจเรื่องการเมือง การจัดระเบียบบ้านเมืองและจัดการเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ อย่างไรก็ตามเมื่อผู้ใหญ่วัยกลางคนได้ดำเนินชีวิตมาจนสุดท้าย และเตรียมการเรื่องต่าง ๆ พร้อมเป็นอย่างดี ก็จะทำให้ก้าวมาสู่วัยสูงอายุได้เป็นอย่างดี

แนวคิดทางพัฒนาการที่กล่าวมาจึงเป็นระยะเชื่อมต่อระหว่างวัยผู้ใหญ่ตอนกลางมาจนถึงวัยที่เริ่มต้นด้วยอายุ 60 ปี ซึ่งมีรายละเอียดของแนวคิดผู้สูงอายุ ดังนี้

ผู้สูงอายุ คนชรา หรือ คนแก่ คือ วัยสุดท้ายของวงจรชีวิต ซึ่งเริ่มตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่จนถึงวัยชรา โดยช่วงวัยแรกคือวัยเด็ก คือ วัยที่มีอายุระหว่าง 1-25 ปี เป็นวัยที่ขวนขวายหาความรู้ วัยผู้ใหญ่ คือวัยที่มีอายุประมาณ 25-50 ปี เป็นวัยที่ประกอบอาชีพ และช่วงปัจฉิมวัย คืออายุ 50 ปีขึ้นไป อันเป็นวัยสุดท้ายของชีวิต (สุรกุล เจนอบรม, 2534, น. 4) ในส่วนของเพ็ญพิไล ฤทธนาคนานนท์ (2549, น. 269-272) ได้สรุปให้เห็นว่าพัฒนาทางร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในภาพรวมที่สังเกตได้ ก็คือ ผิวมีรอยเหี่ยวย่น ผมหงอก ผมร่วง น้ำหนักตัวเพิ่ม รวมถึงโรคของวัยชรา คือ โรคหัวใจ โรคกระเพาะ โรคที่เกี่ยวข้องกับเส้นเลือดและสมอง และโรคเบาหวาน เป็นต้น และกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านสติปัญญา เช่น ระบบความจำการเรียนรู้เริ่มถดถอย และบุคลิกภาพต่างๆ ที่แสดงออกได้อย่างชัดเจน ด้านการรับรู้จะลดน้อยลง ความสามารถในการฟังเสียงสูงจะลดน้อยลง และด้านสายตา การรับรู้ถึงรสชาติ และการรับรู้กลิ่นลดน้อยลง รวมไปถึงความสามารถในการจดจำที่ลดน้อยลงอีกด้วย เช่น การหลง ๆ ลืม ๆ นอกจากนี้รวมไปถึงบทบาททางสังคม ด้านครอบครัว เพื่อนฝูง ตลอดจนความรับผิดชอบ ในการทำงานรวมถึงบทบาทอื่น ๆ ทางสังคม สรุปคือ บุคคลเมื่อมีอายุมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมจะเพิ่มมากขึ้น สติปัญญา ความจำ การเรียนรู้ สภาพจิตใจจะเปลี่ยนแปลงไป และบทบาทภาระหน้าที่ทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2549, น. 541) ได้แบ่งช่วงวัยสูงอายุเป็น 4 ช่วง ได้แก่

1. ช่วงไม่คอยแก่ (the young-old) อายุประมาณ 60-69 ปี ซึ่งอาจต้องประสบความเปลี่ยนแปลงชีวิตหลายด้าน เช่น การเกษียณอายุ การจากไปของเพื่อนสนิท คู่ครอง รายได้ลดลง การสูญเสียตำแหน่งทางสังคม

2. ช่วงแก่ปานกลาง (the middle-aged old) อายุประมาณ 70-79 ปี เป็นช่วงที่เริ่มเจ็บป่วย และเพื่อน ๆ เริ่มล้มหายตายจาก และเข้ากิจกรรมน้อยลง

3. ช่วงแก่จริง (the old-old) อายุประมาณ 80-90 ปี เป็นช่วงที่ปรับเข้ากับสภาพแวดล้อมยากขึ้น ซึ่งขั้นนี้ไม่วุ่นวายกับสังคมภายนอกมากนัก ต้องการความเป็นส่วนตัว

4. ช่วงแก่จริง ๆ (the very old-old) อายุประมาณ 90-99 ปี ผู้ที่มีอายุช่วงนี้มีจำนวนที่ค่อนข้างน้อย และมักมีปัญหาทางด้านสุขภาพ รวมถึงวัยนี้ได้ผ่านวิกฤติการณ์ชีวิตมากพอสมควร

สุรกุล เจนอบรม (2534, น. 4) กล่าวสรุปถึงเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดอายุผู้สูงอายุ คือ อายุ 60 ปี ตามหลักเกณฑ์ของสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ (World Assembly on Aging) และใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก แต่การแบ่งเกณฑ์บางประเทศอาจมีความแตกต่างกันไป อาทิ บางประเทศใช้เกณฑ์อายุ 55 ปี 65 ปี หรือ 70 ปี ซึ่งประเทศไทยให้คำนิยามว่า ผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

ในพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 68 ตอนที่ 24 วันที่ 11 เมษายน 2494) และพระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2518 ได้กำหนดให้ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจเกษียณ เมื่อมีอายุครบ 60 ปี บริบูรณ์ ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก วันที่ 31 ธันวาคม 2546) (ปราโมทย์ ประสาทกุล และ ปัทมา ว่าพัฒน์วงศ์, 2553, น. 17)

2.2 ปัจจัยตัวบุคคล เทคโนโลยี และแรงจูงใจการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ

เทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถเข้ากับวัยสูงอายุในทุกช่วงวัย Morrison, & Barnett (n.d.) ชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุนั้นมีความเต็มใจที่จะเรียนรู้ทางเทคโนโลยี พร้อมทั้งความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ของนักปรับตัววัยสูงอายุในทุกช่วงวัย โดยเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำพาพวกเขาไปสู่ความสำเร็จในการใช้เทคโนโลยี แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นโอกาสของการนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนความสามารถของผู้สูงอายุได้ ดังนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดการใช้เทคโนโลยีของวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุโดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

2.2.1 การใช้เทคโนโลยีของผู้ใหญ่วัยกลางคน

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2562) ทำการสำรวจการใช้เทคโนโลยีประจำปี 2561 พบว่า Gen X คือคนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ.2508 – 2523 (อายุ 38-53 ปี) เป็นยุคที่มีการพัฒนาไอทีให้มีความทันสมัยมากขึ้นกว่ากลุ่ม Baby Boomer (54-72 ปี) และใช้เพชบุ๊ก ทวิตเตอร์ และ อินสตาแกรม มากเป็นอันดับที่ 1 ซึ่งมีจำนวนชั่วโมงการใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยอยู่ที่ 2 ชั่วโมง 57 นาทีต่อวัน อันดับที่ 2 เป็นการดูโทรทัศน์/ดูคลิปวิดีโอ/ดูภาพยนตร์/ฟังเพลงทางออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน เช่น ยูทูบ เน็ตฟลิก (Netflix) และ สปอติฟาย (Spotify) (1 ชั่วโมง 59 นาทีต่อวัน) และอันดับที่ 3 เป็นการพูดคุย/โทรศัพท์ผ่านทางออนไลน์ (1 ชั่วโมง 58 นาทีต่อวัน) ในขณะที่ Baby Boomer คือ คนที่เกิดในช่วง พ.ศ. 2489 – 2507 (อายุ 54-72 ปี) ซึ่งเป็นยุคที่การพัฒนาเทคโนโลยียังไม่ค่อยทันสมัยมากนัก โดยจากผลการสำรวจพบว่ากิจกรรมที่ได้รับความนิยมมากในหมู่ Baby Boomer 3 อันดับแรก ได้แก่ การใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างเพชบุ๊ก อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ คิดเป็นร้อยละ 84.7 รองลงมาเป็นการรับส่งอีเมล คิดเป็นร้อยละ 81.1 และการโทรศัพท์ผ่านทางออนไลน์ด้วยแอปพลิเคชัน เช่น ไลน์ เพชบุ๊ก แมสเซนเจอร์ (Messenger) และเฟซไทม์ (Face Time) คิดเป็นร้อยละ 75.1 และเมื่อพิจารณาถึงลงไปในด้านระยะเวลาในการเข้าถึงกิจกรรมทางอินเทอร์เน็ต ผลการสำรวจพบว่า Baby Boomer ใช้เวลาในการเข้าสังคมออนไลน์ เช่น เพชบุ๊ก อินสตาแกรม

ทวิตเตอร์ มากที่สุด โดยมีจำนวนชั่วโมงการใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ย 2 ชั่วโมง 51 นาทีต่อวัน รองลงมา เป็นอันดับที่ 2 คือการชมโทรทัศน์/คลิปวิดีโอ/ภาพยนตร์/ฟังเพลงออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน เช่น ยูทูบ เน็ตฟลิก (Netflix) และ สปอติฟาย (Spotify) เฉลี่ย 2 ชั่วโมงต่อวัน และอันดับที่ 3 คือการโทรศัพท์ทางออนไลน์ เฉลี่ยที่ 1 ชั่วโมง 52 นาทีต่อวัน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงการใช้เทคโนโลยีของผู้ใหญ่กลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า (The young-old) Hunsaker, & Hargittai (2018) ศึกษาพบว่า ผู้ใหญ่กลุ่มที่มีอายุน้อยกว่ามีแนวโน้มที่จะเข้าถึงและใช้อินเทอร์เน็ตในปริมาณที่สูงกว่า และพวกเขายังมีทักษะทางอินเทอร์เน็ต (Internet skills) ที่ดีกว่าผู้ใหญ่กลุ่มที่มีอายุมากกว่า นอกจากนี้ ระดับรายได้ และระดับการศึกษาที่สูงกว่า ซึ่งเป็นตัวชี้วัดขั้นพื้นฐานด้านความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมของผู้ใหญ่ทั่วไป ยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในการเข้าถึง การใช้งาน และทักษะทางอินเทอร์เน็ตในกลุ่มผู้ใหญ่ที่มีอายุมากกว่าด้วย

มีข้อค้นพบของ ปรางสุรางค์ โชติชัชวาลย์กุล (2556) ที่ศึกษาการใช้เฟซบุ๊กของกลุ่มวัยกลางคนและวัยสูงอายุพบว่า มีลักษณะการใช้งานในเว็บไซต์เฟซบุ๊กในด้าน “ติดตามข่าวใหม่ (News feed)” มากที่สุด รองลงมาคือ “กดถูกใจ (Like)” และพบว่ามีปัจจัยภายในด้าน “ความต้องการพัฒนาตนเอง” มากที่สุด รองลงมาคือ “ความต้องการความรู้และข้อมูลข่าวสาร” จากข้อสรุปข้างต้นนั้น ปรีชญา แม่นมินทร์ (2558) ได้สรุปให้เห็นว่ากลุ่มดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการใช้เทคโนโลยีเหมือน ๆ กันก็คือ อ่านข่าว บันทึกลง และสุขภาพ เป็นต้น เพราะพวกเขาจะรู้สึกที่ตนเองมีแรงสนับสนุนทางสังคมมากขึ้น รู้สึกมีแรงกระตุ้นทางใจ ทำหาย มีประโยชน์ และรู้สึกเป็นหนุ่มสาวอีกครั้ง นอกจากนี้ ผู้ใช้เทคโนโลยีวัยสูงอายุยังไม่ต่างกับผู้คนในช่วงวัยอื่น ๆ ที่หากได้รับการสนับสนุนในทางที่เหมาะสม พวกเขาก็จะมีความเชี่ยวชาญ รอบรู้ทางเทคโนโลยี และได้รับประโยชน์ที่สำคัญจากเทคโนโลยีได้เช่นเดียวกัน (Morrison, & Barnett, n.d.) ทำนองเดียวในเรื่องของวัตถุประสงค์ในการใช้เทคโนโลยีทั้งกลุ่มผู้ใหญ่วัยกลางคนและวัยสูงอายุ นั้น Hogeboom et al. (2010) ซึ่งได้ศึกษาการใช้อินเทอร์เน็ตและเครือข่ายทางสังคมในกลุ่มประชากรวัยกลางคน (Middle aged) และผู้สูงอายุ (Older adults) พบว่า ผู้ใหญ่วัยกลางคน (middle aged adults) มีการใช้อินเทอร์เน็ตสูงกว่าผู้ใหญ่ในวัยสูงอายุ (older adults) โดยความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อินเทอร์เน็ตกับความถี่ในการติดต่อเพื่อนและครอบครัวของผู้ใหญ่ที่มีอายุมากกว่า 50 ปี เป็นความสัมพันธ์เชิงบวก และยังพบอีกว่า อินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความเกี่ยวพันในชุมชนสำหรับผู้ใช้งานในกลุ่มอายุนี้อินเทอร์เน็ตอาจช่วยเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมถึงยังช่วยจัดการความเครียด บรรเทาความซึมเศร้าหดหู่ และปรับปรุงผลลัพธ์ด้านสุขภาพสำหรับผู้ใหญ่ในวัย 50 ปีขึ้นไปได้อีกด้วย

2.2.2 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุ

การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารหรือสื่อใหม่ของผู้สูงอายุเป็นไปเพื่อการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ ซึ่งจะมีความสำคัญต่อผู้สูงอายุมากขึ้นในการช่วยให้ผู้สูงอายุได้ใกล้ชิดติดต่อกันตลอดเวลา (keep in touch) กับครอบครัวและเพื่อน และช่วยรักษากับการติดต่อกับเพื่อนทั้งที่อยู่ในเมืองเดียวกันและต่างเมือง Beckenhauer, & Armstrong (2009) กล่าวว่าผู้สูงอายุใช้สื่อดังกล่าวเพราะใช้งานได้ง่ายขึ้นในการใช้ติดต่อสื่อสารกับครอบครัว ช่วยลดความรู้สึกห่างไกลกัน และมีแนวโน้มที่พวกเขาจะใช้อินเทอร์เน็ตมากขึ้นในเชิงสื่อสังคมออนไลน์ และจะมีความสามารถในการใช้งานเพื่อเชื่อมโยงมิตรภาพกับเพื่อนที่อยู่ห่างไกลกัน กล่าวได้ว่าตัวเทคโนโลยีนั้นสามารถยกระดับและเป็นการเปิดโอกาสในการเข้าถึงสังคมและการสื่อสาร เพื่อให้ผู้สูงอายุนั้นรับรู้ถึงการมีส่วนร่วมในสังคมนั้นมีศักยภาพในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุได้ (older adults) ดังปรากฏในข้อค้นพบของ Tyler, Simic, & De George-Walker (2018) ทำการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ทางดิจิทัลของชาวออสเตรเลียที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปและเป็นผู้เกษียณอายุแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้คนในวัยนี้เป็นสุดยอดผู้ใช้อินเทอร์เน็ต (super-users) โดยเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์จากการทำงาน สามารถใช้แอปพลิเคชันมากมายบนอินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพประหนึ่งว่าเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน รวมทั้งแนวทางความเห็นของ สุวิธ ธีระโคตร, และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ (2561) เห็นว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้เทคโนโลยี และใช้งานโปรแกรมประยุกต์และกิจกรรมบนอินเทอร์เน็ตในชีวิตประจำวัน (life style) ผู้สูงอายุมีความสามารถในการใช้โปรแกรมประยุกต์และทำกิจกรรมบนอินเทอร์เน็ตด้านการอ่านและการสืบค้นเนื้อหา ติดตามข่าวสาร และการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ได้เป็นจำนวนมากที่สุด มีข้อค้นพบงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุนั้นมีความรู้ในเชิงบวกและเห็นว่าอินเทอร์เน็ตมีประโยชน์และจำเป็นในการสืบค้นข้อมูล และทำให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ข่าวสารต่าง ๆ และเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของเขา (สมาน ลอยฟ้า, 2557; ชาญชัย ศุภอรรถกร, และคณะ, 2558; Heo, Kim, & Won, 2011)

2.2.3 การใช้เทคโนโลยีสร้างความผูกพันในครอบครัว และสังคมของผู้สูงอายุ

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัว ผู้สูงอายุเปิดรับเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อให้สามารถสื่อสารกับบุคคลภายในครอบครัวได้สะดวกยิ่งขึ้น แม้ว่าเทคโนโลยีจะมีความซับซ้อน แต่เป็นช่องทางที่ช่วยให้ผู้สูงอายุและวัยอื่น ๆ ในครอบครัวเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ต่าง ๆ ได้เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวรูปแบบใหม่ (Zeng, Liu, Han, & Liu, 2016; Khvorostianov, 2016; ภัสรา พงษ์

สุขเวชกุล, 2554) และยังเสริมข้อสรุปผลงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าผู้สูงวัยใช้ข้อมูลที่ได้ค้นคว้ามานี้ในการดำรงรักษาบทบาทของตนเองที่มีต่อครอบครัวอีกทอดหนึ่งเช่นกัน (พัชนี เขยจรรยา, 2559)

ผู้สูงอายุเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีจากหลากหลายวิธี โดยที่บางคนเรียนรู้จากการลองใช้ บางคนศึกษาจากคู่มือ หรือบางคนเข้ารับการอบรม แต่สิ่งที่สำคัญต่อการเรียนรู้ที่สุดคือเครือข่ายส่วนบุคคล เช่น สมาชิกในครอบครัว เพราะเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือในกรณีที่ผู้สูงอายุเกิดปัญหาการใช้เทคโนโลยี (Comunello, Mulargia, Belotti, & Fernández-Ardèvol, 2015) ขณะเดียวกันยังมีความเห็นของสมาน ลอยฟ้า (2557) ได้เสนอความเห็นว่ “ครอบครัว” สมาชิกในครอบครัวที่เป็นคนรุ่นใหม่ เช่น ลูกหลาน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะด้าน คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ควรทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศแก่สมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ใหญ่ที่ยังขาดความรู้และความสามารถดังกล่าว รวมทั้งผลสรุปงานวิจัยระบุว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงมีความต้องการความช่วยเหลือเพื่อเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่างโทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ (Smart phone) หรือแท็บเล็ต (Tablet) เพื่อเข้าใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ เป็นต้น เพื่อใช้สำหรับการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายในครอบครัว เช่น การติดตามกิจกรรมต่าง ๆ ของลูกหลานที่ทำในชีวิตประจำวันผ่านการโพสต์บนเฟซบุ๊กของพวกเขา เพิ่มระดับความสัมพันธ์โดยก้าวข้ามกำแพงช่องว่างระหว่างวัย บางครั้งมีการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) จากผู้สูงอายุต่อลูกหลาน รวมถึงการติดต่อเพื่อนที่อยู่ห่างไกล ทั้งนี้ สื่อสังคมออนไลน์มีความสำคัญกับผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับลูกหลานอย่างใกล้ชิด จึงต้องอาศัยสื่อสังคมออนไลน์ในการติดต่อสื่อสารกับลูกหลานแทน ขณะที่ผู้สูงอายุบางคนมองว่าสื่อดิจิทัลอย่างสื่อสังคมออนไลน์นั้นไม่มีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิตของพวกเขาเพราะมีความสัมพันธ์กับลูก หลาน และญาติอย่างใกล้ชิดอยู่แล้ว (ภัทริกา วงศ์อนันต์นนท์, และสรนันท์ อนุชน, 2561; Randall, Pauley, & Culley, 2015)

อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุที่มีครอบครัวต่างก็ยอมรับเทคโนโลยี เพราะพวกเขารู้สึกกังวลกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของลูก ๆ ทั้งนี้งานวิจัยของ Krcmar, & Cingel (2016) ได้ขยายในประเด็นที่กล่าวมาโดยพบว่าผู้สูงอายุจะมีทัศนคติเชิงบวกกับการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ แต่ก็มี ความกังวลในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นอย่างมากเช่นเดียวกัน ทำให้ผู้สูงอายุเลือกจะเรียนรู้การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อจะนำมาปรับใช้สำหรับควบคุมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นที่เป็นลูก ๆ ของพวกเขา

ข้อค้นพบจากผลสำรวจงานวิจัยยืนยันว่าผู้สูงอายุใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อติดต่อลูกหลาน/ครอบครัว รองลงมาคือ ติดต่อเพื่อนเก่าสมัยเรียน/เพื่อนที่ทำงานเก่า (ศิริพร แซ่ลิ้ม, 2558) ยังมีข้อค้นพบจากงานวิจัยของ นลินี ศรีวิลาส และปริญญญา หรุ่นโพธิ์ (ม.ป.ป.) สุวิข ธิระโคตร และสุ

วิช ธิระโคตร (2561) ที่ระบุไปในทิศทางเดียวกันว่าผู้สูงอายุ ใช้อินเทอร์เน็ตในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลในครอบครัวที่ไม่อยู่พร้อมหน้าพร้อมตา และติดต่อกับเพื่อนเก่า ๆ ผ่านเฟซบุ๊ก ไลน์ เพราะส่วนใหญ่พวกเขามักอยู่บ้านทำให้ขาดการติดต่อกับเพื่อน พวกเขาจึงมีความเห็นว่าเทคโนโลยีสามารถเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างผู้สูงอายุกับคนในครอบครัว บุคคลใกล้ชิด หรือคนรอบข้างได้

จากข้อค้นพบข้างต้นในประเด็นการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ของผู้สูงอายุนั้นซึ่ง Yang, Dou, & Han (2017) ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้สื่อใหม่ของกลุ่มผู้สูงอายุบนพื้นฐานของการติดต่อทางสังคม (new media-based social contact) มี 4 ด้าน ได้แก่

1. ความสามารถในการให้บริการของสื่อใหม่ (serviceability) ที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าชีวิตมีความหลากหลายและมีสีสันมากขึ้น
2. ความสะดวกในการใช้งานสื่อใหม่ (usability) ที่ออกแบบมาอย่างสะอาดตาเพื่อให้ผู้สูงอายุอ่านง่ายและมีวิธีใช้งานไม่ยุ่งยาก เช่น การส่งงานผ่านเสียง โดยพัฒนามาเพื่อให้ได้ใช้สื่อสารแบบเห็นหน้าและโต้ตอบได้ทันที
3. คุณค่าของสื่อใหม่ (value) ที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขมากขึ้นจากการได้ติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอกและได้แบ่งปันเรื่องราวต่าง ๆ
4. ความเต็มใจในการใช้สื่อใหม่ (willingness) ซึ่งจากการสำรวจพบว่า ความเต็มใจคือปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อผู้ใช้สื่อใหม่วัยสูงอายุ ซึ่งโดยทั่วไป พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างค่อนข้างกังวลด้านความปลอดภัยในการใช้สื่อใหม่ และกลุ่มตัวอย่างบางส่วนไม่ได้ใช้สื่อใหม่เนื่องจากเหตุผลที่แตกต่างกันออกไป เช่น ข้อจำกัดทางด้านการเงิน ด้านการเรียนรู้ทางปัญญา ด้านสุขภาพร่างกาย เป็นต้น

ในทางตรงกันข้าม เทคโนโลยีสามารถสร้างผลกระทบต่อครอบครัวได้เช่นกัน ดังข้อสรุปผลการวิจัยของ อัญชลี เกตุจันทร์, ณัฐพาส สลุงอยู่ และสุรินทร์ มรรคา (2561) พบว่าผู้สูงอายุได้รับผลกระทบจากการใช้แอปพลิเคชันไลน์ (Line) ที่มีต่อการดำเนินชีวิตในด้านการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว คือมีการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัวน้อยลง ความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างพ่อแม่ลูกหายไป มีการใช้เวลาอยู่แต่ในโลกส่วนตัวมากขึ้น ใช้เวลาออกไปทำกิจกรรมข้างนอกน้อยลง และใช้เวลานั่งอยู่กับที่ ไม่อยากลุกหรือเดินไปไหน

2.2.4 ลักษณะการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ

ข้อสำรวจการใช้เทคโนโลยีในภาพรวมของผู้สูงอายุพบว่า ส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์มากกว่าร้อยละ 50 ของผู้ตอบแบบสอบถามมีการใช้โทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์ โดยการใช้โซเชียลมีเดียในการโทรและการท่องบนโลกอินเทอร์เน็ตเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับผู้สูงอายุ

(Gitlow, 2014) นอกจากนี้ ยังใช้ติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและเพื่อนฝูง ทำธุรกรรมทางการเงินแบบออนไลน์และชำระค่าบริการต่าง ๆ ค้นหาข้อมูลข่าวสาร ซื้อของออนไลน์ เล่นเกม และใช้เพื่อความบันเทิงอย่างการดูหนังฟังเพลง ตามลำดับ (Chang, McAllister & McCaslin, 2015) ยังมีข้อสรุปงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุหาข้อมูลจาก กูเกิ้ล และเฟซบุ๊กเป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด (Marston et al., 2016)

แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดลักษณะการใช้เทคโนโลยีนั้น สมาน ลอยฟ้า (2557) ปรีชญา แม้นมินทร์ (2558) กิรณา สมวาทสรค์ (2559) สิทธิชัย คูเจริญสิน (2559) ได้สรุปพ้องกันว่า ผู้สูงอายุมักส่งคลิปข่าวเตือนภัย เหตุการณ์ข่าว รวมทั้งยังนิยมส่งคลิปวิดีโอตลก และข่าวขัน ซึ่งผู้สูงอายุจะท่องโลกอินเทอร์เน็ตโดยถือเป็นกิจกรรมยามว่าง (Gitlow, 2014) ทั้งนี้ Svobodová & Hedvičáková (2017) ศึกษาพบว่า บุคคลทั่วไปใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์สำหรับการแบ่งปัน (sharing) ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มปริมาณมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งปันข้อมูลต่าง ๆ รูปภาพ และวิดีโอ ใช้ในการติดต่อสื่อสาร หรือ ใช้โพสต์ข้อความ (posting) โดยเกือบครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุที่ใช้งานจะมีการเชื่อมต่อเครือข่ายสังคมออนไลน์เกือบทุกวัน รวมทั้งผู้สูงอายุนั้นเห็นว่าสังคมออนไลน์มีความรวดเร็ว โดยผลการวิจัยเชิงสำรวจของ ศิริพร แซ่ลิ้ม (2558) สรุปให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีลักษณะการใช้แชท/สนทนาข้อความมากที่สุด รองมาคือ การส่งต่อ/แบ่งปันข้อมูลรูปภาพต่าง ๆ โดยสิ่งที่คุณสูงอายุมักส่งถึงลูกหลานหรือเพื่อน คือ รูปภาพ สวัสดิ์ตอนเช้า โดยมีลักษณะเป็นรูปภาพดอกไม้ สิ่งของ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามสัวัน ประกอบข้อความสวัสดิ์หรืออวยพรในยามเช้า ผู้สูงอายุทั้งหมดกล่าวตรงกันว่าเคยส่งรูปเช่นนี้หาลูกหลานและเพื่อน (วิศปต์ย์ ชัยช่วย, 2560) ผู้สูงอายุมักมีการใช้ search engine ในการค้นหาข้อมูลในเรื่องของสุขภาพ (Elder, Scott, Kluge, & Elder, 2016; Sun, McLaughlin, & Cody, 2016; Batsis, et al., 2019) การท่องเที่ยว (นลินี ศรีวิลาส และปริญญญา หุ่นโพธิ์, ม.ป.ป.) ยังมีงานวิจัยที่บ่งชี้ว่าการแสวงหาข้อมูลของผู้สูงอายุนั้น พบว่าพวกเขาใช้ search engine เพื่อค้นหาข่าวสารบ้านเมือง เรื่องสุขภาพ ภาพยนตร์ ดนตรี ถือเป็นลำดับต้น ๆ (Casado-Muñoz, Lezcano, & Rodríguez-CondeM, 2015) และอีกประเด็นหนึ่งซึ่งเป็นข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ ผู้สูงอายุใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเรื่องของหยาออนไลน์ (วิศปต์ย์ ชัยช่วย, 2560) ยังรวมทั้งการทำธุรกรรมทางการเงิน การซื้อสินค้าออนไลน์ (Chang, McAllister, & McCaslin, 2015; Marston et al., 2016) ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุนั้นยังรวมไปถึงการใช้เพื่อกระตุ้นความจำ ชะลอภาวะสมองเสื่อม โดยที่ผู้สูงอายุได้ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก (สิทธิชัย คูเจริญสิน, 2559; Gitlow, 2014)

2.2.5 แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุบางส่วนอธิบายถึงแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีว่า พวกเขาใช้เพื่อให้แน่ใจว่าตนเองจะไม่ล้าหลัง ส่วนสาเหตุอื่นที่ใช้เทคโนโลยีก็คือ เพื่อค้นหาข้อมูลโดยเฉพาะข่าวสารและ

สุขภาพ และเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการศึกษาเรื่องทั่วไป โดยมีศักยภาพ ความเต็มใจที่จะเรียนรู้ทางเทคโนโลยี พร้อมทั้งความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ (กิริณา สมวาทสรณ์, 2559; Morrison & Barnett., n.d.) ประเด็นดังกล่าวนี้สามารถสรุปได้จากงานของ Boulton-Lewis et al. (2007) โดยจากผลสำรวจพบว่า ผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีเพื่ออรรถประโยชน์และต้องการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

Quan-Haase, Mo, & Wellman (2017) ได้มองว่าผู้สูงอายุที่ใช้สื่อดิจิทัลนั้นมีการใช้งานสื่อในจุดประสงค์หลัก ๆ สองอย่างด้วยกัน คือ การติดต่อประสานงาน การรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยการประสานหลัก ๆ พวกเขาจะใช้อีเมลและโทรศัพท์ ส่วนการรักษาความสัมพันธ์ของพวกเขาจะระหว่างครอบครัวและเพื่อนฝูงนั้นพวกเขาจะใช้สื่อดิจิทัลอย่างเฟซบุ๊ก สไกป์ (Skype) อีเมล และโทรศัพท์ควบคู่กันไป ผู้สูงอายุมองว่าการใช้สื่อดิจิทัลนั้นมีประโยชน์สำหรับการสื่อสารโดยเฉพาะกับผู้ที่อยู่ห่างไกลกัน อีกทั้งพวกเขามีการใช้โทรศัพท์เพื่อเป็นตัวเลือกในการสนับสนุนด้านการติดต่อเนื่องจากความคุ้นเคยกับการใช้งาน ในขณะที่ งานวิจัยของ พัทธนี เขยจรรยา (2559) เห็นว่า ผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างตัวตนให้ดูทันสมัย เพื่อพัฒนาศักยภาพของตน เพื่อปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัวและกลุ่มเพื่อนในเวลาว่างหรือการพักผ่อนหลังจากเสร็จสิ้นจากภาระงานแล้ว ในขณะที่ปัจจัยภายนอกคือ การได้รับอิทธิพลในการใช้งานจากกลุ่มคนใกล้ชิด โดยมีผลด้านความรู้จากการแสวงหาข่าวสาร ผลด้านการตระหนักถึงศักยภาพของตนในการเรียนรู้ และผลด้านความสัมพันธ์ในสังคมกับบุคคลในครอบครัว รวมทั้งกลุ่มเพื่อน แต่กระนั้นก็ตามประเด็นวัตถุประสงค์ของการใช้เทคโนโลยีนั้น Heo, Kim, & Won (2011) ระบุไว้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างการใช้กับอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุที่มากหรือน้อยบนความรู้สึกพึงพอใจในยามว่างนั้น มีความหมายที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในด้านประโยชน์ทางจิตใจ การกระตุ้นทางการศึกษา ความสัมพันธ์ทางสังคม และความผ่อนคลาย

2.3 การเข้าถึง ลักษณะการใช้งาน และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ

ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศดิจิทัลนั้น (Digital Divide) ก็คือ ช่องว่างระหว่างกลุ่มที่สามารถเข้าถึงคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ข้อมูลบนสื่อออนไลน์ กับอีกกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ แต่ในขณะเดียวกันนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ กลับมีความจำเป็นต่อผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น แม้ว่าจะเกษียณอายุแล้วก็ตาม เช่น การใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับการสืบค้นข้อมูล (Search Engine) เป็นต้น (Miwa et al., 2017) ทั้งนี้เรื่องของความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงเทคโนโลยีนั้น Lam, & Lee (2007) ได้อธิบายว่า ช่องว่างระหว่างการใช้ “มี” หรือ “ไม่มี” ข้อมูลการสื่อสารทางเทคโนโลยี (Information

communication technologies; ICTs) โดยทุกวันนี้หลายประเทศต่างก็ยอมรับว่าความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล นับเป็นปัญหาทางสังคมอย่างแท้จริงที่เกิดจากการปะทะกันระหว่างระบบสังคมกับวัฒนธรรม และการผสมผสานข้อมูลการสื่อสารทางเทคโนโลยี ซึ่งประชากรผู้สูงอายุนั้นก็จัดเป็น 1 ในกลุ่มที่ “ไม่มี” หรือเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางเทคโนโลยีและสังคม จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศได้ เนื่องจากไม่ได้เติบโตมากับเทคโนโลยีตั้งแต่เด็กทำให้เกิดความรู้สึกว่าไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ จึงส่งผลต่อความสนใจในการศึกษาการใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้ แม้ว่าเนื้อหาจะมีความซับซ้อนแต่ผู้สูงอายุก็สามารถเข้าใจทักษะการใช้ดิจิทัลได้หากมีผู้ให้คำแนะนำการใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ เพราะการอธิบายขั้นตอนการใช้งานต่าง ๆ ที่ละเอียดและชัดเจนเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการใช้ดิจิทัลในกลุ่มผู้สูงอายุในอนาคต พร้อมกันนี้ในด้านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ แอปพลิเคชันต่าง ๆ ก็ควรมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุด้วย (A. J. Blažič & B. J. Blažič, 2018)

ดังนั้นหากมีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีก็จะเกิดผลต่อการยอมรับเทคโนโลยี ดังที่ Miwa et al (2017) ได้ระบุว่าผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีมีแนวโน้มรับรู้ถึงความสามารถของตนเองด้านการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต โดยเกิดความรู้สึกที่ดีเมื่อใช้คอมพิวเตอร์ ส่วนความรู้สึกวิตกกังวลก็มีระดับลดลง ดังนั้น หากผู้สูงอายุมีโอกาสใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตอย่างต่อเนื่อง ได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองรวมถึงมีกลุ่มเพื่อนที่คอยช่วยเหลือ ให้คำปรึกษากัน ทักษะการใช้ดิจิทัลจะมีแนวโน้มพัฒนาไปในทิศทางที่ดี ขณะเดียวกันนั้นผู้สูงอายุที่เชื่อว่าการแก่ชราไม่ใช่ปัญหาที่น่าหวาดหวั่นและมีแนวโน้มที่จะคิดว่าสมาร์ตโฟนมีประโยชน์และสนุกสนาน กล่าวอีกนัยหนึ่งทัศนคติเชิงบวกไปสู่ความชราทำให้เกิดความมั่นใจในการจัดการการเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวันของพวกเขา (Sun, McLaughlin, & Cody, 2016) เช่น กัน Mo, Zhou, Kosinski, & Stillwell (2018) ก็ยังเห็นเช่นเดียวกันว่าผู้สูงอายุที่ชอบเข้าสังคมและเปิดรับประสบการณ์ใหม่มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้เริ่มต้นเข้าสู่การยอมรับเครือข่ายสังคมออนไลน์เช่นกัน ขณะเดียวกัน ยังมีผลต่อทัศนคติเชิงบวก ในขณะเดียวกันมีข้อค้นพบงานวิจัยของชาญชัย ศุภอรธกร และคณะ (2558) Goodwin (2013) Lee, Czaja, & Sharit (2008) Torres, Bradford, & Beier (2019) โดยงานวิจัยกลุ่มนี้ได้ใช้การฝึกอบรมทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ซึ่งพบไปในแนวทางเดียวกันว่า เขามีความรู้และมองเชิงบวกต่อเทคโนโลยี เพราะเขาเห็นว่ามีประโยชน์และจำเป็นในการสืบค้นข้อมูล และทำให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกข่าวสารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพ หรือเรื่องเหตุการณ์บ้านเมือง ซึ่งเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของพวกเขา (Zeng, Liu, Han, & Liu, 2016) ทั้งนี้เรื่องของทักษะในการใช้งานเทคโนโลยียังมีสิ่งสำคัญในด้านอื่น ๆ อีกเช่นกัน ซึ่ง Castilla et al. (2018) ได้ฝึกอบรมทักษะการใช้งานแอปพลิเคชันด้านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุจำนวน 46 คน ที่มีอายุระหว่าง 46-76 ปี

โดยแต่ละคนมีประสบการณ์เกี่ยวกับสื่อดิจิทัลแตกต่างกันทำให้ผลลัพธ์แตกต่างกันด้วย เพราะผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ด้านสื่อดิจิทัลมาก่อนก็จะเข้าใจได้ง่ายกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ด้านสื่อดิจิทัล และหลังการฝึกอบรม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถเรียนรู้ ทำความเข้าใจ จนสามารถใช้งานแอปพลิเคชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงมีความกระตือรือร้นและความต้องการที่จะศึกษา ทั้งนี้ยังพบอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุมากที่สุดตลอดช่วงเข้ารับการอบรม คือ ความกลัว ซึ่งหมายถึงทั้งความกลัวที่ตนจะกลายเป็นคนโง่หากไม่สามารถทำได้แบบผู้อื่น และความกลัวที่เกิดจากความผิดพลาดของตนว่าจะทำให้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เสียหาย รวมไปถึงความไม่คุ้นเคยกับการพิมพ์ข้อความบนแป้นพิมพ์ (keyboard) และการใช้เมาส์ (mouse) เป็นต้น (Lam, & Lee, 2007)

หากผู้สูงอายุมีความคุ้นเคย หรือเคยชินกับการใช้เทคโนโลยีแล้ว จะมองว่าไม่ใช่เรื่องที่ยากและยังมีความเห็นต่อเทคโนโลยีในเชิงบวก ดังทัศนะของ Lam & Lee (2007) อธิบายเพิ่มเติมว่า จากผลการศึกษา ผู้สูงอายุเป็นผู้เริ่มต้นใช้คอมพิวเตอร์ที่ยังไม่มีความมั่นใจในศักยภาพของตนเองในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานออนไลน์อย่างหลากหลาย แต่เมื่อได้ใช้งานไปซักพักประกอบกับได้รับการฝึกฝนอย่างเพียงพอ ผู้สูงอายุก็จะรู้สึกดีขึ้นและมีความมั่นใจในการใช้งานเพิ่มขึ้นเพราะอย่างน้อยพวกเขาก็สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้คนกลุ่มอื่นในการแบ่งปันความรู้ใหม่ ๆ อย่างการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้ รวมถึงคาดหวังว่าตนเองจะมีทักษะในการทำงานด้านออนไลน์ได้ด้วย นอกจากนี้ เมื่อพัฒนาทักษะมากขึ้นพวกเขาก็มีโอกาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมออนไลน์ต่าง ๆ มากขึ้นด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ยิ่งผู้สูงอายุมีความมั่นใจเพิ่มมากขึ้นเท่าไร พวกเขาก็จะวิตกกังวลเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตน้อยลงเท่านั้น และยังมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้ามากขึ้นด้วย เช่น การรับส่งอีเมล (emailing) การอ่านข่าวทางออนไลน์ อีกทั้งข้อค้นพบของ Marston et al. (2016) ได้ศึกษาพฤติกรรมผู้สูงอายุในการใช้งานเทคโนโลยีผ่านโปรเจกต์ iStoppFalls จากสามเมือง ได้แก่ โคโลญ ชิดนีย์ และวาเลนเซีย พบว่า ผู้สูงอายุมีการใช้เทคโนโลยีเป็นเวลามากกว่า 1 ปี เหตุผลหลักในการใช้งานก็คือการใช้อีเมล ใช้ search engine การซื้อสินค้าออนไลน์ เป็นต้น กูเกิ้ล และเฟซบุ๊กเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมมากที่สุด สรุปได้ว่าการปรับใช้เทคโนโลยีต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมเพื่อให้สามารถช่วยเหลือประชากรผู้สูงอายุให้ได้รับประโยชน์ และพัฒนาระบบการส่งเสริมทางสังคมได้ ดังเช่นการใช้อีเมล โทรศัพท์ หรือโทรศัพท์แบบเห็นหน้าและโต้ตอบได้ (video call) ผ่านทางอินเทอร์เน็ตได้ทั่วโลกในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุที่สนใจและคาดหวังในการใช้งานอินเทอร์เน็ตอย่างต่อเนื่อง (Morrison, & Barnett, n.d.)

2.3.1 ความสามารถในการยอมรับและเรียนรู้เทคโนโลยี

ด้วยความหลากหลายของผู้สูงอายุนี้ ทำให้วิธีเรียนรู้ของแต่ละคนแตกต่างกันตามความสนใจส่วนตัว ซึ่งท้ายสุดจะมีทั้งผู้สูงอายุที่สามารถใช้งานโทรศัพท์มือถือที่มีความซับซ้อนได้และผู้

ที่เลิกใช้หรือลดความสนใจที่จะศึกษาโทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ ๆ ที่ซับซ้อนขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ กระบวนการยอมรับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อย่างโทรศัพท์มือถือของผู้สูงอายุมีทั้งหมด 4 ขั้นตอนรายละเอียด ดังนี้ (Comunello, Mulargia, Belotti, & Fernández-Ardèvol, 2015)

ขั้นที่ 1 การเลือกสรร (Appropriation) ผู้สูงอายุซื้อโทรศัพท์มือถือทั้งที่รู้สึกว่า โทรศัพท์มือถือไม่ได้มีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิต แต่เพราะต้องการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น รวมถึง ผู้สูงอายุบางคนไม่ได้ซื้อโทรศัพท์มือถือด้วยตนเองแต่ได้รับจากบุคคลในครอบครัวหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกันทั้งที่เป็นเครื่องใหม่และเครื่องที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้สูงอายุจะใช้งานโทรศัพท์มือถือมา 20 ปีแล้วแต่ก็มีความกังวลเมื่อต้องเปลี่ยนจากโทรศัพท์มือถือรุ่นเก่าเป็น โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ (Smart Phone) ที่มีระบบหน้าจอสัมผัส ซึ่งเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเปิดรับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ใหม่ ๆ ในอนาคตอีกด้วย

ขั้นที่ 2 การผสมผสาน (Incorporation) หากผู้สูงอายุยอมรับโทรศัพท์มือถือให้ เป็นส่วนหนึ่งในกิจวัตรประจำวันแล้วนั้น สภาพร่างกายของผู้สูงอายุจะเป็นตัวกำหนดการใช้ โทรศัพท์มือถือต่อไป เช่น ผู้สูงอายุวัย 70 ปี นำโทรศัพท์มือถือใส่สายเพื่อสวมไว้ที่คอ เพราะมีปัญหา ด้านการได้ยิน เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การต่อต้าน (Objectification) แม้ว่าผู้สูงอายุจะใช้โทรศัพท์มือถือในชีวิตประจำวัน แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงของทั้งทางสภาพร่างกายและจิตใจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมว่าจะใช้งานมากขึ้นหรือลดลงได้ตลอดเวลา โดยขึ้นอยู่กับความสนใจส่วนบุคคล ความ จำเป็นที่จะต้องใช้ และความพยายามในการใช้งานอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

ขั้นที่ 4 การยอมรับ (Conversion) ผู้สูงอายุเพศหญิงจะมีความคิดว่าตนเองมี ความสามารถทางทักษะด้านเทคโนโลยีน้อย ในขณะที่ผู้สูงอายุเพศชายคิดว่าการที่ตนเองสามารถใช้งาน โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่หรือเข้าใจเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้เพราะเป็นการแสดงตัวตนของตนเองให้ผู้อื่น รับรู้ผ่านการใช้โทรศัพท์มือถือ จึงมีแนวโน้มจะใช้โทรศัพท์มือถือที่มีเทคโนโลยีซับซ้อนได้และเรียนรู้ มากกว่าผู้สูงอายุผู้หญิงที่อาจเลิกใช้หรือลดความสนใจลง

ทั้งนี้ จากกรณีการเรียนรู้และยอมรับโทรศัพท์มือถือของผู้สูงอายุสามารถนำมา ปรับใช้กับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่น ๆ ได้ เพราะไม่ว่าผู้สูงอายุจะเรียนรู้การใช้ เทคโนโลยีด้วยวิธีใดก็ตาม บางคนเรียนรู้จากการลองใช้ บางคนศึกษาจากคู่มือ หรือบางคนเข้ารับการ อบรม แต่สิ่งที่สำคัญต่อการเรียนรู้ที่สุดคือ เครือข่ายส่วนบุคคล เช่น คนในครอบครัว เป็นต้น เพราะ เป็นตัวกำหนดความคาดหวังและแรงกดดันที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญ รวมถึงเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเมื่อ ผู้สูงอายุเกิดปัญหาการใช้เทคโนโลยี

นอกจากนี้ งานวิจัยของ Dogruel, Joeckel, & Bowman (2015) ได้ศึกษาพฤติกรรมและความตั้งใจในการใช้ภาพยนตร์สามมิติ และเกมคอมพิวเตอร์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้สื่อวัยสูงอายุชาวเยอรมันและชาวอเมริกันที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป พบว่า การยอมรับและใช้งานเทคโนโลยีของผู้สูงอายุสัมพันธ์กับตัวแปร 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตัวแปรด้านประชากรและสังคม (socio-demographic variables) 2) ความหวาดกลัวด้านเทคโนโลยี (technophobia) 3) ประสบการณ์ในอดีตและความเชี่ยวชาญทางเทคโนโลยี (prior experience and expertise with technology) และ 4) การรับรู้ถึงความสามารถทั่วไปของตนเอง (generalized self-efficacy)

อย่างไรก็ตามนั้นยังมีข้อสรุปของการยอมรับหรือการใช้เทคโนโลยี เช่นงานวิจัยของ Casado-Muñoz, Lezcano, & Rodríguez-CondeM (2015) ที่พบเหตุผลหลัก ๆ ที่ผู้ไม่ได้ใช้นั้นก็เพราะเขาไม่สนใจ และไม่ได้มีความจำเป็นที่จะต้องใช้นั้นแต่อย่างใด อีกทั้งผู้สูงอายุที่มีอายุค่อนข้างมากจะใช้อินเทอร์เน็ตน้อยลง

2.4 ปัจจัยและอุปสรรคของการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ

Morrison & Barnett (n.d.) ได้วิเคราะห์ถึงอุปสรรคสำคัญในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ได้แก่ โดยพบ 2 ประเด็น ดังนี้

1. ขาดการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของทางบ้าน (A lack of home access to the internet) โดยผู้สูงอายุที่มีอินเทอร์เน็ตที่บ้านมักเป็นกลุ่มที่มีระดับสังคมและรายได้สูงกว่าผู้สูงอายุกลุ่มอื่น ส่วนในด้านอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่ากลุ่มอื่นมีความคิดเห็นว่าพวกเขาไม่ได้ต้องการอินเทอร์เน็ต และคาดว่าจะสนใจโทรศัพท์มากกว่า

2. มีการตระหนักรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของเทคโนโลยีในระดับต่ำ (Low awareness of what technology can offer) เนื่องจากผู้สูงอายุหลายคนรู้สึกว่าเทคโนโลยีไม่ได้มีไว้สำหรับพวกเขา พวกเขาไม่ได้มีความเกี่ยวข้องและได้รับประโยชน์อะไรจากเทคโนโลยีออนไลน์ บางกลุ่มจึงอาจต่อต้านการนำเทคโนโลยีมาใช้

ข้อสรุปสองประเด็นข้างต้นนั้น ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อผู้ใช้สื่อใหม่วัยสูงอายุ ซึ่งโดยทั่วไป พบว่าผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างค่อนข้างกังวลด้านความปลอดภัยในการใช้สื่อใหม่ และกลุ่มตัวอย่างบางส่วนไม่ได้ใช้สื่อใหม่เนื่องจากเหตุผลที่แตกต่างกันออกไป เช่น ข้อจำกัดทางด้านการเงิน ด้านการเรียนรู้ทางปัญญา ด้านสุขภาพร่างกาย เป็นต้น (Yang, Dou, & Han, 2017) และจากข้อสรุปบทความเอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ ซึ่งได้พบในประเด็นต่าง ๆ ของการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถสรุปตามประเด็นได้ดังต่อไปนี้

2.4.1 ความซับซ้อน และการไม่ไว้วางใจของข้อมูลเทคโนโลยี

ทั้งนี้อุปสรรคในการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุที่ไม่ได้ใช้อินเทอร์เน็ตอื่น เนื่องจากไม่ทราบว่าจะใช้อินเทอร์เน็ตอย่างไร การไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ ความรู้สึกไม่ไว้วางใจอินเทอร์เน็ต เช่น ด้านการละเมิดความเป็นส่วนตัว และความรู้สึกกลัวการใช้อินเทอร์เน็ต (Chang, McAllister & McCaslin, 2015) นอกจากนี้มีข้อค้นพบที่ยังได้ชี้ให้เห็นว่าด้านตัวเทคโนโลยีที่มีความสะดวกสบายในการใช้และการให้บริการของสื่อใหม่ (Yang, Dou, & Han, 2017) ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่ใช้เทคโนโลยีโดยเหตุผลก็คืออุปกรณ์เทคโนโลยีต่างๆ ถูกพัฒนาขึ้นด้วยฟังก์ชันที่ซับซ้อนจากความสามารถของผู้สูงอายุอาจเป็นอุปสรรคสำคัญข้อในการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ในผู้สูงอายุ ประเด็นนี้เองซึ่ง Morrison, & Barnett (n.d.) ได้สรุปให้เห็นถึงการบริการทางดิจิทัลนั้นง่ายและมีประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุ จึงเป็นหนึ่งทางเลือกสำหรับการนำผู้สูงอายุเข้าสู่การใช้เทคโนโลยีออนไลน์และตระหนักถึงข้อดีมากขึ้น นอกจากนี้ยังเสนอเพิ่มเติมอีกว่าการออกแบบอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีสำหรับผู้ที่ไม่ได้เติบโตมาพร้อมเทคโนโลยีอย่างผู้สูงอายุก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเช่นกัน โดยควรออกแบบให้ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน เช่น ตัดปุ่มควบคุมที่ซับซ้อนแต่ไม่จำเป็นทิ้งไป มีขนาดอุปกรณ์ที่เหมาะสม เช่น ปุ่มไม่เล็กจนเกินไป เพื่อช่วยให้ใช้งานได้สะดวกและง่ายดายขึ้น ทั้งนี้ การออกแบบอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีเพื่อผู้สูงอายุยังต้องคำนึงถึงรูปลักษณะที่สวยงามด้วย เพราะผู้สูงอายุรวมถึงผู้คนทั่วไปชื่นชอบในสุนทรียภาพ ดังนั้นพวกเขาจึงย่อมชื่นชอบสิ่งของที่ดูดี ใช้ชีวิตด้วยแล้วมีความสุข อย่างไรก็ตามมีผู้สูงอายุมีความเห็นว่าลูกเล่นต่าง ๆ อาทิการแชร์ข้อมูลอันหลากหลายทั้งข้อความ ภาพ เสียง และวิดีโอก็มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวเช่นกัน (Zeng, Liu, Han, & Liu, 2016)

2.4.2 ปัจจัยทางด้านสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม

สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นตัวชี้วัดอันชัดเจนในการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ (Chang, McAllister, & McCaslin, 2015; Ihm, & Hsieh, 2015) และ Zeng, Liu, Han, & Liu (2016) ยังพบว่าการซื้อโทรศัพท์ใหม่ของผู้สูงอายุอาจมีค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งเป็นปัจจัยและอุปสรรคของการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yu, Ellison, McCammon & Langa (2016) ระบุให้เห็นถึงผู้ที่กำลังเข้าสู่วัยสูงอายุในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีอายุ 50 ปีขึ้นไป พบว่าเกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างไม่ได้เข้าถึงอินเทอร์เน็ตด้วยวิธีปกติ และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่น่าเชื่อถือต่ำกว่าผู้คนกลุ่มอื่น นอกจากนี้ ยังอาจมีประเด็นด้านความไม่เท่าเทียมทางสังคมซึ่งอาจทวีความรุนแรงมากขึ้นจากการถูกกีดกันการใช้อินเทอร์เน็ตโดยไม่ได้ตั้งใจด้วย อย่างไรก็ตามกายภาพทางด้านพื้นที่ก็มีผลต่อการใช้เช่นกัน ตามที่ Batsis et al. (2019) ได้ศึกษาศึกษาเกี่ยวกับเทคโนโลยีสุขภาพเคลื่อนที่

(mHealth) โดยพบว่าผู้สูงอายุมองว่า เทคโนโลยีสุขภาพเคลื่อนที่ (mHealth) นั้นสามารถปรับปรุงพฤติกรรมสุขภาพได้ โดยที่งานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคของการใช้เทคโนโลยีรวมถึงโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุในชนบทที่เป็นโรคอ้วนนั้นแสดงความตื่นตัวเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสุขภาพเคลื่อนที่ (mHealth) เพื่อปรับปรุงสุขภาพของพวกเขา

2.4.3 ศักยภาพทางด้านร่างกายในการใช้เทคโนโลยี

โดยอุปสรรคดังกล่าวนั้น ชาญชัย ศุภวรรธกร และคณะ (2558) ที่ระบุให้เห็นว่าอุปสรรคที่ผู้สูงอายุพบก็คือ ปัญหาทางด้านสายตา โดยมีอาการปวดตา แสบตา และตาพร่ามัว ขณะเดียวกัน Gitlow (2014) ได้สำรวจการใช้งานเทคโนโลยี ของผู้สูงอายุและชี้ให้เห็นการชราภาพนั้นส่งผลต่อการใช้งานเทคโนโลยี อันได้แก่ ปัญหาในการพิมพ์ข้อความ ปัญหาด้านความจำ ปัญหาด้านการขาดความรู้ในการใช้งานเทคโนโลยี เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวที่สรุปมานั้น Boulton-Lewis et al. (2007) มองว่าปัญหาสุขภาพ เป็นอุปสรรคในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

2.4.4 คุณลักษณะทางประชากรส่วนบุคคล

มีข้อค้นพบที่ชี้ให้เห็นว่า อายุของการใช้เทคโนโลยีก็มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีได้เช่นกัน ดังงานวิจัยของ Ihm, & Hsieh (2015) ชี้ให้เห็นถึงงานวิจัยว่าอายุคือตัวแปรสำคัญในการเข้าถึง โดยพบว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 75 ปีนั้นไม่ค่อยมีการใช้เทคโนโลยี ในตัวแปรเรื่องเพศนั้นจะมีความแตกต่างในการใช้เทคโนโลยีอีกเช่นกัน

2.5 แนวคิดภาวะพลีพลังและผลิตภาพของผู้สูงอายุ (Active and Productive Aging)

ในการเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ และการเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุในอนาคต ควรให้ความสำคัญกับ “มิติทัศน์ของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ” ซึ่งในระดับสากลมีการเปลี่ยนมุมมองจากการมองผู้สูงอายุว่าเป็นกลุ่มพึ่งพิงและเป็นภาระ มาเป็นมุมมองว่าอายุที่ยืนยาวขึ้นนั้นสามารถมีสุขภาพดีได้ กล่าวคือผู้สูงอายุยังสามารถพัฒนาและดำรงไว้ซึ่งสมรรถนะในการปฏิบัติกิจวัตรด้านต่าง ๆ ได้ (functional ability) ยังคุณประโยชน์ (Productive Aging) ด้วยการนำศักยภาพและความสามารถในตัวตนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เป็นภาวะของผู้สูงอายุที่ยังคงมีความคล่องแคล่ว กระตือรือร้นเคลื่อนไหวที่คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ ประกอบกับกระบวนการคิดและการเรียนรู้ยังคงมีความสมบูรณ์ ถึงแม้บางครั้งอาจจะเกิดความล่าช้าในการประมวลผลข้อมูลต่าง ๆ แต่โดยภาพรวมแล้วยังคงเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถเป็นกำลังในการช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของสังคมได้ดี แนวคิดดังกล่าว ยังระบุอีกว่าการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีความสามารถ มีความรู้ทักษะ และประสบการณ์ในชีวิตของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยผลจากการ

ได้ปฏิบัติเหล่านี้อาจจะได้รับทั้งค่าตอบแทนและไม่ได้รับค่าตอบแทน แต่สิ่งที่ผู้สูงอายุได้คือ สุขภาพกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณผู้สูงอายุที่มีพลัง (Power) สามารถช่วยเหลือตนเอง ดูแลตนเอง (Self-Care) พึ่งตนเองได้ (Self-Reliance) และสามารถดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของคุณภาพชีวิตในวัยสูงอายุ (จุฬารัตนแสงทอง, 2560) ในส่วนความเห็นของ อุไร เดชพลกรัง (2554) ซึ่งได้ทบทวนวรรณกรรมประเด็นของแนวคิดผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์ และได้สรุปนิยามไว้ก็คือ ผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยกิจกรรมที่ได้ทำนั้นได้สร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งยังช่วยให้เขามีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ช่วยสร้างคุณค่า โอกาส ศักดิ์ศรีและเสริมพลังกลับคืนมาสู่เขา ก้าวสู่ภาวะพลัดพลังและผลิตภาพของผู้สูงอายุ (Active and Productive Aging)

2.5.1 ดัชนีภาวะพลัดพลังผู้สูงอายุไทย

ภาวะพลัดพลัง นำมาใช้กับคำว่า “Active Aging” เป็นภาวะของผู้สูงอายุ ที่ตระหนักอยู่เสมอถึงปัญหาของตนเอง มีการวางแผนของตนเองเพื่อที่จะจัดการกับปัญหาที่จะเกิดกับวัยผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกลุ่มในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม (อุษา โพนทอง, 2556) สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2560) ได้วิเคราะห์แนวคิดความเป็นพลัดพลัง และกำหนดดัชนีพลัดพลัง เพื่อนำมาใช้ประเมินสถานะของผู้สูงอายุไทย โดยยึดกรอบแนวคิดขององค์การอนามัยโลก และได้พัฒนาเป็นกรอบแนวคิดดัชนีพลัดพลังผู้สูงอายุไทย ดังนี้

ภาวะพลัดพลัง สามารถวัดได้จากตัวชี้วัด 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ด้านสุขภาพ ประกอบด้วยตัวชี้วัดสุขภาพกายของตนเอง สุขภาพจิต ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน และการเคลื่อนไหว การมองเห็น การได้ยิน การออกกำลังกาย
2. ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยตัวชี้วัด การมีงานทำ การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุ การเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน/ชุมชน การดูแลบุคคลในครัวเรือน
3. ด้านความมั่นคง ประกอบด้วยตัวชี้วัด ความเพียงพอของรายได้ การเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย ลักษณะการอยู่อาศัย สภาพการอยู่อาศัย ความปลอดภัย
4. ด้านสภาพที่เอื้อต่อภาวะพลัดพลัง ประกอบด้วยตัวชี้วัด การใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การมีการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น คอมพิวเตอร์โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต และการอ่านออกเขียนได้ของผู้สูงอายุ

นอกจากนี้สำนักงานสถิติแห่งชาติได้สำรวจดัชนีพลัดพลังของผู้สูงอายุไทยปี

2560 สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุไทยมีคุณภาพในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาดัชนีย่อยในแต่ละองค์ประกอบจะพบว่า ดัชนีด้านสุขภาพมีค่าดัชนีสูงที่สุด รองลงมาคือ ดัชนีด้านความมั่นคง ดัชนีด้านสภาพที่เอื้อต่อการมีภาวะพหุพลัง และดัชนีด้านการมีส่วนร่วม นอกจากนี้พบว่า ผู้สูงอายุชายมีระดับพหุพลังสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง ทั้งนี้ดัชนีองค์ประกอบที่มีค่าความแตกต่างระหว่างเพศ (Gender Gap) มากที่สุดคือดัชนีด้านสภาพที่เอื้อต่อการมีภาวะพหุพลัง และดัชนีด้านสุขภาพมีความแตกต่างระหว่างเพศน้อยที่สุด

จากแนวคิดที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า ภาวะพหุพลังของผู้สูงอายุ เป็นสถานภาพ พฤติกรรมของผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเอง ดูแลตนเอง พึ่งตนเองได้ และสามารถดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคม ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต การใช้ชีวิต และการออกกำลังกาย 2) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม การมีงานทำ 3) ด้านความมั่นคงในรายได้ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย 4) ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเอง

2.5.2 ศักยภาพทางเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ

แนวคิดนี้เป็นการขยายแนวคิดภาวะพหุพลังและผลิตภาพของผู้สูงอายุ โดยมีตัวเทคโนโลยีเข้ามาเชื่อมโยงในการเสริมสร้างขับเคลื่อนเศรษฐกิจสังคม และกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ รวมทั้งการใช้ทักษะความสามารถ เพื่อประโยชน์แก่ ตนเอง ผู้อื่นและสังคม ตามที่ Svobodová, & Hedvičáková (2017) ยังมองว่าเทคโนโลยีนั้นเป็นความต้องการที่สำคัญสำหรับการผสมผสานชีวิตประจำวันเข้ากับปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเป็นผู้สูงอายุที่มีพลังและคุณภาพ (active aging) เนื่องจากผู้สูงอายุนั้นสามารถอ่านข่าว หนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารออนไลน์บนอินเทอร์เน็ต หาข้อมูลด้านสินค้าและการบริการ การท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก ข้อมูลสุขภาพ และข้อมูลอื่น ๆ ทางสารานุกรมออนไลน์ได้ รวมถึงยังแบ่งปันข้อมูล ติดต่อบริการ และขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์เมื่อประสบปัญหา อย่างไรก็ตามบทวิเคราะห์ของ ภัทริกา วงศ์อนันต์นันท์ และสรานันท์ อนุชน (2561) ที่ได้ทบทวนแนวคิดเทคโนโลยีสารสนเทศต่อสังคมผู้สูงอายุ โดยมีและมีสาระสำคัญในเรื่องของความสำคัญของแอปพลิเคชัน ทั้งนี้เพราะเทคโนโลยีรูปแบบสมาร์ตโฟนมีการพัฒนาขึ้นและเป็นที่นิยมอย่างมาก โดยจะเห็นได้ว่าภาคเอกชนและรัฐบาลได้พัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับผู้สูงอายุขึ้นมาก เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ในด้านการปฏิบัติสัมพันธ์ทางสังคม เนื่องจากผู้สูงอายุได้เกษียณจากงานที่ทำอาจมีความเหงา ดังนั้นการได้พูดคุยและพบสังคมนั้นจะเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้สร้างความสุขและสุขภาพให้ดีขึ้น เทคโนโลยีที่สามารถที่จะตอบสนองและแก้ไขได้ดี ซึ่งสามารถช่วยเยียวยาจิตใจของผู้สูงอายุ เช่น อุปกรณ์หน้าจอสัมผัสที่สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ง่าย เช่น สไลป์ เฟซบุ๊ก วีดีโอหรือรูปภาพของ

ครอบครัว และการโทรหาระหว่างลูกหลานได้ง่าย ซึ่งผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะใช้งานเทคโนโลยีเพื่อเข้าถึงสังคมรวมถึงเรื่องของสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นตัวชี้วัดอันชัดเจนในการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ (Ihm, & Hsieh, 2015) ขณะเดียวกันองค์กร International Council on Active Aging®. (ICAA.) (2016) ได้ระดมความคิดจากนักวิชาการหลากหลายองค์กรเพื่อสร้างกรอบความคิดการพัฒนากลยุทธ์เพื่อเปลี่ยนความท้าทายที่เผชิญในการใช้เทคโนโลยีสำหรับ Active Aging การประชุมครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ต่อไปเทคโนโลยีสำหรับผู้สูงอายุในอนาคตนั้น จำนวนบริษัทเทคโนโลยีที่ผลิตสินค้าสำหรับผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นตามขนาดประชากรผู้สูงอายุ โดยเฉพาะเทคโนโลยีในด้านความปลอดภัย ความเป็นอยู่ที่ดี สุขภาพ การกิน และการออกกำลังกาย เนื่องจากนักพัฒนาเทคโนโลยีกำลังมองหาตลาดใหม่ ๆ ในอนาคตข้างหน้า ผู้สูงอายุจะมีตัวเลือกมากขึ้น ซึ่งโอกาสการลงทุนจะมีแนวโน้มสูงขึ้นไปด้วย

จากข้างต้นที่กล่าวมานั้น ศิริพร ผลชีวิน ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร กลุ่มบริษัทอาร์แอลจี (RLG) ประเมินว่าประเทศไทยน่าจะมีกลุ่ม Active Aging อยู่ประมาณ 6.5 ล้านคน จากผู้สูงวัยตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป ที่คาดว่าจะมีอยู่ประมาณ 10 ล้านคน หรือสูงกว่า 50เปอร์เซ็นต์ และยังมี การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้แนวคิดของ Active Aging & Productivity Aging ก็คือการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มาตอบสนองเวลาและกิจกรรมของกลุ่ม Active Aging และยังช่วยแก้ปัญหาทางกายภาพไปได้ด้วย โดยจะเริ่มเห็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับโลกดิจิทัลมากขึ้น ธุรกิจหาเพื่อนยังเป็นธุรกิจที่ยอดฮิตหรือเป็นที่นิยมที่ผู้สูงอายุต้องการ ตลอดจนการอยากไปทำประโยชน์เพื่อสังคมจะมีมากขึ้น จะเกิดกิจกรรมที่มีอาสาสมัครเป็นผู้สูงอายุมากขึ้น เช่น ช่วยดูแลนักท่องเที่ยว หรือช่วยงานในบริษัท บางลักษณะงาน รวมทั้งทักษะของวิทวัส รุ่งเรืองผล อาจารย์ประจำภาควิชาการตลาด คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่มองว่าการคิดธุรกิจมาสนองความต้องการกลุ่มสูงวัยพันธุ์ใหม่ ต้องเชื่อมโยงไปใน 5 ด้าน คือ “Green and Health” ผู้สูงอายุกับกระแสเรื่องสุขภาพและสิ่งแวดล้อม “Innovation” ผู้สูงอายุกับนวัตกรรมใหม่ ๆ “Digital Life” ผู้สูงอายุกับชีวิตดิจิทัล “Asianization” ผู้สูงอายุกับกระแสของเออีซี และ “Urbanization” ผู้สูงอายุกับความเป็นเมือง ซึ่งในส่วนของ “Digital Life” ผู้สูงอายุกับชีวิตดิจิทัลนั้น ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล จะทำให้ชาวสูงวัยได้พูดคุยกับลูกหลานใกล้ชิดขึ้น เห็นการเชื่อมโยงผ่านเทคโนโลยีมากขึ้น โดยวิทวัสมองว่าในอนาคตจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านดิจิทัลมากขึ้น เช่น เว็บแคมที่ทำให้คุยกับลูกหลานได้ (“active aging,” 2562)

สำหรับการสำรวจเอกสาร บทความ และงานวิจัยนั้น สามารถสรุปให้เห็นได้ตามประเด็นต่าง ๆ ทางด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างพลพัฒน์ ดังนี้

เทคโนโลยีสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งจากข้อสรุปงานวิจัยสำรวจนั้น ผู้สูงอายุนั้นมองว่าการใช้สื่อดิจิทัลนั้นมีประโยชน์สำหรับการสื่อสารโดยเฉพาะกับคนที่อยู่ห่างไกลกัน อีกทั้งพวกเขามีการใช้โทรศัพท์เพื่อเป็นตัวเลือกในการใช้สนับสนุนการติดต่อ เนื่องจากความคุ้นเคยกับการใช้งาน (Quan-Haase, Mo, & Wellman, 2017) รวมทั้งเทคโนโลยียังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นจริงในชุมชนเสมือน รวมทั้งการติดต่อทางสังคม การสนับสนุนและช่วยเหลือกันผู้สูงอายุสามารถสร้างความรู้สึกรัก ความใกล้ชิดที่มากขึ้นด้วยการแบ่งปันความทรงจำเรื่องราวในอดีตระหว่างกัน (Kanayama, 2003)

เทคโนโลยีสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยจะเห็นได้จากผลเชิงสำรวจผู้สูงอายุในประเด็นด้านการเรียนรู้และเทคโนโลยีใน Active Aging ซึ่งผลสำรวจส่วนใหญ่ นั้นพบว่าผู้สูงอายุสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ เช่น เทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือกิจกรรมยามว่างต่าง ๆ ทั้งนี้ ผู้สูงอายุได้ระบุว่ายังคงจำเป็นในการใช้เทคโนโลยี โดยเป็นผู้ที่มีความพยายามในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มีเป้าหมายในชีวิตและต้องการที่จะเติมเต็มเป้าหมายของตน ส่วนผู้ที่มีความต้องการใช้เทคโนโลยีเพื่ออัปเดตนั้นเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่อยากลองสิ่งใหม่ ๆ (Boulton-Lewis et al., 2007) นอกจากนี้ เทคโนโลยีสามารถสร้างกลุ่มกิจกรรมที่เกิดขึ้นในหมู่ของผู้สูงอายุด้วยตนเอง เช่น ข้อสรุปงานวิจัยของ Elder, Scott, Kluge, & Elder (2016) ที่ศึกษาด้านความพึงพอใจและผลของโปรแกรมการออกกำลังกายกลุ่มแบบเรียลไทม์ทางอินเทอร์เน็ต CyberEx และพบว่าผู้สูงอายุมีทัศนคติต่อโปรแกรมในเชิงบวกถึงร้อยละ 80 รวมถึงเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนเพื่อทำกิจกรรมกลุ่ม และรักษาระดับพื้นฐานของสมรรถภาพทางกาย สำหรับประเด็นในการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุนั้นสามารถอธิบายด้วยผลวิจัยเชิงคุณภาพของพนม คลีฉายา¹ (2561) โดยได้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ใหญ่ตอนปลายจนถึงผู้สูงอายุ ซึ่งพบในประเด็นสำคัญของ Active aging & Technology ซึ่งผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยี หาข้อมูลในการ ทำกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การหาเนื้อเพลงในการออกกำลังกาย หรือเทคนิควิธีความรู้ในเรื่องของการเกษตร เป็นต้น โดยที่เขาได้ระบุความสำคัญให้เห็นดังนี้

“หาข้อมูลจากกูเกิล สมมติว่าอยากได้นี้เนื้อเพลงเพื่อไปทำกิจกรรมออกกำลังกายก็ เลิร์ชกูเกิลแล้วก็บันทึก” (มณี มุ่งวัฒนา, ข้าราชการบำนาญ, สัมภาษณ์)

“ยูทูบดูท่าเต้น บาสโลบ (Paslop) เพราะเราจะต้องไปสอนเด็กพิเศษ...ข้อมูลใน ยูทูบ...ช่วงนี้ดูฝึกร้องเพลง เพลงนี้ชอบ มันอยากร้องเพราะร้องไม่เป็นเลยอยาก

¹ ผลการวิเคราะห์สัมภาษณ์ อยู่ระหว่างขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 โดยเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลระหว่าง ธันวาคม 2561-เมษายน 2562

ร้อง...เปิดแล้วเดินไปที่อื่นแล้วเราก็กังเสียใจไป” (ประไพ สาธิตวิทยา, คำขาย , สัมภาษณ์)

“ยูทูปดูบ้าง...ส่วนใหญ่ใช้ฟังเพลง วันละครึ่งสองครั้ง ช่วงที่เรากินข้าวเสร็จ และ ก่อนนอนจะเช็คที่เราเพิ่มเติม เช่น ความรู้เรื่องการใส่ปุ๋ย ชอบทุกอย่าง การเกษตร เทคโนโลยี เอามาใช้ในบ้านตัวเอง” (พงษ์ศักดิ์ ธนุแพง, ข้าราชการ บำนาญ, สัมภาษณ์)

การใช้เทคโนโลยีในการสร้างกลุ่มชุมชนออนไลน์ในการสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคม โดยใช้เทคโนโลยี แอปพลิเคชันไลน์ในการรวมกลุ่ม (Group line) ติดต่อสื่อสารกับสมาชิกด้วยกันกับลูกบ้านตนเอง ในการทำกิจกรรมอาสาสมัคร (อสม.) เพื่อทำกิจกรรมในหมู่บ้าน

“ส่วนมากก็จะเป็นการไลน์ในเรื่องงานกลุ่ม ก็ต้องบอกนิตินะคะว่าเราเป็นอสม. ในพื้นที่ ทำงานร่วมกับโรงพยาบาล แล้วก็หมู่บ้าน ดูแลชุมชน” (ชลรศ เนินกลาง, คำขาย, สัมภาษณ์)

“กลุ่มไลน์พวกผู้สูงอายุ กลุ่ม อสม. ...ส่วนมากมีงานเข้ามา งาน อสม. นะคะ มันจะมีมาเรื่อย ๆ” (อุไร ประสิทธิ์ผล, ไม่ประกอบอาชีพ, สัมภาษณ์)

“กลุ่มเฉพาะชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มเฉพาะเครือข่ายผู้สูงอายุของอำเภอ แล้วก็ของจังหวัด แล้วก็กลุ่มเฉพาะประธานของเครือข่าย” (สุชานันท์ อภรณ์ไพบูลย์, เกษตร, สัมภาษณ์)

เทคโนโลยีสร้างงาน และรายได้ นอกจากนี้เทคโนโลยียังก่อให้เกิดรูปแบบธุรกิจที่สำคัญต่อกลุ่มผู้สูงอายุอีกเช่นกัน โดยที่ Lam & Lee (2007) อธิบายว่าประชากรสูงอายุเหล่านี้ได้สร้างโอกาสทางธุรกิจและผลกำไรมากมายให้กับหลายองค์กร เนื่องจากพวกเขาคือกลุ่มผู้บริโภคขนาดใหญ่ของตลาดการค้า ทั้งนี้ ปัจจุบันมีประชากรสูงอายุจำนวนมากที่ต้องการเรียนรู้ด้านการใช้งานอินเทอร์เน็ต ดังจะเห็นได้จากในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการเปิดหลักสูตรสอนการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ (SeniorNet) เช่น วิธีการซื้อขายสินค้าบนอีเบย์ (eBay) ซึ่งเป็นได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และงานวิจัยของชาญชัย ศุภอรธกร และคณะ (2558) ที่ได้อบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT พบว่าผู้สูงอายุที่ได้เข้าร่วมโครงการการอบรมการใช้ ICT ได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในเวลารว่างให้เกิดประโยชน์ โดยทำให้เกิดอาชีพที่เรียนรู้ผ่านยูทูป เช่น การทำกระเป๋าด้าย ถักในแบบต่าง ๆ ออกมาจำหน่ายแก่ผู้ที่สนใจ เป็นต้น ขณะเดียวกัน งานวิจัยของ พนม คลีฉายา (2561) ยังพบอีกว่าผู้สูงอายุที่มีความสามารถนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในการทางธุรกิจ สามารถนำมาใช้ในการนำเสนอขายสินค้าออนไลน์ของตนเองได้ อาทิ

“ขายพระส่งพระ ส่งไลน์ให้เค้าดู ให้หลานทำให้ ก็ส่ง ถ่ายรูปแล้วก็ส่ง พวกที่เค้าซื้อพระ...ถ่ายลงอินเทอร์เน็ต ไปในไลน์ส่งไปปื๊บหากเค้าถูกใจก็ติดต่อมา” (สมชาย อินกลาง, รับจ้างทั่วไป, สัมภาษณ์)

“ช่วงก่อนขายขนมให้กับทางโรงงาน เราก็โพสต์แล้วคนโน้นคนนี้เข้ามา ให้มาขายตรงนี้ได้ไหม ขายตรงนี้ได้ไหม มันก็ทำให้เราทำงานตรงนี้ได้” (ประไพ สาธิตวิทยา, ค้าขาย, สัมภาษณ์)

2.5.3 การสร้างรายได้และผลิตภาพในวัยเกษียณอายุ

Maestas (2007) พบว่า ผู้สูงอายุที่เลือกกลับมาทำงานหลังจากเกษียณอายุไปแล้วนั้นมีสาเหตุมาจาก 1) ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่เพิ่มสูงขึ้นกว่าที่วางแผนค่าใช้จ่ายเอาไว้ตอนก่อนเกษียณ 2) การมองโลกในแง่ร้ายเกินไปเกี่ยวกับการใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุในช่วงก่อนถึงเวลาเกษียณว่าตนเองจะไม่มั่งคั่ง 3) การได้รับทราบข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจที่อาจกระทบต่อสถานภาพทางการเงินและข่าวสารเกี่ยวกับด้านสุขภาพที่ส่งผลให้เกิดความวิตกกังวล และ 4) ความสะดวกสบายในชีวิตหลังเกษียณไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ซึ่งส่วนใหญ่จะกลับมาทำงานภายใน 2 ปีหลังจากเกษียณอายุไปแล้ว รวมถึงผู้สูงอายุที่ไม่ได้มีการวางแผนทางการเงินไว้ใช้ในยามเกษียณทำให้ต้องกลับมาทำงานอีกครั้ง ทั้งนี้ การวิจัยเกี่ยวกับการทำงานหลังเกษียณส่วนใหญ่จะละเอียดปัจจัยประวัติการทำงานและข้อมูลส่วนบุคคลของแต่ละคน โดย Dingemans, & Möhring (2019) ได้นำข้อมูลด้านสุขภาพและข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุมาประมวลวิเคราะห์ด้านการใช้ชีวิตหลังเกษียณพบว่า ผู้สูงอายุที่เคยทำงานนอกเวลา ทำงานในช่วงเวลาที่สะดวกตามที่ตกลงกับนายจ้าง (Part time) หรือเป็นเจ้าของธุรกิจ (Self-employment) จะเลือกทำงานต่อไปแม้ว่าจะถึงวัยเกษียณอายุการทำงานแล้ว มากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่เคยทำงานเป็นลูกจ้าง พนักงานบริษัท (Employee) โดยกลุ่มที่เป็นเจ้าของธุรกิจเลือกจะทำงานหลังเกษียณเพราะรู้สึกว่าการทำงานคือส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตที่ดี ไม่ได้ทำงานเพราะปัญหาทางการเงิน นอกจากนี้ ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพทางวิชาชีพระดับสูงหรือผู้ที่ทำงานที่มีความยืดหยุ่น มีแนวโน้มที่จะทำงานหลังจากเกษียณอายุต่อไป เพราะมีความรู้สึกที่ดีและความผูกพันต่อการทำงาน และด้านผู้จ้างเองก็ต้องการคนที่มีประสบการณ์การทำงานเพื่อความเติบโตและมีเสถียรภาพของธุรกิจให้ดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น เรื่องเพศของผู้สูงอายุก็มีผลต่อการทำงาน โดยพบว่า ผู้หญิงที่ผ่านการหย่าร้างมีแนวโน้มที่จะทำงานต่อหลังจากเกษียณอายุแล้ว โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้มีการแต่งงานใหม่ ทั้งนี้ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2558) ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชน เรื่อง “ผู้สูงอายุไทยกับการทำงาน” ระหว่างวันที่ 8 – 9 เมษายน 2558 โดยมีกลุ่มเป้าหมายการสำรวจเป็นผู้สูงอายุชาวไทยที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ กระจายทั่วทุกภูมิภาค ระดับการศึกษา และอาชีพ รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,250 หน่วยตัวอย่าง สุ่มความคิดเห็น

เกี่ยวกับทัศนคติของผู้สูงอายุที่มีต่อการทำงานหลังวัยเกษียณ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงาน โดยในจำนวนผู้ที่ไม่ได้ทำงานนั้น ส่วนใหญ่ให้เหตุผลเพราะว่าสุขภาพไม่ดี รองลงมาคือ ลูกหลานไม่ อยากให้ทำงาน มีเงินออมพอเพียง และไม่ชอบหรือเบื่อระบบการทำงานที่เคยทำตามลำดับ ส่วน จำนวนผู้ที่ยังทำงานอยู่นั้น ส่วนใหญ่ให้เหตุผลเพราะว่า สุขภาพยังดีอยู่ รองลงมาคือ ต้องการรายได้ เกื้อกูลลูกหลานได้ ไม่เหงา มีเพื่อนฝูง และทำงานให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และเป็นการทบทวน ความรู้ตามลำดับ

ด้านความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อนโยบายการขยายอายุเกษียณงาน จากอายุ 60 ปี เป็น 65 ปี พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นด้วย เนื่องจากสุขภาพยังดี ยังสามารถทำงานสร้าง ประโยชน์ได้ รองลงมาคือ มีเวลาทำงานสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง จะได้มีอะไรทำ ไม่เบื่อ แก่เหงา และช่วยเกื้อกูลลูกหลานได้ ไม่เป็นภาระกับลูกหลานตามลำดับ รวมถึงมีบางส่วนระบุว่าบางตำแหน่ง จำเป็นต้องใช้ประสบการณ์ในการทำงาน อีกทั้งยังมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับ นโยบายการขยายอายุเกษียณงานนั้นให้เหตุผลว่า มีปัญหาสุขภาพ รองลงมาคือไม่ชอบ/ต้องการ พักผ่อน/อยากอยู่แบบเรียบง่ายสบาย ๆ ไม่วุ่นวาย เสียโอกาสในการมีอิสระจากชีวิตทำงาน เพื่อทำ ในสิ่งที่ตนเองชอบ และต้องการเวลาในการได้รับสิทธิประโยชน์เงินประกันชราภาพ/เงินบำเหน็จ/เงิน บำนาญเลื่อนออกไปตามลำดับ รวมถึงบางคนระบุว่า ต้องการให้โอกาสคนรุ่นใหม่ ๆ ได้เข้ามาทำงาน ในส่วนของความคาดหวังของผู้สูงอายุจากหน่วยงานภาครัฐ/รัฐบาล ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุเกี่ยวกับ การทำงาน พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการระบบประกันสุขภาพที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้มากขึ้น ทั้งทางเลือกที่มากขึ้นและค่าใช้จ่ายที่ต่ำลง รองลงมาคือมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ลดชั่วโมงการทำงาน และมีระบบพัฒนาทักษะให้เหมาะสมกับงานสำหรับผู้ สูงอายุตามลำดับ

นอกจากนี้หากนำแนวคิดการทำธุรกิจแบบ “สตาร์ทอัพ” (Startup) ซึ่งตลาด หลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2560) ได้นิยามความหมายไว้ว่า เป็นกลุ่มธุรกิจกลุ่มใหม่ที่มีศักยภาพ ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อมาสร้างธุรกิจให้เติบโตอย่างรวดเร็ว จึงเป็นกลุ่มที่มี การเติบโตอย่างก้าวกระโดดและเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ทั้งนี้ ผู้ประกอบการเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินธุรกิจ (ปรารธนา หลีกภัย, 2556) ที่สามารถ มองเห็นปัญหาของผู้บริโภคแล้วนำเทคโนโลยี นวัตกรรมต่าง ๆ มาแก้ไขปัญหา (โครงการพัฒนาธุรกิจ นวัตกรรมรายใหม่, 2560) โดยนวัตกรรมของสตาร์ทอัพประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ความใหม่ เป็นนวัตกรรมที่ได้รับการพัฒนาขึ้นอาจจะจากนวัตกรรมที่มีอยู่ก็ได้ แต่ปรับปรุงจนมี ประสิทธิภาพมากกว่าเดิม หรือคือสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนหน้านี้ 2) ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ สิ่งใหม่ที่ คิดค้นขึ้นมาต้องสามารถสร้างกำไรหรือยกระดับสินค้า/บริการเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่มี

อยู่ และ 3) การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมจะต้องมาจากการเริ่มของผู้ประกอบการเอง ไม่ได้เกิดจากการลอกเลียนแบบผู้อื่น (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พัทธพงศ์ วัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทรรณาย, และประกอบ คุปรัตน์, 2553) นอกจากนี้ รูปแบบธุรกิจนั้นต้องสามารถสร้างกำไรได้ตลอดเวลา เพิ่มจำนวนลูกค้าได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถเติบโตได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องอาศัยต้นทุนจำนวนมาก (โครงการพัฒนาธุรกิจนวัตกรรมรายใหม่, 2560)

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดการทำงานอิสระแบบฟรีแลนเซอร์ (Freelancer) ซึ่งเป็นรูปแบบการทำงานที่บุคคลนั้นสามารถทำงานอย่างอิสระ หรือมีสัญญาจ้างเพียงชั่วคราวเท่านั้น (Freelancers Union, 2017, p. 3) โดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (2558) ให้นิยามของฟรีแลนซ์ (Freelance) ว่า เป็นกลุ่มคนที่ทำงานอิสระ ไม่ได้ทำงานเพียงลำพัง โดยมีการสร้างเครือข่ายเพื่อเป็นกุญแจต่อยอดสู่การเติบโตและความอยู่รอดในระยะยาว เครือข่ายของมนุษย์ฟรีแลนซ์นั้นครอบคลุมไปถึงการหางาน การแนะนำลูกค้า การสร้างเครือข่าย (Network) และการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ระหว่างกัน ซึ่งพลังความร่วมมือเหล่านี้ถือเป็นหัวใจที่สำคัญมากที่จะทำให้เหล่าฟรีแลนซ์สามารถเดินหน้าประกอบอาชีพต่อไปได้ โดยพบว่าเป้าหมายของการเป็นฟรีแลนซ์นั้นไม่ใช่เรื่องของรายได้เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นเรื่องของโอกาสในการได้ทำงานที่ตนเองรัก รวมถึงประเด็นแวดล้อมทางด้านเวลา ทางเลือก และอิสระในการใช้ชีวิตด้วย โดยข้อดีของการทำงานแบบฟรีแลนซ์ คือ มีเวลาทำงานที่ยืดหยุ่น เลือกงานหรือลูกค้าได้ เลือกสถานที่ทำงานตามที่ตนเองสะดวก เป็นเจ้านายตนเอง และได้รับผลประโยชน์เพียงผู้เดียว ทั้งนี้ก็มีความเสี่ยง คือ ความไม่แน่นอนของปริมาณงานซึ่งส่งผลต่อรายได้ การแบ่งเวลางานและเรื่องส่วนตัวที่ไม่ลงตัว ต้องทำทุกอย่างเพียงคนเดียว ความเสี่ยงในการไม่ได้รับค่าจ้าง และไม่มีสวัสดิการเหมือนกับทำงานในบริษัท

แนวคิดสตาร์ทอัพและการทำงานอิสระแบบฟรีแลนซ์เซอร์ เป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นรูปแบบการทำงานที่เชื่อมโยงกับธุรกิจและเทคโนโลยี ซึ่งสามารถนำมาช่วยวิเคราะห์ สร้างแนวทางการเพิ่มผลิตภาพของผู้สูงอายุได้

2.5.4 ปัจจัยเกี่ยวข้องกับศักยภาพในการสร้างผลิตภาพของผู้สูงอายุ

The Gale Group (2002) ชี้ให้เห็นว่าพื้นฐานการทำความเข้าใจกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องอาศัยการศึกษาทั้งทางด้านกายภาพและด้านจิตใจนั้น เป็นความท้าทายอย่างหนึ่ง โดยจากเดิมที่ผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นช่วงวัยที่น่าสงสาร (Deserving poor) เพราะต้องได้รับการช่วยเหลือจากสาธารณชนรุ่นหลังเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ เพราะสาธารณชนได้รับแต่ข้อมูลว่า การแก่ชรา นั้น คือ ความถดถอยและความเสื่อมโทรมทั้งทางร่างกายและจิตใจ และไม่ได้มีส่วนร่วมในสังคม ซึ่งบางคนกังวลถึงค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาสังคมในการใช้ชีวิต จึงเกิดแนวคิดการดึงศักยภาพของผู้สูงอายุในสังคมออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับที่ในปัจจุบันกลุ่มผู้สูงอายุเองได้สร้าง

เครือข่ายผู้สูงอายุเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อสังคม เพราะต้องการสร้างการมีส่วนร่วมในสังคมผ่าน การเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือเด็กวัยต่าง ๆ และช่วยเหลือผู้สูงอายุด้วยกันเองที่ป่วยเป็นโรคร้าย ซึ่งผู้สูงอายุต้องการเปลี่ยนแปลงความคิดที่มองผู้สูงอายุในด้านลบ ต่อต้านการมองว่าผู้สูงอายุคือ บุคคลที่ไร้ประโยชน์ (Unproductive) ทั้งนี้ ตัวผู้สูงอายุเองก็ได้เพิ่มศักยภาพของผู้สูงอายุผ่านการ พัฒนาตนเองทั้งด้านศักยภาพการทำงาน ด้านร่างกายผ่านการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ด้าน สภาพจิตใจผ่านการนั่งสมาธิหรือทำกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับจากสังคมว่า แม้จะมี อายุมาก แต่ผู้สูงอายุก็ยังมีคุณค่าต่อสังคมเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม นอกจากจากตัวผู้สูงอายุที่พยายามเพิ่มศักยภาพของตนด้วยตัวเอง แล้ว ยังมีตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มศักยภาพของผู้สูงอายุอีก 4 ปัจจัยคือ

1. ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมในสังคม (Environmental) หมายถึง ด้านเศรษฐกิจ ด้านบรรทัดฐานหรือวัฒนธรรมของสังคม ด้านการเมือง ด้านประชากร และเหตุการณ์สำคัญของ ประเทศและทั่วโลก ซึ่งตัวแปรเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความควบคุมของผู้สูงอายุ แต่มีผลกระทบต่อ ผู้สูงอายุโดยตรง เช่น ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำจะมีโอกาสได้รับการจ้างงานน้อยกว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในช่วงภาวะเศรษฐกิจรุ่งเรือง

2. ปัจจัยสถานภาพทางสังคม (Situational) หมายถึง บทบาทหน้าที่ในสังคม ความรับผิดชอบ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม การศึกษา สภาพแวดล้อมขององค์กร ขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคม และบริบทในชุมชน ซึ่งล้วนแต่เป็นตัวแปรที่กำหนดข้อจำกัดและ โอกาสในการเพิ่มความสามารถของผู้สูงอายุ

3. ปัจจัยภายในตัวบุคคล (Individual) หมายถึง แรงจูงใจ แรงขับ ความคิด สร้างสรรค์ ทักษะ ทักษะ ความถนัด ลักษณะนิสัย และคุณสมบัติทางกายภาพของผู้สูงอายุซึ่งมีผลต่อ ความสนใจของผู้สูงอายุ

4. นโยบายทางสังคม (Social policy) หมายถึง นโยบายของรัฐบาล นโยบาย ของบริษัทธุรกิจต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนต่อการจ้างงานผู้สูงอายุในระบบตลาดแรงงาน ซึ่งมีผลต่อ โอกาสในการทำงานหรือมีส่วนร่วมในสังคม

ทางด้าน นนทยา อิทธิชินบัญชา (2559) ได้ศึกษาผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้ง เพศชายและหญิงที่อาศัยอยู่จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 500 คน เพื่อศึกษาศักยภาพและคุณค่าใน ตนเอง พบว่า ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าของตนเองอยู่ในระดับสูงมาก โดยเฉพาะด้านความภาคภูมิใจใน ตนเอง มองตนเองในแง่ดี มีความเคารพนับถือตนเอง ปัจจุบันยังมีอะไรที่น่าทำอีกมากมายในชีวิต และตนเองมีคุณค่าเท่าเทียมกับผู้อื่น ทั้งนี้ ศักยภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษแบ่งเป็น 6 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มช่างและการจักสาน 2) กลุ่มศิลปวัฒนธรรม 3) กลุ่มดูแลสุขภาพ 4) กลุ่มทอผ้าและปักผ้า

5) กลุ่มทำการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ และ 6) กลุ่มประกอบการค้าขายและบริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จริญญา วงษ์พรหม และคณะ (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่องกลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ พบว่า ผู้สูงอายุเริ่มทำงานตั้งแต่วัยหนุ่มสาว และมีความตั้งใจว่าจะทำงานต่อไปแม้ว่าอายุจะมากกว่า 60 ปีแล้วก็ตาม จะหยุดทำงานต่อเมื่อร่างกายไม่สามารถทำงานได้แล้ว โดยการทำงานนั้นใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมในลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพน้อยมาก และไม่นิยมทำงานใหม่ที่ไม่เคยทำมาก่อน ซึ่งไม่เน้นการทำงานที่มีการแข่งขันหรือทำงานที่เกินความสามารถ แต่มุ่งเน้นการทำงานที่สร้างรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงตนเองและแบ่งเบาภาระครอบครัว โดยผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเมืองมีความจำเป็นในการทำงานเพื่อหารายได้มากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ตามชนบท ส่วนอาชีพของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบนั้นส่วนใหญ่จะเลือกทำงานที่มีอิสระในการทำงาน สามารถกำหนดประเภทของงานและช่วงเวลาทำงานได้ โดยใช้ทักษะความสามารถที่ตนได้รับการถ่ายทอดมา เช่น งานหัตถกรรม (ทอผ้า ทอเสื่อ จักสาน ฯลฯ) ซึ่งมีเป็นงานที่มีคุณค่าเพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่หายากมีลักษณะเฉพาะ งานค้าขาย (อาหาร เครื่องดื่ม ของชำ) และงานบริการ (เครื่องซักผ้าหยอดเหรียญ มอเตอร์ไซค์รับจ้าง ฯลฯ) เป็นต้น

ทั้งนี้ แตกต่างจากผู้สูงอายุที่เป็นบุคลากรสายวิชาการ จากงานวิจัยเรื่อง การทำงานหลังเกษียณอายุราชการของบุคลากรสายวิชาการ สังกัดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปของอรนุช หงษาชาติ, ชีพสมน รังสยาธร และอภิชาติ ใจอารีย์ (2558) พบว่า บุคลากรสายวิชาการมีการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุในด้านสุขภาพมากที่สุด โดยมีการตรวจสุขภาพประจำปี ออกกำลังกาย ดูแลการรับประทานอาหาร รองลงมาคือ ด้านความรู้ผ่านการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการเตรียมตัวด้านสุขภาพกายและใจ ลำดับต่อมาคือ ด้านที่อยู่อาศัยโดยการวางแผนปรับปรุงที่อยู่อาศัย ลำดับต่อมาคือ ด้านสังคมโดยการหากิจกรรมทางสังคมและเข้าร่วมกิจกรรมที่สนใจ และลำดับสุดท้ายคือ ด้านเศรษฐกิจโดยการวางแผนการออมล่วงหน้าเป็นระยะเวลานาน

ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานหลังเกษียณมีทั้งหมด 4 ปัจจัย โดยปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดถึงน้อยที่สุดตามลำดับคือ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านวิชาการ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อการทำงานหลังเกษียณอายุราชการมากที่สุดคือความรักในงานที่ทำ ได้ทำงานตามความรู้ความสามารถหรือความถนัด การทำงานส่งผลดีต่อร่างกายและจิตใจ การทำงานทำให้ได้พัฒนาตนเองตลอดเวลา มีความสุขกับการทำงาน ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รวมถึงสุขภาพร่างกายแข็งแรง ยังสามารถทำงานได้ และมีความรู้สึกเบื่อเมื่ออยู่เฉย ๆ

ส่วนรูปแบบการทำงานหลังเกษียณอายุราชการของบุคลากรสายวิชาการจากการศึกษาการเตรียมความพร้อมก่อนการเกษียณอายุและปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานหลังเกษียณอายุราชการคือ งานด้านวิชาการและงานอื่น ๆ ที่ไม่เน้นการใช้ร่างกาย โดยลักษณะงานที่เหมาะสมควรเป็นงานที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ งานที่สอดคล้องกับความชอบ ความสนใจ และความสามารถ รวมถึงงานที่มีความยืดหยุ่น ไม่มีข้อผูกมัดเพราะอยากมีอิสระในการทำงาน สามารถบริหารจัดการเวลาว่างเวลางานและเวลาส่วนตัวได้ด้วยตนเอง

ในส่วนของตลาดแรงงานไทยกับสังคมผู้สูงอายุ ธนาคารแห่งประเทศไทย (2561) พบว่า ประเทศไทยพัฒนาแล้วมักเข้าสู่สังคมสูงวัยก่อนประเทศกำลังพัฒนา ขณะที่ประเทศกำลังพัฒนา กลับใช้เวลาในการเปลี่ยนผ่านจากสังคมสูงวัย (Aging society) ไปยังสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ (Aged society) น้อยกว่า โดยเฉพาะประเทศแถบเอเชีย สำหรับบริบทสังคมสูงวัยของประเทศไทยในปัจจุบันนั้นกำลังเปลี่ยนผ่านจากสังคมสูงวัยเป็นสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ โดยไทยมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ขณะที่ประชากรในวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งผู้มีงานทำที่มีระดับการศึกษาสูงมีโอกาสจะทำงานนานกว่าและทำงานอยู่ในระบบมากกว่า และปัญหาสุขภาพมีผลต่อการตัดสินใจลดการทำงานโดยเฉพาะแรงงานชายที่มีปัญหาสุขภาพมีแนวโน้มจะลดชั่วโมงการทำงานมากกว่าแรงงานหญิง ทั้งนี้ ยังมีการศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวที่มีผลต่อการทำงาน พบว่า ในครอบครัวที่มีผู้สูงอายุและเด็กเล็ก แรงงานผู้หญิงที่มีทักษะไม่สูงนักหรือกลุ่มที่จบการศึกษาน้อยกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มักออกจากงานเร็วกว่าปกติ คือเริ่มลาออกจากงานตั้งแต่อายุ 45 ปีหรือทำงานน้อยลง เมื่อเทียบประเทศญี่ปุ่นซึ่งเริ่มออกจากตลาดแรงงานเมื่ออายุ 55-59 ปี และประเทศเกาหลีใต้ซึ่งเริ่มออกจากตลาดแรงงานเมื่ออายุ 50-54 ปี เพราะต้องดูแลสมาชิกคนอื่นในครอบครัว ทั้งเด็ก คนป่วย หรือผู้สูงอายุ ขณะที่แรงงานผู้ชายของไทยจะอยู่ในตลาดแรงงานนานกว่า โดยยังคงทำงานจนถึงช่วงอายุ 55-59 ปี ในทุกระดับการศึกษา

จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่การออกแบบนโยบายด้านแรงงานจะต้องพิจารณาปัจจัยด้านครอบครัวของผู้มีงานทำประกอบด้วย เนื่องจากภาวะสังคมสูงวัยนั้นนอกจากจะส่งผลโดยตรงต่อตลาดแรงงานจากจำนวนแรงงานที่มีอายุมากขึ้น ยังส่งผลโดยอ้อมต่อการทำงานของแรงงานวัยทำงานในปัจจุบันอีกด้วย ดังนั้น การออกแบบนโยบายด้านแรงงานเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในระยะยาวควรมีการวางแผนอย่างเป็นระบบโดย 1) ให้แรงงานได้เรียนรู้ทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานและมีทางเลือกที่จะทำงานในระบบได้มากขึ้น ทั้งการเพิ่มทักษะ (Up-skill) และการเสริมทักษะใหม่ (Re-skill) ตลอดช่วงอายุ (life-long learning) 2) สร้างแรงจูงใจให้แรงงานทำงานมากขึ้นโดยเฉพาะแรงงานสูงอายุและแรงงานหญิง โดยการออกแบบการทำงานให้มีลักษณะยืดหยุ่น จะเอื้อให้แรงงานสูงอายุและแรงงานหญิงสามารถหางานให้เหมาะสมตามความต้องการได้

และ 3) การขยายสิทธิประโยชน์ในการจ้างงานผู้สูงอายุในกลุ่มที่มีทักษะและยังสามารถทำงานได้ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานในตลาดแรงงานได้อยู่

แนวคิดที่กล่าวมาช่วยอธิบายและชี้เห็นถึงศักยภาพของผู้สูงอายุในด้านพหุคุณพลัง และผลิตภาพ (Active and Productive Aging) ช่วยชี้แนะแนวทางการการสร้างรายได้จากการดำเนินธุรกิจแบบสตาร์ทอัพ (Startup) และการทำงานแบบฟรีแลนเซอร์ (Freelancer) และสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์สร้างต้นแบบการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเสริมสร้างภาวะพหุคุณพลัง และผลิตภาพของผู้สูงอายุ ในด้านบทบาททางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุตามวัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ได้

2.5.5 ผลิตภาพแรงงาน (Labor productivity) และทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ

ผลิตภาพแรงงาน (Labor productivity) หมายถึง ความสามารถในการทำงานที่สามารถพัฒนาหรือเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้นได้หลายวิธี เช่น การปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานโดยให้แรงงานทำงานกับเครื่องจักรมากขึ้น การฝึกอบรมแรงงานทั้งก่อนหรือขณะปฏิบัติงานเพื่อให้มีความเข้าใจและมีทักษะที่ถูกต้อง การส่งเสริมให้แรงงานมีการศึกษาสูงขึ้นการปรับปรุงวิธีการบริหารจัดการธุรกิจและอุตสาหกรรมให้มีประสิทธิภาพ เป็นต้น (ศศิวิมล ตันติวุฒิ, 2559) และจากผลรายงานสถานการณ์แรงงานในประเทศไทยที่ก้าวเข้าสู่ยุค 4.0 ว่า แรงงานต้องมีการพัฒนาเพิ่มศักยภาพความสามารถด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานธุรกิจใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ หนุนช สุนทรชวกันต์ และพิสุทธิ์ กุลธนวิทย์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาผลิตภาพแรงงานตามอายุของแรงงานและการทำงานของแรงงานสูงอายุกลุ่มธุรกิจต่าง ๆ เห็นว่าแรงงานผู้สูงอายุจะมีอายุมาก แต่ผลิตภาพในการทำงานไม่ได้ต่างไปจากแรงงานที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว ขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่ได้รับผิดชอบ โดยงานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ คือ งานบริการ งานที่ปรึกษา งานวิเคราะห์ และงานบริหาร เพราะผู้สูงอายุสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างต่อเนื่องทำให้ผลิตภาพแรงงานเพิ่มสูงขึ้น แต่งานที่ใช้แรงงานจะไม่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุไม่สามารถเพิ่มผลิตภาพแรงงานให้สูงขึ้นได้ แต่ผลิตภาพจะคงที่และมีแนวโน้มลดลงตามสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ (พิเพิลมีเดียทีวี, 2560)

จากข้างต้นนั้นยังสอดคล้องกับแผนประเทศไทย 4.0 จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญ คือ เปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง โดยที่ยุทธศาสตร์ที่ 2: ปฏิรูปนิเวศอุตสาหกรรมรองรับอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญา ได้ระบุว่าสิ่งที่สำคัญคือ การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของแรงงานและบุคลากรให้ทันต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน และเนื่องจากการพัฒนาประเทศไทยในอนาคตจะมุ่งเน้นการขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้บุคลากรใน

ภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ผู้ประกอบการ และบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยี สามารถก้าวทันต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งการสร้างบุคลากรด้านเทคโนโลยีที่มีความสามารถในการวิจัยและคิดค้นนวัตกรรมต่าง ๆ ที่มีอัตรากำลังเพียงพอต่อการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมในรูปแบบใหม่ เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศต่อไปในอนาคต โดยมีแนวทางในการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของบุคลากรในภาคส่วนต่าง ๆ ดังนี้ (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559, น. 38-40)

1. ยกระดับทักษะและองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยี (Re-skill for Labor to Support Industry 4.0)

- ยกระดับความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญของแรงงาน เพื่อพัฒนาให้เป็นแรงงานที่มีฝีมือ มีทักษะและความเชี่ยวชาญ สามารถรองรับกับเทคโนโลยีใหม่ที่จะเปลี่ยนไปในอนาคตได้
- เพิ่มจำนวนแรงงานฝีมือ ที่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี โดยร่วมกับสถานศึกษา เช่น สถาบันอาชีวศึกษา ในการอบรมบุคลากรคุณภาพสู่ตลาดแรงงาน
- สร้างเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการ สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการกำหนดหลักสูตรและรูปแบบการพัฒนาบุคลากร พัฒนาฝีมือแรงงาน และการอบรมความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้แก่แรงงาน

2. พัฒนาความรู้ ด้านเทคโนโลยี สารสนเทศและดิจิทัล (Enhance IT & Digital Skill)

- พัฒนาทักษะบุคลากรในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลมาช่วยในการติดต่อสื่อสารในองค์กรและสื่อสารกับลูกค้า เช่น การประสานงานด้วยระบบออนไลน์ การประชุมออนไลน์
- พัฒนาทักษะบุคลากรในองค์กรในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยอำนวยความสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน เช่น การใช้โปรแกรมซอฟต์แวร์ต่าง ๆ ทั้งโปรแกรมด้านบัญชี การวางแผนการผลิต บริหารคลังสินค้า การวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้า
- วางรากฐานด้านการเขียนโปรแกรม และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล สู่สถานศึกษา เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมกำลังคนสู่การปฏิรูปอุตสาหกรรม

นอกจากนี้ยังมีองค์กรต่าง ๆ ที่ให้ความสำคัญ รวมทั้งบทความงานวิจัยที่เห็นความสำคัญ เช่น หน่วยงาน International Council on Active Aging®. (2016) ICAA Forum ได้รวบรวมผู้นำทางความคิดจากนักวิชาการหลายองค์กรเพื่อสร้างกรอบความคิดการพัฒนากลยุทธ์เพื่อเปลี่ยนความท้าทายที่เผชิญในการใช้เทคโนโลยีสำหรับ Active Aging การประชุมครั้งนี้เริ่มขึ้นในปี 2548 โดยเป็นการเชื่อมโยงระหว่างผู้นำในอุตสาหกรรม ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมความเข้าใจและการปฏิบัติที่สอดคล้องกันเพื่อบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยข้อพิจารณาที่ต้องคำนึงถึงนั้นจะมีในเรื่องของกลยุทธ์ทางธุรกิจ ต้นทุน การทำงานร่วมกัน แรงงาน และการปรับใช้ กล่าวได้ว่าทักษะแรงงานของผู้สูงอายุนั้น ซึ่งเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจ้างงาน ซึ่งผู้แรงงานจะต้องมีทักษะดังกล่าว ทั้งนี้ก็เพราะว่าเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่คิดค้นขึ้นมาเพื่ออนาคตล้วนใช้หลักการของผลิตภาพ (Productivity) ทั้งสิ้นนั่นคือการลดปริมาณและเพิ่มคุณภาพ โดยเฉพาะเทคโนโลยีส่วนบุคคล ซึ่งผลิตภาพในวิถีชีวิตแห่งอนาคต ในฐานะคนทำงาน ทักษะและความสามารถทางด้านเทคโนโลยีมีสำหรับคนที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าทำงาน เพราะมีงานหลายประเภทที่ปัญญาประดิษฐ์ทั้งหลายได้เข้าไปแทนที่เกือบทั้งหมด (สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, ม.ป.ป.) และจากการสำรวจของ มส.ผส. (2561) ได้ทำการสำรวจถึงการจ้างงานต่อเนื่องในสถานประกอบการ และทัศนคติของนายจ้างในภาคเอกชน ภายใต้แผนงานบริหารจัดการโครงการวิจัยท้าทายไทย กลุ่มเรื่องภาวะพหุฒิพลังและผลิตภาพของผู้สูงอายุ (Active and Productive Aging) ผลการศึกษาพบว่าเกณฑ์สำคัญที่ใช้ในการคัดเลือกผู้สูงอายุมาทำงาน ได้แก่ ประสิทธิภาพและความชำนาญ ความรู้และทักษะ และสุขภาพ โดยพบว่า จุดแข็งสำคัญของพนักงานสูงอายุที่จ้าง คือ การมีความรู้และประสบการณ์ในงานที่ทำ และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ ส่วนจุดอ่อน คือ ปัญหาด้านสุขภาพกาย มีปัญหาในการใช้งานหรือล้าหลังด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอื่น ๆ และประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานลดลง กลับเข้ามาทำงานใหม่โดยทำงานเต็มเวลากรณีบริษัทมหาชน 47.9 % บริษัทจำกัด 41.2% ส่วนการจ้างงานผู้สูงอายุที่ไม่เคยทำงานในบริษัทมาก่อนให้มาทำงานในบริษัทยังมีไม่มากนัก ข้อค้นพบสะท้อนว่าเทคโนโลยีต่าง ๆ ล้วนนำมาใช้ในการบริหารจัดการ ซึ่งบุคลากรจะต้องมีความรู้และทักษะทางด้านเทคโนโลยีหรือดิจิทัล ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังมีทักษะความรู้ด้านดังกล่าวประกอบกับปัญหาทางด้านสุขภาพล้วนมีผลต่อการจ้างงาน และจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีและคนทำงานที่เป็นผู้สูงวัยของ Torres, Bradford, & Beier (2019) โดยแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อใหญ่ ได้แก่ โอกาสที่เพิ่มขึ้นในผู้สูงอายุจากการพัฒนาทางเทคโนโลยี ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อการใช้งานสำหรับผู้สูงอายุ สภาพแวดล้อมองค์กรที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการใช้งานเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ และ เทคโนโลยีในกระบวนการทำงาน ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้เทคโนโลยีนั้นมีทั้งปัจจัยภายนอกและภายใน ปัจจัยภายนอกหลัก ๆ คือการที่

เทคโนโลยีนั้นมีการใช้งานได้จริง และตัวบ่งบอกการใช้งาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้รู้ว่าผู้สูงวัยสามารถทำอะไรกับเทคโนโลยีได้บ้าง ส่วนปัจจัยภายในนั้นมาจากเรื่องของอายุที่มากขึ้น แรงจูงใจ และทัศนคติ ซึ่งพนักงานที่มีอายุมากกว่าจะได้รับประโยชน์อย่างมากจากเทคโนโลยีในที่ทำงานหากพวกเขาได้รับสิ่งจูงใจที่เหมาะสมในการเข้าร่วมกับเทคโนโลยีใหม่และมีเวลาและโอกาสเพียงพอที่จะนำมาใช้ ดังนั้นหากมีการฝึกอบรมในการใช้เทคโนโลยีนั้นผู้สูงวัยก็จะเต็มใจในการเรียนรู้เพื่อได้ทำงานตามที่เขาต้องการได้ ดังงานวิจัยของ Lee, Czaja, & Sharit (2008) ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการฝึกอบรมพนักงานที่เป็นผู้สูงวัยด้วยการใช้เทคโนโลยี ซึ่งพบว่าผู้สูงวัยยังมีท่าทีแสดงความต้องการในการเรียนรู้เทคโนโลยีและทักษะการใช้งานคอมพิวเตอร์เพื่อกลับไปทำงาน พวกเขาคาดหวังว่าจะได้ทำงานนอกเวลา (part-time) ที่สามารถยืดหยุ่นเวลาได้ อีกทั้งยังสามารถได้รับการฝึกอบรมไปด้วยพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้สิ่งที่ทำให้กลุ่มผู้สูงวัยตั้งใจที่จะทำงานต่อนั้นมาจากตัวองค์กรและสังคมที่สนับสนุนแรงงานผู้สูงวัย ซึ่งสามารถรักษาความตั้งใจที่ผู้สูงวัยจะทำงานต่อไปได้ เช่นเดียวกัน เรื่องความปลอดภัย องค์กรควรสนับสนุนสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและรักษาพนักงานที่เป็นผู้สูงวัยให้เขายังทำงานต่อไป ตัวอย่างกรณีศึกษาที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในที่ทำงานเพื่อผู้สูงวัยนั้นได้แก่ โปรเจก Health@Work ที่มีการพัฒนาแอปพลิเคชันในมือถือที่จะช่วยกระตุ้นพฤติกรรมที่จะนำไปสู่สุขภาพที่ดี และโปรเจก Active@Work เป็นเว็บไซต์ที่มีระบบที่จะช่วยเสริมการทำงานในชีวิตประจำวันของผู้สูงวัย (Yang, & i Shen., n.d.)

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญตามที่ Lee, Czaja, & Sharit (2008) ระบุว่าในการมีส่วนร่วมของตลาดแรงงานในผู้สูงวัยเป็นเรื่องที่ซับซ้อนเนื่องจากมีปัจจัยหลายบริบทที่เกี่ยวข้อง เช่น เศรษฐกิจ กฎหมาย ค่านิยมในการทำงาน วัฒนธรรมที่แตกต่าง รวมทั้งการที่ผู้สูงวัยต้องเผชิญกับการถูกกีดกันทางอายุในที่ทำงาน เนื่องจากอายุของพวกเขาเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการจ้างงานอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

ทั้งนี้สัมฤทธิ์ ศรีธำรงสวัสดิ์ ระบุว่ามีความสำคัญอยู่ 3 ด้าน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมของแรงงานวัย 45 ปีขึ้นไปเพื่อก้าวสู่วัยสูงอายุอย่างกระปรีกระเป่าในกลุ่มลูกจ้างภาคเอกชน ลูกจ้างชั่วคราวในภาคราชการ และแรงงานนอกระบบ 2) การพัฒนาศักยภาพและบทบาทของผู้สูงวัยผ่านกลไกรูปแบบชมรมผู้สูงวัย โรงเรียนผู้สูงวัย ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงวัย (ศพอส.) และ การรวมกลุ่มตามกิจกรรมหลายช่วงวัย และ 3) การเตรียมความพร้อมของระบบเพื่อการสูงวัยอย่างมีสุขภาวะในด้านการพัฒนาตัวชี้วัดพหุพลัง การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เป็นมิตรกับผู้สูงวัย และมาตรการป้องกันการพลัดตกหกล้มและสมองเสื่อมในผู้สูงวัย ซึ่งจากข้อค้นพบนี้นำมาสู่การพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย มาตรการ และกลไกที่เสนอให้หน่วยงาน

ต่าง ๆ ศึกษานำไปขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรมเพื่อทำให้เกิด “สังคมสูงวัยอย่างกระปรี้กระเปร่า” (มส.พส., 2561)

2.6 แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือที่เอื้ออำนวยให้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ก้าวหน้าขึ้นอย่างมาก คอมพิวเตอร์ช่วยให้การเตรียมข้อมูลและการประมวลผล เพื่อให้เกิดสารสนเทศที่ส่งไปให้ผู้สารสนเทศได้ใช้ประโยชน์มากขึ้น และปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้นำมาใช้ในการติดต่อสื่อสารมากขึ้น พัฒนาขึ้นเป็น เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Informations & Communication Technology. ICT) จนกล่าวได้ว่าเรากำลังอยู่ในยุคของ กระบวนการดิจิทัล (Digitalization) ซึ่งเป็น “กระบวนการที่ทำให้ตัวบท (text) ทุกอย่างลดรูปลงสู่รหัสดิจิทัล (binary code) ซึ่งสามารถใช้กระบวนการผลิต การส่งกระจาย และการจัดเก็บแบบเดียวกันได้” (McQuail, 2005, p.137) สื่อใหม่เกิดขึ้นด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีดิจิทัล พัฒนาเป็นสื่อใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะ แตกต่างจากสื่อมวลชนอย่างมาก ปรากฏให้เห็นเป็นรูปแบบการใช้งานโปรแกรมต่าง ๆ ได้แก่ เว็บไซต์ ซีดีรอม ดีวีดี เกมคอมพิวเตอร์ เกมออนไลน์ โปรแกรมสนทนาต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำเสนอความเป็นจริงแบบใหม่ สร้างประสบการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้งานแบบใหม่ มีความเป็นเสมือนจริง และสามารถเข้าถึงได้อย่างไร้ขีดจำกัดด้านเวลาและพื้นที่ด้วยเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และสื่อดิจิทัลยังสามารถรวมข้อมูลตัวอักษร ภาพ เสียง และวิดีโอ ส่งผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สายความเร็วสูง ผ่านคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ ส่งผลให้การใช้สื่อของเราเปลี่ยนแปลงไปจากสื่อเดิมไปสู่สื่อดิจิทัล ที่สามารถสื่อสารและเข้าถึงข้อมูลเนื้อหาได้อย่างรวดเร็ว ทุกประเภทเนื้อหาทั้งข่าวสาร ความบันเทิง การค้าการพาณิชย์ ได้อย่างไร้ข้อจำกัดด้านเวลา พื้นที่ และปริมาณเนื้อหา สิ่งที่ตามมาคือปัญหาจากการใช้สื่อดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อทั้งเด็กและแม่กระทั่งผู้ใหญ่ (พนม คลีฉายา, 2559) ดังนั้นแนวคิดเรื่อง “การรู้เท่าทันดิจิทัล” ยังคงเป็นสิ่งจำเป็น เป็นภูมิคุ้มกันที่จะช่วยให้เด็กและผู้ใหญ่ใช้สื่อดิจิทัลได้ปลอดภัยและเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ที่มาแนวคิดดังกล่าวนี้ จุดเริ่มต้นมาจากแนวคิด “การรู้เท่าทันคอมพิวเตอร์” (Computer literacy) ซึ่งหมายถึงเฉพาะทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ต่อมามีการใช้คำว่า “ทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศ” (ICT skill) ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในการสำรวจทักษะ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยแบ่งเป็นระดับทักษะในการใช้โปรแกรมพื้นฐาน และการใช้เสิร์ชเอ็นจิน (Search engine) ฐานข้อมูลและโปรแกรมขั้นสูง (Hoechsmann, & Poyntz, 2012, pp. 139-144) นอกจากนี้ Livingstone, Bober, & Helsper (2005) ได้กล่าวถึงแนวคิดดังกล่าวว่า “การรู้เท่าทัน

อินเทอร์เน็ต” (Internet literacy) เน้นในด้านทักษะและความสามารถที่จำเป็นที่บุคคลจะต้องมีเพื่อใช้ในการเข้าถึงและรับข่าวสารบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ต่อมาได้พัฒนาสู่แนวคิด “การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล” (Digital literacy) ซึ่งเป็นแนวคิดที่พัฒนาขยายไปสู่การให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ดังนั้นการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลจึงมีความหมายมากกว่าการใช้งานคอมพิวเตอร์ หากแต่จำเป็นต้องเริ่มต้นจากพื้นฐาน คือ ความเกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ตของเด็ก พื้นฐานต้องเริ่มจากความรู้ในการจะเข้าถึงและเลือกใช้ทรัพยากร เช่น การเลือกใช้เบราว์เซอร์ (browsers) ในการใช้งานอินเทอร์เน็ต การเชื่อมโยงสู่สิ่งต่าง ๆ และการใช้เสิร์ชเอนจิน (Buckingham, 2008, p. 78)

Hoechsmann, & Poyntz (2012, pp. 153-190) ชี้ให้เห็นว่า การจะทำความเข้าใจการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในกลุ่มเด็กและเยาวชน ในยุคสื่อดิจิทัล ควรมองอย่างลึกซึ้งในหลายแง่มุมที่เป็นไปตามสิ่งแวดล้อมทางเทคโนโลยีดิจิทัล ดังต่อไปนี้

1. ความตระหนักรู้ (consciousness) เด็กและเยาวชนใช้การเข้าถึงสื่อดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตเพื่อบ่งบอกอัตลักษณ์ของตนเอง และใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขาเองกับคนรอบข้างและสังคม

2. การติดต่อสื่อสาร (communication) เด็กและเยาวชนใช้สื่อดิจิทัลในการติดต่อสื่อสารระหว่างเด็กด้วยกันเป็นหลักมากขึ้น และเป็นลักษณะของการสื่อสารแบบเครือข่าย

3. การบริโภคและการติดตามข่าวสาร (consumption & surveillance) เด็กและเยาวชนใช้สื่อดิจิทัลในเชิงการบริโภค กล่าวคือเด็กเป็นกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายของธุรกิจสินค้าต่าง ๆ ในขณะเดียวกันเด็กใช้สื่อดิจิทัลเป็นแหล่งข้อมูลในการตัดสินใจด้านการบริโภคของเขา นอกจากนี้เด็กและเยาวชนยังใช้สื่อดิจิทัลเป็นแหล่งข่าวสารในการติดตามความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอีกด้วย

4. การหลอมรวมเนื้อหาจากหลากหลายสื่อ (convergence) จากการที่เด็กและเยาวชนใช้สื่อดิจิทัลอย่างมาก จึงเป็นเหตุให้ธุรกิจต่าง ๆ ได้พยายามหลอมรวมเนื้อหาสินค้าและบริการจากสื่อต่าง ๆ เข้าสู่สื่อดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตเพื่อให้เข้าถึงเด็กและเยาวชนมากขึ้น ดังนั้นอินเทอร์เน็ตจึงมีเนื้อหามากมายจากหลากหลายสื่อ

5. ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) เนื้อหาในสื่อดิจิทัลเกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ในสองลักษณะคือ การนำเนื้อหาของสินค้าและบริการต่าง ๆ ใส่เข้าไปด้วยความคิดสร้างสรรค์เชิงเทคโนโลยีแบบการมีปฏิสัมพันธ์ (interactive creativity) และการเข้าถึงอย่างสร้างสรรค์ (creative engagement) ผ่านการออกแบบเกมส์สนุก ๆ ซึ่งเด็กและเยาวชนใช้เป็นแหล่งเรียนรู้

6. สำเนาและตัดแปะ (copy-paste) ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลเอื้ออำนวยให้เด็กและเยาวชนสามารถทำสำเนา ตัด แปะ ต่อเติม ปรับแต่ง ผสมข้อมูล ทั้งข้อความ ภาพ ภาพเคลื่อนไหว และภาพยนตร์ ซึ่งวิธีการเหล่านี้จะส่งผลต่อการรับรู้และเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในด้านการคำนึงถึงความเป็นต้นฉบับ (original) ซึ่งเสี่ยงต่อการรับรู้แบบบิดเบือนข้อมูลได้

7. ความเป็นชุมชน (community) สื่อดิจิทัลแบบเครือข่ายสังคมออนไลน์ (online social network) ที่มีอยู่จะสร้างความเป็นกลุ่มหรือความเป็นชุมชนที่รวมตัวกันของเด็กและเยาวชนได้ เขาอาจจะมีเครือข่ายและชุมชนหลากหลายชุมชนได้ และสามารถแสดงความคิดเห็น ส่งต่อเรื่องราวต่าง ๆ ถึงกันได้อย่างรวดเร็ว ทั้งแบบเปิดให้สาธารณะรับรู้และแบบปิดเฉพาะกลุ่ม ชุมชน

รวมทั้งในมุมมองของ Chetty และคณะ (2017) ที่ได้เสนอการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล เพื่อใช้เป็นกรอบในการให้นิยามความหมาย การวัด และการสอนเรื่องรู้เท่าทันสื่อว่า ประกอบด้วย 5 มิติดังนี้

1. มิติด้านข้อมูลข่าวสาร (Information) เป็นส่วนของเนื้อหาในสื่อดิจิทัล เป็นการเข้าถึงและใช้ข้อมูลข่าวสารเนื้อหาต่าง ๆ และสามารถสังเคราะห์รวบรวมเนื้อหามาใช้งานได้อย่างเหมาะสม

2. มิติด้านคอมพิวเตอร์ (computer) เป็นส่วนของอุปกรณ์และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นการใช้งานทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ คอมพิวเตอร์ได้อย่างเหมาะสม

3. มิติด้านสื่อ (Media) เป็นส่วนของอักษร เสียง ภาพ วิดีโอ สื่อสังคม เป็นการตรวจสอบประเมินว่ามีความถูกต้อง เป็นจริงด้วยการคิดเชิงวิพากษ์ และสามารถผลิตสื่อเพื่อประโยชน์ในการใช้งานได้

4. การสื่อสาร (Communication) เป็นส่วนของการติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงเครือข่ายบุคคลในการสื่อสาร เป็นการพัฒนาและใช้เนื้อหาในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ บนออนไลน์ และเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม ด้วยการใช้ความคิดเชิงวิพากษ์ และสร้างสรรค์ ผลิตเนื้อหาสื่อสารผ่านช่องทางได้อย่างเหมาะสม

5. เทคโนโลยี (Technology) เป็นส่วนของการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต กับเหตุการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมโดยสามารถคิดค้น สร้าง และประเมินเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือได้

พนม คลีฉายา (2556, 2559) ได้เสนอกรอบการวัดการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของบุคคลว่าสามารถวัดได้จากความสามารถของบุคคล 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ความเข้าใจเนื้อหา หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการจดจำเนื้อหาข่าวสารในสื่อ สามารถระบุถึงเป้าหมายของเนื้อหานั้น สามารถระบุเจ้าของหรือผู้สร้างเนื้อหา และความรู้ในด้านการผลิตสื่อ

2. การวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการวิเคราะห์เนื้อหาในสื่อ โดยสามารถระบุมุมมองหรือเนื้อหาที่สื่อจะใจอะไร ไม่นำเสนอมาในเนื้อหาที่เผยแพร่ได้ ระบุวิธีการที่ผู้ส่งสารใช้เพื่อเรียกร้องความสนใจของเนื้อหาได้ ระบุความรู้สึกของผู้รับสารที่เกิดขึ้นหลังจากเปิดรับเนื้อหาได้ ระบุได้ว่าเนื้อหานั้นชี้แนะให้คิด รู้สึก กระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งได้ มีมุมมองหรือตั้งคำถามด้านจริยธรรมต่อเนื้อหาและตระหนักถึงถึงความแตกต่างของเนื้อหาเดียวกันที่นำเสนอในสื่อที่แตกต่างกัน

3. การประเมินและวิพากษ์สื่อ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการแยกแยะเนื้อหาและโฆษณาได้ สามารถตระหนักถึงอิทธิพลของสื่อต่อผู้รับสาร มีความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบของสื่อ ธุรกิจ การค้า การเมือง สถานการณ์ทางสังคม ในฐานะที่เป็นสิ่งที่สามารถกำหนดเนื้อหาในสื่อได้และความเชื่อถือที่มีต่อสื่อ

4. การมีปฏิสัมพันธ์อย่างปลอดภัยต่อเนื้อหา หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะไม่หลงรับรู้ หรือเชื่อ หรือคิด หรือแสดงพฤติกรรมไปตามที่สื่อกำหนด

2.6.1 ปัญหาและผลกระทบจากการขาดการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุ

จากผลสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2562) ที่รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ซึ่งในกลุ่มผู้ใหญ่ตอนกลางและผู้สูงอายุ (คนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ.2489 – 2507 มีอายุ 54-72 ปี) พบว่าปัญหาจากการใช้อินเทอร์เน็ตที่พบเจอ ได้แก่ ปริมาณโฆษณาออนไลน์ที่มารบกวน (ร้อยละ 79.5) และไม่มั่นใจว่าข้อมูลที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ตจะเชื่อถือได้ (ร้อยละ 45.5) และที่น่าเป็นห่วงก็คือในกลุ่มนี้นั้นมีพฤติกรรมเสี่ยงในการเข้าเว็บไซต์ของธนาคารที่ไม่ได้สังเกตว่ามี <https://> และยังสะท้อนจากผลการวิจัยของ พัทณี เขยจรรยา (2559) ด้านการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุยังเชื่อข้อมูลในสื่อออนไลน์โดยขาดการรู้เท่าทัน โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และการทานอาหารเพื่อป้องกันโรคภัย

นอกจากนี้ยังมีข้อค้นพบจากผู้สูงอายุ ที่แสดงให้เห็นว่าเฟซบุ๊กจะก่อให้เกิดประโยชน์หรือโทษนั้นขึ้นอยู่กับตัวผู้ใช้งานเป็นหลัก ดังนั้นผู้ใช้งานจึงควรใช้งานเฟซบุ๊กอย่างมีสติ มีวินัยในตนเอง และใช้ด้วยความระมัดระวัง เพื่อมิให้กระทบกระเทือนต่อการทำงาน ครอบครัว การปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง หรือ ส่งผลเสียต่อสุขภาพร่างกายของตนเอง อีกทั้งควรเคารพสิทธิของผู้อื่นและมีความรับผิดชอบในทุกการแสดงความคิดเห็น (Comment) รูปภาพ (Photo) วิดีโอ (Video) หรือลิงก์ (Link) ที่ตนเองได้โพสต์ลงในเฟซบุ๊ก (ปรางสุรางค์ โชติชัชวาลกุล, 2556) ขณะเดียวกันนั้นยังมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุ ได้แก่ อาชีพ ระดับการศึกษา นอกจากนี้ พบว่าผู้สูงอายุที่ใช้สื่อดิจิทัลน้อยจะมีการรู้เท่าทันสื่อมากกว่าผู้ที่ใช้มาก (สุวิช ธีระโคตร, และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ, 2561)

ดังนั้นการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล เป็นแนวทางที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความรอบรู้จากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้สื่อดิจิทัล เพื่อความปลอดภัย โดยจะเห็นได้จากที่ Loureiro, & Barbas (2014) กล่าวว่า ทักษะความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ โดยควรส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ดังนี้ 1) การเข้าถึงข้อมูลและรวบรวมข้อมูลบนสื่อดิจิทัล 2) การจัดการและจัดระเบียบข้อมูลที่ได้มาจากสื่อดิจิทัลเพื่อนำไปใช้ในอนาคต 3) การประเมิน การบูรณาการ การตีความ และการเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งที่มาหลายแหล่ง 4) การสร้างข้อมูลใหม่จากข้อมูลที่มีอยู่ โดยมีการปรับ การประยุกต์ขึ้นมา และ 5) การสื่อสารและถ่ายทอดข้อมูลไปยังผู้ที่มีความแตกต่างและหลากหลายด้วยวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งไม่ว่าทุกคนจะสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ด้วยตนเองโดยง่าย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุนั้นต้องผ่านการเรียนรู้ ฝึกอบรมด้วยวิธีการที่เหมาะสมด้วย โดยที่ Tyler, Simic, & De George-Walker (2018) อธิบายเพิ่มเติมว่า สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางดิจิทัลของผู้สูงอายุนั้น (Digital participation of older adults) คือ 1) การรับรู้ในศักยภาพของตนเองว่าสามารถทำสิ่งนั้นได้ (self-efficacy) 2) ความสามารถทางดิจิทัล (digital competence) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (digital literacy) เช่น การมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางดิจิทัลอย่างประสบความสำเร็จ และ 3) สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ส่วนบุคคล (personal learning environments)

จากแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และปัญหาการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุ ตามที่กล่าวมา ช่วยชี้แนะว่า ในด้านการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุ ควรให้ความสำคัญในประเด็น การเข้าถึง การใช้งาน การประเมิน และการใช้ประโยชน์เนื้อหาข่าวสารบนสื่อดิจิทัล หากสามารถอธิบายสถานภาพการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุตามที่กล่าวมา จะสามารถนำมากำหนดแนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างภาวะแห่งพลัมพลังของผู้สูงอายุในอนาคต

การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปให้เห็นประเด็นและตัวแปรที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยครั้งนี้ได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัล
สื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ การศึกษา อาชีพ โอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว คนใกล้ชิด สภาวะสุขภาพ ทักษะการใช้เทคโนโลยี ประสบการณ์การใช้เทคโนโลยี
2. ปัจจัยเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัล
สื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่ เครือข่ายการให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ราคาค่าบริการ ราคาอุปกรณ์ การครอบครองอุปกรณ์ที่ใช้เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต

3. แรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัล สื่อออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่ การตระหนักถึงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของตนเอง ความต้องการพัฒนาตนเอง ความต้องการข่าวสาร ความต้องการพักผ่อนหย่อนใจและความบันเทิง ความต้องการดูแลและรักษาสุขภาพ การสร้างอัตลักษณ์ตัวตน ความต้องการความมั่นใจในการดำเนินชีวิต ความต้องการด้านความสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิดและครอบครัว ความต้องการด้านรายได้ ความต้องการติดต่อ พูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกันกับคนวัยเดียวกัน หน้าที่การงานด้านอาสาสมัคร

4. การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล สื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความถี่ในการใช้งาน ประเภทแพลตฟอร์ม ประเภทเนื้อหา ปริมาณการใช้งาน

5. การใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัล สื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ ได้แก่ การรับส่งไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ การสนทนาผ่านโปรแกรมสนทนา การติดต่อสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ การสร้างเนื้อหาด้วยตนเอง กิจกรรมการค้าการพาณิชย์ การทำธุรกรรมทางการเงิน การเรียนรู้ การสืบค้นข้อมูลและเนื้อหาที่ต้องการ

6. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความสามารถในการสืบค้นข้อมูลที่ต้องการ การนำข้อมูลเผยแพร่กระจายต่อ การใช้งานหลาย ๆ อย่างได้ในเวลาเดียวกัน ความเข้าใจเนื้อหาของสื่อดิจิทัล ความสามารถในการติดตามเนื้อหาเรื่องเดียวกันที่นำเสนอหลายแพลตฟอร์ม ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลิตเนื้อหาสาร ความสามารถในการสร้างแพลตฟอร์มของตนเอง ความสามารถในการติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงเครือข่ายบุคคลในการสื่อสาร การปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มสังคมบนสื่อออนไลน์ การสร้างรายได้บนสื่อออนไลน์ การลดความเสี่ยงจากการใช้งานสื่อออนไลน์

7. การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ได้แก่ ความสามารถในการเลือกใช้สื่อดิจิทัลตามวัตถุประสงค์ ความเข้าใจการผลิต สร้าง เผยแพร่ ส่งเนื้อหาไปบนเครือข่ายออนไลน์ การประเมินความถูกต้อง คุณค่าเชิงจริยธรรมของเนื้อหา การตอบสนองต่อเนื้อหาอย่างปลอดภัย การใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง

8. ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความสามารถในการใช้อุปกรณ์สำหรับการติดต่อสื่อสาร การถามไถ่สารทุกข์สุกดิบชีวิตประจำวัน ประเด็นสาระเนื้อหาในการพูดคุยติดต่อสื่อสาร บุคคลที่พูดคุยติดต่อสื่อสาร ความห่างไกลระหว่างผู้สูงอายุกับคนในครอบครัว การเชื่อมต่อผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ

9. ผลผลิตภาพและการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ ได้แก่ ทักษะความชำนาญเชิงวิชาชีพ มุมมองต่อการสร้างรายได้บนสื่อออนไลน์ การสร้างรายได้บนสื่อออนไลน์แบบการดำเนินธุรกิจสตรีทอ็อป การสร้างรายได้บนสื่อออนไลน์จากการทำงานแบบอิสระ

จากการทบทวนเอกสาร ตำรา และงานวิจัย สามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิด
การวิจัยในหน้าถัดไป ดังนี้

แผนภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มุ่งอธิบายการเข้าถึง การใช้งาน ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และการใช้สื่อดิจิทัลสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวของกลุ่มผู้ก้าวสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุวัยต้น นำผลการวิจัยทั้งสองส่วนมาสังเคราะห์ พัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเสริมสร้างภาวะพลุพลังของผู้สูงอายุ มีรายละเอียดการดำเนินงานวิจัยดังนี้

3.1 การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

การวิจัยเชิงสำรวจดำเนินการครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั่วประเทศ และกำหนดกลุ่มเป้าหมายการวิจัยเป็นประชากรกลุ่มผู้กำลังจะก้าวสู่วัยสูงอายุ มีอายุ 50-59 ปี และ กลุ่มผู้สูงอายุ มีอายุ 60-70 ปี มีรายละเอียดการดำเนินงานดังต่อไปนี้

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้กำหนดประชากรเป็นผู้มีอายุ 50-70 ปีทั่วประเทศ 6 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จากข้อมูลทางสถิติของจำนวนประชากรผู้มีสัญชาติไทยและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน แยกอายุทั่วประเทศ ณ เดือนธันวาคม 2561 จากระบบสถิติทางการทะเบียน ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (2561) พบว่า ประเทศไทยมีประชากรในกลุ่มอายุ 50 – 59 ปี จำนวน 9,441,220 คน และมีประชากรในกลุ่มอายุ 60 – 70 ปี จำนวน 6,498,474 คน รวมเป็น 15,939,694 คน ทั้งนี้ จากสถิติจำนวนผู้สูงอายุจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย จำแนกตามเพศ ภาค จังหวัด และเขตการปกครอง พ.ศ.2560 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมากที่สุด เป็นจำนวน 1,089,974 คน (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2560)

จากจำนวนประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายการวิจัยจำนวน 15,939,694 คน ใช้เกณฑ์กำหนดขนาดตัวอย่างจากตารางขนาดตัวอย่างของ Yamane (1967, อ้างถึงในพวงรัตน์ ทวี

รัตน์, 2540) จำนวนตัวอย่างที่เหมาะสมที่ระดับความเชื่อมั่น .03 คือ 1,111 คน สำหรับการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตพื้นที่เก็บข้อมูล 5 ภูมิภาคทั่วประเทศ โดยมีตัวแทนภูมิภาคละ 1 จังหวัด รวม 5 จังหวัด กำหนดจำนวนตัวอย่างจังหวัดละ 200 คน ประกอบด้วยผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมือง 100 คน และนอกเขตเทศบาลเมือง 100 คน รวมกับกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 400 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศ 1,400 คน

3.1.2 วิธีการสุ่มตัวอย่าง พื้นที่เก็บข้อมูล และจำนวนตัวอย่าง

กำหนดวิธีการสุ่มตัวอย่างเป็นลำดับขั้น เริ่มจากสุ่มเลือกจังหวัดตัวแทนแต่ละภูมิภาคด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับฉลากภูมิภาคละ 1 จังหวัด ได้จำนวน 5 จังหวัด เมื่อได้จังหวัดแล้ว จะสุ่มเลือกจังหวัดละ 1 อำเภอ ด้วยวิธีการจับฉลาก แล้วสุ่มเลือกตำบลในอำเภอนั้น 1 ตำบล กำหนดเป็นพื้นที่เก็บข้อมูลในเขตเทศบาลอำเภอ และนอกเขตเทศบาลจากตำบลในอำเภอที่สุ่มได้ ด้วยวิธีการจับฉลาก จากนั้นสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างจากสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มกิจกรรมผู้สูงอายุ กลุ่มอาสาสมัครจิตอาสาผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ โดยมีผู้ประสานงานด้านการติดต่อ การเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง และการเก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่ ดังนี้

- ผศ.ดร. กมลณัฐ พลวัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- ครูวิชารณ ศรีดาโคตร โรงเรียนปทุมพิทยาคม จังหวัดอุบลราชธานี
- นายอิสระ อุปดี ผู้ประสานงานวิจัยอิสระในจังหวัดนครสวรรค์
- นายศิริศักดิ์ เผือกวัฒนะ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เขต 6 ระยอง
- นายเจ๊ะอับดุลลาห์ แดหวัน สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เขต 12 สงขลา

การเก็บข้อมูลในพื้นที่ใช้ผู้ประสานงานและพนักงานเก็บข้อมูล โดยกำหนดให้มีการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ คุณสมบัติกลุ่มตัวอย่าง วิธีการ และเครื่องมือเก็บข้อมูลก่อนการเก็บข้อมูล หลังจากนั้นลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยพนักงานเก็บข้อมูลจะใช้วิธีการให้แบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้กรอก หากกลุ่มตัวอย่างไม่สามารถหรือไม่สะดวกในการตอบ จะใช้วิธีการสอบถามโดยพนักงานเก็บข้อมูลเป็นผู้กรอกคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง ด้านวิธีการพิทักษ์สิทธิ ป้องกันความเสี่ยง และรักษาความลับ กำหนดให้ผู้เก็บข้อมูลชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการวิจัย รวมถึงอธิบายคำชี้แจงในแบบสอบถามโดยละเอียด เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ตอบก่อนเริ่มทำแบบสอบถาม และขอให้กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ ห้ามบังคับ ขอร้อง หรือใช้อำนาจใดบังคับ พร้อมทั้งอธิบายว่าข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล แต่จะรายงานผลการวิจัยเป็นภาพรวม นอกจากนี้ ผู้ตอบมีสิทธิ์ที่จะไม่ตอบ

คำถาม และมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากการตอบแบบสอบถามเมื่อใดก็ได้โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า โดยการถอนตัวจะไม่มีผลกระทบใดต่อผู้ตอบ กำหนดพื้นที่เก็บข้อมูล ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดระยอง จังหวัดสงขลา และกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รายละเอียดพื้นที่เก็บข้อมูลและจำนวนตัวอย่างตามตาราง

ตารางที่ 3.1

พื้นที่เก็บข้อมูลและจำนวนตัวอย่าง

พื้นที่เก็บข้อมูล	จำนวนตัวอย่าง (คน)
จังหวัดเชียงใหม่	201
จังหวัดอุบลราชธานี	198
จังหวัดนครสวรรค์	201
จังหวัดระยอง	203
จังหวัดสงขลา	201
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	396
รวม	1,400

3.1.3 เครื่องมือเก็บข้อมูล และการวัดตัวแปร

ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยกำหนดการวัดตัวแปรสำคัญ ตามกรอบแนวคิดการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งเป็น 6 ส่วน¹ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ปัจจัยตัวบุคคล

ส่วนที่ 2 ปัจจัยเทคโนโลยี

ส่วนที่ 3 แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี

ส่วนที่ 4 การเข้าถึงและการใช้งานอินเทอร์เน็ต

ส่วนที่ 5 ความสามารถในการใช้งาน สร้างความสัมพันธ์ การหารายได้จากการใช้งานอินเทอร์เน็ต

ส่วนที่ 6 ความรอบรู้ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์

¹ โปรดดูภาคผนวก ข แบบสอบถาม

สำหรับการวัดตัวแปรสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดการวัดตามความเหมาะสมของตัวแปรและให้สอดคล้องกับการวิเคราะห์ทางสถิติ ดังนี้

1. ตัวแปรสถานภาพส่วนบุคคล

พื้นที่อาศัย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ สถานภาพสมรส ประสบการณ์ใช้งานอินเทอร์เน็ต ผู้วิจัยกำหนดการวัดตัวแปรระดับนามบัญญัติ (Nominal Scale)

2. ปัจจัยเทคโนโลยี

พื้นที่สัญญาณอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ค่าบริการอินเทอร์เน็ต ราคาโทรศัพท์ ผู้วิจัยกำหนดการวัดตัวแปรระดับนามบัญญัติ (Nominal Scale)

3. แรงจูงใจในการใช้งานเทคโนโลยี

แรงจูงใจในการใช้งานเทคโนโลยี ประกอบด้วยแรงจูงใจ 4 ด้าน ได้แก่ แรงจูงใจด้านสุขภาพกายและจิตใจ แรงจูงใจด้านการมีส่วนร่วมกับสังคม แรงจูงใจด้านความมั่นคงในชีวิต และแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ ใช้ข้อความในการวัดทั้งหมด 20 ข้อความ ดังนี้

แรงจูงใจด้านสุขภาพกายและจิตใจ	จำนวน 6 ข้อความ
-------------------------------	-----------------

แรงจูงใจด้านการมีส่วนร่วมกับสังคม	จำนวน 8 ข้อความ
-----------------------------------	-----------------

แรงจูงใจด้านความมั่นคงในชีวิต	จำนวน 3 ข้อความ
-------------------------------	-----------------

แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์	จำนวน 3 ข้อความ
--	-----------------

กำหนดการวัดตัวแปรระดับอันตรภาค (Interval Scale) โดยใช้มาตรวัดประเมินค่า (Summated Rating Scale) 5 ระดับ

กำหนดการวัดเป็นระดับอันตรภาค (Interval Scale) 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด	คะแนน	5
มาก	คะแนน	4
ปานกลาง	คะแนน	3
น้อย	คะแนน	2
น้อยที่สุด	คะแนน	1

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง	มาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง	น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 -1.80	หมายถึง	น้อยที่สุด

4. การเข้าถึงและการใช้งานอินเทอร์เน็ต

การเข้าถึงและการใช้งานอินเทอร์เน็ต ได้แก่ การครอบครองอุปกรณ์ โปรแกรมที่ใช้มากที่สุด ผู้วิจัยกำหนดการวัดตัวแปรระดับนามบัญญัติ (Nominal Scale) สำหรับความถี่ในการใช้งานในแต่ละวัน ความถี่ในการใช้โปรแกรมแต่ละประเภท ลักษณะการใช้งาน กำหนดการวัดตัวแปรระดับอันตรภาค (Interval Scale) โดยใช้มาตรวัดประเมินค่า (Summated Rating Scale) 5 ระดับ

กำหนดการวัดเป็นระดับอันตรภาค (Interval Scale) 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด	คะแนน	5
มาก	คะแนน	4
ปานกลาง	คะแนน	3
น้อย	คะแนน	2
น้อยที่สุด	คะแนน	1

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง	มาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง	น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 -1.80	หมายถึง	น้อยที่สุด

5. ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยี

ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยี ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ความสามารถในการใช้งานอินเทอร์เน็ต ความสามารถในการใช้สร้างความสัมพันธ์ และ ความสามารถในการหารายได้จากการใช้งานอินเทอร์เน็ต ใช้ข้อความในการวัดทั้งหมด 16 ข้อความ ดังนี้

ความสามารถในการใช้งานอินเทอร์เน็ต	จำนวน 7 ข้อความ
ความสามารถในการใช้สร้างความสัมพันธ์	จำนวน 4 ข้อความ
ความสามารถในการหารายได้จากการใช้งานอินเทอร์เน็ต	จำนวน 5 ข้อความ

กำหนดการวัดตัวแปรระดับอันตรภาค (Interval Scale) โดยใช้มาตรวัดประเมินค่า (Summated Rating Scale) 5 ระดับ

กำหนดการวัดเป็นระดับอันตรภาค (Interval Scale) 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด	คะแนน	5
มาก	คะแนน	4
ปานกลาง	คะแนน	3
น้อย	คะแนน	2

น้อยที่สุด	คะแนน	1
การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ดังนี้		
ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง	มาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง	น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 -1.80	หมายถึง	น้อยที่สุด

6. การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลใช้ข้อความในการวัดทั้งหมด 7 ข้อความ กำหนดการวัดตัวแปรระดับอันตรภาค (Interval Scale) โดยใช้มาตรวัดประเมินค่า (Summated Rating Scale) 5 ระดับ

กำหนดการวัดเป็นระดับอันตรภาค (Interval Scale) 5 ระดับ ดังนี้		
มากที่สุด	คะแนน	5
มาก	คะแนน	4
ปานกลาง	คะแนน	3
น้อย	คะแนน	2
น้อยที่สุด	คะแนน	1
การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ดังนี้		
ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง	มาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง	น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 -1.80	หมายถึง	น้อยที่สุด

3.1.4 การทดสอบความน่าเชื่อถือเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงสำรวจครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบสอบถามที่ใช้ในด้านการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

3.1.4.1 ความเที่ยงตรง (Validity)

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและบทความเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำไปตรวจสอบความถูกต้องเครื่องมือวัดในด้านเนื้อหา ความเที่ยงตรง (Validity) และความถูกต้องของตัวสร้าง (Construction Validity) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความถูกต้อง 3 คน ได้แก่ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ ศาสตราจารย์

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุภัทวดี อภินันท์ เพื่อให้มีความสมบูรณ์เกิดความเข้าใจแก่ผู้ที่ตอบ ด้านความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ (Wording) และตัวสร้างของตัวแปรตามกรอบนิยามการวิจัย แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นได้ปรับแก้ไขและนำไปทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ต่อไป

3.1.4.2 ความเชื่อมั่น (Reliability)

ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบในส่วนของการวัดตัวแปรมาตรวัดประเมินค่า (Summated Rating Scale) นำมาหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) แล้วนำเครื่องมือแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) แก่กลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกันจำนวน 30 ชุด แล้วนำเครื่องมือมาปรับแก้ไขก่อนนำไปใช้จริงต่อไป โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540, น. 125-126)

สูตร

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
	n	แทน	ค่าจำนวนข้อคำถาม
	S_i^2	แทน	ค่าคะแนนความแปรปรวนแต่ละข้อ
	S_t^2	แทน	ค่าคะแนนความแปรปรวนทั้งฉบับ

ผลการทดสอบ มีดังต่อไปนี้

แรงจูงใจในการใช้งานเทคโนโลยี โดยรวม	$\alpha = .949$
— ด้านสุขภาพกายและจิตใจ	$\alpha = .798$
— ด้านการมีส่วนร่วมกับสังคม	$\alpha = .912$
— ด้านความมั่นคงในรายได้และสิ่งแวดล้อมปลอดภัย	$\alpha = .950$
— ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพ	$\alpha = .838$
ความถี่ในการใช้โปรแกรมประเภทต่าง ๆ	$\alpha = .930$
ความถี่ในการใช้งานลักษณะต่าง ๆ	$\alpha = .946$
ความสามารถในการใช้งาน โดยรวม	$\alpha = .954$
— ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ต	$\alpha = .935$
— ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์	$\alpha = .887$

— ความสามารถในการสร้างรายได้	$\alpha = .961$
การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล	$\alpha = .941$

3.1.4.3 การตรวจสอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) และ ความเชื่อมั่น (Reliability) แล้ว ได้ผ่านการตรวจสอบจริยธรรมการวิจัยในคน โดยคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบันชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เลขที่โครงการ 125/62 เลขที่ใบรับรอง COA No. 120/2562 วันที่รับรอง 3 ธันวาคม 2562 – 2 ธันวาคม 2563

3.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำผลข้อมูลที่รวบรวมได้แล้วมาตรวจสอบความถูกต้องจากนั้นจึงนำมาข้อมูลเพื่อเตรียมการสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences: SPSS) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) และสถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistic) ใช้พรรณนาคุณลักษณะของตัวแปรโดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequencies) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับการวิเคราะห์ ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยตัวบุคคล ปัจจัยเทคโนโลยี แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี การเข้าถึงและการใช้งานอินเทอร์เน็ต ความสามารถในการใช้งาน สร้างความสัมพันธ์ การหารายได้จากการใช้งานอินเทอร์เน็ต และความรอบรู้ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์

การวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบ (Factor Analysis) เพื่อวิเคราะห์จัดกลุ่มตัวแปรลักษณะการใช้งาน และแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ด้วยวิธีการแยกองค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) และหมุนแกนองค์ประกอบโดยหมุนแกนแบบตั้งฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแบบ Varimax Rotation เพื่อทำการแยกองค์ประกอบแต่ละกลุ่ม ใช้เกณฑ์ค่า Eigen value มากกว่า 1 ขึ้นไปในการเลือกองค์ประกอบ และใช้เกณฑ์ค่าน้ำหนักกลุ่มตัวแปร (Factor Loading) ที่มีค่าตั้งแต่ .40 ขึ้นไปในการพิจารณาคัดเลือกตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

การดำเนินงานวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยสำรวจเอกสารวิชาการ บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำแนวคิดมาใช้ในการประกอบการสร้างประเด็นการวิจัย หลังจากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์ 2 ส่วน ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุทั่วไป และการสัมภาษณ์เชิงลึกกรณีศึกษาผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีในการสร้างพหุพลังของตนเอง โดยโครงการวิจัยเริ่มดำเนินการระหว่างเดือนกันยายน 2563 ถึงเดือน มีนาคม 2563 ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานมีดังต่อไปนี้

3.2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุและผู้ก้ำวส่วยผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุทั่วไป โดยกำหนดช่วงอายุ 2 ช่วง คือ ผู้กำลังจะก้ำวส่วยผู้สูงอายุ มีอายุ 50-59 ปี และ ผู้สูงอายุ มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จากพื้นที่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวม 10 จังหวัด ตามตารางที่ 3.2 ดังนี้

ตารางที่ 3.2

พื้นที่เก็บข้อมูลสัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้ก้ำวส่วยผู้สูงอายุ

ภูมิภาค	จังหวัด
ภาคเหนือ	อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี
	อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
	อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา
ภาคตะวันออก	อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
	อำเภอมาบตาพุด จังหวัดระยอง
ภาคใต้	อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
	อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช
	อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
	อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
ภาคกลาง	กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

3.2.1.1 จำนวนผู้ร่วมสัมภาษณ์

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้ก้ำวผู้สูงอายุในพื้นที่เก็บข้อมูล โดยกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นคือ ต้องมีการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์อย่างน้อยหนึ่งประเภทเป็นประจำ มีโทรศัพท์มือถือที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ เพื่อสนทนาเกี่ยวกับปัจจัยตัวบุคคล ปัจจัยเทคโนโลยี แรงจูงใจในการใช้งาน การเข้าถึงและการใช้งาน มุมมองต่อเทคโนโลยี การรู้เท่าทัน และ การใช้ประโยชน์ และความต้องการรับการสนับสนุนให้สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรม รวมถึงจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ 64 คน จาก 2 กลุ่มวัย ได้แก่ ผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 44 คน และผู้ก้ำวผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 50-59 ปี จำนวน 20 คน

3.2.1.2 ประเด็นการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล ดำเนินการสนทนาเป็นรายบุคคล โดยผู้วิจัยเป็นผู้ถามคำถามและให้ผู้ให้ข้อมูลตอบ ประเด็นการสัมภาษณ์สนทนา มีดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 : ปัจจัยตัวบุคคล

- ท่านเริ่มใช้อินเทอร์เน็ตตั้งแต่เมื่อไร แล้วใช้อะไรบ้าง
- การใช้อินเทอร์เน็ตง่ายหรือยุ่งยาก อะไรที่ง่าย อะไรที่ยุ่งยาก
- ท่านใช้งานอินเทอร์เน็ตได้คล่องแคล่วแค่ไหน อะไรที่คล่องแคล่ว อะไรที่ใช้ไม่เป็น หรือใช้ยาก
- ท่านมีผู้ช่วยเหลือ แนะนำ การใช้อินเทอร์เน็ตในบ้านหรือไม่ ถ้ามี เป็นใครบ้าง (ลูก หลาน ผู้ดูแล ฯลฯ)

ประเด็นที่ 2 : ปัจจัยเทคโนโลยี

- ท่านใช้อินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่ายอะไร (ไวไฟ / เน็ตมือถือ / เน็ตบ้าน)
- ท่านจ่ายค่าบริการอินเทอร์เน็ตมือถือแบบใด เท่าไร และท่านคิดว่าถูกหรือแพง เพราะอะไร
- อุปกรณ์ที่ท่านใช้อินเทอร์เน็ต (มือถือ คอมพิวเตอร์ พีซี แท็บเล็ต) มีอะไรบ้าง อันไหนที่ใช้เป็นประจำ เพราะอะไร
- อุปกรณ์ที่ท่านใช้อินเทอร์เน็ต ราคา (มือถือ คอมพิวเตอร์ พีซี) ประมาณเท่าไร อุปกรณ์ใดที่ท่านรู้สึกว่าคุณสามารถซื้อได้โดยไม่เดือดร้อนเรื่องเงิน

ประเด็นที่ 3 : แรงจูงใจในการใช้งาน

- ทำไมท่านหันมาใช้อินเทอร์เน็ต (ถามโดยให้ตอบด้วยตนเองก่อน)

- ท่านใช้อินเทอร์เน็ตด้วยเหตุผลต่อไปนี้ หรือไม่ เพราะอะไร (ถามทีละเหตุผล)
- ด้านสุขภาพ ใช้ในด้านการเสริมสร้างสุขภาพกาย สุขภาพจิต การใช้ชีวิต และออกกำลังกาย
 - ด้านการมีส่วนร่วม ใช้ในการมีงานทำ การมีส่วนร่วมกับคนในครอบครัว เพื่อน การเข้าร่วมกิจกรรม ชมรม รู้สึกว่าตนเองทันสมัย ใช้แล้วทำให้รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน
 - ด้านความมั่นคงในการใช้ชีวิต ใช้ในการหาหรือมีรายได้ที่สามารถใช้ดำรงชีวิตได้ ความเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมปลอดภัย
 - การใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเอง เป็นการยอมรับในความสามารถของตนเองในการใช้อุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตได้ ต้องการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาตนเอง ต้องการหาความรู้จากโลกออนไลน์
- อุปสรรคที่ทำให้ท่านไม่ยากใช้อินเทอร์เน็ตคืออะไร
- ท่านตั้งใจจะก้าวข้ามอุปสรรคดังกล่าว เพื่อให้สามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตได้หรือไม่ เพราะอะไร

ประเด็นที่ 4 : การเข้าถึงและการใช้งาน

- ในแต่ละวันใช้อินเทอร์เน็ตบ่อยแค่ไหน และแต่ละครั้งใช้นานกี่ชั่วโมง
- ใช้โปรแกรม เว็บ แอปพลิเคชันอะไรบ้าง
- ใช้งานเรื่องอะไรบ้าง ช่วยเล่าให้ฟังทีละเรื่อง พร้อมระบุว่าใช้อย่างไร มีความยาก ง่าย ปลอดภัยไหม
 - ส่งอีเมล
 - แชทผ่านไลน์ เฟซบุ๊ก
 - โพสต์เรื่องราวของตนเองหรือคนใกล้ชิด เขียนบล็อก ทำคลิปอัพโหลด
 - ชื้อของออนไลน์
 - การทำธุรกรรมทางการเงิน

- การเรียนรู้
- การสืบค้นข้อมูลและเนื้อหาที่ต้องการ
- ท่านอ่าน ดู เนื้อหาเรื่องอะไรบ้าง อะไรที่ท่าน ดูประจำ
- ท่านติดตามเว็บ เพจ ดารา นักข่าว ช่องสถานี อะไรเป็นประจำ

ประเด็นที่ 5 : มุมมองต่อเทคโนโลยี การรู้เท่าทัน และการใช้ประโยชน์

- ท่านคิดว่าตัวท่านมีความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตมากเพียงใด ถ้าเทียบกับคนวัยเดียวกัน อะไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น
- ท่านใช้งานอินเทอร์เน็ตได้คล่องแคล่วแค่ไหน มีความสามารถเรื่องใด ไม่สามารถในเรื่องอะไร
- เรื่องที่ท่านกังวลมากที่สุดในการใช้งานอินเทอร์เน็ต
- ท่านเคยหรือไม่เคย หรือมักจะถูกหลอกจากคนบนสื่อออนไลน์ในเรื่องใด
- ท่านคิดว่าท่านมีความปลอดภัยในการใช้สื่อออนไลน์มากน้อยเพียงใด เพราะอะไร และการใช้งานสื่อออนไลน์ที่ปลอดภัยต้องใช้อย่างไร
- ท่านคิดว่าสื่อออนไลน์มีความสำคัญ หรือช่วยให้ท่านได้ใกล้ชิดสนิทสนมกับลูกหลานเพียงใด เพราะอะไร อะไรที่ช่วยให้ใกล้ชิด อะไรที่เป็นอุปสรรค
- ท่านคิดว่าท่านสามารถใช้สื่อออนไลน์หารายได้ได้หรือไม่ เพราะอะไร ถ้าได้ จะใช้อย่างไร ถ้าไม่ได้ อะไรคืออุปสรรค
- ท่านคิดว่าท่านสามารถใช้สื่อออนไลน์เพื่อช่วยเหลือชุมชนได้หรือไม่ เพราะอะไร ถ้าได้ จะใช้อย่างไร ถ้าไม่ได้ อะไรคืออุปสรรค

ประเด็นที่ 6 ความต้องการรับการสนับสนุน

- ท่านต้องการรับการสนับสนุนอะไรบ้าง เพื่อให้ท่านสามารถใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต
- วิธีการที่ต้องการรับการสนับสนุนมีอะไรบ้าง และด้วยวิธีการอย่างไร
- เนื้อหา เรื่องที่ต้องการรับการสนับสนุนมีอะไรบ้าง และด้วยเนื้อหานั้น ท่านต้องการรับการสนับสนุนด้วยวิธีการอย่างไร

3.2.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สนทนา ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) และการสรุปสาระสำคัญของข้อมูล (Common Themes) จากข้อมูล การสัมภาษณ์สนทนา สรุปประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย

3.2.2 การสัมภาษณ์กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่ใช้สื่อเทคโนโลยี

การสัมภาษณ์กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีการใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างพฤติกรรม 3 ด้าน ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว การสร้างรายได้ และ การสร้างผลผลิตเพื่อชุมชน โดยพิจารณาผู้สูงอายุที่มีการใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตในการสร้างเนื้อหา เช่น สถานียูทูบ เฟซบุ๊ก และ ได้รับความนิยม โดยมีผู้ติดตามจำนวนหนึ่ง หรือได้รับการเผยแพร่ในรายการของสื่อมวลชน หรือ ได้รับการแนะนำจากสื่อออนไลน์ และตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อสร้างข้อเสนอเพื่อการพัฒนา ผู้สูงอายุให้สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาใช้ในการเสริมสร้างภาวะพฤติกรรม 3 ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว การสร้างผลผลิตและรายได้ รวมทั้งสิ้น 10 กรณีตัวอย่าง

3.2.2.1 กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุ

การสัมภาษณ์กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีกำหนด 3 ด้าน ในแต่ละด้านมีกรณีศึกษาดังต่อไปนี้

กลุ่มใช้เทคโนโลยีสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว

กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีและนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษา 4 กรณีตัวอย่าง ดังนี้

(1) โตโต้พาเที่ยว

นายปิยะ รัชมิทัต กรุงเทพมหานคร อายุ 55 ปี อาจารย์ที่วิทยาลัยเทคโนโลยีพาณิชยการ เจ้าของสถานียูทูบ “โตโต้พาเที่ยว” มีผู้ติดตาม 157,000 คน (พฤษภาคม 2563) ร่วมกับครอบครัว ได้แก่ บุตรชายที่เป็นอดีตนักแสดงและภรรยา เผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับการทำอาหาร กิน และเที่ยวร่วมกันทั้งครอบครัว

(2) ป้าแบ็คแพ็ค

นางกาญจนา พันธุเตชะ กรุงเทพมหานคร อายุ 66 ปี อดีตพยาบาล กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข เจ้าของเฟซบุ๊กเพจ “ป้าแบ็คแพ็ค” มีผู้ติดตาม 32,216 คน (พฤษภาคม 2563) เริ่มต้นจากปี 2558 กระทั่งของบุตรชายที่เล่าเรื่องการเดินทางท่องเที่ยวแบบแบ็คแพคเกอร์ของแม่ในวัยหลังเกษียณ เรียกความสนใจจากผู้ใช้งานได้เป็นจำนวนมาก จนนิตยสารดิฉันต้องขอสัมภาษณ์ และแนะนำว่า ควรมีเพจในเฟซบุ๊กเป็นของตัวเอง เพื่อให้เรื่องราวบันทึกละลานใจนี้ขายวงสู่ผู้อ่านที่กว้างขึ้น

(3) Paatax Channel / FB ป้าแท้กตอทคอม / www.paatax.com /

@paataxcom

นางบุญเจือ หนูสุข อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี อายุ 61 ปี ข้าราชการบำนาญ อดีตครูเกษียณอายุเมื่ออายุ 57 ปี เจ้าของสถานียูทูปชื่อ “Paatax Channel” มีผู้ติดตาม 558 คน ได้รับการนำเสนอในรายการ เฟซบุ๊กเพจ “ป้าแท้กตอทคอม” มีผู้ติดตาม 747 คน และได้รับการนำเสนอในรายการ “ลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี” ตอน “ป้าแท้ก ยูทูปเบอร์วัยเก๋า” ออกอากาศวันที่ 4 พฤษภาคม 2561 ทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

(4) จีเพ็ก สถานียูทูป Neophuket Food Channel

นางปราณี มานะจิตต์ อ. เมือง จังหวัดภูเก็ต อายุ 75 มัธยม 6 อาชีวสตรี การช่าง สาขาคหกรรม อาหาร อดีตอาชีพอิสระเปิดร้านขายขนม และคุณแม่เลี้ยงเดี่ยว เลี้ยงดูบุตรชายคนเดียวมาตั้งแต่บุตรชายยังเด็กจนปัจจุบันมีครอบครัวอาศัยอยู่ด้วยกัน บุตรชายเริ่มเปิดสถานียูทูป “Neophuket Food Channel” มีผู้ติดตาม 205,000 คน (พฤษภาคม 2563) นำเสนอการสาธิตทำอาหารง่าย ๆ แบบบ้าน ๆ โดยจีเพ็กเป็นผู้สาธิต บรรยาย และบุตรชายผลิตรายการและนำขึ้นเผยแพร่บนยูทูป

กลุ่มใช้เทคโนโลยีสร้างรายได้

กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีและนำไปสู่การสร้างรายได้ ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษา 4 กรณีตัวอย่าง ดังนี้

(1) เพจ “ผ้าไหมป้ามะลิ บุรีรัมย์”

นางมะลิ สีดี อายุ 53 ปี อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ เปิดร้านขายผ้าทออยู่หน้าบ้านตนเอง บ้านหนองตาไ้ ริมถนนสายนางรองเข้าเมืองบุรีรัมย์ บ้านหนองตาไ้ มีชื่อเสียงการทอผ้าไหม จัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านอาชีพทอผ้าไหม ได้รับการส่งเสริมจากจังหวัดให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวผ้าไหม เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีไทยเชิงสร้างสรรค์ เริ่มขายผ้าทอออนไลน์จนประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง เมื่อเริ่มต้นขายผ้าทอผ่านสื่อออนไลน์ สามารถมีรายได้จากการขายเดือนละหลักแสนบาท

(2) Youtube Chanel “Pai 91.5”

นายวรเชษฐ จันทพันธ์ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ อายุ 64 ปี เป็นชาวนครศรีธรรมราช จบปริญญาตรี ทำธุรกิจส่วนตัวบ้านพัก เจ้าของสถานียูทูป “Pai 91.5 Resort” มีผู้ติดตาม 408,000 คน (พฤษภาคม 2563) ผลิตเนื้อหาบนช่องยูทูปสลับสับเปลี่ยนกันอยู่ 4 หัวข้อหลัก ได้แก่ งานเกษตร การทำอาหาร งานไม้ และการท่องเที่ยว มีผู้ชมจำนวนมาก สามารถได้ส่วนแบ่งรายได้จากยูทูปในแต่ละเดือน

(3) น้ำแข็ง คีโต

นางสาวสิริมา ช้อยเทอดวงศ์ กรุงเทพมหานคร อายุ 54 ปี อาจารย์โรงเรียน สารสาสน์วิเทศศึกษา เป็นที่รู้จักในกลุ่มผู้ติดตามในสื่อสังคมออนไลน์ว่า “น้ำแข็ง” เจ้าของสถานียูทูป “คีโตง่าย ๆ by น้ำแข็ง ketogenic diet” มีผู้ติดตาม 29,000 คน (พฤษภาคม 2563) และเจ้าของเพจ “Healthy & Keto by น้ำแข็ง” มีผู้ติดตาม 8,042 คน (พฤษภาคม 2563) นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการทำอาหารคีโตเจนิค และมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกี่ยวเนื่องกับอาหารคีโตเป็นของตนเอง เช่น น้ำชาหมักคอมบูชะ (Kombucha) จำหน่ายผ่านเฟซบุ๊กเพจของตนเอง

(4) ChalokeDotcom

นายโฉลก สัมพันธ์รักษ์ จ.ปทุมธานี อายุ 72 ปี เป็นนักลงทุนกลุ่มแรกของ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สร้างระบบการลงทุนขึ้นมา จนนักลงทุนรุ่นหลังต้องมาขอฝากตัวเป็นศิษย์ เจ้าของเว็บไซต์โฉลกดอทคอม มีเนื้อหาเกี่ยวกับคอร์สเรียนการลงทุน จิตวิทยาสำหรับการลงทุนทำความเข้าใจและรับมือ การบริหารจัดการความเสี่ยง การบริหารจัดการเงินทุน การเทรดเป็นระบบและการวิเคราะห์เชิงเทคนิค ตลาดเงิน หรือทางเลือกในอนาคต เช่น Bitcoin

กลุ่มใช้เทคโนโลยีสร้างผลิตผลและชุมชน

กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีและนำไปสู่การสร้างรายได้ ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษา 2 กรณีตัวอย่าง ดังนี้

(1) ป่าลมอาสาสมัครภัยพิบัติชุมชน

นางพูนทรัพย์ ชูแก้ว อ.สทิงพระ จ.สงขลา อายุ 57 ปี มีความสนใจเรื่องการพยากรณ์อากาศและเทคนิควิธีการในการรับมือภัยพิบัติ ซึ่งเริ่มต้นจากการฟังข้อมูลจากวิทยุ และอินเทอร์เน็ต สนใจที่จะเรียนรู้การรับมือภัยพิบัติอย่างครบวงจร ทั้งก่อนการเกิดภัย ระหว่างการเกิดภัย และหลังการเกิดภัย มีความรู้เรื่องการอ่านข้อมูลจากแผนที่อากาศ การประเมินทิศทางและความรุนแรงของพายุด้วยตนเอง รวมทั้งการเข้าถึงฐานข้อมูลออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ของกรมอุตุนิยมวิทยา เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านการพยากรณ์อากาศ โดยมีช่องทางการสื่อสารผ่านทางกลุ่มไลน์อาสาสมัครภัยพิบัติ แลกเปลี่ยนข้อมูลกับนักวิชาการที่มีความชำนาญในด้านนี้ ผ่านทางมือถือ เฟซบุ๊ก และเว็บไซต์ www.pbwatch.net จนกระทั่งมาเป็นแกนนำชุมชนเรื่องการเตือนภัยพิบัติของชุมชน

(2) “โจน จันได” ชีวิตง่ายแบบพอเพียงด้วยวิถีอินทรีย์

นายโจน จันได อ. แม่แตง จ. เชียงใหม่ อายุ 54 ปี พบทางเลือกการใช้ชีวิตแบบง่าย ๆ ตามหลักพึ่งตนเองด้วยธรรมชาติ เปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตพึ่งตนเองและธรรมชาติอย่างยั่งยืน ลงมือทำด้วยตนเอง จนชีวิตดีขึ้นด้วยการใช้ชีวิตง่าย ๆ ได้เรียนรู้ “การสร้างบ้านดิน” และเผยแพร่สู่ชุมชน เริ่มก่อตั้งสวนเกษตรอินทรีย์ชื่อ “สวนพันพรรณ” ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง และศูนย์เมล็ดพันธุ์ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ สวนเกษตรอินทรีย์และแหล่งเรียนรู้ บ่มเพาะตนตามวิถีแบบ

โจน จันได ที่เป็นที่สนใจและเข้ามาฝึกตนของคนหนุ่มสาวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ นอกจากนี้ได้ขยายเนื้อหาสู่สถานียูทูบ “โจน จันได ชีวิตง่าย ๆ” มีผู้ติดตาม 89,300 คน เผยแพร่คลิปวิดีโอที่สนใจเกี่ยวกับแนวคิดและการใช้ชีวิตวิถีเรียบง่ายแบบพึ่งตนเอง ด้วยเชื่อว่าเป็นสื่อที่มีต้นทุนค่าใช้จ่ายน้อยเมื่อเทียบกับหนังสือเล่ม สามารถขยายขอบเขตการเข้าถึงและรับชมได้มากกว่าหนังสือ และเหมาะกับการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ที่ชอบการชมมากกว่าอ่าน

3.2.1.2 ประเด็นการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์กรณีศึกษา ดำเนินการสนทนาเป็นรายบุคคล ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยกำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า และยืดหยุ่นตามข้อมูลการสัมภาษณ์จริง ประเด็นการสัมภาษณ์สนทนา มีดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 : ต้นทุนชีวิตและการใช้เทคโนโลยี

- ก่อนเกษียณอายุ ท่านทำงานอะไร ตำแหน่งอะไร รับผิดชอบงานด้านใด
- การใช้ชีวิตส่วนตัว ครอบครัว สังคมเพื่อน ชุมชน ก่อนเกษียณอายุเป็นอย่างไร
- ท่านเริ่มใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตช่วงวัยใด ใช้อย่างไร คล่องแคล่วเพียงใด
- ท่านเรียนรู้การใช้งานอินเทอร์เน็ตอย่างไร เรียนด้วยตนเอง หรือมีคนสอน
- หากท่านเรียนรู้ด้วยตนเอง ท่านทำอย่างไร มีเทคนิควิธีการเรียนรู้อย่างไร

ประเด็นที่ 2 : การทำงานในฐานะผู้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี

- เล่าให้ฟังถึงว่า แนวคิดที่ท่านสร้างเพจ / YouTube Channel ของตนเองเป็นอย่างไร
- ขั้นตอนการทำงานในฐานะผู้ทำเพจ / YouTube Channel ของท่านเป็นอย่างไร
- ท่านวางแผนในการทำเพจ / YouTube Channel ต่อไปอย่างไร
- ท่านต้องการรับการสนับสนุนอะไรบ้าง และรับการสนับสนุนอย่างไร เพื่อจะพัฒนาการทำงานในฐานะยูทูบเบอร์ บล็อกเกอร์ กรู๊พสาระบุทั้งวิธีการ และเรื่องที่ต้องการรับการสนับสนุน

ประเด็นที่ 3 : แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี

- ท่านเชื่อว่าท่านใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตคล่องแคล่วเพียงใด ใช้
อย่างไร เพราะอะไร
- ท่านต้องการจะพัฒนาความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตให้ดีขึ้น
หรือไม่ เพราะอะไร
- เหตุผลที่ทำให้ท่านต้องการพัฒนาความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ต
ของตนเองคืออะไร
- ท่านคิดว่า อุปสรรคในการใช้งาน และการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีของ
ผู้สูงอายุคืออะไร ในด้านต่อไปนี้
 - การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล
 - การเสริมสร้างสุขภาพทั้งสุขภาพกาย และสุขภาพจิต
 - การสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว เพื่อน ชุมชน
 - การหารายได้
 - การทำงานชุมชน จิตอาสา

ประเด็นที่ 4 : ข้อเสนอเพื่อส่งเสริมภาวะพหุศักยภาพ

- เราจะกระตุ้นให้ผู้สูงอายุใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างไร
- เราจะทำลายอุปสรรคในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้ประโยชน์จาก
เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างไร
- ในฐานะผู้สูงอายุ ท่านต้องการรับการสนับสนุนอะไรบ้าง และรับการ
สนับสนุนอย่างไร เพื่อให้ท่านได้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล

การสัมภาษณ์ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กำหนดประเด็นและตัวแปร
หลักสำหรับการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล บันทึกเสียงการสัมภาษณ์ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วย
วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ตามประเด็นการวิจัย สังเคราะห์แก่นประเด็น
(Thematic Analysis) สร้างข้อสรุปเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ

3.3 การสังเคราะห์สร้างข้อเสนอเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างภาวะพลัดพลัง

ดำเนินการต่อเนื่องจากการวิจัยเชิงสำรวจ และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำผลการวิจัย มาสังเคราะห์ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะพลัดพลังและผลิตภาพของผู้สูงอายุ (Active and Productive Aging) แนวคิดผลิตภาพ (Productivity) และการสร้างรายได้ การรู้เท่าทันสื่อ ดิจิทัล สร้างกรอบแนวคิด และพัฒนาเป็นสร้างข้อเสนอเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุเพื่อนำเทคโนโลยี ดิจิทัลมาใช้ในการเสริมสร้างภาวะพลัดพลังของผู้สูงอายุ ด้านบทบาททางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ใน ครอบครัว การรู้เท่าทันและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล

นำข้อเสนอเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุในการเสริมสร้างภาวะพลัดพลังของผู้สูงอายุ ไป ตรวจสอบความสมบูรณ์เชิงแนวคิดและการนำไปปฏิบัติ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ตรวจสอบ ให้ความ คิดเห็น ให้คำแนะนำ 3 ท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ มาลี บุญศิริพันธ์ อดีตคณบดีคณะวารสาร ศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอดีตประธานกรรมการนโยบาย องค์การ กระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) รองศาสตราจารย์ ดร. นันทิยา ดวงกุ่มเมศ อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล และคุณพันธุ์ ทิตต์ สิริภพธาดา ที่ปรึกษาและวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจอีคอมเมิร์ซ และการพัฒนาศักยภาพ ธุรกิจด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ และผู้ดำเนินรายการวิทยุ “101dotNet” สถานีวิทยุเอฟเอ็ม 101 นำความคิดเห็นและคำแนะนำมาปรับปรุงเพิ่มเติมให้สมบูรณ์

3.4 การรายงานผลการวิจัย

ผู้วิจัยรายงานนำเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็นบท ดังนี้

บทที่ 4 รายงานผลการวิจัยเชิงสำรวจ พร้อมด้วยตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 รายงานผลสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

บทที่ 6 กรณีตัวอย่างพลัดพลังของผู้สูงอายุ

บทที่ 7 ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างภาวะพลัดพลัง

บทที่ 8 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัยเชิงสำรวจ

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการสำรวจ ผู้สูงอายุและผู้กำลังจะก้าวสู่ผู้สูงอายุ และกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นคือ อายุ 50-70 ปี และใช้ ไลน์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ มากกว่าหนึ่งอย่าง เก็บข้อมูลทั่วประเทศโดยสุ่มจังหวัดต่างในแต่ละภูมิภาคของประเทศ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดระยอง จังหวัดสงขลา และ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 1,400 ตัวอย่าง โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาประมวลและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

- 4.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยตัวบุคคล
- 4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเทคโนโลยี
- 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี
- 4.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเข้าถึงและการใช้งานอินเทอร์เน็ต
- 4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสามารถการใช้งาน สร้างความสัมพันธ์ การหารายได้จากการใช้งานอินเทอร์เน็ต
- 4.6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล
- 4.7 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบแรงจูงใจในการใช้อินเทอร์เน็ต
- 4.8 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการใช้งานอินเทอร์เน็ต

4.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยตัวบุคคล

ตารางที่ 4.1

จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามจังหวัด

อายุ จังหวัด	50-54 ปี	55-59 ปี	60-64 ปี	65-70 ปี	รวม
จังหวัดเชียงใหม่	62 (4.43)	30 (2.14)	69 (4.93)	40 (2.86)	201 (14.36)
จังหวัดอุบลราชธานี	47 (3.36)	55 (3.86)	49 (3.50)	47 (3.43)	198 (14.14)
จังหวัดนครสวรรค์	51 (3.64)	49 (3.50)	50 (3.57)	51 (3.64)	201 (14.36)
จังหวัดระยอง	60 (4.29)	52 (3.71)	53 (3.79)	38 (2.71)	203 (14.50)
จังหวัดสงขลา	67 (4.79)	60 (4.29)	39 (2.79)	35 (2.50)	201 (14.36)
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	99 (7.07)	104 (7.36)	102 (7.29)	91 (6.57)	396 (28.29)
รวม	386 (27.57)	348 (24.86)	362 (25.86)	304 (21.71)	1,400 (100.00)

จากตารางที่ 4.1 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 1,400 คน จากกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมากที่สุด เป็นจำนวน 396 คน คิดเป็นร้อยละ 28.29 และจากทุกภูมิภาคทั่วประเทศรวม 5 จังหวัด ในจำนวนใกล้เคียงกันในแต่ละภูมิภาค

ตารางที่ 4.2

จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามพื้นที่

พื้นที่	อายุ 50-54 ปี	55-59 ปี	60-64 ปี	65-70 ปี	รวม
เขตเมือง เทศบาล	205 (14.64)	195 (13.93)	196 (14.00)	196 (14.00)	792 (56.57)
นอกเขตเมือง เทศบาล	181 (12.93)	153 (10.93)	166 (11.86)	108 (7.71)	608 (43.43)
รวม	386 (27.57)	348 (24.86)	362 (25.86)	304 (21.71)	1,400 (100.00)

จากตารางที่ 4.2 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 1,400 คน อาศัยในพื้นที่เขตเมือง เทศบาลมากกว่า นอกเขตเมืองเล็กน้อย เป็นจำนวน 792 คน คิดเป็นร้อยละ 56.57 และ จำนวน 608 คน คิดเป็นร้อยละ 43.43 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3

จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามเพศ

เพศ	อายุ 50-54 ปี	55-59 ปี	60-64 ปี	65-70 ปี	รวม
ชาย	143 (10.28)	133 (9.56)	141 (10.14)	131 (9.42)	548 (39.40)
หญิง	239 (17.18)	214 (15.38)	218 (15.67)	172 (12.37)	843 (60.60)
รวม	382 (27.46)	347 (24.95)	359 (25.81)	303 (21.78)	1,391 (100.00)

จากตารางที่ 4.3 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เป็นจำนวน 843 คน คิดเป็นร้อยละ 60.60 และจำนวน 548 คน คิดเป็นร้อยละ 39.40 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4

จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามระดับการศึกษา

อายุ	50-54	55-59	60-64	65-70	รวม
ระดับการศึกษา	ปี	ปี	ปี	ปี	
ประถมศึกษา	85 (6.10)	90 (6.46)	117 (8.40)	97 (6.96)	389 (27.93)
มัธยมศึกษา	95 (6.82)	87 (6.25)	77 (5.53)	64 (4.59)	323 (23.19)
อนุปริญญา ปวช./ปวส,	58 (4.16)	48 (3.45)	50 (3.59)	38 (2.73)	194 (13.93)
ปริญญาตรี	108 (7.75)	91 (6.53)	103 (7.39)	76 (5.46)	378 (27.14)
ปริญญาโท	31 (2.23)	23 (1.65)	12 (.86)	13 (.93)	79 (5.67)
ปริญญาเอก	2 (0.14)	4 (0.29)	3 (0.22)	5 (0.36)	14 (1.01)
ไม่เคยเรียนหนังสือ	5 (0.36)	4 (0.29)	0 (0.00)	7 (0.50)	16 (1.15)
รวม	384 (27.57)	347 (24.91)	362 (25.99)	300 (21.54)	1,393 (100.00)

จากตารางที่ 4.4 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาระดับประถมศึกษา ใกล้เคียงกับ ปริญญาตรี เป็นจำนวน 389 คน คิดเป็นร้อยละ 27.93 และ จำนวน 378 คน คิดเป็นร้อยละ 27.14 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5

จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามรายได้

อายุ รายได้	50-54 ปี	55-59 ปี	60-64 ปี	65-70 ปี	รวม
ต่ำกว่า 1,000 บาท	3 (0.22)	0 (0.00)	13 (0.93)	11 (0.79)	27 (1.94)
1,001- 5,000 บาท	44 (3.15)	49 (3.51)	70 (5.02)	60 (4.30)	223 (15.99)
5,001-10,000 บาท	74 (5.30)	87 (6.24)	65 (4.66)	42 (3.01)	268 (19.21)
10,001-20,000 บาท	114 (8.17)	65 (4.66)	68 (4.87)	59 (4.23)	306 (21.94)
20,001-30,000 บาท	41 (2.94)	36 (2.58)	53 (3.80)	38 (2.72)	168 (12.04)
30,001-40,000 บาท	39 (2.80)	34 (2.44)	39 (2.80)	25 (1.79)	137 (9.82)
40,001-50,000 บาท	25 (1.79)	21 (1.51)	11 (.79)	19 (1.36)	76 (5.45)
50,001-70,000 บาท	21 (1.51)	21 (1.51)	12 (.86)	8 (.57)	62 (4.44)
มากกว่า 70,000 บาท	13 (0.93)	19 (1.36)	9 (0.65)	7 (0.50)	48 (3.44)
ไม่มีรายได้	11 (0.79)	15 (1.08)	22 (1.58)	32 (2.29)	80 (5.73)
รวม	385 (27.60)	347 (24.87)	362 (25.95)	301 (21.58)	1,395 (100.00)

จากตารางที่ 4.5 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ 10,001-20,000 บาท มากที่สุด เป็นจำนวน 306 คน คิดเป็นร้อยละ 21.94 รองลงมาคือรายได้ 5,001-10,000 บาท เป็นจำนวน 268 คน คิดเป็นร้อยละ 19.21

ตารางที่ 4.6

จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	อายุ 50-54 ปี	55-59 ปี	60-64 ปี	65-70 ปี	รวม
ข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ	69 (4.94)	69 (4.94)	14 (1.00)	7 (.50)	159 (11.38)
เกษตรกร / ทำนา ทำสวน ทำไร่	54 (3.87)	47 (3.36)	56 (4.01)	45 (3.22)	202 (14.46)
ธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย	103 (7.37)	87 (6.23)	83 (5.94)	73 (5.23)	346 (24.77)
รับจ้าง	82 (5.87)	65 (4.65)	77 (5.51)	45 (3.22)	269 (19.26)
พนักงานบริษัท เอกชน ลูกจ้าง	58 (4.15)	43 (3.08)	26 (1.86)	9 (.64)	136 (9.74)
ข้าราชการบำนาญ	2 (0.14)	8 (0.57)	57 (4.08)	65 (4.65)	132 (9.45)
ไม่ประกอบอาชีพ	17 (1.22)	28 (2.00)	48 (3.44)	60 (4.29)	153 (10.95)
รวม	385 (27.56)	347 (24.84)	361 (25.84)	304 (21.76)	1397 (100.00)

จากตารางที่ 4.6 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีอาชีพธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย มากที่สุด จำนวน 346 คน คิดเป็นร้อยละ 24.77 รองลงมาคือรับจ้าง 269 คน คิดเป็นร้อยละ 19.26 และเกษตรกร 202 คน คิดเป็นร้อยละ 14.46

ตารางที่ 4.7

จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามสถานภาพ

อายุ	50-54	55-59	60-64	65-70	รวม
สถานภาพ	ปี	ปี	ปี	ปี	
โสด	78 (5.59)	43 (3.08)	42 (3.01)	20 (1.43)	183 (13.12)
สมรส	256 (18.35)	238 (17.06)	247 (17.71)	202 (14.48)	943 (67.60)
หย่าร้าง	34 (2.44)	39 (2.80)	30 (2.15)	34 (2.44)	137 (9.82)
หม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต)	16 (1.15)	27 (1.94)	42 (3.01)	47 (3.37)	132 (9.46)
รวม	384 (27.53)	347 (24.87)	361 (25.88)	303 (21.72)	1395 (100.00)

จากตารางที่ 4.7 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งมีสถานภาพสมรส จำนวน 943 คน คิดเป็นร้อยละ 67.60

ตารางที่ 4.8

จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามระยะเวลาที่ใช้อินเทอร์เน็ต

อายุ ระยะเวลาที่ใช้อินเทอร์เน็ต	50-54 ปี	55-59 ปี	60-64 ปี	65-70 ปี	รวม
น้อยกว่า 1 ปี	9 (0.65)	12 (0.86)	21 (1.51)	30 (2.15)	72 (5.16)
1-2 ปี	45 (3.23)	63 (4.52)	70 (5.02)	54 (3.87)	232 (16.63)
3 ปี	54 (3.87)	55 (3.94)	54 (3.87)	36 (2.58)	199 (14.27)
4-5 ปี	62 (4.44)	66 (4.73)	56 (4.01)	56 (4.01)	240 (17.20)
มากกว่า 5 ปี	215 (15.41)	151 (10.82)	160 (11.47)	126 (9.03)	652 (46.74)
รวม	385 (27.60)	347 (24.87)	361 (25.88)	302 (21.65)	1,395 (100.00)

จากตารางที่ 4.8 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งใช้งานอินเทอร์เน็ตมานานกว่า 5 ปี จำนวน 652 คน คิดเป็นร้อยละ 46.74 รองลงมาใช้งานมา 4-5 ปี จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 17.20

ตารางที่ 4.9

จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามความคล่องแคล่วใน
การใช้คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก

อายุ	50-54	55-59	60-64	65-70	รวม
ความคล่องแคล่ว	ปี	ปี	ปี	ปี	
ใช้ไม่เป็นเลย	59 (4.21)	91 (6.50)	110 (7.86)	102 (7.29)	362 (25.86)
ใช้โดยวานให้คนอื่นทำให้ทั้งหมด	22 (1.57)	19 (1.36)	11 (.79)	18 (1.29)	70 (5.00)
ใช้ได้โดยต้องมีคนสอน	26 (1.86)	44 (3.14)	60 (4.29)	37 (2.64)	167 (11.93)
ใช้ได้ด้วยตนเองแต่ไม่คล่องแคล่ว	147 (10.50)	119 (8.50)	119 (8.50)	100 (7.14)	485 (34.64)
ใช้ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องแคล่ว	132 (9.43)	75 (5.36)	62 (4.43)	47 (3.36)	316 (22.57)
รวม	386 (27.57)	348 (24.86)	362 (25.86)	304 (21.71)	1,400 (100.00)

จากตารางที่ 4.9 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคล่องแคล่วในการใช้งานคอมพิวเตอร์ในระดับสามารถใช้ได้ด้วยตนเอง แต่ไม่คล่องแคล่ว จำนวน 485 คน คิดเป็นร้อยละ 34.64 รองลงมาคือ ใช้ไม่เป็นเลย จำนวน 362 คน คิดเป็นร้อยละ 25.86

ตารางที่ 4.10

จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามความคล่องแคล่วในการใช้แท็บเล็ต

อายุ	50-54	55-59	60-64	65-70	รวม
ความคล่องแคล่ว	ปี	ปี	ปี	ปี	
ใช้ไม่เป็นเลย	63 (4.50)	95 (6.79)	128 (9.14)	121 (8.64)	407 (29.07)
ใช้โดยวานให้คนอื่นทำให้ทั้งหมด	15 (1.07)	16 (1.14)	5 (.36)	11 (.79)	47 (3.36)
ใช้ได้โดยต้องมีคนสอน	33 (2.36)	52 (3.71)	72 (5.14)	45 (3.21)	202 (14.43)
ใช้ได้ด้วยตนเองแต่ไม่คล่องแคล่ว	154 (11.00)	115 (8.21)	94 (6.71)	85 (6.07)	448 (32.00)
ใช้ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องแคล่ว	121 (8.64)	70 (5.00)	63 (4.50)	42 (3.00)	296 (21.14)
รวม	386 (27.57)	348 (24.86)	362 (25.86)	304 (21.71)	1400 (100.00)

จากตารางที่ 4.10 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคล่องแคล่วในการใช้งานแท็บเล็ตในระดับสามารถใช้ได้ด้วยตนเอง แต่ไม่คล่องแคล่ว จำนวน 448 คน คิดเป็นร้อยละ 32.00 รองลงมาคือ ใช้ไม่เป็นเลย จำนวน 407 คน คิดเป็นร้อยละ 29.07

ตารางที่ 4.11

จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามความคล่องแคล่วในการใช้สมาร์ทโฟน

อายุ	50-54	55-59	60-64	65-70	รวม
ความคล่องแคล่ว	ปี	ปี	ปี	ปี	
ใช้ไม่เป็นเลย	1 (0.07)	1 (0.07)	1 (0.07)	3 (0.21)	6 (0.43)
ใช้โดยวานให้คนอื่นทำให้ทั้งหมด	7 (0.50)	8 (0.57)	7 (0.50)	10 (0.71)	32 (2.29)
ใช้ได้โดยต้องมีคนสอน	28 (2.00)	47 (3.36)	56 (4.00)	58 (4.14)	189 (13.50)
ใช้ได้ด้วยตนเองแต่ไม่คล่องแคล่ว	145 (10.36)	159 (11.36)	150 (10.71)	140 (10.00)	594 (42.43)
ใช้ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องแคล่ว	205 (14.64)	133 (9.50)	148 (10.57)	93 (6.64)	579 (41.36)
รวม	386 (27.57)	348 (24.86)	362 (25.86)	304 (21.71)	1400 (100.00)

จากตารางที่ 4.11 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างมีความคล่องแคล่วในการใช้งานโทรศัพท์สมาร์ทโฟนในระดับสามารถใช้ได้ด้วยตนเองแต่ไม่คล่องแคล่ว จำนวน 594 คน คิดเป็นร้อยละ 42.43 เท่าเทียมกับ สามารถใช้ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องแคล่ว จำนวน 579 คน คิดเป็นร้อยละ 41.36

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเทคโนโลยี

ตารางที่ 4.12

จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามปัจจัยเทคโนโลยี

อายุ	50-54	55-59	60-64	65-70	รวม
ปัจจัยเทคโนโลยี	ปี	ปี	ปี	ปี	
พื้นที่อาศัยมีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง					
มี	334 (23.86)	296 (21.14)	320 (22.86)	270 (19.29)	1,220 (87.14)
ไม่มี	52 (3.71)	52 (3.71)	42 (3.00)	34 (2.43)	180 (12.86)
บ้านพักอาศัยติดตั้งสัญญาณไวไฟ					
ติดตั้ง	278 (19.86)	232 (16.57)	253 (18.07)	224 (16.00)	987 (70.50)
ไม่ได้ติดตั้ง	108 (7.71)	116 (8.29)	109 (7.79)	80 (5.71)	413 (29.50)
มีอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต					
คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ	119 (8.50)	89 (6.36)	104 (7.43)	74 (5.29)	386 (27.57)
โน้ตบุ๊ก คอมพิวเตอร์พกพา	139 (9.93)	113 (8.07)	93 (6.64)	85 (6.07)	430 (30.71)
แท็บเล็ต หรือไอแพด	84 (6.00)	66 (4.71)	69 (4.93)	62 (4.43)	281 (20.07)
โทรศัพท์สมาร์ทโฟน	381 (27.21)	344 (24.57)	357 (25.50)	301 (21.50)	1,383 (98.79)

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามปัจจัยเทคโนโลยี (ต่อ)

อายุ	50-54	55-59	60-64	65-70	รวม
ปัจจัยเทคโนโลยี	ปี	ปี	ปี	ปี	
รูปแบบการใช้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง					
เหมาจ่ายรายเดือน	282 (20.14)	253 (18.07)	241 (17.21)	194 (13.86)	970 (69.29)
เติมเงิน	65 (4.64)	65 (4.64)	86 (6.14)	71 (5.07)	287 (20.50)
ไม่ทราบ เพราะครอบครัวเป็นผู้จ่าย	39 (2.79)	30 (2.14)	35 (2.50)	39 (2.79)	143 (10.21)
ค่าบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในแต่ละเดือน					
ต่ำกว่า 50 บาท	3 (0.21)	5 (0.36)	8 (0.57)	7 (0.50)	23 (1.65)
51-100 บาท	24 (1.72)	17 (1.22)	23 (1.65)	22 (1.57)	86 (6.15)
101-300 บาท	59 (4.22)	63 (4.51)	59 (4.22)	57 (4.08)	238 (17.02)
301-600 บาท	143 (10.23)	130 (9.30)	149 (10.66)	102 (7.30)	524 (37.48)
มากกว่า 600 บาท	157 (11.23)	133 (9.51)	121 (8.66)	116 (8.30)	527 (37.70)

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามปัจจัยเทคโนโลยี (ต่อ)

อายุ	50-54	55-59	60-64	65-70	รวม
ปัจจัยเทคโนโลยี	ปี	ปี	ปี	ปี	
ราคาโทรศัพท์สมาร์ทโฟนที่ใช้					
ต่ำกว่า 1,000 บาท	11 (0.79)	7 (0.50)	11 (0.79)	11 (0.79)	40 (2.87)
1,001-3,000 บาท	34 (2.44)	53 (3.80)	50 (3.58)	44 (3.15)	181 (12.97)
3,001-7,000 บาท	134 (9.60)	123 (8.81)	138 (9.89)	111 (7.95)	506 (36.25)
7,001-10,000 บาท	96 (6.88)	63 (4.51)	82 (5.87)	68 (4.87)	309 (22.13)
มากกว่า 10,000 บาท	111 (7.95)	102 (7.31)	78 (5.59)	69 (4.94)	360 (25.79)

จากตารางที่ 4.12 สรุปปัจจัยเทคโนโลยีของกลุ่มตัวอย่างได้ว่า ส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างมีพื้นที่อาศัยที่มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เป็นจำนวน 1,220 คน คิดเป็นร้อยละ 87.14 บ้านพักอาศัยติดตั้งสัญญาณไวไฟเป็นจำนวน 987 คน คิดเป็นร้อยละ 70.50 เกือบทั้งหมดมีโทรศัพท์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเป็นจำนวน 1,383 คิดเป็นร้อยละ 98.79

สำหรับรูปแบบการใช้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงของกลุ่มตัวอย่าง จำนวนมากกว่าครึ่งเป็นแบบเหมาจ่ายรายเดือน เป็นจำนวน 970 คน คิดเป็นร้อยละ 69.29 มีค่าบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในแต่ละเดือนอยู่ระหว่าง 301-600 บาท ใกล้เคียงกับมากกว่า 600 เป็นจำนวน 524 คน คิดเป็นร้อยละ 37.48 และ จำนวน 527 คน คิดเป็นร้อยละ 37.70 ตามลำดับ ราคาโทรศัพท์สมาร์ทโฟนที่ใช้มีราคาระหว่าง 3,001-7,000 บาท มากที่สุดเป็นจำนวน 506 คน คิดเป็นร้อยละ 36.25

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี

แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี นำเสนอ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพกาย จิต ใช้ชีวิต 2) ด้านการมีส่วนร่วม 3) ด้านความมั่นคงในรายได้ ที่อยู่อาศัย 4) ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์

ตารางที่ 4.13

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจด้านสุขภาพกาย จิต ใช้ชีวิต

แรงจูงใจ	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ท่านต้องการข้อมูลความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตนเอง	245 (17.50)	573 (40.93)	444 (31.71)	105 (7.50)	33 (2.36)	3.64	.93	มาก
2. ท่านต้องการข้อมูลวิธีการ ที่จะนำมาใช้ออกกำลังกาย	142 (10.14)	481 (34.36)	519 (37.07)	188 (13.43)	70 (5.00)	3.31	.99	ปานกลาง
3. ท่านต้องการความบันเทิงใจ	269 (19.2)	604 (43.1)	405 (28.9)	101 (7.2)	21 (1.5)	3.71	.91	มาก
4. ท่านต้องการพักผ่อนหย่อนใจ	277 (19.8)	688 (49.1)	330 (23.6)	75 (5.4)	30 (2.1)	3.79	.89	มาก
5. ท่านต้องการสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต	195 (13.93)	506 (36.14)	479 (34.21)	179 (12.79)	41 (2.93)	3.45	.98	มาก
6. ท่านต้องการเป็นคนที่ใช้ชีวิตได้อย่างทันสมัย	203 (14.50)	465 (33.21)	506 (36.14)	179 (12.79)	47 (3.36)	3.43	1.00	มาก
รวมแรงจูงใจด้านสุขภาพกาย จิต ใช้ชีวิต						3.56	.71	มาก

จากตารางที่ 4.13 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างรวมทุกกลุ่มอายุมีแรงจูงใจด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และการใช้ชีวิต โดยรวมอยู่ระดับมาก ทั้งนี้ต้องการข้อมูล ความรู้ในการดูแล รักษาสุขภาพตนเอง ความบันเทิง การพักผ่อนหย่อนใจ สร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต และต้องการเป็นคนที่ใช้

ชีวิตได้อย่างทันสมัย ในระดับมาก ในขณะที่ต้องการข้อมูล วิธีการ ที่จะนำมาใช้ออกกำลังกาย อยู่ระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.14

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจด้านการมีส่วนร่วม

แรงจูงใจ ด้านสุขภาพกาย จิต ใช้ชีวิต	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
7. ท่านต้องการรับทราบข่าวสาร ความเป็นไปของสังคม	414 (29.57)	591 (42.21)	320 (22.86)	64 (4.57)	11 (.79)	3.95	.88	มาก
8. ท่านต้องการบ่งบอกแสดงตัวตน	77 (5.50)	288 (20.57)	542 (38.71)	373 (26.64)	118 (8.43)	2.88	1.01	ปานกลาง
9. ท่านต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนใกล้ชิด ครอบครัว	398 (28.43)	398 (28.43)	286 (20.43)	56 (4.00)	20 (1.43)	3.96	.88	มาก
10. ท่านต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ	268 (19.14)	630 (45.00)	404 (28.86)	76 (5.43)	22 (1.57)	3.75	.88	มาก
11. ท่านต้องการเข้ากลุ่ม ทำกิจกรรมกับคนวัยเดียวกัน	187 (13.36)	542 (38.71)	491 (35.07)	136 (9.71)	43 (3.07)	3.50	.95	มาก
12. ท่านต้องการติดต่อเพื่อน ๆ	300 (21.43)	598 (42.71)	366 (26.14)	105 (7.50)	31 (2.21)	3.74	.95	มาก
13. ท่านต้องการเข้าร่วม รวมกลุ่มทำกิจกรรม	168 (12.00)	444 (31.71)	504 (36.00)	218 (15.57)	66 (4.71)	3.31	1.02	ปานกลาง
14. ท่านต้องการทำกิจกรรมจิตอาสา	158 (11.29)	349 (24.93)	498 (35.57)	263 (18.79)	132 (9.43)	3.10	1.12	ปานกลาง
รวมแรงจูงใจด้านการมีส่วนร่วม						3.52	.73	มาก

จากตารางที่ 4.14 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างรวมทุกกลุ่มอายุมีแรงจูงใจด้านการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ระดับมาก โดยต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนใกล้ชิดครอบครัว ต้องการรับทราบข่าวสารความเป็นไปของสังคม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ ติดต่อเพื่อน ๆ เข้ากลุ่มทำกิจกรรมกับคนวัยเดียวกัน ในระดับมาก ในขณะที่ต้องการเข้าร่วมรวมกลุ่มทำกิจกรรม ทำกิจกรรมจิตอาสา อยู่ระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.15

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจด้านความมั่นคงในรายได้ ที่อยู่อาศัย

แรงจูงใจ	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
15. ท่านต้องการใช้อินเทอร์เน็ตไปทำประโยชน์ในการหารายได้	132 (9.43)	263 (18.79)	349 (24.93)	345 (24.64)	311 (22.21)	2.69	1.27	ปานกลาง
16. ท่านต้องการข้อมูลเพื่อนำมาสร้างรายได้	137 (9.79)	314 (22.43)	350 (25.00)	320 (22.86)	279 (19.93)	2.79	1.26	ปานกลาง
17. ท่านต้องการสร้างความมั่นคงในชีวิต	172 (12.29)	398 (28.43)	372 (26.57)	265 (18.93)	193 (13.79)	3.07	1.23	ปานกลาง
รวมแรงจูงใจด้านความมั่นคงในรายได้ ที่อยู่อาศัย						2.85	1.16	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.15 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างรวมทุกกลุ่มอายุมีแรงจูงใจด้านความมั่นคงรายได้ ที่อยู่อาศัยในระดับปานกลาง โดยในเรื่องใช้อินเทอร์เน็ตไปทำประโยชน์ในการหารายได้ ต้องการข้อมูลเพื่อนำมาสร้างรายได้ ต้องการข้อมูลเพื่อนำมาสร้างรายได้ อยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง ที่ 4.16

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนา
พหุผล

ลักษณะการใช้งาน	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
18. ท่านเชื่อว่าตนสามารถใช้อุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตได้	237 (16.93)	490 (35.00)	489 (34.93)	139 (9.93)	45 (3.21)	3.53	.99	มาก
19. ท่านต้องการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาตนเอง	217 (15.50)	542 (38.71)	417 (29.79)	171 (12.21)	53 (3.79)	3.50	1.02	มาก
20. ท่านต้องการหาความรู้จากโลกออนไลน์	317 (22.64)	606 (43.29)	321 (22.93)	112 (8.00)	44 (3.14)	3.74	1.00	มาก
รวมแรงจูงใจด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาพหุผล						3.59	.90	มาก

ตารางที่ 4.16 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างรวมทุกกลุ่มอายุมีแรงจูงใจด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มพหุผลในระดับมาก โดยในเรื่องต้องการหาความรู้จากโลกออนไลน์ เชื่อว่าตนสามารถใช้อุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตได้ และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาตนเอง อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.17

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี

อายุ	50-54	55-59	60-64	65-70	ระดับ
แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี	ปี	ปี	ปี	ปี	
1. ด้านสุขภาพกาย จิต ใช้ชีวิต					
$\bar{X}$	3.70	3.52	3.50	3.48	มาก
S.D.	0.70	0.76	0.65	0.71	
2. ด้านการมีส่วนร่วม					
$\bar{X}$	3.63	3.51	3.49	3.44	มาก
S.D.	0.71	0.72	0.72	0.75	
3. ด้านความมั่นคงในรายได้ ที่อยู่อาศัย					
$\bar{X}$	3.28	2.69	2.73	2.62	ปานกลาง
S.D.	1.10	1.17	1.13	1.14	
4. ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์					
$\bar{X}$	3.88	3.57	3.45	3.40	มาก
S.D.	0.82	0.91	0.90	0.90	
แรงจูงใจรวม 4 ด้าน					
$\bar{X}$	3.64	3.40	3.37	3.32	50-54 มาก
S.D.	0.66	0.69	0.64	0.70	55-70 ปานกลาง

จากตารางที่ 4.17 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีกลุ่มอายุ 50-54 อยู่ระดับมาก ในขณะที่กลุ่มอายุ 55-70 ปี อยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแรงจูงใจแต่ละด้านพบว่า ด้านสุขภาพกาย จิต ใช้ชีวิต ออกกำลังกาย ด้านการมีส่วนร่วมในการมีงานทำ ครอบครัว ชุมชน และด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ อยู่ระดับมาก ในขณะที่ด้านความมั่นคงในรายได้ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง ทุกกลุ่มอายุ

4.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเข้าถึงและการใช้งานอินเทอร์เน็ต

ตารางที่ 4.18

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ในการใช้งานแต่ละวัน

อายุ	50-54	55-59	60-64	65-70
ความถี่การใช้งานแต่ละวัน	ปี	ปี	ปี	ปี
มากกว่า 8 ครั้งในแต่ละวัน	126 (32.64)	98 (28.16)	93 (25.69)	73 (24.01)
วันละ 7-8 ครั้ง	56 (14.51)	40 (11.49)	38 (10.50)	26 (8.55)
วันละ 5-6 ครั้ง	63 (16.32)	67 (19.25)	91 (25.14)	53 (17.43)
วันละ 3-4 ครั้ง	91 (23.58)	90 (25.86)	87 (24.03)	84 (27.63)
วันละ 1-2 ครั้ง	50 (12.95)	53 (15.23)	53 (14.64)	68 (22.37)
$\bar{X}$	3.30	3.11	3.09	2.84
S.D.	1.46	1.45	1.40	1.48
ระดับ	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
รวมทุกกลุ่มอายุ	$\bar{X}$ 2.56 S.D. 1.19 วันละ 5-6 ครั้ง			

จากตารางที่ 4.18 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความถี่ในการใช้งานอินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับปานกลางทุกกลุ่มอายุ โดยใช้งานเฉลี่ยวันละ 5-6 ครั้ง

ตารางที่ 4.19

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะเวลาการใช้งานแต่ละครั้ง

อายุ	50-54	55-59	60-64	65-70
ระยะเวลาการใช้งานแต่ละครั้ง	ปี	ปี	ปี	ปี
มากกว่า 2 ชั่วโมง	58 (15.03)	36 (10.34)	34 (9.39)	20 (6.58)
1-2 ชั่วโมง	87 (22.54)	70 (20.11)	73 (20.17)	73 (24.01)
ครึ่งชั่วโมง แต่ไม่เกิน 1 ชั่วโมง	118 (30.57)	98 (28.16)	92 (25.41)	68 (22.37)
15 นาทีถึงครึ่งชั่วโมง	83 (21.50)	89 (25.57)	110 (30.39)	90 (29.61)
น้อยกว่า 15 นาที	40 (10.36)	55 (15.80)	53 (14.64)	53 (17.43)
$\bar{X}$	3.10	2.84	2.79	2.73
S.D.	1.20	1.22	1.19	1.19
ระดับ	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
รวมทุกกลุ่มอายุ	$\bar{X}$ 2.88 S.D. 1.21 ครั้งละ 30 นาที - 1 ชั่วโมง			

จากตารางที่ 4.19 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาในการใช้งานอินเทอร์เน็ตแต่ละครั้งอยู่ในระดับปานกลางทุกกลุ่มอายุ โดยใช้งานเฉลี่ยครั้งละ 30 นาที - 1 ชั่วโมง

ตารางที่ 4.20

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะเวลาการใช้งานแต่ละวัน

อายุ	50-54	55-59	60-64	65-70
ระยะเวลาการใช้งานแต่ละวัน	ปี	ปี	ปี	ปี
มากกว่า 7 ชั่วโมง	66 (17.10)	30 (8.62)	34 (9.39)	16 (5.26)
6-7 ชั่วโมง	45 (11.66)	37 (10.63)	30 (8.29)	18 (5.92)
4-5 ชั่วโมง	104 (26.94)	68 (19.54)	76 (20.99)	81 (26.64)
2-3 ชั่วโมง	127 (32.90)	155 (44.54)	150 (41.44)	121 (39.80)
น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	44 (11.40)	58 (16.67)	72 (19.89)	68 (22.37)
$\bar{X}$	2.90	2.50	2.46	2.32
S.D.	1.26	1.15	1.17	1.05
ระดับ	ปานกลาง	น้อย	น้อย	น้อย
รวมทุกกลุ่มอายุ	$\bar{X}$ 2.56 S.D. 1.19 วันละ 2-3 ชั่วโมง			

จากตารางที่ 4.20 สรุปได้ว่า โดยรวมกลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาการใช้งานอินเทอร์เน็ตในแต่ละวันอยู่ในระดับน้อย เฉลี่ยวันละ 2-3 ชั่วโมง เมื่อพิจารณาแยกกลุ่มอายุพบว่า มีเพียงกลุ่มอายุ 50-54 ปี ที่มีระยะเวลาการใช้งานแต่ละวันอยู่ในระดับปานกลาง หรือ 4-5 ชั่วโมงในแต่ละวัน ในขณะที่กลุ่มอื่น ๆ อยู่ระดับน้อย

ตารางที่ 4.21

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความถี่ในการใช้โปรแกรม กลุ่มอายุ 50-54 ปี

การใช้โปรแกรม	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	แทบจะไม่ใช้	ไม่เคยใช้เลย			
1. เว็บไซต์ต่าง ๆ	23 (5.96)	119 (30.83)	144 (37.31)	59 (15.28)	41 (10.62)	3.06	1.06	ปานกลาง
2. เว็บบล็อก	5 (1.30)	27 (6.99)	90 (23.32)	100 (25.91)	164 (42.49)	1.99	1.03	แทบจะไม่ใช้
3. เฟซบุ๊ก	92 (23.83)	173 (44.82)	80 (20.73)	21 (5.44)	20 (5.18)	3.77	1.04	มาก
4. อินสตาแกรม	18 (4.66)	52 (13.47)	72 (18.65)	74 (19.17)	170 (44.04)	2.16	1.25	แทบจะไม่ใช้
5. ยูทูบ	83 (21.50)	166 (43.01)	102 (26.42)	21 (5.44)	14 (3.63)	3.73	.98	มาก
6. ทวิตเตอร์	8 (2.07)	32 (8.29)	54 (13.99)	77 (19.95)	215 (55.70)	1.81	1.09	แทบจะไม่ใช้
7. ไลน์	145 (37.56)	164 (42.49)	50 (12.95)	15 (3.89)	12 (3.11)	4.08	0.97	มาก
8. พอดคาสต์	4 (1.04)	16 (4.15)	42 (10.88)	75 (19.43)	249 (64.51)	1.58	0.91	ไม่เคยใช้
9. เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์	65 (16.84)	109 (28.24)	92 (23.83)	46 (11.92)	74 (19.17)	3.12	1.35	ปานกลาง
10. แอปพลิเคชันต่าง ๆ	20 (5.18)	106 (27.46)	139 (36.01)	57 (14.77)	64 (16.58)	2.90	1.13	ปานกลาง

ตารางที่ 4.21 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างอายุ 50-54 ปี ใช้ ไลน์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ ในระดับมาก แทบจะไม่เคยใช้ เว็บไซต์ เว็บบล็อก อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์ แอปพลิเคชันต่าง ๆ และไม่เคยใช้ พอดคาสต์

ตารางที่ 4.22

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการใช้โปรแกรม กลุ่มอายุ 55-59 ปี

การใช้โปรแกรม	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	แทบจะไม่ใช้	ไม่เคยใช้เลย			
1. เว็บไซต์ต่าง ๆ	12 (3.46)	84 (24.21)	123 (35.45)	59 (17.00)	69 (19.88)	2.74	1.13	แทบจะไม่ใช้
2. เว็บบล็อก	2 (0.57)	12 (3.45)	66 (18.97)	91 (26.15)	177 (50.86)	1.77	0.91	ไม่เคยใช้
3. เฟซบุ๊ก	55 (15.80)	146 (41.95)	99 (28.45)	24 (6.90)	24 (6.90)	3.53	1.06	มาก
4. อินสตาแกรม	11 (3.16)	33 (9.48)	44 (12.64)	59 (16.95)	201 (57.76)	1.83	1.16	แทบจะไม่ใช้
5. ยูทูบ	48 (13.79)	155 (44.54)	98 (28.16)	21 (6.03)	26 (7.47)	3.51	1.05	มาก
6. ทวิตเตอร์	6 (1.72)	20 (5.75)	34 (9.77)	44 (12.64)	244 (70.11)	1.56	1.00	ไม่เคยใช้
7. ไลน์	99 (28.45)	170 (48.85)	60 (17.24)	9 (2.59)	10 (2.87)	3.97	0.91	มาก
8. พอดคาสต์	5 (1.44)	10 (2.87)	28 (8.05)	52 (14.94)	253 (72.70)	1.45	0.87	ไม่เคยใช้
9. เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์	34 (9.77)	77 (22.13)	92 (26.44)	35 (10.06)	110 (31.61)	2.68	1.37	ปานกลาง
10. แอปพลิเคชันต่าง ๆ	12 (3.45)	55 (15.80)	131 (37.64)	60 (17.24)	90 (25.86)	2.54	1.14	แทบจะไม่ใช้

ตารางที่ 4.22 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างอายุ 55-59 ปี ใช้ ไลน์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ ในระดับมาก แทบจะไม่เคยใช้ เว็บไซต์ อินสตาแกรม เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์ แอปพลิเคชันต่าง ๆ และไม่เคยใช้ เว็บบล็อก ทวิตเตอร์ พอดคาสต์

ตารางที่ 4.23

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการใช้โปรแกรม กลุ่มอายุ 60-64 ปี

การใช้โปรแกรม	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	แทบจะไม่ใช้	ไม่เคยใช้เลย			
1. เว็บไซต์ต่าง ๆ	18 (4.97)	76 (20.99)	129 (35.64)	67 (18.51)	72 (19.89)	2.73	1.15	ปานกลาง
2. เว็บบล็อก	1 (0.28)	17 (4.70)	54 (14.92)	101 (27.90)	189 (52.21)	1.73	0.90	ไม่เคยใช้
3. เฟซบุ๊ก	53 (14.64)	139 (38.40)	98 (27.07)	26 (7.18)	46 (12.71)	3.35	1.20	มาก
4. อินสตาแกรม	6 (1.66)	30 (8.29)	35 (9.67)	74 (20.44)	217 (59.94)	1.71	1.05	ไม่เคยใช้
5. ยูทูบ	56 (15.47)	165 (45.58)	87 (24.03)	29 (8.01)	25 (6.91)	3.55	1.07	มาก
6. ทวิตเตอร์	1 (0.28)	21 (5.80)	33 (9.12)	53 (14.64)	254 (70.17)	1.51	0.90	ไม่เคยใช้
7. ไลน์	105 (29.01)	168 (46.41)	66 (18.23)	12 (3.31)	11 (3.04)	3.95	0.94	มาก
8. พอดคาสต์	1 (0.28)	11 (3.04)	27 (7.46)	58 (16.02)	265 (73.20)	1.41	0.78	ไม่เคยใช้
9. เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์	24 (6.63)	70 (19.34)	75 (20.72)	75 (20.72)	118 (32.60)	2.47	1.30	แทบจะไม่ใช้
10. แอปพลิเคชันต่าง ๆ	12 (3.31)	47 (12.98)	132 (36.46)	59 (16.30)	111 (30.66)	2.43	1.17	แทบจะไม่ใช้

ตารางที่ 4.23 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างอายุ 60-64 ปี ใช้ ไลน์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ ในระดับมาก ใช้เว็บไซต์ในระดับปานกลาง แทบจะไม่เคยใช้ เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์ แอปพลิเคชันต่าง ๆ และไม่เคยใช้ เว็บบล็อก อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ พอดคาสต์

ตารางที่ 4.24

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความถี่ในการใช้โปรแกรม กลุ่มอายุ 65-70 ปี

การใช้โปรแกรม	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	แทบจะไม่ใช้	ไม่เคยใช้เลย			
1. เว็บไซต์ต่าง ๆ	8 (2.63)	61 (20.07)	110 (36.18)	58 (19.08)	67 (22.04)	2.62	1.11	ปานกลาง
2. เว็บบล็อก	1 (0.33)	14 (4.61)	41 (13.49)	60 (19.74)	188 (61.84)	1.62	0.91	ไม่เคยใช้
3. เฟซบุ๊ก	29 (9.54)	111 (36.51)	87 (28.62)	25 (8.22)	52 (17.11)	3.13	1.23	ปานกลาง
4. อินสตาแกรม	5 (1.64)	18 (5.92)	37 (12.17)	59 (19.41)	185 (60.86)	1.68	1.01	ไม่เคยใช้
5. ยูทูบ	24 (7.89)	139 (45.72)	93 (30.59)	25 (8.22)	23 (7.57)	3.38	1.01	ปานกลาง
6. ทวิตเตอร์	4 (1.32)	13 (4.28)	34 (11.18)	50 (16.45)	203 (66.78)	1.57	0.94	ไม่เคยใช้
7. ไลน์	73 (24.01)	152 (50.00)	48 (15.79)	15 (4.93)	16 (5.26)	3.83	1.02	มาก
8. พอดคาสต์	1 (0.33)	9 (2.96)	24 (7.89)	38 (12.50)	232 (76.32)	1.38	0.78	ไม่เคยใช้
9. เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์	23 (7.57)	40 (13.16)	75 (24.67)	43 (14.14)	123 (40.46)	2.33	1.32	แทบจะไม่ใช้
10. แอปพลิเคชันต่าง ๆ	11 (3.62)	31 (10.20)	96 (31.58)	56 (18.42)	109 (35.86)	2.29	1.19	แทบจะไม่ใช้

ตารางที่ 4.24 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างอายุ 65-70 ปี ใช้ ไลน์ ในระดับมาก ใช้เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ ในระดับปานกลาง แทบจะไม่เคยใช้ เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์ แอปพลิเคชันต่าง ๆ และไม่เคยใช้ เว็บบล็อก อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ พอดคาสต์

ตารางที่ 4.25

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของลักษณะการใช้งาน **กลุ่มอายุ 50-54 ปี**

ลักษณะการใช้งาน	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. รับส่งอีเมล	37 (9.59)	78 (20.21)	91 (23.58)	54 (13.99)	126 (32.64)	2.60	1.37	น้อย
2. สนทนาผ่านโปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก	119 (30.83)	137 (35.49)	79 (20.47)	20 (5.18)	31 (8.03)	3.76	1.18	มาก
3. เขียนบล็อก หรือทำคลิปอัพโหลดบนยูทูบ หรือสร้างเว็บไซต์ หรือสร้างเพจของตนเอง	11 (2.85)	34 (8.81)	55 (14.25)	86 (22.28)	200 (51.81)	1.89	1.12	น้อย
4. ซื้อสินค้าออนไลน์	13 (3.37)	62 (16.06)	115 (29.79)	96 (24.87)	100 (25.91)	2.46	1.14	น้อย
5. โอนเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร	48 (12.44)	100 (25.91)	101 (26.17)	44 (11.40)	93 (24.09)	2.91	1.35	ปานกลาง
6. สืบค้นข้อมูล	62 (16.06)	144 (37.31)	92 (23.83)	42 (10.88)	46 (11.92)	3.35	1.22	ปานกลาง
7. อ่านข่าว ติดตามความเคลื่อนไหว เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม	93 (24.09)	161 (41.71)	95 (24.61)	23 (5.96)	14 (3.63)	3.77	1.00	มาก
8. โพสต์ข้อความ ภาพ เรื่อง ของตนเอง	28 (7.25)	74 (19.17)	118 (30.57)	93 (24.09)	73 (18.91)	2.72	1.18	ปานกลาง
9. แสดงความเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ	23 (5.96)	63 (16.32)	118 (30.57)	107 (27.72)	75 (19.43)	2.62	1.15	ปานกลาง

ตารางที่ 4.25 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างอายุ 50-54 ปี มีลักษณะการใช้งาน สนทนาผ่านโปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก อ่านข่าวติดตามความเคลื่อนไหว เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ในระดับมาก

โอนเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร ใช้งานสืบค้นข้อมูล โพสต์ข้อความ ภาพ เรื่องของตนเอง และแสดงความเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ ในระดับปานกลาง

ใช้งานรับส่งอีเมล เขียนบล็อก หรือทำคลิปอัปโหลดบนยูทูบ หรือสร้างเว็บไซต์ หรือสร้างเพจของตนเอง ซื้อสินค้าออนไลน์ ในระดับน้อย

ตารางที่ 4.26

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของควมถึตามลักษณะการใช้งาน กลุ่มอายุ 55-59 ปี

ลักษณะการใช้งาน	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. รับส่งอีเมล	15 (4.31)	34 (9.77)	88 (25.29)	73 (20.98)	138 (39.66)	2.18	1.18	ปานกลาง
2. สนทนาผ่านโปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก	65 (18.68)	135 (38.79)	81 (23.28)	32 (9.20)	35 (10.06)	3.47	1.19	มาก
3. เขียนบล็อก หรือทำคลิปอัพโหลดบนยูทูป หรือสร้างเว็บไซต์ หรือสร้างเพจของตนเอง	5 (1.44)	14 (4.02)	37 (10.63)	61 (17.53)	231 (66.38)	1.57	0.94	น้อยที่สุด
4. ซื้อสินค้าออนไลน์	7 (2.01)	35 (10.06)	110 (31.61)	82 (23.56)	114 (32.76)	2.25	1.08	น้อย
5. โอนเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร	29 (8.33)	60 (17.24)	86 (24.71)	58 (16.67)	115 (33.05)	2.51	1.33	น้อย
6. สืบค้นข้อมูล	35 (10.06)	87 (25.00)	120 (34.48)	52 (14.94)	54 (15.52)	2.99	1.19	ปานกลาง
7. อ่านข่าว ติดตามความเคลื่อนไหว เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม	61 (17.53)	121 (34.77)	119 (34.20)	26 (7.47)	21 (6.03)	3.50	1.06	มาก
8. โพสต์ข้อความ ภาพ เรื่อง ของตนเอง	18 (5.17)	62 (17.82)	109 (31.32)	80 (22.99)	79 (22.70)	2.60	1.17	น้อย
9. แสดงความเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ	9 (2.59)	50 (14.37)	102 (29.31)	89 (25.57)	98 (28.16)	2.38	1.12	น้อย

ตารางที่ 4.26 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างอายุ 55-59 ปี มีลักษณะการใช้งาน สนทนาผ่านโปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก อ่านข่าวติดตามความเคลื่อนไหว เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ในระดับมาก ใช้งานรับส่งอีเมล สืบค้นข้อมูล ในระดับปานกลาง

ใช้งาน ซื้อสินค้าออนไลน์ โอนเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร โพสต์ข้อความ ภาพ
เรื่องของตนเอง และแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ ในระดับน้อย

ใช้เขียนบล็อก หรือทำคลิปอัพโหลดบนยูทูป หรือสร้างเว็บไซต์ หรือสร้างเพจของตนเอง
ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 4.27

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมตามลักษณะการใช้งาน กลุ่มอายุ 60-64 ปี

ลักษณะการใช้งาน	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. รับส่งอีเมล	2 (0.55)	35 (9.67)	70 (19.34)	88 (24.31)	167 (46.13)	1.94	1.04	น้อย
2. สนทนาผ่านโปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก	75 (20.72)	104 (28.73)	86 (23.76)	59 (16.30)	38 (10.50)	3.33	1.26	ปานกลาง
3. เขียนบล็อก หรือทำคลิปอัพโหลดบนยูทูป หรือสร้างเว็บไซต์ หรือสร้างเพจของตนเอง	2 (0.55)	14 (3.88)	30 (8.31)	72 (19.94)	243 (67.31)	1.50	0.85	น้อยที่สุด
4. ซื้อสินค้าออนไลน์	8 (2.21)	36 (9.94)	75 (20.72)	105 (29.01)	138 (38.12)	2.09	1.09	น้อย
5. โอนเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร	17 (4.71)	47 (13.02)	68 (18.84)	76 (21.05)	153 (42.38)	2.17	1.24	น้อย
6. สืบค้นข้อมูล	35 (9.67)	78 (21.55)	112 (30.94)	57 (15.75)	80 (22.10)	2.81	1.27	ปานกลาง
7. อ่านข่าว ติดตามความเคลื่อนไหว เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม	62 (17.13)	126 (34.81)	117 (32.32)	32 (8.84)	25 (6.91)	3.46	1.09	มาก
8. โพสต์ข้อความ ภาพ เรื่อง ของตนเอง	21 (5.80)	33 (9.12)	89 (24.59)	103 (28.45)	116 (32.04)	2.28	1.17	น้อย
9. แสดงความเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ	9 (2.49)	31 (8.56)	95 (26.24)	106 (29.28)	121 (33.43)	2.17	1.07	น้อย

ตารางที่ 4.27 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างอายุ 60-64 ปี มีลักษณะการใช้งาน อ่านข่าว ติดตามความเคลื่อนไหว เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ในระดับมาก

ใช้งาน สนทนาผ่านโปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก สืบค้นข้อมูล ในระดับปานกลาง

ใช้งานรับส่งอีเมล ซื้อสินค้าออนไลน์ โอนเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร โพสต์
ข้อความ ภาพ เรื่อง ของตนเอง และแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ ในระดับน้อย

ใช้งานเขียนบล็อก หรือทำคลิปอัพโหลดบนยูทูบ หรือสร้างเว็บไซต์ หรือสร้างเพจของ
ตนเอง ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 4.28

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความถี่ตามลักษณะการใช้งาน กลุ่มอายุ 65-70 ปี

ลักษณะการใช้งาน	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. รับส่งอีเมล	8 (2.63)	14 (4.61)	37 (12.17)	65 (21.38)	180 (59.21)	1.70	1.02	น้อยที่สุด
2. สนทนาผ่านโปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก	45 (14.80)	98 (32.24)	82 (26.97)	41 (13.49)	38 (12.50)	3.23	1.22	ปานกลาง
3. เขียนบล็อก หรือทำคลิปอัพโหลดบนยูทูป หรือสร้างเว็บไซต์ หรือสร้างเพจของตนเอง	3 (0.99)	10 (3.29)	25 (8.22)	49 (16.12)	217 (71.38)	1.46	0.86	น้อยที่สุด
4. ซื้อสินค้าออนไลน์	5 (1.64)	23 (7.57)	52 (17.11)	80 (26.32)	144 (47.37)	1.90	1.04	น้อย
5. โอนเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร	12 (3.95)	41 (13.49)	56 (18.42)	58 (19.08)	137 (45.07)	2.12	1.23	น้อย
6. สืบค้นข้อมูล	22 (7.24)	61 (20.07)	92 (30.26)	51 (16.78)	78 (25.66)	2.66	1.26	ปานกลาง
7. อ่านข่าว ติดตามความเคลื่อนไหวเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม	39 (12.83)	116 (38.16)	89 (29.28)	33 (10.86)	27 (8.88)	3.35	1.11	ปานกลาง
8. โพสต์ข้อความ ภาพ เรื่อง ของตนเอง	16 (5.26)	30 (9.87)	67 (22.04)	88 (28.95)	103 (33.88)	2.24	1.17	น้อย
9. แสดงความเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ	9 (2.96)	30 (9.87)	89 (29.28)	73 (24.01)	103 (33.88)	2.24	1.11	น้อย

ตารางที่ 4.28 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างอายุ 65-70 ปี ใช้งาน สนทนาผ่านโปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก สืบค้นข้อมูล อ่านข่าวติดตามความเคลื่อนไหว เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ในระดับปานกลาง ใช้งาน ซื้อสินค้าออนไลน์ โอนเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร โพสต์ข้อความ ภาพ เรื่องของตนเอง และแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ ในระดับน้อย

ใช้งานรับส่งอีเมล เขียนบล็อก หรือทำคลิปอัฟโหลดบนยูทูบ หรือสร้างเว็บไซต์ หรือสร้างเพจของตนเอง ในระดับน้อยที่สุด

4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสามารถการใช้งาน สร้างความสัมพันธ์ การหารายได้จากการใช้งานอินเทอร์เน็ต

ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยี วิเคราะห์ความสามารถ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความสามารถในการใช้งานอินเทอร์เน็ต 2) ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว 3) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างผลผลิตภาพ สร้างรายได้

ตารางที่ 4.29

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ความสามารถในการใช้งานอินเทอร์เน็ต

ความสามารถ	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. สืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต	165 (11.79)	400 (28.57)	440 (31.43)	233 (16.64)	162 (11.57)	3.12	1.17	ปานกลาง
2. ส่งต่อเนื้อหา เรื่องที่ได้รับมา หรืออ่านเจอให้แกผู้อื่น	73 (5.21)	310 (22.14)	523 (37.36)	354 (25.29)	140 (10.00)	2.87	1.03	ปานกลาง
3. อ่านเนื้อหาต่าง ๆ บนอินเทอร์เน็ตได้อย่างเข้าใจ	134 (9.57)	486 (34.71)	542 (38.71)	157 (11.21)	80 (5.71)	3.31	0.99	ปานกลาง
4. สามารถเขียนเรื่องหรือถ่ายคลิปลงอินเทอร์เน็ตได้	41 (2.93)	172 (12.29)	358 (25.57)	372 (26.57)	457 (32.64)	2.26	1.13	น้อย
5. สามารถเข้ากลุ่มสนทนากับบุคคลอื่น ๆ ได้หลากหลายกลุ่ม	110 (7.86)	351 (25.07)	494 (35.29)	296 (21.14)	149 (10.64)	2.98	1.10	ปานกลาง
6. สามารถเรียนรู้ หรือปรับตัวเองมาใช้ อินเทอร์เน็ตได้	148 (10.57)	411 (29.36)	524 (37.43)	227 (16.21)	90 (6.43)	3.21	1.04	ปานกลาง
7. สามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างปลอดภัยด้วยตนเอง	181 (12.93)	459 (32.79)	475 (33.93)	198 (14.14)	87 (6.21)	3.32	1.06	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.29 สรุปได้ว่า ความสามารถในการใช้งานในการสืบค้นข้อมูล การส่งต่อ การทำความเข้าใจเนื้อหา เข้ากลุ่มสนทนา การเรียนรู้ปรับตัว และใช้อย่างปลอดภัยอยู่ในระดับ ปานกลาง ในขณะที่ความสามารถในการสร้างเนื้อหาอยู่ระดับน้อย

ตารางที่ 4.30

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว

ความสามารถ	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ท่านสามารถใช้โปรแกรมสนทนากับคนในครอบครัวได้ด้วยตนเอง	304 (21.71)	556 (39.71)	370 (26.43)	115 (8.21)	55 (3.93)	3.67	1.03	มาก
2. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตติดต่อกับคนในครอบครัวในเรื่องชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง	307 (21.93)	565 (40.36)	342 (24.43)	126 (9.00)	60 (4.29)	3.67	1.05	มาก
3. ท่านถามไถ่สารทุกข์สุกดิบกับคนที่อยู่ห่างไกลผ่านไลน์ได้	321 (22.93)	580 (41.43)	334 (23.86)	109 (7.79)	56 (4.00)	3.72	1.03	มาก
4. ท่านสามารถใช้งานได้ทั้งไลน์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ ด้วยตัวท่านเอง	333 (23.79)	499 (35.64)	376 (26.86)	139 (9.93)	53 (3.79)	3.66	1.06	มาก

จากตารางที่ 4.30 สรุปได้ว่า ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยใช้งานโปรแกรมสนทนาในการพูดคุย ติดต่อกับเรื่องชีวิตประจำวันกับคนในครอบครัว และถามไถ่สารทุกข์สุกดิบกับคนในครอบครัวที่ห่างไกล อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.31

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ **ความสามารถผลิตภาพ การสร้างรายได้**

ความสามารถ	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ท่านสามารถใช้ความชำนาญเชิงวิชาชีพที่มีอยู่ มาหารายได้บนอินเทอร์เน็ต	51 (3.64)	166 (11.86)	294 (21.00)	325 (23.21)	564 (40.29)	2.15	1.18	น้อย
2. ท่านสามารถสร้างรายได้จากการขายของออนไลน์ได้	40 (2.86)	145 (10.36)	202 (14.43)	307 (21.93)	705 (50.36)	1.93	1.15	น้อย
3. ท่านสามารถสร้างรายได้จากคลิปที่ท่านถ่ายและโพสต์บนยูทูบ	38 (2.71)	107 (7.64)	154 (11.00)	300 (21.43)	801 (57.21)	1.77	1.09	น้อยที่สุด
4. ท่านมั่นใจว่าท่านสามารถสร้างธุรกิจของตนเองบนอินเทอร์เน็ตได้	44 (3.14)	143 (10.21)	238 (17.00)	332 (23.71)	643 (45.93)	2.01	1.15	น้อย
5. ท่านสามารถรับจ้างงานเพื่อสร้างรายได้จากคนบนอินเทอร์เน็ตได้	39 (2.79)	132 (9.43)	204 (14.57)	313 (22.36)	712 (50.86)	1.91	1.13	น้อย

จากตารางที่ 4.31 สรุปได้ว่า ความสามารถผลิตภาพ การสร้างรายได้บนอินเทอร์เน็ตในเรื่อง ใช้ความชำนาญเชิงวิชาชีพที่มีอยู่มาหารายได้ การขายของออนไลน์ ความมั่นใจในการสร้างธุรกิจออนไลน์ การรับจ้างงานอิสระอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่การสร้างรายได้จากการสร้างเนื้อหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 4.32

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอายุ จำแนกตามความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยี

อายุ	50-54	55-59	60-64	65-70	ระดับ
ความสามารถการใช้เทคโนโลยี	ปี	ปี	ปี	ปี	
1. ความสามารถในการใช้งานอินเทอร์เน็ต					
$\bar{X}$	3.31	3.00	2.89	2.81	ปานกลาง
S.D.	0.80	0.87	0.88	0.81	
2. ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว					
$\bar{X}$	3.89	3.72	3.58	3.48	มาก
S.D.	0.88	0.89	0.95	0.92	
3. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างผลผลิตภาพ สร้างรายได้					
$\bar{X}$	2.35	1.83	1.80	1.79	50-54 ปี น้อย
S.D.	1.14	0.99	0.96	0.94	55-70 ปี น้อยที่สุด
ความสามารถรวม					
$\bar{X}$	3.15	2.81	2.72	2.66	ปานกลาง
S.D.	0.79	0.79	0.78	0.73	

จากตารางที่ 4.32 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีโดยรวมทุกกลุ่มอายุ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความสามารถในแต่ละด้านพบว่า ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว อยู่ในระดับมากทุกกลุ่มอายุ ความสามารถในการใช้งานอินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับปานกลาง และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างผลผลิตภาพ สร้างรายได้ กลุ่มอายุ 50-54 ปี อยู่ในระดับน้อย และกลุ่มอายุ 55-70 ปี อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล วิเคราะห์ทักษะและความสามารถ 7 ด้าน ได้แก่ ความสามารถเลือกใช้งานอินเทอร์เน็ตตามวัตถุประสงค์แต่ละครั้งได้อย่างถูกต้องสมประสงค์ ระดับความเข้าใจที่มีต่อเทคโนโลยีที่จัดการเรื่องการผลิตและส่งเนื้อหาไปยังผู้ใช้งาน การประเมินความถูกต้อง การประเมินเชิงจริยธรรมของเนื้อหาที่ถูกส่งมาถึงตัวผู้สูงอายุ การตั้งคำถามกับเนื้อหา การตอบสนองต่อเนื้อหาอย่างปลอดภัย การใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง

ตารางที่ 4.33

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล **กลุ่มอายุ 50-54 ปี**

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ความสามารถเลือกใช้งานอินเทอร์เน็ตตามวัตถุประสงค์แต่ละครั้งได้อย่างถูกต้องสมประสงค์	120 (31.09)	145 (37.56)	102 (26.42)	13 (3.37)	6 (1.55)	3.93	0.92	มาก
2. ความเข้าใจที่มีต่อเทคโนโลยีที่จัดการเรื่องการผลิตและส่งเนื้อหาไปยังผู้ใช้งาน	61 (15.80)	144 (37.31)	101 (26.17)	49 (12.69)	31 (8.03)	3.40	1.14	ปานกลาง
3. การประเมินความถูกต้อง	90 (23.32)	139 (36.01)	109 (28.24)	30 (7.77)	18 (4.66)	3.66	1.06	มาก
4. การประเมินเชิงจริยธรรมของเนื้อหาที่ถูกส่งมาถึงตัวผู้สูงอายุ	97 (25.13)	142 (36.79)	110 (28.50)	26 (6.74)	11 (2.85)	3.75	1.00	มาก
5. การตั้งคำถามกับเนื้อหา	64 (16.58)	117 (30.31)	121 (31.35)	51 (13.21)	33 (8.55)	3.33	1.15	ปานกลาง
6. การตอบสนองต่อเนื้อหาอย่างปลอดภัย	46 (11.92)	114 (29.53)	158 (40.93)	51 (13.21)	17 (4.40)	3.31	0.99	ปานกลาง
7. การใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง	158 (40.93)	142 (36.79)	68 (17.62)	14 (3.63)	4 (1.04)	4.13	0.90	มาก
การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลโดยรวม						3.64	0.75	มาก

ตารางที่ 4.33 สรุปได้ว่า กลุ่มอายุ 50-54 ปีมีการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลโดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ระดับความเข้าใจที่มีต่อเทคโนโลยีที่จัดการเรื่องการผลิตและส่งเนื้อหาไปยังผู้ใช้งาน การตั้งคำถามกับเนื้อหา และการตอบสนองต่อเนื้อหาอย่างปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.34

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล กลุ่มอายุ 55-59 ปี

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ความสามารถเลือกใช้งานอินเทอร์เน็ตตามวัตถุประสงค์แต่ละครั้งได้อย่างถูกต้องสมประสงค์	93 (26.72)	121 (34.77)	107 (30.75)	20 (5.75)	7 (2.01)	3.78	0.97	มาก
2. ความเข้าใจที่มีต่อเทคโนโลยีที่จัดการเรื่องการผลิตและส่งเนื้อหาไปยังผู้ใช้งาน	41 (11.78)	82 (23.56)	126 (36.21)	69 (19.83)	30 (8.62)	3.10	1.12	ปานกลาง
3. การประเมินความถูกต้อง	58 (16.67)	122 (35.06)	123 (35.34)	33 (9.48)	12 (3.45)	3.52	0.99	มาก
4. การประเมินเชิงจริยธรรมของเนื้อหาที่ถูกส่งมาถึงตัวผู้สูงอายุ	53 (15.23)	122 (35.06)	114 (32.76)	46 (13.22)	13 (3.74)	3.45	1.02	มาก
5. การตั้งคำถามกับเนื้อหา	36 (10.37)	84 (24.21)	136 (39.19)	62 (17.87)	29 (8.36)	3.10	1.08	ปานกลาง
6. การตอบสนองต่อเนื้อหาอย่างปลอดภัย	25 (7.18)	90 (25.86)	177 (50.86)	42 (12.07)	14 (4.02)	3.20	0.89	ปานกลาง
7. การใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง	112 (32.18)	137 (39.37)	73 (20.98)	19 (5.46)	7 (2.01)	3.94	0.96	มาก
การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลโดยรวม						3.44	0.75	มาก

ตารางที่ 4.34 สรุปได้ว่า กลุ่มอายุ 55-59 ปีมีการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลโดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ระดับความเข้าใจที่มีต่อเทคโนโลยีที่จัดการเรื่องการผลิตและส่งเนื้อหาไปยังผู้ใช้งาน การตั้งคำถามกับเนื้อหา และการตอบสนองต่อเนื้อหาอย่างปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.35

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล กลุ่มอายุ 60-64 ปี

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ความสามารถเลือกใช้งานอินเทอร์เน็ตตามวัตถุประสงค์แต่ละครั้งได้อย่างถูกต้องสมประสงค์	77 (21.27)	134 (37.02)	115 (31.77)	29 (8.01)	7 (1.93)	3.68	0.96	มาก
2. ความเข้าใจที่มีต่อเทคโนโลยีที่จัดการเรื่องการผลิตและส่งเนื้อหาไปยังผู้ใช้งาน	41 (11.33)	106 (29.28)	111 (30.66)	76 (20.99)	28 (7.73)	3.15	1.12	ปานกลาง
3. การประเมินความถูกต้อง	65 (17.96)	124 (34.25)	114 (31.49)	40 (11.05)	19 (5.25)	3.49	1.07	มาก
4. การประเมินเชิงจริยธรรมของเนื้อหาที่ถูกส่งมาถึงตัวผู้สูงอายุ	59 (16.30)	99 (27.35)	115 (31.77)	68 (18.78)	21 (5.80)	3.30	1.12	มาก
5. การตั้งคำถามกับเนื้อหา	33 (9.12)	92 (25.41)	119 (32.87)	82 (22.65)	36 (9.94)	3.01	1.12	ปานกลาง
6. การตอบสนองต่อเนื้อหาอย่างปลอดภัย	29 (8.01)	86 (23.76)	173 (47.79)	49 (13.54)	25 (6.91)	3.12	0.98	ปานกลาง
7. การใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง	84 (23.20)	150 (41.44)	100 (27.62)	20 (5.52)	8 (2.21)	3.78	0.94	มาก
การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลโดยรวม						3.36	0.77	ปานกลาง

ตารางที่ 4.35 สรุปได้ว่า กลุ่มอายุ 60-64 ปีมีการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลโดยรวมอยู่ระดับปานกลางมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ความสามารถเลือกใช้งานอินเทอร์เน็ตตามวัตถุประสงค์แต่ละครั้งได้อย่างถูกต้องสมประสงค์ การประเมินความถูกต้อง การประเมินเชิงจริยธรรมของเนื้อหาที่ถูกส่งมาถึงตัวผู้สูงอายุ การใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.36

จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล **กลุ่มอายุ 65-70 ปี**

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล	ระดับ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ความสามารถเลือกใช้งานอินเทอร์เน็ตตามวัตถุประสงค์แต่ละครั้งได้อย่างถูกต้องสมประสงค์	52 (17.11)	114 (37.50)	99 (32.57)	23 (7.57)	16 (5.26)	3.54	1.03	มาก
2. ความเข้าใจที่มีต่อเทคโนโลยีที่จัดการเรื่องการผลิตและส่งเนื้อหาไปยังผู้ใช้งาน	29 (9.54)	68 (22.37)	122 (40.13)	54 (17.76)	31 (10.20)	3.03	1.09	ปานกลาง
3. การประเมินความถูกต้อง	50 (16.45)	111 (36.51)	98 (32.24)	23 (7.57)	22 (7.24)	3.47	1.08	มาก
4. การประเมินเชิงจริยธรรมของเนื้อหาที่ถูกส่งมาถึงตัวผู้สูงอายุ	56 (18.42)	96 (31.58)	91 (29.93)	33 (10.86)	28 (9.21)	3.39	1.18	ปานกลาง
5. การตั้งคำถามกับเนื้อหา	24 (7.89)	73 (24.01)	124 (40.79)	50 (16.45)	33 (10.86)	3.02	1.08	ปานกลาง
6. การตอบสนองต่อเนื้อหาอย่างปลอดภัย	23 (7.57)	69 (22.70)	128 (42.11)	59 (19.41)	25 (8.22)	3.02	1.03	ปานกลาง
7. การใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง	82 (26.97)	125 (41.12)	72 (23.68)	12 (3.95)	13 (4.28)	3.83	1.01	มาก
การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลโดยรวม						3.33	0.79	ปานกลาง

ตารางที่ 4.36 สรุปได้ว่า กลุ่มอายุ 65-70 ปีมีการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลโดยรวมอยู่ระดับปานกลางมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ความสามารถเลือกใช้งานอินเทอร์เน็ตตามวัตถุประสงค์แต่ละครั้งได้อย่างถูกต้องสมประสงค์ การประเมินความถูกต้อง การใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง อยู่ในระดับมาก

4.7 การวิเคราะห์องค์ประกอบแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เพื่อจัดกลุ่มการวิเคราะห์อธิบายตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต

การวิเคราะห์องค์ประกอบแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต ได้สร้างเป็นเครื่องมือวัดรวมทั้งสิ้น 20 ข้อความ แล้วนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ ด้วยวิธีการแยกองค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) และหมุนแกนองค์ประกอบโดยหมุนแกนแบบตั้งฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแบบ Varimax Rotation เพื่อทำการแยกองค์ประกอบแต่ละกลุ่มใช้เกณฑ์ค่า Eigen value มากกว่า 1 ขึ้นไปในการเลือกองค์ประกอบ และใช้เกณฑ์ค่าน้ำหนักกลุ่มตัวแปร (Factor Loading) ที่มีค่าตั้งแต่ .40 ขึ้นไปในการพิจารณาคัดเลือกตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบตามตารางดังนี้

ตารางที่ 4.37

ค่า KMO and Bartlett's ตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. (KMO)		0.924
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	18687.753
	df.	190
	Sig.	.000

จากตารางที่ 4.37 อธิบายได้ว่า ค่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.924 และการทดสอบ Bartlett's Test ยืนยันว่าตัวแปรชุดที่ศึกษาในครั้งนี้มีความสัมพันธ์กัน แสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีความเหมาะสมที่จะสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปได้

ตารางที่ 4.38

ค่าความร่วมกัน (Communalities) ตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต

ข้อที่	Initial	Extraction
1. ท่านต้องการข้อมูล ความรู้ในการดูแล รักษาสุขภาพตนเอง	1.000	.691
2. ท่านต้องการข้อมูล วิธีการ ที่จะนำมาใช้ออกกำลังกาย	1.000	.756
3. ท่านต้องการความบันเทิงใจ	1.000	.694
4. ท่านต้องการพักผ่อนหย่อนใจ	1.000	.673
5. ท่านต้องการสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต	1.000	.580
6. ท่านต้องการเป็นคนที่ใช้ชีวิตได้อย่างทันสมัย	1.000	.501
7. ท่านต้องการรับทราบข่าวสาร ความเป็นไปของสังคม	1.000	.521
8. ท่านต้องการบ่งบอก แสดงตัวตน	1.000	.494
9. ท่านต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนใกล้ชิด ครอบครัว	1.000	.552
10. ท่านต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ	1.000	.667
11. ท่านต้องการเข้ากลุ่ม ทำกิจกรรมกับคนวัยเดียวกัน	1.000	.732
12. ท่านต้องการติดต่อเพื่อน ๆ	1.000	.698
13. ท่านต้องการเข้าร่วม รวมกลุ่มทำกิจกรรม	1.000	.731
14. ท่านต้องการทำกิจกรรมจิตอาสา	1.000	.626
15. ท่านต้องการใช้อินเทอร์เน็ตไปทำประโยชน์ในการหารายได้	1.000	.812
16. ท่านต้องการข้อมูลเพื่อนำมาสร้างรายได้	1.000	.837
17. ท่านต้องการสร้างความมั่นคงในชีวิต	1.000	.765
18. ท่านเชื่อว่าตนสามารถใช้อุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตได้	1.000	.728
19. ท่านต้องการนำเทคโนโลยีมาใช้พัฒนาตนเอง	1.000	.755
20. ท่านต้องการหาความรู้จากโลกออนไลน์	1.000	.730

จากตารางที่ 4.38 แสดงค่าความร่วมกัน (Communalities) ของตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ตระหว่างองค์ประกอบที่สกัดได้กับตัวแปรเดิมแต่ละตัว ซึ่งเห็นได้ว่าก่อนที่จะสกัดองค์ประกอบแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กับตัวเองเท่ากับ 1.00 (initial) เมื่อสกัดองค์ประกอบแล้วปรากฏว่าแต่ละองค์ประกอบสามารถอธิบายตัวแปรเดิมแต่ละตัว ลดลง 1 เหลือค่าความสัมพันธ์ระหว่าง .494 - .837

ตารางที่ 4.39

องค์ประกอบตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ตหลังจากหมุนแกนแบบ Varimax

องค์ประกอบที่	ผลรวมกำลังของน้ำหนักองค์ประกอบที่ได้จากการหมุนแกน (Extraction Sums of Squared Loadings)		
	Total	% of Variance	Cumulative %
1	9.202	46.012	46.012
2	1.890	9.451	55.462
3	1.280	6.402	61.864
4	1.171	5.854	67.718

จากตารางที่ 4.39 เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของข้อมูลโดยวิธีหมุนแกนปัจจัย (Rotation) ด้วยหมุนแกนแบบ Varimax และพิจารณาเลือกองค์ประกอบที่มีค่าความแปรปรวนมากกว่า 1 ขึ้นไป สามารถสกัดองค์ประกอบตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ตทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ซึ่ง 4 องค์ประกอบร่วมกันสามารถอธิบายความแปรปรวนของข้อมูลได้ ร้อยละ 67.718

ตารางที่ 4.40

ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .40 ขึ้นไป

ข้อที่	องค์ประกอบ			
	1	2	3	4
1				.705
2				.728
3				.646
4				.709
5				.487
6			.444	
7			.487	
8	.511			
9	.576			
10	.696			
11	.816			
12	.731			
13	.792			
14	.664			
15		.865		
16		.867		
17		.800		
18			.727	
19			.643	
20			.710	

จากตารางที่ 4.40 แสดงว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรที่หมุนแกนแบบแบบตั้งฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแบบ Varimax ที่มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ ตั้งแต่ .40 ขึ้นไปมีทั้งหมด 4 องค์ประกอบ

ตารางที่ 4.41

แรงจูงใจองค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมและทำกิจกรรมกับคนวัยเดียวกัน ครอบครัว และสังคม

ข้อที่	แรงจูงใจ องค์ประกอบที่ 1	ค่าน้ำหนักตัวแปร (factor loading)
11	ท่านต้องการเข้ากลุ่ม ทำกิจกรรมกับคนวัยเดียวกัน	.816
13	ท่านต้องการเข้าร่วม รวมกลุ่มทำกิจกรรม	.792
12	ท่านต้องการติดต่อเพื่อน ๆ	.731
10	ท่านต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ	.696
14	ท่านต้องการทำกิจกรรมจิตอาสา	.664
9	ท่านต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนใกล้ชิด ครอบครัว	.576
8	ท่านต้องการบ่งบอก แสดงตัวตน	.511
ร้อยละของความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้จากองค์ประกอบ		46.012

จากตารางที่ 4.41 เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต ซึ่งบรรยายด้วยตัวแปรที่สำคัญ 6 ตัวแปร และมีค่าน้ำหนักตัวแปรในตัวองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .511-.816สามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมได้ ร้อยละ 46.012 แสดงว่าตัวแปรทั้ง 7 ตัวแปร เป็นส่วนประกอบที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบนี้ได้ดีที่สุด โดยตัวแปรที่สามารถอธิบายองค์ประกอบนี้ได้ชัดเจน คือ

ข้อที่ 11. ท่านต้องการเข้ากลุ่ม ทำกิจกรรมกับคนวัยเดียวกัน

ข้อที่ 13. ท่านต้องการเข้าร่วม รวมกลุ่มทำกิจกรรม

ข้อที่ 12. ท่านต้องการติดต่อเพื่อน ๆ

ข้อที่ 10. ท่านต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ

ข้อที่ 14. ท่านต้องการทำกิจกรรมจิตอาสา

ข้อที่ 9. ท่านต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนใกล้ชิด ครอบครัว

ข้อที่ 8. ท่านต้องการบ่งบอก แสดงตัวตน

ผู้วิจัยเรียกชื่อองค์ประกอบที่ 1 นี้ว่า “การมีส่วนร่วมและทำกิจกรรมกับคนวัยเดียวกัน ครอบครัว และสังคม (Participation)” โดยเป็นแรงจูงที่อธิบายว่าผู้สูงอายุต้องการใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและการมีตัวตนในกลุ่มเพื่อน ครอบครัว และสังคม

ตารางที่ 4.42

แรงจูงใจองค์ประกอบที่ 2 ความต้องการรายได้เพื่อความมั่นคงในชีวิต

ข้อที่	แรงจูงใจ องค์ประกอบที่ 2	ค่าน้ำหนักตัวแปร (factor loading)
16	ท่านต้องการข้อมูลเพื่อนำมาสร้างรายได้	.867
15	ท่านต้องการใช้อินเทอร์เน็ตไปทำประโยชน์ในการหารายได้	.865
17	ท่านต้องการสร้างความมั่นคงในชีวิต	.800
ร้อยละของความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้จากองค์ประกอบ		9.451

จากตารางที่ 4.42 เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต ซึ่งบรรยายด้วยตัวแปรที่สำคัญ 3 ตัวแปร และมีค่าน้ำหนักตัวแปรในตัวอย่างประกอบอยู่ระหว่าง .800 - .867 สามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมได้ ร้อยละ 9.451 แสดงว่าตัวแปรทั้ง 3 ตัวแปร เป็นส่วนประกอบที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบนี้ได้ดีที่สุดในที่สุด โดยตัวแปรที่สามารถอธิบายองค์ประกอบนี้ได้ชัดเจน คือ

ข้อที่ 16 ท่านต้องการข้อมูลเพื่อนำมาสร้างรายได้

ข้อที่ 15 ท่านต้องการใช้อินเทอร์เน็ตไปทำประโยชน์ในการหารายได้

ข้อที่ 17 ท่านต้องการสร้างความมั่นคงในชีวิต

ผู้วิจัยเรียกชื่อองค์ประกอบที่ 2 นี้ว่า “ความต้องการรายได้เพื่อความมั่นคงในชีวิต (Income for Life Security)” โดยเป็นแรงจูงใจที่อธิบายว่าผู้สูงอายุต้องการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อหารายได้ที่จะช่วยให้ชีวิตมีความมั่นคงในวัยผู้สูงอายุ

ตารางที่ 4.43

แรงจูงใจองค์ประกอบที่ 3 การตระหนักถึงความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตพัฒนาตนเอง

ข้อที่	แรงจูงใจ องค์ประกอบที่ 3	ค่าน้ำหนักตัวแปร (factor loading)
18	ท่านเชื่อว่าตนสามารถใช้อุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตได้	.727
20	ท่านต้องการหาความรู้จากโลกออนไลน์	.710
19	ท่านต้องการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาตนเอง	.643
7	ท่านต้องการรับทราบข่าวสาร ความเป็นไปของสังคม	.487
6	ท่านต้องการเป็นคนที่ใช้ชีวิตได้อย่างทันสมัย	.444
ร้อยละของความแปรปรวนรวมที่อธิบายได้จากองค์ประกอบ		6.402

จากตารางที่ 4.43 เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต ซึ่งบรรยายด้วยตัวแปรที่สำคัญ 5 ตัวแปร และมีค่าน้ำหนักตัวแปรในตัวขององค์ประกอบอยู่ระหว่าง .444 - .727 สามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้ ร้อยละ 6.402 แสดงว่าตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปร เป็นส่วนประกอบที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบนี้ได้ดีที่สุด โดยตัวแปรที่สามารถอธิบายองค์ประกอบนี้ได้ชัดเจน คือ

ข้อที่ 18 ท่านเชื่อว่าตนสามารถใช้อุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตได้

ข้อที่ 20 ท่านต้องการหาความรู้จากโลกออนไลน์

ข้อที่ 19 ท่านต้องการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาตนเอง

ข้อที่ 7 ท่านต้องการรับทราบข่าวสาร ความเป็นไปของสังคม

ข้อที่ 6 ท่านต้องการเป็นคนที่ใช้ชีวิตได้อย่างทันสมัย

ผู้วิจัยเรียกชื่อองค์ประกอบที่ 3 นี้ว่า “การตระหนักถึงความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตพัฒนาตนเอง (Internet Efficacy)” โดยเป็นแรงจูงที่อธิบายว่าผู้สูงอายู้รับรู้ถึงความสามารถของตนเองในการจะงานอินเทอร์เน็ตเพื่อการพัฒนาตนเอง

ตารางที่ 4.44

แรงงใจองค์ประกอบที่ 4 การดูแลสุขภาพ บันทึ และชีวิตที่ดี

ข้อที่	แรงงใจ องค์ประกอบที่ 4	ค่าน้ำหนักตัวแปร (factor loading)
2	ท่านต้องการข้อมูล วิธีการ ที่จะนำมาใช้ออกกำลังกาย	.728
4	ท่านต้องการพักผ่อนหย่อนใจ	.709
1	ท่านต้องการข้อมูล ความรู้ในการดูแล รักษาสุขภาพตนเอง	.705
3	ท่านต้องการความบันเทิงเรใจ	.646
5	ท่านต้องการสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต	.487
ร้อยละของความแปรปรวนรวมที่อธิบายได้จากองค์ประกอบ		5.854

จากตารางที่ 4.44 เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรแรงงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต ซึ่งบรรยายด้วยตัวแปรที่สำคัญ 5 ตัวแปร และมีค่าน้ำหนักตัวแปรในตัวองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .487 - .728 สามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้ ร้อยละ 5.854 แสดงว่าตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปร เป็น ส่วนประกอบที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบนี้ได้ดีที่สุด โดยตัวแปรที่สามารถอธิบายองค์ประกอบนี้ได้ชัดเจน คือ

ข้อที่ 2 ท่านต้องการข้อมูล วิธีการ ที่จะนำมาใช้ออกกำลังกาย

ข้อที่ 4 ท่านต้องการพักผ่อนหย่อนใจ

ข้อที่ 1 ท่านต้องการข้อมูล ความรู้ในการดูแล รักษาสุขภาพตนเอง

ข้อที่ 3 ท่านต้องการความบันเทิงเรใจ

ข้อที่ 5 ท่านต้องการสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต

ผู้วิจัยเรียกชื่อองค์ประกอบที่ 4 นี้ว่า “การดูแลสุขภาพ บันทึ และชีวิตที่ดี (Healthy and Lively)” โดยเป็นแรงงใจที่อธิบายว่าผู้สูงอายุต้องการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อการดูแลสุขภาพกายและจิตเพื่อชีวิตที่ดี

4.8 การวิเคราะห์องค์ประกอบการใช้งานอินเทอร์เน็ต

การวิเคราะห์องค์ประกอบการใช้งานอินเทอร์เน็ต ได้สร้างเป็นเครื่องมือวัด รวมทั้งสิ้น 19 ข้อความ แล้วนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ ด้วยวิธีการแยกองค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) และหมุนแกนองค์ประกอบโดยหมุนแกนแบบตั้งฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแบบ Varimax Rotation เพื่อทำการแยกองค์ประกอบแต่ละกลุ่ม ใช้เกณฑ์ค่า Eigen value มากกว่า 1 ขึ้นไปในการเลือกองค์ประกอบ และใช้เกณฑ์ค่าน้ำหนักกลุ่มตัวแปร (Factor Loading) ที่มีค่าตั้งแต่ .40 ขึ้นไปในการพิจารณาคัดเลือกตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบตามตารางดังนี้

ตารางที่ 4.45

ค่า KMO and Bartlett's ตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. (KMO)		.938
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	14429.936
	df.	171
	Sig.	.000

จากตารางที่ 4.45 อธิบายได้ว่า ค่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.938 และการทดสอบ Bartlett's Test ยืนยันว่าตัวแปรชุดที่ศึกษาในครั้งนี้มีความสัมพันธ์กัน แสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีความเหมาะสมที่จะสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปได้

ตารางที่ 4.46

ค่าความร่วมกัน (Communalities) ตัวแปรการใช้งานอินเทอร์เน็ต

ข้อที่	Initial	Extraction
1. การใช้งานเว็บไซต์ต่าง ๆ	1.000	.628
2. การใช้งานเว็บบล็อก	1.000	.597
3. การใช้งานเฟซบุ๊ก	1.000	.603
4. การใช้งานอินสตาแกรม	1.000	.663
5. การใช้งานยูทูบ	1.000	.403
6. การใช้งานทวิตเตอร์	1.000	.736
7. การใช้งานไลน์	1.000	.488
8. การใช้งานพอดคาสต์	1.000	.653
9. การใช้งานเฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์	1.000	.513
10. การใช้งานแอปพลิเคชันต่าง ๆ	1.000	.564
11. การรับส่งอีเมล	1.000	.546
12. การสนทนาผ่านโปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก	1.000	.555
13. การเขียนบล็อก หรือทำคลิปอัปโหลดบนยูทูบ หรือสร้างเว็บไซต์ หรือสร้างเพจของตนเอง	1.000	.620
14. การซื้อสินค้าออนไลน์	1.000	.551
15. การโอนเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร	1.000	.543
16. การสืบค้นข้อมูล	1.000	.698
17. การอ่านข่าว ติดตามความเคลื่อนไหว เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม	1.000	.586
18. การโพสต์ข้อความ ภาพ เรื่อง ของตนเอง	1.000	.802
19. การแสดงความเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ	1.000	.737

จากตารางที่ 4.46 แสดงค่าความร่วมกัน (Communalities) ของตัวแปรการใช้งานอินเทอร์เน็ตระหว่างองค์ประกอบที่สกัดได้กับตัวแปรเดิมแต่ละตัว ซึ่งเห็นได้ว่าก่อนที่จะสกัดองค์ประกอบแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กับตัวเองเท่ากับ 1.00 (initial) เมื่อสกัดองค์ประกอบแล้วปรากฏว่าแต่ละองค์ประกอบสามารถอธิบายตัวแปรเดิมแต่ละตัว ลดลง 1 เหลือค่าความสัมพันธ์ระหว่าง .403 - .802

ตารางที่ 4.47

องค์ประกอบตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ตหลังจากหมุนแกนแบบ Varimax

องค์ประกอบที่	ผลรวมกำลังของน้ำหนักองค์ประกอบที่ได้จากการหมุนแกน (Extraction Sums of Squared Loadings)		
	Total	% of Variance	Cumulative %
1	8.528	44.884	44.884
2	1.835	9.658	54.542
3	1.126	5.925	60.466

จากตารางที่ 4.47 เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของข้อมูลโดยวิธีหมุนแกนปัจจัย (Rotation) ด้วยหมุนแกนแบบ Varimax และพิจารณาเลือกองค์ประกอบที่มีค่าความแปรปรวนมากกว่า 1 ขึ้นไป สามารถสกัดองค์ประกอบตัวแปรแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ตทั้งหมด 3 องค์ประกอบ ซึ่ง 3 องค์ประกอบรวมกันสามารถอธิบายความแปรปรวนของข้อมูลได้ ร้อยละ 60.466

ตารางที่ 4.48

ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .40 ขึ้นไป

ข้อที่	องค์ประกอบ		
	1	2	3
1	.647		
2		.713	
3			.570
4		.733	
5	.585		
6		.832	
7	.665		
8		.795	
9			.504
10	.575		
11		.517	
12	.590		
13		.672	
14	.444		
15	.616		
16	.774		
17	.701		
18			.828
19			.777

จากตารางที่ 4.48 แสดงว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรที่หมุนแกนแบบตั้งฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแบบ Varimax ที่มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ ตั้งแต่ .40 ขึ้นไปมี ทั้งหมด 4 องค์ประกอบ

ตารางที่ 4.49

การใช้งานองค์ประกอบที่ 1 การใช้งานทั่วไป สืบค้น สนทนา ชมคลิป โอนเงิน

ข้อที่	การใช้งาน องค์ประกอบที่ 1	ค่าน้ำหนักตัวแปร (factor loading)
16	การสืบค้นข้อมูล	.774
17	การอ่านข่าว ติดตามความเคลื่อนไหว เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม	.701
7	การใช้งานไลน์	.665
1	การใช้งานเว็บไซต์ต่าง ๆ	.647
15	การโอนเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร	.616
12	การสนทนาผ่านโปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก	.590
5	การใช้งานยูทูบ	.585
10	การใช้งานแอปพลิเคชันต่าง ๆ	.575
14	การซื้อสินค้าออนไลน์	.444
ร้อยละของความแปรปรวนรวมที่อธิบายได้จากองค์ประกอบ		44.884

จากตารางที่ 4.49 เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรแรงงูใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต ซึ่งบรรยายด้วยตัวแปรที่สำคัญ 9 ตัวแปร และมีค่าน้ำหนักตัวแปรในตัวองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .444 - .774 สามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้ ร้อยละ 44.884 แสดงว่าตัวแปรทั้ง 9 ตัวแปร เป็นส่วนประกอบที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบนี้ได้ดีที่สุด โดยตัวแปรที่สามารถอธิบายองค์ประกอบนี้ได้ชัดเจน คือ

ข้อที่ 16 การสืบค้นข้อมูล

ข้อที่ 17 การอ่านข่าว ติดตามความเคลื่อนไหว เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม

ข้อที่ 7 การใช้งานไลน์

ข้อที่ 1 การใช้งานเว็บไซต์ต่าง ๆ

ข้อที่ 15 การโอนเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร

ข้อที่ 12 การสนทนาผ่านโปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก

ข้อที่ 5 การใช้งานยูทูบ

ข้อที่ 10 การใช้งานแอปพลิเคชันต่าง ๆ

ข้อที่ 14 การซื้อสินค้าออนไลน์

ผู้วิจัยเรียกชื่อองค์ประกอบที่ 1 นี้ว่า “การใช้งานทั่วไป สืบค้น สนทนา ดูปฏิบัติ โอนเงิน” โดยอธิบายว่าผู้สูงอายุใช้อินเทอร์เน็ตในเรื่องพื้นฐาน เช่น สืบค้นเนื้อหาข่าวสารที่ต้องการชม สนทนาผ่านโปรแกรมสนทนา ชมคลิป โอนเงิน ซึ่งเป็นลักษณะการใช้งานทั่วไป

ตารางที่ 4.50

การใช้งานองค์ประกอบที่ 2 การใช้งานโปรแกรมที่ผู้สูงอายุทั่วไปแทบจะไม่ได้ใช้งาน

ข้อที่	การใช้งาน องค์ประกอบที่ 2	ค่าน้ำหนักตัวแปร (factor loading)
6	การใช้งานทวิตเตอร์	.832
8	การใช้งานพอดคาสต์	.795
4	การใช้งานอินสตาแกรม	.733
2	การใช้งานเว็บบล็อก	.713
13	การเขียนบล็อก หรือทำคลิปอัปโหลดบนยูทูบ หรือสร้างเว็บไซต์ หรือสร้างเพจของตนเอง	.672
11	การรับส่งอีเมล	.517
ร้อยละของความแปรปรวนรวมที่อธิบายได้จากองค์ประกอบ		9.658

จากตารางที่ 4.50 เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรการใช้งานอินเทอร์เน็ตซึ่งบรรยายด้วยตัวแปรที่สำคัญ 6 ตัวแปร และมีค่าน้ำหนักตัวแปรในตัวอย่างประกอบอยู่ระหว่าง .517 - .832 สามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้ ร้อยละ 9.658 แสดงว่าตัวแปรทั้ง 6 ตัวแปร เป็นส่วนประกอบที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบนี้ได้ดีที่สุด โดยตัวแปรที่สามารถอธิบายองค์ประกอบนี้ได้ชัดเจน คือ

ข้อที่ 6 การใช้งานทวิตเตอร์

ข้อที่ 8 การใช้งานพอดคาสต์

ข้อที่ 4 การใช้งานอินสตาแกรม

ข้อที่ 2 การใช้งานเว็บบล็อก

ข้อที่ 13 การเขียนบล็อก หรือทำคลิปอัปโหลดบนยูทูบ หรือสร้างเว็บไซต์ หรือสร้างเพจ
ของตนเอง

ข้อที่ 11 การรับส่งอีเมล

ผู้วิจัยเรียกชื่อองค์ประกอบที่ 2 นี้ว่า “การใช้งานโปรแกรมที่ผู้สูงอายุทั่วไปแทบจะ
ไม่ได้ใช้งาน” โดยอธิบายว่าผู้สูงอายุมีลักษณะการใช้งานโปรแกรมที่ผู้สูงอายุทั่วไปแทบจะไม่ได้ใช้งาน
ไม่คุ้นเคย

ตารางที่ 4.51

การใช้งานองค์ประกอบที่ 3 การใช้สื่อสังคมออนไลน์โพสต์และแสดงความเห็น

ข้อที่	การใช้งาน องค์ประกอบที่ 3	ค่าน้ำหนักตัวแปร (factor loading)
18	การโพสต์ข้อความ ภาพ เรื่อง ของตนเอง	.828
19	การแสดงความเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ	.777
3	การใช้งานเฟซบุ๊ก	.570
9	การใช้งานเฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์	.504
ร้อยละของความแปรปรวนรวมที่อธิบายได้จากองค์ประกอบ		5.925

จากตารางที่ 4.51 เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรการใช้งานอินเทอร์เน็ตซึ่งบรรยายด้วยตัวแปรที่สำคัญ 4 ตัวแปร และมีค่าน้ำหนักตัวแปรในตัวอย่างประกอบอยู่ระหว่าง .504 - .828 สามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้ ร้อยละ 5.925 แสดงว่าตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร เป็นส่วนประกอบที่ร่วมกันบรรยายองค์ประกอบนี้ได้ดีที่สุด โดยตัวแปรที่สามารถอธิบายองค์ประกอบนี้ได้ชัดเจน คือ

ข้อที่ 18 การโพสต์ข้อความ ภาพ เรื่อง ของตนเอง

ข้อที่ 19 การแสดงความเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ

ข้อที่ 3 การใช้งานเฟซบุ๊ก

ข้อที่ 9 การใช้งานเฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์

ผู้วิจัยเรียกชื่อองค์ประกอบที่ 3 นี้ว่า “การใช้สื่อสังคมออนไลน์โพสต์และแสดงความเห็น” โดยอธิบายว่าผู้สูงอายุมีลักษณะการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ในลักษณะการโพสต์เรื่องราวของตนเอง แสดงความเห็น บนสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะเฟซบุ๊ก

บทที่ 5

ผลวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ

การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้ก้ำวส่วยผู้สูงอายุกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นคือ ต้องมีการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์อย่างน้อยหนึ่งประเภทเป็นประจำ มีโทรศัพท์สมารท์โฟนที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ ภาคเหนือ จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดนครราชสีมา ภาคตะวันออก จังหวัดระยอง ภาคใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสงขลา จังหวัดกระบี่ และกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ 64 คน จาก 2 กลุ่มวัย ได้แก่ ผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 44 คน และผู้ก้ำวส่วยผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 50-59 ปี จำนวน 20 คน นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ ดังนี้

5.1 กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอายุ 60 ปี ขึ้นไป

5.2 กลุ่มผู้จะก้ำวส่วยผู้สูงอายุ กลุ่มอายุ 50-59 ปี

5.3 สรุปประเด็นผลสัมภาษณ์

5.1 กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอายุ 60 ปี ขึ้นไป

5.1.1 การเริ่มต้นใช้เทคโนโลยี

ผู้สูงอายุที่เคยทำงานในองค์กรเอกชนหรืองานราชการมีการใช้เทคโนโลยีในการทำงานมาแล้วโดยเริ่มต้นจากการทำงานในเครื่องคอมพิวเตอร์ (PC) และการใช้อินเทอร์เน็ตในการหาข้อมูลเกี่ยวกับงานที่ตนเองได้ทำในแผนกนั้น เมื่อเกษียณอายุงานแล้ว ยังมีการใช้อยู่เช่นกัน โดยเปลี่ยนจากเครื่องคอมพิวเตอร์มาเป็นสมารท์โฟน หรือไอแพด เป็นต้น

“ตั้งแต่ปี 50...เป็นคอมพิวเตอร์ ใช้ทำงาน เริ่มใหม่เหมือนกันเพราะว่าเริ่มแรกไม่มีในสายงานของเรา พอเปลี่ยนงานปั๊บก็ได้ทันใช้ ก็เริ่มเข้าใจตัวนั้น” (ป้าหมวย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“คือมันเกี่ยวข้องกับการทำงาน ตอนแรกคือบอกให้ทีมงานที่ทำงานคือเด็ก ๆ นะคะ เป็นคนสั่งเราทำไม่เป็นเช่นหาข้อมูลตรงนี้ พอวันนึงงานมันเยอะขึ้นนะ เราต้องช่วยเค้า แต่วิธีการยังงี้เด็กเค้าได้อยู่แล้ว แต่เรามีแต่สั่งอย่างเดียว ก็เลยศึกษาเองแล้วเผื่อบางทีจะเกษียณออกไป แล้วก็เล่นไม่ได้ก็เลยลองที่จะเรียนรู้เมื่อเจ็ดปี” (ป้าๆ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“เริ่มแรกเดิมทีผมใช้เครื่องพีซีธรรมดา...ซื้อคอมพิวเตอร์ให้ลูกเรียนคอมพิวเตอร์ ตอนหลังมีความจำเป็น ผมเขียนงานมากงานเขียนเยอะต้องการจะเก็บงาน ก็เลยต้องศึกษา” (ลุงชัย อายุ 70 ปี, สัมภาษณ์)

“เริ่มมาใช้ศึกษาอินเทอร์เน็ตตอน 2542 ประมาณ 20 ปี...เริ่มมาศึกษาเพราะเกี่ยวข้องกับการที่เราทำงาน” (ลุงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ตอนเป็นสมุห์บัญชีของบริษัทมันเป็นระบบคอมพิวเตอร์ทั้งนั้น...ในงานจะมีอินเทอร์เน็ตออนไลน์อยู่แล้ว...ใช้ระบบงานก่อนแล้วมาศึกษาเพิ่มเติมของการเล่นต่าง ๆ” (ลุงไพโรจน์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาสอนในการใช้เทคโนโลยีเบื้องต้น และยังมีผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่งที่เริ่มต้นการใช้ซึ่งมาจากการที่ลูก ๆ หรือหลาน ๆ มีความจำเป็นต้องให้เค้าใช้เพราะด้วยเหตุที่ลูก หลานต้องไปทำงานคนละจังหวัด หรือลูกไปเรียนต่อต่างประเทศจึงต้องใช้เทคโนโลยีสื่อสารในการติดต่อสื่อสารกัน

“ที่โรงเรียนผู้สูงอายุ ครูเค้าก็มาสอน ครูบอกใครมีโทรศัพท์มือถือ มีเฟซบุ๊กก็สอนเรียนอาทิตย์ละครั้ง วันเสาร์” (ป้าดอน อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“หลานโทรมาจากกรุงเทพฯ เค้าอยู่กรุงเทพฯ และต่างประเทศ(ประเทศเดนมาร์ก)เค้าก็โทรไลน์มา ยายก็รับได้อยู่จ้า...คุยทั่วไปถามข่าวคราวบ้านเมืองหมดนะแหละ ก็คุยตามปกติ” (ป้าไสว อายุ 67 ปี, สัมภาษณ์)

“ลูกสาวนะคะ ลาออกจากงาน ชอบไปอยู่วัด แล้วลูกติดต่อไม่ได้ โทรศัพท์บางทีเราไม่ได้เอาโทรศัพท์ไปด้วย เราไม่ได้อยู่ใกล้ เค้าติดต่อเราไม่ได้ เค้าบอกแม่เล่นไลน์สิ เวลาหนูมีอะไรหนูจะได้ไลน์บอกแม่ แม่อ่านเมื่อไรแม่จะได้รู้” (ป้าอุบล อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“หลานไปต่างจังหวัด เค้าจะคุยกับปู่ เค้าจะบอกว่าปู่ดูหนูสิหนูสวยไหม” (ลุงวิเชียร อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)

“แต่ก่อนลูกกับผมอยู่คนละที่ การติดต่อไม่สมบูรณ์พุดง่าย ๆ แล้วแฟนเป็นผู้พิการด้วย แต่ก่อนแรก ๆ ซื้อเครื่องธรรมดาแบบโทรศัพท์ พอทีหลังลูกเลยเอารุ่นนี้ให้ (สมาร์ทโฟน)” (ลุงแอต อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์)

“20 ปีแล้วนะ เหตุคุยกับลูก ลูกเรียนนิวซีแลนด์ คุยผ่านระบบเป็นวิดีโอ ผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์นะแหละ(โปรแกรมเฟรช)...ลูกสอนให้ใช้อย่างเดียว ซื้อมาเล่นมาคุย พ่อทำอย่างนี้ ๆ นะ เวลาคุยกับครอบครัว” (ลุงประเมศ อายุ 64 ปี, สัมภาษณ์)

“แรก ๆ จะใช้แบบไม่ใช้สไลด์เป็นแบบธรรมดาอะ แล้วก็ไม่นกล้าเปลี่ยนเป็นปัจจุบัน จนกระทั่งคิดว่าคนอื่นเล่นได้เราก็เล่นได้ก็เลยลองใช้ดู ลูก ๆ ก็หามาให้ ดิดใจอะเลยใช้มาถึงปัจจุบัน” (ป้าปูอายุ 77 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.2 การได้โทรศัพท์มือถือมาครอบครอง

การได้โทรศัพท์มือถือมาครอบครองของผู้สูงอายุ ได้มาจากการที่ลูกหลานเป็นคนซื้อหรือหามาให้ โดยพาไปเลือกหรือ หรือซื้อมาให้ เป็นของขวัญวันเกิด หรือ การให้เครื่องที่ลูกของเค้าได้เปลี่ยนรุ่นใหม่ แล้วนำเครื่องเก่ามาให้ใช้

“ลูกสาวจะ...ตอนแรกก็เค้าซื้อให้เป็นโนเกียมันเป็นปุ่มกด (โทรศัพท์ระบบเก่า ที่ใช้โทรเข้าโทรออกได้เท่านั้น) ที่นี้เค้าก็เลยใช้แล้ว แล้วเค้าก็ให้มา (โทรศัพท์มือถือ)” (ป้าสมพิศอายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“หลานสาวเป็นคนซื้อ เค้าเรียนจบทำงาน นเค้ามาหาเค้าก็ซื้อมาให้” (ป้าไสวอายุ 67 ปี, สัมภาษณ์)

“ไปด้วยกัน แล้วก็เค้าจะบอกอย่างนี้นะแม่ รุ่นนี้ถ่ายรูปสวย ลูกเล่น(ฟังก์ชัน)มัน ได้เยอะก็จะช่วยกัน แล้วโอเคก็ตกลง” (ป้าแจ้วอายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“คือเปลี่ยนจากเครื่องเก่าไปซื้อเอง พอเครื่องใหม่เค้า(ลูก) เห็นเราพร้อมเค้าก็ซื้อให้” (ป้าปู้ อายุ 77 ปี, สัมภาษณ์)

“ลูกสาวซื้อให้...เค้าอยากให้เราไม่เหงา ช่วงนั้นไม่ค่อยอยากทำอะไรแล้ว ลาออกจากงานแล้วไปอยู่วัด” (ป้าอุบล อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“ลูกชายซื้อให้ เป็นของขวัญวันเกิด...เดิมทีใช้ยี่ห้ออื่นใช้ไม่ได้ แล้วหลานชาย เปลี่ยนเป็นไอโฟนสามเลย แล้วเปลี่ยนมาทุกรุ่นเลย ไอโฟนสี่ไอโฟนห้าแล้วก็มี ไอโฟนเจ็ดเอ็กซ์” (ลุงวิเชียร อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)

“อันนี้ลูกซื้อให้(มือถือ)...เค้าซื้อมาให้ เป็นของขวัญ” (ลุงหวิน อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“ลูกสาวซื้อให้คะ เค้าซื้อเค้าเองเค้ารู้ว่าอะไรแบบนี้ ติดต่อดีง่าย แล้วเวลาไปนั้น ไปนี้ก็ได้คะ” (ป้าเพ็ญ อายุ 71 ปี, สัมภาษณ์)

“ลูกสาวซื้อมาให้ เค้าอยากให้เราเล่นไลน์ เล่นเฟซ เวลาข่าวสารบ้านเมืองจะได้รู้ ...บางครั้งเค้าว่างก็มีสอนนะ” (ป้าดอน อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีการไปเลือกซื้อด้วยตนเอง โดยใช้การสอบถามจากบุคคล ที่สนิทก่อนตัดสินใจซื้อ รวมทั้งโปรโมชั่นราคาเครื่องก่อนตัดสินใจซื้อ

“ซื้อเอง...ตัดสินใจเอง ลูกหลานไม่ได้พาไปซื้อ...ถามพ่อค้าเค้าบอกเอาแบบนี้ ดีกว่า” (ป้าเมือง อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“ถามหาความรู้ก่อน กับญาติพี่น้องกับเพื่อนฝูงก่อน เริ่มจะเป็นแอนดรอยกัน พอแอนดรอยเล่นไป ๆ มันไม่เสถียร...หลังจากนั้นเปลี่ยนเป็นไอโฟน ไอแพด (ซื้อเอง)” (ป้าหมวย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ช่วงนั้นมันลดราคามันมีโปรโมชั่นก็เลยซื้อ” (ลุงโตอายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.3 การเรียนรู้เทคโนโลยี

ผู้สูงอายุจะเรียนรู้วิธีการใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟน คำสั่ง รายการใช้งาน แอปพลิเคชันต่าง ๆ รวมทั้งการสมัครแอปพลิเคชัน เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก โดยการสอบถามลูก หลาน หรือหลานข้างบ้านในการใช้

“มีบ้างจะหลาน แต่หลานก็ไม่ได้อยู่ด้วย เวลาเค้ามาดูไม่เข้าใจก็ถามเค้า” (ป้าสมพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ถามหลาน หลานคนที่เข้าโรงเรียนมันใช้ได้หมด มันเล่นได้หมดทุกอย่าง ถามมัน มันก็ทำให้ มันก็บอกมันก็สอน...ทำคนเดียวทำเป็นแต่ที่จำได้ อันที่จำไม่ได้ต้องเรียกหลานมาทำให้ หลานมันเก่ง” (ป้าไสว อายุ 67 ปี, สัมภาษณ์)

“หลานสอนให้ครับ ตอนนั้นลูกยังไม่ได้อยู่ หลานอยู่บ้านใกล้ ๆ กันครับ...สอนวิธีรับวิธีตอบรับการใช้การถามเป็นใจ” (ลุงแอต อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์)

“ให้หลานข้างบ้านทำให้ สมัครให้(สมัครไอดีไลน์)” (ป้าพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ลูกอยู่ต่างประเทศ แม่ไลน์อย่างงี้กดอย่างงั้นแม่ ลูกคุ้ยมาเปิดลำโพงเปิดกล้อง” (ป้าพิศ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“แรก ๆ ก็ลูกค่ะ ลูกจะสอนให้ ถามลูกบ้างถามหลานบ้าง” (ป้ามน อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ให้หลานมันสอน มีหลานอยู่ อยู่ป่อ 5 ทำแบบนี้ ๆ ให้หลานสอนให้” (ป้าเมือง อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“มีลูกสอนให้ เวลาจะเข้าอะไรลูกจะเป็นคนทำให้ แล้วลูกจะเป็นคนดู” (ป้าพิศ อายุ 75 ปี, สัมภาษณ์)

“ลูกบอกแม่อยากดูหนังเค้าบอกกดตรงนั้นตรงนี้...เดี๋ยวนี้คล่องแล้ว เล่นไลน์กดไลน์” (ป้าจื้อ อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)

“ลูกสาวสอน เริ่มแรกแบบตัวต่อตัวค่ะ ให้กดยังงั้นยังงี้ให้พินตัวนั้นตัวนี้ค่ะ” (ป้าเพ็ญ อายุ 71 ปี, สัมภาษณ์)

“ตัวไลน์เล่นเองได้อยู่ แต่เฟซดู ๆ แต่เข้าไม่เป็นไม่ค่อยเข้า...ลูกสมัครให้เริ่มแรกก็ลูกหมดแหละครับ” (ลุงแอต อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“เฟซบุ๊กบางทีมีงานก็ใช้ ที่ใช้เป็นเพราะลูกสอนนี่แหละ” (ลุงประเมศ อายุ 64 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีการถามบุคคลรอบข้างอาทิ เพื่อนฝูง หรือรุ่นน้องที่ชำนาญเทคโนโลยีสมัยที่ตนเองทำงานด้วยกัน หรือพระสงฆ์ที่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยี

“จริง ๆ เราเริ่มหัด เริ่มแรกถามยุ่งยากไหม มันก็มีบ้างบางครั้ง แต่ว่าผมดูเวลาเราศึกษามันต้องเป็นสเต็ป เราศึกษาไปแล้วนี่เราติดไปแล้วเราสามารถถามน้อง ๆ เหล่านี้ ให้สอนเราได้...เพราะสิ่งที่เริ่มมาศึกษา เพราะเกี่ยวข้องกับการที่เราทำงาน ตรงนี้ต้องมาศึกษา เราต้องถามเด็กรุ่นใหม่รุ่นน้อง การศึกษานี้เราจะอายุไม่ได้เนะครับ ไม่ใช่เราอยู่สูงกว่าเค้าเราอยากได้ความรู้จากเค้า เราลดตัวไม่ได้ มันไม่ใช่” (ลุงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ให้น้องเค้าสอน ให้คนที่หน่วยงานเค้าสอน...ใช้ค้นหาข้อมูลเรื่องที่เกี่ยวข้องกับที่ทำงานเรา อย่างอยู่ในหน่วยงานสหกรณ์ก็หาข้อมูลเกี่ยวกับสหกรณ์” (ป้ายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“น้อง ๆ ในที่ทำงานช่วยกันสอน...ก็ถามเค้า ก็ดูก็เกลบบ้างอะไรบ้างหากันเองมั้ง” (ป้าหมวย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“คนที่สอนผมจริง ๆ คือพระภิกษุเจ้าอาวาส...สอนในการใช้งานเวิร์ด เอกซ์เซล พาเวอร์พอย...ผมไปรู้ว่าท่านเก่ง จัดการคอมพิวเตอร์ได้ครบวงจร มีคอม ฯ หลายเครื่องด้วย ผมไปอาศัยไปถาม มีปัญหาที่โทรถาม” (ลุงชัย อายุ 70 ปี, สัมภาษณ์)

รวมไปจนถึงภรรยาที่ใช้ด้วยกัน ขณะเดียวกันบางส่วนใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการลองผิดลองถูกจากเทคโนโลยีจนเกิดความคล่องแคล่วและเคยชิน

“ผมเริ่มใช้โปรแกรมจุฬาเลย ก่อนที่ไม่โครซอฟต์เวิร์ดเข้ามา ไอสิ่งที่ดีติดมากับไมโครซอฟต์เล่นได้หมด ไม่ว่าจะเป็นพิมพ์งานทั่วไป เอกซ์เซล ตัดแต่งรูปทั่วไป ตัดต่อวิดีโอ ที่มันอยู่ในเครื่องจะเล่นได้หมด...ช่วงหลัง(สมาร์ตโฟน)เล่นได้หมด” (ลุงโตอายุ 70 ปี, สัมภาษณ์)

“เริ่มแต่เปิดปิด รับแล้วก็ส่ง แล้วก็บันทึก ถ่ายรูปแล้วก็อัด” (ป้าปี่ อายุ 77 ปี, สัมภาษณ์)

“เรียนรู้ตนเอง เพราะตอนไอโฟนเข้ามาใช้ใหม่ ไอโฟนมาสามารถเล่นไลน์มาเลย เข้าศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง...บางตัวมีปัญหาที่จะศึกษาลูก” (ลุงไพโรจน์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ส่วนมากเรียนรู้จากเพื่อนฝูงกันเองบ้าง บางทีไม่เข้าใจก็ถามลูกบ้าง...เวลาสมัครเราก็อ่านเค้าสอนเราแล้วเราก็อ่านเองได้” (ป้าแจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“แฟนผมภรรยาเค้าสอนให้ การใช้ทุกอย่างส่วนมากภรรยาครับเค้าเก่งกว่าเรา”
(ลุงหวิน อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.4 ความซับซ้อนยุ่งยากของเทคโนโลยี

ผลการสัมภาษณ์สะท้อนว่า ผู้สูงอายุยังมีความสับสนในเรื่องของฟังก์ชันในแอปพลิเคชัน เช่น การเข้าสมัครต้องใส่รหัสในการเข้า ซึ่งทำให้สับสนหรือลืมได้ง่ายโดยมองว่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก ทั้งนี้เพราะไม่มีความชำนาญหรือความถนัด

“บางครั้งก็ไม่ว่าจะไปตรงไหน...ก็แต่พิมพ์อันนั้นไปแล้ว มันไม่ขึ้นมาไม่รู้จะไปตรงไหน ก็กดหาเรื่อย ๆ ไปเห็นยูทูปก็ไปกดยูทูป” (ป้าพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“เทคนิคอะไรนี่แหละ เพราะไม่ค่อยจำ...ได้บางอย่าง ที่มันจำไม่ได้มันก็ไม่ได้”
(ป้าดอน อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“พอสมควรนะ จริง ๆ ไม่ค่อยเข้าใจเท่าไร คือจะไม่ได้ใช้ตรงนี้ได้มากเท่าไร” (ป้าแจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“เฟซบุ๊กยุ่งยากกว่า ภูเกิลแบบพิมพ์ปุ๊บมันจะได้เลย แบบเฟซบุ๊กแบบมันต้องลงทะเบียนยุ่งยากหลายเรื่อง” (ลุงสุรัฐ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“อีเมลยุ่งยากแบบว่าเราจำไม่ได้นะว่าเราใส่รหัสอะไรไป” (ลุงประเมศ อายุ 64 ปี, สัมภาษณ์)

“เฟซบุ๊ก คือยังไม่เข้าถึงมันถนัดผมเล่นไม่เป็น เป็นแต่แค่เปิดดูแค่นั้นเอง เพราะยังไม่มีใครสอนผมด้วย” (ลุงชัย อายุ 70 ปี, สัมภาษณ์)

“แรก ๆ ก็ยากอยู่แต่ตอนนี้ก็ได้...แต่บางอันก็ไม่ได้ อย่างบางอันที่มันเป็นรูปอยู่ไลน์ที่เลือกหลาย ๆ อันส่งรูปเยอะอัลบั้ม ยังสร้างไม่ค่อยเป็นนะ มันไม่ยากแต่ก็ไม่ได้” (ป้ายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“เริ่มแรกก็ยุ่งยากนะคะ แต่พอเล่นไป ๆ มันสนุกมากกว่า...เริ่มแรกจะเป็นการทำงานอย่างเอ็กซ์เซลทำไม่เป็น จะรู้สึกมันยุ่งยากในการทำ แต่พอใช้ไป ๆ แล้วคือความรู้ในนั้นมันเยอะนะ” (ป้าหมว ย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“แรก ๆ ซับซ้อนอยู่ค่ะเพราะเราทำไม่เป็น ตอนเราทำเป็นมันก็รู้สึกจะง่าย” (ป้ามน อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“แรก ๆ ก็ยาก พอเราใช้ไปหน่อยก็ศึกษาไปเรื่อย ๆ ใช้อย่างไรก็ได้ เป็นง่าย” (ลุงแอด อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์)

“ส่วนมากเราจะใช้โปรแกรมที่เราจำเป็น (ไลน์) ที่เราเล่นเราดูก็จะใช้ตรงนั้น”
(ลุงไพโรจน์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

ในขณะที่ผู้สูงอายุอีกกลุ่มมองว่าไม่ยุ่งยากเพราะมีความคุ้นเคยหรือเคยชินกับตัวแอปพลิเคชันที่ใช้ประจำ ๆ แต่หากไม่เข้าใจก็จะถามลูกเป็นตัวช่วย

“ไม่ค่อยยุ่งยากหรอก...กดตรงนี้นั่นก็คุยกันได้แล้ว” (ป้าไสว อายุ 67 ปี, สัมภาษณ์)

“ไม่มีสำหรับเรา หากมีปัญหาลูกเราจะดูให้ ลูกเราดูแล” (ป้าพัด อายุ 75 ปี, สัมภาษณ์)

“ก็ไลน์กับลูกกับเพื่อน ๆ มันก็ไม่ยาก...เราทำเท่าที่เราทำได้” (ป้าอุบล อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“ตั้งแต่เล่นมาก็ไม่เคยเจออุปสรรคเลย ถ้าเป็นไอโฟนนะ เพราะแต่ละคนถนัดไม่เหมือนกัน บางคนก็ถนัดซิมซุงหรือหลายอย่าง แต่ถนัดไอโฟน” (ลุงวิเชียร อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)

“ไม่ยุ่งยาก ดิฉันก็รู้เยอะ เราอยากรู้อะไรก็ถามไลน์คุยกับเค้า(ลูกสาว)มีธุระอะไรก็ไลน์ไป ไม่มีเลยคะทำได้หมด” (ป้าดอน อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“มันไม่ยากนะ มันปกติมันเป็นเบสิคธรรมดา...เราก็ทำตามขั้นตอน สมมติเราจะสมัครเฟซบุ๊กนะใช่ไหม มันก็มีขั้นตอนในการสมัคร สมมติเฟซบุ๊กเราถูกบล็อกเราเข้าไม่ได้แล้วก็เข้าไปแล้วก็แก้ไขในเฟซบุ๊ก เราอาจจะบอกว่าเราลืม ส่วนมากเราจะใช้คำว่าลืม แล้วเค้าก็จะบอกว่าเค้าจะส่งในแมสเสจ ส่งรหัส เราก็ยังไปเลยคือมันไม่ยากทำตามขั้นตอนที่เค้าบอกนะ” (ลุงโต อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“มันมีบ้างในบางโอกาสนะครับ อย่างแอปพลิเคชันไลน์ ปกติเราใช้อยู่ประจำแต่มีช่วงหนึ่งเวลาเราโพสต์แล้วเราลบไม่ได้ มาช่วงนี้เราก็เริ่มศึกษา ตรงไหนที่เราติดเราก็ต้องหาความรู้มาเพิ่มแล้วก็มาจัดการ อย่างเฟซบุ๊กมันมีฟังก์ชันที่เยอะมากอย่างเราใช้เราใช้ไม่หมดหรอกครับ เราใช้สิ่งที่เราใช้ประจำ ๆ บ่อย ๆ” (ลุงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.5 ทักษะ ความสามารถ และการพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยี

ผู้สูงอายุมองว่าเทคโนโลยีมีส่วนช่วยในการให้เกิดทักษะและความสามารถให้กับตนเองได้ โดยสะท้อนให้เห็นว่าการใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนช่วยเพิ่มทักษะด้านการพิมพ์ ช่วยให้การพิมพ์มีความคล่องแคล่วในการโต้ตอบ และยังช่วยในการอ่านสะกดคำภาษาไทย

“ถ้าพิมพ์ไปบ่อย ๆ ก็จะทำให้คล่องตัวหนังสือมากขึ้น แบบว่าตัวไหนอยู่จุดไหนก็จะคล่องมากขึ้น” (ป้าสมพิส อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“เราจะรู้พิมพ์คล่องขึ้นอ่านคล่องขึ้นคะ ภาษาไทยนะคะ” (ป้าเพ็ญ อายุ 71 ปี, สัมภาษณ์)

“รู้สึกจะดีขึ้นกว่าเก่านะคะ แต่ก่อนนานจะกดครั้งนึง แต่เดี๋ยวจะเร็วขึ้นค่ะ” (ป้ามน อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ผมจะยกตัวอย่าง อย่างโครงการพระราชดำริ หากเราคิดค่าเอาเอง มันจะใช้ตัวอักษรไม่ถูก หากเข้าระบบเราจะรู้ข้อความคำพูด รู้วิธีทำ” (ลุงแอต อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์)

“เหมือนบริหารนิ้ว ถ้าปกติเราไม่ใช้ตรงนี้มีมือเราก็ไม่ได้ทำอะไร แต่อันนี้เราจิ้มตัวที่มันเล็ก ๆ (แป้น)ค่ะ” (ป้าอุบล อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

อีกทั้งยังช่วยเรียนรู้ในด้านภาษาอังกฤษ ช่วยในการฝึกฝนการใช้ภาษา แม้จะไม่มีความรู้ภาษามากนัก หากได้ใช้งานบ่อย ๆ เป็นประจำจะช่วยให้เข้าใจภาษาอังกฤษง่าย ได้

“บางทีแบบว่าความรู้น้อย แบบบางทีอย่างภาษาเราสะกดอะไรไม่ค่อยเป็น เราเข้าไปดูสามารถดูแล้วรู้เลยว่าอย่างงี้ ๆ เราก็ทำได้” (ป้าแจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“สอนให้เราฉลาด มีความรู้ทั้งที่เราไม่เคยเรียนเลย ภาษาอังกฤษก็ไม่มีอะไรก็ไม่มี เป็น ปอสก็ไปจบจบแค่ปอสสาม อะไรแบบนี้ เราก็สามารถทำตรงนี้ได้ สามารถพิมพ์ไลน์ส่งไลน์ได้ตอบกันได้” (ลุงวิเชียร อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)

“อันนี้ใช้เยอะ คือเราทำเรื่องภาษา เรื่องภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ต่าง ๆ บางครั้งเราเห็นภาพกองหิน เราสงสัยมันน่าจะอยู่เมืองเก่าปัตตานีมันว่าใช้ไหม ลองพิมพ์เข้าไปดู มันบอกว่าใช่เราโอเค ก็เขียนต่อไปได้(ในกูเกิล)” (ลุงโต อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

ขณะเดียวกับผู้สูงอายุยังมองว่าตัวเทคโนโลยีสามารถทำให้พัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านต่าง ๆ ฝึกสมอง ฝึกสายตา ฝึกกล้ามเนื้อ ฝึกประสาท บริหารนิ้วมือในการพิมพ์

“ดีขึ้นมากเลยคะ ช่วยทำให้เราได้ความรู้ แล้วอีกอย่างฝึกสมอง ฝึกสายตา ฝึกกล้ามเนื้อ ฝึกประสาททุกอย่าง จากที่เราเคยกลัวเทคโนโลยีทำให้เรามีความกล้ามีความมั่นใจ” (ป้าปู อายุ 77 ปี, สัมภาษณ์)

“พัฒนาสมอง แต่ก่อนนั้นเราไม่ยากทำอะไรใช้ไหมคะ ออกจากงานแล้วไม่ต้องทำอะไรแล้ว” (ป้าอุบล อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“สมองความคิด เราได้เห็นได้รู้ว่าที่อื่นเค้าทำยังไง อย่างการเกษตร ผมชอบเกษตร เค้าปลูกอะไรเค้าใช้อะไร ใช้ปุ๋ยยังงี้” (ลุงแอต อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“พัฒนาสมองเราด้วยรู้สึกว่ามันมีความ จำ คือเรารู้สึกจำอะไรได้...แบบสะกดเลข” (ป้าพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

การใช้งานสมาร์ทโฟนบ่อย ๆ ยังช่วยให้ผู้สูงอายุได้ใช้ความคิด ได้เรียนรู้จากคนอื่น ๆ ช่วยพัฒนาทางความคิด

“พัฒนาเยอะค่ะ ด้านความคิดเราก็ได้รับ คนเดี๋ยวนี้อะไรก็โพสต์แบบมีข้ออ้างอิงนะค่ะเราก็ได้อ่านจากตัวนั้น เราก็เอามาปรับตัวได้...สมมติว่าตอนนี้เราไม่ค่อยจะสบายใจ บางคนเค้าก็โพสต์บางคนบอกไม่ไฉนนะ เราก็ต้องปรับตัวอย่างจี้ ๆ ก็ต้องค่อย ๆ ปรับตัว....เพราะตอนเกษียณแรกก็แยเหมือนกันนะ...เหมือนเราไม่มีคุณค่า เทคโนโลยีช่วยเยอะค่ะ คือจะมีข้อมูลบางส่วนที่เพื่อนคิดแล้วเพื่อนจะส่งมาให้ช่วงจังหวะนี้เป็นอย่างนี้ ๆ เราควรทำตัวอย่างจี้ ทำยังงี้บ้าง เราก็มาศึกษาตัวเองว่าเราควรไปทางไหนยังงี้ หาจุดให้ตัวเองอยู่ได้” (ป้าหมวย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุยังมองว่า ตนเองนั้นหากเทียบกับคนรุ่นอายุคราวเดียวกันที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยี ตนเองมีทักษะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีได้ดีในระดับหนึ่ง

“ป้าก็เก่งระดับหนึ่งนะ เราก็ใช้ได้ดีกว่าเพื่อน บางคนมันก็ทำไม่ได้...เค้า(เพื่อน)ก็มาถามกดยังงี้ กดอย่างจี้จำไว้นะ” (ป้าพัด อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“เราก็เก่งกว่าเค้าแหละ...เค้าไม่ใช่แต่เราใช้ บางคนเค้าไม่ใช่งี้ แต่เราใช้ใช้ใหม่เราก็เก่งกว่าเค้าสิ เพราะเรารู้อะไรโน่นเรื่องนี้เพราะเค้ายังไม่รู้เรื่องเลย บางทีเค้านัดประชุมใช้ใหม่เราก็รู้ทางนี้(ไลน์) เปิดดูว่าเค้าประชุมอะไร ทำอะไรที่ไหนทำอะไรกันบ้าง และเพื่อนไปเที่ยวไหนเรารู้หมด เพื่อนส่งมาไง คนไม่มีเค้าจะรู้ใหม่ละ เรารู้งี้” (ป้าพัก อายุ 75 ปี, สัมภาษณ์)

ทั้งนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุแต่ละคนนั้นพื้นฐานแต่ละคนมีความรู้ไม่เท่ากัน แต่หากเทียบกับเด็กและเยาวชนนั้น ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งมองว่ามองว่าสู้เด็กรุ่นใหม่ไม่ได้ เพราะเค้ามีความคล่องแคล่วมากกว่าเพราะตนเองเป็นคนลืมนง่าย

“ผมสู้เด็กรุ่นใหม่ไม่ได้หรอกครับ เพราะเด็กรุ่นใหม่เค้าจะเก่งกว่าในเรื่องของความรู้ทางด้านภาษา ในด้านทุกอย่าง เราสู้เด็กรุ่นใหม่ไม่ได้...เด็กพวกนี้เค้าเรียนรู้ไวกว่าเรา” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“เค้าเก่งกว่า เราขนาดนี้ สมองความจำไม่ได้ รุ่นหลังบางคนเก่งมากเค้าทำได้...ทำได้เบื้องต้นอย่างเดียว เข้าไปอย่างอื่นไม่ได้เพราะมันไม่จำ” (ป้าดอน อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ข้อมูลต่าง ๆ เราอาจจะไม่เก่งตรงนั้น...ไม่เหมือนเด็ก ๆ เค้าทำ เราใช้แต่ทำงาน” (ลุงประเมศ อายุ 64 ปี, สัมภาษณ์)

“ไม่เท่ากัน บางคนก็เป็น บางคนก็ไม่เป็น บางคนก็เก่ง แล้วแต่ว่าพื้นฐานของเค้า ใครมีความรู้มาก เพราะบางคนก็ไม่รู้เลย แต่บางคนเค้าก็เก่งทั้งที่วัยเดียวกัน...คือ ทำเป็นหมดทุกอย่างรู้หมดทุกอย่าง คือความรู้เค้าเยอะกว่า เค้าสามารถอ่าน แบบภาษาอังกฤษคล่อง ต้องเข้าไปกดตรงโน้นตรงนี้...ป่าวว่ามันไม่ได้เป็นอุปสรรค เท้าไร เพราะว่าทำงานด้วยกันเราช่วยกันได้ช่วยบอกกันได้ เวลาเราใช้แล้วออก ทำงานด้วยกันนะ ก็บอกกันได้ บางทีเราไม่รู้เค้าก็บอกเรา” (ป้าแจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.6 แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุ นั้น ตัวแปรสำคัญของการใช้เทคโนโลยีนั้น คือ ลูกหลาน ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้ เป็นแรงผลักดันให้เกิดการยอมรับหรือใช้เทคโนโลยีเพื่อทำการ ติดต่อสื่อสาร และใช้เพื่อต้องการความผูกพันใกล้ชิดกับลูกหลานที่อยู่ห่างไกลกัน

“ส่วนใหญ่ลูกเล่นเฟซ ก็ไปทางเฟซ...แบบว่ามีอะไร ก็ส่งไปให้ลูก คุยกับเค้า นิด ๆ หน่อย ๆ แบบให้กำลังใจเนอะ” (ป้าสมพิส อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“คิดถึงยายก็โทรไปหา มันใกล้ชิดดีอยู่ ใช้สะดวกดีอยู่...เค้า(ลูก)โทรมาช่วงเย็น ๆ เพราะตอนนี้เค้าไม่ทันตื่น (ลูกอยู่ต่างประเทศเวลาต่างกัน) สี่โมงเค้าก็โทรมา” (ป้าไสว อายุ 67 ปี, สัมภาษณ์)

“อย่างลูกแบบวันนี้ สามารถส่งไลน์ไปบอกได้ ว่าวันนี้แม่อยู่ตรงนั้น...ส่งวิดีโอคอลกับครอบครัว เพราะมีลูกอยู่ต่างประเทศ คนเล็กอยู่ต่างประเทศสหรัฐอเมริกา เวลาเค้าโทรมาเค้าจะเปิดวิดีโอคอลกันเห็นหน้าเห็นตาพูดคุยกันได้” (ป้าแจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ลูกผมอยู่กรุงเทพ ๆ คิดถึงกันวันไหนเรียกกินข้าวก็เรียกกันก็ถ่ายให้ดูสด ๆ ไปเลย” (ลุงแอ๊ด อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์)

“ลูกผมอยู่ระยอง หลานอยู่ระยอง เราดูเห็นภาพด้วย...สะดวกสบาย คือเราพูด กันได้เห็นภาพด้วย เค้าอยู่เย็นเป็นสุขเค้าไม่สบายเรารู้กันแล้วครับ เค้านอนอยู่ บนเตียงเรายังรู้เลย” (ลุงแอ๊ด อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ไลน์ที่มันเห็นหน้ากันนะแหละ...คุยทางในนี้แหละ(ไลน์) คุยกับลูกนี้แหละ ลูกอยู่ในตัวเมือง...อยากถามไรก็คุย อยากกลับบ้านไหม วันนี้จะกลับไหม” (ป้าดอน อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“อย่างหลานโทรมาหรือไลน์มาเราก็ได้คุยกับเค้าด้วย ว่าอ้วนขึ้นโตขึ้น แต่ก่อนเราไม่เคยเห็นหลาน พอเราเห็นชัดว่าหลานสมบูรณ์ดีสบายดี รู้สึกดีใจที่ มีอินเทอร์เน็ตทำให้เห็น เค้าไม่มาเราก็เห็นเค้า” (ป้าพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“อันนี้ดี พอดคิดถึงก็ได้โทรไลน์มันก็สะดวก วิดีโอคอล...กรณีไม่ได้อยู่ด้วยกันหลาน ไม่ได้อยู่ด้วยกันก็โทร” (ลุงระวี อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“เราอยากคุยกันตอนไหนเราเห็นหน้ากันได้เราเปิดวิดีโอเฟซบุ๊กค่ะ...เวลาลูกโทรมาใช่ไหมคะ เราเปิดวิดีโอเราก็จะเห็นทั้งลูกทั้งเรา” (ป้ามน อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“เราอยากเห็นหน้าก็เปิดวิดีโอ เปิดเห็นหน้ากันหน่อย ก็พูดกัน” (ป้าเมืองอายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุยังมาจากการใช้เป็นช่องทางที่ช่วยให้ได้พบปะลูกหลาน หรือญาติ หรือเพื่อนฝูงที่ไม่เจอกันนาน ส่วนใหญ่จะอาศัยกันคนละที่ อาทิ ลูกหรือหลานไปทำงานซึ่งอยู่กันคนละพื้นที่หรือต่างประเทศ หรือไปเรียนต่อจังหวัดอื่น โดยเทคโนโลยีเป็นช่องทางที่สามารถใช้ติดต่อสื่อสารและสะดวกรวดเร็ว

“เล่นไลน์เป็นหลัก ส่วนใหญ่เป็นแม่ เป็นน้อง เป็นหลานเป็นเหลนอะไรแบบงี้” (ป้ายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“ไลน์พี่น้องกันนะแหละ เป็นญาติกันนะแหละ โทรไลน์บ้างโทรธรรมดาบ้าง” (ป้าพัดอายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“คุณแม่ผมอยู่ไกล ๆ (อยู่ที่กรุงเทพฯ) ยังสั่งอาหารถึงบ้าน แบบวันนี้อยากกินอะไรก็สั่งถึงบ้านเลย...โทรสั่งได้ ทำกับข้าวให้เค้าสั่งให้ ใช้บริการประจำ” (ลุงประเมศ อายุ 64 ปี, สัมภาษณ์)

“ในญาติพี่น้อง...เพราะว่าต้นตระกูลจะอยู่ชีกอื่น ได้สัมพันธ์กับไลน์อะไรพวกนี้ เข้า ๆ ก็มีบ้างคนแก่จะมีดอกไม้...ตรงนี้นั่นดีว่าอย่าง ๆ น้อย ๆ เรายังอยู่ไม่เจ็บ ไม่ป่วยสบายดี อีกอันหนึ่งคือความห่วงใยผูกพันกันอยู่ไม่สูญหายกันไป จะดีตรงนี้ติดต่อสื่อสารได้ง่าย สมัยก่อนจะยากต้องใช้จดหมายยากมาก อันนี้ง่ายมาก” (ลุงสุรฐ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“สามารถติดต่อเพื่อนได้เยอะขึ้น จากเพื่อนที่ห่างหายกันไปนาน...คือเราไม่ได้ติดต่อกันไปนาน ไม่รู้ว่าเพื่อนอยู่ยังไง คือเสิร์ชหาข้อมูลว่าเพื่อนเค้าใช้อินเทอร์เน็ตแบบเราไหม ใช้นิตบุ๊ก ใช้อีเมลหรือใช้ข้อมูลในสื่อโซเชียลบ้างไหม ลองเข้าไปหาชื่อ...ส่วนมากในตัวมันก็จะโชว์ให้เรา” (ลุงไพโรจน์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.7 การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี/การนำไปใช้

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีทางด้านต่าง ๆ เช่น งานอดิเรกที่ตนเองสนใจ รวมไปถึงการนำไปใช้ในกิจกรรมในชุมชนของตนเอง เช่น การออกกำลังกายหรือการใช้เพลงประกอบการออกกำลังกายหรือการเต้นรำ

“งานบางตัวเราสืบทอดมาว่าเค้าเป็นยังไง เหมือนยูทูบนะพวกนี้เราจะเข้าไปถามงาน อันนี้ทำยังไง ปูนปั้นทำยังไง ดินเผาทำยังไง ก็เข้าไปถามตรงนี้” (ลุงไพโรจน์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“เราแบบทำอาหารอยากดูใช้สูตรอะไรเราก็เข้ายูทูป บางที่เราเดินทางไปไหน เราอยากดูเส้นทางเราก็เข้าไปดู...เราอยากดูเรื่องอะไรเราก็เข้าไปหา” (แจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ผมจะเก็บไว้อะไรดี ๆ จะเก็บไว้ในเฟซของผม เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างเกษตร อย่างสุขภาพ อาหาร จะดู ๆ ไว้นะครับ” (ลุงแอ๊ด อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“เริ่มแรกตอนนั้นที่ว่าสอนร้องมาตรา เราจำเพลงไม่ได้ ทำรำจำไม่ได้ เลยเปิดยูทูป (ยูทูบ) พิมพ์ข้อความนี้เข้าไปแล้วมันจะขึ้นมา” (ป้าอุบล อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“ในยูทูบจะเปิดเพลง เพราะเป็นคนเปิดเครื่องเสียงตามสายในชุมชน ก่อนเราจะพูดเราก็เปิดเพลงสมัยโบราณเพลงเก่า ๆ เราก็ใช้ในยูทูบ...เราจะฟังเพลงก็กดในยูทูบมันก็ขึ้นเราก็เปิด” (ลุงวิเชียร อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)

“ส่วนมากก็จะเป็นของโรงเรียน ของยูทูบกิจกรรมที่เราเล่นกัน อย่างยูทูบเวลาเรามีกิจกรรมพ็อน เราก็ดูหาจะทำท่าไหน แบบไหนเราจะดู...เป็นกิจกรรมของโรงเรียน” (ป้ามน อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ใช้ยูทูบประจำวันออกกำลังกายฟังเพลง...เปิดไปแล้วมันก็เห็นปุมยูทูบใช้หาคะแล้วป้าก็เข้าไปเลือก ๆ แล้วก็เลื่อนหาเอา ๆ” (ป้าเพ็ญ อายุ 71 ปี, สัมภาษณ์)

ผู้สูงอายุยังใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการทำธุรกรรมทางการเงินจากคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ธนาคาร รวมไปถึงการสั่งซื้อของออนไลน์เมื่อเจอสินค้าที่พึงพอใจ

“เป็นพวกแบงก์ต่าง ๆ นี่แหละ...ถ้าโหลดธุรกรรมเจ้าหน้าที่แบงก์เค้าแนะนำ” (ป้ายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“ทำของกรุงไทยค่ะ...เจ้าหน้าที่ เพราะเราเกษียณมานี้ยังใหม่นะ ๆ ทางแบงก์ก็บอกว่าเค้ามีตัวนี้นะ ทางแบงก์ก็จัดการให้เรา” (ป้าหมวย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ใช้ครับ กรุงไทย ออมสิน มีทหารไทยครับ ส่วนใหญ่แรก ๆ เราไม่รู้ว่เค้ามีพอถามเราให้น้องโหลดให้ ให้เจ้าหน้าที่ของธนาคาร แล้วก็วิธีการใช้เราก็ถามเจ้าหน้าที่ว่าตรงไหนเราใช้ได้บ้าง คือฟังก์ชันมันมีเยอะ แต่เราใช้มากที่สุด คือโอน

เงิน ดยอด เช็คยอดรายการ โอนเงินเข้าเงินออก” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ธนาคารเค้าแนะนำว่าโอนเงินบ่อยไหม เราบอกพอสมควร เค้าบอกว่าทำตัวนี้ไหมละ จะได้ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ปากี่ว่าดีเหมือนกัน เวลาเราโอนเงินไม่ต้องวิ่งไปธนาคาร มาโอนที่ ยี่ห้าบาทยี่สิบบาท ถ้าโอนในนี้ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ทำละไม่เสียตั้งก็เลยทำ” (ป้าแจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“เมื่อไม่สบายตอนเป็นตับอักเสบบ...ดูในเพจเลยครับ เราคุยกับเค้า เค้าโทรมา เค้าบอกเป็นหมอ แบบคุณตาเป็นไร เป็นนานยัง ผมไปอัลตราซาวด์ไปแล้วหมอบอกเป็นตับอักเสบริ้ร้ง เค้าก็ให้บอกลองดูก่อนนะ...จ่ายที่ปลายทางครับ ผมกลัวนะครับ แต่ตอนนั้นไม่สบายจริง ๆ” (ลุงแอ๊ด อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ซื้ออะ ไม่บ่อยเท่าไร...ส่วนมากเค้าจะไลฟ์สด จะซื้อแบบนั้น เราชอบใจก็กด CF ไป...ถ้าป่าซื้อของแบบนี้ป่าไม่ใช่เรียส คือจะไม่คิดมากเพราะมันตรงไม่ตรง คือเราพอใจแล้ว แต่ที่ทำมาทั้งหมดยังไม่เคยโดน ไม่เคยเจอปัญหาแบบนี้ สิ่งไรไปก็ได้ตลอด...ดูแล้วไม่ได้ตัดสินใจเลยนะ จะดูหลายรอบ เปิดแล้วเจอ ๆ แล้วถึงจะตัดสินใจ แบบโอเคไหม ส่งมาแล้วมันโอเคไหม...เปิดในเฟซบุ๊กมันจะขึ้นมาเองหลาย ๆ เจ้า เราดูไปเรื่อย ๆ เราสนใจเจ้านี้เราจะกดไปที่ส่วนตัวของเค้าติดตามข้อความของเค้า ป้าชอบ CF พวกผ้าไหมออกแบบเรียบร้อย พุดช้ำ ๆ” (ป้าแจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ก็บางทีมันขึ้นทางแมสเซนเจอร์ ในเฟซบุ๊ก บางทีเราสนใจอยู่...เราต้องการตัวนี้เข้ามา มันแปลกใหม่เลยซื้อดูมันไม่ถึงพัน...ดูที่เค้าสาธิตนะ ก็พอรู้ว่ามันใช้ได้ตรงกับความคิดที่เรา ตัวนี้เราอยากทำ” (ลุงโต อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“ก็เคยซื้อบ้าง เป็นของใช้ ซื้อพวกเครื่องอุปกรณ์เกษตรก็มี” (ลุงสุรัฐ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“เคยซื้อ ส่วนใหญ่เครื่องมือเครื่องมือที่เราทำงาน” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ซื้อเครื่องไฟฟ้าครับ แล้วเก็บเงินปลายทาง แบบเค้าฟรีเซนต์ให้เราชัดเจนดีก็ซื้อ” (ลุงประเมศ อายุ 64 ปี, สัมภาษณ์)

ในขณะที่ผู้สูงอายุบางส่วนมองว่าการทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์หรือซื้อสินค้าออนไลน์นั้นมีความเสี่ยง จึงยังไม่กล้าทำเพราะกลัวโดนหลอก

“ไม่ได้ทำ ไม่กล้าทำ ดูจากเพจ มันมีการโจรกรรมข้อมูลเลยไม่ทำแล้ว” (ลุงไพโรจน์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ผมไม่ซื้อผมไม่ชอบ กลัวมันไม่ตรง...แถวบ้านมันส่งมามันไม่เหมือนตอนพูด”
(ลุงแอ๊ด อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามการติดต่อเพื่อนฝูงโดยไลฟ์สดในโอกาสที่เจอเพื่อน ถ่ายรูปและโพสต์ภาพส่งข้อความหากัน ก็ถือเป็นอีกหนึ่งการนำเทคโนโลยีมาใช้ของผู้สูงอายุ

“อย่างไลฟ์สดเราสนุกสนานกับเพื่อนฝูงเลี้ยงรุ่นผมก็ไลฟ์สด...คืออย่างให้เพื่อนรู้เท่านั้นเอง หากใช้ขายของเราพูดไม่เก่ง” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“เป็นคนชอบถ่ายรูป ไปร่วมงานประชุมแล้วถ่ายรูปกันแล้ว โพสต์ลงไปเลย” (ลุงไพโรจน์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ส่วนมากจะโพสต์ และการแชร์ข้อมูล พอเราได้ข้อมูลและเราก็แชร์” (ลุงระวี อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ภาพเป็นการไปเที่ยว สาธารณะทั่วไปให้เพื่อนรู้...หรือบางทีเราไปเที่ยวไหนไปทำบุญไหว้พระให้เพื่อนในกลุ่มตัว” (ป้าแจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“คือบางทีเพื่อนส่งดอกไม้มาเราก็ส่งดอกไม้ไป(แอปพลิเคชันไลน์)” (ป้าพัด อายุ 75 ปี, สัมภาษณ์)

“โพสต์เกี่ยวกับผลงานในสวนที่ทำตรงนั้น เป็นรูปบ้าง ส่วนมากจะเป็นภาพ” (ลุงสุรัฐ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุได้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีทางด้านสุขภาพ โดยใช้ในการค้นหาจาก กูเกิล หรือยูทูบ หรือการได้รับข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพทางแอปพลิเคชันไลน์ในเรื่องที่ตนเองสนใจ

“ถ้ามันมีอะไรก็แวะผ่านไป แล้วก็กินเพื่อสุขภาพก็แวะดู ก็อ่านจ้ะ” (ป้าสมพิส อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“อย่างข้อมูลสุขภาพ อาหารการกิน อย่างเค้บบอก(หมอหรือผู้เชี่ยวชาญ) ว่าไม่กินหวานไม่กินมัน เราก็พอรู้ ก็กินผักกินผลไม้ เราก็เข้าดูแล้วก็ผ่านไป” (ป้ายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“หาแบบ เป็นตัวยาสมุนไพรหาดู...สมุนไพรประเภทพืชขึ้นนั่นแหละ” (ป้าพัด อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“แบบบางทีจะดูเรื่องที่เราเกิดอะไร เอ๊ะเรารู้สึกโรคแบบงี้สาเหตุอะไรนะ เราเข้าไปหาข้อมูลว่ามันเกิดจากสาเหตุอะไร” (แจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“เราจะดูแลสุขภาพยังไง ทำยังไงถึงร่างกายแข็งแรง เราจะดูในยูทูบมันจะออกมาหมดเลย” (ป้าพัดอายุ 75 ปี, สัมภาษณ์)

“ดูในกูเกิลค่ะ เวลาช่วงที่เรารู้สึกเราไม่สบาย เราจะเปิดดู...แล้วก็ยาที่ให้มาก็คือยาอะไร มีสารที่เราแพ้ไหม กินต่อเนื่องแล้วจะเป็นยังไง” (ป้าหมวย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“บางทีเล่นไลน์ เค้าก็แชร์มาเราก็ค้นดูต่อทางอินเทอร์เน็ต...ยาอะไรพวกนี้บางคนเค้าบอกว่า คนเป็นโรคเก๊าท์อันนี้ห้าม เราอยากรู้เลยค้นดูไปหาเพิ่มเติมในกูเกิล” (ลุงโต อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“อย่างเราปวดหรือเจ็บตรงไหนนี่เราอยากรู้มันเป็นอย่างไง เราก็เข้าไปดูได้ว่าอย่างกูเกิลมันช่วยเราได้เยอะ” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

อีกทั้งยังใช้ในเรื่องของความบันเทิง อาทิ การดูหนังฟังเพลงที่ตนเองชื่นชอบการ

ดูข่าวสารและฟังธรรมะ

“ค้นหาอยากอะไรก็พิมพ์ลงไป...กดตัวนี้ก็พิมพ์หนังสือค้นหาจากตัวนี้จะ (กูเกิล)” หาไปค้นหาไปเรื่อย ๆ แบบตัวเอง อยากรู้อะไรก็ค้นหา อย่างเช่นอยากฟังเพลงอยากดูข่าว” (สมพิส อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“เพลงของต่างชาติค่ะ คือเค้าเล่นโซโลจะมีอยู่คนนึงผู้ชายหล่อ(จำชื่อไม่ได้) ชอบเพลงเวลาเค้าเล่น...ก็กดติดตามเพื่อนเค้าแชร์มาก็กดติดตาม” (ป้าหมวย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“หาความรู้ เรื่องราวต่าง ๆ ที่เราอยากรู้ เช่น คนตรี เปิดเพลงค้นหาเนื้อเพลง ค้นหาโน้ตเพลง...บางทีเราเข้าไปกูเกิลแล้วมันก็เข้าไปออกยูทูปด้วยมันลิงก์กัน” (ลุงชัย อายุ 70 ปี, สัมภาษณ์)

“ดูหนังฟังเพลง ผ่านยูทูป...ผมดูเพลงฟังแต่เพลง...กดเข้าไปมันก็มี” (ลุงแอต อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์)

“ป้าใช้ดูหนัง ดูย้อนหลัง” (ป้าจ้อย อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)

“ส่วนใหญ่ที่ชอบมากที่ว็อนไลน์ช่อง 34 มันเกี่ยวกับบ้านและสวนการตกแต่งบ้าน บ้านและสวน ในอินเทอร์เน็ต...ดูหนังฟังเพลง สถานที่ท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ ตอนนี้อยู่ประวัติของบนโลกนี้” (ป้ายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“ชอบร้องเพลงเปิดขึ้นมาก็เข้าเพลงเลย(ยูทูป)...เพลงมันก็ขึ้นเพราะยายชอบร้องเพลง...สองสามเพลงนี้แหละ บางทีก็สวดมนต์ เปิดธรรมะด้วย บางทีก็ดูมวยบ้าง...อยากดูอะไรก็พิมพ์ ว่าอยากได้เพลง มันก็ขึ้นมาให้” (ป้าเมือง อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“ฟังเพลง ฟังธรรมะอย่างจ๋า กัดคันไปคันหา(ยูทูบ)...บางทีก็ลูก ๆ ส่งมาอันนี้ดี เค้าส่งมาจากไลน์ส่งเข้ามา...คือขายของเปิดทั้งไว้เปิดธรรมะฟังเทศน์ฟังธรรมเปิดทั้งไว้เลย ฟังให้มันจบเอง ไม่ได้ทำอะไร งานมันเยอะ” (ป้าพิศ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ยูทูบด้วยฟังเพลง ฟังธรรมะเท่านั้นแหละ” (ป้าพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ช่วงหลังนี้ดูบ่อยจะเกี่ยวศาสนานะ ที่ขึ้นมามากๆ พอเราเลิร์ชเข้าไปมันขึ้นมาเองนะเกี่ยวกับพระนะ อยู่ในยูทูบ...มันรู้มันขึ้นมาเองนะ” (ลุงสุรัฐ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

ในขณะที่เดียวกันผู้สูงอายุยังมีการใช้ในแง่ของการผลิตงานเนื้อหาที่ตนเองเชี่ยวชาญโดยลงเผยแพร่ผ่านยูทูบ หรือเฟซบุ๊ก

“ผมจะผลิตสื่อของกระทรวงวัฒนธรรม แล้วเป็นศิลปินพื้นบ้านผมจะทำผลิตสื่อพวกหนังตะลุง พวกโนราห์ที่เกี่ยวกับหักประกันสุขภาพ ทุกอย่างที่ทำผมจะอัปขึ้นยูทูบหมด...ผมทำกิจกรรมก็จะเซฟไว้ในเฟซบุ๊ก ผมมีกิจกรรม ผมจะจัดมหกรรมหนังตะลุงอาเซียนผมก็จะส่งในเฟซบุ๊กเลย...บางเรื่องผมเออลิงก์มาจากยูทูบเฟซบุ๊ก” (ลุงโต อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

รวมถึงมีการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการทำงาน เช่น ส่งเอกสารสำคัญทางแอปพลิเคชันไลน์ หรือการตัดต่อวิดีโอ หรือรูปภาพ ทั้งนี้ผู้สูงอายุบางส่วนยังมีการใช้ในการติดต่อธุรกิจของตนเองโดยการสร้างเพจของตนเองเพื่อให้ลูกค้าได้เข้ามาชมสินค้าของตน

“ใช้สองอย่าง (พีซี มือถือ) บางทีการส่งเอกสารยาว ๆ ผมส่งทางไลน์ด้วย แต่ใช้มือถือเข้าไลน์” (ลุงชัย อายุ 70 ปี, สัมภาษณ์)

“พิมพ์งานทั่วไป เอ็กซ์เซล ตัดแต่งรูปทั่วไป ตัดต่อวิดีโอ ที่มันอยู่ในเครื่องจะเล่นได้หมด...ช่วงหลัง(สมาร์ตโฟน)เล่นได้หมด” (ลุงโต อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“บางครั้งในเฟซบุ๊กนี้ บางครั้งมีลักษณะหาเพื่อน อย่างน้อย เราต้องคิดว่าเวลาเราสร้างเพจขึ้นมา คือผมคิดว่าไม่อยากเสียเงินในการโฆษณาในเรื่องของเฟซบุ๊กเรื่องของแฟนเพจ....ผมใช้เฟซบุ๊กเป็นตัวเริ่มในการที่จะหาเพื่อน เราก็ต้องดูว่ากลุ่มเป้าหมายจะอยู่ยังไงเราก็ตอบเป็นเพื่อนกับเค้า แล้วดึงเค้าเข้ามาในเพจ” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ถ้าไม่มีสื่อตัวนี้ อย่างลุงเป็นนายหน้าค้าที่ดิน ถ้าไม่มีสื่อตัวนี้ดันเลย ถ้ามีสื่อตัวนี้จะคล่องใจ...บางทีนายทุนต้องการที่เค้าโทรหาลุง ถ้ามึงตรงนี้ราคาเท่านี้อยู่ตรงไหนช่วยแชร์สถานที่ให้ที่ เราก็กดแชร์ให้เราก็กดดูถูกเกิดดู เค้าก็สามารถรู้ตำแหน่งแผนที่ คือมันคล่องตัวกว่ากันเยอะ” (ลุงวิเชียร อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.8 ปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคการใช้เทคโนโลยี

สำหรับปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีนั้น ส่วนหนึ่งมาจากปัญหาทางด้านร่างกายหากใช้นานเกินไป ไม่ว่าจะเป็นอาการปวดต้นคอหรือปวดสายตา

“ปวดเข่าตาแล้วก็ตามองมาก ๆ จะปวดตาน้ำตาจะไหล” (ป้าสมพิส อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ถ้าใช้นาน ๆ รู้สึกบางทีน้ำจะอันตรายสายตานั้นเพราะตัวมันเล็ก” (ลุงสุรัฐ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ถ้าคุณใช้พวกนี้นาน ๆ สายตาจะเริ่มไม่ดี...มีครับ สายตามัน เดี่ยวนี้ใช้ผมต้องใส่แว่น เพราะผมใช้นาน ๆ จากการที่ดู ๆ มานะ ส่วนใหญ่จะปวดต้นคอ ถ้าเพ็งบ่อย ๆ นาน ๆ มันไม่เป็นผลดีต่อตัวเอง” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“คิดว่าสายตา มันแสบ ๆ ร้อน ๆ แบบนี้เราก็เลิกเล่น” (ป้าพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

ในขณะที่ผู้สูงอายุอีกส่วนมองว่าความจำตนเองหลงลืมง่าย ๆ ยากต่อการจดจำ เนื่องจากไม่ค่อยมีเวลาใช้บ่อยจนเกิดการลืม ทั้งนี้ก็มาจากความซับซ้อนและความยุ่งยากจากเทคโนโลยี

“อุปสรรคคือยายไม่รู้ไม่ค่อยเข้าใจนี้แหละ ยายไม่ค่อยเข้าใจ ยายลืม” (ป้าไสว อายุ 67 ปี, สัมภาษณ์)

“มันยากที่เราจะใช้ ก็มันไม่ค่อยจำนะ...มันต้องใส่รหัสทุกวันนะ บางที่เราไม่ใส่รหัสมันก็ทำไม่ได้” (ลุงดอน อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“เป็นคนลืม...ส่วนมากแบบเป็นอย่างนี้...เราจะกดอะไร มันไม่เข้าใจ” (ลุงหวิน อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“สำหรับผมความจำไม่ดี ลืมง่าย อีกอย่างนี้เวลาใช้กับมันไม่ค่อยมี...คือผมค้าขายไม่มีเวลา ตอนเย็นปิดบ้านปิดช่องจะได้ดู” (ลุงแอต อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์)

“คือไม่ค่อยได้เล่น ชินเรียนรู้แล้วก็ไม่ค่อยได้ปฏิบัติมันก็ลืม ถ้าทำบ่อย ๆ มันจะชิน...คือผมลืม ลืมว่าจะเข้ายังไงเน้อ” (ลุงแอต อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“คือทำตัวให้เรียนรู้ลำบาก คือ มันมีความรู้สึกลายกอยู่นะกับการใช้เทคโนโลยี” (ป้ายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“คือรู้ไม่รอบรู้ไม่ลึกในหลาย ๆ เรื่องของวิธีการใช้เท่านั้นเอง...ถ้าจะใช้ต้องศึกษากันอีกหลายเรื่อง” (ลุงชัย อายุ 70 ปี, สัมภาษณ์)

“เวลามันเต็ม (ชื่อเมมโมรีการ์ดโทรศัพท์) ตอนเต็ม ถามลูกว่าทำไมมันช้า ลูกบอกข้อมูลมันเต็ม” (ป้าจื้อ อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคก็คือสัญญาณ ปัจจัยทางด้านสัญญาณไม่ดี/ ไม่เสถียร เช่นเครือข่ายที่ใช้บริการแถวบ้านมีความช้า หรือสัญญาณเข้าไม่ถึงถึงในเขตบ้านตนเอง โดยที่ผู้สูงอายุบางคนใช้วิธีเลือกให้ผู้ให้บริการสองค่ายสลับกัน กล่าวคือหากไม่มีสัญญาณก็จะสลับใช้อีกค่ายหนึ่งทดแทน รวมถึงผู้สูงอายุบางคนนั้นพื้นที่บ้านของตนเองอยู่ห่างไกลจากการติดตั้งเสาสัญญาณ อินเทอร์เน็ตทำให้บริษัทผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตไม่คุ้มกับการลงทุนในการตั้งเสาเครือข่าย และขณะเดียวกันยังพบว่าโครงการเน็ตประชารัฐยังไม่สามารถครอบคลุมได้ทุกพื้นที่โดยจำกัดให้อินเทอร์เน็ตหมู่บ้านละ 3 หลังเท่านั้น ทำให้ตนไม่สามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้

“เน็ตไม่เสถียร คือบางทีเราจะคุ้มกันไปไหนแล้วนี่อะไรแบบนี้ กว่าเค้าจะมาแก้ไข...การแก้ไข โทรมไปหาศูนย์ให้ศูนย์มาแก้ไข” (ปายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“ถ้าราคาหำร่อยจะเร็ว (ราคาอินเทอร์เน็ตที่จ่าย)...บางยี่ห้อมันจะหมุน(สัญญาณ) ไม่ไปไหนเลย” (ป๋ามน อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“เน็ตล่มติดขัดบางครั้งทำให้เราหงุดหงิด เพราะเราอยู่กับมันมานาน เราใช้มันทุกวัน มันเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่อยู่กับเรา ถ้าหากเราขาดอะไรไปการทำงานมันสะดุด” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“อุปสรรคก็สัญญาณไม่ค่อยดี...สัญญาณรับส่งยังไม่กว้างขวางสัญญาณไม่ค่อยดี” (ลุงไพโรจน์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“เมื่อก่อนใช้ เอไอเอส แล้วมาก็ดีแทค แล้วเปลี่ยนมาเป็นทรูมูฟ...เพราะตรงแถวบ้านมัน ทีแรกเลยเอไอเอสมันดี เลยบ้านมาสามกิโลเอไอเอสบอด บอดปั๊บวิ่งมา ห้ากิโลเอไอเอสมี ทีนี้ช่วงที่เรากำลังขับรถอยู่พอดีมีงานสำคัญมันหลุด เราก็ดูติดต่อไม่ได้ มันทำให้งานที่เราสานขาดต่อเนื่อง...ลุงเลยเปลี่ยนดีแทค ใช้ดีมาระยะหนึ่ง ใช้ไปมาแถวบ้านบอดอีก หลานบอกว่าใช้ทรูจะไวเลยเปลี่ยนทรูได้ประมาณห้าหกปีละ” (ลุงวิเชียร อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)

“ที่เค้าอยู่ใกล้ ๆ เค้าใช้ฟรีได้ (เน็ตประชารัฐ) อย่างป้าอยู่ไกลใช้ไม่ได้ อาศัยน้องใช้ของเอกชน...หลานเค้าใส่รหัสให้ เฉพาะไวไฟในบ้านออกไปข้างนอก อินเทอร์เน็ตไม่มีแล้ว” (ป้าพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“บางทีเรื่องการใช้คลื่นต่าง ๆ มันไม่สะดวกสะดวก...เราไปเสียเน็ตแพง ๆ นี่นะหลายดั่งค์เหมือนกัน เดือนนึงสี่ห้าร้อยนะ...เล่นมันไม่ค่อยสะดวกเท่าไร...ไวไฟไม่ได้ติด เพราะตอนนี้อายุจะติด แต่มันต้องมีสาย เค้าบอกข้ามคลองก็ไม่ได้ก็เลยไม่ได้ เราไม่มีคู่สาย พอย้ายข้างมาตรงนี้ไม่จำเป็นก็ใช้มือถือดีแทค” (ลุงสุรัฐ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ไม่มีครับ อยู่นอกเมือง เขตของผมประมาณห่างสองกิโลมันลำบาก บ้านผมไม่ได้ติดเน็ตครับ...คือเน็ตเข้าไม่ได้ครับ คือลูกทำงานราชการเค้าอยากได้ แต่เค้าทำไม่ได้ครับ เพราะสายมันห่างไป...มันเป็นทุ้งนาระครับ” (ลุงแอ๊ด อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

อีกทั้งผู้สูงอายุยังมองอีกว่าผู้เด็กหรือเยาวชนไม่ได้ ทั้งนี้เพราะอายุนั้นเริ่มเยอะขึ้น ยังมีปัจจัยทางด้านภาษาอังกฤษที่เป็นอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีอีกเช่นกันเพราะแอปพลิเคชันบางอันก็ใช้ภาษาอังกฤษ

“เราจะกลายเป็นคนมีอายุ แล้วก็เด็กมันได้...เด็กมันได้อยู่แล้ว เด็กตัวน้อย ๆ มันได้กว่าเราอีก” (ป้ายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“เด็กรุ่นใหม่เค้าจะเก่งกว่าในเรื่องของความรู้ทางด้านภาษา ในด้านทุกอย่างเราผู้เด็กรุ่นใหม่ไม่ได้...เด็กพวกนี้เค้าเรียนรู้ไวกว่าเรา” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ภาษาอังกฤษเราไม่เก่ง...เราใช้โทรศัพท์อีกตัวหา กูเกิลทรานสเลท (google translate) มันจะมีตัวกูเกิลแปลภาษานะคะ ตัวนี้มันจะเป็นภาษาอังกฤษเยอะใช่ไหมคะ ก็อาจจะจุดที่เราไม่ค่อยเข้าใจ ประโยคนี้ตัวนี้เราก็ไปจ่อไปถ่ายรูปออกมาเค้าก็จะแปลออกมาตัวที่เราไม่เข้าใจ” (ป้าหมวย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

รวมถึงปัญหาเรื่องตัวอักษรหรือตัวพิมพ์ที่มีขนาดเล็กจนเกินไปก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการใช้งานเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ

“ป้ามีปัญหาทางการพิมพ์ ไม่ใช่สะกดไม่เป็นแต่เมื่อมันจิ้มไม่ถูก” (ป้าดอน อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“เราต้องดูตัวหนังสือ มันตัวเล็กนะคะ” (ป้าเพ็ญ อายุ 71, สัมภาษณ์)

“บางที่เราจะกดตัวนี้ เช่น จะกดตัว ก. ก็จะกดตัว ข. กดผิด...เราก็แก้ใหม่กดใหม่กดซ้ำ” (ป้ามน อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“เวลาส่งอะไรมาเป็นไฟล์เราจะมองไม่เห็น มันเล็กเพราะไฟล์ ขยายไม่ได้เปิดอ่านอย่างเดียวมันขยายไม่ได้ ซึ่งเราจะมองไม่เห็นเลย” (ลุงประเมศ อายุ 64 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.9 การก้าวข้ามอุปสรรคต่างๆ /การแก้ไขปัญหา

การก้าวข้ามหรือแก้ไขอุปสรรคของผู้สูงอายุนั้น โดยผลจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุมีก้าวข้ามก็คือ ใช้แอปพลิเคชันเฉพาะกลุ่มในการช่วยเหลือ โดยแอปพลิเคชันที่ใช้เป็นการจัดตั้งของกลุ่มผู้สูงอายุโดยเฉพาะมีผู้เชี่ยวชาญที่ให้คำตอบเรื่องที่ตนเองมีปัญหาหรือช่วยเหลือได้

“ใช้แอปพลิเคชันของ Young happy มันคือกลุ่มคนที่เข้ามาทำในกลุ่มผู้สูงอายุ ค่ะ ให้ความรู้ทางการถ่ายรูป การเดินร่าค่ะ...ถ้าสมมติโพสต์ในนี้มันจะมีเพื่อนในนี้ที่เข้าไปคุยได้...บางคนเค้าจะให้รายละเอียด ความรู้ทางไหน เค้าจะมีหมดทุกอย่างค่ะ เกี่ยวกับผู้สูงอายุทั้งนั้น...ตัวเจ้าของแอป เค้าเคยมาอบรม ป้าเคยอบรมทางไลน์เบื้องต้นไปกับเค้า จะมีอยู่สามคนที่เค้าเป็นหุ้นส่วนกันแล้วทำด้านนี้ เค้าเหมือนจิตอาสา” (ป้าหมวย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ผู้สูงอายุบางส่วนยังใช้วิธีการสอบถามคำแนะนำจากลูกหลาน หรือบุคคลสนิทรอบข้างที่มีความชำนาญ

“ผมอาศัย ศึกษาจากเพื่อน จากลูก ลูกเค้าเก่งกว่าผม คือผมเป็นพวกประเภท น้ำไม่ลึก เด็ก ๆ ก็สอนผมได้ ไม่หยิ่ง ไม่ถือตัว ไม่คิดว่าใครก็ได้จะสอนผม ผมรับได้หมด ที่เค้าแนะนำ...หลายคนเก่งเรื่องโทรศัพท์มือถือถือเค้าก็แนะนำ” (ลุงชัย อายุ 70 ปี, สัมภาษณ์)

“อันไหนเราไม่เป็น แม่บ้าน(ภรรยา)ก็เป็นตัวช่วย...ไม่เป็นแม่บ้านก็ทำให้หน่อย เค้าแนะนำให้ทำยังงั้นอย่างงี้เราก็กทำตาม” (ลุงหวิน อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

ขณะเดียวกันปัญหาเรื่องตัวสะกดตัวอักษรหรือแป้นพิมพ์มีขนาดเล็กทำให้ลำบากในการใช้ ผู้สูงอายุก็จะใช้วิธีหาเครื่อง ไอแพด หรือโน้ตบุ๊กที่มีขนาดใหญ่กว่าสมาร์ทโฟนใช้ทดแทน รวมทั้งใช้แว่นสายตาช่วยในการมองเห็น

“ผมจะเปลี่ยนจากมือถือจะไปดูไอแพดหรือไปดูโน้ตบุ๊กเพราะมันใหญ่กว่า” (ลุงไพโรจน์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ส่วนมากจะให้เวลากับตนเองในการรับส่งไม่ส่งอะไรพวกนี้ไม่เกินหนึ่งชั่วโมง... เพราะว่าสายตาค่ะ เพราะสายตาผ่าตัดต้อกระจกสองข้างเลย....ต้องใส่แว่นค่ะ เราอาศัยใช้แว่นเลนส์พิเศษค่ะ สะดวกสบายใจขึ้นเยอะค่ะ” (ป้าปู้ อายุ 77 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.10 ค่าใช้จ่าย และความคุ้มค่าของการจ่าย

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่นั้น มีลูกหลานออกค่าใช้จ่ายเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้ ทั้งจ่ายเป็นรายเดือนหรือเป็นระบบเติมเงิน

“ลูกสาวติดให้...อันนี้มันเสียเป็นเดือน...ยายเป็นคนใช้เป็นรายเดือน หำร่อยกว่าบาท” (ป้าไสว อายุ 67 ปี, สัมภาษณ์)

“ให้พวกหลาน ๆ เค้าใช้...ไวไฟเป็นซื้อลุง ลุงเสียเอง เดือนนึงหกเจ็ดแปดร้อย...มือถือตอนนี้อยู่ประมาณทั้งโทรก็พันกว่าบาท” (ลุงระวี อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ใช้เป็นรายเดือนเดือนแปดร้อยกว่าบาท...ลูกชายจ่ายให้ เรื่องจ่ายเงินให้” (ป้า พัด อายุ 75 ปี, สัมภาษณ์)

“สามร้อยกว่าบาทครับ...ลูกจ่ายให้หมดครับ” (ลุงแอ๊ดอายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ลูกเค้าเสียรายเดือนให้ค่ะ...ประมาณสี่ร้อยกว่าบาทค่ะ” (ป้าอุบล อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“ลูกจ่ายป้าไม่ได้จ่าย...ตอนนี้เต็มทีหกร้อยต่อเดือน” (ป้าจื้ออายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)

“ได้ยินลูกว่าเค้าจ่ายให้เป็นรายเดือน ประมาณห้าร้อยหรือสามร้อยนี่แหละ ถ้าโทรมาเค้าก็ดูป้าว่าใช้เยอะเวลาโทรค่ะ(หัวเราะ)” (ป้าเพ็ญ อายุ 71 ปี, สัมภาษณ์)

ในขณะที่ผู้สูงอายุบางคนก็เลือกใช้วิธีการหารากับเครือข่ายที่อาศัยอยู่ด้วยกันหรือ อยู่บริเวณใกล้เคียงกัน

“คือใช้พ่วงจากน้องก็จ่ายเดือนละ สามร้อยค่ะ (แซ่กับน้องสาว)” (ป้าหมวย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ตอนแรกผมถามน้องว่าไวไฟใช้อะไร แล้วผมก็ดูของเอไอเอสบ้าง ของอันโน่น บ้าง ผมจะใช้อันไหน น้องชายบอกว่าจะติดตั้งทำไมที่บ้านมีแล้ว ใช้รหัสผ่านก็ ใช้ได้เลย บ้านมันก็ติดกัน คือเค้าให้เราแค้ใช้ได้ คือเราช่วยเดือนละสองร้อยมันก็ ประหยัดดี” (ลุงโต อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุบางคนเลือกใช้ค่ายผู้ให้บริการสองค่าย สลับกันทำให้ มีรายจ่ายเพิ่มขึ้น โดยเค้ามองว่าจำเป็นต้องใช้เพราะตนเองลืมนำต้องใช้สองเครื่องสำหรับโทรเข้าไป หาอีกเครื่องหนึ่ง หรือการออกมาทำธุระข้างนอกบ้านทำให้สัญญาณไวไฟไม่สามารถใช้ได้จนต้องใช้อีก เครื่องข่ายหนึ่งจึงทำให้สามารถติดต่อสื่อสารได้

“มือถือใช้เอไอเอสกับทรูค่ะ...จริง ๆ ที่ต้องใช้สองอย่างปัญหามันไม่มีอะไรมาก คือ โทรศัพท์อีกเครื่องมันไปไหนไม่รู้ จำเป็นต้องซื้ออีกเครื่องเพื่อจิกตามหาอีก เครื่อง คือเราเป็นคนขี้ลืม...คือบางคลื่นบางที คือของทรูใช้ได้แต่ของเอไอเอส ใช้ได้” (ป้าหมวย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ที่บ้านมีเน็ตไวไฟ ใช้ทีโอที...ของผมอยู่ที่ 590 มือถือก็รายเดือนของเอไอเอส เดือนนึง อยู่ที่ 499 คือเวลาอยู่บ้านผมใช้เน็ตบ้าน ออกข้างนอกหากจำเป็นก็ใช้ จากมือถือ” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“มือถือรายเดือนของเอไอเอส...ตอนนี้พอเกษียณแล้วลดเหลือมาสี่ร้อยกว่าบาท เมื่อก่อนใช้งานเยอะเน็ตมันช้า ปัจจุบันเราอยู่บ้านเรามีเน็ตบ้านอยู่แล้วยกเว้น

ออกข้างนอกเท่านั้นเอง ออกข้างนอกใช้เน็ตมือถือ พออยู่บ้านก็ใช้เน็ตที่บ้าน”
(ลุงไพโรจน์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุบางส่วนยังใช้การเติมเงินเป็นครั้ง ๆ โดยแต่ละครั้งที่เติม 30 บาทซึ่งจะอยู่ได้ 1 วัน และเติม 199 บาทโดยจะอยู่สัปดาห์ โดยเฉลี่ยแล้ว เริ่มต้นเติมเงิน 30 บาท จนถึง 200 บาท โดยประมาณ ซึ่งผู้สูงอายุบางคนยังให้เหตุผลว่าจำเป็นต้องออกมาธุระข้างนอกบ้าน จำเป็นต้องเติมเงินเพื่อการติดต่อ โดยเฉพาะแอปพลิเคชันไลน์

“เติมทีละร้อย...โทรอย่างเดียวนะ ทีละร้อย ใช้หลายครั้งอยู่ เดือนประมาณสอง ร้อยนะต่อเดือน” (ป้าดอน อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“โทรเข้าออกเติมห้าสิบบาททั้งหมด พอหมดนาน ๆ ก็เติมสิบลบาทห้าสิบบาท เฉลี่ย เดือนนึงสองร้อย ต่อเดือน มันเติมบ่อย เติมครั้งละห้าสิบบาท” (ป้าพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ร้อยเก้าเก้า เคื่บอกรโทรฟรี ร้อยนาทีกี่โทรฟรี...หากไม่มีเน็ตก็โทรไม่ได้ก็ เสียตังค์” (ป้าเมือง อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“ผมจ่ายสามสิบบาทเติมเงิน ผมใช้วันทศอลเติมได้วันนึง...ผมไม่เข้าใจหรอก เคื่บกำหนดว่าใช้ได้ 1 วัน” (ลุงแอต อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์)

“เดือนละสามร้อยเก้าเก้า(เน็ตบ้าน) ใช้ได้ทั้งบ้าน แต่หากเติมตังค์ก็เติมยี่สิบบาท หากออกมาข้างนอกนะ” (ป้าพิศ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

ส่วนด้านความคุ้มค่าที่ผู้สูงอายุมองว่าเงินที่จ่ายไปนั้นมีความคุ้มค่า เพราะมีความจำเป็น และสะดวกทั้งเรื่องระยะเวลา ระยะทางในการทำงาน รวมทั้งการได้รับรู้ข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว

“เสียรายเดือนจ้ะ เดือนละเจ็ดร้อย...คุ้มจ้ะ ก็ใช้หลายเครื่องจ้ะ” (ป้าสมพิส อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ไม่หรอกแพงค้ะ ตีมันสะดวกมันรู้เรื่องติดต่ออยู่ตรงไหนก็ติดต่อได้ค้ะ” (ป้าเพ็ญ อายุ 71 ปี, สัมภาษณ์)

“ถามว่าแพงไหม ส่วนตัวถือว่าแพง แต่ถ้าถามว่าเราค้นข้อมูลที่ชอบ ๆ ก็ถือว่าไม่แพง” (ป้ายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“มันแพง ห้าร้อยกว่าบาทมันแพงไป แต่หากมันใช้เป็นมันก็คุ้มอยู่” (ป้าไสว อายุ 67 ปี, สัมภาษณ์)

“จะว่าแพงก็ไม่ใช่ เพราะเราก็ใช้เยอะเหมือนกัน หากอยู่ในบ้านก็โทรไลน์เราก็ไม่ได้เสีย” (ป้าพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ผมใช้ 3 ปีปีครึ่ง ประมาณสองพันกว่าบาท...เฉพาะปีปี หกเจ็ดร้อย โดยรวม ค่าใช้จ่ายโทรศัพท์สองพันกว่า...ผมคิดว่าไม่แพง มันสะดวกเรา” (ลุงชัย อายุ 70 ปี, สัมภาษณ์)

“ผมว่าคุ้มนะ อยู่ในช่วงสามสี่ร้อยบาทได้ แต่เราใช้เรารู้ว่าคุ้ม ก็ไม่แพง” (ลุงโต อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“คุ้มค่ะ เพราะใช้กันหลายค่ะ คุ้มค่าค่ะ เพราะเราติดต่อไม่ว่าจะเรื่องด่วนหรือไม่ ด่วนอะไรต่าง ๆ รวดเร็วทันใจ” (ป้าปู้ อายุ 77 ปี, สัมภาษณ์)

“มันไม่แพงไง ก็มันสะดวกไง...คือเราไปไหนเราติดต่อได้ตลอด...อีกอย่าง โทรศัพท์มันจำเป็นต่อเราด้วย คือลูกค้าโทรทางไลน์” (ป้าพัด อายุ 75 ปี, สัมภาษณ์)

“คุ้ม เพราะเราติดต่อย่าง แทนที่เราเดินทางไปไม่ต้องเดินหอรอก สิ่งงานได้หมดทุกอย่าง” (ลุงวิเชียร อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)

“พอดี ๆ มันก็ไม่ได้แพงหอรอก เพราะเราได้รับข่าวสารที่เราต้องการ มันเรียนรู้ได้” (ลุงหวิน อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมองว่าทางผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตใช้กลยุทธ์ทางการตลาด เช่น การเพิ่มความเร็วให้ ให้แต่ก็ไม่ได้ลดราคาจริงเพียงแค่เป็นการเพิ่มให้ดูดีขึ้น ดูเร็วขึ้น

“ผมว่าเดี๋ยวนี้ทุกค่ายทุกบริษัทนะ มันก็จะแย่งกันลดราคา แต่มันลดจริงไหมมัน ไม่ได้ลดหอรอก อย่างสมมติ แต่ก่อน 5 เมก เดือนละเท่านี้ เดือนละ 200 เดียวนี้ มันก็อัพ 200 ผมให้คุณ 10 เมก ส่วนใหญ่มันจะเพิ่มเป็นเมกมาให้เรา...ถามว่าได้ ลดราคาไหม มันไม่ได้ลดหอรอก” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

ในขณะที่ผู้สูงอายุบางคนมองว่าแพงและไม่คุ้ม สัญญาณก็ไม่ดีขึ้น ซึ่งผู้สูงอายุบางคนเลือกที่จะใช้วิธีการยกเลิกรายเดือนและใช้เติมเงินทดแทน

“รายเดือนครับ โพรโมชันนี้อยู่ที่ 399 ค่าอินเทอร์เน็ตนะ...คือมันไม่ค่อยคุ้มหอรอก ...ก็ข้าบ่างจิงหะก็ข้าบ่าง เราเอาโพรโมชันตัวสูงก็ได้เท่านี้...ความจริงถ้ามัน คุณภาพดี ๆ มันก็ไม่แพงหอรอก...ถ้าพูดว่าคุ้มก็ไม่คุ้มเท่าไร เพราะมันข้ามันจะ หมุน ๆ ข้า” (ลุงสุรัฐ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“มีบ้างนะที่สัญญาณนะ สัญญาณไวไฟนะ บางครั้งมันก็บอดอยู่มันก็ดีค่ะ...เราก็อรไป” (ป้าปู้ อายุ 77 ปี, สัมภาษณ์)

“แต่ก่อนแรก ๆ ลูกจ่ายเดือนละห้าร้อยค่ะ แต่ตอนนี้เริ่มใหม่เดือนละร้อยห้าสิบ ค่ะ แบบเติมเงินร้อยห้าสิบ จ่ายเอง...คือมันแพงค่ะ...มันคุ้มมันก็ไม่คุ้มนะ แต่มันเร็ว

กว่ากันมากเลย ห้าร้อยมันจะเร็วมาก แต่ร้อยห้าสิบเนี่ยมันจะช้าค่ะ” (ป้ามน อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นสำคัญจากผู้สูงอายุบางคนที่เคยพบว่าบางที่ค่ายมือถือ ก็มีค่าบริการเสริมแอมป์หากกดเข้าไปแล้วก็จะเสียเงินโดยทันทีโดย ค่าบริการคิดทางบิลที่เรียกเก็บ ปลายทาง

“ก็ค่อนข้างแพง บางครั้งก็หลาน ๆ เอาไปเล่น บางทีก็ซื้อความที่ไม่พึงปรารถนา เข้ามา...มันส่งมาทางข้อความเอง...บางที่เราปิดไปปั๊บ ลักพักมันก็เข้ามาอีก...ลูก เคยทำให้ เคยบอกเค้าปิดให้ มันขึ้นเข้ามาอีก ก็แก้ไขไปเรื่อย ๆ” (ลุงระวี อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ส่วนตัวปัจจุบัน พอสมควร ไม่ถึงกับแพงแต่ไม่ถือว่าถูก เพราะเดือนไม่ถึงบาง เดือนก็มากหน่อย มันขึ้นอยู่กับตัวเราเล่นมากเล่นน้อย...บางเดือนเกือบ ๆ พัน แบบเล่นมากไป...บางที่เราไปดูอะไร มันจะมีพิเศษดูโน่นดูนี่ดูอะไร ดูแบบโบลลิบ ที่ส่งมา แบบใช้เกินอะไรเราก็จ่าย...เห็นว่าบางที่ไม่มากเกินไปก็ไม่ได้สนใจ ก็ไม่เท่าไรคือก็ไม่ได้สนใจ ไม่ซีเรียสค่ะ” (ป้าแจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.11 ความเห็นด้านการขายสินค้าออนไลน์

ผลการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุมองว่าเป็นช่องทางติดต่อสื่อสารที่สามารถหาลูกค้าได้ดี สะดวก และได้จำนวนเยอะ ซึ่งผู้สูงอายุบางคนได้ใช้ช่องทางดังกล่าวในการสร้างเพจขายสินค้าที่ตนเองได้ทำขึ้นมา เพื่อให้ลูกค้าหรือบุคคลที่สนใจในการ ได้เห็นสินค้าและติดต่อผ่านสื่อออนไลน์ได้

“คือมันง่ายสำหรับการที่ลูกค้าจะติดต่อใช้ใหม่ อย่างสมมติ ผมเจอแก้วน้ำ ใบนี้ จะติดต่อทางไหนถ้าติดต่อไปที่โทรศัพท์บ้านบางครั้งเราไม่อยู่ แต่ตัวนี้ (สมาร์ตโฟน) มันอยู่กับเรา มันมีทุกอย่าง” (ทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“เยอะเลยแหละ...ทุกวันนี้คนหางานก็ทางสื่อ รับขายของขายอะไร จะทำอะไรก็ ลงไปตัวนี้ เหมือนแบบเราจะทำงานสักชิ้นนึงขายลงไลน์ไป คนสนใจก็เข้ามา ติดต่อกับเราก็สร้างรายได้ให้กับเรา” (ป้าแจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“เราสามารถที่จะส่งไปให้คนทั้งโลก สินค้าเราได้...เราสั่งทีเดียวเพื่อนเราสามารถ ดูได้” (ลุงระวี อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“สร้างได้จ้ะ แบบว่าเรามีอะไรก็โพสต์ไปขายในนี้จ้ะ อย่างมีผักมีอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ ในบ้านก็โพสต์ ๆ ไป ใครต้องการจะสั่งเราจะมาเองก็ได้จ้ะ” (ป้าสมพิส อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ดีค่ะ แบบเราโพสต์ไปโซเชียลใครจะส่งเราเลย มันก็จะเป็นรายได้ของเรา หากจะทำ...ช่วงหนึ่งหลานทำ เราทำกับเค้าเนอะ เค้าขายยำ เค้าส่งมา หลานเป็นคนไปส่ง ส่งทางเฟส ทางไลน์ค่ะ” (ป๋ามน อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ที่ใช้ มีไลน์ มีเฟส แล้วก็เพจ ... (ชื่อเพจ โมเดลรถไม้แฮนด์เมคกระบี่) เพจผมจะเขียนเน็ตเพจส่วนใหญ่ผมขายผมจะใช้สื่อออนไลน์...เป็นของที่ระลึกที่ผมทำเป็นสินค้าโอท็อปของผมแล้ว ผมจะลงเพจขายทางเพจทางเฟส” (ลุงวุฒิอายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ตอนนี้ป้าทำเมี่ยงคำขาย หลานก็เปิดเพจให้ (เมี่ยงคำ By Kru Aon's Kitchen) ก็ขายเมี่ยงคำ บางทีก็ส่งทางไลน์ทางอะไรมันจะง่ายกว่า...พักหลังไม่ค่อยอัปเดต ส่วนมากเค้าจะโทรมาสั่ง(ลูกค้า)” (ป้าหมวย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ผมทำร้านกาแฟ ทำขึ้นมาเสริมให้เด็กเค้ามีรายได้เพิ่มขึ้น ผมให้ฟู้ดแพนด้า ให้เค้ามาสั่ง เพราะผมขายกาแฟในร้านนะ” (ลุงประเมศ อายุ 64 ปี, สัมภาษณ์)

“เป็นครับ บางท่านที่ทำอาหารก็ดี อะไรก็ดี ลงเฟสก็ส่งได้เลย ก็ขายได้เลย” (ลุงชัย อายุ 70 ปี, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุบางส่วนมองว่าการขายของออนไลน์นั้นผู้เด็กหรือเยาวชน ยังไม่ได้หากเทียบกันแล้ว และก็ไม่รู้จะขายสินค้าอะไร

“ถ้าเป็นเด็กคิดว่าได้ แต่ถ้าอายุมากเราไม่ เพราะเราทำอะไรไม่เป็นนอกจาก สิ่งของซื้อของ” (ป้าพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“เห็นเค้าขายของออนไลน์นี่เนอะ เค้าทำได้...ถ้าเราทำได้มันก็ดีนะ คนรุ่นใหม่ เค้าทำได้ขายได้ ป้าความจำไม่ค่อยจำ ไม่รู้จะขายอะไร” (ป้าดอน อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“เราตั้งเจตนาไว้อีกแบบหนึ่ง คือเจตนาที่หารายได้เผยแพร่เพื่อจะขายสินค้า ต่าง ๆ เราต้องมีเพจนะมันโดยตรง แต่ของที่นี่เรากำกั๊ว พอเราทำเป็นแหล่ง เรียนรู้ส่วนมากก็ไม่ได้ผลิตอะไรไว้เท่าไรมีของฝากบ้างเล็กน้อย บางทีของที่ผลิต จากสวนก็ได้บ้าง แต่ส่วนมากเราไม่ได้ไปขายอะไรแบบนั้น...หากเป็นของเราเอง ไม่ได้ไปขายแบบนั้นไม่ได้ไปโพสต์ขายอย่างงั้น เราบอกไปเค้าก็เค้ามาปรึกษา ดูงานมาซื้อบ้างก็ได้บ้าง” (ลุงสุรัฐ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.12 เทคโนโลยีกับความสำคัญกับครอบครัว สังคม และชุมชน

ผลเชิงสัมภาษณ์แบ่งได้ 3 ประเด็น โดยประเด็นแรกนั้นผู้สูงอายุมองว่าเทคโนโลยี เป็นช่องทางติดต่อสื่อสาร สะดวกรวดเร็ว คิดถึงลูก หลาน หรือญาติก็สามารถใช้เทคโนโลยีเชื่อม

ติดต่อกันได้ และได้ใช้แอปพลิเคชันไลน์ในการโต้ตอบสื่อสาร โดยใช้วิธีวิดีโอคอล หรือ โทรผ่าน
เครือข่ายสัญญาณไวไฟ ซึ่งสะดวกและประหยัดรวดเร็ว

“คิดถึงยายก็โทรไป (ไลน์) มันใกล้ชิดดีอยู่ ใช้สะดวกดีอยู่” (ป้าไสว อายุ 67 ปี, สัมภาษณ์)

“ถ้าเป็นเมื่อก่อนเป็นจดหมาย โทรศัพท์ก็โทรศัพท์แบบบ้าน แต่ตอนนี้มันแบบ
อยากคุยปุ๊บมันคุยเลย มันย่อโลกอย่างที่เราบอก...บางทีก็วิดีโอคอล บางทีก็
แค่ไลน์” (ป้ายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“อยากเห็นหน้าก็เห็นหน้ากัน ปีนี้อู้งไม่ได้มากก็เห็นหน้าทุกวันไม่เป็นไรหรอก”
(ป้าพัด อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“เพราะอย่างหลานโทรมาหรือไลน์มาเราก็ได้คุยกับเค้าด้วย ว่าอ้วนขึ้นโตขึ้น
แต่ก่อนเราไม่เคยเห็นหลาน พอเราเห็นชัดว่าหลานสมบูรณ์ดีสบายดี รู้สึกดีใจที่มี
อินเทอร์เน็ตทำให้เห็น เค้าไม่มาเราก็เห็นเค้า” (ป้าพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“อันนี้ดี พอคิดถึงก็ได้โทรไลน์มันก็สะดวก วิดีโอคอล...กรณีไม่ได้อยู่ด้วยกันหลาน
ไม่ได้อยู่ด้วยกันก็โทร” (ลุงระวี อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“รวดเร็ว ถ้าพูดถึงลักษณะที่เราอยู่ไกลกัน อันนี้สะดวกสบายไม่จำเป็นต้อง
เดินทางด้วยการส่งจดหมาย โทรเลข แต่ถ้าอยู่ด้วยกันเรามีอะไรดี ๆ เราก็แชร์ให้
กัน” (ป้าปี่ อายุ 77 ปี, สัมภาษณ์)

“เหมือนกับติดต่อกันใกล้ชิดกัน เหมือนรู้ข่าวคราวกันง่ายโดยที่เราไม่ต้องไปเจอกันก็
ได้...วิดีโอคอล ส่วนมากกับหลาน หลานตัวเล็กอยากเห็นหน้าป้า” (ป้าอุบล
อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“ค่ะ ใกล้ชิดมาก เราอยากคุยกันตอนไหนเราเห็นหน้ากันได้เราเปิดวิดีโอเฟซบุ๊ก
ค่ะ...เวลาลูกโทรมาใช่ไหมคะ เราเปิดวิดีโอเราก็จะเห็นทั้งลูกทั้งเรา” (ป้ามน อายุ
62 ปี, สัมภาษณ์)

“ค่ะ ใกล้ชิดแบบที่เราอยากเห็นหน้าก็เปิดวิดีโอ เปิดเห็นหน้ากันหน่อย ก็พูด
กัน” (ป้าเมือง อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“ผมว่าเป็นเรื่องที่ดีครับ ไม่เหงา...คุณแม่อยู่ไกล ๆ (อยู่ที่กรุงเทพฯ ฯ) ยังสั่งอาหาร
ถึงบ้าน แบบวันนี้อยากกินอะไรก็สั่งถึงบ้านเลย...โทรสั่งได้ ทำกับข้าวให้เค้าสั่งให้
ใช้บริการประจำ” (ลุงประเมศ อายุ 64 ปี, สัมภาษณ์)

“ส่วนมากก็ตอนนี้ก็มาก คนผู้สูงอายุจะใช้อือถือจะเยอะ...ขนาดแม่ยังอายุเยอะ
86 ปี แกก็ยังส่งไลน์ได้ เค้ายังติดต่อยู่” (ลุงสุรัฐ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

ขณะเดียวกันผู้สูงอายุยังมองว่าเทคโนโลยียังทำให้ทันโลก และเป็นคนทันสมัยทำให้รู้เรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งในประเทศ นอกประเทศได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ตนเองมีความทันสมัยต่อข้อมูลสังคมข่าวสารได้ตลอดเวลา

“ทำให้ก้าวทันโลกมันจำเป็นต้องยอมรับตรงนี้เพราะว่าเดี๋ยวนี้โลกมันเป็นแบบนี้ก็เลยต้องจำเป็นเรียนรู้ ไม่เรียนรู้ไม่ได้ คือความจริงตอนนี้เราเกษียณนะ ความจริงเราเกษียณตุลา (ปี 2562) แต่ตอนนี้เค้าให้อยู่ต่อถึงกุมภาพันธ์ (ปี 2563) จริงเราก็ก็นั่งอยู่บ้านละ เลยแบบว่าถ้าติดขัดจะถามใครก็กลัวลำบากก็เลยต้องหาข้อมูลต้องศึกษา” (ป้ายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“รู้เยอะมากขึ้น ทำให้ไม่เป็นที่ทำเป็น...พอมือของตัวเองมันก็ทำได้ ก็นิดหน่อยมันก็จะจำละ” (ป้าพัด อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ทันสมัย ว่าไม่เคยใช้มาตั้งแต่เด็ก พออายุมากมายแล้วก็ได้ใช้ มันทันสมัยดีที่สุดในเพราะมันรู้สึกสื่อสารกว้างไกลทำให้เราได้ดูข่าวสาร เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เราชอบดู” (ป้าพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“เราบอกว่าหากใช้ตัวนี้แล้วนะ มันทำให้เราทันสมัยขึ้น ทันลูกทันหลานพูดกับเค้าได้ สมมติลูกหลานไปไหนแล้วเราถามได้ใช้ไหม เค้าไปไหนมาบ้างไปเที่ยวไหนมาบ้าง ทำให้เรารู้ ถ้าเราไม่มีเราก็ไม่รู้เรื่อง” (ป้าพัด อายุ 75, สัมภาษณ์)

“เราสามารถรู้ข่าวสารข้อมูลรวดเร็ว โดยที่เราไม่ต้องดูทีวีก็ได้” (ลุงหวิน อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

“เราอยากรู้อะไรก็รู้หมด...อยากรู้อะไรมันก็รู้เพราะเราเคยดู” (ป้าพัด อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“คืนนี้ทำให้เราได้รู้ข่าว ทันเหตุการณ์...ทำให้เรากล่องแคล่วขึ้น สามารถที่จะใช้ความรู้ความสามารถเข้าไปถึงข่าวได้ดีกว่า” (ลุงไพโรจน์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ทันเหตุการณ์ทุกอย่างแม้แต่เด็กรุ่นหลัง ๆ บางคนยังสู้เราไม่ได้เลย บางคนยังไม่กล้าเล่นเลยแต่ป้านี้สามารถทำได้” (ป้าปู้ อายุ 77 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมองว่าเทคโนโลยีนั้นยังสามารถกระจายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ชุมชน ได้ดี โดยเค้าได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์ ทั้งในเรื่องของสาธารณสุขหรือสุขภาพ

“ช่วยได้...ช่วยให้เราทันเหตุการณ์รู้ไว เกี่ยวกับงานโรงเรียนที่เราไปทำ อย่างเค้าไลน์มาว่าจะทำอะไรที่นั่นที่นี้ บอกก็ดี มันเป็นการสื่อสารที่ไว” (ป้าดอน อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“หากมีข่าวสารอะไรให้โพสต์ในไลน์จะได้รู้กัน...มีประโยชน์เราสามารถไม่พลาดการประชุมไม่พลาดการอบรม มีอะไรเราก็เปิดไลน์ของชุมชนมาดู” (ลุงไพโรจน์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ทำให้เรารู้ข้อมูลข่าวสารว่าโรคนี้มาแล้ว โรคนี้เกิดแล้ว รักษาอย่างไรเบื้องต้น... บางทีเรารู้แล้วก็ไปบอกเค้า อาชีพ (อสม.) มันเป็นแบบนี้ละ แบบตอนนี้คนอายุห้าสิบขึ้นไปก็เล่นโทรศัพท์ทุกคนก็บอกให้เค้าไปหาข้อมูลได้อะไรได้” (ป้าแจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ได้มากค่ะ รู้เรื่องเวลามีกงานอะไรเค้าส่งเข้ามาเพื่อนไม่มีไลน์เค้าจะมาถามเราว่ามีงานกิจกรรมอะไรไหม อย่างสำรวจลูกน้ำยุงลาย” (ป้าเพ็ญ อายุ 71 ปี, สัมภาษณ์)

“ได้มากค่ะ ก็เรามีพวกนี้ข่าวสารต่าง ๆ เรารู้ก่อนเพื่อน ถ้าเรารู้เราคุยกับเพื่อน พูดให้เพื่อนฟัง บางทีเพื่อนที่มีด้วยกันส่งกันกลับไปกลับมาค่ะ” (ป้ามน อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามมีผู้สูงอายุบางส่วนที่มีจิตสาธารณะในการเป็นอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) ยังมองว่าเทคโนโลยีนั้นมารทที่จะแบ่งปันข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เกี่ยวกับสาธารณสุขประโยชน์ได้ โดยพวกเค้าได้สร้างเครือข่ายกลุ่มผ่านแอปพลิเคชันไลน์ และคอยแชร์ข้อมูลต่าง ๆ ให้เครือข่ายกลุ่มรับรู้และกระจายต่อไปยังชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วยเช่นกัน

“ช่วยเหลือได้เยอะ เรื่องของการติดต่อสื่อสารการนัดหมายกันการประชุมในการแจ้งข่าวช่วยได้เยอะ เดียวนี้เราใช้สื่อตัวนี้แจ้งกิจกรรมข่าวในกลุ่ม...ประมาณ 10 กลุ่ม” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“เราได้รู้ข่าวสารที่ดีแล้วก็สามารถเตรียมการ...เตรียมการรับมือข่าวสาร สมมติตอนนี้ทางอุบลฯ มีปัญหาเราเปิดเฟซบุ๊ก เราก็สอบถามเราอยู่ไกลมีอะไร เรายังบอก เราสามารถส่งของไป” (ลุงระวี อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ช่วยได้...ป้าว่าสมมุติว่าวันที่ 16 เค้าจะเดินโรคชุกยา เค้าบอกว่า อสม. เจอกันนะบายโมงที่ไหน เรามีไลน์เรารู้จากไลน์” (ป้าพัด อายุ 75 ปี, สัมภาษณ์)

“อย่างกรณีลุงเป็นจิตอาสา แล้วก็ไปหางบประมาณตั้งกองทุน อย่างลุงเอากองทุนซื้อรถให้ผู้ป่วยติดเตียง ลุงถ่ายรูปแล้งลงเฟซ โพสต์ภาพแชร์ด้วย แล้วบริษัทไหนดูปั๊บ เค้าเห็นก็มาสมทบทุนให้กองทุนเรา ได้ประโยชน์เยอะ” (ลุงวิเชียร อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)

“เยอะอยู่...อย่างกลุ่ม อสม. จะประสานกันเดือนนี้จะทำอย่างไร อย่างจะลุ่มลูกน้ำการแจ้งไปสื่อสารไป(ผ่านไลน์) (ลุงแอด อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์)

“อย่างเช่น อย่างเราได้ความรู้ตรงนั้นเราก็บอกต่อเผยแพร่ต่อแนะนำเค้าต่อ... ส่วนมากจะมี ในกลุ่มไลน์ พวกนี้เราส่วนมากจะติดต่อทางนี้ได้ง่าย ส่งงานให้ดู ส่งเรื่องราวต่าง ๆ เราได้มาเราเผยแพร่ต่อให้เค้าดู อย่างงี้มันสะดวกมันง่าย” (ลุงสุรัฐ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.13 ความกังวล ความเสี่ยงของเทคโนโลยี

ผู้สูงอายุมีความกังวลต่อการใช้เทคโนโลยีในด้านความกังวลต่อการกรอกข้อมูล รายละเอียดส่วนตัว การทำธุรกรรมทางการเงิน โฆษณาที่อวดอ้างสรรพคุณเกินจริง กังวลต่อผู้ให้บริการทางมือถือในเรื่องของบริการเสริมต่าง ๆ ที่อยู่ในระบบที่นอกเหนือจากการจ่ายรายเดือน และยังห่วงกังวลถึงเยาวชนต่อการใช้เทคโนโลยี

“บางที่เราไม่รู้ อย่างเช่นการกรอกข้อมูลเราก็ตอบไปแล้ว...เราก็คิดว่ามันจะส่งไปไหนน้า ตอนหลังเราพยายามระวังอยู่” (ป้ายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“ไม่ทำธุรกรรมทางการเงิน ไม่มี กลัวความผิดพลาด เพราะเราอายุมากแล้ว คือไม่ทำดีกว่ากลัวผิดพลาด” (ลุงวิเชียร อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)

“ถ้าการเงินไม่ค่อยปลอดภัยเท่าไร...แต่ของผมไม่ค่อยกตเงินเท่าไร ผมจะไปเบิก” (ลุงแอ๊ด อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“ถ้าผู้สูงอายุไม่ค่อยได้รับรู้จะโดนหลอกง่าย...อีกอันบางเรื่องที่บางข่าวที่ที่มันลวง หรือบางเรื่องหลอก อย่างเช่นยารักษาโรคแถมะแรงได้แล้วตอนนี้ ไปเอายานี้ไปกินจะรักษาโรคอะไรก็ได้ แต่เกิดไปเชื่อตามนั้นแต่เกิดแนะนำตัวยาแล้วกินเองไปกันใหญ่ต้องระวัง” (ลุงสุรัฐ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“อะไรจากที่เราไม่เคยทำแล้วบางที่เราไม่กล้ากดเพราะเราก็กลัวเหมือนกันว่า หากกดไปแล้วมันไปเจออะไร เดี่ยวบางที่รายจ่ายมาเป็นทางว่า คิดว่ากดอะไรไปแล้วไม่รู้เรื่อง บางที่เราก็ไม่กล้าทำ...อะไรที่ไม่แน่ใจบ้างก็ไม่กล้าทำจะงักตรงนั้น” (ป้าแจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“เดี๋ยวนี้มีเด็กโดนหลอกมันเยอะ โดนทำให้เสียทำให้โดนหลายเรื่องหลายราว เพราะสามารถทำให้คุยทางนี้ได้ตลอด” (ลุงระวี อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีบางคนกังวลทางด้านระบบคลื่นสัญญาณที่มีผลกระทบต่อร่างกาย เพราะระบบสัญญาณโทรศัพท์ที่จะส่งผลกระทบต่อระบบประสาทซึ่งจะเกิดผลกระทบในระยะยาว

“คิดว่าไอรระบบไวไฟ เคลื่อนจะมีผลต่อสุขภาพของคน รวมทั้งผมด้วย เพราะสัญญาณนี้มันน่าจะมีทั้งดีและไม่ดี มันกระทบต่อระบบทุกระบบนะผมว่า โดยเฉพาะระบบประสาท แต่ว่าคลื่นสัญญาณต่อไปนี้น่าจะมีต่อสุขภาพในระยะยาวเกิดความเปลี่ยนแปลงต่อสุขภาพ” (ลุงชัย อายุ 70 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.14 ความเสี่ยงของเทคโนโลยีหรือผลกระทบ

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเคยเจอความเสี่ยงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อความแปลก ๆ จากบุคคลไม่รู้จัก หรือสินค้าแฉกเข้ามาในแอปพลิเคชันไลน์ หรือเพชบุรี การโดนแฮกข้อมูล หรือการให้หลงกรอกข้อมูลทางออนไลน์

“มีอยู่ครั้งนึง อยู่ ๆ มันโผล่มาเราก็ดันตอบ มันเป็นคนละเรื่องจากที่เราดูอยู่... กลายเป็นว่าไม่ได้สั่ง มันแฉกมาให้เราตอบว่าอะไร” (ป้ายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“มีในไลน์กลุ่มเข้ามายังไงไม่รู้ แบบผู้หญิงหาकिनผู้หญิงไซด์ไลน์ ยังไงเข้ามายังเข้ามาก็ให้แอดไลน์เนอะ ก็สงสัย ส่วนมากก็บล็อกเค้าออกไป” (ป้าหมวย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“เจอบ่อย อย่างกรณีที่ว่าเค้าโทรมาเรื่องคอลเซ็นเตอร์นี่ แต่ไม่เคยหลง แล้วก็เรื่องของเพชบุรีก็มีลักษณะของการโดนแฮกมาเยอะ มันจะมีขึ้นมาให้เราทำตามมัน ให้กรอกข้อมูล บางทีถามข้อมูล บางทีให้เราไปเปลี่ยนรหัสบ้างอะไรพวกนี้ แต่จากที่เราติดตามข่าวสาร เรารู้อย่างนี้เราไม่สนใจ...แต่สิ่งที่เราเล่นเพชบุรีมันจะมีโฆษณาเข้ามาเยอะ ทำให้เราเบื่อ” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องข้อปลอมหรือข่าวเท็จ การแอบอ้างใช้รูปบุคคลที่รู้จัก มาหลอกโอนเงิน ภาพลามกอนาจารในระบบส่งมา สินค้าที่ซื้อทางออนไลน์ไม่ตรงกับโฆษณาและโฆษณาเกินสรรพคุณทางความจริง

บางครั้งข่าวที่ออกมาเราว่ามันจริงไม่จริง...คือเรายังไม่รู้ว่าเป็นคนกรอกข่าวให้เราฟัง ที่เราอ่านไปแล้วใช่ ไม่ใช่ ตอนนี้มีข่าวเท็จข่าวลวง เราจะเชื่อถือเค้าได้ไหม...ส่วนมาก อ่านคนเดียว จะไม่เผยแพร่ จะไม่แชร์ เพราะเราไม่รู้ข้อเท็จจริงมันเป็นยังไง” (ลุงไพโรจน์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“มีนะไลน์ บางทีเรื่องคนนั้นไม่ดีคนนี้ไม่ดี เราต้องพิจารณาตัวเอง เราไม่เชื่อหมด” (ป้าพัด อายุ 75 ปี, สัมภาษณ์)

“ไลน์เพื่อนส่งมาจากไหนให้มา อย่างงั้นอย่างงี้ จะหนาวลง...เราไปเจออย่างงั้นก็น่าสงสัย เราก็กิมพ์เข้าไปดูกรมอตุ ๆ ต้องไปดูยืนยันอีกทีจะเชื่อเลยไม่ได้...ของยูทูปเกษตรเหมือนกัน แนะนำอย่างงั้นอย่างงี้ ๆ พอไปทำตามไม่ได้ อย่างงั้นหรือ ได้อีกแบบ” (ลุงสุรัฐ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ป้าเคยโดนเรื่องไลน์ เหมือนกับว่าเค้าเอาชื่อของน้องส่งไลน์มายืมเงิน หาให้โอนเงิน ป้าเคยรู้ข่าวแบบนี้บ้าง สงสัยน้องเงินแค่นี้เป็นไปไม่ได้ ป้ารีบโทรกลับไปหาน้อง จะยืมเงินหรือ เงินแค่นี้จะยืมหรือ รู้ว่าโดนหลอก...เค้าก็ปิดหนีของเค้า

ไปเลย...วันรุ่งขึ้นน้องบอกข้อมูลน้องโดนแฮกไป ใครมายืมอย่าไปเชื่อนะ” (ป้าแจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“เห็นภาพไม่ดี (อนาจาร) ยกตัวอย่างที่การพนันไม่รู้มันเข้ามายัง (ในไลน์) ผมก็กดออก เดียวนี้ก็ยังมาอีก” (ลุงแอต อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์)

“ผมก็โดนนะเรื่องตัววงจรแสไฟฟ้าที่เป็นขั่ว แบบเสียบกินไฟน้อยลง แล้วเค้าก็หายไปเลยนะ ส่งให้ผมสองชิ้นแล้วมันเสียชิ้นนึงผมก็ตามเค้า เค้าก็ไม่ส่งมาให้ 2 ตัว 1,500...โทรไปไม่ได้รับสายก็ไม่ได้ตาม พอดีข่าวออกมาเค้าก็ตามจับ” (ลุงประเมศ อายุ 64 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.15 ความปลอดภัย

ผู้สูงอายุมองว่าไม่ปลอดภัยหากมีคนที่ไม่รู้จักเข้ามาคุยหรือติดต่อเข้ามาคุย และความเหมาะสมของการโพสต์ข้อความ ข้อมูลของตนเองโดนแฮก และความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ส่งต่อกันมา

“จะว่าปลอดภัยก็ไม่ปลอดภัยนะ บางทีเราไม่รู้ว่เค้ามาหลวงหลวงเรากี่ไม่รู้” (ป้าดอน อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“บางคนมันกดไปเรื่อย แล้วก็โพสต์ไปเรื่อยมันก็อันตราย แต่ป้าไม่กดอะไรไม่โพสต์อะไรสักอย่าง” (ป้าพัด อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“ปลอดภัยไม่มาก อันตรายมากกว่า คือถ้ามันเป็นสัญญาณอย่าลืมนะมันทะลุทะลวงกำแพงกับตึกกับบ้าน มันทะลุทะลวงไปได้ ร่างกายเราอ่อนกว่าตึกมันจะทะลุไปได้” (ลุงชัย อายุ 70 ปี, สัมภาษณ์)

“ไม่ปลอดภัย ก็บางครั้งมันสามารถที่แทรกแซงเข้ากันได้ มันแฮกกันได้ ดูข้อมูลของคนได้” (ลุงระวิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“บางทีแชร์เรื่องไม่น่าเชื่อ คนอื่นไลน์ส่งมามีบุคคลคนนี้โอนเงินเข้าบัญชีสองพันบาท ให้ส่งอะไร ๆ ไปให้เค้าหลักฐานทั้งหลาย เราอยู่แล้วว่ามันไม่ใช่ ลบทิ้งตัดเลยคะ” (ป้าปู้ อายุ 77 ปี, สัมภาษณ์)

ขณะเดียวกันผู้สูงอายุบางส่วนมองว่าปลอดภัยเพราะตนเองไม่ได้เล่นเยอะ และไม่ได้ทำอะไรเสียหาย

“ปลอดภัย เพราะเราไม่ได้เล่นอะไรกับใคร เราไม่ได้กดมั่ว เราไม่ได้กดไปเรื่อย ๆ รู้สึกไม่เป็นไร” (ป้าพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ไม่ค่ะถ้าเราไม่รู้จักเราก็ก็น่าทำอะไรเราไม่เสียหาย” (ป้ามน อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่ดีมาก ๆ ขึ้นอยู่กับตัวเราจะใช้มันยังไงนะครับ คนที่ใช้ อินเทอร์เน็ตเป็นคุณได้กำไรเยอะ แต่คุณใช้ไม่เป็น เป็นผลเสียผลลบต่อตัวเอง เยอะ...ตัวนี้เค้าเรียกว่า มันมีคุณอนันต์ เราอยากรู้อะไรอยากทำอะไรเราสามารถ หมด แต่คนที่นำมาใช้บางครั้ง พอมาใช้ในทางที่ผิด อันนี้คือคุณอินเทอร์เน็ตไม่ เป็น...ส่วนใหญ่ที่ใช้อินเทอร์เน็ตที่มีผลเสียส่วนใหญ่วัยรุ่นมากกว่า หรือวัยรุ่น ดาราหรือคนมีชื่อเสียง คนพวกนี้รับวัฒนธรรมอะไรมาแล้วมาลง ๆ คนที่เสพสื่อ ไม่พิจารณาไม่ดูที่ดีคุณก็ใช้ในทางที่ผิด” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

5.1.16 ความต้องการสนับสนุน

ผู้สูงอายุเสนอว่าอยากให้รัฐบาลสนับสนุนสัญญาณระบบอินเทอร์เน็ตเพราะไม่ เพียงพอและมีข้อจำกัดให้หมู่บ้านไม่กี่หลังทำให้ไม่ครอบคลุม รวมถึงต้องการให้สอนถึงการใช้อย่าง ปลอดภัยหรือรู้เท่าทันสื่อแก่คนในชนบทเพราะกังวลในเรื่องความปลอดภัยของผู้สูงอายุต่อการใช้

“สัญญาณดี ๆ หน่อย เพราะว่าเราบางที่ส่งงาน ส่งของไม่ได้ ส่งซื้อข้าวอะไรไม่ได้ ...หมู่บ้านมีพื้นที่เดียวที่รัฐเค้าตั้งให้อย่างให้อีก เพราะว่ามันได้แค่สองหลัง... หลังอื่นไม่ได้เลย ไม่ถึงสัญญาณ” (ป้าพิศ อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ไวไฟต้องการเหมือนกันคะ โรงเรียนไม่มีคะ” (ป้ามน อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“อยากได้ให้อาจารย์มาสอนการใช้ หรือจะมาตั้งไวไฟอะไร เวลามาลุงจะได้ใช้ กันง่าย ๆ” (ลุงแอด อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์)

“ถ้ามีคนมาสอนมาแนะนำ อย่างวันนี้เรารู้จักห้า มีคนมาแนะนำเรารู้จักหกซึก เจ็ดมันก็จะเริ่มพัฒนาเราไปเรื่อย ๆ... อย่างคนในเมืองไม่เท่าไร คนชนบทพวกนี้ อันตรายเยอะนะครับ ถ้าเรามีมาสอนแนะนำ ให้ความรู้เกี่ยวกับการรู้ทันสื่อพวก นี้...ถึงเค้ารับได้ไม่หมดแต่ลูกหลานสามารถที่จะช่วยเค้าได้ ผมว่าเป็นตัวที่ดี ถ้ามีคนมาช่วยเสริมมาช่วยสอน” (ลุงทรงวุฒิ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

ผู้สูงอายุบางส่วนยังมีความต้องการเทคนิคในการใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ หรือ เทคนิคการใช้เบื้องต้นของเทคโนโลยี นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีความต้องการสอนในเรื่องของการใช้สื่อ ออนไลน์ในการขายของท้องถิ่น รวมทั้งการสร้างเพจหรือการผลิตเนื้อหาออกไปแพลตฟอร์มต่าง ๆ และ ธุรกิจการสร้างรายได้จากสื่อออนไลน์

“อยากเรียนรู้ทุกอย่าง แบบใครมาสอนเกี่ยวกับคอม ๆ ฉันอยากมาเรียน มา เรียนรู้ทุกอย่างว่าทำยังไง ๆ” (ป้าสมพิส อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ป้าอยากให้มีการสอน มีการบอกแบบมันเริ่มต้นยังไงทำยังไงอะไรแบบนี้...มีคน สอนดีกว่า เพราะไปทำเอง ทุกคนไม่เข้าใจเท่าไรนะ...ป้าว่าไม่เกินสามครั้งก็น่าจะ

เรียนรู้ได้ละมั้ง เทคนิคการเข้ากัน สารของมัน การใช้การทำอะไรอย่างนี้” (ป้าแจ้ว อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“สอนเทคโนโลยีการใช้พวกโทรศัพท์เราก็ไม่ได้เก่งมากเราก็อายุรู้ แอปตัวนี้เข้าไปแล้วเจอปัญหาทำยังไง แอปตัวนี้จะเป็นเกี่ยวกับเรื่องอะไร เราก็อายุรู้หรืออยากมาให้ความรู้ เพราะเราทำเองมันก็แค่นั้น” (ป้าหมวย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“เกี่ยวกับพวกวิธีการใช้ แล้วตอบรับยังงี้” (ป้าเพ็ญ อายุ 71 ปี, สัมภาษณ์)

“อยากให้คนมีฝึกให้อีกนะคะ ให้ครูมาฝึกให้จะได้เก่ง...ฝึกให้เรากล่องแคล่วทางโทรศัพท์จากปานกลางให้เก่ง...เรารู้ตนเองก็ได้อยู่นะ แต่สู้ให้คนแนะนำไม่ได้ ต้องมีผู้แนะนำชี้ทางให้ไปทางนี้ เราจะรู้ แนะนำเบื้องต้น” (ป้ามน อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

“คืออย่างกลุ่มโรงเรียนขายของออนไลน์เราทำไม่เป็นกัน ผมอยู่กลุ่มโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนทำของขึ้นมา (สินค้า/ผลิตภัณฑ์ในกลุ่ม) เราจะเอาของพวกนี้ขายออนไลน์ ตรงนั้นยังไม่มี ทุกคนไม่มีพื้นฐานตรงนี้” (ลุงไพโรจน์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)

“จัดตั้งบริษัทออกมาเวิร์คช็อปในโรงแรม เก็บตัง ห้าร้อย ๆ กี่ว่ากันทีละหกลีบหกลีบคน...ผมว่าก็จะได้คนใช้เป็นเยอะ ซึ่งคนเค้าซื้อขายออนไลน์กันเยอะมาก” (ลุงประเมศ อายุ 64 ปี, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามนั้นผู้สูงอายุบางส่วนมองว่าไม่มีความต้องการ ทั้งนี้เพราะตนเองสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้จากอินเทอร์เน็ต ไม่ชอบวิธีการอบรมหรือพบปะกับคนเยอะ และผู้สูงอายุบางส่วนให้เหตุผลว่าให้ลูกหลานสอนได้เพราะเค้ามีลูกให้คำแนะนำช่วยเหลือได้ตลอด นอกจากนี้บางคนยังระบุว่าอายุตนเองมากแล้ว และอยากเข้าหาทางธรรมชาติ

“หาในเน็ตอย่างเดียวนี่แหละ ศึกษาในเน็ตก็ถือว่าเยอะนะ...กับคนเราไม่อยากจะ...หากเค้าจัดเราไม่ไป ไม่อยากยุ่งกับคนเราเบื่อแล้ว” (ป้ายุ อายุ 60 ปี, สัมภาษณ์)

“มันจะโบราณไปไหมถ้าบางคนทำเป็นแล้ว ป้าจะศึกษาตนเองได้ไหม...ส่วนใหญ่ป้าจะทำที่บ้านหมด ฉะนั้นก็ไม่ค่อยเดือดร้อนอะไร” (ป้าปู้ อายุ 77 ปี, สัมภาษณ์)

“ครบแล้วไม่ต้องการ บ้านเรามีลูกหลานช่วยอยู่แล้ว เราเป็นผู้สูงอายุนะถ้าลูกหลานดูแลเรา เราก็ไม่ต้องการความช่วยเหลือจากคนอื่น...ลูกเรามี

ความสามารถ เราก็ไม่ต้องการความช่วยเหลือจากคนอื่นแล้ว เพราะเราอยากได้อะไร ดูข้อมูลอะไรที่ไหนลูกเรารู้ ลูกเราชำนาญ” (ป้าพัก อายุ 75 ปี, สัมภาษณ์)
 “อายุป่านนี้มันจะไหวไหมนี่ (หัวเราะ)” (ป้าจื้อ อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์)
 “ไม่รู้จะเรียนไปทำไม อายุขนาดนี้แล้ว” (ลุงแอ๊ด อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์)
 “ป้าอยากอยู่แบบง่าย ๆ อยู่แบบสบาย ๆ ไม่ค่อยคิดอยากทำอะไรสมัยใหม่อะไรมากมาย เอาเท่าที่จำเป็นจริง ๆ เหมือนกับเราพึงธรรมชาติของหลวงพ่อบุญ หลวงพ่อบุญสอนเราว่าอายุเราใกล้เต็มทีแล้วนะ...เพราะงานเราก็ไม่ได้ทำอะไรแล้ว” (ป้าอุบล อายุ 69 ปี, สัมภาษณ์)

ส่วนทางด้านปัจจัยและอุปสรรคที่มีผลต่อการสนับสนุนในการพัฒนานั้น ผู้สูงอายุบางคนระบุว่าข้อจำกัดตนเองที่ไม่สามารถที่จะเรียนรู้ คือเลี้ยงหลาน ๆ บางคนอายุเยอะมากจึงไม่ชวนช่วยในการเรียนรู้ และระยะเวลาไม่ต่อเนื่องทำให้ผู้ที่เรียนแล้วเกิดการลืมเนื้อหา ดังนั้นวิธีการก็คือระยะเวลาของการสอนควรสอนอย่างต่อเนื่องติดต่อกัน

“อย่างอื่นไม่มี มีแต่เลี้ยงหลานจะ หลานเก่าเดือน อีกคนหนึ่งสองขวบ” (ป้าสมพิส อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“โรงเรียนสอน คำสอนอาทิตย์ละครั้งเดียว แบบวันนี้ใครเอาโทรศัพท์มา บางทีเราเอามาก็สอน บางทีคนแก่กว่าเรา คำไม่รู้คำไม่เอาไป สอนมาคำจะใช้โทรศัพท์ธรรมดา คำใช้กดปุ่มอย่างเดียว คนแก่ส่วนมากกดปุ่มโทรเข้าโทรออก” (ป้าดอน อายุ 65 ปี, สัมภาษณ์)

“ผู้สูงอายุได้ทุกวัน วันธรรมดาได้ตลอดเพราะว่าผู้สูงอายุส่วนมากไม่มีภารกิจประจำ...ระยะเวลาที่ปฏิบัติ เราสามารถรับได้ 8 วันติดต่อกัน...สมมติได้ตามเป้าหมายของหน่วยงานที่จะมา บอกหลักสูตรนี้ที่จะมา 5 วัน ก็สามารถที่จะแจ้แจ้งล่วงหน้า” (ลุงระวี อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์)

5.2 กลุ่มผู้จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ กลุ่มอายุ 50-59 ปี

5.2.1 จุดเริ่มต้นการใช้ (เหตุผลในการใช้)

กลุ่มผู้ก้าวสู่วัยผู้สูงอายุเริ่มใช้เทคโนโลยี และแอปพลิเคชันต่าง ๆ จากการทำงาน เนื่องจากตัวองค์กรหรือบริษัทมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้านาย หรือ ลูกค้า รวมทั้งใช้ในการหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อประกอบการทำงาน

“ส่งไลน์ ส่งภาพให้หัวหน้างานเขาจะได้รู้ แล้วบางทีก็มีไลน์ของหัวหน้ากลุ่ม หัวหน้ากลุ่มเขาก็ส่งมา” (ลุงโต อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“ป่าทำเริ่มทำงานหน่วยสหภาพสหรัฐอเมริกา ป่าเป็นคนเดียวที่ไม่มีอีเมลไม่รู้เลย ว่าคืออะไร มันทำให้เราต้องต้องขวนขวายแล้วนะ...ตอนนั้นอีเมลเป็นยังไง เราก็เริ่มใช้อีเมลเป็น เริ่มใช้กูเกิลเป็น เริ่มหาว่าไทยชีวิตเนี่ยมันอยู่ตรงไหนอะไร เริ่มที่จะเรียนรู้ในการพัฒนาตนเอง...ต้องส่งงานต้องส่งเรซูเม่ ที่เค้าต้องการ” (ป่าติ่ม อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

“ผมรับทำด้านพวกงานอินเทอร์เน็ตที่พออยู่แล้ว พวกสื่อการเรียนการสอนสำหรับ มหาลัย อะไรอย่างเงี้ย เพราะบางอย่างยังเป็นแบบนั้น แล้วก็พอผมก็ไปประยุกต์ ...แอนิเมชันเล็ก ๆ ครับ ก็คือแอนิเมชันเล็ก ๆ ใช้โปรแกรม Director แล้วก็ สามารถโต้ตอบกับผู้ใช้ได้” (ลุงนิต อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

“ผมก็ขับแกร็บ (Grab) ก็คือสื่อออนไลน์อย่างนี้ผมก็มีอินคัม (income) เข้ามา ตลอด...เดิมทีเพื่อนมาบอกก่อนจริง ๆ ผมไม่สนใจตั้งแต่สมัยเป็นอุเบอร์ (Uber) แล้วตอนนั้นผมรับเหมายังสนุกกับการรับเงินเป็นงวด ๆ...พอเศรษฐกิจมันเริ่มดรอปเพื่อนผมที่อยู่ป่าไม่แฮปปี้ มึงไม่สนใจแกร็บหรือ เป็นไงวะมึงไปโหดเลย พอ โหดเสร็จแล้วเขาจะมีขั้นตอนให้กรอกรายละเอียดเลยมีแพลตฟอร์มให้เลย” (ลุงเจ้ง, อายุ 50 ปี, สัมภาษณ์)

“เดี๋ยวนี้ยุคลูกค้าเขาก็ติดต่อทางไลน์เป็นส่วนมาก เดี่ยวนี้เขาก็ไม่ใช่แฟกซ์แล้ว ก็คือถ้าไม่ส่งข้อมูลทางไลน์ก็ส่งไปทางอีเมลของบริษัท” (ลุงคิม อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“รับราชการเขาต้องมีบรอมอะไรพวกนี้ อินเทอร์เน็ตก็ต้องพาไปอบรมการใช้งาน เพราะ กทม. เขามีกองคอมพิวเตอร์ พอระดับหัวหน้าก็ต้องไปอบรมอินเทอร์เน็ต สามวันสี่วัน วิธีการใช้ วิธีการอะไรต่าง ๆ” (ลุงสุราษฎร์ อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“ไลน์นี่จะเป็นสิ่งงานจากหัวหน้าสั่งมาทีหลังเขาจะบังคับเลยครับเป็นไลน์ของ ในหน่วยงานจะต้องมีทุกคนอย่างงานของผมเนี่ยจะต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับทั่วไป...

บางส่วนที่เป็นงานเข้ามากระทบกันเช่นเราจะมีไลน์ที่ส่งงานเช่นเกิดภัยพิบัติอะไร
อย่างนี้เขาจะต้องตามตัวเราได้” (ลุงต่าย อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์)

5.2.2 การได้มาของเครื่อง

การได้มาของเครื่องหรืออุปกรณ์การสื่อสารนั้นได้มาจากหลากหลายวิธี ทั้ง
ลูกหลานซื้อให้ หรือนำเครื่องเก่าที่ใช้แล้วมาให้ใช้ต่ออีกที รวมถึงองค์กรเป็นผู้จัดหาอุปกรณ์มาให้ใช้
ระหว่างทำงาน

“ผมว่าไม่เกิน 3 ปีผู้สูงอายุคิดว่าสมาร์โฟนจะมีเยอะมากก็อาจจะประมาณ
คิดว่าไม่ต่ำกว่าหกสิบเจ็ดสิบเปอร์เซ็นต์ เพราะว่าโทรศัพท์ทุกวันนี้มันจะ
เปลี่ยนไปเรื่อย แล้วก็กลุ่มวัยรุ่นเขาก็จะต้องเอาที่มันเหมาะกับเขาที่เหลืตกกรุ่น
ก็จะมาเป็นของผู้สูงอายุแล้วลูกหลานจะเป็นคนจ่ายค่าบริการให้” (ลุงมานิต อายุ
51 ปี, สัมภาษณ์)

“มือถือก็บริษัทเขาให้มา ก็เครื่องไม่กี่พันของซัมซุง” (ลุงคิม อายุ 57 ปี,
สัมภาษณ์)

5.2.3 การเรียนรู้จากเทคโนโลยี

สำหรับกลุ่มผู้ก้าวสู่วัยสูงอายุ เรียนรู้เทคโนโลยีจากคนใกล้ชิดไม่ว่าจะเป็น
ลูกหลาน แฟน ญาติ รวมถึงเพื่อนร่วมงานในองค์กร

“ลูกแนะนำว่าแม่ดูเว็บนี้ดูเว็บนั้น” (ป้าหมวย อายุ 59 ปี, สัมภาษณ์)

“ลูกชายเป็นคนสอน เป็นคนทำให้ทุกอย่าง” (ป้าจิบ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“แฟนค่ะแฟนสอน แฟนเล่นก่อน เมื่อก่อนว่าตรงนี้เปิดตรงนี้นะทำอย่างนี้นะเรา
ไม่รู้เรื่องสักอย่าง ไม่เคยรู้เรื่องเลย” (ป้าไก่ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“น้องสาว ส่วนใหญ่เขาจะแนะนำก็เกี่ยวกับการสื่อสารก่อนอย่างแรก
การสื่อสารการเซฟข้อมูลการติดต่ออะไรที่มันง่าย ๆ เช่นเราโทรหากันไม่ต้องใช้
เบอร์โทรโดยตรง ใช้ไลน์โทรก็ได้ใช้เฟซบุ๊กโทรก็ได้ ให้เราสอนให้เราคอยอัปเดต
โทรศัพท์อยู่บ่อย ๆ ทุกครั้งที่โทรศัพท์ขึ้นมามีข้อมูลให้อัปเดตให้เรา
รับอัปเดตเลย” (ป้าเอฟ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“บางตัวก็ยังไม่รู้เลย น้อง ๆ ต้องบอกต้องนั้นนี้ต้องแชร์จิง(เฟซบุ๊ก)” (ลุงสุราษฎร์
อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“ส่วนมากก็จะถามน้องค่ะ(ที่ทำงานด้วยกัน) คือเด็กสมัยนี้จะเก่งเรื่องตรงนี้ อันนี้
เราจะโหลตตรงไหน คำนี้เราไม่เห็นจะเข้าใจเลย คำก็จะสอนวิธีแบบนี้
กดแบบนี้แบบนี้” (ป้าเล็ก อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“ลูกหลานหรือพนักงาน เจ้าหน้าที่ของ อบต. ด้วยคือใครมีความรู้เราจะถามเค้าหมดถ้าเราทำได้ เราเริ่มเรียนรู้จากเค้าทั้งหมด” (ป้าด้อย อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์) อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุอีกส่วนหนึ่งเลือกที่จะเรียนรู้เทคโนโลยีด้วยตนเอง เพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้เองได้ รวมถึงเชื่อว่าตนมีพื้นฐานด้านเทคโนโลยีอยู่แล้วจากสมัยเรียน

“เรียนรู้ด้วยตัวเองครับ สามารถเรียนเองได้” (ลุงนิต อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

“พัฒนาความสามารถ จากแต่ก่อนที่เราไม่เป็น เราใช้เป็น อันไหนที่เราไม่เรียนรู้เราก็อ่าน” (ป้าเล็ก อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“โดยพื้นฐานเป็นคนชอบเทคโนโลยีตั้งแต่เด็ก ๆ อยู่แล้ว ที่นี้จะฟังในเรื่องของพวกนี้อะไรที่มันย่อในเรื่องของการทำงานวิถีชีวิตสมัยเรียนปริญญาตรีเนี่ย ที่เพื่อนกรู๊ปเนี่ยส่วนใหญ่...ผมโหลดแอปมาจากอินเทอร์เน็ตเอามาลองซักระบบศึกษาความเป็นไปได้ค่าเอเวอร์เรจ (average) เขาหักเท่าไร โครงสร้างเป็นยังไง พื้นฐานเราเป็นคนชอบท่องเที่ยวยอยู่แล้วครับเที่ยวด้วยแล้วได้ตั้งคด้วยผมว่าก็โอเคนะครับ” (ลุงแจ้ง อายุ 50 ปี, สัมภาษณ์)

“เราเรียนในเรื่องของคอมพิวเตอร์อยู่แล้ว สมัยก่อนเขียนโปรแกรม ภาษาเบสิก” (ลุงถิ่น อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“ช่วงนั้นเรียนปริญญาโทอยู่ด้วยนะคะ ต้องหาเป็น...ต้องหาข้อมูลด้วยเหมือนกัน ต้องทำสารนิพนธ์ด้วยกันคะ” (ป้าติ่ม อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

ทั้งนี้ภูมิหลังชีวิตก็เป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้เกิดการเรียนรู้เทคโนโลยีด้วยตนเอง เนื่องจากรู้สึกว่าต้นทุนชีวิตของตนเองได้รับการศึกษามาน้อยจึงทำให้อยากเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ

“ผมเป็นคนที่ไม่เก่งแล้วก็เกิดจากครอบครัวที่ยากจนและไม่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน พอไม่มีโอกาสผมเห็นสิ่งเหล่านี้มันมีประโยชน์แล้วเราสามารถที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเองขวนขวาย ผมก็เลย เราก็จะต้องฝึก แล้วก็ต้องหาความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไหนมีการอบรมผมก็จะลงสมัครและเข้าร่วมอบรม” (ลุงมานิต อายุ 51 ปี, สัมภาษณ์)

5.2.4 ความซับซ้อนยุ่งยากของเทคโนโลยี

จากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่าความยุ่งยากจะขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของรหัสผ่านและประสบการณ์การใช้งาน

“ยากก็ตอนที่มันจะต้องมีพาสเวิร์ดอะไรซักอย่าง หรือว่าต้องใส่อะไรเยอะ ๆ จี๋ครับ” (ลุงไพศาล อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

“ยากเพราะว่าใช้คอมพิวเตอร์ไม่เป็นเลย คือไม่รู้เรื่องพวกคอมพิวเตอร์หรืออะไรเลย ก็เลยยากนิดนึง กว่าที่จะใช้ได้ก็จะเข้าใจก็ซักประมาณสองสามปี ถึงจะเริ่ม

ใช้ได้...เพราะเราไม่ค่อยรู้เรื่องนี้เลย คือมันใช้ผิดใช้ถูกประมาณนี้” (ป้าจ๊ีบ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

ในขณะที่ยังมีมุมมองว่า การใช้เทคโนโลยีนั้นไม่ได้เป็นเรื่องที่ย่างยากซับซ้อน เพราะหากใช้บ่อยครั้งจนเกิดความเคยชิน ก็จะทำให้การใช้เทคโนโลยีเป็นเรื่องที่ง่ายสำหรับพวกเขา

“ง่ายขึ้น แต่ถ้าถามว่ามันยุ่งไหม มันก็ขึ้นอยู่กับขั้นตอนการที่จะทำอะไร เราต้องการสร้างอะไรหรือทำอะไรมันก็จะยากในขั้นตอน เช่น สมมติว่า ถ้าเราจะสร้างวิดีโอสักเรื่องหนึ่ง สร้างภาพสักเรื่องหนึ่ง ถ่ายภาพใครสักคนหนึ่ง ต้องทำยังไง เริ่มต้นจากจุดไหนก่อน ต้องกดตรงไหนก่อน อันไหนหนึ่งสองสามสี่ห้า อธิบายว่าหนึ่งคือไร สองคือไร แล้วสิ้นสุดคือไร” (ลุงโต อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“ถ้าเราไม่รู้จักมันตั้งแต่แรก เราก็จะรู้สึกว่ามันยุ่งยาก เราก็ต้องลองหลาย ๆ ครั้ง ถ้าเราไม่เป็นเราก็จะเบื่อไปเอง แต่ถ้าเราสนใจจริง ๆ ไปเล่นกับมันทุกวัน มันก็จะช่วยให้เรารู้มากขึ้นว่าเราควรจะไปกดปุ่มไหนต่อเชื่อมยังไง ก็คือแบบว่าเราต้องเข้าไปใช้งานมันทุกวัน” (ป้าเอฟ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“ไม่มีความยากสำหรับป้านะคะสำหรับป้าเองมีความรู้ทั้งภาษาอังกฤษ ทั้งภาษาไทย ไม่ยากสำหรับป้าเองสำหรับเฟซบุ๊กเอง” (ป้าติ่ม อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

“มันก็เรื่องง่าย ๆ เหมือนชีวิตประจำวันที่เราต้องใช้ มันเลยง่าย” (ลุงคิม อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“คิดว่าไม่ยุ่งยากเพียงแต่ว่าเราใช้มันไม่ลึกเท่านั้นเอง” (ลุงสุราษฎร์, สัมภาษณ์)

“ใหม่ ๆ ยุ่งยาก ... แต่ถ้าเราเข้าใจมันไม่ยาก” (ป้าเล็ก อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

5.2.5 ด้านทักษะความสามารถ/การพัฒนาตนเอง

สำหรับทักษะในการใช้งาน มีมองว่าตนเองมีความสามารถเกินครึ่งในการใช้งานในแพลตฟอร์มที่ใช้เป็นประจำ

“เฟซ พวกไลน์ผมว่าประมาณแปดสิบเปอร์เซ็นต์นะ” (ลุงโต อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“หกลิบหกลิบเปอร์เซ็นต์เอง เพราะว่าไม่เคยไม่เล่นเน็ตพวกเฟซบุ๊ก อินสตาแกรมอะไรไม่มี แล้วก็สนใจ ก็จะสนใจที่บอก ก็แค่เบื้องต้น ที่ว่าก็ใช้แค่ใช้ได้ ไม่ตกยุคเท่านั้นเอง” (ลุงคิม อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างได้ระบุว่าตนนั้นมีความสามารถพอประมาณเมื่อเทียบกับคนในรุ่นเดียวกันแต่ไม่ได้รู้สึกว่าตนเชี่ยวชาญมากนัก

“ในคนรุ่นเดียวกัน ก็น่าจะมากกว่าพอสมควร ประมาณนี้ แต่ก็ไม่ได้แบบไม่ได้ เชี่ยวชาญที่สุดใจ...คนรุ่นนี้ก็จะใช้อินเทอร์เน็ตอยู่ประมาณนี้ บางคนก็อาจจะใช้น้อยกว่าเราก็มี ด้วยสภาพแวดล้อมแต่ละคนไม่เหมือนกัน เนื่องจากเราอยู่ใกล้แบบใช้ได้ง่าย ก็เลยใช้ตลอด” (ลุงไพศาล อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

“ระดับกลาง ๆ ค่ะ...คือใช้ได้ในระดับหนึ่ง เฉพาะเรื่องที่ทำจำเป็นหากเรื่องที่ทำแบบไปทำแอป ถ่ายรูปสวย ๆ ไปทำเป็นอะไรยังไม่ได้ เบื้องต้นถ่ายได้ แต่ตัดต่อทำไม่เป็น เบสิก” (ป้าตุ้ย อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

“น่าจะพอ ๆ กับเพื่อนรุ่น ๆ เดียวกันน่าจะพอกัน เพราะว่าเรียนรู้เวลาใกล้ ๆ เคียงกัน...ไม่ทันคนรุ่นใหม่แน่ เพราะเค้าจะรู้มากกว่าเราเยอะ เค้าจะมีอะไรของเค้าตลอดเวลา” (ป้าจ๊ีบ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

สำหรับการพัฒนาตนเองนั้น ผู้ที่จะก้าวสู่วัยสูงอายุได้น่าเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาตนเอง ในเรื่องของทักษะความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยี การหาความรู้รอบตัว เช่น ภาชิ รวมไปถึงนำไปต่อยอดเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพและเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองอีกด้วย

“ผมชอบเรื่องเทคโนโลยีตั้งแต่เด็กอย่างที่เรียนให้ทราบตั้งแต่ต้นครับสมัยคลื่น 470MHz หัวอิริคสันมาเรียนหนังสือเป็นแสนกว่า ชอบที่ว่ามันเป็นเทคโนโลยีที่แบบมันตอบโจทย์ที่เราได้เยอะมันเรียนรู้ได้เร็วไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องเรียนครับ” (ลุงแจ้ง อายุ 50 ปี, สัมภาษณ์)

“การหาตารางอบรมภาชิ ตารางอบรมเกี่ยวกับความรู้อื่น ๆ เพื่อพัฒนาตัวเอง” (ป้าหมวย อายุ 59 ปี, สัมภาษณ์)

“สำหรับป้าภูมิใจแล้วว่าตนเองทำได้ดี ทำได้ดีขึ้นเรื่อย ๆ แบบยังไม่ได้ฝึกอีกเยอะนะ เช่นอย่างกูเกิลไดรฟ์ก็เริ่มใส่ไปบ้างแล้วละ อย่างเก็บข้อมูลมันต้องใส่ในกูเกิลไดรฟ์” (ป้าติ่ม อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

“เหตุผลที่ใช้ เราคือเหมือนขายสินค้าออนไลน์ประมาณนั้นเลย เราทำสินค้าตัวนึงขึ้นมาปั๊บส่งไปนี่ ลงรูปแค่นั้นนะ คนก็จะแบบว่าทำขายหรือทำขายไหมอะไร ขายเป็นไร รับผิดชอบต่อมั๊ย บางทีเราก็ไม่ได้คิดจะทำ เราลงรูปเฉย ๆ คนก็จะมาถาม ทำให้มีแรงฮึดสู้เราอยากจะพัฒนาตนเอง” (ป้าเอฟ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

5.2.6 แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี

สำหรับแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีนั้นมาจากการใช้งานในเรื่องทั่วไป อาทิ ครอบครัว เพื่อน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมงาน หรือเพื่อนสมัยที่เรียนด้วยกัน

“ทุกวันครับเป็นแคบชั่นไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานบ้าง ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องงาน ครอบครัวก็จะเป็นนาน ๆ ทีก็จะเอารูปลูกสาวลง จะดูพัฒนาการของเขา” (ลุงเจ้ง อายุ 50 ปี, สัมภาษณ์)

“ส่วนมากจะในไลน์ มีเพื่อนพันกว่าคน ส่วนมากก็คนรู้จัก เป็นเพื่อนก็ตอบรับ แต่จะไม่เคยเข้าไปในชมรมเป็นกลุ่มเป็นก้อนอะไร บางชมรมเราก็ไปโลก์ ติดตามเขา ไม่เคยเข้าไป” (ลุงสุราษฎร์ อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“กลุ่มนิเทศที่จบนิเทศ ๆ ด้วยกันครับของเชียงใหม่ของวิทยาลัยครู มีกลุ่มที่ทำงาน กลุ่มเพื่อนร่วมงาน มีกลุ่มที่จบมัธยม” (ลุงต่าย อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีแรงจูงใจในการใช้งานจากฟังก์ชัน และรูปแบบการใช้งานที่มีความสะดวก แปลกใหม่ และน่าสนใจ

“ถ้าต้องการให้สีสันทัดขึ้น ปัจจุบันโทรศัพท์ก็มีสีสันทัดใหม่ เพราะว่ายุคนั้นมันห่าจื๊ หกจื๊ ผมไม่รู้โทรศัพท์ยุคนี้มันแตกต่างกัน...ถ้าเกิดตรงนี้เลขหนึ่งนะ จะเป็นภาพปกติ ถ้ากดเลขสองจะมีสีสันทัด หรือถ้ากดมีเพื่อนร่วมด้วย เทคโนโลยีการกระโดดลอย ทำภาพอินสตาแกรม สร้างรูปสร้างอะไรเงี้ย” (ลุงโต อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“เดี๋ยวนี้เค้าดูจากเฟซบุ๊กอะไรได้ เหมือนตอนนี้ผมก็ง่ายขึ้น ผมก็ถ่ายภาพ ถ่ายภาพเป็นภาพประกอบอะไรพวกนี้ ถ่ายภาพแล้วก็บางคนก็ชอบ” (ลุงนิต อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

5.2.7 การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี/การนำไปใช้

จากการสัมภาษณ์สามารถแบ่งการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้เป็น 6 ประเด็น โดยประเด็นแรกนั้นจะนำเทคโนโลยีมาใช้ในการค้าขาย ประกอบอาชีพ หรือใช้ในเรื่องงาน

“การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ใช้ในการเสิร์ชหาข้อมูลอย่างตัวฟิชมันเป็นปัญหาแบบนี้มันคืออะไรการแก้ไขเราจะฟื้นฟูเราจะทำยังไงก็เสิร์ชหาผ่านกูเกิ้ลอันนี้ก็ช่วยได้ระดับนึง” (ลุงมานิต อายุ 51 ปี, สัมภาษณ์)

“การค้าขายมีบ้างคือน้ำมันจะมีมาร์เก็ตเพลสก็จิ้มเข้าไปดูเหมือนกันเคยขายได้ เคยถ่ายรูปแล้วมีแก้อีกกลม ๆ ก็ถ่ายรูปแล้วก็โพสต์ลงไปมาร์เก็ตเพลส เคยโพสต์ใครอยากได้เป็นแก้อีที่มีที่บ้านอยู่แล้วคือน้ำมันแล้วก็ถ่ายเรออยากจะขายลองดูแล้วก็มี

เครื่องออกกำลังกายชุดนี้เราขายสองชิ้นปรากฏว่าเครื่องออกกำลังกายไปก่อน 5,000 บาท” (ป้าไก่ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“ใช้สืบค้นเรื่องงานนะคะ พอดิเรามีโครงการหลายโครงการในชุมชนคะ เช่น ของกองทุนหมู่บ้าน เรื่องการการต้มน้ำดื่มสะอาดในชุมชนคะคือเราไม่มีความรู้เลย เราต้องค้นในอินเทอร์เน็ตที่คอมพิวเตอร์ที่บ้าน กระบวนการผลิตเป็นยังไง วัสดุ อุปกรณ์การออกแบบเป็นยังไงเพื่อให้ผ่าน อย. (อาหารและยา) นะคะ...ก็เลยต้องหาข้อมูลเพราะเราไม่มีพื้นฐานเลย” (ป้าตุ้ย อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

“เดี๋ยวนี้เราทำงานด้านขายเนี่ย ทุกคนก็ให้เราแอดไลน์เพราะว่าเราต้องการคุยทางไลน์หรือไม่ก็ส่งเอกสารทางอีเมล แพกซ์เขาก็ไม่เอา ดังนั้นเราถึงจำเป็นต้องมีไลน์ มีเน็ตในมือถือเพราะจะได้เช็คไลน์ เช็คอีเมล ว่ามีส่งอะไรเข้ามาให้เรา หรือเปล่า” (ลุงคิม, อายุ 57 ปี สัมภาษณ์)

“บางครั้งเราไปประชุมก็ต่อ แท็บเล็ตจะใช้ลักษณะเป็นซิม 2G ไรจี้ ไว้สำหรับไปประชุมไปไร บางทีก็ต่อพวกทีวีบ็อกซ์ ที่มันต่อกับทีวีอะ” (สุราษฎร์ อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“เรื่องงาน เรื่องของผังเมือง เราเข้าไปดูในเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเมืองว่าการเมืองพัฒนาแบบไหน วางแผนพัฒนาเมืองเราจะใช้วิธีแบบไหน การจัดรูปที่ดิน ดูวิธีการทีโอดี (TOD) คือเรื่องของการพัฒนาพื้นที่โดยรอบสายรถไฟฟ้า ว่าอนาคตเนี่ยสถานีรถไฟฟ้าเกิดสถานีร่วมสองสายมาทับกันเนี่ยเราจะพัฒนาพื้นที่ยังไง เราก็ใช้ทางอินเทอร์เน็ตเอา” (ลุงถัน อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“ปัจจุบันมีการค้าของตัวเองเป็นพวกสินค้าแฮนด์เมด เราก็อาจจะมหาข้อมูลรูปภาพหาตัวโปรดักท์ใหม่ ๆ ที่เขาเปรียบเทียบกับสินค้าที่เราทำเพื่อพัฒนาประมานนี้ครับ” (ลุงต่าย อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์)

“สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าของเราได้โดยที่เมื่อก่อนเราไม่เคยนึกถึงมันเลย ไม่คิดว่ามันจะมีผล แต่พอได้มาใช้ มันสะดวกในการทำงานมาก ๆ ติดต่อ ส่งงาน ถ่ายรูป ส่งรูป โอนเงิน ทุกอย่างเลยมันง่ายมาก ชีวิตง่ายขึ้น” (ป้าเอฟ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“บางทีไลน์งานก็จะมีเรื่องของระดับกอง ระดับฝ่าย ระดับสำนัก สื่อสาร ส่งงานได้ สะดวกรวดเร็ว” (ลุงถัน อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“เยอะ ส่วนมากถ้าเขียนโครงการแบบไหน หรืออบรมวิทยากรก็ดูเรื่องอะไร... หรือบางทีเราสื่อไม่ถึงเราก็ไปหามา อีกอย่างดูภาษาไทยว่าเราเขียนถูกไหมก็พิมพ์เข้าไป” (ป้าเล็ก อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

ประเด็นที่สองคือการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเรื่องของสุขภาพ รวมถึงยังมีการใช้ อุปกรณ์เสริมที่นอกเหนือจากมือถือสมาร์ทโฟน นั่นก็คือ นาฬิกาสมาร์ทวอช (Smart watch) ที่ผูกไว้ เพื่อดูกิจกรรมในแต่ละวัน

“จะดู จะศึกษาเลย มันใช่ แล้วเราก็ก่อมาปฏิบัติจริง ถ้าไม่ใช่เราก็กินข้าวอีก ที่นั่งให้มันตรง เดี่ยวนี้กูรูเยอะ ก่อนที่จะวิ่งเก่ง ผมก็ดูครูที่เขาวิ่งเก่ง ๆ มาก่อน แล้วก็ดูหลาย ๆ ครู แล้วก็มาวิเคราะห์ดูว่า การออกกำลังกาย การออกกำลังกายยังไง วางเท้า ยังไง การวิ่งหายใจยังไง ระดับยังไง อะไรยังงี้” (ลุงโต อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“เป็นคนสุขภาพไม่ดี เพราะตนเองเป็นโรคธาลัสซีเมีย เราก็กินคอกเทลอะไรที่เรา ควรจะทำหรือไม่ควรทำหรืออาหารประเภทไหนที่เราต้องที่ห้ามสำหรับเรา ก็ จะเลิร์ชดู เราจะต้องหาข้อมูลของเราเอง” (ป้าจิบ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“บ่อย ถ้าการออกกำลังกายก็ส่วนมากก็เข้ายวบยาค่ะ หาแนวทางแบบต้นแบบ ไหนผู้สูงอายุแบบไหนสำหรับคนทำงาน เพราะตอนนี้ก็เป็นผู้นำการออกกำลังกาย” (ป้าเล็ก อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“อยากรู้ว่าเป็นอะไรมั้งก็จะเข้าไปในกูเกิลเพื่อดูว่าถ้าเป็นอย่างนี้ เป็นโรคอะไร... อย่างเบาหวานเนี่ย อยากรู้ว่าเบาหวานเนี่ย เราต้องระวังอะไรมั้ง ก็จะเข้าไปดู ในเน็ตเพื่อรู้ว่า เบาหวานเนี่ย ต้องระวังอะไรมั้ง ไม่ควรกินอะไร อะไรกิน ได้มั้ง ก็ดูจากเน็ต” (ลุงคิม อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“ตัวเองเริ่มรู้สึกว่เจ็บปวดเจ็บป่วย ปวดข้างหลังคืออะไร แขนหน้าอกคืออะไร ก็จะอ่านรวม ๆ เพราะมันก็ไม่สามารถตอบเราได้หมดหรอก แต่ว่ามันทำให้เรา เขาก็จะสอนว่าให้ออกกำลังกายอะไรอย่างนี้ มีออกกำลังกายมีอาหาร อาหาร อะไรที่ลดไขมันลดน้ำตาล แล้วมาดูแลสุขภาพมากขึ้น แต่ไม่มีเวลาไปหาหมอ” (ป้าเอฟ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“ตอนนี้ที่มีใช้ก็ผูกกับมือถือก็มี ผูกกับนาฬิกา ก็ใช้บ่อยอยู่นะ...ตอนนี้ก็มีที่มันผูก กับนาฬิกาที่เป็นแอป ที่ดูว่าเรานอนกี่ชั่วโมง พักผ่อนกี่ชั่วโมง...มันทำให้เรารู้ว่า เรานอนน้อยไปหรือเปล่า ก็อาจจะปรับเปลี่ยน” (ลุงไพศาล อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

ประเด็นที่สามได้แก่การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการแปลภาษาเพื่อติดต่อสื่อสารกับ คนต่างชาติ หรือเพื่อนำมาสอนการบ้านลูก

“ผมว่าพื้นฐานเรื่องการใช้งานก็มีส่วนสำคัญแต่เดี๋ยวนี้มันก็ง่ายมันสามารถที่จะ ทรานสเลท (translate) ได้ อย่างวีแชทผมคุยกับคนต่างชาติมันก็ทรานสเลท แปลให้เลยทันที” (ลุงเจ้ง อายุ 50 ปี, สัมภาษณ์)

“มีประโยชน์ สมัยนี้ผู้ใหญ่สอนการบ้านลูกไม่ได้ เพราะว่าเวลาลูกเรียนเนี่ย อย่างเช่นภาษาอังกฤษ เราสอนลูก ลูกรู้อย่างหนึ่ง เรารู้อีกอย่างหนึ่ง ก็เปิดเว็บ อะ เป็นแอปแปลภาษา แปลภาษามีประโยชน์มากที่สุด แล้วก็สูตรคูณหารสั้น หารยาว ทุกอย่างเลย แล้วกลายเป็นว่าเราอะได้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับเด็กรุ่นใหม่ กับลูก เมื่อก่อนต้องมานั่งเปิดหนังสืออ่านใช้ใหม่ อ่านอะไรก็ไม่เข้าใจ แต่อันนี้นั่น เรียนรู้ไปด้วยกัน มีประโยชน์มาก” (ป้าเอฟ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

ประเด็นที่สี่เป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อความบันเทิงเชิงใจ หรือ สร้างอรรถรส อาทิ ใช้ในการร้องเพลง ฟังเพลง

“ชอบร้องเพลง...จริง ๆ คือแต่ก่อนเนี่ยชอบเพื่อชีวิตเป็นหลัก พออายุสูงขึ้นก็ฟัง เพลงสากล เพลงสำหรับผู้สูงวัย...มีแอปพลิเคชันฟังเพลง ร้องคาราโอเกะ ก็คือมีคนร้องอยู่เราก็ร้องต่อจ้ะ เฟิ่งโหลตมา ชื่อแอป Smule ถ้าเพลงก็ Joox” (ลุงถิ่น อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

ประเด็นที่ห้า คือการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการซื้อสินค้าและบริการ เช่น การจองตั๋วเดินทาง การจองโรงแรม เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกมากขึ้นโดยไม่ต้องเดินทางไปหาเอง

“เคยซื้อของ ลาซาด้าอะไรพวกนี้ จองตั๋วเครื่องบิน” (ลุงสุราษฎร์ อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“สิ่งที่ป้าทำประจำก็ ทราเวลโลก้าแล้วก็โกด้า ซึ่งมันก็เดินทางบ่อยอย่างป้าไป ต่างประเทศโทรข้ามประเทศก็ใช้อีกด้าบุ๊กเสร็จเรียบร้อยพาเพื่อนไปได้หมดเลย ...แต่ทราเวลโลก้าแล้วก็โกด้าเอาตั๋วเครื่องบิน ป้าจะใช้อิเล็กทรอนิกส์ทิคเก็ต (electronic ticket) นะ” (ป้าติ่ม อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

สำหรับประเด็นสุดท้ายนั้น ผู้ที่จะก้าวสู่วัยสูงอายุได้กล่าวถึงประโยชน์ของเทคโนโลยีที่ทำให้ได้กลับมาเจอกับคนที่ห่างหายไปนานทั้งเพื่อนสมัยวัยเรียนและญาติผู้ใหญ่

“บางทีเพื่อนเราไม่ได้เจอกัน 30 - 40 ปี เราก็เจอกันทางเฟซบุ๊ก ทางไลน์ เราค้น เจอกันเอง ก็มีประโยชน์ด้านการติดต่อสื่อสาร” (ลุงสุราษฎร์ อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“เพื่อน ๆ ก็ใช้อินเทอร์เน็ตกันแพร่หลาย เพราะฉะนั้นเวลานัดหมายอะไรก็ใช้ ทางอินเทอร์เน็ตมันก็สะดวก” (ป้าหมวย, อายุ 59 ปี, สัมภาษณ์)

“อย่างเพื่อนเราไม่เคยเจอเลยนะ ก็ใช้อินเทอร์เน็ตเนี่ยช่วยเราใช้ใหม่เนี่ย สมัยเรียนประถมด้วยกัน มัธยมด้วยกัน ก็ช่วยได้เยอะ” (ลุงถิ่น อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“พอดิกลับมาเจอเพื่อนเก่าที่ไม่ได้เจอกันนาน ต่างคนอยากติดต่อกันก็เลยเป็นจุดเริ่มต้นในการใช้อินเทอร์เน็ต โลกนี้ประมานนี้” (ป้าจ๊ีบ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“จากคนไม่เคยเจอกันมาก่อน เราไม่เคยคิดว่าเราจะมีญาติผู้ใหญ่หลงเหลืออยู่ ป้าได้เจอป้าได้มีความสุขมาก...ไม่เคยเจอตั้งแต่เกิด พอมาเจอนามสกุลท่าน ท่านอายุ 80 ท่านเล่นเฟสด้วย แล้วถามว่าท่านเป็นใคร อ้าวเป็นลูกพี่ลูกน้องกับพ่อ ญาติเราก็สูญเสียหมดแล้ว เหลือแต่คนเดียว ก็ดีใจอบอุน...ในที่สุดก็ไปหา กัน” (ป้าติ่ม อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

5.2.8 ปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคการใช้เทคโนโลยี

สำหรับปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีนั้น ส่วนหนึ่งมาจากความซับซ้อนของฟังก์ชันที่ทำให้คนรู้สึกว่ายากเรียนรู้ได้ไม่ครบถ้วน

“อุปสรรคจากตัวเราเองมากที่สุด เพราะเรายังเรียนรู้ไม่หมด ในโทรศัพท์ในฟังก์ชันทั้งหลายที่มีอยู่ เราอาจจะรู้แค่หนึ่งยังใช้ไม่คุ้มค่า แต่เราก็ไม่ได้ซื้อแพคเกจอะไรมากมาย ซื้อสองสามพันที่พอใช้ เราไม่ได้ทำอะไรมากมาย” (ป้าตุ้ย อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีเรื่องของเวลาในการฝึกฝนหรือเรียนรู้ เนื่องจากภาระหน้าที่การทำงาน และการทำมาหากิน จึงทำให้เกิดอุปสรรคในการเรียนรู้เทคโนโลยี

“ผมว่าเวลามากกว่า เวลาผมแทบไม่มีเลยช่วงนี้เรียนรู้มันงานประจำด้วย... เราคิดอยู่เสมอว่าอยากเข้าไปเรียนรู้พวกนี้ แต่เราหาจังหวะหาช่วงไม่ได้จริง ๆ ด้วยภาระหนี้สิน ด้วยอะไรด้วยนะครับ มันหลายอย่างมันก็เลยทำให้ตรงนี้ต้องหยุดอยู่กับที่ เราก็ไม่สามารถก้าวข้ามจุดนี้ไปได้” (ลุงต่าย อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์)

ปัจจัยด้านภาษาและความรวดเร็วก็สามารถทำให้เกิดอุปสรรคในการใช้งาน

เนื่องจากอายุที่มากขึ้น ทำให้ความจำและความคล่องแคล่วลดลง

“ภาษาอังกฤษ แล้วก็ความเร็ว อันนี้คือพื้นฐานนะครับ ที่พื้นฐานมันตรงนั้นอยู่แล้ว แล้วก็ความเข้าใจในการใช้เค้าอาจจะมีเวลาน้อยนะ ในเรื่องการใช้โปรแกรม การเรียนรู้เข้าใจในเรื่องการใช้ของโปรแกรม” (ลุงนิต อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

“บางทีมันมีภาษาอังกฤษมาเกี่ยวข้อง เราก็ค่อนข้างจำ นาน ๆ ในทีไรก็จะจำไม่ได้ แต่ถ้าใช้อย่างเปิดอีเมลบ่อย ๆ” (ลุงคิม อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“ลำบากก็คือการหาข้อมูลเกี่ยวกับเว็บต่างประเทศ อาจจะมีปัญหาเรื่องการตีความด้านภาษาอังกฤษ” (ป้าหมวย อายุ 59 ปี, สัมภาษณ์)

“ถ้าตอนใช้ตอนนี่คือเราไม่ค่อยเก่งภาษาอังกฤษสักเท่าไร บางทีก็โหลดแอป จะเป็นภาษาอังกฤษขึ้นมา” (ป้าเล็ก อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“อุปสรรคตอนนี้ก็คือพวกอะไรที่มันยุ่งยากในการเข้าไปทำอะไร เช่น การที่มันมีพาสเวิร์ดที่เราต้องจำ คือมันจะมีพาสเวิร์ดหลายอัน ซึ่งเราจะจำยาก หรือการซื้อของช้อปปิ้งที่มันต้องกรอกอะไรเยอะ ๆ มันก็ไม่สะดวก แต่เราก็เข้าใจนะว่า มันต้องเซฟตี้ (safety)” (ลุงไพศาล อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

รวมถึงปัจจัยด้านร่างกายก็ทำให้เกิดอุปสรรคในการใช้งานเทคโนโลยีได้เช่นกัน โดยส่วนมากจะเป็นเรื่องปัญหาทางสายตา

“เรื่องสายตา สำคัญที่สุด พอดูมาก ๆ เนี่ยมันพร่า พอสายตาเสร็จมันก็จะลามทั้งหมด เรื่องประสาท เรื่องหัวโง่ ผมเคยนะ ดูทั้งวัน มันรู้สึกเลยนะ ม่านตา มันตึง” (ลุงโต อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“สายตาหนึ่งที่ชัดเจนเลยง่าย ๆ เลยครับเบสิก สายตา” (ลุงนิต อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

“สุขภาพร่างกายสายตาบางทีก็มีส่วนดูมาก ๆ ก็ปวดหัวปวดแขน” (ป้าไก่ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีประเด็นสำคัญในเรื่องของสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่มักจะไม่พบสัญญาณหรือสัญญาณไม่ดีพอเมื่อต้องการใช้สืบค้นหาข้อมูล อันเนื่องมาจากหมู่บ้านนั้นเสาสัญญาณเข้าไม่ถึง หรือเป็นพื้นที่เฉพาะที่สัญญาณรัฐบาลจัดให้ เช่น เน็ตประชารัฐ ไม่มีเสาสัญญาณและต้องมีการใช้จ่ายของการเดินสาย ตลอดจนถึงบิลยอดใช้บริการตกหล่นมาไม่ถึงบ้าน ขณะเดียวกันบางพื้นที่ยากแก่การเข้าถึงของสัญญาณมือถือบางค่าย จึงจำเป็นต้องใช้สัญญาณที่เข้าถึงพื้นที่ตนเอง

“ในด้านอุปสรรคอย่างบางครั้งเกษตรกรเหนียวหรือว่าผู้ใช้งานเหนียวเขาจะสนใจเฉพาะด้านที่เรามีปัญหาเมื่อมีปัญหาปุ๊บจะแก้ไขยังไง เขาก็จะค้นคว้าในเรื่องเหล่านั้น...บางคนก็บอกว่าไม่มีเน็ตใช้...ในหมู่บ้านมีครับ มีแต่ยังไม่เยอะส่วนใหญ่...ในช่วงหลัง ๆ มาจะแนะนำไวไฟเป็นตัวของเน็ตประชารัฐ...ปัญหามันเป็นจุดแดง ๆ แล้วมันใช้งานไม่ได้” (ลุงมานิต อายุ 51 ปี, สัมภาษณ์)

“เน็ตประชารัฐช้ามาก อยู่ศาลาประชาคมหมู่บ้าน...คือรัคมีที่เน็ตกระจายเข้าไปได้ ที่นั่นมันช้า ไม่เล่น ไปเล่นที่บ้านมากกว่า...เข้ายูทูปไม่ได้ไปออกกำลังตอนเย็น เพราะไม่สามารถเข้าได้เลย สัญญาณไม่เต็มบางทีขีดหนึ่งขึ้นมาสองแล้วก็ลดขนาดอยู่ใกล้สัญญาณนะะคะก็ไม่ได้” (ป้าเล็ก อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“บ้านเราอยู่ในส่วนไวไฟ เมื่อก่อนเน็ตต้องมีค่าใช้จ่ายเยอะต้องเดินผ่านเสาเท่านั้นผ่านเสาคนนั้นมาคนนั้นมาต้องเสียค่าเดินสายแล้วเราก็เลยมีความคิดว่ามัน

ยุ่งยากวุ่นวายเราก็ไปศูนย์ เข้าไปในศูนย์แล้วก็ใช้รายเดือนก่อนช่วงแรก ๆ เพราะเราไม่มั่นใจการเติมเงิน ไม่รู้เรื่อง พอใช้รายเดือนปั๊บก็มีปัญหาอีก เช่น จดหมายเข้าไปไม่ถึง บิลมาไม่ถึง ไม่ได้เช็คตัวเองอะไรก็ตัดปัญหารายเดือนไปเลย แล้วก็ใช้เติมเงิน สะดวกที่สุด” (ป้าเอฟ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“เพราะพื้นที่ตำบลเรายาว มันมีภูเขาตั้งแต่ดงมะไฟถึงลุ่มน้ำลำตะคอง ดงมะไฟ (จังหวัดนครราชสีมา) เอไอเอส หรือค่ายอื่นใช้ไม่ได้เลยเวลาไปติดต่องาน มันจะมีทริคเจ้าเดียวที่ใช้ได้ มีทริคเจ้าเดียวที่อยู่บนเขา” (ป้าตุ้ย อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ยังสะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลบางอย่างไม่สามารถค้นหาได้ตามที่ต้องการเพราะบางเรื่องเป็นเรื่องที่ค้นหาได้ยาก ทำให้เกิดปัญหาและเสียเวลา

“บางครั้งมีครับ บางครั้งพิมพ์ไปไม่ได้ตามที่เรายากรู้ บางครั้งพิมพ์เข้าไปมันจะมีหลากหลายไม่มีอย่างที่เรายากรู้ ค้นหาบางครั้งก็ไม่เจอ มันก็ยังมีปัญหาอยู่เมื่อเป็นอย่างนี้ ก็พยายามแก้คำที่เราเสิร์ชหา ลองแก้คำดูว่ามันจะไปอยู่ในกลุ่มไหน เป้าหมายไหนก็จะยากขึ้นอีกนิดนึง บางครั้งเราต้องการโรคพืชในรูปแบบนี้ กลายเป็นว่ามันขึ้นมาหลากหลายมาก เราก็เข้าไปดูมันก็จะเสียเวลา อันนี้ก็เป็นปัญหาอยู่” (ลุงมานิต อายุ 51 ปี, สัมภาษณ์)

ขณะเดียวกันหากสถานที่สาธารณะ เช่น สนามบิน ไม่มีบริการอินเทอร์เน็ตนอกสถานที่หรืออินเทอร์เน็ตสาธารณะฟรี ก็ทำให้เกิดอุปสรรคได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ในการทำธุระหรืองาน

“ยกเว้นเราไม่มีเน็ตเลยนั่นคืออุปสรรค...แล้วรู้สึกหงุดหงิดมากคือเวลาที่เราไปแอร์พอร์ต สนามบินหรือสถานที่ต่าง ๆ ควรจะบริการฟรี (อินเทอร์เน็ต) ไม่ว่าจะเป็นที่ไหนก็ควรมีบริการฟรี ซึ่งตอนนี้มันก็ยังไม่ได้เปิดกว้างเลยอย่างที่เค้าบอกว่าเน็ตชุมชนฟรีมันใช้อะไรไม่ค่อยได้...หากเป็นฟรีไวไฟจริงๆ แล้วก็ประชาชนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ทุกที่โดยสถานที่สำคัญ ๆ มันจะมีประโยชน์มากทีเดียว” (ป้าติ่ม อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

5.2.9 การก้าวข้ามอุปสรรคและการแก้ไขปัญหา

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการก้าวข้ามอุปสรรค การแก้ไขปัญหาของกลุ่มผู้ที่จะก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุหลากหลายวิธีตั้งแต่ให้คนขายมือถือช่วยแนะนำวิธีการใช้งานอย่างละเอียดหากรู้สึกว่าการฟังกันมีความยุ่งยากในการใช้งาน จนถึงการพยายามจดจำรหัสผ่าน โดยการใช้การจดหรือหาที่เก็บรหัสแทน

“มันต้องมีคนมาให้ความรู้เราเนอะ ต้องให้คนมาแนะนำเราเนะ บางทีเราไม่รู้ ฟังก์ชันในโทรศัพท์ แบบซื้อมาแล้วใช้ไม่ค่อยคุ้ม...แต่เราอยากจะทำอะไรจะรู้ตัว

ไหนบาง อาจไม่จำเป็นต้องรู้ทุกตัว คือต้องมีการให้ข้อมูลข่าวสารผู้บริโภค” (ป้า
ตุ้ย อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

“มันจำเป็นก็ได้นะ ก็คือมันต้องจด ต้องอะไร ต้องหาที่เก็บพาสเวิร์ดเอาไว้” (ลุง
ไพศาล อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

สำหรับผู้สูงอายุที่ชอบไปฟังเทศน์ฟังธรรมแต่ไม่ค่อยมีเวลา มีภาระเลี้ยงหลานเลย
ไม่สามารถไปได้ จะใช้การเข้าไปฟังธรรมในอินเทอร์เน็ตแทน

“ผมพยายามที่จะดึงดูดก็คือว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุก็จะชอบไปวัดผมก็บอกว่า
คอมพิวเตอร์ถ้าค้นหาอยากฟังเทศน์ก็มีนะอยากดูเกี่ยวกับประเพณีก็มีนะ
พยายามให้เข้ามาแล้วกดดู” (ลุงมานิต อายุ 51 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีการเลือกใช้อุปกรณ์ที่มีขนาดหน้าจอใหญ่ขึ้น โดยใช้คอมพิวเตอร์
แทนสมาร์ตโฟน รวมถึงการใช้แอปพลิเคชันที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุโดยเฉพาะโดยการเพิ่มขนาดตัวอักษร
ให้ใหญ่ขึ้น

“ใช้คอมพิวเตอร์ เพราะว่าจอใหญ่ แล้วก็ผู้สูงอายุการมองจอที่มีมือถือบางทีจะใช้
เฉพาะเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ส่วนใหญ่ถ้าหาข้อมูลจะใช้ในคอมพิวเตอร์มากกว่า”
(ป้าหมวย อายุ 59 ปี, สัมภาษณ์)

“บางทีเรื่องยาที่มีก็ไม่รู้ว่ายาแก้อะไร ก็ใส่ชื่อเข้าไป (แอปพลิเคชัน) ช่วยได้
เยอะมาก...แค่ถามชื่อยาเฉย ๆ ว่ายาแก้อะไรเราก็ใส่ตามนี้ที่เราอ่านก็ใส่ไป...
และอย่างตัวนี้ (แอปพลิเคชัน) เหมาะสำหรับป้า มันจะทำให้ตัวหนังสือให้ใหญ่ขึ้น
เวลาป้าอ่านฉลากยามันก็ช่วยนะ...อย่าป้าอ่านไม่เห็นมันก็จะช่วยขยาย มันเป็น
แอปขนาด(ป้านึกไม่ออก)...ส่วนอีกอันที่พูดถึงเป็นเสียงเตือนเวลากินยาแต่ตอนนี้
ไม่ได้ใช้เพราะป้าไม่ได้กินยา...เรารู้ก็ไปบอกผู้สูงอายุด้วยกัน” (ป้าติ่ม อายุ 58 ปี,
สัมภาษณ์)

5.2.10 ค่าใช้จ่าย และความคุ้มค่า

สำหรับค่าใช้จ่ายอินเทอร์เน็ตนั้น โปรโมชันจะเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้ใช้บริการ
อินเทอร์เน็ต เนื่องจากทุกค่ายต่างก็ใช้กลยุทธ์ด้านราคามาเสนอแก่ลูกค้า เพื่อดึงกลุ่มลูกค้าไม่ให้
เปลี่ยนไปใช้ค่ายอื่น

“ในบ้านเราก็ใช้โปรโมชัน 399 ถ้าในมือถือก็ อันนี้เราโทรศัพท์ใช้คุยเยอะ มันก็
เลยเป็น 850 รวมเน็ตด้วย” (ลุงคิม อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“พันกว่า 1,099 ของเอไอเอส เน็ต 16GB โทรได้อีก 400 นาทีอะไรประมาณนี้...
ถูกลงกว่าเมื่อก่อนเยอะนะ ปกติเราก็จะใช้เรทที่พันบาททุกที แต่ว่าเมื่อก่อนพัน
บาทเนี่ยมันก็ได้แค่ไม่มาก แต่ตอนนี้มันราคาโทรเท่าเดิมแต่เขาให้เน็ตมาเยอะ...

1,099 ของเอไอเอส 4G Max Speed ไม่อั้น ถ้าเทียบกับอดีตเดือนนี้ถูกลง” (ลุง
สุราษฎร์ อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“มันโปรโมชั่นอะ พันแปดมันเหลือแค่ครึ่งนึง เอไอเอสไง ก็เหลือ 900 เอง คือเรา
เก็บแต้มของเขาอะ แล้วก็ลดโปรโมชั่นไปอีกครึ่งนึง ก็ถูก ถูกกว่า” (ลุงถิ่น
อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

สำหรับความคุ้มค่า มีส่วนหนึ่งมองว่าค่าบริการอินเทอร์เน็ตนั้นไม่แพง คุ้มค่า
เพราะได้รับการบริการที่เหมาะสมกับราคาที่จ่ายไป อีกทั้งยังสามารถแบ่งกันใช้หลาย ๆ คนในบ้านได้

“เดือนนี้ไม่ได้แพงเท่าไร เพราะที่บ้านก็จะ 700-800 ก็ลดลงมา ทางทรูเขาก็
ลดลงมาเพราะว่าเราจะเปลี่ยนค่ายปั๊บ ก็เลยลดราคาให้เหลือครึ่งนึง” (ลุงคิม
อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“200-300 ถึง 400 ไม่เคยเกิน...สำหรับเราเรว่ามันไม่ถูกไม่แพง กำลังเหมาะกับการ
ใช้งานที่เราใช้อยู่เพราะว่าเราใช้ประมาณนี้ก็ 3-4 ร้อย โอเคติดต่อกันได้
อะไรได้ประมาณนี้” (ป้าเอฟ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“ตกราวประมาณ 400-500 มั่งจำไม่ได้...คุ้มนะ การดูข่าวสารโรงมันคุ้ม ก็กลับไป
ก็พิจารณา ดูอย่างแพลนนี้ เขาจะดูเฟซดูไลน์ อย่างลูกก็ดูเฟซดูไลน์ ดูรีวิวอาหาร
ทุกอย่างประมาณนั้น” (ลุงโต อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“มือถือนี้ใช้ไวไฟ เดือนละ 499 บาท ก็ไม่แพง เพราะว่าสามารถใช้กันได้หลาย
คน” (ป้าหมวย อายุ 59 ปี, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามยังมีมุมมองว่าค่าบริการอินเทอร์เน็ตนั้นมีราคาสูงและรู้สึกรู้สีกว่ายังใช้
ไม่คุ้มกับเงินที่เสียไป

“คิดว่ามันแพงอยู่นะ 600 กว่าบาท...ใช้ไม่คุ้ม” (ลุงไพศาล อายุ 54 ปี,
สัมภาษณ์)

“แพงอยู่นะ มันน่าจะถูกลงกว่านี้อีกนะ...แพง เพราะหากคุณเป็นปีไม่ใช้เงิน
น้อย ๆ เลย” (ป้าตั๋ย อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

“หากคนใช้เยอะขนาดนี้น่าจะลดได้บ้างนะ (ค่าเน็ตรายเดือน 700 กว่าบาท) ...
ยังสูงอยู่ไม่มีการลด ไม่มีอะไรให้แก่งูกค้า...หนึ่งวินาทีมันก็คิดเป็นหนึ่งนาทียะไร
แบบนี้สองวันมันก็คิดเป็นหนึ่งนาทียะ คิดว่ามันไม่เป็นธรรม” (ป้าติ่ม อายุ 58 ปี,
สัมภาษณ์)

5.2.11 ความเห็นด้านการขายสินค้าออนไลน์

ผลการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มวัยผู้จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุสนใจและได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการค้าขายออนไลน์หรือทำธุรกิจของตนโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารกับลูกค้า

“เปิดเพจเป็นข้าวหอมมะลิบ้านดอนหวาย ข้าวดินภูเขาไฟ” (ลุงมานิต อายุ 51 ปี, สัมภาษณ์)

“ธุรกิจเดี๋ยวนี้ทุกวันนี้ก็ต้องการคุยกันทางไลน์เพื่อง่ายแล้วก็ไม่ต้องเสียค่าโทรศัพท์ ดังนั้นมันก็เลยทุกคนก็ต้องคุยในไลน์” (ลุงคิม อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“ร้อยเปอร์เซ็นต์เลย ถ้าเราเป็นด้านคอมพิวเตอร์ ด้านเทคโนโลยี ถ้าเราเป็นนะ เราจะสามารถหาเงินกับมันได้” (ป้าเอฟ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“ได้เยอะมาก ๆ เลย...เพราะว่าคนเค้าจะเห็นและติดตามไง มันมีผลดียังไงเค้าถึงกลัมาลงใจ อย่างน้ำดื่มเราก็กอง เราก็อโว่หมด” (ป้าตุ้ย อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

“ชอบ อยากทำ เคยคุยกับน้องคนหนึ่งที่ทำงานด้านไอที...แล้วเราคุยว่าทำยังไงให้ทำแอป ที่มีประโยชน์ต่อผู้คน...คือหารายได้ต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วย แบบแอปนี้มีประโยชน์ แล้วถ้ามันขายแล้วมันมีรายได้ เช่นแอปนี้ใช้ได้ผลนะ คนใช้เยอะโฆษณาอะไรจะมาก็ช่าง แต่ป้าไม่คิดว่าจะกอบโกยเป็นผลประโยชน์ ป้าไม่ได้คิดเรื่องรายได้ขนาดนั้นนะ แต่อยากทำ” (ป้าติ่ม อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

5.2.12 เทคโนโลยีกับความสำคัญกับครอบครัว สังคม และชุมชน

จากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นถึงมุมมองที่แตกต่างกันของผู้ที่จะก้าวสู่วัยสูงอายุต่อความสำคัญของเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ โดยในมุมมองแรกก็คือ ด้านชุมชนและสังคม

“ผมทำหน้าที่ในชุมชนคือเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่นี่ก็เมื่อความสำคัญที่ว่าเราจะต้องใช้เกี่ยวกับเรื่องการสื่อสารการใช้อินเทอร์เน็ตก็มีบทบาทต่อหน้าที่เดิมที่ผมไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้เลยทีนี้เมื่อเห็นความสำคัญผมก็เลยเข้าไปร่วมอบรมกับศูนย์ดิจิทัลต่าง ๆ ที่เขามีการอบรมขึ้นมาแล้วก็ได้เรียนรู้คอมพิวเตอร์ จากเดิมไม่เป็นทุกวันนี้สามารถที่จะพิมพ์งานแล้วก็เก็บข้อมูลแล้วก็สามารถที่จะทำงานเอกสารเพื่อชุมชนได้ในระดับนึง” (ลุงมานิต อายุ 51 ปี, สัมภาษณ์)

“ถ้าเกิดชุมชนมีไลน์กลุ่มนี้ละ เพื่อใครเจ็บป่วย แล้วก็ใครมีคำที่จะต้องปรึกษาค่วนอะไรนี้ ในไลน์ใครมีความรู้ก็สามารถบอกกันเองได้ในกลุ่มแล้วก็ช่วยกันได้” (ป้าเอฟ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“ถ้าเรามีเครือข่ายในชุมชนนะ ก็ช่วยได้ อย่างเช่นการเสนอ ปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ของชุมชน อาจจะเป็นการแชร์ความรู้กัน อย่างเช่น อันนั้นมันเกิดเหตุ

อย่างนี้ แล้วชุมชนควรจะทำอย่างไร ก็อาจจะมีการแชร์ความรู้กันได้ ช่วยเหลือกันได้” (ลุงไพศาล อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

“ถ้าเราเกษียณไป เราจะเล่นเรื่องของเนี่ย ช่วยเหลือสังคม ถ้าเราเกษียณไปเราต้องเป็นจิตอาสา เพื่ออาสาช่วยเหลือสังคม ช่วยเหลือชุมชนของเราที่เราอยู่” (ลุงถิ่น อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังเล็งเห็นถึงความสำคัญของเทคโนโลยีที่มีต่อครอบครัว เพื่อน เครือญาติและความเคลื่อนไหวในสังคม เพื่อให้ทันสมัยต่อเหตุการณ์

“จากแต่ก่อนไม่รู้อะไรเลย...พอมาเจอเพื่อนแล้วได้ใช้แล้วเราได้มีความรู้ใหม่ ๆ สิ่งใหม่ ๆ เข้ามาได้เพิ่มเติมหลังจากที่เราเป็นแม่บ้านเฉย ๆ มีความรู้เพิ่มขึ้น เราารู้โลกมากขึ้นค่ะ...ทำให้เราแอคทีฟตนเอง พอตื่นขึ้นมาทำอะไรบ้าง มีข่าวอะไรบ้าง” (ป้าจ๊ีบ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“ต้องใช้ติดต่อกับผู้คนติดต่อกับโลกภายนอก แล้วก็เป็นคนที่ไม่หยุดนิ่งสมองต้องไม่นิ่งไม่ฝ่อ แล้วต้องไปเรื่อย ๆ ต้องรู้เมืองนอกเป็นยังไง จัดสวัสดิการเป็นยังไง” (ป้าติ่ม อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

“ในโลกโซเชียล เดี่ยวนี้มันก็มีการใช้อินเทอร์เน็ตกันแพร่หลาย ก็ทำให้เราสามารถติดต่อกับบุคคลได้กว้างขวางขึ้น” (ป้าหมวย อายุ 59 ปี, สัมภาษณ์)

“รีวีวเรื่องการกินมากกว่าการสื่อสาร และแฟนเค้าชอบเล่นในเฟซ เรื่องพวกรักหมาก็รีวีวมั่ง ลูกชายลูกสาวเขาก็จะรีวีวพวกกลุ่มเพื่อนเขา” (ลุงโต อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“ใช้วิดีโอคอลเขาก็อยากเห็นว่าที่นั่นเป็นยังไงบ้างผมก็ถ่ายภาพส่งบ้างวิดีโอคอลบ้างตามความสะดวกแล้วแต่สถานการณ์” (ลุงมานิต อายุ 51 ปี, สัมภาษณ์)

“ญาติพี่น้องก็จะตั้งเป็นไลน์ อย่างเพื่อนกลุ่มปอดรีก็จะมีไลน์ กลุ่มสุขภาพดีไหม คนนี้เป็นไง ไปท่องเที่ยวไหนอะไรอย่างนี้ แหะแหม่ ชับแกร็บมามีที่เที่ยวที่ไหน แนะนำผมก็จะไลน์ไว้ ผมอยู่ที่นี้พาลูกค้ามาเที่ยวที่นี้มาสนใจมากต้องเดินทางไป ยังไงมีค่าใช้จ่ายยังไงก็จะมีส่วนเขาก็ต้องหาทางอินเทอร์เน็ตเพื่อนไปจริงพาลูกค้าไปเที่ยวอาชีพอย่างนี้ร้านกับข้าวที่ไหนอร่อยที่แปลก ๆ ก็เอาตรงนี้อามาช่วยแชร์ครับ” (ลุงเจ๋ง อายุ 50 ปี, สัมภาษณ์)

“ครอบครัวนี้สำคัญนะ การติดต่อสื่อสาร ติดต่อครอบครัวที่อยู่ต่างจังหวัด ติดต่อพี่น้องที่อยู่ใกล้กัน หลานไร้งี้ ก็ติดต่อทางอินเทอร์เน็ตเป็นหลัก” (ลุงไพศาล อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

“เฟซบุ๊กผมส่วนใหญ่ผมก็มีกดโลกเพื่อนส่วนใหญ่...อาจจะมียกแชร์บ้างเช่นสมมุติเพื่อนชอบแชร์เรื่องเขาชอบหมาหมาพิการนั้นนี่ เราก็แชร์ให้เขาบ้างแต่โดยส่วนตัวแล้วไม่ค่อยเล่นเฟซบุ๊กครับ” (ลุงต่าย อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์)

“ไลน์กลุ่มครอบครัวเช่นเวลาส่งรูป เดี่ยวนัดเจอกันที่ร้านอาหารมีเมนูอย่างนี้ อย่างนี้ เธอยังไม่ถึงใช้ไหม ให้เธอดูเมนูนะ มาถึงเธอก็จะได้กินเลย มีประโยชน์มาก ทางด้านเช็คอิน (check in) สถานที่ ทางด้านส่งแมป (Map) ลงมาอะไรอย่างนี้ “ (ป้าเอฟ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

5.2.13 ความกังวลและความเสี่ยงจากการใช้งาน

สำหรับความกังวลในการใช้เทคโนโลยี และความเสี่ยงจากการใช้เทคโนโลยี มีหลากหลายประเด็นด้วยกัน ส่วนหนึ่งมาจากความผิดพลาดของข้อมูลที่มาจกเทคโนโลยีโดยเฉพาะการทำธุรกรรมออนไลน์

“กลัวเรื่องแอปเรื่องไร้งี้มีการผิดพลาด เพราะตรงนี้ ถ้าเราทำ มันผิดพลาด ก็เลยตัดปัญหาไป ใช้บัตรเอทีเอ็มอย่างเดียว...พวกพร้อมเพย์ไร้งี้ที่บอกใช้ใหม่ บางครั้งมันมีรหัสไร้งี้ที่หลุดออกไปได้ ความคิดของผมนะ คือสู้ที่สายเซ็นกับเอทีเอ็มของเราดีกว่า บางครั้งบางคนเปลี่ยนไ้ ผู้สูงอายุ คุณต้องกดให้แน่น ถ้าคุณกดพลาดเงินมันไปเข้าที่อื่นแล้วมันจะยาก” (ลุงโต อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“เรื่องความปลอดภัยทางด้านพวกแบงก์ พวกอะไรต่าง ๆ แล้วก็พวกบัตรเครดิต ซึ่งการจ่ายเงินต้องใส่โค้ดใส่อะไรเข้าไป” (ลุงสุราษฎร์ อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องความกังวลในความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยเฉพาะข่าวปลอมที่แชร์กันในสื่อสังคมออนไลน์

“บางทีไม่ใช่แต่ผู้สูงอายุ บางครั้งก็ไปเสพข่าวลวงโดยไม่ได้ตรึกรองอาจจะหลงเชื่อแต่ผมก็พยายามจะชี้แนะว่าเราต้องดูว่าแหล่งข่าวมาจากไหนน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด” (ลุงมานิต อายุ 51 ปี, สัมภาษณ์)

“ข่าวเท็จนี้เยอะในกลุ่มไลน์ ที่เค้าบอกว่าอะไรที่ด้ารัฐบาล หรือเอารูปมาตัดว่าโน่นนี่นั่น...แบบกลุ่มไลน์มันระดับใหญ่ใช้ใหม่ แบบว่าบางทีจะเกิดอันนี้ ๆ บางทีไม่ใช่มันตัดต่อไ้...เค้าพยายามโยงข่าวไ้” (ป้าตุ้ย อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงที่มาจากจากเพื่อน หรือบุคคลที่ไม่รู้จักกัน ที่แชร์ข้อมูลที่ไม่เหมาะสม รวมถึงมีการไลฟ์สดที่ใช้คำหยาบและมีการแต่งกายที่ไม่สุภาพ

“ส่วนใหญ่จะแชร์พวกฆาตกรรม พวกเด็กโดนทำร้าย คนอื่นจะชอบแต่พี่ไม่ชอบ มีอยู่อันนึงคลิปที่เด็กอินเดีย ผู้หญิงอินเดียตีเด็ก ดีแบบ โอ้โฮ ดูทำไมดูแล้วใจมัน

ห่อเหี่ยว แล้วก็แชร์มาอย่างเงี้ย เนี่ยพี่ไม่เปิดอ่านเลย ส่งมาทำไม” (ป้าเอฟ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“การไลฟ์สดคำพูดหยาบคายมันเยอะ และส่วนมากก็แต่งตัวไม่สุภาพ” (ป้าเล็ก อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

การโดนขโมยลิขสิทธิ์รูปไปใช้ถือเป็นอีกหนึ่งความกังวลที่มีต่อเทคโนโลยี เนื่องจากในยุคดิจิทัลนี้ทุกอย่างอยู่บนอินเทอร์เน็ตหมด รวมถึงยังมีความกังวลในเรื่องของอุปกรณ์ที่เสียแล้วไม่สามารถซ่อมเองได้ในเบื้องต้น

“กังวลเรื่องคนดิงรูปไปใช้ กังวลเรื่องลิขสิทธิ์ มากมาย เพราะว่าเวลาเป็นข่าวในอินเทอร์เน็ต มันไม่จบไม่สิ้นมันผุดขึ้นมาได้” (ป้าเอฟ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“กังวลเรื่องแบบ อุปกรณ์อะไรที่เราไม่สามารถจะซ่อมแซมได้” (ลุงไพศาล อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตาม บางส่วนมองว่าไม่มีความกังวลต่อการใช้เทคโนโลยี และยังเชื่อมั่นในระบบเทคโนโลยีปัจจุบัน

“ชีวิตเราไม่ได้อยู่แค่ตรงนั้นไง คือ ไม่มี บางคนอาจจะอยู่ไม่ได้ สำหรับผมผมว่าอยู่ได้ไม่เดือดร้อน” (ลุงคิม อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“ส่วนใหญ่ใช้ทำธุรกรรมเกี่ยวกับธนาคาร การโอนเงิน การจ่ายเงิน แล้วก็การตัดบัญชีอัตโนมัติ หรือโอนเงิน...ผ่านเว็บไซต์ ผ่านมือถือได้ ก็สะดวกดี แล้วก็ไม่เคยมีปัญหา...เพราะว่าส่วนใหญ่ธนาคารเขาจะมีเรื่อง one time password มีป้องกันของแต่ละที่” (ป้าหมวย อายุ 59 ปี, สัมภาษณ์)

5.2.14 อันตรายจากการใช้เทคโนโลยี

จากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่าความเสี่ยงของเทคโนโลยีนั้นมาจากบุคคลที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน รวมถึงยังมีการเชิญชวนให้เข้าร่วมกลุ่มพนันหรือห่วยออนไลน์อีกด้วย

“มีแปลกปลอมมาเยอะ เราก็ไม่รู้ว่าเขามีวัตถุประสงค์อะไร อันนี้เขาอาจจะแบบหาเจอในเน็ตแล้วก็กดไปเรื่อย เยอะเลย” (ลุงสุราษฎร์ อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

“บางทีมันเข้ามาเอง มีโทรศัพท์แปลก ๆ คือจะไม่รับเลย จะเป็นคนไม่ค่อยให้เบอร์ใคร คือลูกชายจะสอนว่าถ้ามีอะไรแปลก ๆ ที่เราไม่รู้จัก เราไม่ต้องไปกดไปรับอะไรเค้าเลย คือตัดไปเลย” (ป้าจิบ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“เฟซจะชวนให้เข้ากลุ่ม เชิญอันนี้ให้เข้าเลขเด็ดนะว่าถูกหลายงวดนะ” (ป้าตุ้ย อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงจากการใช้งานในทางที่ผิด เช่น การระบายเรื่องต่าง ๆ บนพื้นที่สาธารณะ

“บางครั้งเฟซบุ๊กก็กลายเป็นว่า เป็นที่ระบาย ส่วนมากจะกลายเป็นที่ระบาย ผู้ใหญ่จะเอาเป็นที่ระบายหมด” (ลุงนิต อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

ทั้งนี้เทคโนโลยียังทำให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว เพื่อน และสังคม ทำให้ความสัมพันธ์เกิดความเหินห่าง

“พออยู่ด้วยกันปุ๊บมันกลับไม่ดี เพราะว่าทุกคนก็ดูแต่มือถือ ต่างคนต่างนั่งสั่งอาหาร ก็รอไปก็ไม่ค่อยคุยกัน เล่นแต่มือถือ ก็ไม่เห็นจะมีประโยชน์ตรงไหนเลย” (ลุงคิม อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“แต่สิ่งที่เสียหาย เวลาเราไปนั่งทานอาหารร่วมกัน ไม่มีปฏิสัมพันธ์กันเลย รู้สึกว่าเสียไปหน่อยนึงนะ แบบไม่ได้คุยแบบเมื่อก่อนคุยกันแบบนั้นแบบนี้เนะ มันต้องทำมติดีดกลองแบบทุกคนต้องวางนะ สิ่งที่เสียไปคือสังคมรอบข้าง” (ป้าติ่ม อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงจากการหลอกลวง ไม่ว่าจะเป็นการโฆษณาสรรพคุณเกินจริง รวมถึงการที่เว็บไซต์พาดหัวข่าวลวงให้คลิก (Clickbait) และมีโฆษณาแฝง

“เรื่องข้อมูลที่ลงแล้วไม่เป็นจริง หรือหลอกลวง ไม่เป็นจริง สรรพคุณไม่เป็นอย่างที่โฆษณา...เช่น การขายสินค้า บางทีแสดงภาพดีมาก แต่เวลาสั่งซื้อของจริงแล้วอาจจะได้ของที่คุณภาพด้อยลง” (ป้าหมวย อายุ 59 ปี, สัมภาษณ์)

“แบบหัวข่าวน่าสนใจมากเลย พอคลิกเข้าไปอันนี้ใหญ่ยาวนานแบบนี้โฆษณามาเต็มเลย...แต่เนื้อข่าว แหล่งข่าวก็น่าเชื่อถือ แต่โฆษณาแฝงเต็มเลย มันไม่แฟร์สำหรับเราในการอ่าน” (ป้าติ่ม อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

5.2.15 ความปลอดภัย

ผลการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นถึงการระวังความปลอดภัยจากการโดนแฮกข้อมูล โดยมองว่าการทำงานนั้นไม่ปลอดภัย จึงมีวิธีการป้องกันแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นการออกจากระบบทันทีหลังเลิกใช้งาน หรือ การเปลี่ยนรหัสผ่านบ่อยๆ

“เวลาเข้าเว็บเนี่ยจะไม่พยายามลิงก์ข้อมูลจากในเว็บไซต์ อะจะเข้าเว็บแบบโดยตรง เวลาใช้งานเสร็จ จะออกจากระบบทันที ไม่คาไว้ในคอมพิวเตอร์ ให้คนอื่นมาเข้าต่อจากเราได้” (ป้าหมวย อายุ 59 ปี, สัมภาษณ์)

“ไม่น่าปลอดภัย ใครก็ดูได้รู้ได้ และมีแฮกเกอร์ที่ขโมยเงินจากธนาคารเราก็กลัวนะ” (ป้าตุ้ย อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

“ความปลอดภัยมัน อาจจะไม่ร้อยเปอร์เซ็นต์ตั้งนั้นถ้าเราจะใช้สื่อจากที่เราทำได้ อย่างเดียวก็คือใส่รหัสให้ยากขึ้น เปลี่ยนซัก 2 เดือนครั้งอะไรก็ว่า ที่ทำอยู่นะคะ เปลี่ยนรหัสบ่อย ๆ” (ป้าเอฟ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“ไม่น่าจะปลอดภัยนะ เพราะว่ามันแฮก...แต่สำหรับป้า คือป้าไม่ได้ใช้ เกี่ยวกับการเงิน เราใช้ในส่วนแค่นี้ เหมือนเราอยู่ในกรอบแค่นี้ คิดว่าสำหรับเรา ไม่เป็นอะไร แต่สำหรับคนที่ทำงานหรือคนอื่นคิดว่าไม่น่ามีความปลอดภัย” (ป้าจ๊ีบ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

5.2.16 การวิเคราะห์ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสาร

สำหรับการวิเคราะห์ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสาร บนสื่อสังคมออนไลน์นั้น จะเลือกสอบถามคนในครอบครัว หากพบข้อมูลที่น่าสงสัยหรือไม่แน่ใจ

“วิเคราะห์ก็คือสืบดู ถามลูก ว่าใช้ไหม อ่ามันใช่เปล่า ชาวเน็ตมันจริงไหม ตั้งแต่ปีเท่าไร พ.ศ. เท่าไร ว่ามันใช่ไหม ถามคนที่อายุน้อยกว่า ที่คล่องกว่า แล้วก็มาวิเคราะห์อีกทีว่ามันใช่หรือเปล่า” (ลุงโต อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

อีกทั้งยังมีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารบนสื่อสังคมออนไลน์ ที่มาจากการเลือกสุ่มโดยดูจากการจัดอันดับต้น ๆ ก่อนเพื่อประหยัดเวลา

“สุ่มเอาเลย เอา 1 ถึง 5 ก่อนที่ขึ้นเป็นท็อปไฟว์ (Top 5) ผมก็จะกดเข้าไปดูก่อน ก็จะเลิร์ชดูดีและมีประโยชน์หรือเปล่าแต่ว่าลิงก์ไหนที่มันซับซ้อนอย่างที่เรียนให้ทราบตั้งแต่ต้นผมก็อิกนอร์ (ignore) กว่าที่จะหาแต่ละช่องเนี่ยเข้าไปมันน่าจะเรียนรู้ง่ายเร็วประหยัดเวลามีสาระ ยังมีวิธีมีอะไรอย่างนี้นั้นก็จะทำให้น่าสนใจขึ้น” (ลุงเจ๋ง อายุ 50 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังใช้การเช็คข้อมูลจากการรายงานของสื่อมวลชน รวมถึงเปรียบเทียบข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่งประกอบการตัดสินใจ

“ดูโทรทัศน์ทีแล้วก็อ่านหนังสือพิมพ์ แล้วก็ฟังวิทยุมากกว่า แต่ถ้าเน็ตเนี่ยเป็นอะไรที่ไม่ค่อยจะเชื่อ มันเชื่อไม่ค่อยได้ ก็เลยเฉย ๆ” (ลุงคิม อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“เราก็เลือกเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ คือมันไม่ได้มีแหล่งข้อมูลแหล่งเดียวในอินเทอร์เน็ต” (ป้าตุ้ย อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

5.2.17 ความต้องการสนับสนุน

สำหรับการสนับสนุนนั้น เหตุผลที่ยังไม่ต้องการรับการสนับสนุน เพราะว่ามีลูกสอนอยู่แล้ว รวมถึงคิดว่าตนมีอายุเยอะแล้ว

“อายุก็มากแล้ว ไม่รู้จะไปดันรนาในออนไลน์ทำไม...ไม่ดันรนา ไม่ได้คิดจะหา... เพราะว่าลูกก็สอนได้อยู่แล้ว ลูกสอนยังไม่อยากทำเลย” (ลุงคิม อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งยังต้องการความรู้ในการทำธุรกิจบนสื่อออนไลน์ รวมถึงการทำกราฟิก โฆษณาออนไลน์เพิ่มเติมเพื่อขยายตลาดและใช้งานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

“การค้าทางออนไลน์เพราะเรามีโปรดัคส์แล้วอีกอย่างหนึ่งที่เป็นปัญหาของผมนึกคือว่าเนื่องจากเป็นแฮนด์เมดแล้วทำกันสองคนเราไม่ได้ขยายตลาดต้องจำกัดอยู่ตรงนี้ด้วยกำลังการผลิตด้วยการเพนท์ (paint) อะไร เราทำด้วยตัวเองหมด เราก็คือว่าต้องดูตรงนี้ด้วยสมมติว่าเราเปิดตลาดปั๊บแล้วผลิตสินค้าไม่ทันกลุ่มเป้าหมายมันจะเป็นปัญหา พอตีผมมีกิจการที่ขายกล้วยเดี่ยวด้วย” (ลุงต่าย อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์)

“อยากให้เค้ามาจัดอบรม ตำบลนี้ อบต. นี้ จัดวันไหน สนใจไหม...เรื่องการใช้นี้ให้เกิดประสิทธิภาพให้มากกว่านี้ สมมติเฟซ ทำยังไงการโฆษณาออนไลน์ มันลึกเกินกว่าที่เราจะทำด้วยตนเอง” (ป้าตุ้ย อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องความเร็วของสัญญาณ และราคาโปรโมชั่น ที่ต้องการรับการสนับสนุนในเรื่องของการรู้เท่าทันบริษัทมือถือ

“เรื่องความเร็วมากกว่า ความคล่อง ราคากลาง ๆ...ขนาดใช้มาเดิมสามร้อยยังอย่างนี้เลย มันเหมือนบังคับอะ บังคับเราให้เดิมเยอะ มันเป็นจุดขายบริษัทให้เรา บังคับเรา สามร้อยคุณดูแค่นี้ หมุนสี่รอบ แต่ถ้าคุณเดิมห้าร้อยหมุนรอบเดียว ถ้าเจ็ดรอบไม่ต้องหมุนเลย ประมาณนั้น” (ลุงโต อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์)

รวมถึงการสนับสนุนในเรื่องอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต การเพิ่มพื้นที่ให้บริการสัญญาณอินเทอร์เน็ต เพราะในบางพื้นที่นั้นสัญญาณอินเทอร์เน็ตเข้าไม่ถึง หรือมีซิมอินเทอร์เน็ตแจกฟรีให้กับประชาชน

“นโยบายรัฐเนี่ย กระทรวงวิทย์ ฯ จะให้มีอินเทอร์เน็ตครบ เพราะงั้นเราก็ต้องไปช่วยเหลือในเรื่องของอุปกรณ์ เพราะรัฐลงมาแล้วในเรื่องของอินเทอร์เน็ตฟรี เราก็ต้องไปดูว่ามีอะไรที่มันถูกที่มันใช้ได้ ไม่ต้องแพงมาก เขามีกำลังที่ซื้อได้ ถ้าไม่มีก็ต้องขอบริจาคหรือภาครัฐช่วยสนับสนุน ให้เขาเข้าถึงได้” (ลุงถิ่น อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์)

“สนับสนุนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีถ้าเป็นไปได้คืออาจจะมีสมาร์ทโฟนหรือว่าแท็บเล็ตสักเครื่องหนึ่ง ที่สามารถที่จะกระจายไวไฟให้กับผู้สูงอายุในช่วงที่เราไปสอนบางราย อาจจะบอกเน็ตฉันหมด เงินฉันหมด ก็อาจจะมีซิมตัวนึง ก็อาจจะเพื่อที่มาใช้บริการตรงนี้ นอกสถานที่ในการใช้สัญญาณ” (ลุงมานิต อายุ 50 ปี, สัมภาษณ์)

“อยากให้ระบบไวไฟฟรีสาธารณะทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ เข้าถึงได้ทุกคน” (ป้าหมวย อายุ 59 ปี, สัมภาษณ์)

“แจกซิมเน็ตฟรีเลย ตรงนี้ผมว่าโอเคเลยครับ เมื่อที่ผมฟังไม่เข้าใจคิดว่าเป็นรายเดือนสามร้อยเพราะว่าหลายคนจะกังวลว่าเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายแต่ถ้าหากมีตรงนี้ฟรี คิดว่าทุกคนจะโอเค” (ลุงมานิต อายุ 51 ปี, สัมภาษณ์)

อีกทั้งยังมองว่าควรมีจิตอาสาสอนตามบ้าน เพราะเชื่อว่าเด็กรุ่นใหม่มีความเชี่ยวชาญมากกว่า และยังช่วยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้อีกด้วย

“มีจิตอาสาเดินตามครัวเรือนสักครั้งหนึ่งเมื่อความรู้ยังไม่ชัดก็สามารถมาหาเพิ่มเติมได้ที่นี้ ภาพรวมทั้งประเทศผมว่ามันจะดูดีมากเพราะว่าทุกวันนี้ประเทศไทยจะเข้าสู่ยุคผู้สูงอายุเยอะ แล้วผู้สูงอายุจะตกเป็นเหยื่อของกลุ่มมิจฉาชีพเยอะ แต่ที่แน่ ๆ ก็คือพื้นฐานการเข้าถึงแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องข่าวลวงข่าวลือต่าง ๆ บางครั้งอาจจะเจอโทรเข้ามาแจ้งว่าเราเป็นผู้เสียหายประมาทนี้ที่ผ่านมามีปัจจุบันก็มีเยอะอยู่ไม่ได้เป็นเฉพาะผู้สูงอายุในวัยแรงงานก็ยังเป็นอยู่เด็กรุ่นใหม่ที่เขาเจอประสบการณ์ก็จะช่วยดูแลช่วยบอก” (ลุงมานิต อายุ 51 ปี, สัมภาษณ์)

รวมถึงการให้ลูกหลาน หรือมีวิทยากร หรือเพื่อนที่ใช้เป็นแล้ว มาเป็นเทรนนิ่ง (training) ในการสอน หรือจัดเป็นค่ายฝึกอบรม

“สอนในเรื่องของการดาวน์โหลด ลูกหลานผมว่าเขาก็คงนั้น ดาวน์โหลดข้อมูลแล้วใช้อย่างไร เบื้องต้นถ้าเขาทราบว่าตอนนี้ในส่วนของรัฐมีแอปพลิเคชันตรงนี้เกิดขึ้น ลูกหลานผมว่าเขาคงเป็นสื่อที่ดีที่สุดในการเทรนนิ่งในการแนะนำให้กับคุณพ่อคุณแม่คุณตาคุณยาย ลูกหลานก็จะแจ้งให้ทราบตอนนี้มันมีแอปอย่างนี้นะ” (ลุงเจ๋ง อายุ 50 ปี, สัมภาษณ์)

“อาจจะต้องมีคนแนะนำวันบายนวัน (one by one) คุยกันแล้วก็อาจจะปิดหน้าจอหนึ่งนั่นนี่ น่าจะดีกว่า น่าจะทำความเข้าใจได้ง่ายสำหรับตัวผมนะครับ” (ลุงต่าย อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์)

“วันนี้จะสอนระดับนี้ จะสอนคนที่ยังไม่เป็นก่อน หรือใครอาจจะมาเป็นวิทยากรช่วย คนที่เป็นแล้ว ขอความร่วมมือมาประกบคุณยายคนนี้ คุณป้าคนนี้ ช่วยกันอะไรแบบนี้ “ (ป้าเอฟ, อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“ผมว่าต้องมีเป็นเข้าค่ายหรือมีเป็นอะไรที่จัดโครงการถึงจะได้ ผมว่าน่าจะได้” (ลุงนิต, อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

5.2.18 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการอบรมเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีของวัยนี้

จากการสัมภาษณ์สามารถอธิบายปัจจัยที่ก่อให้เกิดการอบรมเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีของคนในกลุ่มวัยนี้ได้ 3 ประเด็น โดยประเด็นแรกคือการแบ่งคนออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามทักษะ เป้าหมายทัศนคติหรือบุคลิกลักษณะนิสัย เช่น แบ่งเป็นกลุ่มคนที่ใช้เป็น และกลุ่มคนที่ใช้ไม่เป็น เพื่อให้ตรงกับทักษะและเป้าหมายที่แต่ละคนต้องการ

“ชีวิตว่าคนนี้เขาไปถึงไหนแล้วจากที่เริ่มจากศูนย์เหมือนกันการที่จะให้ความรู้จะได้ถูกกลุ่มเป้าหมายแตกต่างกันไปถ้าเอามาตรฐานเดียวกันบางคนที่เขาใช้เก่งอยู่มาก็เสียเวลามากก็แค่นั้นก็ใช้เป็นอยู่แล้วแต่ถ้าหากว่าแยกมันก็จะเป็นสิ่งที่เขาเรียนรู้ถ้ามีแยกประเภทก็โอเค” (ลุงมานิต, อายุ 51 ปี, สัมภาษณ์)

“ผมว่าถ้า 50 กว่าขึ้นไป การศึกษาเค้าจะมีแล้ว เค้าจะเรียนรู้เรื่องพวกนี้ได้” (ลุงนิต, อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์)

“อบรม ต้องดูเป้าหมายที่เราทำ คือจะทำกลุ่มของประชาชน พวกชาวบ้านหรือกลุ่มของผู้นำหรือใครก็ได้แล้วแต่ อยู่ที่กลุ่มที่เราจะลงไปด้วย แต่หากกลุ่มชาวบ้านเราต้องไปสื่อสารถึงที่ หากกลุ่มผู้นำอยู่ที่อำเภอหรืออะไรอีกที่หนึ่ง”(ป้าเล็ก, อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

“บุคลิกภาพทัศนคติของแต่ละท่านแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางทีถ้าเขาไม่เปิดใจจะดีให้ตายยังไงก็ตามไม่มีทางผมว่า” (ลุงแจ้ง, อายุ 50 ปี, สัมภาษณ์)

“ทุกคนก็มีโรคประจำตัว มีลูกหลาน มีลูกหลานที่ต้องไปรับไปเรียน ถ้าเกิดมาเริ่มเหมือนกันมันก็เสียเวลา เราทุกคนก็ไม่ได้แบบอยู่บ้านอย่างเดียว บางคนที่ไม่เข้าใจก็จะถามนานมาก” (ป้าเอฟ, อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้บริบทในแต่ละพื้นที่การเรียนรู้ก็ส่งผลต่อการอบรมด้านเทคโนโลยีเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความสัมพันธ์ในกลุ่มหรือความเหมาะสมของช่วงวัย

“เบื้องต้นก่อนก็คือการสัมพันธ์ในกลุ่ม แล้วถ้าแบบว่าเอาง่าย ๆ ค่ะ ก็คือการติดต่อสื่อสารก่อน แล้วที่เหลือด้านการค้า...อีกไม่กี่ปีผู้สูงอายุเข้าสู่วัยผู้สูงอายุแล้วใช่ไหมคะ แล้วผู้สูงอายุ 60 ปีเนี่ยก็เป็นผู้สูงอายุที่ออกจากงานเยอะ แล้วถ้าไม่ให้เหงา ขายของในออนไลน์ก็น่าจะดี ขายปลุกต้นไม้ ก็ปลุกต้นไม้ไม่ได้ ทำอะไรก็

ได้ให้อยู่ที่บ้าน หรือคนชอบถักหมวกก็ถักหมวกขาย...ไม่เห็นจะต้องเดินออกไปขาย มันเป็นไปไม่ได้ มันไม่ไหวแล้ว” (ป้าเอฟ, อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

อีกทั้งยังมีข้อเสนอเกี่ยวกับการจัดอบรมด้านเทคโนโลยี โดยเสนอว่าควรจัดช่วงวัน เวลา และสถานที่ให้เหมาะสมกับชาวบ้าน ซึ่งให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าควรจัดอบรมในวันธรรมดา

“วันเวลา จริง ๆ เสาร์อาทิตย์จริง ๆ คนเค้าอยากพักผ่อน ไม่ว่าทำอะไรก็ช่าง จันทรถึงศุภฤกษ์ที่สุด ชาวบ้านก็เหมือนกัน คนที่ไม่ว่างส่วนมากจะเลี้ยงอยู่ที่บ้าน ถ้าวัยทำงานรู้ว่าวันนี้จะมีการประชุมประชาคมมีการอบรม พวกนี้เค้าอยู่นะ” (ป้าเล็ก, อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์)

5.3 สรุปประเด็นผลสัมภาษณ์

จากผลการสัมภาษณ์เป็นข้อมูลเชิงลึก ที่สามารถนำมาอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยตัวบุคคล ปัจจัยเทคโนโลยี แรงจูงใจในการใช้งานเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต สถานภาพการเข้าถึง การใช้งาน และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของกลุ่มผู้จะก้าวสู่วัยสูงอายุ และผู้สูงอายุวัยต้นได้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

5.3.1 จุดเริ่มต้นการใช้ (เหตุผลในการใช้)

ผู้สูงอายุที่เคยทำงานในองค์กรเอกชนหรืองานราชการมีการใช้เทคโนโลยีในการทำงานมาแล้วโดยเริ่มต้นจากการทำงานในเครื่องคอมพิวเตอร์ (PC) และการใช้อินเทอร์เน็ตในการหาข้อมูลเกี่ยวกับงานที่ตนเองได้ทำในแผนกนั้น และเมื่อเกษียณอายุงานแล้ว ยังมีการใช้อยู่เช่นกัน โดยเปลี่ยนจากเครื่องคอมพิวเตอร์มาเป็นสมาร์ตโฟน หรือแท็บเล็ต เป็นต้น นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาสอนในการใช้เทคโนโลยีเบื้องต้น และยังมีผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่งที่เริ่มต้นการใช้ซึ่งมาจากการที่ลูก ๆ หรือหลาน ๆ มีความจำเป็นต้องให้เค้าใช้เพราะด้วยเหตุที่ลูกหลานต้องไปทำงานคนละจังหวัด หรือลูกไปเรียนต่อต่างประเทศจึงต้องใช้เทคโนโลยีสื่อสารในการติดต่อสื่อสารกัน

5.3.2 การได้มาของเครื่อง

ผู้สูงอายุมีลูกหรือหลานเป็นคนซื้อหรือหามาให้ โดยพาไปเลือกหรือ หรือซื้อมาเป็นของขวัญวันเกิด หรือการให้เครื่องที่ลูกของเค้าได้เปลี่ยนรุ่นใหม่ แล้วนำเครื่องเก่ามาให้ใช้ นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีการไปเลือกซื้อด้วยตนเอง โดยใช้การสอบถามจากบุคคลที่สนิทก่อนตัดสินใจซื้อ รวมทั้งโปรโมชั่นราคาเครื่องก่อนตัดสินใจซื้อ

5.3.3 การเรียนรู้จากเทคโนโลยี

ผู้สูงอายุจะเรียนรู้วิธีการใช้เครื่องและฟังก์ชัน แอปพลิเคชันต่าง ๆ รวมทั้งการสมัครแอปพลิเคชัน เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก โดยการสอบถามลูก หลาน หรือหลานข้างบ้านในการใช้นอกจากนี้ยังมีการถามบุคคลรอบข้างอาทิ เพื่อนฝูง หรือรุ่นน้องที่ชำนาญเทคโนโลยีสมัยที่ตนเองทำงานด้วยกัน หรือพระสงฆ์ที่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยี รวมไปถึงจนถึงภรรยาที่ใช้ด้วยกัน ขณะเดียวกันบางส่วนใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการลองผิดลองถูกจากเทคโนโลยีจนเกิดความคล่องแคล่วและเคยชิน

5.3.4 ความซับซ้อนยุ่งยากของเทคโนโลยี

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าผู้สูงอายุยังมีความสับสนในเรื่องของฟังก์ชันในแอปพลิเคชัน เช่น การเข้าสมัครต้องใช้รหัสในการเข้า ซึ่งทำให้สับสนหรือลืมได้ง่าย โดยมองว่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก ทั้งนี้เพราะไม่มีความชำนาญหรือความถนัด ในขณะที่ผู้สูงอายุอีกกลุ่มมองว่าไม่ยุ่งยากเพราะมีความคุ้นเคยหรือเคยชินกับตัวแอปพลิเคชันที่ใช้ประจำ ๆ แต่หากไม่เข้าใจก็จะถามลูกเป็นตัวช่วย

5.3.5 ทักษะความสามารถ และการพัฒนาตนเอง

ผู้สูงอายุมองว่าเทคโนโลยีมีส่วนช่วยในการให้เกิดทักษะและความสามารถต่าง ๆ ได้ คือด้านการพิมพ์ช่วยให้การพิมพ์มีความคล่องแคล่วในการโต้ตอบ และยังช่วยในการอ่านสะกดคำภาษาไทย และยังช่วยเรียนรู้ในด้านภาษาอังกฤษ ขณะเดียวกับผู้สูงอายุยังมองว่าตัวเทคโนโลยีสามารถทำให้พัฒนาสไตส์สัมผัสด้านต่าง ๆ ฝึกสมอง ฝึกสายตา ฝึกกล้ามเนื้อ ฝึกประสาท บริหารนิ้วมือในการพิมพ์ และยังช่วยพัฒนาทางความคิดได้

อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุยังมองว่าตนเองนั้นหากเทียบกับคนรุ่นอายุคราวเดียวกันที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยี ตนเองมีทักษะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีได้ดีในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุแต่ละคนนั้นพื้นฐานแต่ละคนมีความรู้ไม่เท่ากัน แต่หากเทียบกับเด็กและเยาวชนนั้นผู้สูงอายุส่วนหนึ่งมองว่ามองว่าสู้เด็กรุ่นใหม่ไม่ได้ เพราะเค้ามีความคล่องแคล่วมากกว่าเพราะตนเองเป็นคนลืมนง่าย

5.3.6 แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุนั้น ตัวแปรสำคัญของการใช้เทคโนโลยีนั้น คือ ลูกหลาน ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้ เป็นแรงผลักดันให้เกิดการยอมรับหรือใช้เทคโนโลยีเพื่อทำการติดต่อสื่อสาร และยังเกิดความผูกพันใกล้ชิดกัน และยังเห็นอีกว่า ลูกหลาน หรือญาติ และเพื่อนฝูงที่ไม่เจอกันนาน ส่วนใหญ่จะอาศัยกันคนละที่ อาทิ ลูกหรือหลานไปทำงานซึ่งอยู่กันคนละพื้นที่หรือต่างประเทศ หรือไปเรียนต่อจังหวัดอื่น โดยเทคโนโลยีเป็นช่องทางที่สามารถใช้ติดต่อสื่อสารและสะดวกรวดเร็ว

5.3.7 การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี/การนำไปใช้

ผลการสัมภาษณ์พบว่าผู้สูงอายุมีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีทางด้านต่าง ๆ เช่นงานอดิเรกที่ตนเองสนใจ การนำไปใช้ในกิจกรรมในชุมชนของตนเอง เช่น การออกกำลังกายหรือการใช้เพลงประกอบการออกกำลังกายหรือการเดินรำ ใช้ทำธุรกรรมทางการเงิน การสั่งซื้อของออนไลน์ การติดต่อเพื่อนฝูงโดยไลฟ์สดในโอกาสที่เจอเพื่อน ถ่ายรูปและโพสต์ภาพส่งข้อความหากัน

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีทางด้านสุขภาพ โดยใช้ค้นหาข้อมูลจาก กูเกิล หรือยูทูบ หรือการได้รับข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพทางแอปพลิเคชันไลน์ในเรื่องที่ตนเองสนใจ และยังใช้ในเรื่องของคนบันเทิง อาทิ การดูหนังฟังเพลงที่ตนเองชื่นชอบ การดูข่าวสารและฟังธรรมะ ในขณะที่ยังมีการใช้ในแง่ของการผลิตงานเนื้อหาที่ตนเองเชี่ยวชาญโดยลงเผยแพร่ผ่านยูทูบ หรือเฟซบุ๊ก นอกจากนี้ยังมีการใช้ในการทำงาน เช่น ส่งเอกสารสำคัญทางแอปพลิเคชันไลน์ หรือการตัดต่อวิดีโอ หรือรูปภาพ รวมทั้งผู้สูงอายุบางส่วนยังมีการใช้ในการติดต่อธุรกิจของตนเองโดยการสร้างเพจของตนเองเพื่อให้ลูกค้าได้เข้ามาขมสินค้าของตน

5.3.8 ปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคการใช้เทคโนโลยี

ผลเชิงคุณภาพพบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาทางด้านสายตาหากใช้นานเกินไป ความจำหลงลืมง่าย ๆ ยากต่อการจดจำเนื่องจากไม่ค่อยมีเวลาใช้บ่อยจนเกิดการลืม ทั้งนี้มาจากความซับซ้อนและความยุ่งยากจากเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังพบอีกว่าปัจจัยที่เกิดอุปสรรคก็คือสัญญาณปัจจัยทางด้านสัญญาณไม่ดี/ไม่เสถียร เช่น เครือข่ายที่ใช้บริการแถวบ้านมีความช้า หรือสัญญาณเข้าไม่ถึงในเขตบ้านตนเอง โดยที่ผู้สูงอายุบางคนใช้วิธีเลือกใช้บริการสองค่ายสลับกัน กล่าวคือหากไม่มีสัญญาณก็จะสลับใช้อีกค่ายหนึ่งทดแทน ผู้สูงอายุบางคนนั้นพื้นที่บ้านของตนเองอยู่ห่างไกลจากการติดตั้งเสาสัญญาณอินเทอร์เน็ตทำให้บริษัทผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตไม่คุ้มกับการลงทุนในการติดตั้งเสาเครือข่าย และขณะเดียวกันยังพบว่าโครงการเน็ตประชารัฐยังไม่สามารถครอบคลุมได้ทุกพื้นที่โดยจำกัดให้อินเทอร์เน็ตหมู่บ้านละ 3 หลังเท่านั้น ทำให้ตนไม่สามารถได้ใช้อินเทอร์เน็ตได้

นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุมองว่าการใช้เทคโนโลยีของตนนั้นเทียบกับเด็กหรือเยาวชนไม่ได้ ทั้งนี้เพราะอายุนั้นเริ่มมากขึ้น ยังมีปัจจัยทางด้านภาษาอังกฤษที่เป็นอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีอีกเช่นกันเพราะแอปพลิเคชันบางอันก็ใช้ภาษาอังกฤษ ทำให้เป็นอุปสรรค นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุยังมีปัญหาอีกคือตัวอักษรหรือตัวพิมพ์มีขนาดเล็กจนเกิดไปทำให้ยากต่อการใช้เทคโนโลยี

5.3.9 การก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ/การแก้ไขปัญหา

การก้าวข้ามหรือแก้ไขอุปสรรคของผู้สูงอายุนั้น โดยผลจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุมีการก้าวข้ามอุปสรรคก็คือ ใช้แอปพลิเคชันเฉพาะช่วยในการช่วยเหลือ โดยแอปพลิเคชันที่ใช้เป็นการจัดตั้งของกลุ่มผู้สูงอายุโดยเฉพาะมีผู้เชี่ยวชาญที่ให้คำตอบเรื่องที่ตนเองมีปัญหาหรือช่วยเหลือได้ นอกจากนี้ผู้สูงอายุบางส่วนยังใช้วิธีการสอบถามลูกหลาน หรือบุคคลสนิทรอบข้างที่มี

ความชำนาญ และขณะเดียวกันปัญหาของตัวสกดตัวอักษรหรือแป้นพิมพ์มีขนาดเล็กทำให้ลำบากในการใช้ ก็จะใช้วิธีหาเครื่องแท็บเล็ตหรือโน้ตบุ๊กที่มีขนาดใหญ่กว่าสมาร์ตโฟนมาใช้ทดแทน รวมทั้งใช้แว่นสายตาช่วยในการมองเห็น

5.3.10 ค่าใช้จ่าย และความคุ้มค่าของการจ่าย

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่นั้น มีลูกหลานออกค่าใช้จ่ายเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้ ทั้งจ่ายเป็นรายเดือนหรือเป็นระบบเติมเงิน ในขณะที่ผู้สูงอายุบางคนก็ใช้วิธีการหารกับเครือญาติที่อาศัยอยู่ด้วยกันหรืออยู่ใกล้กัน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุบางคนเลือกใช้จ่ายผู้ให้บริการสองค่าย สลับกันทำให้มีรายจ่ายเพิ่มขึ้น โดยเค้ามองว่าจำเป็นต้องใช้เพราะตนเองลืมนำต้องใช้สองเครื่องสำหรับโทรเข้าไปหาอีกเครื่องหนึ่ง หรือการออกมาทำธุระข้างนอกบ้านทำให้สัญญาณไวไฟไม่สามารถใช้ได้จนต้องใช้อีกเครือข่ายหนึ่งถึงทำให้สามารถติดต่อสื่อสารได้ ผู้สูงอายุบางส่วนยังใช้การเติมเงินเป็นครั้ง ๆ โดยแต่ละครั้งที่เติม 30 บาทซึ่งจะอยู่ได้ 1 วัน และเติม 199 บาทโดยจะอยู่สัปดาห์ โดยเฉลี่ยแล้ว เริ่มต้นเติมเงิน 30 บาท จนถึง 200 บาท โดยประมาณ ซึ่งผู้สูงอายุบางคนยังให้เหตุผลว่าจำเป็นต้องออกมาทำธุระข้างนอกบ้านจำเป็นจะต้องเติมเงินเพื่อการติดต่อ โดยเฉพาะแอปพลิเคชันไลน์

ส่วนด้านความคุ้มค่านั้นผู้สูงอายุมองว่าเงินที่จ่ายไปนั้นมีความคุ้มค่า เพราะมีความจำเป็น และสะดวกทั้งเรื่องระยะเวลา ระยะทางในการทำงาน รวมทั้งการได้รับรู้ข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมองว่าทางผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตใช้กลยุทธ์ทางการตลาด เช่น การเพิ่มความเร็วให้ ให้แต่ก็ไม่ได้ลดราคาจริงเพียงแค่เป็นการเพิ่มให้ดูดีขึ้น ดูเร็วขึ้น และยังคงมองว่าแพงและไม่คุ้ม สัญญาณก็ไม่ดีขึ้น ซึ่งผู้สูงอายุบางคนเลือกที่จะใช้วิธีการยกเลิกรายเดือนและใช้เติมเงินทดแทน อย่างไรก็ตามยังมีข้อค้นพบจากผู้สูงอายุบางคนพบว่า บางที่ค่ายโทรศัพท์มือถือก็มีค่าบริการเสริมแอบแฝง หากกดเข้าไปแล้วก็จะเสียเงินโดยทันที โดยค่าบริการคิดทางบิลที่เรียกเก็บปลายทาง

5.3.11 ความเห็นด้านการขายสินค้าออนไลน์

ผลการสัมภาษณ์ ผู้สูงอายุมองว่าเป็นช่องทางติดต่อสื่อสารที่สามารถหาถูกค่าได้ดีและสะดวก ซึ่งผู้สูงอายุบางคนได้ใช้ช่องทางดังกล่าวในการสร้างเพจขายสินค้าที่ตนเองได้ทำขึ้นมาเพื่อให้ลูกค้าหรือบุคคลที่สนใจในการ ได้เห็นสินค้าและติดต่อผ่านสื่อออนไลน์ได้เลย อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุบางส่วนมองว่าการขายของออนไลน์นั้นผู้เด็กหรือเยาวชนยังไม่ได้หากเทียบกันแล้ว และก็ไม่รู้จะขายสินค้าอะไร

5.3.12 เทคโนโลยีกับความสำคัญกับครอบครัว สังคม และชุมชน

ผลเชิงสัมภาษณ์แบ่งได้สามประเด็น โดยประเด็นแรกนั้นผู้สูงอายุมองว่าเทคโนโลยีเป็นช่องทางติดต่อสื่อสาร สะดวกรวดเร็ว คิดถึงลูก หลาน หรือญาติก็สามารถใช้เทคโนโลยีเชื่อมติดต่อกันได้ และได้ใช้แอปพลิเคชันไลน์ในการโต้ตอบสื่อสาร โดยใช้วิธีวิดีโอคอล หรือ โทรผ่านเครือข่ายสัญญาณไวไฟ ซึ่งสะดวกและประหยัดรวดเร็ว ขณะเดียวกันผู้สูงอายุยังมองว่าเทคโนโลยียัง

ทำให้ทันโลก และเป็นคนทันสมัยทำให้รู้เรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งในประเทศ นอกประเทศได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ตนเองมีความทันสมัยต่อข้อมูลสังคมข่าวสารได้ตลอดเวลา

นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมองว่าเทคโนโลยีนั้นยังสามารถกระจายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ชุมชน ได้ดี โดยเค้าได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์ ทั้งในเรื่องของธารณสุขหรือสุขภาพ

อย่างไรก็ตามมีผู้สูงอายุบางส่วนที่เป็น จิตสาธารณะในการเป็น อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) ยังมองว่าเทคโนโลยีนั้นมารทที่จะแบ่งปันข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เกี่ยวกับสาธารณประโยชน์ได้ โดยพวกเค้าได้สร้างเครือข่ายกลุ่มผ่านแอปพลิเคชันไลน์ และคอยแชร์ข้อมูลต่าง ๆ ให้เครือข่ายกลุ่มรับรู้และกระจายต่อไปยังชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วยเช่นกัน

5.3.13 ความกังวล ความเสี่ยงของเทคโนโลยี

ผู้สูงอายุมีความกังวลต่อการใช้เทคโนโลยีในด้านของกังวลต่อการกรอกข้อมูลรายละเอียดส่วนตัว โฆษณาที่อวดอ้างสรรพคุณเกินจริง และมีบางคนกังวลทางด้านระบบคลื่นสัญญาณที่มีผลกระทบต่อร่างกาย เพราะระบบสัญญาณโทรศัพท์ที่จะส่งผลกระทบต่อระบบประสาท ซึ่งจะเกิดผลกระทบในระยะยาว กังวลเรื่องในการทำธุรกรรมทางการเงิน กังวลต่อผู้ให้บริการทางมือถือในเรื่องของบริการเสริมต่าง ๆ ที่อยู่ในระบบที่นอกเหนือจากการจ่ายรายเดือน และยังกังวลยาวชนต่อการใช้เทคโนโลยี

5.3.14 ความเสี่ยงของเทคโนโลยีหรือผลกระทบ

สำหรับผลเชิงคุณภาพนั้นพบว่าผู้สูงอายุเคยเจอความเสี่ยงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อความแปลก ๆ จากบุคคลไม่รู้จัก หรือสินค้าแฉงเข้ามาในแอปพลิเคชันไลน์ หรือเพชบุรี การโดนแฮกข้อมูล หรือการให้หลงกรอกข้อมูลทางออนไลน์ ขอล้อมหรือข่าวเท็จ การแอบอ้างใช้รูปบุคคลที่รู้จักมาหลอกโอนเงิน ภาพลามกอนาจารในระบบส่งมา สินค้าที่ซื้อทางออนไลน์ไม่ตรงกับโฆษณาและโฆษณาเกินสรรพคุณทางความจริง

5.3.15 ความปลอดภัย

ผู้สูงอายุมองว่าไม่ปลอดภัยหากมีคนที่ไม่รู้จักเข้ามาคุยหรือติดต่อเข้ามาคุย และความเหมาะสมของการโพสต์ข้อความ ข้อมูลของตนเองโดนแฮก และความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ส่งต่อกันมา ขณะเดียวกันผู้สูงอายุบางส่วนมองว่าปลอดภัยเพราะตนเองไม่ได้เล่นเยอะ และไม่ได้ทำอะไรเสียหาย

5.3.16 ความต้องการสนับสนุน

ผู้สูงอายุเสนอว่าอยากให้รัฐบาลสนับสนุนสัญญาณระบบอินเทอร์เน็ตเพราะไม่เพียงพอและมีข้อจำกัดให้หมู่บ้านไม่กี่หลังทำให้ไม่ครอบคลุม ต้องการให้สอนถึงการใช้อย่างปลอดภัยหรือรู้เท่าทันสื่อแก่คนในชุมชน เพราะกังวลในเรื่องความปลอดภัยของผู้สูงอายุต่อการใช้งาน

ผู้สูงอายุมีความต้องการเทคนิคในการใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ หรือเทคนิคการใช้เบื้องต้นของเทคโนโลยี นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีความต้องการให้สอนในเรื่องของการใช้สื่อออนไลน์ในการขายของท้องถิ่น รวมทั้งการสร้างเพจหรือการผลิตเนื้อหาลงแพลตฟอร์มต่าง ๆ และธุรกิจการสร้างรายได้จากสื่อออนไลน์

อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุบางส่วนมองว่าไม่มีความต้องการ ทั้งนี้เพราะตนเองสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้จากอินเทอร์เน็ต ไม่ชอบวิธีการอบรมหรือพบปะกับคนเยอะ และผู้สูงอายุบางส่วนให้เหตุผลว่าให้ลูกหลานสอนได้เพราะมีลูกให้คำแนะนำช่วยเหลือได้ตลอด นอกจากนี้บางคนยังระบุว่าอายุตนเองมากแล้ว และอยากเข้าหาทางธรรมชาติ

ส่วนทางด้านปัจจัยและอุปสรรคที่มีผลต่อการสนับสนุนในการพัฒนานั้น ผู้สูงอายุระบุว่าข้อจำกัดตนเองที่ไม่สามารถที่จะเรียนรู้ คือเลี้ยงหลาน ๆ บางคนอายุเยอะมากจึงไม่ชวนช่วยในการเรียนรู้ และระยะเวลาไม่ต่อเนื่องทำให้ผู้ที่เรียนแล้วเกิดการลืมเนื้อหา ดังนั้นวิธีการก็คือระยะเวลาของการสอนควรสอนอย่างต่อเนื่องและติดต่อกัน

บทที่ 6

กรณีตัวอย่างพฤติกรรมของผู้สูงอายุ

ส่วนของบทดังกล่าวนี้ เป็นการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่นำเทคโนโลยีมาใช้เสริมสร้างภาวะพฤติกรรม 3 ด้าน ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว การสร้างรายได้ และการสร้างผลผลิตเพื่อชุมชน รวม 10 กรณีตัวอย่าง นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

6.1 กลุ่มใช้เทคโนโลยีสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว

กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีและนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว 4 กรณีตัวอย่าง ดังนี้

6.1.1 โตโต้พาเที่ยว

6.1.2 ป้าแบ็คแพ็ค

6.1.3 Paatax Channel

6.1.4 จีพีค สถานียูทูบ Neophuket Food Channel

6.2 กลุ่มใช้เทคโนโลยีสร้างรายได้

กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีและนำไปสู่การสร้างรายได้ 4 กรณีตัวอย่าง ดังนี้

6.2.1 เพลง “ผ้าไหมป้ามะลิ บุรีรัมย์”

6.2.2 Youtube Chanel “Pai 91.5”

6.2.3 น้ำแข็ง คีโต

6.2.4 ChalokeDotcom

6.3 กลุ่มใช้เทคโนโลยีสร้างผลผลิตและชุมชน

กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีและนำไปสู่การสร้างผลผลิตและชุมชน 2 กรณีตัวอย่าง ดังนี้

6.3.1 ป้าลม อาสาสมัครภัยพิบัติชุมชน

6.3.2 “โจน จันได” ชีวิตง่ายแบบพอเพียงด้วยวิถีอินทรีย์

6.1 กลุ่มใช้เทคโนโลยีสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว

กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีและนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว นำเสนอข้อมูลจำนวน 4 กรณีตัวอย่าง ดังนี้

6.1.1 โตโต้พาเที่ยว

6.1.2 ป้าแบ็คแพ็ค

6.1.3 Paatax Channel

6.1.4 จีพีค สถานียูทูบ Neophuket Food Channel

6.1.1 โตโต้พาเที่ยว

นายปิยะ รัศมีทัต กรุงเทพมหานคร อายุ 55 ปี อาจารย์ที่วิทยาลัยเทคโนโลยีพาณิชยการ เจ้าของสถานียูทูบ “โตโต้พาเที่ยว” มีผู้ติดตาม 157,000 คน (พฤษภาคม 2563) ร่วมกับครอบครัว ได้แก่ บุตรชายที่เป็นออทิสติกและภรรยา เผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับการทำอาหาร กิน และเที่ยวร่วมกันทั้งครอบครัว เริ่มต้นจากนายปิยะ ที่ต้องการจะสร้างความเข้าใจของคนทั่วไปต่อเด็กที่เป็นออทิสติก เวลาที่พาบุตรชายออกไปยังสถานที่สาธารณะนอกบ้าน ผู้คนจะได้เข้าใจพฤติกรรมของเด็กพิเศษ ซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถใช้ชีวิตประจำวันร่วมกับคนทั่วไปในสังคมได้ จึงเริ่มบันทึกวิถีทัศนกิจกรรมของครอบครัวในระหว่างที่พาบุตรชายออกไปนอกสถานที่ เปิดเผยให้คนทราบว่าบุตรชายเป็นเด็กพิเศษ ให้บุตรชายเล่าเหตุการณ์ บรรยายร่วมด้วย และนำมาเผยแพร่บนสถานียูทูบ เนื้อหาในรายการจึงเป็นเรื่องทั่วไป การออกไปกินข้าวร่วมกันของครอบครัว การไปสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ถ่ายทำแบบง่าย ๆ สร้างความน่าสนใจของเนื้อหาด้วยการให้ข้อมูลร้านอาหาร เทคนิคการแนะนำร้านอาหารอร่อยที่เข้าถึงได้ง่ายทุกระดับ โดยมี “โตโต้” บุตรชายเป็นผู้นำเสนอ ด้วยทักษะพื้นฐานของตนเองและการเรียนรู้เทคโนโลยีพื้นฐาน สามารถสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจได้ด้วยตนเอง โดยใช้ความเด่นของเนื้อหาที่นำเสนอด้วยเทคโนโลยีพื้นฐาน โดยมีแรงจูงใจสำคัญคือคนในครอบครัวที่เป็นที่รักและห่วงใยตลอดเวลา

ภาพที่ 6.1 โตโต้ และปิยะ รัศมีทัต จาก <https://www.facebook.com/piyarasmidatta/>

โตโต้พาเที่ยว: ช่องยูทูบที่สร้างความเข้าใจ และมรดกที่พ่อฝากไว้ให้ลูก

“โตโต้ เป็น ออทิสติก หรือที่เรียกรวมทั่วไปว่าเด็กพิเศษ ครับ
ทำช่องนี้เพื่อเผยแพร่ให้เกิดความเข้าใจถึงผู้ป่วย
ที่มีความต้องการการดูแล และการฝึกฝนเป็นพิเศษ”

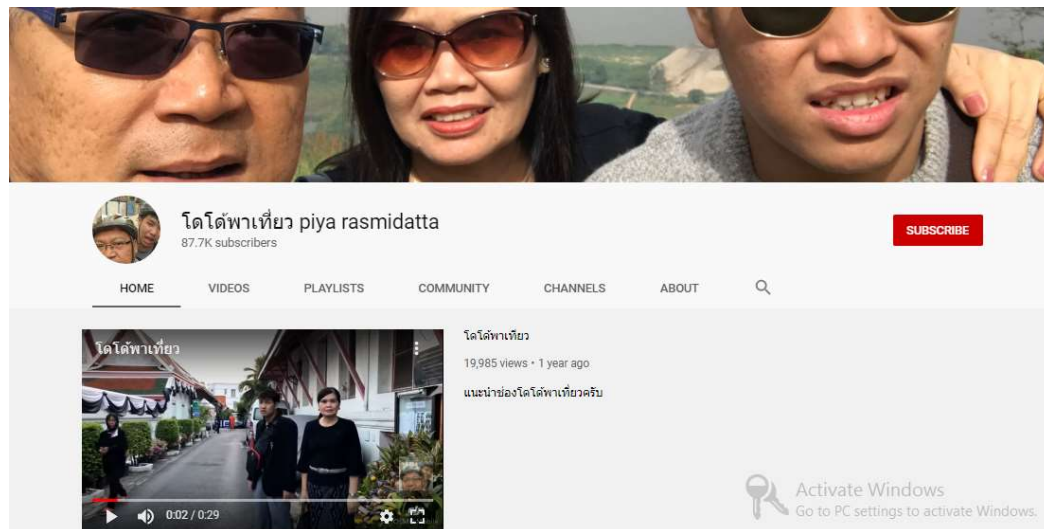
ส่วนหนึ่งของคำบรรยายช่องยูทูบ โตโต้พาเที่ยว ของ อ.ปิยะ รัศมีหัตต์ ที่มีผู้ติดตามมากกว่า 1 แสนบัญชี ปัจจุบัน อ.ปิยะ อายุ 55 ปี เป็นอาจารย์ที่วิทยาลัยเทคโนโลยีพาณิชยการ ช่องยูทูบ โตโต้พาเที่ยวเป็นช่องทางที่เขาและครอบครัวได้เผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับการทำอาหาร กิน และเที่ยวร่วมกัน แต่กว่าจะเพิ่มคำบรรยายนี้ลงไปได้ อ.ปิยะ เล่าว่า เขาต้องรอนจนกว่าจะมีผู้ติดตามเฉียดหลักแสน

“ผมประสบปัญหาการที่จะทำให้ลูกอยู่ในสังคม ตั้งแต่เด็ก ๆ
จนบางที่เราก็ต้องมองไปถึงอนาคตว่า แล้วต่อไปลูกเราจะอยู่ได้ยังไง”

อ.ปิยะ มีลูกชายอายุ 24 ปี ชื่อโตโต้ เขาเล่าว่า ตั้งแต่มีโตโต้ ครอบครัวของเขาก็เหมือนกับมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ นั่นคือการต้องอยู่กับลูกที่เป็นออทิสติกให้ดีที่สุด แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือ แม้สมาชิกในครอบครัวจะมีความเข้าใจให้กันอย่างเปี่ยมล้น แต่ครอบครัวของเขาต้องประสบปัญหาการเข้าสังคมของลูกตั้งแต่วัยเด็ก สาเหตุเพราะเด็กที่เป็นออทิสติก หากมองแค่ภายนอกจะไม่มีข้อสังเกตที่ชัดเจนเหมือนเด็กที่เป็นดาวน์ซินโดรม ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่ต้องอธิบายให้คนทั่วไปเข้าใจถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ทำให้ อ.ปิยะ กังวลกับอนาคตข้างหน้าของโตโต้

“ยูทูบก็เป็นส่วนหนึ่งที่ผมก็ดูเป็นประจำ แล้วก็ศึกษาเขา
ทำยังไง รู้ว่ายูทูบคืออะไร คนที่เป็น Youtuber ทำอะไร ก็เลยเอามาคิด เรื่องของลูกเรา”

แม้จะไม่ได้เติบโตในยุคของเทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์ แต่ด้วยความเป็นครูและมีหน้าที่ต้องดูแลงานประชาสัมพันธ์ของวิทยาลัยทำให้ อ.ปิยะ ต้องศึกษาหาความรู้และพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ ซึ่งยูทูบเป็นสิ่งที่เขาสนใจและเรียนรู้ความสามารถของการใช้ยูทูบ และการทำงานของ Youtuber จึงทำให้เขามองเห็นโอกาสว่า ยูทูบจะเป็นช่องทางในการเผยแพร่เนื้อหาที่จะช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับออทิสติกให้กับคนทั่วไป

ภาพที่ 6.2 ชื่อช่องยูทูปโดโดพาเที่ยว จาก

<https://www.youtube.com/channel/UCnMmrkUEfFhVfstgl7nMnaw>

“ที่เราต้องไปนั่งพูดกับคนทุกคน ถ้าเราเอาตัวนี้
ซึ่งมันเข้าถึงคนทุกคน และมันน่าจะเป็นสิ่งที่สื่อสารให้คนทุกคนเข้าใจได้ดี”

จากการอธิบายที่ทำได้แค่ในระดับระหว่างบุคคล อ.ปิยะ มองว่า ยูทูปจะสามารถ
ทำให้สิ่งที่เขายากสื่อสาร เข้าถึงคนในวงกว้างขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ด้วยรูปแบบการเล่าเรื่องของยูทูปที่
ไม่ใช่เพียงภาพถ่ายแต่เป็นวิดีโอ ก็จะทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจพฤติกรรมของคนที่เป็นออทิสติกได้ดีขึ้น
ซึ่ง อ.ปิยะ มองว่านอกจากสร้างความเข้าใจแล้ว ก็จะเป็นช่องทางที่ทำให้โดโดได้สร้างประโยชน์กับ
สังคม แม้ว่าตัวเขาจะเป็นออทิสติก

“ผมทำช่องนี้ ไม่ได้ต้องการรับบริจาค ไม่ได้ต้องการขอความช่วยเหลือใด ๆ
เพียงแต่อยากให้สังคมเห็นว่า ยังมีบุคคลที่มีบุคลิกลักษณะอย่างนี้อยู่ในสังคม
ให้เขาได้มีที่ยืนในสังคม ขอให้มอบความเข้าใจ”

อ.ปิยะ บอกว่าจุดประสงค์ของช่องไม่ได้เป็นไปเพื่อขอรับบริจาคหรือความ
ช่วยเหลือ แต่ต้องการสื่อสารให้คนทั่วไปเข้าใจว่า ยังมีคนที่มีบุคลิกลักษณะเหมือนโดโดในสังคม
นอกจากนี้ ยังเป็นการสื่อสารถึงครอบครัวที่มีบุตรหลานเป็นออทิสติกที่มักจะกลัวการเข้าสังคม ทำให้
คนที่เป็นออทิสติกต้องอยู่เพียงแคในบ้าน แต่ช่องยูทูปของ อ.ปิยะ แสดงให้เห็นว่า เขาและโดโด

สามารถเดินทาง กิน เที่ยว ด้วยกันได้ไม่ต่างจากครอบครัวอื่น ๆ ซึ่ง อ.ปิยะ จะให้โตได้ติดตามไปด้วยเสมอ รวมทั้งการให้สัมภาษณ์ครั้งนี้

“แต่ต้องเข้าใจด้วยว่า ทำช่องยูทูบ ใครจะมานั่งดู เราจะบอกว่าเด็กออทิสติกเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ก็คงไม่มีใครมาดูหรอก ไม่ก็วินาทีเขาก็กดหนีออกไปแล้ว เราก็ต้องกิน เที่ยว ทำให้ช่องดูดี ดูสนุก”

แม้จะมีจุดประสงค์หลักคือการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับออทิสติก แต่ อ.ปิยะ เลือกวิธีการนำเสนอโดยการสอดแทรกไปในเรื่องราวที่สนุกสนานเพื่อดึงดูดให้ช่องยูทูบมีผู้ติดตาม อ.ปิยะ เลือกเรื่องยอดนิยมอย่างการกิน เที่ยว และการทำอาหาร โดยสมาชิกในครอบครัวทั้ง 3 คน ได้แก่ อ.ปิยะ ภรรยา และโตได้ จะร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งด้วยหน้าที่การทำงานทำให้ อ.ปิยะ ต้องติดต่อกับผู้คนอยู่เสมอ และภรรยาของ อ.ปิยะ ก็ชื่นชอบการทำอาหาร เนื้อหาในช่องยูทูบจึงเป็นเหมือนการบันทึกกิจวัตรของครอบครัว และแบ่งปันต่อกับผู้ติดตาม ซึ่ง อ.ปิยะบอกว่า บางครั้งที่โตได้พฤติกรรมแปลก ๆ หรือทำอะไรผิดพลาด ก็จะไม่มีการตัดต่อทิ้งไป แต่จะเลือกเก็บไว้เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจคนเป็นออทิสติกมากขึ้น

“จริง ๆ ผมสมัครยูทูบเป็นผู้ดูอย่างเดียวมา 5 ปีแล้ว
แต่มาสมัครเปิดสร้างรายได้ประมาณสองปีกว่า ๆ”

อ.ปิยะ เรียนรู้การทำช่องยูทูบด้วยตัวเอง โดยเริ่มจากการเป็นผู้ชมที่เปิดชมเนื้อหาทั่วไป ก่อนจะเริ่มเจาะจงเลือกศึกษาในสิ่งที่ตอบโจทย์ความต้องการ เช่น ช่องยูทูบทำกับข้าว ช่องยูทูบท่องเที่ยว ช่องยูทูบโปรแกรมตัดต่อ จนเริ่มเปิดช่องยูทูบของตัวเองชื่อ โตได้พาเที่ยวในปี 2560 ปัจจุบันมีผู้ติดตามมากกว่าหนึ่งแสนบัญชี ซึ่งเป็นจุดที่ อ.ปิยะ ตัดสินใจเพิ่มคำบรรยายของช่องไปตามวัตถุประสงค์จริง เนื่องจากคิดว่ามีแฟนคลับที่ติดตามอย่างเข้าใจในจำนวนที่มากพอสมควรแล้ว

“ถ้าเขายังไม่เข้าใจ ผมคิดว่าผมจะทำยังไง
ให้เขายังคงดูผมอยู่ต่อไป แล้วความเข้าใจจะเกิดขึ้นกับเขาเอง”

การเปิดตัวสู่สาธารณะของโดโต้แม้ว่าจะได้รับการตอบรับในเชิงบวกจากคนที่เข้าใจ แต่ก็ยังมีความเห็นด้านลบเข้ามาปะปนบ้าง สำหรับเรื่องนี้ อ.ปิยะ ไม่ควรตอบโต้รุนแรงเพราะจะยิ่งเพิ่มความไม่เข้าใจ ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของช่องยูทูบโดโต้พาเที่ยว และอย่างน้อยที่สุดแม้จะเป็นคอมเมนต์ในด้านลบ แต่นั่นก็หมายถึงยังมีการเข้าชมเกิดขึ้นการขอบคุณ และขอให้ติดตามรับชมต่อเมื่อเวลาผ่าน

“ผมได้รับโทรศัพท์จากสิงคโปร์ จาก กูเกิล ที่สิงคโปร์
บอกว่า สนใจที่จะร่วมพัฒนาให้ดีขึ้น”

เมื่อไม่นานมานี้ อ.ปิยะ ได้รับการติดต่อจาก กูเกิล สิงคโปร์ซึ่งเป็นองค์กรที่ดูแลยูทูบ โดยตอนแรก อ.ปิยะ ได้รับอีเมล แต่ก็ไม่ได้ตอบกลับ เพราะกลัวว่าจะเป็นอีเมลจากมิจฉาชีพ แต่เมื่อได้รับการโทรยืนยันและได้ประชุมทางไกลร่วมกัน ซึ่ง อ.ปิยะ ได้เล่าความเป็นมา และวัตถุประสงค์การทำช่องยูทูบให้ทีมงานรับทราบว่าจะต้องโดโต้พาเที่ยว ไม่ใช่ช่องเพื่อความบันเทิง การกิน เที่ยว เท่านั้น แต่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับคนทั่วไปเกี่ยวกับบออสติก ซึ่งทาง กูเกิล บอก อ.ปิยะ ว่าทีมงานอยากร่วมพัฒนาช่อง โดโต้พาเที่ยวให้ดีขึ้น

“บางทีก็ได้รับคำดูถูกจากใครว่ามีลูกอย่างนี้จะทำยังไง
ต้องหาเลี้ยงเขาไปตลอดชีวิต ไม่ใช่ซะครับ ตอนนี้อย่างไร
มีเงินให้ผมมากกว่าผมทำงานสองคนแล้วนะครับ”

แม้จะไม่ได้วางเป้าหมายเรื่องการสร้างรายได้จากช่องยูทูบไว้ตั้งแต่เริ่ม แต่จนถึงปัจจุบัน อ.ปิยะ บอกว่า รายได้จากช่องยูทูบกลับกลายเป็นรายได้หลักของครอบครัว ซึ่งมีจำนวนที่มากกว่าเงินเดือนของ อ.ปิยะ และภรรยา รวมกัน โดย อ.ปิยะ มองว่า ช่องยูทูบเป็นการทำงานของโดโต้ และแฟนคลับที่ติดตามอยู่เป็นประจำซึ่งมีจำนวนประมาณ 6,000 คนนั้น เปรียบเสมือนผู้ปกครองที่ให้ความเอ็นดู และห่วงใยโดโต้เช่นเดียวกันกับคนในครอบครัว

ภาพที่ 6.3 พ่อและลูก จาก

<https://www.youtube.com/channel/UCnMmrkUEeFhVfstgl7nMnaw/featured>

“เป็นคำตอบที่ผมจะบอกว่าในอนาคต ถ้าผมไม่อยู่ ถ้าคุณแม่ไม่อยู่
แล้วโดได้จะอยู่ยังไง นั่นก็คือว่า ผมจะฝากเอฟซีเลี้ยงโดได้”

ไม่เพียงแต่การเป็นแฟนคลับที่คอยห่วงใย แต่ อ.ปิยะ มองไปถึงในอนาคตว่าวันหนึ่งจะฝากให้แฟนคลับช่วยดูแลโดได้ เพราะการสร้างรายได้จากช่องยูทูปนั้น ถ้าช่องยังได้รับการติดตามที่สม่ำเสมอ ก็เท่ากับว่าช่องยังสามารถสร้างได้อยู่ ซึ่ง อ.ปิยะ บอกว่า วันหนึ่งอาจทำคลิปขึ้นมาเพื่อสื่อสารกับแฟนคลับว่าขอให้ช่วยดูแลโดได้ต่อไป โดยเมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม อ.ปิยะ ตั้งใจจะมอบช่องยูทูปให้กับคนที่ไว้วางใจเพื่อรับช่วงในการผลิตเนื้อหาต่อ ซึ่ง อ.ปิยะ เชื่อว่าการทำเช่นนั้นจะเป็นคำตอบที่หลาย ๆ คนตั้งคำถามด้วยความห่วงใยว่า เมื่อพ่อแม่ไม่อยู่แล้ว โดได้จะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร เพราะช่องยูทูปนี้เป็นของโดได้ ดังนั้น เนื้อหาที่แฟนคลับเฝ้ารอติดตามและจะขาดไปไม่ได้ก็คือเรื่องราวของโดได้นั่นเอง

6.1.2 ป้าแบ็คแพ็ค

นางกาญจนา พันธุเตชะ กรุงเทพมหานคร อายุ 66 ปี อดีตพยาบาล กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข เจ้าของเพจบุ๊กเพจ “ป้าแบ็คแพ็ค” มีผู้ติดตาม 32,216 คน (พฤษภาคม 2563) เริ่มต้นจากปี 2558 กระทั่งของบุตรชายที่เล่าเรื่องการเดินทางท่องเที่ยวแบบแบ็คแพคเกอร์ของแม่ในวัยหลังเกษียณ เรียกความสนใจจากผู้ใช้งานได้เป็นจำนวนมาก จนนิตยสารดิฉันต้องขอสัมภาษณ์ และแนะนำว่า ควรมีเพจในเฟซบุ๊กเป็นของตัวเอง เพื่อให้เรื่องราวบันทึกลงนี้ขยายวงสู่ผู้อ่านที่กว้างขึ้น เพจ “ป้าแบ็คแพ็ค” สร้างแรงบันดาลใจในการท่องเที่ยวแบบคนเดียวได้ทั้งคนวัยสูงอายุ และวัยหนุ่มสาวที่ชื่นชอบการเดินทาง นำเสนอเนื้อหาด้วยมุมมองของคนที่มีโลกในแง่ดี สะท้อนความเรียบง่าย มุมมองและเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว คนเดินทาง มุมมองส่วนตัวได้อย่างมีเสน่ห์ ผู้อ่านจะรับรู้ได้ถึงความประทับใจของหญิงวัยเกษียณด้วยความชื่นชม ความเป็นตัวของตัวเองเป็นปัจจัยสำคัญที่นำพาให้ป้าแบ็คแพ็คใช้สร้างเนื้อหา และการเรียนรู้เทคโนโลยีพื้นฐานสำหรับการสร้างเนื้อหา อันสืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตนเองกับลูก ช่วยให้สามารถใช้แพลตฟอร์มออนไลน์สร้างเนื้อหาได้ด้วยตนเอง และสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนวัยเกษียณให้มีชีวิตชีวา รวมทั้งคนหนุ่มสาวด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 6.4 นางกาญจนา พันธุเตชะ “ป้าแบ็คแพ็ค”

จาก https://www.youtube.com/watch?v=HtJZ6_7ouAY

ป้าแป่ว แห่งเพจป้าแป็คแพ็ค: การเดินทางและเทคโนโลยีที่สร้างเป้าหมายให้โลกหลังเกษียณ

“เมื่อแม่ผมเกษียณไปเป็น Backpacker...”

ย้อนไปเมื่อปี 2558 กระตุ้ของลูกชายที่เล่าเรื่องการเดินทางท่องเที่ยวแบบแบ็คแพคเกอร์ของแม่ในวัยหลังเกษียณ เรียกความสนใจจากผู้ใช้งานได้เป็นจำนวนมาก จนนิตยสารดิฉันต้องขอสัมภาษณ์ต้นเรื่อง “ป้าแป่ว” กาญจนา พันธุเตชะ และแนะนำว่า ป้าแป่วควรมีเพจในเฟซบุ๊กเป็นของตัวเอง เพื่อให้เรื่องราวบันทึกลงในขยายนวณที่กว้างขึ้น

ปัจจุบันป้าแป่วอายุ 66 ปี อดีตพยาบาล กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขที่ใช้เวลาตลอดอายุราชการอุทิศให้กับการดูแลสุขภาพคนรอบตัว ก่อนการเกษียณการท่องเที่ยวยังเป็นเรื่องยากมากสำหรับป้าแป่วที่มีโอกาสไปต่างประเทศครั้งแรกก็เมื่ออายุ 40 กว่าแล้ว

“เจอหนังสือเรื่องแบกเป้เที่ยว มันก็จะบอกขั้นตอน ต้องทำยังไงบ้าง
ที่จะสามารถเดินทางด้วยตัวคนเดียว เราเห็นแล้วรู้สึกว่ามันตอบโจทย์ในใจ”

หลังเกษียณ ป้าแป่วว่างเว้นจากภาระที่แบกรับมาตลอดทั้งเรื่องงานและครอบครัว ป้าแป่วจึงใช้เวลาว่างไปกับกิจกรรมที่ชื่นชอบ ทั้งการเข้าฟิตเนส อ่านหนังสือ และการท่องเที่ยว โดยป้าแป่วเริ่มต้นเที่ยวในเมืองไทยก่อน แต่ถึงกระนั้น ความฝันที่อยากไปต่างประเทศก็ยังไม่ได้รับการตอบสนอง เพราะตามธรรมเนียมปฏิบัติแล้ว ถ้าต้องเดินทางไปต่างประเทศ มักจะต้องหาเพื่อนด้วย ซึ่งความพยายามของป้าแป่วในการชวนเพื่อนไปยุโรปครั้งแรกไม่เป็นผล รวมทั้งบริษัททัวร์ก็ปฏิเสธการหารูมเมทให้ ทำให้ป้าแป่วเกือบจะถอดใจว่า หากต้องหาเพื่อนไปทุกครั้ง คงจะไม่มีโอกาสได้ไป กระทั่งมาเจอหนังสือเล่มหนึ่งที่บอกเล่าเรื่องราวของการไปเที่ยวคนเดียว แรงใจของป้าแป่วจึงกลับมาอีกครั้ง

ป้าแป่วเริ่มต้นการเป็นแบ็คแพคเกอร์ด้วยการเดินทางไปพม่า เพื่อตามรอยมะเมียะ ที่เมืองมะละแหม่ง เพราะเรื่องราวความรักต้องห้ามระหว่างสาวพม่าและเจ้าชายรูปงามประทับอยู่ในใจมานาน ทริปนั้ ป้าแป่วเริ่มต้นหาข้อมูลจากคนที่ไปมาก่อนแล้ว ดำเนินการขอวีซ่านั่งรถทัวร์จากหมอชิตไปแม่สอดข้ามแม่น้ำไปเมืองเมียวดี จากนั้นจึงต่อรถโดยสารไปเมืองมะละแหม่งต่อไปทวาย มะริด แล้วจึงกลับเข้าประเทศไทยทางด่านพุน้ำร้อน จังหวัดกาญจนบุรี การเดินทางในครั้งนั้น ทำให้ป้าแป่วได้ประเมินการเป็นแบ็คแพคเกอร์ของตัวเองว่า สามารถทำได้โดยไม่ลำบาก จนถึงวันนี้ป้าแป่วเที่ยวมา 25 ประเทศแล้ว

ภาพที่ 6.5 ชื่อเพจของป้าเบ็คแพ็ค จาก <https://www.facebook.com/hipsterpaew>

“การเปิดเพจกับการเขียนไลน์ก็ได้ต่างกัน ถ้าสมมติว่าเราเขียนเพจแล้ว
ทำให้คนเข้าถึงได้กว้างขึ้น และได้ประโยชน์จากสิ่งที่เราเขียน ก็โอเค”

ในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งป้าแป่วจะส่งภาพถ่ายและเรื่องราวของสถานที่
ที่ไปเยือนให้ครอบครัวและเพื่อนผ่านทางไลน์ หลังลูกชายคนเล็ก นำเรื่องของแม่ไปเขียนกระทู้ใน
เว็บไซต์พันทิพ (pantip) และได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจนนิตยสารชื่อดังมาขอสัมภาษณ์และ
แนะนำให้ป้าแป่วเปิดเพจเป็นของตัวเอง ป้าแป่วได้นำเรื่องนี้ มาปรึกษากับลูก ซึ่งลูกแนะนำว่า การ
ทำงานไม่ต่างกัน เพียงแค่เป็นการเปลี่ยนช่องทางเท่านั้น ป้าแป่วจึงตกลงจะเปิดเพจ เพราะใช้แรงงาน
เท่าเดิม แต่เข้าถึงคนได้มากขึ้น และเนื้อหาที่นำมาเล่าก็อาจจะสร้างประโยชน์ให้คนอื่น และนี่คือ
จุดเริ่มต้นของเพจ“ป้าเบ็คแพ็ค” ที่วันนี้มียอดการติดตามกว่า 30,000 บัญชี

“พอมายู่กรมควบคุมโรค เขาก็มีการให้ส่งงานทางอีเมล
ป้าแป่วก็ใช้อินเทอร์เน็ต หรือเทคโนโลยีมากขึ้นกว่าที่เดิม”

ถึงจะออกตัวว่าเป็นเพียงผู้ใช้งาน (user) ที่ไม่ได้เก่งกาจ แต่ป้าแป่วก็มี
ความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีมาก่อนเพราะการรับราชการที่กรมควบคุมโรค ทำให้ได้ใช้เทคโนโลยี
สมัยใหม่ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ตส่งอีเมล และหลังจากเกษียณป้าแป่วก็ใช้เฟซบุ๊กสำหรับการติดตาม
ข่าวสาร และใช้ไลน์ในการพูดคุยกับครอบครัว และเพื่อน โดยหากพบปัญหาติดขัดก็จะขอคำแนะนำ
จากลูก หรือคนรุ่นใหม่

“พยายามจะเรียนรู้ ไม่ได้ปิดกั้น เราก็เห็นประโยชน์
สมัยนี้ปฏิเสธไม่ได้เลย เทคโนโลยีเป็นเรื่องสำคัญ”

ป้าแป่วเป็นผู้สูงอายุคนหนึ่งที่ยืนยันว่า จะไม่ปฏิเสธเทคโนโลยี แม้เพื่อนในวัยเดียวกันหลายคนจะหันหลังให้ เพราะปัญหาสุขภาพ หรือความยุ่งยากในการที่จะต้องมาเริ่มเรียนรู้ใหม่ แต่สำหรับป้าแป่วแล้ว เธอคิดว่า เทคโนโลยีเป็นสิ่งที่ช่วยอำนวยความสะดวก เช่น การหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว การจองตั๋วเครื่องบิน การจองที่พัก หรือการทำเพจติดต่อสื่อสารกับคนในวงกว้าง นอกจากนี้การได้เรียนรู้การใช้เทคโนโลยี ก็เป็นการฝึกทักษะและเป็นการพัฒนาตนเอง

“ป้าแป่วได้ประโยชน์ อย่างป้าแป่วบอกจะไปประเทศนี้
ก็จะมีแฟนเพจเดือนเข้ามา ป้าแป่วระวังนะ ประเทศนี้ ล้วงกระเป๋าเยอะนะ”

นอกจากป้าแป่วจะใช้พื้นที่ในเพจ ป้าแป่วก็แบ่งปันเรื่องราวระหว่างจากท่องเที่ยวทั้งเชิงบวกและลบ เพื่อให้ข้อมูล เป็นข้อเตือนใจ และสร้างแรงบันดาลใจกับผู้ติดตามแล้ว ในทางกลับกัน ป้าแป่วเองก็ได้รับประโยชน์จากการทำเพจ โดยป้าแป่วเล่าว่า ในการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ป้าแป่วต้องหาข้อมูลความเป็นมาเพื่อมาผนวกกับสถานการณ์ที่เป็นประสบการณ์ตรง ทำให้ป้าแป่วมีความรู้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งนับเป็นการพัฒนาตัวเองอย่างหนึ่ง รวมทั้ง เมื่อป้าแป่วเล่าแผนการเดินทางครั้งใหม่ ผู้ติดตามที่เคยไปมาก่อน ก็จะเข้ามาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับการเดินทาง ซึ่งหลายคนก็กลายมาเป็นคนรู้จักคุ้นเคยกันที่สุดในที่สุด

“เทคโนโลยีมันจะทำให้รู้เท่าทัน ถ้าคนไม่เคยดู ดูแต่ทีวีอย่างเดียว มันก็มีข้อจำกัด
แต่ในเฟซบุ๊ก ในอินเทอร์เน็ต มันหลากหลายมาก
ป้าแป่วคิดว่ามันเป็นประโยชน์มากกว่าโทษ สำหรับผู้สูงอายุ”

ส่วนตัวป้าแป่วมองว่า เทคโนโลยีเป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุ เพราะจะทำให้เท่าทันโลกมากขึ้น เช่น มีการเตือนภัยเทคนิควิธีการของมิจฉาชีพต่าง ๆ ซึ่งเนื้อหาจะมีความหลากหลายกว่าโทรทัศน์ นอกจากนี้ ในฐานะคนทำเพจเอง ป้าแป่วก็เลือกส่งต่อข้อมูลอย่างเท่าทันเทคโนโลยี เพราะแม้จะมีผู้ติดตามเป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถสร้างรายได้จากการโฆษณาสินค้าได้ แต่อดีตข้าราชการด้านสาธารณสุขอย่างป้าแป่ว ก็เลือกปฏิเสธการโฆษณาผลิตภัณฑ์ที่เห็นแล้วว่าขัดกับความรู้ในวิชาชีพที่สั่งสมมา

“การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าถึงเทคโนโลยี ก็จะช่วยให้
เขาเข้าถึงสื่ออะไรหลาย ๆ อย่าง ไม่งั้นเขาก็จะจับจั่วอยู่ที่บ้าน”

ภาพที่ 6.6 การเดินทางท่องเที่ยวของป้าแป๋วแพ็ค จาก

<https://adaybulletin.com/talk-guest-meaningful-tomorrow-pa-paew-backpacker/44939>

ป้าแป๋วคิดว่า เทคโนโลยีเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุเข้าถึงกิจกรรมที่หลากหลาย แต่อย่างไร เทคโนโลยีก็เป็นสิ่งใหม่สำหรับผู้สูงอายุจึงควรมีการสนับสนุนช่วยเหลือ เช่น การมีช่องทางให้ผู้สูงอายุเรียนรู้การใช้งานพื้นฐาน หรือหากมีปัญหาติดขัดก็สามารถปรึกษาได้ ซึ่งป้าแป๋วมองว่าไม่จำเป็นต้องใช้วิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในทักษะขั้นสูง แค่เป็นคนที่สามารถใช้งานพื้นฐานได้อย่างคล่องแคล่ว และเข้าใจข้อจำกัดด้านการจดจำของผู้สูงอายุก็เพียงพอแล้ว

“ถ้าตรงกับความต้องการของเขา ป้าแป๋วคิดว่ามันเป็นแรงจูงใจให้เขาไปเรียนรู้”

แม้ข้อจำกัดอาจทำให้ผู้สูงอายุหลายคนปฏิเสธเทคโนโลยี แต่ป้าแป๋วมองว่า ถ้าสามารถจูงใจโดยการชี้ประโยชน์ที่ตรงกับความต้องการของบุคคลได้ ก็จะทำให้ผู้สูงอายุหันมาสนใจเทคโนโลยี เช่น ประโยชน์ด้านความบันเทิงอย่างการดูละครย้อนหลัง หรือการติดต่อกับสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ห่างไกล ซึ่งบางคนอาจจะยังไม่ทราบว่าเทคโนโลยีจะเป็นประโยชน์กับเขาอย่างไร จึงมองว่าไม่จำเป็นจะต้องเรียนรู้

“ถ้าตั้งวงคุยกัน แทนที่จะถามลูกอย่างเดียว เพื่อนในวงก็จะช่วยกัน
ต้องใช้แบบนี้ ๆ จะช่วยให้เขาเป็นมิตรกับเทคโนโลยีมากขึ้น”

สำหรับผู้สูงอายุที่มักจะเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีจากการสอบถามลูกหลาน ซึ่งหลายครั้งอุปสรรคด้านการจดจำทำให้ผู้สูงอายุต้องคอยถามลูกหลานซ้ำ ป้าแป๋วคิดว่า จะเป็นการดีหากมีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อปรึกษาหารือกัน ทั้งแรงจูงใจที่แต่ละคนอยากใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและเทคนิควิธีการใช้ ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเป็นมิตรกับเทคโนโลยีมากขึ้น

ถึงวันนี้ในวัย 66 ปี กับการเดินทางทั่วโลกอย่างอิสระตามความต้องการของตัวเอง โดยมีเทคโนโลยี เป็นเพื่อนคอยอำนวยความสะดวก ป้าแป๋วบอกว่า ใช้ชีวิตมาอย่างเกินกำไรแล้ว เพราะชีวิตของป้าแป๋วนั้นเป็นชีวิตของคนเกษียณที่ยังมีเป้าหมายนั่นเอง

6.1.3 Paatax Channel

นางบุญเจือ หนูสุข อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี อายุ 61 ปี ข้าราชการบำนาญ อดีตครูเกษียณอายุ 57 ปี เพื่อมาดูแลบุตรที่พิการ ใช้วีลแชร์ 2 คน ด้วยความคิดว่าดูแลเด็กมานาน ถึงเวลาที่ต้องดูแลลูกตัวเองบ้าง สามืออดีตพนักงานองค์การโทรศัพท์ (ทศท.) เริ่มทำรายการด้วยความคิดว่า ต้องการนำเรื่องราวของคนสูงวัยมาถ่ายทอด โดยมีลูกชายเป็นผู้กระตุ้นให้ทำรายการเมื่อเกษียณอายุออกมาแล้ว ร่วมทำรายการกับลูกและสามี เนื้อหารายการเป็นการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มีเรื่องราวชีวิต การทำงาน หรือความสามารถที่น่าสนใจ การอัดเทปทำอาหาร แต่งหน้า โดยเป็นคนเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ วางบทการสัมภาษณ์ ประเด็นเรื่อง การถ่ายทำมีสามีและลูกช่วยในการบันทึกเทป หลังจากนั้นมาติดต่อ ลงเสียงโดยลูกชาย แล้วช่วยกันดูก่อน ถ้าดีก็อัปโหลดขึ้นบนช่องยูทูป เฟซบุ๊ก

ด้วยความรักห่วงใยบุตรชายที่ต้องการการดูแล เป็นพื้นฐานที่เริ่มต้นของความ ต้องการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวหลังวัยเกษียณ ประกอบกับความพร้อมด้านเทคโนโลยีและการผลิตเนื้อหาของบุตรชาย รวมกันเป็นความเป็นไปได้ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างเนื้อหาบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ที่น่าทึ่งซึ่งสิ่งสำคัญคือ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในครอบครัวโดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวเชื่อมระหว่างรุ่นวัย ซึ่งเป็นความลงตัวของความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เป็นพื้นฐาน บนเงื่อนไขทักษะเทคโนโลยีของคนรุ่นลูก นำมาซึ่งกิจกรรมสร้างเนื้อหาที่กระชับความสัมพันธ์ยิ่งขึ้น สร้างความกระปรี้กระเปร่าให้แก่ผู้สูงอายุได้

ภาพที่ 6.7 ครอบครัวป่าแท็ก จาก <https://www.youtube.com/watch?v=PeP9e9peUzO>

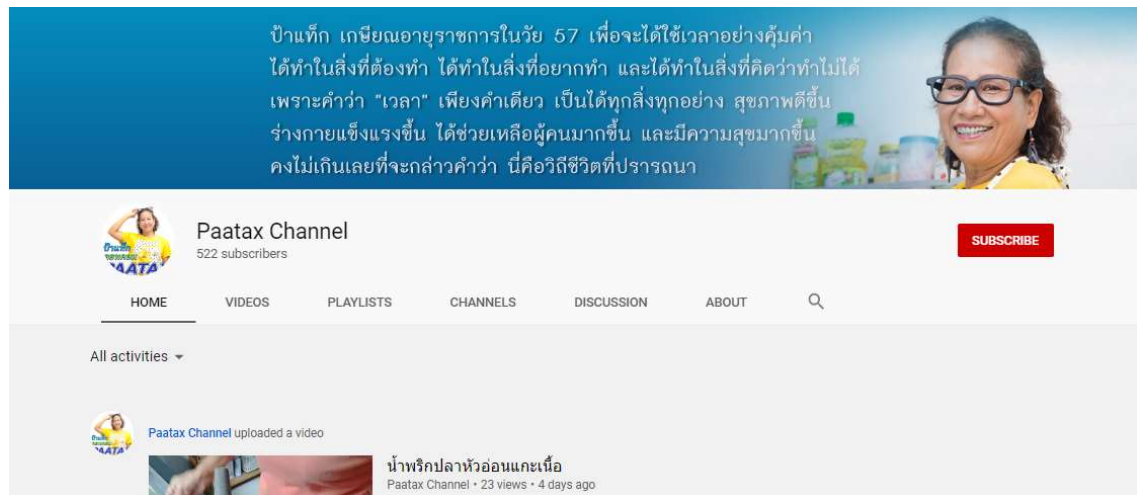
Paatax Channel: เมื่อช่องยูทูปกระชับความสัมพันธ์ในครอบครัวให้แน่นขึ้นอีกครั้ง

“อยู่กับเด็กมา 36 ปีในอายุราชการ คุยกับครอบครัวว่า
ถึงเวลาที่ต้องมีเวลาให้กันมากกว่านี้”

บุญเจือ หนูสุข หรือป้าแท็ก ให้เหตุผลของการตัดสินใจเกษียณอายุราชการในวัย 57 ปี ว่าต้องการให้เวลากับครอบครัวมากขึ้น โดยครอบครัวของป้าแท็กมีสมาชิก 4 คน ประกอบด้วย ป้าแท็ก สามีที่เป็นอดีตพนักงานองค์การโทรศัพท์ (ทศท.) และลูกชายสองคนที่พิการนั่งวีลแชร์ ซึ่งทั้งคู่มีความสนใจด้านเทคโนโลยี โดยเป็นเจ้าของช่องยูทูปรีวิวกุญแจอิเล็กทรอนิกส์ และช่องยูทูป Paatax Channel ของป้าแท็กก็เริ่มต้นขึ้นจากแรงกระตุ้นของลูก

“ลูกรับงานถ่ายภาพ ตัดต่อวิดีโอ ชวนแม่ไปเป็นแบบ
เราเห็นแล้ว แม่น่าจะทำได้ ก็ให้ลูกสอน สอนใช้มือถือ ใช้กล้องอีกระดับหนึ่ง”

หลังเกษียณอายุราชการ ป้าแท็กมีโอกาสติดตามลูกชายทั้งสองคนไปทำงาน ทั้งคู่รับงานในด้านการถ่ายภาพ และการตัดต่อวิดีโอ เมื่อป้าแท็กได้เห็นการทำงานของลูกก็คิดว่าตัวเองก็น่าจะทำงานนี้ได้ด้วยความที่ในขณะรับราชการนั้น ป้าแท็กมีบทบาทเป็นครูวิชาการของโรงเรียนที่ต้องทำงานเกี่ยวกับข้อมูลซึ่งต้องใช้คอมพิวเตอร์ในการทำงาน ประกอบกับการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ป้าแท็กจึงต้องผลิตสื่อการเรียนการสอนที่ดึงดูดใจให้กับเด็ก ๆ ทำให้ป้าแท็กมีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีในระดับหนึ่งอย่างไรก็ตาม เมื่อต้องการทำช่องยูทูปของตัวเองป้าแท็กจึงขอให้ลูกช่วยสอนการใช้งานมือถือและกล้องให้ได้ในระดับที่ดีขึ้น

ภาพที่ 6.8 ชื่อช่องยูทูป “ป้าแท็ก” จาก

<https://www.youtube.com/channel/UCtmsGMIxrbkxaRUFFoSqhSg>

“เปิดรายการยังงัย สรุปลังงัย ลูกเอาคลิปตัวอย่างที่เราทำสำเร็จ
ที่ใกล้เคียงมาให้ดู เราก็มาเลียนแบบ เรียนรู้ผ่านคนที่ทำ”

ไม่เพียงแต่เรียนรู้การใช้เครื่องมือเท่านั้น แต่ป้าแท็กยังได้เรียนรู้รูปแบบขั้นตอน
การทำรายการเริ่มตั้งแต่การวางแผนเขียนสคริปต์ วิธีการเปิดรายการ การสรุปเนื้อหา โดยลูกของป้า
แท็กได้นำคลิปวิดีโอของคนที่ประสบความสำเร็จในการจัดรายการรูปแบบเดียวกับที่ป้าแท็กอยากทำ
มาให้ป้าแท็กศึกษาจากเขา ซึ่งป้าแท็กก็ตั้งใจฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ และส่งการบ้านให้ลูกช่วยตรวจ
และให้คำแนะนำในจุดที่ต้องพัฒนาปรับปรุง ซึ่งป้าแท็กคิดว่า งานของป้าแท็กอาจจะไม่สมบูรณ์แบบ
เหมือนตัวอย่างคนรุ่นใหม่ทำ แต่ก็เป็นไปได้ในมาตรฐานที่ผู้สูงอายุจะสามารถทำได้

ภาพที่ 6.9 การร่วมกันผลิตรายการ จาก

<https://www.youtube.com/watch?v=PeP9e9peUzQ>

“คิดโอเคเดียวว่าเราจะโปรโมทอะไรบ้าง มีรุ่นพี่ที่เราเกะเขียณ
ที่มีผลงานที่ยังไม่มีใครประชาสัมพันธ์ให้เขา ก็ลองทำดู”

สำหรับรายการที่ป่าแท็กต้องการเผยแพร่ผ่านยูทูปก็คือ รายการที่มีชื่อว่า สุขจัง
หลังเกษียณ โดยป่าแท็กมีแนวคิดเริ่มต้นจากรุ่นพี่ที่เกษียณแล้ว และมีผลงานที่น่าสนใจ แต่ยังไม่มีการ
นำมาสื่อสารให้คนได้รับรู้ จึงเริ่มทำคลิปวิดีโอแรกขึ้นมาเพื่อนำเสนอเนื้อหานี้ ก็ได้รับผลตอบรับใน
ระดับหนึ่งจึงเริ่มทำคลิปอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกันตามมา นอกจากนี้ ด้วยความที่เป็นคนชอบ
ทำอาหารและทำให้ครอบครัวรับประทานเป็นประจำ เนื้อหารายการของป่าแท็กจึงมีการนำเสนอการ
ทำอาหารเมนูต่าง ๆ ควบคู่ไปด้วย

“ไม่ใช่แค่ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มอื่นด้วย เจนวายก็เยอะ
แต่เรื่องราวนำเสนอเป็นเรื่องของผู้สูงอายุ”

รายการสุขจังหลังเกษียณของป้าแท็กจะเลือกการนำเสนอเรื่องราวของที่เกษียณแล้ว แต่ยังมีมุมมองน่าสนใจ โดยใช้วิธีการนำเสนอคือการสัมภาษณ์ โดยป้าแท็กเริ่มหาแขกรับเชิญจากกลุ่มข้าราชการครูด้วยกัน เช่น บางคนเมื่อเกษียณแล้วมาใช้ชีวิตในวิถีเกษตร ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งป้าแท็กเห็นว่าการนำเสนอเรื่องนี้ เป็นประโยชน์กับคนดูที่จะนำไปต่อยอดในการดำเนินชีวิตได้ ซึ่งถึงแม้ป้าแท็กจะนำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุเป็นหลัก แต่กลุ่มผู้ชมของป้าแท็กก็มีหลากหลายช่วงวัย เช่น กลุ่มคนดูเจนวาย (Gen Y) ก็ติดตามรายการของป้าแท็กเช่นกัน

“ลูกติดต่อให้ นั่งดูด้วยกัน ทีละเรื่องทีละหัวข้อ ว่าตรงนี้จะตัดดีไหม
ตรงนี้จะใส่อะไรเพิ่ม ร่วมด้วยช่วยกันกับลูก”

ทีมงานผลิตรายการของป้าแท็กคือสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้นคน ป้าแท็กรับหน้าที่โปรดิวเซอร์ ฝ่ายข้อมูล และพิธีกร สามีป้าแท็กเป็นช่างภาพ ผู้ช่วย และพนักงานขับรถ ส่วนลูกชายเป็นผู้กำกับ ตัดต่อ และเทคนิค การลงพื้นที่ส่วนใหญ่ป้าแท็กจะไปกับสามี เนื่องจากลูกชายมีข้อจำกัดในการเข้าถึงบางพื้นที่ แต่เมื่อถึงขั้นตอนการติดต่อ ป้าแท็กและลูกก็จะใช้เวลาร่วมกันเพื่อปรึกษาหารือถึงความเหมาะสม ทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบเทคนิคการนำเสนอ เช่น จะเลือกใช้ตัวอักษรสีไหน และลูกชายจะดูแลขั้นตอนของการอัปโหลดให้ด้วย แต่เมื่อมีแผนรายการเข้ามาแสดงความคิดเห็น ป้าแท็กก็จะรับหน้าที่ในการตอบคอมเมนต์ของแฟน ๆ ด้วยตัวเอง

“ต่อไปหลักไม่พ่นอยู่แล้ว ทุกคนต้องมีแบบนี้แหละ
ลูกก็บอกว่าถ้ามีเพื่อนอยากทำก็จะทำให้”

ป้าแท็กมองว่าผู้สูงอายุหลายคนยังมีศักยภาพที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เพียงแต่ไม่มีโอกาสได้นำออกมาใช้ หลายคนรู้สึกท้อชีวิตจบลงเมื่ออายุ 60 ปี ซึ่งอาจจะเป็นเพราะข้อจำกัดด้านสุขภาพและรายได้ แต่ป้าแท็กคิดว่าน่าจะยังจุดประกายเขาได้ด้วยแรงจูงใจต่าง ๆ ตามความต้องการของแต่ละคน เช่น การสร้างรายได้จากการทำคลิปในสื่อออนไลน์ ซึ่งป้าแท็กและลูกชายก็พร้อมสนับสนุนด้วยการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำคลิปในเบื้องต้น และพร้อมที่จะช่วยผลิตเนื้อหาให้ในครั้งแรก เช่น คนที่มีฝีมือทางการทำกับข้าว ป้าแท็กและลูกก็จะช่วยทำคลิปวิดีโอการทำอาหาร รวมทั้ง

ช่วยอัปโหลดคลิปเข้าสู่ระบบให้ เพราะป้าแท้ก็มองว่า หลายคนมีความรู้ความสามารถเป็นทุนเดิม และอยากทำแบบป้าแท้ก็ แต่ติดขัดเรื่องเทคโนโลยีทำให้ไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นอย่างไร

ภาพที่ 6.10 กิจกรรมของป้าแท้ จาก <https://www.facebook.com/paatax.official>

“ไม่ได้หวังยอดวิว เพราะคิดว่าผลงานที่ทำออกไป ถ้ามีคนดูสักคน
แล้วไปเลียนแบบหรือทำได้อย่างเรา ก็เป็นคุณูปการที่ภาคภูมิใจ”

การทำรายการออนไลน์ผ่านช่องทางยูทูปของป้าแท้ ไม่ได้เริ่มต้นจากการคิดถึงรายได้ แต่เกิดจากความต้องการที่จะใช้ศักยภาพของตัวเองเรียนรู้ และทำสิ่งใหม่ ซึ่งจนถึงวันนี้ป้าแท้ก็ไม่ได้มีความกดดันจากการต้องทำยอดวิวให้เยอะเพื่อให้เกิดรายได้ แต่สิ่งที่ป้าแท้ได้รับก็คือสิ่งเดียวกับชื่อรายการ นั่นก็คือความสุขหลังเกษียณ ซึ่งเป็นทั้งความสุขของป้าแท้เอง คนในครอบครัวที่ได้กลับมาใช้เวลาร่วมกันอีกครั้งและความสุขของคนที่ได้ติดตาม โดยป้าแท้บอกว่า ถ้าการทำรายการของป้าแท้สามารถจุดประกายสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้สูงอายุคนอื่น ๆ ได้ลุกขึ้นมาใช้ศักยภาพลงมือทำในสิ่งที่ตัวเองถนัด แค่นั้นป้าแท้ก็ภูมิใจมากแล้ว

6.1.4 จีเพ็ก สถานียูทูบ Neophuket Food Channel

นางปราณี มานะจิตต์ จังหวัดภูเก็ต อายุ 75 ปี การศึกษา มัธยม 6 อาชีพ สตรี การช่าง คหกรรม อาหาร ปัจจุบันเป็นประธาน อสม.ตำบล และประธานชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลีเต็ง

จีเพ็ก นักเรียนสาวที่ชอบร้องเพลง เป็นผู้นำในกลุ่มเพื่อน จบการศึกษาอาชีวสตรี ด้านคหกรรม ทำอาหาร ตัดเย็บ หลังจากจบการศึกษา ประกอบอาชีพทำขนมขายที่บ้าน อาศัยกับแม่ ได้เรียนรู้สูตรการทำอาหาร ขนมาจากแม่ ทำอาหารขนมขายและกินเองเป็นประจำ แต่งงานมีบุตรชาย 1 คน และเลิกกับสามี ตั้งแต่ลูกชายคนเดียวอายุ 12 ปี เป็นคุณแม่เลี้ยงเดี่ยว ทำขนมขายส่งเสียลูกเรียนจนลูกชายจบการศึกษาปริญญาตรี ลูกชายมีความสามารถด้านการออกแบบกราฟิก การผลิต รายการ คลิป ปัจจุบันลูกชายแต่งงานและมีลูก 1 คน อาศัยอยู่ร่วมกับจีเพ็ก สนับสนุนกับลูกชายด้วย เลี้ยงกันมาตั้งแต่เด็กจนโต

เริ่มต้นจากการทำอาหารกินกันในบ้าน แล้วบุตรชายถ่ายคลิปแม่ทำอาหาร จนถึงวันหนึ่งลูกชายเริ่มต้นชวนจีเพ็กถ่ายคลิปสาธิตทำอาหารอย่างจริงจัง หวังจะหางานอดิเรกให้แม่ทำโดยไม่เหงา และต้องการบันทึกสูตรอาหารโบราณเก็บไว้และเผยแพร่ การทำคลิปเริ่มบันทึกในวันหยุด สาธิตการทำอาหาร ขนม ให้สูตรและสาธิตการทำอาหารโดยไม่หวงสูตร พร้อมบอกเคล็ดลับการทำให้อร่อย ลูกชายสร้างสถานียูทูบ ชื่อ “Neophuket Food Channel” ตั้งแต่ เดือนตุลาคม 2558 ได้รับความนิยมมากขึ้นตามลำดับ ณ เดือนมีนาคม 2563 มีผู้ติดตามจำนวน 181,000 คน

ความผูกพันระหว่างแม่ลูกเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การทำกิจกรรมร่วมกัน และด้วยทักษะความสามารถของคนรุ่นลูก หากมีความสามารถในการถ่ายทำคลิป และมีความรู้เรื่องเทคโนโลยี การสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นการมาบรรจบกันอย่างลงตัวระหว่างส่วนของเนื้อหาที่มีอยู่เต็มทีในตัวผู้สูงอายุ กับความรู้ ความสามารถในการผลิตเนื้อหาและเทคโนโลยีของคนรุ่นลูก นำไปสู่กิจกรรมความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างรุ่นวัย โดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวเชื่อมโยง และมีผลผลิตเป็นเนื้อหาที่ผู้ชมติดตามจำนวนมาก ช่วยเป็นกำลังใจให้แม่ลูกผลิตเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง อันหมายถึงความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและสร้างความกระปรี้กระเปร่าให้กับผู้สูงอายุได้

ภาพที่ 6.11 จีเพ็ก ผู้บรรยายและสาธิตการทำอาหารพื้นถิ่นบนยูทูบ

จีเพ็ก : แม่ลูกผูกพันด้วยกิจกรรมยูทูบเบอร์

“การเผยแพร่ความรู้ของเราผ่านยูทูบ เราถือเป็นวิทยาทาน เราถือว่าเราตายไปเราพาไปไม่ได้ เป็นบุญกุศล เราสอนเขาได้เราก็เปิดเผยให้หมด”

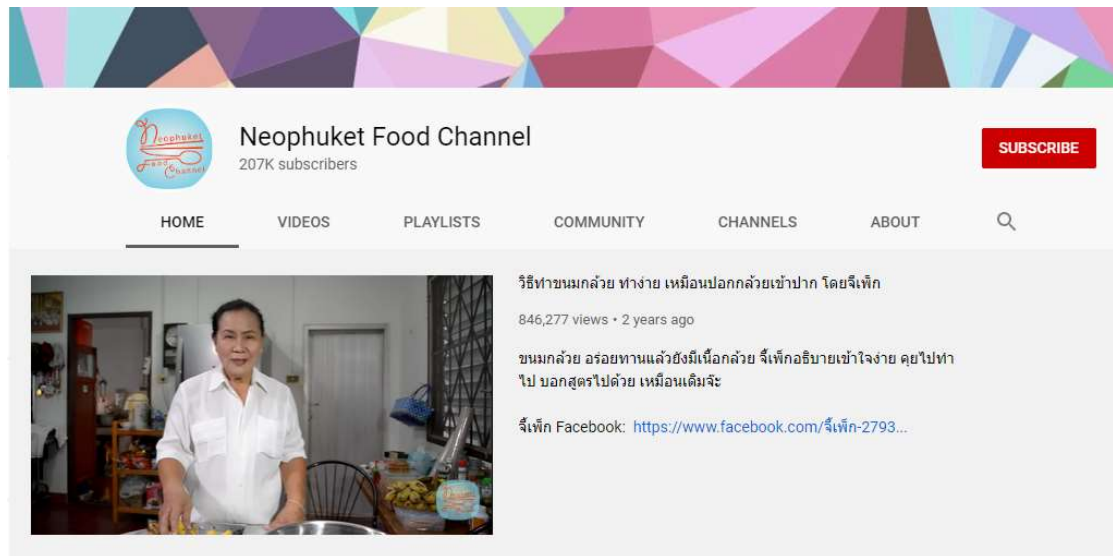
คุณแม่เลี้ยงเดี่ยวกับลูกชายที่เติบโตขึ้นมาจากความรักและความอบอุ่นจากแม่เพียงคนเดียว เป็นความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง แม่ลูกที่พูดคุยกันได้ทุกเรื่อง แม่ที่พร้อมจะทำเพื่อลูก ทำตามที่คุณร้องขอ เมื่อลูกเติบโตขึ้น และมีความสามารถด้านการผลิตรายการและเป็นคนรุ่นที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี วันหนึ่งที่คุณมีความตั้งใจจะสร้างเนื้อหาบนยูทูบ สิ่งที่คุณคิดถึงคือ แม่ จึงเกิดเป็นช่องยูทูบชื่อ “Neophuket Food” ซึ่งมี จีเพ็ก ผู้เป็นแม่ให้เนื้อหา และมีลูกชาย “หนุ่ม” เป็นผู้ถ่ายทำ ตัดต่อเผยแพร่ โดยใช้ครัวในบ้านตนเองเป็นสถานที่ถ่ายทำ ที่สะท้อนความผูกพันระหว่างแม่ลูกผ่านการนำเสนอแบบคนในครอบครัวที่อบอุ่นระหว่างแม่ลูก

ภาพที่ 6.12 ตัวอย่างรายการ จีเพ็ก จาก <https://www.youtube.com/watch?v=ohF6idnCjaA>

จีเพ็ก หรือ ปราณิ มานะจิตต์ ก่อนเข้าสู่วัยเกษียณ เดิมมีอาชีพรับจ้าง ทำอาหารปันโต ทำขนมพื้นบ้าน ขนมโบราณ และตัดเย็บเสื้อผ้า หลังจากลูกชายเรียนจบ จีเพ็กเข้าสู่วัยเกษียณ จึงเปลี่ยนมาทำอาสาสมัครกับศูนย์แพทย์จังหวัดภูเก็ต ทำงานเพื่อสังคม เพราะเป็นคนไม่อยู่นิ่ง ชอบหาอะไรใหม่ ๆ อยู่เสมอจุดเริ่มต้นของการเป็นยูทูบเบอร์ มีคุณหนุ่ม ลูกชายคนเดียวของเธอเป็นผู้ริเริ่ม เพราะจีเพ็ก มีฝีมือการทำงานที่ยอดเยี่ยม คุณหนุ่ม จึงถ่ายคลิปวิดีโอ และอัปโหลดขึ้นสังคมออนไลน์

แรกเริ่มเผยแพร่กันอยู่ในหมู่เพื่อนฝูง แต่เมื่อทดลองทำตามกัน และเริ่มติดตามกันมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงนำเผยแพร่บนยูทูบ และได้รับความนิยม

ภาพที่ 6.13 ชื่อช่องยูทูบป้าจ๊อฟีค จาก

<https://www.youtube.com/channel/UCsOnOMzHiftCdLFaFMuj1jw>

ข้อความเกี่ยวกับสถานี “Neophuket Food” ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานีด้วยการนำคำพูดของจ๊อฟีค และ บุตรชาย มาบรรยายไว้ว่า

“...จ๊อฟีค : สวัสดีค่ะ จ๊อฟีคเป็นคนโบราณชอบทำอาหารให้ลูก ๆ หลาน ๆ กิน ทุกวันนี้ก็ยังทำอยู่ อยากแบ่งปันสูตรอาหารที่จ๊อฟีครู้ ทั้งอาหารคาวและขนมต่าง ๆ ให้เด็กรุ่นใหม่ได้ทำกินเป็น สูตรอาหารดี ๆ จะได้ไม่สูญหาย ลูกหลานก็ได้กินของอร่อยๆ กัน นะคะ ชอบคุณมากค่ะ...”

พร้อมกับคำพูดของคุณหนู่ม บุตรชายผู้ผลิตรายการ บรรยายไว้ว่า

“...ลูกชาย : สวัสดีครับ ผมทำช่อง Neophuket Food เพื่อให้อาหารของแม่ไม่สูญหาย เพราะคนรุ่นนี้มักมีเคล็ดลับดี ๆ ตอนทำอาหารมาบอกลูกหลานเสมอ ช่วยให้กำลังใจแม่นะครับ แรกเริ่มสนุกตรงที่มีคนจำแกลได้เวลาไปตลาด หรือเจอเพื่อนๆ คอมเมนต์ต่าง ๆ ผมก็นำไปเล่าให้แม่ฟัง แม่จะรู้สึกดีใจแสนดีทุกครั้ง ทำให้คนวัย 72 ปี ไม่เฉา มีความสุขมาก ๆ ครับ ชอบคุณทุกท่านที่...”

สะท้อนถึงความผูกพันระหว่างแม่ลูกที่มีเทคโนโลยีเป็นพื้นที่ความสัมพันธ์เพิ่มเติมจากบ้าน เพิ่มความผูกพันสัมพันธ์แม่ลูกได้ ซึ่งความผูกพันแสดงออกผ่านการทำงานร่วมกันของแม่ลูก

“ลูกชายทำงานเป็นกราฟฟิคดีไซน์เนอร์ มีความรู้เรื่องการถ่ายทำบ้าง และเป็นคนติดต่อแล้วอัพขึ้นยูทูป...แรกเริ่มก็ทำอาหารที่เราทานกันเป็นประจำ ทำขนมบ้าง หลัง ๆ เริ่มมีคนติดตามมากขึ้น ก็ขอมีขอให้ทำเมนูแบบอื่น เราก็ทำให้ดูตอนนี้บอกอากาศในยูทูปไปได้กว่า 400 เมนูแล้ว”

ในแต่ละวันจีเพ็ญจะตื่นแต่เช้าออกไปตลาดเวลา ตี 5 ครึ่ง ซื้อวัตถุดิบ กลับมาบ้านส่งหลานไปโรงเรียน จากนั้นก็ไปทำงานที่อสม. ประมาณสามโมงเย็น ก็จะกลับมาเตรียมของสำหรับทำอาหารตอนเย็น ซึ่งจะเป็นเวลาเดียวกับที่ลูกชายกลับบ้าน แล้วถ่ายขึ้นตอนการปรุงอาหารในวันนั้น แล้วนำไปตัดต่อ โดยสามารถผลิตคลิปแนะนำเมนูอาหารได้ 2-3 คลิปใน 2 สัปดาห์ แม้จะมีอายุมากแล้ว แต่จีเพ็ญยังรู้สึกสนุก และมีแรงบันดาลใจ เพราะมีผู้ติดตามมากมาย

“เราไม่เคยเบื่อเลย เราสามารถทำได้ทุกอาทิตย์ มันมีแรงบันดาลใจจากแฟนคลับ คนติดตามเราเยอะ เราก็อยากจะทำไปเรื่อย ๆ ไม่อยากให้ขาดตอน และคงทำไปจนกว่าจะหมดลมหายใจ”

ด้วยความที่มีอุปนิสัยรักสนุก ใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ ไม่อยู่นิ่ง และทำกิจกรรมบ่อย ๆ ในสมัยวัยเยาว์ จึงทำให้จีเพ็ญ ไม่หยุดนิ่งที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ อย่างเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นแอปพลิเคชันที่ได้รับความนิยมอย่างไลน์ การใช้คอมพิวเตอร์ ตลอดจนแนะนำผู้สูงอายุท่านอื่นให้ใช้งาน เป็น แม้ว่าบางทีมันจะยุ่งยากบ้าง แต่จำเป็นต้องเรียนรู้ เพราะมันช่วยเปิดโลก มีความรู้มากขึ้น เพราะสามารถค้นหาข้อมูลได้หมดทุกอย่าง

“ที่ศูนย์ ICT ของเทศบาล เขาก็ส่งเราไปเรียนรู้ เราเองก็สนับสนุนให้ผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยี จัดกิจกรรม บอกสอนเขาตรงไหนที่เราไม่รู้บ้างทีก็ถามลูกชายบ้าง ถามครูที่ศูนย์ ICT บ้าง ใครทำอะไรได้ ให้ลูกขึ้นมาทำ แม้ว่าอายุมากกันแล้ว แต่มันยังไม่สาย ใครอยากจะทำก็ทำเลย เรามีวิชาความรู้ทำอะไรบ้าง ให้ลองทำ ก็แนะนำกันแบบนี้”

อย่างที่ทราบกันว่า การใช้ช่องทางออนไลน์อย่างยูทูบ สามารถสร้างรายได้จากการผลิตเนื้อหา จี๊เพ็กเป็นอีกผู้หนึ่งที่สามารถมีรายได้จากการผลิตคลิปวิดีโออัพโหลดบนยูทูบ โดยจี๊เพ็กมองว่า เป็นส่วนเพิ่มเติม ความตั้งใจเราคืออยากเผยแพร่ความรู้ความสามารถของตนเองมากกว่า รายได้ที่ได้รับจากโฆษณา ก็พอจะใช้ได้อยู่บ้าง ถ้ามีผู้ที่สนใจติดตามมาก ก็จะมีรายได้มากขึ้น

“เราภูมิใจในสิ่งที่เราอยากจะทำ และได้ทำลงไปแล้ว
และอยากเชิญชวนให้คนที่ยังไม่ได้ทำอะไรเลย ถ้าคิดจะทำให้ลูกขึ้นมาทำเสีย
ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวกับอาหาร หรือสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ก็สามารถมาแสดงออกในยูทูบก็ได้
มันจะดีมาก แบ่งปันความรู้กันไว้ที่ตรงนี้”

จี๊เพ็กได้สะท้อนความคิดและการกระทำของผู้สูงอายุ ที่มีพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง การให้ความสำคัญกับบุตรหลาน รวมทั้งการช่วยเหลือทำประโยชน์เพื่อสังคม ที่เป็นตัวอย่างหนึ่งสำหรับผู้สูงอายุที่มีพลพลัง

6.2 กลุ่มใช้เทคโนโลยีสร้างรายได้

กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีและนำไปสู่การสร้างรายได้ นำเสนอข้อมูลจำนวน 4 กรณีตัวอย่าง ดังนี้

6.2.1 เพจ “ผ้าไหมป้ามะลิ บุรีรัมย์”

นางมะลิ สีดี หรือ ป้ามะลิ อายุ 53 ปี อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ เปิดร้านขายผ้าทออยู่หน้าบ้านตนเอง บ้านหนองตาไก่ ริมถนนสายนางรองเข้าเมืองบุรีรัมย์ บ้านหนองตาไก่ มีชื่อเสียงการทอผ้าไหม จัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านอาชีพทอผ้าไหม ได้รับการส่งเสริมจากจังหวัดให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวผ้าไหม มีจุดด้านคือ “ไหมเปลือกนอก” ที่คนไม่ค่อยจะนำมาใช้ทอ แต่เป็นส่วนที่มีความนุ่ม กลุ่มทอผ้านำมาลองทอและได้รับความนิยม เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีไทยเชิงสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์เด่นคือ ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าห่ม ผ้านุ่ง ที่มีเอกลักษณ์คือทอริมแดง

ภาพที่ 6.14 ป้ามะลิ ขายผ้าไหมออนไลน์

ป้ามะลิเปิดร้านขายผ้าทอจากกลุ่มผ้าทอบ้านหนองตาไก่ที่มีชื่อเสียง ด้วยความเป็นคนที่มีนิสัย “แม่ค้า” ชอบค้าขาย อายุ 2 ขวบชอบตามแม่ไปขายของในตลาด เคยมีความฝันแบบเด็ก ๆ ว่า อยากจะใส่ชุดเอี๊ยมแม่ค้าในตลาด โตขึ้นมาจึงประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลัก แอบพูดติดตลกว่าได้ใส่ชุดเอี๊ยมแม่ค้าตามที่ฝันไว้ สามปีเป็นเกษตรกรทำนา ตนเองค้าขายเลี้ยงครอบครัวอีกทาง

หนึ่ง ด้วยความเป็นคนชอบค้าขาย จึงเปิดร้านขายผ้าทอชอบตนเอง โดยนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากกลุ่มทอผ้าบ้านหนองตาไก้มาจำหน่าย

ด้วยความเป็นคนชอบค้าขาย จึงมีความคิดว่าการขายของควรจะเติบโตต่อไป คิดเสมอว่าจะขายให้มากขึ้นได้อย่างไร เพราะถ้าสามารถขายผ้าทอได้มากขึ้น กลุ่มอาชีพทอผ้าก็จะมีรายได้มากขึ้นไปด้วย ตนเองเป็นเสมือนฝ่ายขายที่จะช่วยให้กลุ่มทอผ้าผลิตสินค้าจำหน่ายได้มากขึ้น

ป้ามะลิขายผ้าทอออนไลน์จนประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง เมื่อเริ่มต้นขายผ้าทอผ่านสื่อออนไลน์ก็สามารถมีรายได้จากการขายเดือนละหลักแสนบาท จุดเริ่มต้นการก้าวสู่หน้าเทคโนโลยีมาใช้ในการขายผ้าทอ เริ่มจากการเข้าร่วมอบรมการใช้เทคโนโลยีที่ “ศูนย์เรียนรู้ดิจิทัลชุมชน” โดยการชักชวนจากคนรู้จัก เริ่มต้นการเรียนรู้การใช้เฟซบุ๊ก การใช้ไลน์ และเริ่มรู้จักการใช้สื่อออนไลน์ในการขายสินค้า ลองทำด้วยตนเอง แรก ๆ ก็ผิดพลาด โพสต์ภาพกลับหัวบ้าง เพราะยังไม่เป็น ก็ได้เพื่อนที่อบรมด้วยกันช่วยสอนให้ สอนการถ่ายภาพ การอัปโหลดรูปภาพโดยไม่กลับหัว เรียนรู้การถ่ายภาพ การเขียนข้อความเพื่อขายสินค้า การจัดผลิตภัณฑ์ถ่ายภาพ การเขียนข้อความเทคนิคการใส่ข้อมูลติดต่อซื้อขายไว้ได้โพสต์ จนปัจจุบันสามารถถ่ายภาพ คลิป ลิงค์คลิป บนเพจเฟซบุ๊กของตนเองเพื่อขายสินค้าได้อย่างคล่องแคล่ว

การเข้าสู่การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการค้าขายเริ่มต้นในปี 2556-2557 ที่เริ่มต้นเข้าอบรมการใช้งานสื่อออนไลน์ อินเทอร์เน็ต ได้รู้จักคนที่อบรมด้วยกัน เริ่มต้นเรียนรู้การใช้เฟซบุ๊ก ตั้งเฟซบุ๊กของตนเอง “มะลิ สดี” รับเพิ่มเพื่อนที่อยู่ในเครือข่ายของเพื่อนตามที่เสนอมามาผ่านเฟซบุ๊ก เริ่มลองขายสินค้าผ้าทอของตนเองบนเฟซบุ๊กส่วนตัว โพสต์สินค้าผ้าทอ และขายสินค้าบนเฟซบุ๊ก ต่อมาปี 2558 มีทีมอาสาจากโครงการ “ดีแทคเน็ตอาสา” โครงการร่วมมือของดีแทคกับกระทรวงดิจิทัล ลงพื้นที่สอนวิธีการใช้อินเทอร์เน็ตขายสินค้า ได้พบกับเจ้าหน้าที่โครงการ และเจ้าหน้าที่ได้ช่วยเปิดเพจขายผ้าทอขึ้นโดยเฉพาะ ชื่อเพจ “ผ้าไหมป้ามะลิ บุรีรัมย์” ใช้เป็นช่องทางขายสินค้าตนเอง ป้ามะลิที่เคยใช้เฟซบุ๊กอยู่แล้ว จึงสามารถใช้เพจขายของได้ โดย โพสต์รูปผ้าทอ เขียนข้อความเปิดบัญชีไลน์เฉพาะขึ้นมาเพื่อขายสินค้า “@0490566162” และเมื่อคนที่สนใจติดต่อมาก็สามารถติดต่อซื้อขายสินค้าได้สำเร็จ รับสั่งของ บรรจุของ ส่งของ โอนเงินค่าสินค้าได้ รายได้จากการขายออนไลน์เป็นหลักแสนบาท ปี 2562 ได้รับรางวัล “The Best Online Shop 2019” ของโครงการดีแทคเน็ตอาสา

สิ่งที่ป้ามะลิค้นพบจากการใช้เทคโนโลยีขายสินค้าคือ เปิดมุมมองใหม่ที่ว่าเทคโนโลยี สื่อออนไลน์สามารถขยายการขายสินค้าได้จริง แต่ความสำเร็จนั้นต้องมาพร้อมความเพียร ความตั้งใจจริงในการขาย ทุกวันป้ามะลิต้องโพสต์ภาพ คลิป คอยตรวจว่ามีลูกค้าสนใจ สั่งซื้อมาอย่างไร คอยดู คอยตอบ คอยกระตุ้นให้คนสนใจสินค้าตลอดทุกวัน สิ่งสำคัญคือ การเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ป้ามะลียังคงต้องการพัฒนาร้านขายผ้าทอของตนเองอีกต่อไป ต้องการเรียนรู้

เทคโนโลยีที่จะมาช่วยขายของให้มากขึ้น เพราะเมื่อขายของได้มากขึ้นตัวเองและกลุ่มผ้าทอก็ยังมีรายได้เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

ปัจจัยความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มรายได้ด้วยการค้าขายจนเป็นอาชีพได้ มาจากหลายส่วน ได้แก่ องค์กรภาครัฐ โครงการเพื่อสังคมขององค์กรธุรกิจที่ร่วมมือกับภาครัฐที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ สนับสนุนการสร้างแพลตฟอร์ม และการสนับสนุนการใช้งาน เพื่อนที่คอยช่วยเหลือแก้ปัญหา แหล่งผลิตสินค้าที่ช่วยให้มีสินค้าดี ๆ เสนอขาย และความเป็นคนแบบ “ป้ามะลิ” ที่มีความรักในการค้าขายที่ต้องพากเพียร การเปิดรับและเรียนรู้เทคโนโลยีของตนเองเพื่อนำมาขาย การค้าขาย ป้ามะลียังคงจะขายสินค้าออนไลน์ต่อไปเรื่อย ๆ จนถึงวันที่อาจจะมองจอไม่ชัดจึงคิดว่าน่าจะหยุดขายสินค้าออนไลน์

ผ้าไหม ป่ามะลิบุรีรัมย์: เพจเฟซบุ๊กที่สร้างรายได้หลักแสน

“มีแรงบันดาลใจที่ว่าอยากช่วยชุมชนขาย เราขายธรรมดาอยู่แล้ว
เราจะเพิ่มยอดขายให้ดีกว่าเดิม เราจะเข้าไปสู่โลกยุคใหม่ ป้าก็เลยไปอบรมไอซีที”

มะลิ สีดี วัย 53 ปี หรือป่ามะลิ เจ้าของร้านขายผ้าทอ ริมถนนสายนางรองเข้าเมืองบุรีรัมย์ เล่าถึงที่มาแรงบันดาลใจในการเริ่มเรียนรู้สื่อสังคมออนไลน์ในวัยใกล้เกษียณ แต่เดิมป่ามะลิเป็นประธานกลุ่มแม่บ้าน บ้านหนองตาไ้ ที่มีชื่อเสียงในด้านการทอผ้าไหม จนได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวผ้าไหม โดยมีผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นคือ ไหมเปลือกนอก และผ้าทอริมแดง ป่ามะลิในฐานะประธานเห็นว่า สื่อสังคมออนไลน์เป็นโอกาสที่จะเพิ่มยอดขายและรายได้ให้กับชุมชน จึงเริ่มต้นศึกษาวิธีการใช้งาน

ภาพที่ 6.15 ป่ามะลิกับร้านขายผ้าไหม

“ทางอำเภอประสานว่าป้าเราจะมีการอบรมไอซีที
ป้าก็เลยไปอบรมไอซีทีอยู่โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ครั้งแรก ปี 56”

ป้ามะลิ เรียนรู้การใช้เทคโนโลยี จากการอบรมของ “ศูนย์เรียนรู้ดิจิทัลชุมชน” โดยเริ่มต้นทำความรู้จักสื่อสังคมออนไลน์อย่างเฟซบุ๊กและไลน์ จากนั้นจึงเริ่มทดลองฝึกหัดใช้เครื่องมือเหล่านี้ในการขายสินค้า ซึ่งป้ามะลิได้ฝึกการถ่ายภาพ การจัดวางองค์ประกอบภาพ การอัปโหลดภาพ การเขียนข้อความประกอบภาพเพื่อสร้างความดึงดูดใจ และอำนวยความสะดวกกับผู้ซื้อ ด้วยเทคนิคการเพิ่มข้อมูลการติดต่อซื้อขายไว้ในโพสต์

“แต่ก่อนก็ไม่เก่งหรอก ไม่รู้เรื่องโพสต์ไปถ่ายไป หัวกลับบ้าง
ตอนแรกรู้สึกว่ายาก ทำยังไงจะทำเป็น ทำยังไงจะขายในโทรศัพท์ได้ ”

แม้จะพร้อมเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ แต่ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องง่ายสำหรับป้ามะลิเสียทีเดียว สำหรับการเริ่มต้นหลังจากการฝึกอบรม ป้ามะลิก็ได้กลับมาฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ทั้งการทดลองทำด้วยตัวเอง โดยป้ามะลิซื้อโทรศัพท์มือถือสมาร์ตโฟนเครื่องใหม่เพื่อรองรับการใช้งานที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งการเรียนรู้กับเพื่อนที่ฝึกอบรมร่วมกัน แต่มีความชำนาญมากกว่า และคำแนะนำของลูกหลาน นอกจากนี้ ป้ามะลิ ยังไปสมัครเรียนการใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มเติมที่ร้านคอมพิวเตอร์ในพื้นที่เพื่อเพิ่มความเข้าใจเทคโนโลยีให้มากยิ่งขึ้น

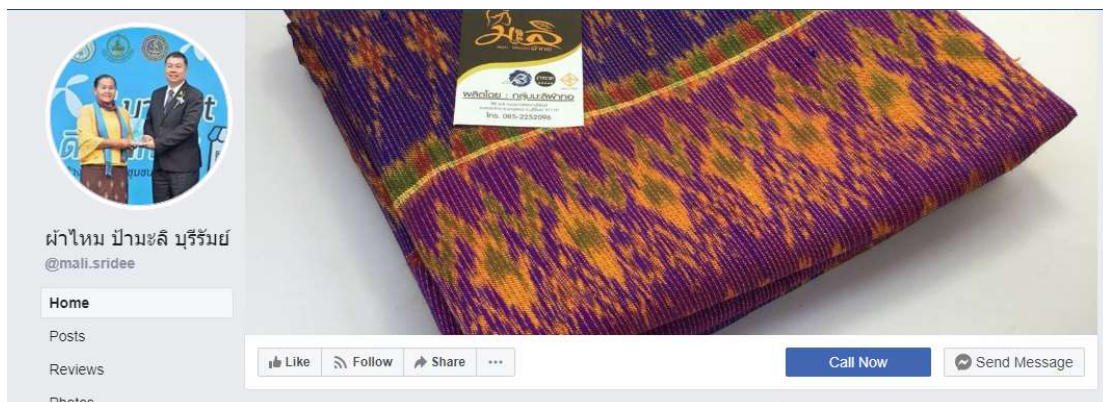
“โพสต์ผ้าไหมไปในเฟซ ตอนนั้นไปเรียน เขาก็ตั้งเป็นเฟซให้ ก็โพสต์ในเฟซตัวเอง
ลูกค้าที่เขาเล่นใหม่ ๆ เหมือนกัน เขาก็โทรมาสั่งผ้า”

หลังการอบรม ป้ามะลิ มีเฟซบุ๊กส่วนตัวใช้ชื่อ “มะลิ สิดี” และเริ่มเพิ่มเพื่อนในเฟซบุ๊กจากเครือข่ายของคนที่ยังรู้จักกัน จากนั้นป้ามะลิได้ทดลองใช้เครื่องมือนี้ในการขายสินค้า โดยระบุเบอร์โทรไว้ในภาพ ซึ่งความพยายามของป้ามะลิก็เป็นผล เมื่อเพื่อนทางเฟซบุ๊กได้โทรมาสั่งผ้าเป็นจำนวนเงิน 42,000 บาท ป้ามะลิเลือกผ้าเพื่อถ่ายภาพให้ลูกค้าดูจนครบจำนวนและแจ้งบัญชีธนาคารเพื่อการโอนเงิน ด้วยวิธีการนี้ ทำให้ป้ามะลิรู้จักกับเทคโนโลยีอีกอย่างหนึ่ง นั่นก็คือการแจ้งเตือนเมื่อมีเงินเข้าบัญชี ซึ่งในขั้นตอนนี้ ป้ามะลิได้นำโทรศัพท์มือถือไปที่ธนาคารเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตั้งค่าให้

“ลูก ๆ ดีแท้เนี่ยตาสมาช่วย ตอนนั้นมีแต่เบอร์โทร กับเฟซ
มันก็มีเพจมีไลน์เพิ่มขึ้นปี 58 โพสต์ไปหลายช่องทาง”

เริ่มใช้เฟซบุ๊กส่วนตัวค้าขายออนไลน์ได้ราว 2 ปี ป้ามะลิก็ได้เจอกับทีมงานดีแทคเน็ตอาสา ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างดีแทคและกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

ขณะนั้นมีโครงการเน็ตประชารัฐ ทีมงานจึงลงพื้นที่เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีให้คนในชุมชนโดยทีมงานจะอยู่ในพื้นที่เพื่อฝึกฝนเทคนิควิธีการต่าง ๆ ให้กับผู้ที่สนใจสำหรับป้ามะลินั้น ทีมงานได้พัฒนาเพิ่มช่องทางการขายสินค้าออนไลน์ด้วยการเปิดบัญชีไลน์ และเพจเฟซบุ๊ก ชื่อ “ผ้าไหม ป้ามะลิบุรีรัมย์”

ภาพที่ 6.16 เพจขายผ้าไหมของป้ามะลิ จาก <https://www.facebook.com/mali.sridee>

“ป้าทำนามบัตร์แล้วก็แจก เวลาลูกค้ามา ขยายผ้าก็แจกนามบัตร์ไปขายตรงไหน แจกเบอร์โทรตลอด เขาก็โทรมา ก็เป็นเพื่อนในไลน์ ก็คุยกันง่าย”

เมื่อมีช่องทางการขายเพิ่มขึ้น ป้ามะลิเพิ่มการเข้าถึงของลูกค้าด้วยการทำนามบัตร์ โดยระบุช่องทางการติดต่อต่าง ๆ ไว้ และแจกให้ลูกค้าที่มาซื้อผ้าจากหน้าร้าน และการออกบูธแสดงสินค้าต่าง ๆ ซึ่งป้ามะลิตคิดว่า การติดต่อทางไลน์นั้น เป็นการสื่อสารที่สะดวก เพราะเป็นการพูดคุยแบบตัวต่อตัว โดยทีมงานดีแทคเน็ตอาสา ได้เปิดบัญชีไลน์โดยใช้เบอร์โทรของป้ามะลิเป็น ID ทำให้ป้ามะลิมียุติเพื่อนในไลน์เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ป้ามะลียังคงใช้ช่องทางอื่น ๆ ทั้งโทรศัพท์ และเพจเฟซบุ๊กในการขายสินค้าอย่างต่อเนื่องด้วย

“ปี 58 ตกเดือนละแสนกว่าบาท ขายหน้าร้านด้วย ขายออนไลน์ด้วย มันก็แปลกใหม่ในเรื่องขายออนไลน์ ไม่เคยเจอว่าตลาดยุคใหม่เป็นแบบนี้”

ยอดขายโดยเฉลี่ยในปี 2558 สูงเกิน 100,000 บาท ต่อเดือน ถือเป็นเรื่องที่สร้างความประหลาดใจให้กับผู้สูงอายุเช่นป้ามะลิ โดยผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่นิยมคือผ้าชิ้นดินแดง อันเป็น

เอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ การค้าขายออนไลน์ที่ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องทำให้ ป้ามะลิ ได้รับรางวัล “The Best Online Shop 2019” ของโครงการดีแทคเน็ตอาสา ในปี 2562 ซึ่งทำให้ป้ามะลิรู้สึกภูมิใจในตนเองเป็นอย่างมาก เพราะสามารถใช้ความรู้ในระดับชั้น ป.4 และก้าวข้ามข้อจำกัดของผู้สูงอายุที่ไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีจนสร้างรายได้ในระดับที่มีรางวัลการันตีได้

*“ป้าจะทำไปจนกว่าที่จะทำไม่ได้ ถ้าเหมือนในช่วงนี้ก็ยังไม่อยู่
คงจะไปเรื่อย ๆ จนกว่าที่แบบว่าสายตาไม่ดี ทำไม่ได้”*

ป้ามะลิจัดว่า ผู้สูงอายุสามารถเป็นอย่างป้าได้ หากมีแรงบันดาลใจและไม่ปิดกั้นการเรียนรู้ของตัวเองที่จะเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ส่วนป้ามะลิเอง มีความฝันอยากพัฒนาการขายของตัวเอง ด้วยการทดลองไลฟ์สด (live) ทำหน้าร้านใหม่ และรวบรวมสินค้าจากภูมิภาคต่าง ๆ ไว้ในร้านออนไลน์ของตนเอง รวมทั้งจะรักษามาตรฐานการขายสินค้าในโลกออนไลน์ด้วยการติดต่อสื่อสารกับลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ จนกว่าวันที่สายตาจะไม่เอื้ออำนวย

6.2.2 Youtube Chanel “Pai 91.5”

นายวรเชษฐ จันทพันธ์ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ อายุ 64 ปี เป็นชาวนครศรีธรรมราช จบปริญญาตรีด้านการโรงแรมจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง จบการศึกษาแล้ว เคยทำงานโรงแรม ทำประมงซึ่งเป็นธุรกิจของครอบครัว ประสบปัญหาขาดทุน เปลี่ยนมาทำธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ร้านขายวัสดุก่อสร้าง เศรษฐกิจตกต่ำ การก่อสร้างชะลอตัว การทำธุรกิจกู้ยืมเงินธนาคารมาลงทุนจึงขาดทุนมาก เลิกทำธุรกิจ แล้วพี่สาวมีที่ดินที่เชียงใหม่ จึงย้ายมาอยู่ที่เชียงใหม่ ทำบ้านเช่าสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านอาหาร ช่วงที่ป่วยเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ทำให้มีลูกค้ามาก แต่ช่วงหลายปีที่ผ่านมา นักท่องเที่ยวลดลงมาก กิจการไม่ดี มีเวลาว่างมาก หากิจกรรมทำตามความสนใจ แล้วถ่ายคลิปเล่น ๆ เริ่มจากคลิปการเกษตร ตอนต้นไม้ แล้วอัฟโหลดบนยูทูบ มีคนสนใจดูคลิปมากขึ้น จึงเริ่มทำคลิปมากขึ้น คลิปที่มีคนดูมากคือ คลิปสาธิตการลับใบมีดโกนด้วยผิวหนังตนเอง ชั่วข้ามคืนมีคนเข้าชมเป็นจำนวนแสนคน เพื่อน ๆ แนะนำว่า สามารถหารายได้จากยูทูบได้ จึงสมัครเป็นผู้สร้างเนื้อหาเกี่ยวกับยูทูบ และเริ่มมีรายได้จากการทำคลิป สร้างช่องสถานีของตนเอง มีการพัฒนาเนื้อหาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีคนติดตามมากขึ้น จนปัจจุบันมีคนติดตามมากกว่า 3 แสนคน และมีรายได้จากส่วนแบ่งยูทูบประมาณเดือนละ 3 หมื่นบาท

มีแนวคิดในการสร้างเนื้อหา ได้แก่ ต้องลองทำให้ได้ผลจริงก่อนจึงจะนำเสนอ เนื้อหาต้องไม่เหมือนคนอื่น ๆ เปลี่ยนแปลงประเด็นเนื้อหาตลอดเวลา เพื่อสร้างความน่าสนใจ เนื้อหาเรื่องหนึ่งเริ่มมีผู้ชมน้อย ก็จะเปลี่ยนเรื่องใหม่ เช่น การเกษตร อาหาร การประดิษฐ์งานฝีมือจากไม้ ทองเที่ยว และพยายามสร้างความผูกพันกับผู้ติดตามด้วยการตอบคอมเมนต์ของทุกคน จนมีผู้ติดตามประจำที่เข้ามาชมคลิปอย่างสม่ำเสมอมากกว่า 3 พันคน ที่เข้ามาแสดงความเห็น

มีการพัฒนาทางเทคนิคของยูทูบเพื่อสร้างรายได้ เช่น การสร้างคลิปให้มีความยาวมากกว่า 10 นาทีเพื่อจะได้รับการประเมินส่วนแบ่งรายได้จากยูทูบ การเข้าอบรมการทำช่องยูทูบ มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการหาข้อมูล และเรียนรู้ผ่านคลิปบนยูทูบต่างประเทศ และมีการเรียนรู้แบบเจาะเฉพาะเรื่องที่สนใจ จะค้นหาและดูคลิปเรื่องนั้นอย่างต่อเนื่อง จนสามารถทำเองได้ แล้วนำมาทำเองจนชำนาญแล้วสร้างเป็นคลิป เช่น สนใจงานประกอบชิ้นงานจากไม้ จึงค้นหาและเรียนรู้วิธีการจากคลิปต่างประเทศ จนสามารถทำได้ด้วยตนเองอย่างดี

ภาพที่ 6.17 นายวรเชษฐ จันทพันธ์ ผู้ผลิตเนื้อหาบน Youtube Chanel “Pai 91.5”

ปัจจัยตัวบุคคลที่สำคัญคือ นิสัยใฝ่เรียนรู้และทำอย่างจริงจัง เมื่อมาเจอเทคโนโลยีใหม่ ความสนใจเรียนรู้ ผลักดันสู่การเริ่มต้นเรียนรู้ และด้วยความทำอย่างจริงจังยิ่งเสริมให้การเรียนรู้เทคโนโลยีมีมากขึ้น การเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยเสริม แต่อยู่บนเงื่อนไขสำคัญคือทักษะการสืบค้นหาแหล่งเรียนรู้ ซึ่งผู้สูงอายุที่ใฝ่รู้จะไถ่ถามจากคนใกล้ตัวในตอนเริ่มต้น และเริ่มเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีด้วยตนเองจนมีความคล่องแคล่ว รวมทั้งทักษะการสืบค้นหาแหล่งเรียนรู้อย่างช่วยเพิ่มพูนความรู้มากขึ้น และนำมาใช้ในการสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มได้

Pai 91.5 Resort: จากประมงสู่ youtuber วัยเก่าที่มีผู้ติดตามมากกว่าสามแสน

“ผมล้มละลายจากนครศรีธรรมราช ว่างอยู่พักหนึ่ง ก็มีพี่สาวชวนให้มาอยู่เชียงใหม่”

วรเชษฐ จันทพันธ์ ในวัย 64 ปี เล่าถึงจุดพลิกผันของชีวิต ที่ทำให้ชายหนุ่มที่มีพื้นเพอยู่จังหวัดนครศรีธรรมราช ต้องย้ายมาอยู่ที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ก่อนหน้านั้นเขาเรียนจบปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง และเดินทางกลับบ้านเกิดเพื่อรับช่วงธุรกิจประมงต่อจากครอบครัว เมื่อธุรกิจเริ่มซบเซา เขาจึงเปลี่ยนจากการทำประมงสู่อาชีพรับเหมาก่อสร้าง ในตอนต้นกิจการของเขาไปได้ดีจนขยายสู่การทำธุรกิจขายวัสดุก่อสร้างและกระเบื้องสุขภัณฑ์ กระทั่งวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงปี 2540 ซึ่งส่งผลกระทบไปทั่วประเทศ แม้ธุรกิจที่เคยเฟื่องฟูก็ไม่สามารถดำเนินการต่อได้ เขาจึงย้ายจากจังหวัดนครศรีธรรมราช และเริ่มธุรกิจใหม่ในนาม ปาย 91.5 รีสอร์ท ที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

“ผมทำคลิปแรก แล้วก็ทิ้งไปเป็นปี ไม่ได้ทำอีกเลย ทำแค่คลิปเดียว
พอมาเปิดดูอีกที มีคนดู 48,000 เราก็ทำคลิปอื่นต่อสิ”

ทำเลที่ตั้งของธุรกิจห้องพักรู้อยู่ระหว่างทางไปปาย สถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมทำให้ธุรกิจของเขาเป็นไปได้ดีในช่วงแล้ว แต่เมื่อปายลดความนิยมลง ธุรกิจของเขาก็ได้รับผลกระทบไป

ด้วย แต่นั่นกลับเป็นโอกาสให้เขาค้นพบช่องทางการสร้างรายได้ใหม่โดยบังเอิญ เมื่อเขาใช้เวลาว่างทำงานเกษตรและถ่ายคลิปเผยแพร่ผ่านยูทูบ คลิปแรกเกี่ยวกับการตอนมะละกอถูกเว้นช่วงนานกว่าหนึ่งปี เมื่อเขากลับมาดูอีกครั้งพบว่า ยอดการเข้าชมสูงถึง 48,000 ครั้ง ทำให้เขาคลิปต่อมา คือ คลิปลับใบมีดโกน ซึ่งถือเป็นคลิปแจ้งเกิดเพราะเพียงข้ามคืน ยอดการเข้าชมทะลุ 400,000 ครั้ง

“เพื่อน ๆ ชาวยูทูบบอกว่า พี่ชายไปสมัครรับเงินกับยูทูบลี
เพราะว่ายอดของพี่ก็ได้ ชั่วโมงของพี่ก็ได้ ผมก็เลยกรอกใบสมัคร ผมก็เริ่มรับเงิน”

แม้จะผลิตคลิปจนตรงตามเกณฑ์ในการรับเงินจากยูทูบ แต่เขาก็ไม่รู้ว่าคลิปสามารถสร้างรายได้ได้ จนกระทั่งผู้ติดตามแนะนำให้เขาดำเนินการตามขั้นตอนเพื่อขอรับเงินจากยูทูบ เขาจึงศึกษาวิธีการจากอินเทอร์เน็ต จนได้รับเงินจากยูทูบ และเมื่อการทำคลิปเพื่อความเพลิดเพลินกลายเป็นการสร้างรายได้ เขาก็เริ่มจริงจังกับเนื้อหาที่น่าสนใจมากขึ้น โดยช่วงแรกจะเน้นไปที่ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร เช่น การตอนกิ่งมะม่วง ซึ่งเขาเล่าว่า สิ่งที่ทำให้คนติดตาม เพราะเขาลงมือทำจริง ซึ่งแต่ละคลิปจะถ่ายทำตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจนถึงผลงานที่สำเร็จ

ต้องการติดต่อ:
โทร: 083-3008036
Line ID: pai91.5
Facebook: วรเชษฐ์ จันทพันธ์
Facebook Page: Pai91.5resort
Instagram: Papatag

Pai91.5 Resort ✓
349K subscribers

HOME VIDEOS PLAYLISTS COMMUNITY CHANNELS ABOUT

ฉีกทุกคำรา แหวกทุกทฤษฎี กับเมนู "ไข่เจียวหมูสับ" จะให้กรอบต้องท...
2,876,065 views • 2 years ago
#ไข่เจียวจัดใจแม่ #ไข่เจียวกรอบ #ไข่เจียวสูตรพี่ชาย

MY FAMILY
Nicknachat
SUBSCRIBE
Lookchinjam Mongkol
SUBSCRIBE
Activate Windows
Go to PC settings to activate Windows.

ภาพที่ 6.18 ชื่อช่องยูทูบ “Pai 91.5” จาก

<https://www.youtube.com/channel/UCr4cMzAu-a8UIO0PzVcqjCw>

“พอทำเรื่องการเกษตร ทำไปทำมาเริ่มต้น ที่นี้มาทำกับข้าวบ้าง
ไข่เจียวจัดใจแม่ ทำให้ผมดังขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง”

จากเนื้อหาเกี่ยวกับการเกษตร เขาขยับเนื้อหาสู่การทำอาหาร ซึ่งทำให้เกิดกระแสความนิยมของคลิปขึ้นอีกครั้ง จากนั้น เขาก็เริ่มทำเนื้อหาเกี่ยวกับงานไม้ ซึ่งได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เมื่อจ้างช่างมาสร้างบ้าน โดยเขาเป็นคนคุมงานเอง นอกจากนี้ เขาก็เรียนรู้เทคนิควิธีการต่าง ๆ จากยูทูบของชาวต่างชาติ ซึ่งเขาบอกว่าภาษาไม่ใช่อุปสรรค เพราะงานไม้ส่วนใหญ่ไม่ใช้คำพูดในการบรรยายมาก แต่เป็นการสาธิตให้ชม ซึ่งในส่วนนี้ของผลตอบรับนั้น เขาบอกว่า งานไม้ต้องใช้เวลามาก แต่ยอดการเข้าชมน้อยเพราะเป็นกลุ่มเฉพาะ ช่องยูทูบของเขาจึงมีเนื้อหาสลับสับเปลี่ยนกันอยู่ 4 หัวข้อหลัก ได้แก่ งานเกษตร การทำอาหาร งานไม้ และการท่องเที่ยว

*“เดี๋ยวนี้เขาเปลี่ยนไปแล้ว เขาต้องมีไม้คัตคอง
มีกล้องถ่ายสองตัวสามตัว แต่ผมไม่ ผมใช้มือถืออย่างเดียว”*

ในการผลิตคลิป เขาทำทุกอย่างด้วยตัวเอง โดยถ่ายทำด้วยโทรศัพท์มือถือ และตัดต่อด้วยโปรแกรม Kinemaster ที่เขาเรียนรู้วิธีการใช้งานมาจากอินเทอร์เน็ต ซึ่งการตัดต่อของเขา คือตัดเนื้อหาบางช่วงที่ไม่จำเป็นออก แต่จะไม่มีการใส่เอฟเฟกต์ สำหรับเขาแล้ว การเรียนรู้จากอินเทอร์เน็ตดีกว่า การเรียนรู้ในห้องเรียน เพราะมีข้อมูลที่หลากหลาย ไม่มีข้อจำกัดด้านเวลา เปิดดูได้ตลอด และสามารถเปิดซ้ำได้เท่าที่เราต้องการ

*“มีเงินบวกขึ้นเรื่อย ๆ แต่อย่างนั้นก็ต้องดูแลตัวเองด้วย
ต้องประหยัด ไม่ใช่สุรุ่ยสุร่าย”*

ยอดผู้ติดตามกว่าสามแสนคน และจำนวนคลิวิวิตีโอที่สะสมมากกว่าสองปี ในช่องยูทูบที่ใช้ชื่อว่า Pai 91.5 Resort ทำให้รายได้จากยูทูบเพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตในแต่ละเดือน แม้ว่าบางเดือนจะขาดรายได้จากธุรกิจที่พัก แต่ถึงอย่างนั้นก็มีความเสี่ยง เพราะปัจจุบันคนหันมาทำช่องยูทูบกันเยอะขึ้น แม้แต่ดารานักแสดงซึ่งหลายคนก็ใช้ยูทูบเป็นช่องทางหลักในการหารายได้ ทำให้ยอดการเข้าชมถูกระบายเพิ่มขึ้น รวมทั้งเกณฑ์การคำนวณรายได้ที่เป็นความลับของยูทูบ ทำให้ไม่สามารถคาดการณ์รายได้ในแต่ละเดือน ซึ่งการลงคลิปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ก็จะช่วยลดความเสี่ยงลง และข้อดีของการสร้างรายได้จากยูทูบคือแม้จะเป็นคลิปเก่าที่ลงไว้นานแล้ว แต่ถ้ายังมีการเข้าชมตามเกณฑ์ที่กำหนด คลิปก็นั้นยังสามารถสร้างรายได้ให้กับเจ้าของช่อง

“ใช้เวลาตอบแฟนคลับในยูทูปสามชั่วโมงต่อหนึ่งวัน
เราต้องการดึงแฟนคลับพวกนี้ไว้ ต้องตอบทุกคนที่คอมเมนต์มา”

เขาเรียนรู้ว่าแม้จะมียอดผู้ติดตามหลักแสน แต่ยอดการเข้าชมก็ไม่ได้เป็นไปตามนั้น เขาจึงรักษาความสัมพันธ์กับแฟนคลับประจำที่มีจำนวนประมาณ 3,000 คนไว้ โดยการใช้เวลาในแต่ละวันตอบคอมเมนต์ของทุกคนจนเกิดความสนิทสนมคุ้นเคยกันเหมือนคนในครอบครัว เพราะพูดคุยกันเป็นประจำ แม้แต่บางคอมเมนต์ที่ไม่เข้าใจและเป็นแง่ลบ เขาก็จะตอบกลับด้วยการอธิบายอย่างสุภาพ ซึ่งบางครั้งก็ทำให้เขาเปลี่ยนคนเหล่านั้นมาเป็นแฟนคลับได้ นอกจากนี้ เขายังได้เรียนรู้เทคนิควิธีการอื่น เพื่อเพิ่มรายได้จากช่องยูทูป เช่น การทำคลิปที่มีความยาว 10 นาทีขึ้นไป เพื่อสามารถเพิ่มโฆษณาระหว่างคลิปได้ และเขาก็รับโฆษณาสินค้าด้วยตัวเอง เมื่อมีโอกาส

“สาวลูกครึ่งไทยญี่ปุ่นคนหนึ่ง ยอมเสียค่าเครื่องบิน ค่าที่พัก มาเรียนรู้ เพื่อจะทำเปิดช่อง”

เขาเล่าถึงการถ่ายทอดความรู้กับคนอื่น ๆ โดยที่ผ่านมา เคยมีคนติดตามช่องยูทูปของเขา และสนใจอยากเปิดช่องยูทูปของตัวเอง เดินทางมาจากประเทศญี่ปุ่น เป็นเวลา 10 วัน เพื่อเรียนรู้วิธีการในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเริ่มผลิตคลิปจนถึงการเปิดช่องยูทูป ซึ่งทั้งคู่ได้ถ่ายทำเนื้อหารายการร่วมกัน เช่น การทำอาหาร การท่องเที่ยว และนำเสนอคลิปผ่านช่องยูทูปในแบบของแต่ละคน ซึ่งการเริ่มต้นช่องยูทูปของเขามีจำนวนผู้ติดตามเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะส่วนหนึ่งคือผู้ติดตามเดิมของช่อง Pai 91.5 Resort

“อินเทอร์เน็ตซึ่งมีความเร็วสูง ถึงจะอัพโหลดได้เร็ว และสามารถ
ถ่ายทอดอะไรต่าง ๆ ได้ อินเทอร์เน็ตสำคัญ อันนี้คือ fix-cost เลย”

สำหรับผู้สูงอายุที่อยากสร้างรายได้จากยูทูปเช่นเดียวกันกับเขา เขามองว่าปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งคือการมีความพร้อมทางด้านอุปกรณ์พื้นฐานที่จำเป็นต้องใช้ ได้แก่ โทรศัพท์มือถือที่มีหน่วยความจำสูง คอมพิวเตอร์ที่จะใช้ถ่ายโอนไฟล์ และอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วสูง เพื่อการอัพโหลด การทำช่องยูทูปเป็นงานที่ต้องฝึกฝนทักษะจนเกิดความชำนาญ เพราะฉะนั้นการเรียนรู้จะต้องควบคู่ไปกับการลงมือทำจริงผู้ที่สนใจจึงจำเป็นต้องมีอุปกรณ์เหล่านี้เป็นของตัวเอง ซึ่งเพียงเท่านี้ก็สามารถผลิตงานจนจบกระบวนการเองได้ โดยไม่ต้องอาศัยทีมงาน

“คนที่ผมคิดว่าคนที่จะไปเร็วไปง่าย คือข้าราชการที่เกษียณ เพราะพวกนั้นเขาเคยผ่านการใช้งานเทคโนโลยีมาก่อน”

ทักษะการผลิตสื่อเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาเรียนรู้และสะสมประสบการณ์ ซึ่งเขาคิดว่ากลุ่มคนที่น่าจะมีความพร้อมที่สุดคือกลุ่มอดีตข้าราชการ เพราะมีความคุ้นเคยในการใช้เทคโนโลยีมาก่อน ส่วนเนื้อหาที่จะนำเสนอก็ขึ้นกับความถนัดของแต่ละคน ซึ่งในการเรียนรู้ ผู้สูงอายุอาจมีอุปสรรคด้านความจำ ซึ่งหากใช้การจดบันทึกเนื้อหา ควบคู่ไปกับการฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ก็จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้

“ยังไม่ได้คิดเรื่องเงินนะตอนนั้น เราได้ถ่ายทอดความรู้ของเราไปให้คนได้รู้ทั่วโลก ปลื้มใจมาก”

เขาผลิตคลิปด้วยการมุ่งเน้นนำเสนอเรื่องที่ตนเองสนใจ และได้ทดลองทำจริง โดยไม่ได้เริ่มต้นจากการคำนึงถึงรายได้เป็นอันดับแรก ทำให้เขาสามารถผลิตคลิปได้อย่างต่อเนื่องจนมีผู้ติดตามเพิ่มขึ้นตามลำดับ จากความต้องการจะนำเสนอเนื้อหาต่าง ๆ เพื่อแบ่งปันความรู้และทักษะให้ผู้อื่น ปัจจุบันช่องยูทูปของเขาได้สร้างทั้งความภูมิใจและรายได้ที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีพในวัยหลังเกษียณ

6.2.3 น้ำแข็ง คีโต

นางสาวศิริมา ช้อยเทิดวงศ์ กรุงเทพมหานคร อายุ 54 ปี อาจารย์โรงเรียนสารสาสน์วิเทศศึกษา เป็นที่รู้จักในกลุ่มผู้ติดตามในสื่อสังคมออนไลน์ว่า “น้ำแข็ง” เจ้าของสถานียูทูป “คีโตง่าย ๆ by น้ำแข็ง ketogenic diet” มีผู้ติดตาม 29,000 คน (พฤษภาคม 2563) และเจ้าของเพจ “Healthy & Keto by น้ำแข็ง” มีผู้ติดตาม 8,042 คน (พฤษภาคม 2563) นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการทำอาหารคีโตเจนิค และมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกี่ยวเนื่องกับอาหารคีโตเป็นของตนเอง เช่น น้ำชาหมักคอมบูชะ (Kombucha) จำหน่ายผ่านเฟซบุ๊กเพจของตนเอง

ด้วยปัจจัยส่วนบุคคลที่มีบุคลิกส่วนตัวเป็นคนชอบนำเสนอ กล้าแสดงออก ชอบการพากย์เสียง และมีความใฝ่ฝันด้านการพูดนำเสนอเรื่องราวมาตั้งแต่เด็ก เสริมด้วยวัยที่ยังเป็นวัยที่กำลังจะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ ที่มีความสามารถและความคล่องตัวในการใช้งานเทคโนโลยีได้ ใช้อินเทอร์เน็ตติดตามเนื้อหาที่ตนเองสนใจ จึงทำให้เห็นโอกาสที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อสานฝันของตนเองให้เป็นจริง ผสมกับความรู้อาหารคีโต ที่เป็นเนื้อหาที่เป็นที่สนใจของคนจำนวนมาก การเริ่มต้นใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างเนื้อหาจึงเริ่มต้นขึ้นด้วยทักษะที่ตนเองมีอยู่ แม้ว่าจะไม่ใช่เทคนิคขั้นสูง แต่ก็สามารถสร้างเนื้อหาบนแพลตฟอร์มออนไลน์ได้ด้วยตนเอง และได้รับความนิยมติดตามจากคนจำนวนมาก นำไปสู่การสร้างรายได้ต่อเนื่องจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของตนเอง

ภาพที่ 6.19 นางสาวศิริมา เจ้าของเพจ “น้ำแข็งคีโต”

จาก <https://www.facebook.com/Healthy-Keto-by-น้ำแข็ง-342977009683596>

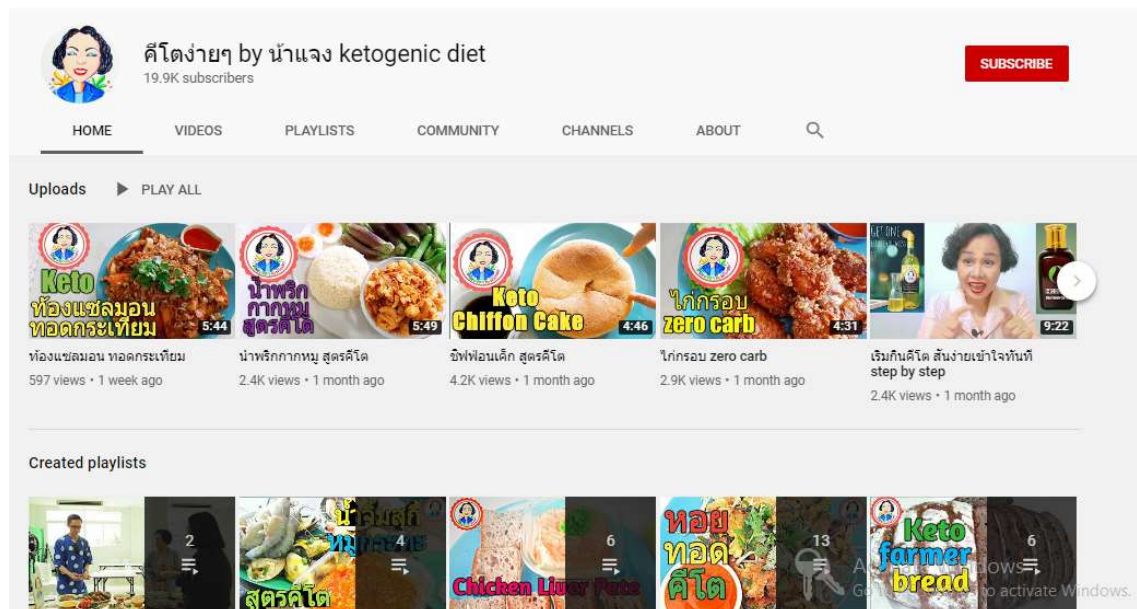
คีโตง่าย ๆ by น้ำแข็ง: ช่องยูทูปที่สร้างรายได้เสริมและเติมเต็มความฝัน

“น้ำแข็งโตมากับหนังรุ่นมั่งกรหยก หนังกำลังภายใน
ยุคนั้นมันต้องมีการพากย์เสียง น้ำแข็งเลยสนใจจะเป็นนักพากย์”

สิริมา ช้อยเทิดวงศ์ อาจารย์โรงเรียนสารสาสน์วิเทศศึกษา วัย 54 ปี หรือที่เป็นที่รู้จักในกลุ่มผู้ติดตามในสื่อสังคมออนไลน์ว่า น้ำแข็ง เล่าถึงความสนใจของตัวเองด้านการแสดงออกที่มีมาตั้งแต่ยังเด็กซึ่งเคยอยากเป็นนักแสดง และนักพากย์ จนเคยลงคอร์สเรียนการพากย์กับทีมอินทรีย์ แต่เส้นทางที่น้ำแข็งเติบโตในชีวิตจริงคือการเป็นอาจารย์ เมื่อโอกาสและเวลาไม่อำนวย ทำให้น้ำแข็งเก็บความฝันและความสนใจเรื่องการแสดงออกเอาไว้ กระทั่งเทคโนโลยีได้นำสิ่งใหม่เข้ามาให้รู้จักความฝันของน้ำแข็งก็ถูกจับมาปัดฝุ่นอีกครั้ง

“ยูทูปเป็นอะไรที่เอื้อมถึงยาก วัยอย่างเรา แต่มันมีข้อดีอยู่อย่างหนึ่งก็คือ
เราไม่จำเป็นต้องให้แมวมามอง เราอยากพรีเซนต์อะไรในตัวเอง เราก็ทำได้”

น้ำแข็งเล่าว่า เปิดรับข้อมูลข่าวสารจากยูทูปเป็นหลักจนเรียกได้ว่าลืมหูโทรศัพท์กันไปเลย และน้ำแข็งมองเห็นโอกาสว่ายูทูปเป็นช่องทางที่ทุกคนสามารถผลิตเนื้อหานำเสนอตัวเองได้อย่างอิสระ แตกต่างจากโทรทัศน์ในสมัยก่อน แต่การทำละครสั้น การทำคลิปตลกอย่างที่หลากหลาย ๆ คนทำกันก็อาจจะไม่เหมาะสมกับช่วงวัยของตนเอง น้ำแข็งจึงเลือกผลิตเนื้อหาเกี่ยวกับอาหารคีโตเจนิคซึ่งเป็นสิ่งที่น้ำแข็งรับประทานเป็นประจำอยู่แล้ว

ภาพที่ 6.20 ชื่อช่องยูทูปและตัวอย่างรายการ“น้ำแข็งคีโต” จาก

<https://www.youtube.com/channel/UCHlbnMcWdPKAz6U2dAkOH7g>

“จริง ๆ แล้วจะบอกว่าคนแก่ก็เรียนได้ เราอยากเรียนอะไรก็เรียน
อยากเรียนการใช้โปรแกรมตัดต่อในยูทูปเราก็ไป”

ก่อนจะทำช่องยูทูปเป็นของตัวเอง และยังไม่ตัดสินใจว่าจะนำเสนอเนื้อหา
ด้านไหน น้ำแข็งเพิ่มความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีให้มากขึ้น ด้วยการไปเรียนการใช้โปรแกรมตัดต่อ
ซึ่งน้ำแข็งใช้โอกาสในการไปเที่ยว หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ กับเพื่อน ในการฝึกทักษะถ่ายวิดีโอ และตัด
ต่อคลิปด้วยการใส่เสียง ใส่เอฟเฟกต์ต่าง ๆ ซึ่งคลิปที่น้ำแข็งทำก็เป็นที่ชื่นชอบ เพราะเพื่อน ๆ จะเน้น
เพียงแค่การถ่ายภาพเท่านั้น

“ช่องของน้ำแข็งเพิ่งเริ่มได้หนึ่งปี ตอนนี้นั่นตามเกือบสองหมื่นแล้ว ไม่ถือว่าเยอะ
เพราะเนื่องจากคีโตเป็นวงแคบ ถ้าเกิดว่าเป็นอาหารทั่วไป น่าจะได้วงกว้างกว่านี้”

น้ำแข็งเริ่มทำช่องยูทูปที่ชื่อว่า คีโตง่าย ๆ by น้ำแข็ง ketogenic diet เมื่อปีที่
ผ่านมา โดยมีจุดเริ่มต้น จากความสนใจของตัวเอง เนื่องจากน้ำแข็งรับประทานอาหารแบบคีโตเจ
นิกซึ่งเป็นอาหารที่มีราคาสูง เพราะเป็นการรับประทานที่เน้นไขมัน งดแป้งและน้ำตาล ซึ่งสารที่จะ

นำมาใช้ทดแทนแป้งและน้ำตาลมีราคาสูง อาหารคีโตเจนิกในท้องตลาดจึงมีราคาสูงมาก น้ำแข็งจึงทำอาหารด้วยตัวเองเพื่อความประหยัด ดังนั้น การทำช่องยูทูบของน้ำแข็งจึงเป็นการนำความรู้เรื่องการผลิตคลิปที่ได้เรียนมาประกอบกับการใช้ทักษะการทำอาหารซึ่งเป็นกิจวัตรที่ทำเป็นประจำ โดยเมนูแรกที่น่าเสนอคือ แผ่นแป้งสำหรับการทำสลัดโรลที่ใช้มะพร้าวปั่นและไข่ขาวเป็นวัตถุดิบ ซึ่งน้ำแข็งได้นำคลิปไปเผยแพร่แก่กลุ่มผู้สนใจอาหารคีโตเจนิกที่น้ำแข็งเป็นสมาชิกอยู่ ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้กลายเป็นผู้ติดตามน้ำแข็งในช่องยูทูบ

“รู้สึกเหมือนเป็นคนสำคัญเหมือนกัน เพราะจะมีคนแอดเฟรนด์เข้ามาในเฟซบุ๊กจนล้นมัลทลาย จากการทำยูทูบเหมือนคนเข้าเชื่อใจเราว่า เราจะตอบคำถามของเขาได้”

แม้ว่าจะไม่ค่อยได้เปิดเผยตัวตนในสื่อออนไลน์กับกลุ่มคนในโรงเรียนมากนัก เพราะอาหารคีโตเจนิก ยังเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอยู่ แต่ก็มีเด็กนักเรียนบางส่วนที่ได้ติดตามช่องยูทูบของน้ำแข็งและชื่นชอบ นอกจากนี้ การทำยูทูบยังทำให้น้ำแข็งได้รู้จักคนในวงกว้าง เนื่องจากมีผู้ติดตามเข้ามาพูดคุยสอบถามความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับประทานอาหารคีโตเจนิกผ่านทางเฟซบุ๊ก

“กลัวว่า การเผยแพร่ความรู้ของเราก็กังจะมีความผิดพลาด จุดนั้นก็เลยจะไม่ค่อยทำ ถ้าเกิดว่าเราเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดพลาดก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่สมควร”

น้ำแข็งเล่าว่าในตอนต้นวางแผนจะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับอาหารคีโตเจนิกในสองแนวทาง คือหนึ่งวิธีการทำอาหาร และสองการให้ความรู้เรื่องคีโตเจนิก แต่เนื่องจากในยูทูบมีคนผลิตเนื้อหาทางวิชาการเป็นจำนวนมาก และน้ำแข็งกังวลว่า การเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการอาจมีความก้ำกึ่งที่จะผิดพลาด น้ำแข็งจึงเลือกที่จะนำเสนอเพียงวิธีการทำอาหารแบบง่าย ๆ ตามชื่อช่องและแนะนำการเริ่มคนที่สนใจเริ่มรับประทานในเบื้องต้นเท่านั้น

“เราต้องวางใจให้เป็นกลาง ว่าอะไรก็ตามมันจะมีทั้งคนชอบและคนไม่ชอบ มันก็เป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่ง การที่เราจะเปิดเผยตัวตนของเราต่อสาธารณะ เราต้องยอมรับความหลากหลายทางด้านความคิดให้ได้”

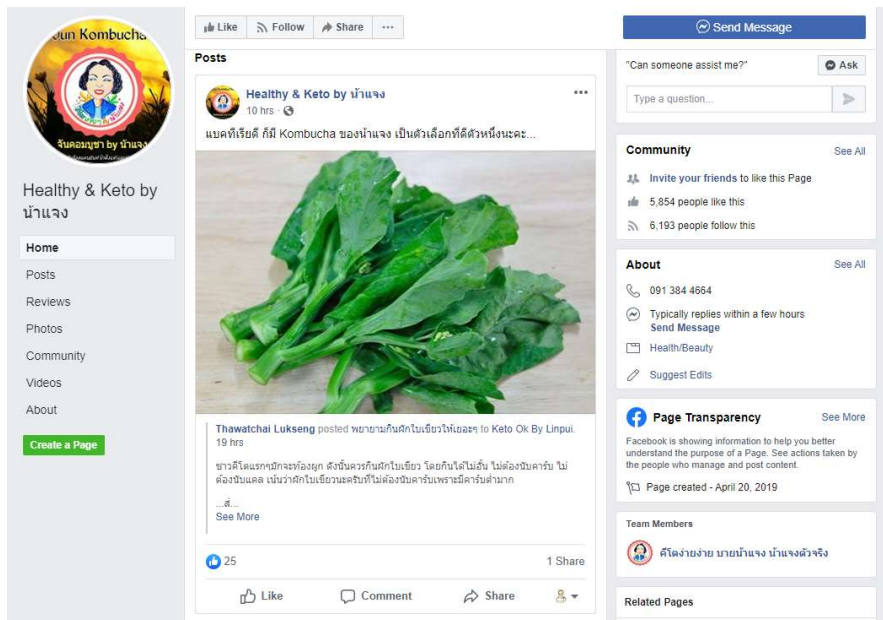
สำหรับการเป็นคนสาธารณะสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งคือการยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลาย ซึ่งน้ำแข็งเองก็เจอทั้งคนที่ชอบและไม่ชอบ แต่น้ำแข็งก็เลือกที่จะสื่อสารด้วยท่าทีที่สุภาพหรือวางเฉย น้ำแข็งบอกว่า คลิปของน้ำแข็งมีทั้งไลค์ (like) และอันไลค์ (unlike) ซึ่งเป็นธรรมชาติของคนเมื่อมีคนอันไลค์ ก็ารู้สึกไม่ดี แต่เมื่อลองเปรียบเทียบจำนวนกัน ก็รู้ว่าเราควรใส่ใจกับคนที่มาไลค์ และตั้งใจผลิตเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อไป

“เพื่อนที่เขาคือคนคนหนึ่งเขาไปเช็คให้แล้วว่าเงินในยูทูปมี 600 เหรียญ”

หลังจากได้รับการอนุมัติจากยูทูปให้เปิดช่องของตัวเอง และดำเนินการมาแล้วหนึ่งปีจนมียอดการชมและการติดตามครบตามจำนวนที่กำหนด น้ำแข็งก็มีรายได้ที่เกิดขึ้นจากการทำช่องยูทูป โดยเพื่อนของน้ำแข็งเป็นคนแนะนำในเรื่องนี้ เพราะในตอนต้น น้ำแข็งไม่ได้คาดหวังเรื่องรายได้จากยูทูป เพราะน้ำแข็งมีอาชีพหลักอยู่แล้ว การทำช่องยูทูปจึงเป็นเพียงแต่ต้องการสะสมผลงานตัวเองเท่านั้น

“ตอนที่เริ่มทำช่องมาสักพักหนึ่ง แล้วก็มีคนรู้จัก เริ่มมีคนรู้จักก็เลยเริ่มเอาผลิตภัณฑ์มาขายด้วย ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่เอามาขายก็มีความเกี่ยวข้องกัน”

นอกจากช่องยูทูปแล้ว น้ำแข็งยังมีเพจเฟซบุ๊กชื่อ Healthy & Keto by น้ำแข็ง ซึ่งเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่น้ำแข็งใช้เผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับการทำอาหารแบบคีโตเจนิค รวมทั้งมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่จะช่วยแก้ปัญหาผลข้างเคียงของการรับประทานอาหารแบบคีโตเจนิค ได้แก่ ผลิตภัณฑ์น้ำมันบำรุงศีรษะและเส้นผม และผลิตภัณฑ์ชาหมัก เพราะผู้ที่รับประทานอาหารคีโตเจนิค จะมีปัญหาผมร่วง ผมบาง และท้องผูก โดยน้ำแข็งบอกว่าได้รับผลตอบแทนพอสมควร เพราะได้รับความเชื่อถือจากผู้ติดตาม แต่น้ำแข็งก็ภูมิใจว่าแบรนด์ของน้ำแข็งสามารถมีที่ยืนในตลาดอาหารคีโตเจนิคได้

ภาพที่ 6.21 ตัวอย่างรายการการทำอาหาร“น้ำแข็งคีโต”

จาก <https://www.facebook.com/Healthy-Keto-by-น้ำแข็ง-342977009683596>

“จริง ๆ แล้วเด็กสมัยนี้ เขาโตมาในยุคเทคโนโลยีอยู่แล้ว
บางครั้งคนที่เป็นผู้ใหญ่ สามารถใช้จุดตรงนี้ เชื่อมต่อความสัมพันธ์กับเด็กยังได้เลย”

น้ำแข็งใช้เวลาช่วงเสาร์อาทิตย์ ทำอาหารคีโตเจนิคและผลิตคลิปเพื่ออัปโหลดใน
ช่องยูทูบ โดยใช้โทรศัพท์มือถือถ่ายทำ ตัดต่อ และอัปโหลดในเครื่องเดียว ซึ่งน้ำแข็งคิดว่า เพียงพอ
แล้วสำหรับคนในวัยนี้ โดยส่วนตัวน้ำแข็งมองว่า เทคโนโลยีเป็นเรื่องยาก แต่ก็สามารถเรียนรู้ได้ และ
การเรียนรู้อาจทำให้เกิดการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างวัย เพราะตัวเองน้ำแข็งเอง ในตอนที่เปิด
ช่องยูทูบ ก็ได้รับความช่วยเหลือจากนักเรียน ฉะนั้นคนที่มีลูกหลานก็ถือเป็นโอกาสอันดีที่จะใช้
เทคโนโลยีเชื่อมต่อกับลูกหลาน เพราะช่องยูทูบหลายช่องก็เป็นการทำร่วมกันระหว่างคนในครอบครัว

“รู้สึกดี รู้สึกภูมิใจ ได้เติมเต็ม อย่างน้อยก็ทำให้เราได้แสดงออก
ในสิ่งที่เราอาจจะขาดหาย หรือขาดโอกาสตรงนั้นไป”

ความสนใจทางด้านการแสดงออก และความรู้จากการได้เรียนกับทีมพากย์หนัง ทำให้น้ำแข็งได้ใช้ทั้งสองสิ่งนี้ในการผลิตคลิปในช่องยูทูบ โดยน้ำแข็งจะมีการพูดเปิดคลิปก่อนการทำอาหาร ซึ่งน้ำแข็งเล่าอย่างภูมิใจว่า มักจะมีคอมเมนต์จากผู้ติดตามอยู่เสมอว่า น้ำแข็งใช้เสียงได้ดี พูดจารู้เรื่อง กระชับ ฉับไว ซึ่งก่อนหน้านี้ น้ำแข็งเคยคิดอยากเป็นนักแสดงตัวประกอบ แต่เกรงว่าจะไม่เหมาะสมเพราะตัวเองประกอบอาชีพครู ดังนั้น นอกจากการสร้างรายได้เสริมแล้ว ยูทูบจึงเป็นทางเลือกที่เติมเต็มความต้องการของน้ำแข็งในด้านการแสดงออกอีกด้วย

6.2.4 ChalokeDotcom

นายโฉลก สัมพันธ์รักษ์ จ.ปทุมธานี อายุ 72 ปี สถาปนิกที่สนใจการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ ศึกษาการลงทุนมานานตั้งแต่วัยก่อนเกษียณ เป็นนักลงทุนกลุ่มแรกของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีความรู้ด้านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สร้างระบบการลงทุนขึ้นมาใช้ในการลงทุนของตนเอง และเผยแพร่ให้คนรู้จักผ่านการฝึกอบรม ขยายสู่การให้ความรู้บนแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยใช้เว็บไซต์เป็นพื้นที่ให้ความรู้การลงทุน จนนักลงทุนรุ่นหลังต้องมาขอฝากตัวเป็นศิษย์ เป็นเจ้าของเว็บไซต์ “โฉลกดอทคอม” มีเนื้อหาเกี่ยวกับคอร์สเรียนการลงทุน จิตวิทยาสำหรับการลงทุนทำความเข้าใจและรับมือ การบริหารจัดการความเสี่ยง การบริหารจัดการเงินทุน การเทรดเป็นระบบและการวิเคราะห์เชิงเทคนิค ตลาดเงิน หรือทางเลือกในอนาคต เช่น Bitcoin และมีสถานียูทูบอีกด้วย

ด้วยความรู้ ความสามารถในการเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ตนเองถนัด ร่วมกับความรูทางเทคโนโลยี ได้เริ่มใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ในการเผยแพร่เนื้อหา จนมีผู้สนใจติดตามจำนวนมาก ผู้สูงอายุที่มีการงานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี จะยังสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องหลังวัยเกษียณได้ และสามารถสร้างรายได้ต่อเนื่องให้กับตนเองได้ ดังนั้นการเรียนรู้เทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้เสริมสร้างพลัง สามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่วัยก่อนเกษียณ และผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี ยังสามารถทำงานด้านเทคโนโลยีต่อได้ในวัยเกษียณด้วยการเป็นคนทำงานอิสระ เป็นการหารายได้แบบอาชีพอิสระ (Freelance) ได้ในวัยเกษียณ

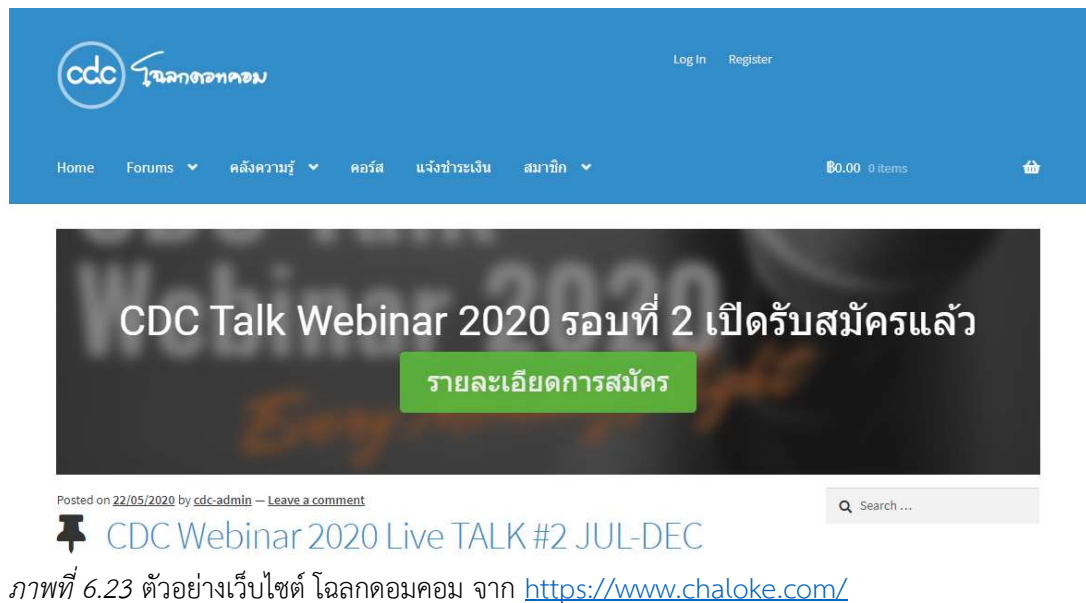
ภาพที่ 6.22 โฉลก สัมพันธ์รักษ์ ผู้เชี่ยวชาญการลงทุน จาก <https://www.chaloke.com/>

โลกดอทคอม: เทคโนโลยี ศาสนา และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับการลงทุน

“สนใจอินเทอร์เน็ต ตอนที่อินเทอร์เน็ต คือเมื่อสมัยเรียนหนังสือ ก็เริ่มใช้คอมพิวเตอร์ในการเก็บข้อมูล ที่นี้พอระบบอินเทอร์เน็ต เริ่มเข้ามาในคอมพิวเตอร์ของเรา เราก็ได้เห็นตั้งแต่แรกเลย”

โลก สัมพันธ์รักษ์ ในวัย 72 ปี เล่าย้อนไปถึงความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีตั้งแต่สมัยที่ยังเรียนอยู่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งต่อมากลุ่มคลุกคลีกับเทคโนโลยีจนชำนาญ ทำให้เขาได้ใช้สิ่งนี้ในการสร้างระบบการลงทุนขึ้นมา จนนักลงทุนรุ่นหลังต้องมาขอฝากตัวเป็นศิษย์ และในแวดวงการลงทุนของประเทศไทย ก็คงจะมีน้อยคนนักที่ไม่รู้จักชื่อ โลก สัมพันธ์รักษ์ หรือที่เรียกกันในวงการว่า ลุงโลก โดยจุดเริ่มต้นที่ทำให้ลุงสนใจการลงทุนเกิดขึ้น เมื่อลุงเดินทางไปทำงานกับพ่อ และเรียนปริญญาโทต่อที่ประเทศอังกฤษ ที่นั่นลุงได้เรียนรู้วิชาจากเพื่อนพ่อที่เป็นนักธุรกิจชาวญี่ปุ่น จากนั้น เมื่อลุงโลกเดินทางกลับประเทศไทย ก็ทำให้ลุงเป็นนักลงทุนกลุ่มแรกของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

จากการเฝ้ามองการลงทุนในประเทศไทยระยะหนึ่ง ลุงโลกก็สังเกตเห็นว่าคนไทยเล่นหุ้น เหมือนการเล่นพนัน ลุงจึงอยากให้ความรู้กับนักลงทุนโดยเฉพาะในมิติของการใช้เครื่องมือทางเทคนิค แต่ในเวลานั้นก็มีข้อจำกัดที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ยังไม่ค่อยเปิดโอกาสให้เข้าถึงข้อมูลเพื่อทำชาร์ตราคาย้อนหลัง กระทั่งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเปิดเว็บไซต์ SET50.com ขึ้น ทำให้ลุงโลกได้เริ่มเข้าไปแนะนำเทคนิคการลงทุนในเว็บบอร์ด ซึ่งหากใครมีข้อสงสัยก็สามารถโพสต์ถามได้ จึงเริ่มมีคนสนใจการลงทุนด้วยเทคนิคของลุงมากขึ้น และในที่สุดสมาชิกบางส่วนก็ขอให้ลุงตั้งเว็บบอร์ดของตัวเอง ซึ่งเป็นที่มาของเว็บไซต์โลกดอทคอมในปัจจุบัน

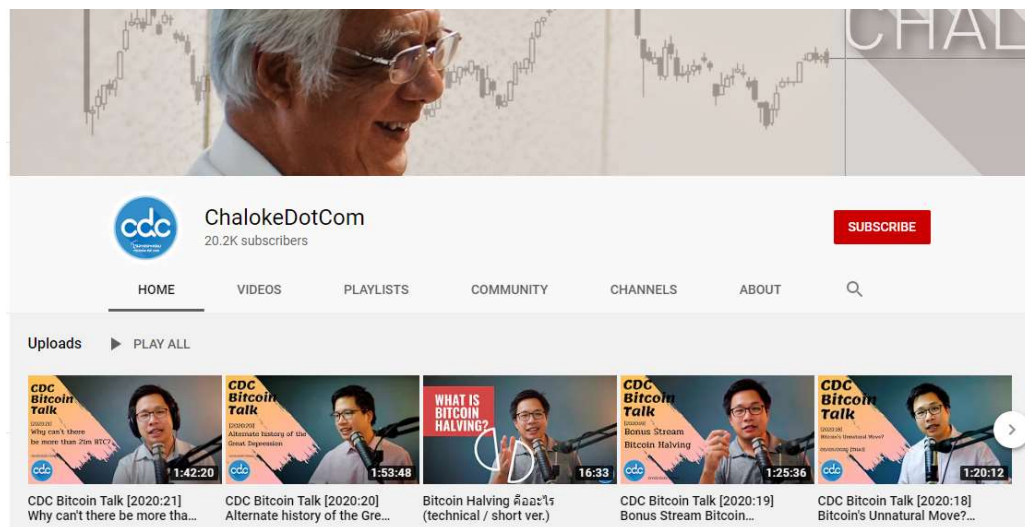
ภาพที่ 6.23 ตัวอย่างเว็บไซต์ โฉลกดอทคอม จาก <https://www.chaloke.com/>

“คอร์สที่เราสอนก็มีเรื่องเกี่ยวกับการลงทุน เริ่มจากตลาดหุ้น แล้วก็ไปตลาดอื่น”

ในเว็บไซต์โฉลกดอทคอมนั้น มีการประกาศรับสมัครคอร์สเรียนเกี่ยวกับการลงทุนต่าง ๆ โดยเริ่มจากพื้นฐานที่ตลาดหุ้น แล้วจึงขยายต่อไปยังตลาดการลงทุนอื่น ๆ เช่น ตลาดเงินหรือทางเลือกในอนาคตอย่าง Bitcoin ซึ่งโฉลกเปิดคอร์สสอนไม่มาก โดยมีคอร์สหลักคือคอร์สประจำปีของชมรม ที่เริ่มสอนมาตั้งแต่ปี 2554 ซึ่งเป็นคอร์สปูพื้นฐานที่มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาบางส่วนไปตามสถานการณ์ แต่แกนกลางของหลักสูตรก็ยังคงมุ่งเน้นการสร้างพื้นฐานที่มั่นคงให้นักเรียน ใช้เวลา 18 วัน หรือประมาณ 108 ชั่วโมง แบ่งเป็น 3 หัวข้อหลัก ได้แก่ จิตวิทยาสำหรับการลงทุนทำความเข้าใจ และรับมือ การบริหารจัดการความเสี่ยง การบริหารจัดการเงินทุน การเทรดเป็นระบบและการวิเคราะห์เชิงเทคนิค การสอนเน้นแบบห้องเรียน เพื่อให้ทีมงานช่วยเหลือนักเรียนได้สะดวกหากมีข้อติดขัด อย่างไรก็ตาม โฉลกก็มีระบบการเรียนแบบออนไลน์สำหรับผู้ที่ไม่สะดวกในการเดินทางที่อยู่ต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ โดยทั้งสองรูปแบบ มีค่าใช้จ่าย ราคาเต็ม 69,000 บาท ซึ่งสมาชิกจะได้ส่วนลด 10% และนักเรียนเก่าคอร์สใหญ่จะได้ส่วนลด 30%

“สอนดูดวงก็มี แต่ไม่ใช่ดูดวงแบบโบราณ เป็นเทคโนโลยีใหม่”

ลุงโกลกใช้ความชำนาญในด้านเทคโนโลยี ออกแบบระบบของการลงทุน และทดสอบด้วยตัวเองแม้จะมีการศึกษาค้นคว้าจากตำราและข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต แต่ส่วนใหญ่เกิดจากประสบการณ์การลงมือทำและเรียนรู้ด้วยตัวเอง และไม่เพียงแต่การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ และออกแบบระบบการลงทุนเท่านั้น ลุงโกลกยังนำความรู้ทางด้านเทคโนโลยีไปผสมผสานกับศาสตร์อื่น ๆ จนเกิดเป็นหลักสูตรใหม่ขึ้น นั่นคือวิชาโหราศาสตร์ ใช้เวลาเรียน 1 วัน ค่าเรียน 3,000 บาท ซึ่งก็มีทั้งการเรียนแบบออฟไลน์และออนไลน์เช่นเดียวกับหลักสูตรเกี่ยวกับการลงทุน

ภาพที่ 6.24 ตัวอย่างเนื้อหาในเว็บโกลกคอมคอม จาก

<https://www.youtube.com/channel/UCxx6Lgcyxs01U1U1p4so8Ng>

“มันเป็น *disruption* อันหนึ่งที่จะเปลี่ยนโลกซึ่งยังไม่จบ ยังมีอีกเยอะ มันก็คือการพัฒนาไปเรื่อย ๆ โลกเปลี่ยนไปเราก็ *survive* กับโลกไปเรื่อย ๆ”

เมื่อพูดถึงเทคโนโลยี ลุงโกลกบอกว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทุกยุคสมัย เช่น การเปลี่ยนจากการโทรศัพท์ที่กว่าจะติดต่อกันข้ามทวีปได้ก็ต้องใช้เวลา มาเป็นอินเทอร์เน็ตซึ่งแค่เพียงส่งข้อความหากันได้ ก็สร้างความตื่นเต้นให้คนในยุคสมัยนั้นแล้ว แต่มาถึงปัจจุบันนี้ การใช้งาน

อินเทอร์เน็ตก็ก้าวหน้าไปอีกมากจนแทบจะไม่มีข้อจำกัดแล้ว ซึ่งลุงโงลกเป็นคนที่ติดตามและเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เสมอ ทำให้มองเห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในรูปแบบเดียวกันนี้มาหลายครั้ง ในด้านการเงินการลงทุน ลุงและชมรมก็สนใจเรื่องสินทรัพย์ดิจิทัลต่าง ๆ ทั้ง Cryptocurrency Bitcoin Blockchain ซึ่งมีการคาดการณ์กันในชมรมว่า ระบบธนาคารในรูปแบบปัจจุบันนี้ จะหายไปในที่สุด ซึ่งลุงโงลกมองว่า โลกในปัจจุบันนี้การที่ใครสักคนจะประสบความสำเร็จในชีวิต อาจไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับว่าใครจะมองเห็นและฉวยจับโอกาสในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้มากกว่ากัน

*“ถ้าเราเข้าใจเรื่องพวกนี้จริง ๆ มันก็คลายความโลภ
การลงทุนก็ไม่ขาดทุน ไม่อคติ (bias) ด้วยความโลภ”*

แม้ลุงโงลกถ่ายทอดความรู้ด้านการลงทุนด้วยเทคนิค ซึ่งมีระบบที่ถูกทดสอบมาแล้วหลายสิบปีเป็นแกนหลัก แต่สิ่งหนึ่งที่ลุงโงลกไม่อาจละเลยได้ก็คือ การนำคำสอนของพุทธศาสนา และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาเป็นเครื่องเตือนใจลูกศิษย์อยู่เสมอ เพราะลุงเชื่อว่า ต่อให้มีระบบที่ดีแค่ไหน แต่ถ้าคนที่ลงทุนปล่อยให้ความโลภเข้าครอบงำ ก็เกิดความประมาทในการตัดสินใจซึ่งจะนำไปสู่ความล้มเหลวทางการลงทุนในที่สุด ในเว็บไซต์โลกดอทคอมจึงมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเชิญชวนให้ลูกศิษย์ทำบุญร่วมกันอยู่บ่อย ๆ ซึ่งลุงบอกว่า ความพอเพียงนั้น ส่วนหนึ่งก็มาจากทานบารมี การฝึกให้ก็จะทำให้จิตใจอ่อนลง มีความพอเพียง ไม่โลภ และสามารถตัดสินใจลงทุนได้อย่างปราศจากอคติ ซึ่งจะทำให้ผลของการลงทุนเป็นไปตามระบบที่วางไว้

*“เมื่อก่อนลำบากมาก เดียวนี้การเข้าถึงง่าย คนก็มีไอเว
พอมืออะไรก็ต้องคอมเมนต์ เลอะไปหมด
แล้วไม่มีเช็คข้อมูล ก็คอมเมนต์ผิด ๆ ถูก ๆ กันไป”*

นอกจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อการลงทุน และการเปิดสอนคอร์สต่าง ๆ ทั้งแบบที่มีค่าใช้จ่าย และแบ่งปันเป็นวิทยาทาน ลุงโงลกยังติดตามข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวของสังคมผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งในเรื่องนี้ลุงมีความเห็นว่า การเข้าถึงข้อมูลแตกต่างจากสมัย

ของลุง ซึ่งปัจจุบันสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย จึงทำให้มีความคลาดเคลื่อนของข้อมูลเกิดขึ้น และคนในปัจจุบันก็มักจะแสดงความเห็น ก่อนที่จะตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งลุงเฉลอกคิดว่า ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตเมื่อได้รับข้อมูลมา ก็ควรหาข้อมูล และพิจารณาก่อนว่า เป็นเรื่องจริงหรือไม่ และจะส่งผลกระทบอย่างไรบ้าง ก่อนที่จะมีการแสดงความคิดเห็นหรือแชร์ต่อไปทันที เพราะหากไม่ใช่เรื่องจริง ก็จะทำให้เกิดผลเสียตามมาได้

6.3 กลุ่มใช้เทคโนโลยีสร้างผลิตผลและชุมชน

กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีและนำไปสู่การสร้างรายได้ นำเสนอข้อมูลจำนวน 2 กรณีตัวอย่าง ดังนี้

6.3.1 ป้าลมอาสาสมัครภัยพิบัติชุมชน

นางพูนทรัพย์ ชูแก้ว หรือ ป้าลม ต.ท่าหิน อ.สทิงพระ จ. สงขลา เป็นแกนนำในชุมชน จบการศึกษาระดับ ปวช. มีผลงานจนได้รับปริญญาเทคโนโลยีกิตติมศักดิ์ (เทคโนโลยีสื่อสารมวลชน) จาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา ปีการศึกษา 2561 เคยเป็นรองนายก อบต. ท่าหิน ปัจจุบันเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังภัยพิบัติของจังหวัด และประธานวิสาหกิจชุมชนและศูนย์เรียนรู้ “โหนด นา เล” มีผลิตภัณฑ์น้ำตาลทรายตาลโหนด สบู่ โลชั่นจากตาลโหนด

ภาพที่ 6.25 พูนทรัพย์ ชูแก้ว หรือ ป้าลม ใช้เทคโนโลยีเตือนภัยพิบัติชุมชน

เริ่มทำงานชุมชน ปี 2541 ด้วยการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาสร้างผลิตภัณฑ์น้ำตาลทรายจากตาลโหนด โลชั่น สบู่ สคับ จากตาลโหนดและสาหร่ายทะเล

ปี 2548 เกิดภัยพิบัติพายุ น้ำท่วมในพื้นที่ หันมาจ้างงานด้านการเตือนภัย อพยพเมื่อเกิดภัยพิบัติ เนื่องจากพื้นที่อยู่ในพื้นที่มรสุม เสี่ยงภัยพายนํ้าท่วม จึงเริ่มศึกษาข้อมูล แผนที่

อากาศอย่างจริงจัง ทำงานให้ความช่วยเหลือชุมชนในการเตือน อพยพ และช่วยเหลือจากความเสียหายของบ้านเรือนหลังประสบภัย

ปี 2550 เริ่มใช้เทคโนโลยีโดยมีวัยรุ่นที่เก่งคอมพิวเตอร์ช่วย โดยเริ่มจากการใช้คอมพิวเตอร์รวบรวมข้อมูลผู้ประสบภัย ได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้น รวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบนำส่งหน่วยราชการเพื่อขอความช่วยเหลือ

ปี 2553 เกิดภัยพิบัติ จากประสบการณ์การรวบรวมข้อมูลในปี 2550 ที่สอนให้รู้ว่าต้องเก็บข้อมูลภาพถ่าย รายละเอียดความเสียหาย สามารถรวบรวมข้อมูลของชาวบ้านในพื้นที่เพื่อขอความช่วยเหลือจากราชการได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง ช่วยให้ชาวบ้านได้รับความช่วยเหลือรวดเร็วอย่างดี

จากนั้นเริ่มให้ความสนใจกับการเตือนภัยพายุล่วงหน้า โดยเริ่มเรียนรู้วิธีการอ่านข้อมูลพยากรณ์อากาศ แผนที่อากาศ ของกรมอุตุนิยมวิทยา นำมาใช้ในการเตือนภัย และการอพยพ เพื่อความปลอดภัยของชาวบ้าน

ปี 2554 มีการเรียนรู้และเตรียมตัวเฝ้าระวังภัยพิบัติมากขึ้น เรียนรู้การจัดการภัยพิบัติครบวงจรคือ ก่อน ระหว่าง หลัง เกิดภัยพิบัติ เริ่มต้นการทำงานประสานงานกับกรมอุตฯ ได้รับความช่วยเหลือขั้นที่กรมอุตฯ ให้อุปกรณ์และพยากรณ์อากาศเฉพาะพื้นที่ของตนเอง โดยเฉพาะ เป็นต้นแบบการประสานงานการเฝ้าระวังภัยพิบัติเฉพาะพื้นที่ เข้ารับการอบรมความรู้เรื่องการอ่านข้อมูลและแผนที่อากาศจากกรมอุตฯ ๓ สามารถอ่านแผนที่อากาศ ประเมินความรุนแรงทิศทางพายุได้ด้วยตนเอง เรียนรู้การเข้าถึงข้อมูลออนไลน์ โดยเข้าถึงข้อมูลของกรมอุตฯ ๓ ผ่านเว็บไซต์กรมอุตฯ ๓ นำข้อมูลมาประมวล และถ่ายทอดสื่อสารไปยังชาวบ้าน หากมีโอกาสเกิดพายุจะเตือน และถ้ามีความรุนแรงของพายุ จะแจ้งให้ชาวบ้านอพยพ ย้ายของขึ้นที่สูง ย้ายสัตว์เลี้ยง เตรียมพร้อมรับมือได้ทัน โดยใช้องค์ความรู้ในการเตรียมรับมือภัยพิบัติได้อย่างถูกต้อง จนได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้าน สามารถส่งปิดโรงเรียน แจ้งอพยพได้

นอกจากนี้มีการนำองค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับสัญญาณธรรมชาติก่อนเกิดพายุ ประสพการณ์จากปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นชาวเลที่เป็นผู้สูงอายุ ที่มีประสบการณ์การเกิดภัยพิบัติในพื้นที่มาประมวลร่วมกับข้อมูลของกรมอุตฯ ๓ ช่วยให้การเฝ้าระวังและเตือนภัยแม่นยำยิ่งขึ้น

การสื่อสารข้อมูลเฝ้าระวังภัยพิบัติ มีการประสานกรมอุตฯ ๓ ให้ส่งข้อมูลที่ง่ายต่อความเข้าใจของชาวบ้านในเรื่องการเตือนภัยด้วย โดยกรมอุตฯ จัดทำภาพแผนที่พายุคู่กับคำเตือนระดับความรุนแรงและทิศทางพายุที่เข้าใจง่าย ๆ ส่งมาให้ทางไลน์ส่วนตัว และนำไปเผยแพร่ต่อในไลน์กลุ่มเฝ้าระวังภัยพิบัติ มีการสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล ให้ความช่วยเหลือเป็นเครือข่ายในพื้นที่หลายจังหวัดภาคใต้ โดยใช้กลุ่มไลน์ในการสื่อสาร ให้อุปกรณ์ แจ้งเตือน รายงานสถานการณ์ ระดมความช่วยเหลือ

ช่องทางที่ใช้ในการสื่อสารภัยพิบัติ ได้แก่ เฟซบุ๊กส่วนตัว “นางพูนทรัพย์ ชูแก้ว” กลุ่มไลน์อาสาสมัครภัยพิบัติ เว็บไซต์กรมอุตุนิยมวิทยา มีทักษะการใช้สื่อออนไลน์ในการติดต่อสื่อสาร การหาข้อมูล และการเผยแพร่ข่าวเรื่องภัยพิบัติได้อย่างดี

ข้อเสนอการพัฒนางาน มีความต้องการจะพัฒนาระบบเฝ้าระวัง เตือนภัย แจ้งเหตุ ระดมความช่วยเหลือผ่านแอปพลิเคชัน ที่ทุกคนสามารถใช้ผ่านโทรศัพท์สมาร์ทโฟนได้

มีแนวคิดที่จะพัฒนาเครือข่ายเฝ้าระวังภัยพิบัติโดยผู้สูงอายุ เป็นการรวมกลุ่มผู้สูงอายุมาเรียนรู้เทคโนโลยี การอ่านข้อมูล และทำหน้าที่เฝ้าระวัง เตือนภัย รวบรวมข้อมูลความเสียหายเพื่อรับความช่วยเหลือ ระดมความช่วยเหลือ มีความเป็นไปได้ โดยอาจจะต้องเริ่มต้นจากเครือข่ายที่เข้มแข็งที่มีอยู่แล้ว เช่น อสม. เป็นต้น มีความพร้อมระดับหนึ่งที่จะร่วมวิจัยเพื่อพัฒนาแนวคิดดังกล่าวสู่การปฏิบัติเป็นต้นแบบการใช้เทคโนโลยีเพื่อชุมชนโดยผู้สูงอายุเรื่องการเฝ้าระวังภัยพิบัติ

ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำงานในชุมชนมานานจนเป็นที่ยอมรับของชุมชน หน่วยงานราชการ เป็นสิ่งสำคัญที่เสริมให้ผู้ที่จะก้าวสู่ผู้สูงอายุมีบทบาทมากขึ้นในชุมชน สิ่งกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เทคโนโลยีคือการทำงานชุมชนที่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีในการทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ การได้รับการสนับสนุนให้ความรู้และฝึกทักษะทางเทคโนโลยีโดยหน่วยงานราชการที่ทำงานร่วมกัน ส่งผลให้สามารถสร้างคนทำงานชุมชนสามารถทำงานได้กว้างขวางขึ้น มีประสิทธิผลมากขึ้น

ป้าลมแห่งชุมชนท่าหิน: การรับมือภัยพิบัติด้วยเทคโนโลยีของอาสาสมัครวัย 57 ปี

“เรื่องเทคโนโลยี สื่อในอินเทอร์เน็ต เราเป็นผู้สูงอายุยังไม่ชำนาญ ก็ไปเรียนมา”

พูนทรัพย์ ชูแก้ว หรือป้าลม วัย 57 ปี แกนนำชุมชน ต.ท่าหิน อ.สทิงพระ จ.สงขลา เล่าถึงจุดเริ่มต้นของการทำความรู้จักกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างจริงจัง เมื่อปี 2541 โดยในเวลานั้น ป้าลม ได้รับรู้ปัญหาทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน ทำให้ป้าลมคิดว่าต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อการส่งเสริมอาชีพ โดยชูจุดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งป้าลมได้ชักชวนคนในชุมชนมาร่วมสำรวจข้อมูลทรัพยากรและภูมิปัญญา รวมทั้งเรื่องราวต่าง ๆ ของพื้นที่ท่าหิน จนได้แนวทางว่าจะต้องฟื้นฟูวิถี โหนด นา เล ให้กลับคืนมา โดยมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน และศูนย์เรียนรู้ มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ผลิตจากน้ำตาลโตนด เช่น สบู่ สครับ ด้วยเหตุนี้ ทำให้ป้าลมต้องเริ่มเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อใช้เป็นช่องทางการสื่อสารกับบุคคลภายนอกซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้า โดยเรียนรู้การถ่ายภาพ การถ่ายวิดีโอ รวมทั้งการใช้งานเว็บไซต์และเฟซบุ๊ก ซึ่งจะมีลูกสาว และคนรุ่นใหม่ในชุมชนช่วยดูแล

ภาพที่ 6.26 ป้าลม อาสาสมัครภัยพิบัติชุมชน

“ปี 50 เกิดพายุฤดูร้อน เกิดความเสียหาย 420 หลังคาเรือน
ป้าลมก็เข้าไปประสานงาน อบต. ว่าเราต้องร่วมกันสำรวจข้อมูล”

จากการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ป้าลมก็ได้พบจุดเปลี่ยนสำคัญ ในปี 2550 ที่เกิดพายุฤดูร้อนขึ้นในพื้นที่ ซึ่งก่อนหน้านี้ ในปี 2548 ก็เกิดน้ำท่วมอย่างรุนแรง ทำให้ ป้าลมเห็นว่า การสำรวจรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติเป็นเรื่องจำเป็น จึงได้ประสานงาน อบต. เพื่อดำเนินการ โดยครั้งนั้นได้เริ่มต้นจากการสำรวจข้อมูลความเสียหายและการได้รับผลกระทบของ คนในชุมชน ซึ่งป้าลมเชื่อมั่นว่าการจัดทำฐานข้อมูลนี้ จะสามารถประสานขอความช่วยเหลือจาก หน่วยงานภายนอกเพิ่มเติมได้ จากนั้นในปี 2553 เมื่อภัยพิบัติเกิดขึ้นอีก ป้าลมก็ได้ใช้ประสบการณ์ที่ ผ่านมารวบรวมข้อมูลเพื่อประสานความช่วยเหลืออีกครั้ง แต่ในครั้งนี้ ป้าลมเริ่มให้ความสนใจกับการ พยากรณ์อากาศและเทคนิควิธีการในการรับมือภัยพิบัติซึ่งตอนนั้นป้าลมได้ข้อมูลจากวิทยุ และ อินเทอร์เน็ต

“ปี 2554 มูลนิธิชุมชนไทก็ได้เข้ามาจุดประกายว่า
เราควรเตรียมตัวรับพายุ ทั้งก่อนเกิด ระหว่างเกิด และหลังเกิดภัย”

การเข้ามาจุดประกายชุมชนของมูลนิธิชุมชนไท ในปี 2554 ทำให้ป้าลมสนใจที่จะเรียนรู้การรับมือภัยพิบัติอย่างครบวงจร ทั้งก่อนการเกิดภัย ระหว่างการเกิดภัย และหลังการเกิด ภัย โดยสิ่งที่สำคัญคือการเรียนรู้การพยากรณ์อากาศ ซึ่งมีการประสานกับกรมอุตุนิยมวิทยาเพื่อให้ เจ้าหน้าที่จัดการฝึกอบรมเพื่อเฝ้าระวังภัยพิบัติเฉพาะพื้นที่ โดยเจ้าหน้าที่ได้ให้ความรู้เรื่องการอ่าน ข้อมูลจากแผนที่อากาศการประเมินทิศทางและความรุนแรงของพายุด้วยตนเอง รวมทั้งการเข้าถึง ฐานข้อมูลออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ของกรมอุตุนิยมวิทยา

“มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างอุตุกับชุมชนที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน
เรื่องภัยพิบัติในทะเลสาบสงขลา โดยตั้งเครือข่ายไลน์ในการพยากรณ์อากาศ”

นอกเหนือจากข้อมูลความรู้ด้านการพยากรณ์อากาศโดยเจ้าหน้าที่กรมอุตุนิยมวิทยา จากการจุดประกายของมูลนิธิชุมชนไทแล้ว ป้าลมยังได้เข้าร่วมในเครือข่ายเฝ้าระวังและเตรียมตัวรับมือภัยพิบัติซึ่งมีสมาชิกเป็นกลุ่มคนทำงานในพื้นที่ข้างเคียง เช่น ทีมบ้านน้ำเค็มซึ่งเป็นทีมที่จะเข้าช่วยเหลือเมื่อมีภัยเกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ โดยทีมบ้านน้ำเค็มเป็นทีมที่เคยมีประสบการณ์ในการรับมือภัยพิบัติสึนามิมาก่อน เครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นนี้ จะมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์ และสรุปบทเรียนร่วมกัน โดยดึงเอาความโดดเด่นของแต่ละทีมมาส่งเสริมการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ป้าลมจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านการพยากรณ์อากาศ โดยมีช่องทางการสื่อสารผ่านทางกลุ่มไลน์อาสาสมัครภัยพิบัติ

*“การประมวลผล ป้าลมได้มาจากนักวิชาการ
ที่พยากรณ์อากาศ ติดต่อกันผ่านมือถือ เฟซบุ๊ก เว็บไซต์
บวกกับข้อมูลในเว็บของกรมอุตุนิยมวิทยา และข้อมูลของปราชญ์ชุมชน”*

จากประสบการณ์ที่สะสมมาหลายปี ทำให้ป้าลมมีความคล่องแคล่วในการรวบรวมและประมวลข้อมูลผ่านช่องทางการสื่อสารเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่าง ๆ ได้แก่ การเข้าถึงแผนที่อากาศ เรดาร์ในพื้นที่ซึ่งพระจากเว็บไซต์กรมอุตุนิยมวิทยา โดยป้าลมมีการประสานงานใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ หากติดขัดก็จะสอบถามเพื่อความมั่นใจ นอกจากนี้ ยังแลกเปลี่ยนข้อมูลกับนักวิชาการที่มีความชำนาญในด้านนี้ ผ่านทางมือถือ เฟซบุ๊ก และเว็บไซต์ www.pbwatch.net รวมทั้งการนำประสบการณ์ของปราชญ์ชุมชนซึ่งได้จากการติดต่อกับเครือข่ายในพื้นที่อื่น ๆ ผ่านไลน์ มาประมวลร่วมกัน ซึ่งทั้งหมดทำให้ป้าลม และหน่วยงานเครือข่ายอื่น ๆ ที่ทำงานด้านการเฝ้าระวังภัยพิบัติมีความมั่นใจในการทำงานมากขึ้น

*“ใช้ค่าง่าย ๆ ส่งไปที่เฟซบุ๊กป้าลม โพสต์ขึ้น
แล้วก็ไปที่กลุ่มไลน์ของเรา ทั้งภาพทั้งข้อความ”*

นอกจากการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อการประมวลผลข้อมูลเพื่อการเฝ้าระวังแล้ว ป้าลมยังได้ใช้ช่องทางการสื่อสารออนไลน์ในการแจ้งข้อมูลและเตือนภัยให้กับคนในชุมชนอีกด้วย

ซึ่งในช่วงที่มีพายุป่าลมจะมอนิเตอร์อยู่หน้าคอมพิวเตอร์ตลอดวัน จากนั้นจะใช้เฟซบุ๊กส่วนตัว ชื่อ นางพูนทรัพย์ ชูแก้ว ศรีชู ในการส่งต่อภาพและข้อความที่เป็นข้อมูลที่ประชาชนจำเป็นต้องรู้ เช่น การก่อตัวของพายุ ความเร็วและทิศทาง หรือหากจำเป็นก็จะมีการเตือนให้เตรียมพร้อมสำหรับอพยพ รวมทั้งคำแนะนำในการจัดเตรียมสิ่งของจำเป็นเพื่อนำติดตัวไป เช่น กระเป๋าใส่เอกสารสำคัญ โดยจะเลือกใช้คำที่สื่อสารแล้วเข้าใจง่าย ป้าลมบอกว่า การใช้เฟซบุ๊กนั้น จะส่งต่อข้อมูลได้ทั้งคนในและนอกพื้นที่ แต่สำหรับคนในพื้นที่นั้น บางส่วนไม่ใช่เฟซบุ๊ก จึงทำให้มีการสื่อสารผ่านกลุ่มไลน์เป็นหลัก ซึ่ง การสื่อสารในกลุ่มไลน์จะเป็นการสื่อสารสองทาง กล่าวคือ เป็นการสื่อสารให้ข้อมูลเฝ้าระวังและเตือนภัยจากป่าลม ณะเดียวกัน คนในชุมชนก็จะรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละหมู่บ้านกลับมา

ภาพที่ 6.27 ตัวอย่างเพจของป้าลม จาก

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100000377735483>

“ส่วนใหญ่ที่คนรุ่นขนาดป้าลมขึ้นไปสัก 60-65
ใช้โทรศัพท์แบบนี้จะดูเป็น พวกนี้จะคอยดูจะระมัดระวังกัน”

อาสาสมัครภัยพิบัติตำบลท่าหินมีสมาชิกทุกช่วงอายุ คนในช่วงวัยใกล้เคียงกันกับ ป้าลมที่มีอายุประมาณ 60-65 ปี จะสามารถใช้สมาร์ทโฟนสื่อสารกันผ่านไลน์ และช่วยกันเฝ้าระวังได้

ส่วนที่เป็นผู้สูงอายุกว่านั้น ก็จะเป็นฝ่ายสนับสนุนในด้านอาหาร ป่าลมคิดว่าสามารถพัฒนาศักยภาพของคนในเครือข่ายให้สามารถทำหน้าที่แบบเดียวกับป่าลมได้ โดยเลือกคนที่มีความเป็นผู้นำ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่ม อสม. หรือแกนนำอื่น ๆ เพราะเป็นคนที่มีความกระตือรือร้น มาอบรมวิธีการเฝ้าระวังภัยพิบัติเช่นเดียวกับที่ป่าลมได้เรียนรู้มาจากกรมอุตุนิยมวิทยา

ผลงานด้านการเฝ้าระวังและรับมือภัยพิบัติ และการอุทิศตนเพื่อสังคมด้านอื่น ๆ จากความรู้และประสบการณ์ของป่าลมปรากฏเป็นที่ประจักษ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา มอบปริญญาเทคโนโลยีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (เทคโนโลยีสื่อสารมวลชน) ให้กับป่าลม ในปีการศึกษา 2561

6.3.2 “โจน จันได” ชีวิตง่ายแบบพอเพียงด้วยวิถีอินทรีย์

นายโจน จันได อายุ 54 ปี ต. บ้านเป้า อ. แม่แตง จ. เชียงใหม่ พบทางเลือกการใช้ชีวิตแบบง่าย ๆ ตามหลักพึ่งตนเองด้วยธรรมชาติ เปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตพึ่งตนเองและธรรมชาติอย่างยั่งยืน ลงมือทำด้วยตนเอง จนชีวิตดีขึ้นด้วยการใช้ชีวิตง่าย ๆ ได้เรียนรู้ “การสร้างบ้านดิน” และเผยแพร่สู่ชุมชน เริ่มก่อตั้งสวนเกษตรอินทรีย์ชื่อ “สวนพันพรรณ” ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและศูนย์เมล็ดพันธุ์ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ สวนเกษตรอินทรีย์และแหล่งเรียนรู้ บ่มเพาะตนตามวิถีแบบโจน จันได ที่เป็นที่สนใจและเข้ามาฝึกตนของคนหนุ่มสาวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ นอกจากนี้ได้ขยายเนื้อหาสู่สถานีวิทยุ “โจน จันได ชีวิตง่าย ๆ” มีผู้ติดตาม 91,300 คน ณ เดือนพฤษภาคม 2563 เผยแพร่คลิปวิดีโอเกี่ยวกับแนวคิดและการใช้ชีวิตวิถีเรียบง่ายแบบพึ่งตนเอง ด้วยเชื่อว่าเป็นสื่อที่มีต้นทุนค่าใช้จ่ายน้อย เมื่อเทียบกับหนังสือเล่ม สามารถขยายของเขตการเข้าถึงและรับชมได้มากกว่าหนังสือ และเหมาะกับการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ที่ชอบการชมมากกว่าอ่าน

ภาพที่ 6.28 โจน จันได ชีวิตเรียบง่าย

จากคนหนุ่มต่างจังหวัด ที่เข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ ต่อสู้ดิ้นรน พบเจอกับความยากลำบากในการใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ตามกระแสทุนนิยมมานานนับสิบปี จนวัย 45 ปี หันกลับสู่ทางเลือกที่จะหยุดใช้ชีวิตดิ้นรนตามกระแสทุนนิยม พบทางเลือกการใช้ชีวิตแบบง่าย ๆ ตามหลักพึ่งตนเองด้วยธรรมชาติ เปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตพึ่งตนเองและธรรมชาติอย่างยั่งยืน ลงมือทำด้วยตนเอง จนชีวิตดีขึ้นด้วยการใช้ชีวิตง่าย ๆ ได้พบรักสมรสกับภรรยาชาวอเมริกัน ได้ใช้ชีวิตในต่างแดน ได้เรียนรู้ “การสร้างบ้านดิน” และพบว่า เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนของการใช้ชีวิตง่าย ๆ ที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน นำการสร้างบ้านดินกลับมาเผยแพร่ในประเทศไทย เป็นที่รู้จักแพร่หลายในฐานะผู้ริเริ่มสร้างและถ่ายทอดการสร้างบ้านดิน

จากการเป็นที่รู้จักมากขึ้น มีโอกาสได้รับเชิญไปพูดคุย เสวนาบนเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลายเวที ได้ถ่ายทอดแนวคิดการใช้ชีวิตง่าย ๆ ด้านกระแสทุนนิยมที่ผูกโยงกับอำนาจที่กำหนดการใช้ชีวิตที่แสนยากลำบากให้แก่ผู้คน ยึดแนวทางการดำรงชีวิตด้วยทางเลือกที่จะใช้ชีวิตง่าย ๆ พอเพียง ปลูกผัก ทำอาหารกินด้วยตนเอง ด้วยวิถีออร์แกนิก (organic) ใช้เวลาไปกับการใช้ชีวิตที่ตนเองกำหนดเอง และอยู่กับธรรมชาติได้โดยไม่เดือดร้อนทั้งด้านความเป็นอยู่และสุขภาพ แนวคิดการใช้ชีวิตง่าย ๆ ได้รับการถ่ายทอดผ่านสื่อช่องทางต่าง ๆ ทั้งรายการโทรทัศน์ หนังสือ บทความนิตยสาร เว็บไซต์ สำนักพิมพ์ออนไลน์ คลิปวิดีโอยูทูบ

จากบ้านดินได้ขยายสู่การปลดแอกทุนนิยมเกษตรด้วยการรักษาและขยายพันธุ์พืชด้วยตนเอง ไม่ตกเป็นผู้ถูกกระทำจากธุรกิจพันธุ์พืชที่เกษตรกรต้องซื้อพันธุ์พืชของไทยเองด้วยราคาที่แสนแพง จึงเริ่มการรวบรวมและรักษาพันธุ์พืชด้วยตนเอง เริ่มหาพื้นที่สวนที่เชียงใหม่ สร้างสวนเกษตรอินทรีย์ชื่อ “สวนพันพรรณ” ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง และศูนย์เมล็ดพันธุ์ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ สวนเกษตรอินทรีย์และแหล่งเรียนรู้ บ่มเพาะตามวิถีแบบโจน จันใด ที่เป็นที่สนใจและเข้ามาฝึกฝนของคนหนุ่มสาวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

แนวคิดและวิถีชีวิตตามแบบของโจน จันใด เป็นที่สนใจของคนทั่วไป ได้รับการเผยแพร่ขยายแนวคิดให้แก่คนที่สนใจในเรื่องนี้โดยเฉพาะคนหนุ่มสาว มีคนหนุ่มสาวที่สนใจแนวคิดนี้ อย่างจริงจัง มุ่งจะมาเรียนรู้เพื่อใช้ชีวิตแนวนี้ ด้วยวิถีชีวิตแบบง่าย ๆ ทำให้มีทัศนคติปฏิเสธเทคโนโลยี แต่เริ่มมีแนวคิดว่าการเผยแพร่และสร้างแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตง่าย ๆ ของตนเอง อาจจะทำได้ด้วยเทคโนโลยี และได้รับการช่วยเหลือแนะนำแอปพลิเคชันผลิตคลิปด้วยโทรศัพท์มือถือ สอนวิธีการใช้งาน และวิธีการอัปโหลดบนยูทูบ เริ่มถ่ายทำคลิปด้วยตนเองแล้วอัปโหลดบนยูทูบ โดยตั้งสถานีเมื่อ 21 สิงหาคม 2562 สถานียูทูบชื่อ “โจน จันใด ชีวิตง่าย ๆ” ที่เลือกยูทูบเพราะคิดว่า เป็นสื่อที่มีต้นทุนค่าใช้จ่ายน้อย เมื่อเทียบกับหนังสือเล่ม สามารถขยายขอบเขตการเข้าถึงและรับชมได้มากกว่าหนังสือ และเหมาะกับการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ที่ชอบการชมมากกว่าอ่าน ผลิตและเสนอคลิปด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องมาถึงเดือนมกราคม 2563 มีผู้สมัครติดตามสถานีจำนวน 49,300 คน

มีคลิปที่มีจำนวนการชมมากที่สุดถึงกว่า 3 แสนครั้ง เช่น คลิป “หญ้าไม่ใช่ศัตรูพืช 01 : เปลี่ยนหญ้าให้เป็นปุ๋ยแบบง่าย ๆ กับโจน จันได”

การก้าวสู่ผู้เผยแพร่ความคิดชีวิตง่าย ๆ บนยูทูป เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเปี่ยมด้วยความรู้เดิมที่มีอยู่เต็มในตัวเอง ความรู้ แนวคิด ประสบการณ์ที่สั่งสมมาตลอดทั้งชีวิตของผู้สูงอายุ เป็นต้นทุนด้านเนื้อหาที่มีประโยชน์

โจน จันโต ริเริ่มศูนย์พัฒนาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้สองวัยผ่านเทคโนโลยี

คำปรารภจากปากของชายผู้ซึ่งเป็นตัวแทนภาพของผู้ที่ใช้วิถีเกษตรเรียบง่ายเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และปฏิเสธเทคโนโลยีมาตลอดหลาย 10 ปี แต่เพราะเหตุใด ปัจจุบันจึงให้ความสำคัญกับเทคโนโลยี อีกทั้งกลายมาเป็นหนึ่งในยูทูบเบอร์คนสำคัญในยุคนี้

“โดยปกติแล้วผมก็ไม่ถนัดเลยเรื่องไอทีทั้งหลาย เป็นเรื่องที่ยุ่งยากและเข้าใจยากสำหรับผมมากทีเดียว”

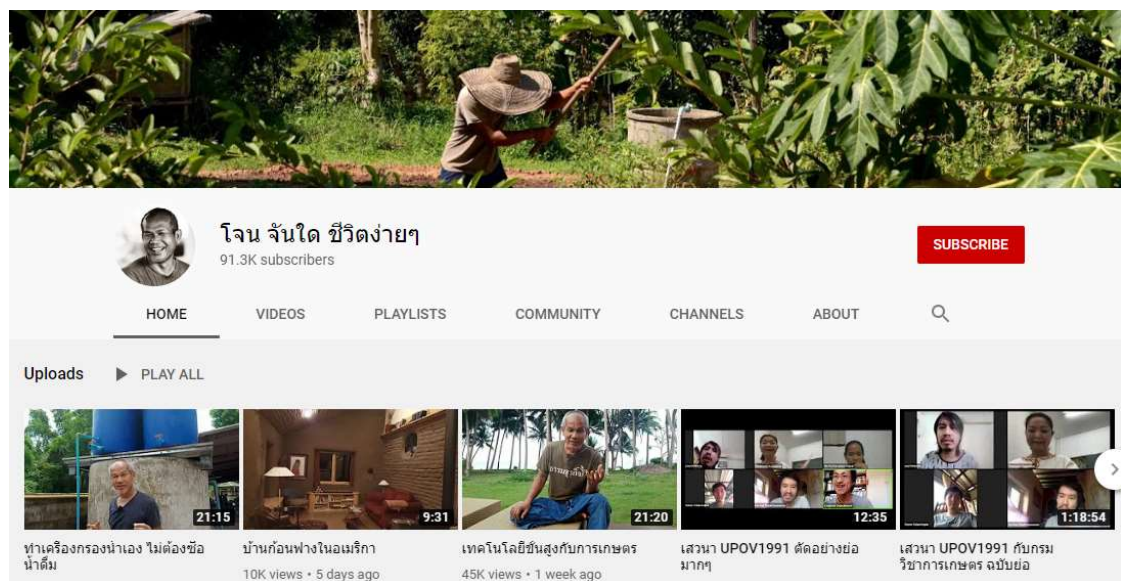
ภาพที่ 6.29 โจน จันโต เจ้าของสวนเกษตรอินทรีย์ชื่อ “สวนพันพรรณ”

โจน จันโต ผู้ก่อตั้ง “สวนพันพรรณ” ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง และศูนย์เมล็ดพันธุ์ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ สวนเกษตรอินทรีย์และแหล่งเรียนรู้แบบวิถีโจน จันโต กล่าวถึงที่มาของการหันกลับมาใช้เทคโนโลยีอีกครั้งในวัยใกล้เกษียณ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อเผยแพร่แนวความคิดความรู้เกี่ยวกับวิถีเกษตรเรียบง่ายและพอเพียง โดยบอกว่าตนเองก็เหมือนผู้สูงอายุท่านอื่น ๆ ที่ปฏิเสธเทคโนโลยี แต่เมื่อโลกดำเนินไปข้างหน้า ก็ต้องรู้จักปรับตัว และเรียนรู้สิ่งใหม่ โดยเฉพาะไอทีที่ผัดวันประกันพรุ่งมานาน

“ผมคิดว่าทัศนคติที่เป็นลบต่อไอทีของผมเนี่ยมันทำให้ไม่เปิดรับตรงนี้เท่าไร
พอใจไม่เปิดรับเนี่ยมันก็เลยช้า แต่ต้องบังคับตัวเองนิดนึง เพื่อให้มันได้เรียนรู้
พอได้เรียนรู้ ก็รู้ว่ามันไม่ยาก พอเข้าใจแล้วก็เลยไม่ต้องกังวล”

แรงผลักดันที่สำคัญ คือ เริ่มรู้สึกเหนื่อยกับการเดินทางไปอบรมตามที่ต่าง ๆ จึง
มองว่าหากใช้ไอทีเข้ามาช่วย น่าจะทำให้ลดภาระการเดินทาง มีเวลาออกกำลังกาย ได้อยู่กับที่
มากขึ้น นอกจากนี้ผู้ที่สนใจวิถีเกษตรเรียบง่ายแบบโจน จันได ก็ไม่จำเป็นต้องเดินทางมาหา สามารถ
ติดตามผ่านช่องทางออนไลน์ได้เลย

“แทนที่คนจะมีปัญหาแล้วก็มาที่นี่ (สวนพันพรรณ) เขาก็ดูบ๊อบ (ช่องยูทูบ) ก็เริ่มได้เลย
อย่างการสร้างบ้านดิน เขาก็ดูวิธีการ เขาก็สามารถที่เข้าใจได้ว่ามันเริ่มยังไง
แทนที่เดินทางจากภูเก็ตมาที่นี่ เพื่อที่จะมาถามเรื่องบ้านดิน เรื่องอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ
เขาก็มาดู เขาก็ได้ไอเดียแล้วก็เริ่มทำได้เลย”

ภาพที่ 6.30 ตัวอย่างเนื้อหารายการ โจน จันได

จาก <https://www.youtube.com/channel/UCyTlj6Bjiss-TGh5k6gqcVw>

แนวคิดสำคัญที่โจน จันไดนำเสนอผ่านช่องทางออนไลน์นั้น เป็นการนำเอาวิถี
ชีวิตปัจจุบันที่ดำเนินอยู่แล้ว มาบอกเล่าต่อ ซึ่งเขาได้ทดลองแนวทางดังกล่าวกับตัวเองมาหลายสิบปี
แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นรูปแบบคลิปวิดีโอ โดยช่องทางออนไลน์ที่ใช้คือ ยูทูบ เป็นแพลตฟอร์มสำคัญ

ในการเผยแพร่ เพราะสามารถเข้าถึงได้ทุกคน ผู้ใช้งานไม่เสียค่าใช้จ่ายในการดูวิดีโอ เข้าถึงผู้คนได้ดีกว่าหนังสือ ซึ่งลงทุนมากกว่า ขณะที่การลงทุนผลิตคลิปลงทุนน้อยกว่า แม้ว่าตนเองจะห่างจากเทคโนโลยีมาหลายสิบปี แต่ได้ลูกชายคอยให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ตั้งแต่การใช้อุปกรณ์สมาร์ทโฟนเพื่อถ่ายทำ ตัดต่อ ตลอดจนอัปโหลดขึ้นยูทูป คุณโจนได้ลองผลิตลงยูทูป จนปัจจุบันสามารถใช้งานได้อย่างคล่องแคล่ว และผลิตผลงานออกมาได้อย่างมากมาย

หลังจากที่ได้พัฒนาเนื้อหา และนำเสนอผ่านช่องยูทูปจนมีผู้ติดตามเรื่อย ๆ แม้ว่า จะเริ่มทำได้ไม่ถึงปี แต่มีผู้ติดตามกว่า 50,000 คน สิ่งนี้จึงทำให้โจน จันโต มองเห็นถึงประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยี เพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยมองว่า หากมีแพลตฟอร์ม ที่สามารถช่วยผู้ผลิตหรือเหล่ายูทูปเบอร์ในการนำเสนอเนื้อหา โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ที่ต้องการแบ่งปันองค์ความรู้แก่คนรุ่นใหม่ ให้สามารถนำข้อมูลต่อยอดพัฒนา ไม่ต้องเริ่มใหม่จากศูนย์ และยังรวมไปถึงช่องทางที่ผู้ชมสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น จะทำให้ขยายขอบเขตการรับรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ออกไปได้ไกลขึ้นอีก เกิดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ที่คนทุกเพศทุกวัยสามารถเข้าถึงได้

“คนแก่จำนวนมาก มีประสบการณ์เต็มหัวเลย แต่ว่าเขาไม่รู้จะถ่ายทอดออกมายังไง
ดังนั้นสิ่งที่เขาสะสมมา องค์ความรู้ ภูมิปัญญาต่าง ๆ มันก็อยู่กับเขาไปจนตาย
ฉะนั้น ถ้าเรามีองค์กรที่มาสนับสนุนตรงนี้ได้ มันจะทำให้องค์ความรู้เหล่านี้กระจายออกมา
มันจะเกิดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ ไม่จำเป็นต้องเรียนมหาวิทยาลัยเสมอไป
คนก็อยากจะมาเรียนอะไรง่าย ๆ เรียนแล้วก็สามารถใช้ได้เลย เป็นประโยชน์ได้เลย”

สิ่งสำคัญที่โจน จันโต เน้นย้ำเสมอ คือความร่วมมือกันของคนสองรุ่น ผู้สูงวัยและคนรุ่นใหม่ องค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีค่า จะไม่มีประโยชน์ หากขาดช่องทางเผยแพร่ ขณะที่คนรุ่นใหม่ ประสบการณ์ชีวิตไม่มาก และเป็นผู้ที่ต้องอยู่กับอนาคต มีเครื่องมือ มีช่องทางโดยเฉพาะเทคโนโลยีที่เพียบพร้อม แต่ขาดข้อมูล ซึ่งหากคนสองกลุ่มนี้สามารถเชื่อมต่อกันได้ องค์ความรู้ที่มีคุณค่าจะถูกเผยแพร่ องค์ความรู้บางประการ สามารถพัฒนาต่อยอดให้เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ เกิดการเผยแพร่ซ้ำ เป็นความรู้ที่ทุกคนเข้าถึงได้ไม่รู้จัก เทคโนโลยี คือคำตอบที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาศักยภาพความรู้สามารถแลกเปลี่ยนกันได้ ข้ามรุ่นกันได้ ผู้สูงวัยรู้สึกสนุก มีคุณค่า ขณะที่ความสัมพันธ์ของคนสองวัยก็จะเข้าใจกันมากขึ้น

“บางชุมชนที่มีองค์ความรู้ มีความพิเศษบางอย่าง
มีคนหนุ่มสาวที่อยู่ในพื้นที่ที่อยากจะเข้ามาช่วยตรงนี้
คนหนุ่มสาวเหล่านี้ก็จะเป็นคนไปรวบรวมภูมิปัญญาทั้งหลายนี้ออกมา
พัฒนาช่วยสังคมได้ทั้งภายในและภายนอกชุมชนของเขา ผ่านเครื่องมือที่เขามี”

การรวมตัวกันของคนในชุมชน รูปแบบหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าใจการใช้เทคโนโลยี โจน จันได มองว่า ศูนย์อบรม คือทางเลือกที่ดี ผู้สูงอายุบางคน รักการเรียนรู้ อยากทดลองทำอะไรใหม่ ๆ การเปิดพื้นที่ให้เขาได้เข้ามาทดลอง จะช่วยเปิดทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีได้ โดยมีคนรุ่นใหม่เข้าไปสนับสนุน โดยทั่วไปผู้สูงอายุ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่สามารถใช้เทคโนโลยีได้ด้วยตัวเอง กับประเภทที่เข้าไปช่วยทำให้ ซึ่งไม่ว่าประเภทใด สิ่งที่ผู้สูงอายุได้รับ คือรู้สึกภูมิใจและเห็นคุณค่าในตัวเอง กระบวนการเรียนรู้ สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดชีวิต ไม่ว่าจะอยู่ในช่วงวัยใดก็ตาม การส่งต่อองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ผ่านเทคโนโลยี จะทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ไม่รู้จบ ทั้งยังพัฒนาต่อไปได้เรื่อย ๆ โจน จันได เชื่อว่า นี่คือการศึกษานวนใหม่ที่ตอบโจทย์การเรียนรู้มากกว่าการเรียนในระบบ ซึ่งเปิดโอกาสให้กับทุกคน แม้แต่ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ให้ และขณะเดียวกันก็เป็นผู้รับสามารถเรียนรู้ได้ พัฒนาต่อไปได้ และยังเติบโตต่อไปได้ไม่มีที่สิ้นสุด

6.4 บทสรุปกรณีตัวอย่างเสริมสร้างพฤติกรรม

กรณีตัวอย่างการใช้เทคโนโลยีในการเสริมสร้างพฤติกรรม มีปรากฏให้เห็นทั้งรุ่นวัยผู้สูงอายุ และผู้ก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ ทั้งพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว การสร้างผลิตภาพเชิงเศรษฐกิจรายได้ของผู้สูงอายุ รวมทั้งการสร้างผลิตภาพเชิงสังคมให้แก่ชุมชน กรณีตัวอย่างที่กล่าวมาได้สะท้อนให้เห็นปัจจัย และเงื่อนไขที่สามารถนำไปสู่การเสริมสร้างพฤติกรรมของผู้สูงอายุได้

6.4.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

ความเป็นตัวตน ความคิด ความรู้ ทักษะ และความสามารถที่สั่งสมมานานของผู้สูงอายุ เป็นต้นทุนสำคัญที่สามารถนำมาสร้างเนื้อหาและกิจกรรมที่จะใช้เทคโนโลยีเสริมภาวะพฤติกรรมได้

ความสัมพันธ์ที่กระชับระหว่างตนเองกับลูก การให้ความสำคัญกับลูกหลานที่เป็นที่รัก และห่วงใยตลอดเวลา เป็นสิ่งสำคัญที่เชื่อมผู้สูงอายุเข้ากับเทคโนโลยี โดยคนรุ่นลูกเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ส่งผลให้การสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ของผู้สูงอายุสามารถเป็นจริงได้

ความรู้ ทักษะการใช้เทคโนโลยี เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดการนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ แต่มิได้เป็นอุปสรรคสำคัญนัก ด้วยเหตุที่ความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสามารถเรียนรู้ได้ โดยมีเงื่อนไขที่จำเป็นต้องให้การสนับสนุนการเรียนรู้นี้ได้

การเรียนรู้เทคโนโลยีพื้นฐาน เป็นสิ่งเสริมที่ผู้สูงอายุที่ตั้งใจจะใช้เทคโนโลยีสร้างเนื้อหาหรือทำกิจกรรม รวมทั้งความจำเป็นที่ต้องใช้เทคโนโลยีในการทำสิ่งที่ตนเองตั้งใจทำ นิสัยใฝ่เรียนรู้และทำอย่างจริงจัง เมื่อมาเจอเทคโนโลยีใหม่ ความสนใจเรียนรู้ ผลักดันสู่การเริ่มต้นเรียนรู้ และด้วยความทำอย่างจริงจัง ยิ่งเสริมให้การเรียนรู้เทคโนโลยีมีมากขึ้น การเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยเสริม แต่อยู่บนเงื่อนไขสำคัญคือทักษะการสืบค้นหาแหล่งเรียนรู้ ซึ่งผู้สูงอายุที่ใฝ่รู้จะไถ่ถามจากคนใกล้ชิดในตอนเริ่มต้น และเริ่มเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีด้วยตนเองจนมีความคล่องแคล่ว รวมทั้งทักษะการสืบค้นหาแหล่งเรียนรู้อย่างช่วยเพิ่มพูนความรู้มากขึ้น และนำมาใช้ในการสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มได้

วัยที่ยังเป็นวัยที่กำลังจะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ ที่มีความสามารถและความคล่องตัวในการใช้งานเทคโนโลยีได้ ใช้อินเทอร์เน็ตติดตามเนื้อหาที่ตนเองสนใจ จึงทำให้เห็นโอกาสที่จะใช้เทคโนโลยี

ความต้องการเผยแพร่และสร้างแหล่งเรียนรู้ตามแนวทางของผู้สูงอายุ เป็นแรงกระตุ้นให้เรียนรู้เทคโนโลยี โดยได้รับการช่วยเหลือให้สามารถสร้างเนื้อหาและเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ได้

6.4.2 ปัจจัยเทคโนโลยี

ด้วยเทคโนโลยีพื้นฐานถือว่ามีความเพียงพอสำหรับการนำมาสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ รวมทั้งความพร้อมด้านเทคโนโลยีและการผลิตของรุ่นหนุ่มสาวนำไปสู่ความเป็นไปได้ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างเนื้อหาบนแพลตฟอร์มออนไลน์

แม้จะไม่มีคนใกล้ชิดเป็นผู้สนับสนุนด้านเทคโนโลยี การเริ่มต้นใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างเนื้อหาจึงเริ่มต้นขึ้นด้วยทักษะที่ตนเองมีอยู่ แม้ว่าจะไม่ใช่เทคนิคขั้นสูงแต่ก็สามารถสร้างเนื้อหาบนแพลตฟอร์มออนไลน์ได้ด้วยตนเอง

สิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เทคโนโลยีคือการทำงานชุมชนที่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีในการทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ การได้รับการสนับสนุนให้ความรู้และฝึกทักษะทางเทคโนโลยีโดยหน่วยงานราชการที่ทำงานร่วมกัน ส่งผลให้สามารถสร้างคนทำงานในชุมชนให้สามารถทำงานได้กว้างขวางขึ้น มีประสิทธิผลมากขึ้น

6.4.3 การเชื่อมโยงระหว่างรุ่นวัย

ด้วยทักษะความสามารถของคนรุ่นลูก หากมีความสามารถในการถ่ายทำคลิปและมีความรู้เรื่องเทคโนโลยี การสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นการมาบรรจบกันอย่างลงตัวระหว่างส่วนของเนื้อหาที่มีอยู่เดิมในตัวผู้สูงอายุ กับความรู้ ความสามารถในการผลิตเนื้อหาและเทคโนโลยีของคนรุ่นลูก นำไปสู่กิจกรรมความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างรุ่นวัย โดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวเชื่อมโยง และมีผลผลิตเป็นเนื้อหาที่ผู้ชมติดตามจำนวนมาก ช่วยเป็นกำลังใจให้แม่อุทิศเวลาผลิตเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง อันหมายถึงความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและสร้างความกระปรี้กระเปร่าให้กับผู้สูงอายุได้

ความคิดและวิถีชีวิตที่เป็นแบบฉบับของผู้สูงอายุ ที่สอดคล้องกับกระแสนิยมของคนรุ่นหนุ่มสาว สามารถเชื่อมโยงคนรุ่นหนุ่มสาวมาร่วมกันทำกิจกรรมแม้จะไม่เคยรู้จักกันมาก่อน

6.4.4 การสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรสาธารณประโยชน์

ปัจจัยความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มรายได้ด้วยการค้าขายจนเป็นอาชีพได้ มาจากหลายส่วน ได้แก่ องค์กรภาครัฐ โครงการเพื่อสังคมขององค์กรธุรกิจที่ร่วมมือกับภาครัฐที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ สนับสนุนการสร้างแพลตฟอร์ม และการสอนการใช้งาน เพื่อนที่คอยช่วยเหลือแก้ปัญหา แหล่งผลิตสินค้าที่ช่วยให้มีสินค้าดี ๆ เสนอขาย

6.4.5 การหารายได้แบบอิสระ

ผู้สูงอายุที่มีภาระงานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี จะยังสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องหลังวัยเกษียณได้ และสามารถสร้างรายได้ต่อเนื่องให้กับตนเองได้ ดังนั้นการเรียนรู้เทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้เสริมสร้างพหุพลัง สามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่วัยก่อนเกษียณ และผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้อง

กับเทคโนโลยี ยังสามารถทำงานด้านเทคโนโลยีต่อไปได้ในวัยเกษียณด้วยการเป็นพนักงานอิสระ
เป็นการหารายได้แบบอาชีพอิสระ (Freelance) ได้ในวัยเกษียณ

บทที่ 7

ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาพหุพลังผู้สูงอายุ

ภาวะพหุพลังของผู้สูงอายุ ในงานวิจัยนี้คือ สถานภาพ พฤติกรรมของผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเอง ดูแลตนเอง พึ่งตนเองได้ และสามารถดัดศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต การใช้ชีวิต และการออกกำลังกาย 2) ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม การมีงานทำ 3) ด้านความมั่นคงในรายได้ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย 4) ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเอง โดยผู้สูงอายุสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เสริมสร้างพหุพลังของตนเอง เป็นสภาวะที่ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง มีความกระฉับกระเฉงในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับคนในครอบครัว ชุมชน สามารถสร้างผลผลิตเพื่อความมั่นคงทางรายได้เพื่อการดำรงชีพ สามารถสร้างผลผลิตในชุมชน และสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างปลอดภัย อีกทั้งยังนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาสร้างรายได้และผลผลิตชุมชนได้

ผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อค้นพบสำคัญที่นำไปสู่การกำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์การนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนเสริมสร้างพหุพลังของผู้สูงอายุทั้งในด้านสุขภาพ ความสัมพันธ์ในครอบครัว การมีส่วนร่วมในสังคม และการสร้างรายได้เพื่อการดำรงชีพ รวมทั้งสำหรับชุมชนท้องถิ่น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ผลการวิจัย สร้างข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาพหุพลังของผู้สูงอายุ และได้้นำข้อเสนอที่จัดทำขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบและให้ความเห็น จำนวน 3 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่า มีความเป็นเหตุเป็นผลในด้านการสังเคราะห์ผลการวิจัยมาสู่ข้อเสนอทางนโยบายได้ชัดเจนพอสมควร ครอบคลุมประเด็นที่การสร้างพหุพลัง สอดคล้องกับบริบททางสังคมของผู้สูงอายุไทย ที่มีการปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลได้ ทั้งนี้อาจจำเป็นต้องสอดแทรกบริบทของกติกา มารยาท ข้อควรระวังในการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อขจัดปัญหาในกรณีที่เผชิญข้อมูลลวงหรือข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง มีความเป็นไปได้และสะท้อนถึงการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนข้อมูลจากผลการวิจัย ประเด็นสำคัญคือ อาจจะต้องเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ เนื่องจากเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่ครอบคลุมกลไกของสังคมโดยรวมทั้งระบบ การประสานระหว่างองค์กรและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจำนวนมาก จึงจำเป็นที่จะต้องจัดทำแผนยุทธศาสตร์หลักด้านการพัฒนาพหุพลังของผู้สูงอายุในสังคมยุคดิจิทัล หรืออาจจะต้องเพิ่มเติมเข้าไปในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้ต้องเน้นการนำไปปรับใช้ในขั้นตอนการปฏิบัติ โดยจำเป็นต้องกำหนดแผนการเชื่อมกับหน่วยงาน องค์กร กลุ่มอาสาสมัครชุมชน เครือข่ายแต่ละระดับให้

เกิดประสิทธิภาพตามเป้าหมาย โดยการนำข้อเสนอไปปฏิบัติต้องเตรียมการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป้าหมาย และผลลัพธ์ที่ต้องการบรรลุของนโยบายแต่ละข้อเสนอ ให้เข้าใจตรงกันในกลุ่มผู้ปฏิบัติก่อน ลงมือวางแผนการปฏิบัติ ระบุระดับการประสบความสำเร็จในแต่ละขั้นเพื่อการประเมินที่เป็น ประโยชน์ต่อการปรับปรุงการดำเนินงาน และให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า กลไกการประสานความร่วมมือ ระหว่างผู้ปฏิบัติ ผู้มีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอน และระหว่างขั้นตอนมีความสำคัญมากพอที่จะทำให้ บรรลุเป้าหมายได้

โครงการวิจัยจัดทำข้อเสนอเพื่อการพัฒนาผลิตผลของผู้สูงอายุ คือ **“ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล”** ข้อเสนอประกอบด้วยการนำเสนอเชิงนโยบายผู้สูงอายุ 2 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านสวัสดิการพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสำหรับสังคมผู้สูงอายุ 5G และ 2) ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านความมั่นคงในชีวิตผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยี

รายละเอียดข้อเสนอเชิงนโยบายดังกล่าว มีดังต่อไปนี้

7.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

ข้อเสนอเชิงนโยบายนี้พัฒนาขึ้นจากผลการวิจัย ที่มุ่งหวังเตรียมพร้อมผู้สูงอายุยุคดิจิทัล ที่ผู้สูงอายุจะต้องดำรงชีวิตอยู่ในบริบททางเทคโนโลยีและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากแรงผลักดันที่มาจากการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล และการเตรียมพร้อมให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้ตามกระบวนการทัศน์ **“พหุพลังของผู้สูงอายุ” (Active and Productive Aging)** โดยให้ความสำคัญแก่บริบทสังคมยุคดิจิทัลที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว กระทบกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมาก รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตหลังเหตุการณ์ระบาดของเชื้อโควิด-19 ที่มีการระบาดในช่วงต้นปี พ.ศ. 2563 ทั่วโลก และประเทศไทยสามารถควบคุมการระบาดในประเทศได้ จนสถิติการติดเชื้อภายในประเทศลดลงจนเป็นศูนย์ต่อเนื่องนับตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2563 เป็นต้นมา นโยบายนี้มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้สูงอายุ ทั้งด้านการสนับสนุนระบบโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี การเสริมสร้างทักษะ ความสามารถของผู้สูงอายุในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ปลอดภัย มั่นคง และสร้างสังคมผู้สูงอายุที่คนต่างรุ่นวัยมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ให้ความเคารพและยอมรับศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ โดยมีแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนให้นำนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ประโยชน์ สำหรับเตรียมความพร้อมและพัฒนาผู้สูงอายุ และผู้ที่จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ มีความมั่นคงในชีวิต โดยสร้างคุณภาพของผู้สูงอายุในด้านทักษะและความสามารถในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เสริมสร้างพหุพลังของตนเอง เพื่อนำไปสู่สภาวะที่ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง มีความกระฉับกระเฉงในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีความสัมพันธ์ที่ดี มีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับคนในครอบครัว ชุมชน มีความสามารถในการสร้างผลผลิตเพื่อความมั่นคงทางรายได้เพื่อการดำรงชีพ สามารถสร้างผลผลิตในชุมชน และสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างปลอดภัย อีกทั้งปรับตัวนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางรายได้และสร้างผลผลิตชุมชนได้

1. สถานการณ์และโอกาสการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ข้อค้นพบจากงานวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่มีช่วงวัย 60-70 ปี และผู้ที่จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุช่วงวัย 50-59 ปี มีการเข้าถึงและใช้งานอินเทอร์เน็ตวันละ 5-6 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที -1 ชั่วโมง และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยระยะเวลาการใช้งานแต่ละวันพบว่า ใช้งานเฉลี่ยวันละ 2-3 ชั่วโมง สะท้อนให้เห็นว่า อินเทอร์เน็ตเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของทั้งสองกลุ่มวัยโดยเฉพาะกลุ่มอายุ 50-54 ปี ที่กำลังจะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุในอนาคต มีระยะเวลาใช้งานเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้งานอินเทอร์เน็ตมีความหลากหลายลักษณะ ประกอบด้วย การใช้สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ ไลน์

เฟซบุ๊ก และยูทูบ โดยใช้สนทนา อ่านข่าวติดตามข่าวสารในระดับมาก ในขณะที่ใช้สืบค้นข้อมูลและโพสต์ข้อความในระดับปานกลาง และรับส่งอีเมล ซื้อสินค้าออนไลน์ และโอนเงินผ่านแอปพลิเคชันในระดับน้อย

เมื่อพิจารณาข้อมูลประวัติการใช้งานของผู้สูงอายุ สะท้อนภาพผู้สูงอายุว่ามีการใช้งานมานานระดับหนึ่ง มากกว่า 5 ปี ทั้งนี้ผู้สูงอายุมีความคล่องแคล่วในการใช้งานทั้งในระดับสามารถใช้ได้ด้วยตนเอง แต่ไม่คล่องแคล่ว และยังมีส่วนหนึ่งที่ยังใช้ไม่เป็นเลย และร้อยละ 98.79 ใช้สมาร์ตโฟนที่สามารถเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตได้ และสามารถใช้งานโทรศัพท์สมาร์ตโฟนได้ด้วยตนเองแต่ไม่คล่องแคล่วนัก ใกล้เคียงกับที่สามารถใช้ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องแคล่ว

ประกอบกับผลการวิจัยที่พบว่า แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองอยู่ในระดับมาก รวมทั้งมีความต้องการใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างสุขภาพกาย จิต การใช้ชีวิต การออกกำลังกาย การมีส่วนร่วมกับครอบครัว ชุมชน และสังคม

ข้อค้นพบดังกล่าว สะท้อนภาพของผู้สูงอายุกับการใช้เทคโนโลยีในมุมมองใหม่แตกต่างจากอดีตที่มองว่าผู้สูงอายุมีความกังวล ไม่คุ้นเคย ไม่สามารถใช้เทคโนโลยีได้ มาเป็นภาพผู้สูงอายุที่ยอมรับเทคโนโลยี มีการใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวัน ใช้ในการติดตามข่าวสารหาข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนในครอบครัว เพื่อน ชุมชน รวมทั้งชุมชนออนไลน์ สามารถแสวงหาความบันเทิงจากสื่อออนไลน์มาใช้ในการพักผ่อนหย่อนใจได้ แสดงให้เห็นว่าสื่อออนไลน์เป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ และผู้ที่จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุในอนาคตจะเป็นกลุ่มวัยที่มีการใช้เทคโนโลยีมากขึ้นด้วยเช่นกัน

การเตรียมพร้อมสังคมผู้สูงอายุในอนาคตอันใกล้ ไม่สามารถละเลยบริบทชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีออนไลน์ได้ จึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมเพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถใช้เทคโนโลยีออนไลน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างสะดวกสบาย สามารถพึ่งตนเองได้ มีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ต้องเตรียมพร้อมตั้งแต่ระดับพื้นฐานสวัสดิการส่งเสริมการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมยุคดิจิทัล

2. โอกาสการนำเทคโนโลยีพัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ

ข้อมูลจากงานวิจัยสะท้อนให้เห็นโอกาสการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาคุณภาพชีวิต และความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุเช่นกัน ผลการวิจัยที่บ่งชี้ว่า แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุด้านความต้องการรายได้เพื่อความมั่นคงในชีวิต (Income for Life Security) เป็นแรงจูงใจที่อธิบายว่า ผู้สูงอายุต้องการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อหารายได้ที่จะช่วยให้ชีวิตมีความมั่นคงในวัยสูงอายุ แม้จะเป็นแรงจูงใจในระดับปานกลาง หากสะท้อนให้เห็นชัดเจนในกลุ่มผู้จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุที่มีอายุ 50-54 ปี ที่มีแรงจูงใจด้านนี้มากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า การสร้างความมั่นคงในชีวิตจากการหารายได้บนสื่อออนไลน์เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ผู้สูงอายุต้องการใช้สร้างความมั่นคงในชีวิตของตนเอง

นอกจากนี้ข้อมูลจากการวิจัยสะท้อนให้เห็นอีกว่า ผู้สูงอายุบางส่วนที่มีปัจจัยตัวบุคคล ปัจจัยด้านเทคโนโลยี และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีความพร้อมที่สามารถสร้างรายได้จากการสร้างสรรค์เนื้อหาและเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์

สิ่งที่เป็นหลักฐานประจักษ์ยืนยันได้ในความเป็นไปได้ในการใช้เทคโนโลยี เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ ทั้งส่วนที่เป็นรายได้บุคคลและการสร้างผลผลิตให้แก่ชุมชนคือ มีกรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่สามารถสร้างรายได้จากการสร้างเนื้อหา การทำการค้าออนไลน์ และการทำงานชุมชนจากงานวิจัย จากการถอดบทเรียนกรณีตัวอย่างพบปัจจัยสนับสนุน ดังนี้

ความเป็นตัวตน ความคิด ความรู้ ทักษะ และความสามารถที่สั่งสมมานานของผู้สูงอายุเป็นต้นทุนสำคัญ แม้ว่าความรู้ ทักษะการใช้เทคโนโลยีอาจจะไม่ดึกดำบรรพ์ แต่ก็ได้เป็นอุปสรรค ด้วยเหตุที่ความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสามารถเรียนรู้ได้ โดยมีเงื่อนไขที่จำเป็นคือ ต้องให้การสนับสนุนการเรียนรู้ และที่สำคัญคือวัยที่ยังเป็นวัยที่กำลังก้าวสู่วัยผู้สูงอายุมีความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างคล่องตัว จึงทำให้เห็นโอกาสที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อความมั่นคงของตนเองในปัจจุบันและต่อเนื่องไปจนถึงวัยผู้สูงอายุได้

การเชื่อมโยงระหว่างรุ่นวัยเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง กล่าวคือ ด้วยทักษะความสามารถของคนรุ่นลูก หลาน ในการถ่ายทำคลิป มีความรู้เรื่องเทคโนโลยี เชื่อมโยงกับความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่มีอยู่ จึงนับเป็นการรวมตัวที่สมบูรณ์ทั้งส่วนของเนื้อหาและการผลิตบนสื่อออนไลน์ สร้างผลผลิตเป็นเนื้อหาบนสื่อออนไลน์ที่มีผู้ชมติดตามจำนวนมาก นอกจากนี้ความคิดและวิถีชีวิตที่เป็นแบบฉบับของผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับกระแสนิยมของคนรุ่นหนุ่มสาว สามารถเชื่อมโยงคนรุ่นหนุ่มสาวมาร่วมมือกับผู้สูงอายุสร้างเนื้อหาบนสื่อออนไลน์ที่นำมาสู่รายได้

การสนับสนุนด้านการค้าออนไลน์ จากหน่วยงานและองค์กรสาธารณประโยชน์เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สนับสนุนความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มรายได้ด้วยการค้าขายจนเป็นอาชีพได้ องค์กรภาครัฐ โครงการเพื่อสังคมขององค์กรธุรกิจที่ร่วมมือกับภาครัฐ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ สนับสนุนการสร้างแพลตฟอร์ม และการสอนการใช้งาน ให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหา

ข้อมูลจากงานวิจัยชี้แนะว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่มีโอกาสและความเป็นไปได้ในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสร้างความมั่นคงทางรายได้ และสร้างผลผลิตชุมชน ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น และกลุ่มที่กำลังจะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ โดยเฉพาะกลุ่มอายุ 50-54 ปี เป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพการสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้สามารถส่งเสริมได้ในกลุ่มที่กำลังจะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ ช่วงอายุ 50-59 และผู้สูงอายุช่วง 60-64 ปี

ประเด็นท้าทายการพัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุยุคดิจิทัล

เมื่อพิจารณาลักษณะการใช้งาน และทักษะ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีพบว่า มีลักษณะการใช้งานเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวัน ใช้ในการติดต่อสื่อสาร สนทนา พูดคุยกับคนใกล้ตัว ติดตามข่าวสาร ฟังเพลง ชมคลิปวิดีโอ โอนเงิน มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์โพสต์เรื่องราวของตนเอง และแสดงความเห็น โดยมีการใช้โปรแกรมจำกัด อยู่ในโปรแกรมซึ่งเป็นที่ยอมรับแพร่หลายตามที่คนทั่วไปใช้ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ

ในด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีพบว่า สามารถใช้งานเทคโนโลยีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวด้วยสื่อสังคมออนไลน์ในระดับมาก ความคล่องแคล่วในการใช้งาน อินเทอร์เน็ตสืบค้นข้อมูล การส่งต่อ การทำความเข้าใจเนื้อหา เข้ากลุ่มสนทนา การเรียนรู้ปรับตัว และใช้อย่างปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับทักษะและความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ผู้สูงอายุกลุ่ม 60-70 ปี อยู่ระดับปานกลาง ยังไม่สามารถทำความเข้าใจที่มีต่อเทคโนโลยีที่จัดการเรื่องการผลิตและส่งเนื้อหา มายังผู้ใช้งาน (Algorithm) การตั้งคำถามกับเนื้อหา และการตอบสนองต่อเนื้อหาอย่างปลอดภัยได้

นอกจากนี้การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสร้างความมั่นคงทางรายได้ และการสร้างผลผลิตชุมชน มีความเป็นไปได้ที่จำเป็นต้องใช้โอกาสความพร้อมในด้านปัจจัยตัวบุคคล แรงจูงใจ เพื่อก้าวข้ามอุปสรรคด้านทักษะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสื่อดิจิทัล โดยเสริมความเข้มแข็งของผู้สูงอายุด้วยการสนับสนุนให้ความรู้ เพิ่มความสามารถและทักษะให้สามารถใช้สื่อดิจิทัลสร้างรายได้ให้กับตนเองและสร้างผลผลิตชุมชน

จากสถานการณ์และโอกาสการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาคุณภาพชีวิต และความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ รวมทั้งบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลังเหตุการณ์ระบาดของเชื้อโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุในอนาคต มีประเด็นท้าทายหลายด้าน ดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุจากผลกระทบทางเทคโนโลยีดิจิทัล

สิ่งที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุมาจากแรงผลักดันสำคัญคือ การพัฒนาเทคโนโลยีสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน และการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการให้บริการแก่ประชาชนและผู้สูงอายุของภาครัฐ

การพัฒนาเทคโนโลยีสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันที่ทำท้าทายการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุจะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในอนาคต การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและเกิดขึ้นในระยะอันใกล้ มีดังนี้

การปรับเปลี่ยนระบบการใช้จ่ายใช้สอยเงินในชีวิตประจำวันไปสู่ **การไม่ใช้เงินสด (Cashless Payment)** มีแนวโน้มจะขยายมากขึ้น ทั้งในระบบการจ่ายเงินสวัสดิการของรัฐ การทำธุรกรรมทางการเงินกับธนาคาร สถาบันการเงิน และให้บริการทางการเงินที่ไม่ใช่สถาบันการเงินหรือธนาคาร (Non-Bank) เช่น บริการชำระค่าสาธารณูปโภค รวมทั้งการชำระค่าสินค้าผ่านร้านสะดวกซื้อ แอปพลิเคชันต่าง ๆ

การพัฒนาบริการสาธารณสุขตาม **ยุทธศาสตร์ e-Health** ของกระทรวงสาธารณสุขที่พัฒนาระบบการให้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุขออนไลน์ครบวงจร นับตั้งแต่การนัดหมาย การตรวจรักษา การให้คำปรึกษา การรักษาทางไกล ซึ่งผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องใช้บริการทางการแพทย์พื้นฐานจะต้องเปลี่ยนมาใช้บริการบนระบบสาธารณสุขออนไลน์

การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล **อินเทอร์เน็ตออฟธิงส์ (Internet of Things; IoT)** ที่เชื่อมโยงสิ่งของทุกอย่างให้สามารถเชื่อมต่อกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีนี้จะมีการนำมาใช้มากขึ้นในการเชื่อมโยงอุปกรณ์ เครื่องใช้ภายในบ้าน อุปกรณ์ในการดูแลสุขภาพ อุปกรณ์ช่วยเหลือทางการแพทย์ของผู้สูงอายุ องค์ประกอบสำคัญของเทคโนโลยีนี้คือ อุปกรณ์เฉพาะ (Smart Device) ที่มีหน้าที่เฉพาะที่จำเป็น ต้องมีส่วนประกอบสำคัญในการประมวลข้อมูล การติดต่อสื่อสารกับระบบเครือข่าย และส่วนแสดงผลและควบคุมการทำงานในมือของผู้ใช้งาน ในรูปแบบอุปกรณ์ (Device) หรือแอปพลิเคชันบนคอมพิวเตอร์ หรือโทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน ซึ่งผู้สูงอายุต้องมีทั้งอุปกรณ์และสามารถควบคุมการใช้งานอุปกรณ์นี้ได้ด้วยตนเอง

การพัฒนาโปรแกรมสนทนาบนสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่ผู้สูงอายุสามารถนำมาใช้เป็นตัวเชื่อมต่อในการติดต่อสื่อสาร พูดคุย ถามไถ่ สารทุกข์สุกดิบระหว่างผู้สูงอายุกับบุตรหลาน รวมทั้งการติดต่อสื่อสาร ทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนวัยผู้สูงอายุด้วยกัน รวมทั้งการรวมกลุ่มสร้างชุมชน ช่วยเสริมสร้างและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างรุ่นวัยในครอบครัวและสังคมได้ ซึ่งปัจจุบันผู้สูงอายุที่อยู่ห่างไกลจากบุตรหลาน รวมถึงคนในครอบครัวที่มีความจำเป็นต้องทำงานประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูตนเองและส่งรายได้เลี้ยงดูผู้สูงอายุในครอบครัวของตนเอง ได้ใช้ช่องทางออนไลน์ในการติดต่อพูดคุยกันเป็นปกติ อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นที่ต้องอยู่ห่างไกลจากลูกหลานนี้ยังคงมีอยู่ นอกจากนี้ยังมีมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) หลังสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ห่างจากเพื่อนวัยเดียวกัน มีการพูดคุย การทำกิจกรรมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) อีกทั้งผู้สูงอายุจะต้องเรียนรู้การใช้งานโปรแกรม แอปพลิเคชันสนทนาที่จะมีการพัฒนาขึ้นใหม่ด้วยเช่นกัน

2. เศรษฐกิจระบบใหม่กับความมั่นคงทางรายได้ของผู้สูงอายุ

ตัวชี้วัดสำคัญประการหนึ่งของดัชนีพัฒนาพลังของผู้สูงอายุ ที่องค์การอนามัยโลกกำหนด คือ ความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุในด้านความสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง มีรายได้ที่สามารถ

ดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง ไม่มีภาระหนี้สิน และการมีที่พักอาศัยที่มั่นคง ไม่มีภาระชำระค่าเช่าหรือค่าใช้จ่ายสำหรับที่พักอาศัย ซึ่งเป็นมิติทางด้านรายได้ในการดำรงชีวิต ทั้งนี้สำหรับผู้สูงอายุที่อยู่นอกระบบการจ้างงาน สามารถดำรงชีวิตพื้นฐานด้วยเงินสวัสดิการแห่งรัฐที่ช่วยเหลือรายเดือน และผู้สูงอายุที่อยู่ในระบบการจ้างงาน สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยเงินชดเชยและเงินสะสมเพื่อการเลี้ยงชีพ และผู้สูงอายุที่อยู่ในระบบราชการ สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยเงินบำเหน็จและบำนาญที่ได้รับหลังเกษียณอายุราชการ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อรายได้และเงินเลี้ยงชีพของผู้สูงอายุ ในขณะเดียวกันก็เป็นโอกาสที่ผู้สูงอายุสามารถนำมาใช้เพื่อสร้างความมั่นคงทางรายได้ของตนเองได้ นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่มีความมั่นคงทางรายได้และที่อยู่อาศัยอยู่แล้ว ยังสามารถนำมาเป็นโอกาสในการสร้างผลผลิตเพื่อประโยชน์ชุมชน และประโยชน์สาธารณะได้ด้วยเช่นกัน

การสร้างรายได้จากการสร้างสรรค์เนื้อหาบนสื่อออนไลน์ เป็นลักษณะการสร้างรายได้ที่เกิดจากระบบการแบ่งปันรายได้จากเจ้าของผู้ก่อตั้งสื่อสังคมออนไลน์ เช่น ยูทูบ แพลตฟอร์มที่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานได้สร้างสรรค์เนื้อหาในรูปแบบคลิปวิดีโอ โดยจดทะเบียนสถานีย่อยยูทูบของตนเอง เมื่อผู้ใช้งานสามารถผลิตและเผยแพร่เนื้อหาที่มีผู้ชมจำนวนมาก มีผู้ติดตามจำนวนมาก เจ้าของเนื้อหาจะได้รับการแบ่งปันรายได้จากเจ้าของแพลตฟอร์ม

นอกจากนี้ผู้ผลิตและเผยแพร่เนื้อหาบนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ เช่น ยูทูบ เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ดิกท็อก (Tick tok) ที่มีผู้ติดตามจำนวนมาก ทางการตลาดถือว่าเป็นผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (Influencer) เจ้าของผลิตภัณฑ์ นักการตลาดจะติดต่อว่าจ้างให้บุคคลเหล่านี้สร้างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ เช่น การแสดงความเห็นหลังการใช้ผลิตภัณฑ์ (Review) การให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ และการสนับสนุนรายได้เพื่อขอเผยแพร่เนื้อหาของผลิตภัณฑ์บนเพจของบุคคลเหล่านี้

ปัจจุบันมีผู้สูงอายุที่สามารถสร้างรายได้จากการสร้างสรรค์เนื้อหาบนสื่อออนไลน์นี้ได้ แต่ยังมีจำนวนไม่มากนัก มีได้หมายความว่าผู้สูงอายุจะสามารถทำได้ทุกคน แต่หากผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีความพร้อม และได้รับการสนับสนุนจะสามารถสร้างรายได้ด้วยวิธีนี้ได้ ซึ่งเป็นวิธีการสร้างรายได้ที่ใช้การลงทุนทางการเงินน้อยมาก และความเสี่ยงในการสูญเสียเงินจะน้อยมาก

ธุรกิจออนไลน์ (e-Commerce) เป็นรูปแบบการดำเนินธุรกิจที่พัฒนาขึ้นจากเทคโนโลยีดิจิทัล ที่สามารถตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปใช้สื่อออนไลน์ในการซื้อสินค้ามากขึ้น ขยายตัวมากขึ้นในสถานการณ์ระหว่างและหลังเหตุการณ์ระบาดของไวรัสโควิด-19 การทำธุรกิจออนไลน์มีหลากหลายวิธี อาทิ การขายสินค้าออนไลน์บนเว็บไซต์ขายสินค้า การสร้างเว็บไซต์เฉพาะเรื่อง เช่น เว็บไซต์ข่าว สำนักข่าว เว็บไซต์ความรู้ บล็อกให้ความรู้ คลังลับ เทคนิคเฉพาะทาง เพื่อการโฆษณา รวมทั้งการทำเว็บรวบรวมและจำหน่ายสินค้า เปิดให้ผู้ขายและผู้ซื้อใช้บริการ ซึ่งจะเพิ่มช่องทางการหารายได้ของผู้สูงอายุได้ด้วยตนเอง ไม่จำเป็นต้องพึ่งแรงงานในระบบ

เพียงอย่างเดียว ผู้สูงอายุสามารถทำได้ด้วยตนเอง หรือร่วมกับบุตรหลาน ใช้เงินลงทุนน้อย และหากไม่ประสบความสำเร็จ จะสูญเสียไม่มากนัก

วิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) รูปแบบการดำเนินธุรกิจที่เน้นการพัฒนาสินค้าและบริการที่ช่วยแก้ปัญหา (Solution) อำนวยความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตประจำวัน สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตยุคดิจิทัล สร้างสรรค์ความบันเทิง พักผ่อนหย่อนใจ ตามวิถีชีวิตใหม่ ซึ่งมักนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาพัฒนา ออกแบบ สร้างสรรค์เป็นสินค้าและบริการ กระบวนการดำเนินธุรกิจแตกต่างจากการเป็นผู้ประกอบการแบบเดิม กล่าวคือ จะเริ่มต้นจากความคิดสร้างสรรค์พัฒนาสินค้าบริการ โดยใช้ความรู้ ทักษะ ความชำนาญของตนเองร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัล ออกแบบและผลิตเป็นสินค้าและบริการขึ้น จากนั้นนำไปเสนอแก่ผู้สนใจที่จะลงทุนกับเจ้าของสินค้าและบริการ เพื่อรับการสนับสนุนเงินทุน และทำการร่วมทุนในแบบหุ้นส่วนทางธุรกิจร่วมกับผู้สร้างสรรค์ การลงทุนจะใช้เงินทุนไม่มากนักแต่เน้นความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างสินค้าและบริการ ปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐที่ให้การส่งเสริมคือ คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติ (National Startup Committee: NSC) การดำเนินธุรกิจนี้เริ่มจากกลุ่มหนุ่มสาว อย่างไรก็ตาม มีความเป็นไปได้ที่ผู้สูงอายุกลุ่มที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถเฉพาะทางสามารถสร้างผลผลิตเพื่อสร้างรายได้ โดยร่วมมือกันทำกับคนต่างรุ่นวัย คนหนุ่มสาว คนวัยผู้ใหญ่ ดำเนินธุรกิจวิสาหกิจเริ่มต้นทั้งในฐานะร่วมสร้างสรรค์สินค้าและบริการ และหุ้นส่วนร่วมลงทุน โดยการสนับสนุนจากภาครัฐสามารถขยายสู่กลุ่มผู้สูงอายุด้วย

วิสาหกิจชุมชนออนไลน์ รูปแบบการทำธุรกิจระดับชุมชนจากความร่วมมือกันของชุมชนเป็นรูปแบบธุรกิจที่ประสบความสำเร็จในระดับชุมชน มีแนวโน้มขยายสู่การทำธุรกิจออนไลน์เพื่อการขยายตลาดเข้าถึงผู้บริโภคมากขึ้น ปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจที่ผู้สูงอายุเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการ อาจจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อการทำวิสาหกิจชุมชนออนไลน์ด้วยเช่นกัน รวมทั้งหากมีการขยายการสร้างสร้างสรรค์สินค้าร่วมกันระหว่างรุ่นวัยในชุมชน 3 รุ่นวัย ได้แก่ วัยหนุ่มสาวที่มีทักษะและความสามารถด้านเทคโนโลยี วัยผู้ใหญ่ที่มีพลังขับเคลื่อน และวัยผู้สูงอายุที่มีต้นทุนองค์ความรู้ ทักษะ ความชำนาญในการผลิต การทำงานร่วมกันทั้ง 3 รุ่นวัยจะเป็นหนึ่งในวิธีการร่วมมือทำวิสาหกิจออนไลน์ได้

ผู้รับจ้างอิสระบนสื่อออนไลน์ (Online Freelancer) เป็นรูปแบบการหารายได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ มีความยืดหยุ่น ลงทุนไม่มากนัก แต่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ทักษะ ความสามารถเฉพาะทางของตัวบุคคล และการสร้างโอกาสในการติดต่อระหว่างบุคคลผู้รับงานอิสระกับผู้ว่าจ้างงานวิชาชีพอิสระบนสื่อออนไลน์ เช่น การรับจ้างงานสร้างสรรค์และผลิตเนื้อหา การรับจ้างดูแลเว็บไซต์เพจ การรับจ้างวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่บนสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น ลักษณะการทำงานนี้สอดคล้องกับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความสามารถ มีพรสวรรค์เฉพาะทาง และ

เป็นการทำงานที่อิสระ ยืดหยุ่น หากผู้สูงอายุที่มีศักยภาพที่กล่าวมา ได้รับการสนับสนุนทักษะจำเป็นในการทำงานบนสื่อออนไลน์ จะสามารถใช้เป็นวิธีการสร้างรายได้ให้กับตนเองได้

ความท้าทายที่กล่าวมาข้างต้น เป็นความท้าทายการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมยุคดิจิทัล จำเป็นต้องมีการเตรียมการทั้งระบบเทคโนโลยี การเพิ่มทักษะ ความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยี ความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีสื่อดิจิทัลอย่างรอบรู้และรู้เท่าทัน เพื่อความปลอดภัย และได้ประโยชน์ รวมทั้งการดำเนินงานให้การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีทักษะและความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ มีความมั่นคงทางด้านรายได้ และการสร้างผลผลิตเพื่อตนเองและชุมชน

เป้าประสงค์ความมีคุณภาพและความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุยุคสังคมดิจิทัล

สังคมผู้สูงอายุในยุคดิจิทัล ที่ผู้สูงอายุต้องใช้ชีวิตท่ามกลางการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วและรุนแรง จำเป็นต้องเป็นผู้สูงอายุที่เปี่ยมด้วยพลพลัง (Active and Productive Aging) สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ มีความมั่นคงในชีวิต และอย่างมีศักดิ์ศรี ดังนี้

“ผู้สูงอายุมีทักษะและความสามารถในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เสริมสร้างสุขภาพให้แข็งแรง มีความกระฉับกระเฉงในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีความสัมพันธ์ที่ดีและมีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับคนในครอบครัว ชุมชน มีความสามารถสร้างผลผลิตเพื่อความมั่นคงทางรายได้เพื่อการดำรงชีพของตนเอง รวมทั้งสามารถสร้างผลผลิตในชุมชน และสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างปลอดภัย สามารถปรับตัวนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางรายได้และสร้างผลผลิตชุมชนได้”

เป้าประสงค์ดังกล่าวนี้ เป็นจุดหมายสำคัญในอนาคตที่จำเป็นต้องผลักดันให้เกิดแนวนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

7.2 แนวนโยบายเพื่อคุณภาพและความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

จากประเด็นท้าทายและเป้าประสงค์ที่มุ่งเตรียมความพร้อม เพิ่มพูนคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ จึงขอเสนอนโยบายเพื่อคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ประกอบด้วยข้อเสนอเชิงนโยบาย 2 ด้านหลัก คือ

ข้อเสนอที่ 1 : แนวนโยบายสวัสดิการพื้นฐานด้านเทคโนโลยี และคุณภาพชีวิตในสังคมผู้สูงอายุ 5G

ข้อเสนอที่ 2 : แนวนโยบายด้านความมั่นคงในชีวิตผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อเสนอที่ 1 : แนวนโยบายสวัสดิการพื้นฐานด้านเทคโนโลยี และคุณภาพชีวิตในสังคมผู้สูงอายุ 5G

การบรรลุเป้าประสงค์การเตรียมความพร้อมและการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่มีประเด็นท้าทายสังคมผู้สูงอายุยุคดิจิทัลตามที่กล่าวข้างต้น ให้ความสำคัญ 4 ประเด็น ได้แก่

1. เทคโนโลยีสื่อดิจิทัล เครือข่ายสัญญาณอินเทอร์เน็ตถือเป็นปัจจัยพื้นฐานของการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ ซึ่งจำเป็นต้องจัดการดำเนินการให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงและใช้งานได้ในชีวิตประจำวันอย่างสะดวกสบายและทั่วถึง

2. เมื่อเทคโนโลยีเป็นปัจจัยพื้นฐานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ การใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุต้องปลอดภัยและได้ประโยชน์ จำเป็นต้องเพิ่มทักษะความสามารถการใช้สื่อดิจิทัล ควบคู่กับการสร้าง “ความรู้ทางดิจิทัลและรู้เท่าทันสื่อ” (Digital Intelligence and Literacy)

3. เมื่อผู้สูงอายุดำเนินชีวิตภายใต้ภูมิทัศน์สื่อดิจิทัลที่ต่างจากสื่อดั้งเดิม ทำให้สามารถเข้าถึงเนื้อหามากมาย แต่เนื้อหาที่อยู่บนสื่อดิจิทัลแม้มีปริมาณมากนั้นยังไม่สามารถตอบสนองการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุได้เพียงพอ

4. เทคโนโลยีที่พัฒนาสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless Society) การพัฒนาบริการทางการแพทย์สำหรับประชาชนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ตามยุทธศาสตร์เทคโนโลยีสารสนเทศสุขภาพ (e-Health) อินเทอร์เน็ตของสิ่ง (Internet of Things; IoT) การพัฒนาโปรแกรมสนทนา และสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุนั้น จำเป็นต้องมีการเตรียมพร้อมและความสามารถในการใช้บริการทางสุขภาพดิจิทัลเหล่านี้ได้

ยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุยุค 5G

การบรรลุเป้าประสงค์พื้นฐานการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมยุคดิจิทัล สามารถดำเนินการได้ด้วยยุทธศาสตร์หลัก ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างสวัสดิการพื้นฐานเพื่อการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล และเครือข่ายสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และความรอบรู้ทางดิจิทัล และการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยี สร้างสรรค์เนื้อหา เพื่อเสริมสร้างภาวะพลุพลังของผู้สูงอายุด้านสุขภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นวัย และการมีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคม

การกำหนดนโยบายเพื่อเป็นกรอบแผนงานและโครงการในลำดับต่อไป เพื่อการเตรียมพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุยุค 5G ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่การบรรลุตามเป้าประสงค์พื้นฐานการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุยุคดิจิทัล จำเป็นต้องมีนโยบายต่อไปนี้

1. จัดสวัสดิการสนับสนุนค่าใช้จ่าย ควบคู่กับพัฒนาเครือข่ายการให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสำหรับผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุสะท้อนถึงความต้องการให้รัฐสนับสนุนให้มีสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงครอบคลุมพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ในระดับหมู่บ้าน และเปิดให้ใช้อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ผู้สูงอายุสะท้อนถึงความต้องการใช้งานโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายหรืออาจเสียค่าใช้จ่ายในระดับที่สามารถจ่ายได้

แนวทางที่จะลดอุปสรรคที่กล่าวมาคือ หากรัฐสามารถกำหนดเป็นสวัสดิการพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุโดยกำหนดให้ผู้สูงอายุสามารถใช้บริการสัญญาณอินเทอร์เน็ตได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยมีแนวทาง เช่น การกำหนดให้ผู้สูงอายุสามารถใช้สัญญาณอินเทอร์เน็ตโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในปริมาณที่สามารถใช้ได้พอเพียงในการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถกำหนดเป็น “เบี้ยสนับสนุนการใช้อินเทอร์เน็ต” ซึ่งจากข้อมูลในการวิจัยที่พบว่า ค่าใช้จ่ายในส่วนของค่าอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุอยู่ระหว่าง 50-300 บาทต่อเดือน สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการกำหนดเงินสนับสนุนรายเดือนได้

นอกจากนี้ การนำนโยบายนี้ไปปฏิบัติยังสามารถใช้แนวทางความร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชนได้หลายลักษณะ เช่น การส่งเสริมให้เอกชนจัดบริการเฉพาะผู้สูงอายุที่ได้รับการชดเชยจากรัฐ ในรูปแบบการชดเชยภาษี การสนับสนุนบางส่วนจากรัฐ การสนับสนุนเอกชนผู้บริการเครือข่ายในการออกผลิตภัณฑ์โปรแกรมสำเร็จหรือแพ็คเกจการบริการ (Service Package) ในราคาพิเศษสำหรับผู้สูงอายุโดยมีการสนับสนุนบางส่วนจากรัฐ นอกจากนี้ก็คือการจัดตั้งกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) เป็นองค์กรร่วมค้ากับธุรกิจเพื่อดำเนินธุรกิจการให้บริการสำหรับผู้สูงอายุ การสนับสนุน

จากกองทุนด้านการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กิจกรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อดิจิทัล อาทิ กองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ (กทปส.) กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

อนึ่ง เพื่อให้การรองรับสังคมยุคเทคโนโลยีดิจิทัล 5G อย่างสมบูรณ์ อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญเอื้อให้การสื่อสารทุกระดับบรรลุเป้าหมาย ภาครัฐสมควรพิจารณาความเป็นไปได้ในการให้บริการการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หรือกำหนดค่าบริการขั้นต่ำที่ประชาชนทุกคนสามารถใช้ได้อย่างทั่วถึงด้วย

2. เพิ่มความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ควบคู่กับความรอบรู้ทางดิจิทัลและรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีของผู้สูงอายุแต่ละคนมีความแตกต่างกัน บางส่วนสามารถใช้ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องแคล่ว บางส่วนสามารถใช้ได้แต่ไม่คล่องแคล่ว บางส่วนยังไม่สามารถใช้งานพื้นฐานได้ การเพิ่มความสามารถในการใช้งานจึงต้องพิจารณาจัดให้มีตามระดับความสามารถ สามารถจัดเป็นสวัสดิการพื้นฐานเช่นเดียวกับการอบรมเรื่องอื่น ๆ

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไปคือ การเพิ่มทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับความรอบรู้ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลให้แก่ผู้สูงอายุ ดังนี้

ด้านที่ 1 การเข้าถึงและการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ (Access) ประกอบด้วยความสามารถในการสืบค้นข้อมูลที่ต้องการ (search) การนำข้อมูลเผยแพร่กระจายต่อ (dissemination) ได้อย่างเหมาะสม การควบคุมเวลาในการใช้งานได้ด้วยตนเอง การควบคุมการผูกพัน (engagement) กับเนื้อหาบนสื่อดิจิทัลได้

ด้านที่ 2 ความเข้าใจด้วยบทของสื่อสังคมออนไลน์ (Media Text Understanding) เป็นความสามารถในการตีความเนื้อหาบนสื่อดิจิทัล ทั้งในรูปแบบสารที่เป็นตัวอักษร ภาพ วิดีโอ การถ่ายทอดเหตุการณ์สดหรือไลฟ์เหตุการณ์สด (live) โดยสามารถเข้าใจความหมายตรง ความหมายโดยนัย ความหมายแฝง รวมทั้งความสามารถในการติดตามเนื้อหาเรื่องเดียวกันที่นำเสนอหลายช่องทางและเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกันได้ (transmedia navigation) ของสื่อดิจิทัล

ด้านที่ 3 การประเมินข้อมูลข่าวสาร (Information Evaluation) ประกอบด้วยความสามารถในการประเมินความถูกต้อง น่าเชื่อถือ ความถูกต้องตามหลักจริยธรรมของข้อมูล

ด้านที่ 4 การใช้ประโยชน์ (Utilization) ประกอบด้วย การใช้เพื่อดูแลสุขภาพของตนเอง การพักผ่อนหย่อนใจ การใช้ประโยชน์ในด้านการซื้อขายสินค้า ธุรกิจทางการเงิน การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมสื่อดิจิทัล ควบคุมทางอารมณ์ในการใช้งานและตอบสนองต่อสื่อดิจิทัล

ด้านที่ 5 การติดต่อสื่อสารทางสังคม (Social Communication) ประกอบด้วย ความสามารถในการใช้เนื้อหาในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ บนเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม

ด้านที่ 6 การแสดงตัวตนและความเป็นพลเมือง (Identity and Citizenship) ประกอบด้วย การปรับตัวให้เข้ากับบรรทัดฐาน (norm) ของกลุ่มบนสื่อออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม ความเป็นพลเมือง (Citizenship) ของผู้ใช้งานสื่อดิจิทัล เคารพสิทธิ รู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบ มีมารยาท มีความเข้าใจความรู้สึกผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม เข้าใจความเป็นพื้นที่ส่วนตัวและความเป็นสาธารณะบนสื่อสังคมออนไลน์

ด้านที่ 7 การลดความเสี่ยง (Risk Reduction) ประกอบด้วย ความสามารถในการจัดการกับข้อมูลส่วนตัวได้อย่างปลอดภัย การรักษาความลับของข้อมูลส่วนตัว (privacy) ความเข้าใจเรื่องร่องรอยบนสื่อดิจิทัล (digital footprint) การลดความเสี่ยงในเรื่องการถูกล่อลวง การพนันบนสื่อออนไลน์

การนำนโยบายด้านการเพิ่มความสามารถในการใช้เทคโนโลยีควบคู่กับความรอบรู้ทางดิจิทัลและรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลไปปฏิบัติ สามารถดำเนินการในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทั้งในระบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ และการเรียนรู้ตามอัธยาศัยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ควรกำหนดเป็นหลักสูตรเฉพาะผู้สูงอายุ ครอบคลุมเนื้อหาการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และจัดวิทยากรผู้ให้ความรู้ที่มีความเข้าใจในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ผ่านทั้งช่องทางการเรียนรู้ที่มีอยู่เดิม เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ การอบรมโดยชมรม มูลนิธิผู้สูงอายุ และสามารถเพิ่มเติมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยสื่อออนไลน์ ผ่านเว็บไซต์แบบเรียนออนไลน์เพื่อการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ แอปพลิเคชัน นอกจากนี้ยังสามารถกำหนดเป็นนโยบายสนับสนุนให้ภาคเอกชนสร้างแหล่งเรียนรู้และจัดกิจกรรมเรียนรู้ขึ้นมาได้

3. ปกป้องสิทธิและความปลอดภัยบนสื่อออนไลน์สำหรับผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุมักเป็นกลุ่มเป้าหมายของผู้ไม่หวังดี มีฉ้อโกงที่ฉวยโอกาสจากการขาดทักษะและความรู้ในการใช้งานสื่อออนไลน์ ดังนั้นในขณะที่ดำเนินนโยบายเพิ่มความสามารถในความรอบรู้ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อแล้ว ควรมีมาตรการทางกฎหมาย ระเบียบ ข้อกำหนดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิผู้บริโภค กิจกรรมด้านผู้สูงอายุ ที่จะปกป้องสิทธิและความปลอดภัยในการใช้งานสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุ เช่น การจัดตั้งศูนย์ หรือหน่วยเฉพาะกิจเพื่อรับเรื่องร้องเรียน ดำเนินการตรวจสอบ ช่วยเหลือแก้ไข และเยียวยาครบวงจร

4. ส่งเสริมการออกแบบ ผลิตภัณฑ์และแอปพลิเคชันเฉพาะผู้สูงอายุที่เข้าถึงได้

ปรากฏข้อเสนอที่ผู้สูงอายุต้องการการสนับสนุนที่จะช่วยให้ใช้เทคโนโลยีได้ โดยเสนอให้มีการออกแบบ ผลิตภัณฑ์และแอปพลิเคชันเฉพาะผู้สูงอายุ หรือการจัดระบบสนับสนุนการใช้งานโดยมีส่วนสนับสนุนการใช้แอปพลิเคชัน ที่สามารถช่วยเหลือ ให้คำแนะนำในการใช้งานของ

ผู้สูงอายุได้ในขณะใช้งาน (Real-time) ซึ่งสามารถออกแบบการทำงานด้วยปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence; AI) หรือใช้การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความช่วยเหลือ

สำหรับปัญหาด้านสายตา ขนาดตัวอักษร ขนาดแป้นพิมพ์ ที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้ อุปกรณ์ โดยเฉพาะสมาร์ตโฟน ทำให้ลำบากในการใช้ ควรมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมให้เอกชนมีการออกแบบ ผลิตภัณฑ์และแอปพลิเคชันเฉพาะผู้สูงอายุ โดยได้รับการสนับสนุนด้านภาษีเพื่อให้ราคาอุปกรณ์สามารถเข้าถึงได้ง่าย

ที่สำคัญคือ การพัฒนาเทคโนโลยีเชื่อมโยงอินเทอร์เน็ตกับการใช้ชีวิต (Internet of Thing) จะช่วยให้การใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุสะดวกสบายขึ้น ดังนั้นหากมีการกำหนดนโยบาย ส่งเสริมการออกแบบและผลิตนวัตกรรมทางเทคโนโลยีดังกล่าว ที่เน้นการใช้งานเพื่อการช่วยเหลือ ดูแล และรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ การสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมกับคนในครอบครัว เพื่อน ชุมชน และสังคม จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ โดยแนวทางการดำเนินงานสามารถดำเนินงานได้โดยเริ่มจากการวิจัยพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมการผลิต สนับสนุนเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึง และใช้งานได้ทุกระดับ

5. ส่งเสริมการสร้างสรรค์เนื้อหาเสริมสร้างพลังสำหรับผู้สูงอายุบนแพลตฟอร์มออนไลน์

จากข้อมูลในงานวิจัยเบื้องต้น มีเนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุที่ผลิตโดยกลุ่ม ชมรม โครงการ องค์กรต่าง ๆ รวมทั้งเนื้อหาที่ผลิตโดยบุคคลทั่วไปทั้งที่เป็นวัยรุ่น วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ทั้งในรูปแบบเว็บไซต์ เพจบุ๊กเพจ สถานีวิทยุ ทีวีแบบบล็อก แอปพลิเคชัน อย่างหลากหลาย กระจายอยู่ตามส่วนต่าง ๆ แนวทางที่จะเสริมสร้างพลังของผู้สูงอายุได้คือ การดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการสร้างสรรค์ ผลิต และเผยแพร่เนื้อหาเพื่อเสริมสร้างพลังของผู้สูงอายุ

ในระยะสั้น ที่สามารถดำเนินการได้ทันที คือ ส่วนงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ควรดำเนินงานจัดงบประมาณให้การสนับสนุนองค์กร ธุรกิจ มูลนิธิ นักธุรกิจ วิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) กลุ่มบุคคล ผู้ทำงานอิสระ (Freelance) ผู้มีอิทธิพลทางออนไลน์ (Online Influencer) จัดทำเนื้อหาและสร้างแพลตฟอร์มสำหรับผู้สูงอายุมากขึ้น

ประการสำคัญข้อเสนอที่เป็นไปได้คือ แนวทางการปฏิบัติที่ยั่งยืน เสนอจัดตั้ง **องค์กรสื่อออนไลน์สาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ** ตามแนวคิดการแพร่ภาพกระจายเสียงสาธารณะ (Public Television) เช่นเดียวกับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส จัดตั้งองค์กรกลางในรูปแบบองค์กรมหาชน องค์กรตามนโยบายยุทธศาสตร์ประเทศ หรือองค์กรธุรกิจเพื่อสังคม เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ด้านเนื้อหาบนสื่อออนไลน์เชิงประโยชน์สาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ สร้างแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับการเผยแพร่ ประสานรวบรวมส่งเสริมผู้ผลิตเนื้อหาที่มีอยู่ปัจจุบัน เพื่อผสมผสานพลังในการทำงานเสริมสร้าง

พลวัตพลังของผู้สูงอายุทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต การมีส่วนร่วม ความมั่นคงในชีวิต และการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและได้ประโยชน์

ข้อเสนอที่ 2: แผนนโยบายด้านความมั่นคงในชีวิตผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยี

การเตรียมพร้อมให้ผู้สูงอายุด้านความมั่นคงในชีวิต โดยให้ความสำคัญกับศักยภาพของผู้สูงอายุในด้านความรู้ ความสามารถ หลักคิด องค์กรความรู้ ประสบการณ์ ความสามารถเฉพาะด้านของผู้สูงอายุแต่ละคนที่สั่งสมบ่มเพาะมาตลอดชีวิต ตั้งแต่วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ก่อนจะเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ มุ่งกระตุ้น สนับสนุนให้ผู้สูงอายุนำศักยภาพที่มีอยู่ โดยใช้โอกาสทางเทคโนโลยีที่เปิดให้ผู้ใช้งานสามารถใช้ประโยชน์สร้างรายได้ด้วยตนเอง เพื่อมีรายได้สำหรับใช้จ่าย สร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต เป็นการส่งเสริมทางเศรษฐกิจจากระบบการจ้างงาน ทั้งนี้ยังครอบคลุมแนวคิดที่ผู้สูงอายุนำความรู้ ความสามารถของตนเองมาสร้างผลผลิตเพื่อการพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนด้วย โดยให้ความสำคัญใน 3 ประเด็น คือ 1) การเพิ่มความสามารถ เสริมความเข้มแข็งของผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถสร้างรายได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน 2) การสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี เพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้สูงอายุสามารถสร้างรายได้และผลผลิตชุมชน และ 3) การสร้างรายได้เพื่อความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

ยุทธศาสตร์การสร้างความมั่นคงในชีวิตผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยี

การบรรลุเป้าประสงค์การสร้างความมั่นคงในชีวิต จากการมีรายได้ของผู้สูงอายุในสังคมดิจิทัล สามารถดำเนินการได้ด้วยยุทธศาสตร์หลัก ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 จัดตั้งหน่วยงานระดับประเทศ สนับสนุนและส่งเสริมการเพิ่มความรู้ ทักษะ ความสามารถ เสริมความเข้มแข็งของผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถสร้างรายได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาและจัดทำโครงสร้างพื้นฐานทางธุรกิจออนไลน์ (e-Commerce) เพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้สูงอายุสามารถสร้างรายได้ของตนเอง และสร้างผลผลิตชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริม สนับสนุนการสร้างรายได้เพื่อความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลในรูปแบบเศรษฐกิจใหม่

จากยุทธศาสตร์ดังกล่าว สามารถกำหนดแผนนโยบายเพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยีต่อไป

แผนนโยบายสร้างความมั่นคงในชีวิตผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยี

นโยบายส่งเสริมความมั่นคงด้านรายได้ของผู้สูงอายุควรขยายสู่การส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้ด้วยเทคโนโลยีโดยผู้สูงอายุ ขยายมุมมองการทำงานหารายได้ไปสู่การหารายได้แบบงานอิสระ

(Freelance) และ ส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น (Start-up) ทั้งที่เป็นผู้กำลังจะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพ และผู้สูงอายุที่มีปัจจัยเกื้อหนุนที่พร้อมจะพัฒนาตนเองได้ สามารถดำเนินงานตามแนวทางดังนี้

1. จัดตั้งศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจออนไลน์ (Online Business Incubation Center) สำหรับผู้สูงอายุ

งานวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ต้นทุนความรู้ ความสามารถของผู้สูงอายุ เป็นสินทรัพย์สำคัญในตัวผู้สูงอายุ ซึ่งอาจจะถูกละเลยเมื่อก้าวสู่วัยผู้สูงอายุเพราะการให้ความสำคัญแต่เฉพาะอาชีพในระบบการจ้างงานเท่านั้น หากแต่คุณสมบัติเฉพาะของเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถสร้างสรรค์เนื้อหาได้ด้วยตนเอง รวมทั้งเปิดช่องทางการตลาดที่กว้างขวางมากขึ้น ถือเป็นโอกาสที่ผู้สูงอายุสามารถนำต้นทุนความรู้ ทักษะ ความสามารถของตนเองมาสร้างเนื้อหา หรือสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายบนตลาดออนไลน์ได้ งานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่เป็นอุปสรรคสำหรับผู้สูงอายุในการเข้าสู่การหารายได้ลักษณะนี้คือ ทักษะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและการตลาดออนไลน์ ดังนั้นการจัดตั้งศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจออนไลน์ มีความเป็นไปได้ที่จะสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถสร้างรายได้เพื่อความมั่นคงในชีวิตของตนเองได้ ปัจจุบันสถาบันการศึกษาได้มีการจัดตั้งศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจออนไลน์หลายสถาบัน หากมีการเน้นการส่งเสริมสำหรับผู้สูงอายุจะช่วยสนับสนุนการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุได้

การจัดตั้งศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจออนไลน์ (Online Business Incubation Center) สำหรับผู้สูงอายุ เป็นการช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม ให้คำปรึกษา ทำงานร่วมกับผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้ที่กำลังก้าวสู่วัยผู้สูงอายุเพื่อสร้างความเป็นผู้ประกอบการออนไลน์ (Online Entrepreneur) ให้แก่ผู้ที่มีศักยภาพ มีแรงจูงใจ และต้องการสร้างรายได้เพื่อความมั่นคงในชีวิต มีขอบเขตการดำเนินการได้แก่ จัดการเรียนรู้ ฝึกอบรมทักษะ ร่วมคิดค้น ให้คำปรึกษา ร่วมดำเนินการจัดตั้งธุรกิจออนไลน์กับผู้สูงอายุตามกระบวนการบ่มเพาะทางธุรกิจออนไลน์ครบวงจรตั้งแต่ การผลิต การตลาด การส่งเสริมการขาย การเงิน การจัดการ การดำเนินธุรกิจด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม และการศึกษาวิจัยพัฒนาองค์ความรู้ นวัตกรรม ตัวแบบการดำเนินธุรกิจออนไลน์สำหรับผู้สูงอายุ

การดำเนินงานจัดตั้งศูนย์ ฯ สามารถดำเนินหลายช่องทาง อาทิ การดำเนินงานโดยผ่านศูนย์บ่มเพาะทางธุรกิจที่มีอยู่ในสถาบันการศึกษา สนับสนุนให้ขยายการส่งเสริมไปยังกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ การจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะขึ้นในส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดหางาน สวัสดิการ และรายได้ของภาครัฐ เช่น กรมส่งเสริมการมีงานทำ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาธุรกิจ เป็นต้น

2. การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านสื่อออนไลน์

งานวิจัยเสนอให้เห็นความเป็นไปได้ของการร่วมมือกันสร้างรายได้ระหว่างผู้สูงอายุกับคนในชุมชน ซึ่งชุมชนแต่ละชุมชนมีต้นทุนทางธรรมชาติ การเกษตร วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถนำมาสร้างเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ ต้นทุนการผลิตส่วนหนึ่งของชุมชนมีอยู่ในตัวผู้สูงอายุ หากสามารถ**เชื่อมโยงคนต่างรุ่นวัยในชุมชน** ได้แก่ รุ่นวัยหนุ่มสาว คนรุ่นวัยที่จะก้าวสู่วัยผู้สูงอายุ และวัยผู้สูงอายุในชุมชน **มาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ สร้างสรรค์เศรษฐกิจสร้างสรรค์บนสื่อออนไลน์** จะช่วยให้เกิดการสร้างผลผลิตทางเศรษฐกิจของชุมชน ที่เป็นประโยชน์ทั้งตัวผู้สูงอายุและชุมชน

การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนลักษณะนี้ มีกรอบการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญกับการร่วมมือกันระหว่างคนต่างรุ่นวัยในชุมชน ได้แก่ วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ จัดทำเป็นโครงการระดับท้องถิ่น ใช้กลไกการทำงานได้หลายวิธี อาทิ รูปแบบของร้านค้าออนไลน์อิสระ (Standalone e-Shop) วิสาหกิจชุมชนออนไลน์ (Small and Micro Community Enterprise; SMCE) ร้านค้าออนไลน์ (e-Shop) ตลาดกลางออนไลน์ (e-Marketplace) ซึ่งสามารถดำเนินการโดยเริ่มต้นจากการสนับสนุนจัดตั้งด้วยงบประมาณภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กองทุนส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น หลังจากนั้นเปิดดำเนินการโดยใช้การสนับสนุนจากภาคธุรกิจเอกชน จะช่วยให้สามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการดำเนินงานอีกทางหนึ่งคือ สามารถดำเนินงานในรูปแบบโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐ จัดทำเป็นโครงการชุมชน เสนอของงบประมาณการดำเนินโครงการจากภาครัฐ และมีการส่งเสริมการจัดการให้สามารถดำเนินธุรกิจด้วยตัวเองต่อไปได้

นอกจากนี้ยังสามารถดำเนินการด้วยการกระตุ้นส่งเสริมให้ธุรกิจเอกชนมีเป้าหมายการทำธุรกิจที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชน การแสดงความรับผิดชอบและพัฒนาสังคมเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้จัดทำโครงการเสริมสร้างภาพลักษณ์และชื่อเสียงด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

3. สร้างแพลตฟอร์มร้านค้าออนไลน์เป็นช่องทางการตลาดให้แก่ผู้สูงอายุ

ด้วยเทคโนโลยีออนไลน์สามารถนำผู้ขายและผู้ซื้อที่อยู่ห่างไกลมาพบเจอกัน ทำการค้าขายกันได้ มีกรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่สามารถทำการค้าออนไลน์ได้ด้วยตนเอง และกลุ่มผู้สูงอายุที่รวมตัวกันผลิตสินค้า แต่ยังขาดช่องทางการขายออนไลน์ ดังนั้นการมีพื้นที่กลางบนสื่อออนไลน์ที่เปิดให้เฉพาะผู้สูงอายุได้นำผลิตภัณฑ์ของตนเองมาจำหน่าย มีการจัดการสนับสนุน ช่วยเหลือผู้สูงอายุในกระบวนการทำธุรกิจการค้าออนไลน์ทุกขั้นตอน เริ่มจากการสร้างและบริหารจัดการแพลตฟอร์มร้านค้าออนไลน์ขึ้น รับสมัครผู้สูงอายุและผู้ที่กำลังก้าวสู่วัยผู้สูงอายุที่ต้องการค้าขายออนไลน์มาเสนอขายสินค้า จัดทำระบบการเลือกซื้อสินค้า รับคำสั่งซื้อ การชำระเงิน การจัดส่งสินค้า การบริการหลังการขาย การซื้อสินค้า จะช่วยขยายโอกาสการค้าออนไลน์ของผู้สูงอายุ และมีโอกาสที่จะเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุที่สามารถทำการค้าออนไลน์ได้ด้วยตนเองอย่างปลอดภัยและไม่ถูกเอาเปรียบ

การดำเนินงานยึดหลักการสร้างแพลตฟอร์มกลางสำหรับร้านค้าออนไลน์ขึ้น เป็นตลาดกลางออนไลน์ (e-Marketplace) มีการบริหารจัดการกระบวนการร้านค้าออนไลน์ครบวงจร เพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีความพร้อมและผ่านการพิจารณาเข้าเป็นผู้ค้า เน้นกลุ่มผู้กำลังก้าวสู่ผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุที่มีความพร้อม นำสินค้าของตนเองมาเสนอขาย โดยรับผิดชอบในการเตรียมสินค้า จัดส่งสินค้าตามคำสั่งซื้อ และรับเงินค่าสินค้า ส่วนผู้ดูแลแพลตฟอร์มจะจัดการและบริหารระบบร้านค้าออนไลน์ทั้งหมด อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ เสริมสร้างทักษะ ให้ความรู้ คำแนะนำ ช่วยเหลือผู้สูงอายุในการนำเสนอสินค้าของตนเอง การจัดสำรองสินค้า การจัดส่งสินค้า และการส่งเสริมการตลาด

วิธีการจัดตั้งสามารถดำเนินการผ่านกลไกหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามารับผิดชอบ การจัดตั้งธุรกิจเพื่อสังคม โดยดำเนินงานในรูปแบบธุรกิจด้วยระบบแบ่งปันรายได้ เพื่อให้สามารถมีรายได้เพียงพอในการดำเนินงานโดยไม่ต้องพึ่งงบประมาณจากภาครัฐ นอกจากนี้ยังสามารถจัดตั้งเป็นรัฐวิสาหกิจที่มีรัฐเป็นผู้ลงทุนร่วมกับเอกชน ภายใต้เป้าหมายที่เน้นการเสริมสร้างความมั่นคงสำหรับผู้สูงอายุ

แพลตฟอร์มร้านค้าออนไลน์ ฯ นี้สามารถดำเนินการเชื่อมโยงกับศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจออนไลน์ วิสาหกิจชุมชนออนไลน์ โดยทำหน้าที่เป็นช่องทางการจำหน่ายสินค้าได้

4. ส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) และการทำงานรับจ้างอิสระผ่านช่องทางออนไลน์ (Online Freelance)

ผู้สูงอายุที่มีความสามารถเฉพาะทาง มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง ที่ เป็นความต้องการของตลาดแรงงาน สามารถใช้ต้นทุนนี้สร้างรายได้ให้กับตนเองได้ โดยการทำงานรับจ้างอิสระผ่านช่องทางออนไลน์ ในงานบางประเภท เช่น การเขียนเชิงสร้างสรรค์ การเป็นผู้แสดงหรือผู้บรรยายเฉพาะเรื่อง เป็นต้น การส่งเสริมลักษณะนี้สามารถใช้แนวทางการจัดตลาดนัดออนไลน์ เปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุที่ต้องการทำงานรับจ้างอิสระเข้ามาเสนอข้อมูลตนเอง และเปิดให้ผู้ต้องการหาคนที่มีความสามารถเฉพาะมาพบปะผู้สูงอายุที่ตรงกับความต้องการของตนเองได้ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) โดยดึงความสามารถของผู้สูงอายุมาสร้างเป็นธุรกิจรูปแบบใหม่ที่จะช่วยแก้ปัญหาของผู้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดได้ โดยผู้สูงอายุใช้ความสามารถในการออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นการแก้ปัญหาที่คนต้องการ และใช้การระดมทุนแบบผู้ร่วมลงทุน ที่จะเป็นผู้สนับสนุนเงินทุนและเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจที่จะเติบโตไปด้วยกัน ซึ่งผู้สูงอายุสามารถทำได้ทั้งการร่วมกันสร้างธุรกิจกับคนวัยหนุ่มสาว และการเข้าร่วมลงทุนวิสาหกิจเริ่มต้นกับคนหนุ่มสาว สามารถดำเนินงานผ่านคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติ

ข้อเสนอดังกล่าวข้างต้น สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างพลังของผู้สูงอายุ และผู้กำลังจะก้าวสู่ผู้สูงอายุ รวมทั้งยังสามารถเชื่อมโยงคนรุ่นหนุ่มสาว มาร่วมกันสร้าง

สังคมผู้สูงอายุยุคดิจิทัล ที่เป็นผู้สูงอายุที่มีพหุพลัง ภายใต้กระบวนการทัศน์พหุพลังของผู้สูงอายุยุคดิจิทัลที่สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างสุขภาพกาย สุขภาพใจ การยอมรับในคุณค่าและการมีส่วนร่วมกับครอบครัว ชุมชนและสังคม โดยที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความมั่นคงด้านรายได้และที่อยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอดังกล่าวนี้ยังต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อกำหนดแนวปฏิบัติ แผนงาน และโครงการ และนำสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังต่อไป

7.3 กลไกการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

ข้อเสนอเชิงนโยบายครั้งนี้ มีกระบวนการเกี่ยวกับผู้สูงอายุในแบบ “พหุพลัง” (Active and Productive Aging) ที่มีมุมมองต่อผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นผู้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง มีต้นทุนทางปัญญาในการนำมาใช้สร้างพหุพลังของตนเอง นอกจากนี้ยังมีความรู้ ทักษะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลหลายระดับ ทั้งกลุ่มที่ใช้ได้ ใช้เป็น จนถึงกลุ่มผู้ใช้อย่างเชี่ยวชาญ มีมุมมองถึงโอกาสที่จะนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสร้างพหุพลัง และพิจารณาทั้งกลุ่มผู้สูงอายุในปัจจุบันและกลุ่มที่จะก้าวสู่ผู้สูงอายุในอนาคต ภายใต้บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยีและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ กลไกการดำเนินงานตามนโยบายที่เสนอครั้งนี้ อาศัยกลไกที่หลากหลายที่จะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

1. กลไกการดำเนินงานตามแนวนโยบายโดยการส่งต่อนโยบายให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง นำไปพิจารณาร่วมกับแผนยุทธศาสตร์ในปัจจุบัน และบูรณาการกับโครงการในปัจจุบัน รวมทั้งเพิ่มเติมในแผนแม่บทในอนาคต หน่วยงานรัฐที่สามารถนำไปพิจารณาดำเนินงานได้ อาทิ

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กระทรวงสาธารณสุข

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

กองส่งเสริมการมีงานทำ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม

แห่งชาติ

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติ

องค์กรบริหารงานส่วนท้องถิ่น

2. กลไกความร่วมมือระหว่างองค์กร เป็นการรวบรวมองค์กรภาครัฐ องค์กรธุรกิจ ภาคเอกชนโดยเฉพาะบริษัทผู้ประกอบธุรกิจบริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง

โทรศัพท์เคลื่อนที่ และสื่อดิจิทัล ธุรกิจด้านสื่อดิจิทัล องค์การพัฒนาเอกชน มูลนิธิ เพื่อสาธารณประโยชน์ โดยร่วมกันจัดทำโครงการตามข้อเสนอแนะนโยบาย พิจารณาแนวนโยบายที่ สอดคล้องกับเป้าหมายและพันธกิจขององค์การความร่วมมือ จับคู่ สร้างเครือข่ายร่วมดำเนินโครงการ จัดทำรูปแบบของร้านค้าออนไลน์อิสระ (Standalone e-Shop) วิสาหกิจชุมชนออนไลน์ (Small and Micro Community Enterprise; SMCE) ร้านค้าออนไลน์ (e-Shop) ตลาดกลางออนไลน์ (e-Marketplace)

3. กลไกการจัดตั้งและส่งเสริมการลงทุนแบบธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ดำเนินธุรกิจ โครงการตามแนวนโยบายการสร้างรายได้และผลผลิตชุมชน สามารถทำได้ทั้งระดับ ชุมชน และธุรกิจระดับประเทศ ผ่านกองทุนสาธารณประโยชน์ที่มีอยู่ อาทิ

กองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ (กทปส.)

กองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

4. กลไกการปฏิบัติงานด้วยการบูรณาการส่วนงาน แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรม และสิ่งประดิษฐ์ทางเทคโนโลยีเพื่อคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ

5. กลไกการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมประสานระหว่างรุ่นวัย 3 รุ่น ได้แก่ รุ่นหนุ่มสาว รุ่นผู้ใหญ่ และรุ่นผู้สูงอายุ เพื่อประสานพลังร่วมกันปรับตัวสู่วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลง การ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

6. กลไกส่งเสริมการวิจัยพัฒนานวัตกรรม โดยกำหนดกรอบการวิจัยเฉพาะเรื่อง การ เตรียมพร้อมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมดิจิทัล เน้นการวิจัย สร้างองค์ความรู้ (Basic Research) เกี่ยวกับแนวทางและวิธีการเรียนรู้ การเพิ่มทักษะ การเพิ่ม ความสามารถในการนำเทคโนโลยีมาใช้เสริมสร้างพลังของผู้สูงอายุ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตด้วยเทคโนโลยี ของผู้สูงอายุ ทั้งในระดับบุคคล กลุ่มชุมชน และธุรกิจ

7. กลไกการสื่อสารสาธารณะ สร้างกรอบการรับรู้นโยบายผ่านสื่อ (Media Advocacy) บนฐานองค์ความรู้ โดยกำหนดแผนการสื่อสารสาธารณะ เผยแพร่องค์ความรู้ สร้างความรู้ ความ เข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์พลังของผู้สูงอายุ สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเครือข่าย เชื่อมโยง เครือข่ายผู้ปฏิบัติงาน สื่อสารความเป็นสังคมผู้สูงอายุในยุคดิจิทัลเพื่อสร้างการตื่นตัวในสังคม

สังคมผู้สูงอายุในยุคดิจิทัลปรากฏต่อหน้าพวกเราทุกคนแล้วขณะนี้ มิใช่เรื่องอนาคตอีก ต่อไป ความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและกระบวนการของผู้สูงอายุอันมาจากการพัฒนา เทคโนโลยีดิจิทัล รวมทั้งวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่อุบัติขึ้นบนโลก เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตผู้สูงอายุอย่าง

มากมายและฉับพลัน การเตรียมพร้อมทั้งด้านพื้นฐานและการเพิ่มทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมั่นคงจึงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการในวันนี้ ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุในปัจจุบันและผู้ที่กำลังก้าวสู่วัยผู้สูงอายุในอนาคตต่อไป

บทที่ 8

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งสำรวจและอธิบายแรงจูงใจในการใช้งานเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต สถานภาพการเข้าถึง การใช้งาน ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของกลุ่มผู้จะก้าวสู่วัยสูงอายุและผู้สูงอายุวัยต้น โดยนำไปสู่ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุให้สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเสริมสร้างภาวะพลัมพลัง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

8.1 สรุปผลเชิงสำรวจ

การวิจัยเชิงสำรวจครั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 1,400 คน จาก 4 กลุ่มอายุ คือ อายุ 50-54 ปี อายุ 55-59 ปี อายุ 60-64 ปี และอายุ 65-70 ปี จากกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมากที่สุด และจากทุกภูมิภาคทั่วประเทศ รวม 5 จังหวัด ในจำนวนใกล้เคียงกันในแต่ละภูมิภาค อาศัยในพื้นที่เขตเมือง เทศบาลมากกว่า นอกเขตเมืองเล็กน้อย เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นจำนวนใกล้เคียงกับระดับปริญญาตรี มีรายได้ 10,001-20,000 บาท มากที่สุด รองลงมาคือรายได้ 5,001-10,000 บาท มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย มากที่สุด รองลงมาคือรับจ้าง และเกษตรกร มากกว่าครึ่งมีสถานภาพสมรส

8.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งใช้งานอินเทอร์เน็ตมานานกว่า 5 ปี รองลงมาใช้งานมา 4-5 ปี มีความคล่องแคล่วในการใช้งานคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต ทั้งในระดับสามารถใช้ได้ด้วยตนเอง แต่ไม่คล่องแคล่ว และใช้ไม่เป็นเลย และมีความคล่องแคล่วในการใช้งานโทรศัพท์สมาร์ทโฟนในระดับสามารถใช้ได้ด้วยตนเองแต่ไม่คล่องแคล่ว ใกล้เคียงกับ สามารถใช้ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องแคล่ว

8.1.2 ปัจจัยเทคโนโลยี

ปัจจัยเอื้ออำนวยในการใช้เทคโนโลยีพบว่า ส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างมีพื้นที่อาศัยที่มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง คิดเป็นร้อยละ 87.14 บ้านพักอาศัยติดตั้งสัญญาณไวไฟ คิดเป็นร้อยละ 70.50 เกือบทั้งหมดมีโทรศัพท์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 98.79

สำหรับรูปแบบการใช้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงพบว่า จำนวนมากกว่าครึ่ง เป็นแบบเหมาจ่ายรายเดือน คิดเป็นร้อยละ 69.29 มีค่าบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในแต่ละเดือน อยู่ระหว่าง 301-600 บาท ใกล้เคียงกับมากกว่า 600 เป็นจำนวน 524 คน คิดเป็นร้อยละ 37.48 และ จำนวน 527 คน คิดเป็นร้อยละ 37.70 ตามลำดับ ราคาโทรศัพท์สมาร์ตโฟนที่ใช้มีราคาระหว่าง 3,001-7,000 บาท มากที่สุดเป็นจำนวน 506 คน คิดเป็นร้อยละ 36.25

8.1.3 แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี

แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีกลุ่มอายุ 50-54 ปี อยู่ระดับมาก ในขณะที่กลุ่มอายุ 55-70 ปี อยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแรงจูงใจแต่ละด้านพบว่า ด้านสุขภาพกาย จิต ใช้ชีวิต ออกกำลังกาย ด้านการมีส่วนร่วมในการมีงานทำ ครอบครัว ชุมชน และด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนา พลุ่ฒพลัง อยู่ระดับมาก ในขณะที่ด้านความมั่นคงในรายได้ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมปลอดภัย อยู่ใน ระดับปานกลาง

การวิเคราะห์องค์ประกอบแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เพื่อจัดกลุ่มการ วิเคราะห์อธิบายแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต ผลการวิเคราะห์จัดกลุ่มเป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมและทำกิจกรรมกับคนวัยเดียวกัน ครอบครัว และสังคม (Participation) เป็นแรงจูงใจที่อธิบายว่าผู้สูงอายุต้องการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสร้างการมี ส่วนร่วมและการมีตัวตนในกลุ่มเพื่อน ครอบครัว และสังคม โดยมีรายละเอียดในองค์ประกอบ ดังนี้

- ความต้องการเข้ากลุ่ม ทำกิจกรรมกับคนวัยเดียวกัน
- ความต้องการเข้าร่วม รวมกลุ่มทำกิจกรรม
- ความต้องการติดต่อเพื่อน ๆ
- ความต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ
- ความต้องการทำกิจกรรมจิตอาสา
- ความต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนใกล้ชิด ครอบครัว
- ความต้องการบ่งบอก แสดงตัวตน

องค์ประกอบที่ 2 ความต้องการรายได้เพื่อความมั่นคงในชีวิต (Income for Life Security) เป็นแรงจูงใจที่อธิบายว่าผู้สูงอายุต้องการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อหารายได้ที่จะช่วยให้ชีวิตมี ความมั่นคงในวัยผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียดในองค์ประกอบ ดังนี้

- ความต้องการข้อมูลเพื่อนำมาสร้างรายได้
- ความต้องการใช้อินเทอร์เน็ตไปทำประโยชน์ในการหารายได้
- ความต้องการสร้างความมั่นคงในชีวิต

องค์ประกอบที่ 3 การตระหนักถึงความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตพัฒนาตนเอง (Internet Efficacy) เป็นแรงจูงใจที่อธิบายว่าผู้สูงอายุรับรู้ถึงความสามารถของตนเองในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการพัฒนาตนเอง โดยมีรายละเอียดในองค์ประกอบ ดังนี้

- ความตระหนักว่าตนสามารถใช้อุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตได้
- ความต้องการหาความรู้จากโลกออนไลน์
- ความต้องการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาตนเอง
- ความต้องการรับทราบข่าวสาร ความเป็นไปของสังคม
- ความต้องการเป็นคนที่ใช้ชีวิตได้อย่างทันสมัย

องค์ประกอบที่ 4 การดูแลสุขภาพ บันทึกลง และชีวิตที่ดี (Healthy and Lively) เป็นแรงจูงใจที่อธิบายว่าผู้สูงอายุต้องการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการดูแลสุขภาพกายและจิตเพื่อชีวิตที่ดี โดยมีรายละเอียดในองค์ประกอบ ดังนี้

- ความต้องการข้อมูล วิธีการ ที่จะนำมาใช้ออกกำลังกาย
- ความต้องการพักผ่อนหย่อนใจ
- ความต้องการข้อมูล ความรู้ในการดูแล รักษาสุขภาพตนเอง
- ความต้องการความบันเทิงใจ
- ความต้องการสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต

8.1.4 การเข้าถึงและใช้งานเทคโนโลยี

โดยเฉลี่ยกลุ่มตัวอย่างรวมทุกกลุ่มอายุมีการเข้าถึงและใช้อินเทอร์เน็ตวันละ 5-6 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที -1 ชั่วโมง ซึ่งเป็นการเข้าถึงและใช้งานระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยระยะเวลาการใช้งานแต่ละวันพบว่า ใช้งานเฉลี่ยวันละ 2-3 ชั่วโมง ซึ่งอยู่ในระดับน้อย มีเพียงกลุ่มอายุ 50-54 ปี ที่มีระยะเวลาใช้งานเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

โปรแกรมที่ใช้งานบ่อย ๆ และใช้มากที่สุดเรียงลำดับ ดังนี้ ไลน์ เฟซบุ๊ก และยูทูป โดยใช้สนทนา อ่านข่าวติดตามข่าวสารในระดับมาก ในขณะที่ใช้สืบค้นข้อมูลและโพสต์ข้อความในระดับปานกลาง และรับส่งอีเมล ซื้อสินค้าออนไลน์ และโอนเงินผ่านแอปพลิเคชันในระดับน้อย และสร้างเนื้อหาด้วยตนเองในระดับน้อยที่สุด

8.1.5 การวิเคราะห์องค์ประกอบการใช้งานอินเทอร์เน็ต

ผลการวิเคราะห์จัดกลุ่มเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การใช้งานทั่วไป สืบค้น สนทนา ดูคลิป โอนเงิน อธิบายว่าผู้สูงอายุใช้อินเทอร์เน็ตในเรื่องพื้นฐาน เช่น สืบค้นเนื้อหาข่าวสารที่ต้องการชม สนทนาผ่านโปรแกรมสนทนา ชมคลิป โอนเงิน ซึ่งเป็นลักษณะการใช้งานทั่วไป โดยมีรายละเอียดในองค์ประกอบ ดังนี้

- การสืบค้นข้อมูล
- การอ่านข่าว ติดตามความเคลื่อนไหว เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม
- การใช้งานไลน์
- การใช้งานเว็บไซต์ต่าง ๆ
- การโอนเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร
- การสนทนาผ่านโปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก
- การใช้งานยูทูบ
- การใช้งานแอปพลิเคชันต่าง ๆ
- การซื้อสินค้าออนไลน์

องค์ประกอบที่ 2 การใช้งานโปรแกรมที่ผู้สูงอายุทั่วไปแทบจะไม่ได้ใช้งาน อธิบายว่า ผู้สูงอายุมีลักษณะการใช้งานโปรแกรมที่ผู้สูงอายุทั่วไปแทบจะไม่ได้ใช้งาน ไม่คุ้นเคย โดยมีรายละเอียดในองค์ประกอบ ดังนี้

- การใช้งานทวิตเตอร์
- การใช้งานพอดคาสต์
- การใช้งานอินสตาแกรม
- การใช้งานเว็บบล็อก
- การเขียนบล็อก หรือทำคัลิปอัพโหลดบนยูทูบ หรือสร้างเว็บไซต์ หรือสร้างเพจของตนเอง
- การรับส่งอีเมล

องค์ประกอบที่ 3 การใช้สื่อสังคมออนไลน์โพสต์และแสดงความเห็น อธิบายว่า ผู้สูงอายุมีลักษณะการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ในลักษณะการโพสต์เรื่องราวของตนเอง แสดงความเห็น บนสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะเฟซบุ๊ก โดยมีรายละเอียดในองค์ประกอบ ดังนี้

- การโพสต์ข้อความ ภาพ เรื่อง ของตนเอง
- การแสดงความเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ
- การใช้งานเฟซบุ๊ก
- การใช้งานเฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์

8.1.6 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีโดยรวมทุกกลุ่มอายุ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความสามารถในแต่ละด้านพบว่า ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว อยู่ในระดับมากทุกกลุ่มอายุ ความสามารถในการใช้งานอินเทอร์เน็ต อยู่ใน

ระดับปานกลาง และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างผลิตภาพ สร้างรายได้ กลุ่มอายุ 50-54 ปี อยู่ในระดับน้อย และกลุ่มอายุ 55-70 ปี อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ความสามารถในการใช้งานในการสืบค้นข้อมูล การส่งต่อ การทำความเข้าใจเนื้อหา เข้ากลุ่มสนทนา การเรียนรู้ปรับตัว และใช้อย่างปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ความสามารถในการสร้างเนื้อหาอยู่ระดับน้อย

ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยใช้งานโปรแกรมสนทนาในการพูดคุย ติดต่อบนเรื่องชีวิตประจำวันกับคนในครอบครัว และถามไถ่สารทุกข์สุกดิบกับคนในครอบครัวที่ห่างไกล อยู่ในระดับมาก

ความสามารถด้านผลิตภาพ การสร้างรายได้บนอินเทอร์เน็ต ในเรื่องใช้ความชำนาญเชิงวิชาชีพที่มีอยู่เพื่อหารายได้ การขายของออนไลน์ ความมั่นใจในการสร้างธุรกิจออนไลน์ การรับจ้างงานอิสระอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่การสร้างรายได้จากการสร้างเนื้อหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

8.1.7 การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุกลุ่ม 60-70 ปี อยู่ระดับปานกลาง ในขณะที่กลุ่มผู้จะก้าวสู่ผู้สูงอายุ กลุ่ม 50-59 ปี อยู่ระดับมาก

เมื่อพิจารณาการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในแต่ละด้านพบว่า

ความสามารถเลือกใช้งานอินเทอร์เน็ตตามวัตถุประสงค์แต่ละครั้งได้อย่างถูกต้อง สมประสงค์ การประเมินความถูกต้อง และการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง อยู่ในระดับมากทุกกลุ่มอายุ

ความเข้าใจที่มีต่อเทคโนโลยีที่จัดการเรื่องการผลิตและส่งเนื้อหาไปยังผู้ใช้งาน (Algorithm) การตั้งคำถามกับเนื้อหา และการตอบสนองต่อเนื้อหาอย่างปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง ทุกกลุ่มอายุ

สำหรับด้านการประเมินเชิงจริยธรรมของเนื้อหาที่ถูกส่งมาถึงตัวผู้สูงอายุ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอายุ 60-70 ปี อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่กลุ่มผู้จะก้าวสู่ผู้สูงอายุ กลุ่มอายุ 50-59 ปี อยู่ในระดับมาก

8.2 ผลการวิจัยเจาะลึก

การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่ออธิบายเจาะลึกในประเด็นการวิจัยเพิ่มเติม ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

8.2.1 ปัจจัยตัวบุคคล

ปัจจัยเกี่ยวกับตัวผู้สูงอายุที่เพิ่มเติม มีดังต่อไปนี้

อาชีพ

ผู้สูงอายุที่เคยทำงานในองค์กรเอกชนหรืองานราชการมีการใช้เทคโนโลยีในการทำงานมาแล้วโดยเริ่มต้นจากการทำงานในเครื่องคอมพิวเตอร์ (PC) และการใช้อินเทอร์เน็ตในการหาข้อมูลเกี่ยวกับงานที่ตนเองได้ทำในแผนกนั้น และเมื่อเกษียณอายุงานแล้ว ยังมีการใช้อยู่เช่นกัน โดยเปลี่ยนจากเครื่องคอมพิวเตอร์มาเป็นสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต เช่น ไอแพด เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้สูงอายุมียังมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสอนด้านการใช้เทคโนโลยีเบื้องต้น และยังมีผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่งที่เริ่มต้นการใช้งานเทคโนโลยีโดยมาจากการที่ลูก ๆ หรือหลาน ๆ มีความจำเป็นต้องให้พวกเขาใช้ ด้วยเหตุที่ลูก หลานต้องไปทำงานคนละจังหวัด หรือไปเรียนต่อต่างประเทศ จึงต้องใช้เทคโนโลยีสื่อสารเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารกัน

การเรียนรู้จากเทคโนโลยี

ผู้สูงอายุจะเรียนรู้วิธีการใช้เครื่องและฟังก์ชัน แอปพลิเคชันต่าง ๆ รวมทั้งการสมัครแอปพลิเคชัน เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก โดยการสอบถามลูก หลาน หรือหลาน ๆ ข้างบ้านในการใช้นอกจากนี้ยังมีการถามบุคคลรอบข้างอาทิ เพื่อนฝูง หรือรุ่นน้องที่ชำนาญเทคโนโลยีสมัยที่ตนเองทำงานด้วยกัน หรือพระสงฆ์ที่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยี รวมไปถึงจนถึงภรรยาที่ใช้ด้วยกัน ขณะเดียวกันบางส่วนใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการลองผิดลองถูกจากเทคโนโลยีจนเกิดความคล่องแคล่วและเคยชิน

ทักษะความสามารถ/การพัฒนาตนเอง

ผู้สูงอายุมองว่าเทคโนโลยีมีส่วนช่วยในการก่อให้เกิดทักษะและความสามารถด้านต่าง ๆ ได้ คือ ในด้านการพิมพ์ ช่วยให้การพิมพ์มีความคล่องแคล่วในการโต้ตอบ และยังช่วยในการอ่านสะกดคำภาษาไทย และยังช่วยเรียนรู้ในด้านภาษาอังกฤษ ขณะเดียวกันผู้สูงอายุยังมองว่าตัวเทคโนโลยีสามารถทำให้พัฒนาสไตล์สัมผัสด้านต่าง ๆ ฝึกสมอง ฝึกสายตา ฝึกกล้ามเนื้อ ฝึกประสาทบริหารนิ้วมือในการพิมพ์ และยังช่วยพัฒนาทางความคิดได้

อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุยังมองว่าตนเองนั้นหากเทียบกับคนรุ่นอายุคราวเดียวกันที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยี ตนเองมีทักษะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีได้ดีในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุแต่ละคนนั้นมีพื้นฐานความรู้ไม่เท่ากัน แต่หากเทียบกับเด็กและเยาวชนนั้น ผู้สูงอายุ

ส่วนหนึ่งมองว่าตนเองสู้ได้กรุ่นใหม่ไม่ได้ เพราะเด็กมีความคล่องแคล่วมากกว่า ขณะที่ตนเองนั้นเป็นคนลืมน่าย

8.2.2 ปัจจัยเทคโนโลยี

ปัจจัยเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เพิ่มเติม มีดังต่อไปนี้

การได้มาของเครื่อง

ผู้สูงอายุมีลูกหรือหลานเป็นคนซื้อหรือหามาให้ โดยพาไปเลือกหรือ หรือซื้อมาเป็นของขวัญวันเกิด หรือการให้เครื่องที่ลูกของเค้าได้เปลี่ยนรุ่นใหม่ แล้วนำเครื่องเก่ามาให้ใช้ นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีการไปเลือกซื้อด้วยตนเอง โดยใช้การสอบถามจากบุคคลที่สนิทก่อนตัดสินใจซื้อ รวมทั้งโปรโมชั่นราคาเครื่องก่อนตัดสินใจซื้อ

ความซับซ้อนยุ่งยากของเทคโนโลยี

ผลการสัมภาษณ์พบว่า ผู้สูงอายุยังมีความสับสนในเรื่องของฟังก์ชันในแอปพลิเคชัน เช่นการเข้าสมัครต้องใส่รหัสในการเข้าซึ่งทำให้สับสนหรือลืมนำได้ง่าย โดยมองว่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก ทั้งนี้เพราะไม่มีความชำนาญหรือความถนัด ในขณะที่ผู้สูงอายุอีกกลุ่มหนึ่งมองว่าไม่ยุ่งยากเพราะมีความคุ้นเคยหรือเคยชินกับตัวแอปพลิเคชันที่ใช้ประจำ แต่หากไม่เข้าใจก็จะใช้การถามลูกเป็นตัวช่วย

ค่าใช้จ่าย และความคุ้มค่าของการจ่าย

ผู้สูงอายุที่มีลูกหลาน ลูกหลานจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้ ทั้งจ่ายเป็นรายเดือนหรือเป็นระบบเติมเงิน ในขณะที่ผู้สูงอายุบางคนก็ใช้วิธีการหารกับเครือญาติที่อาศัยอยู่ด้วยกันหรืออยู่ใกล้กัน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุบางคนเลือกให้คนให้บริการสองคนสลับกันทำให้มีรายจ่ายเพิ่มขึ้น โดยเค้ามองว่าจำเป็นต้องใช้เพราะตนเองลืมน่ายต้องใช้สองเครื่องสำหรับโทรเข้าไปหาอีกเครื่องหนึ่ง หรือการออกมาทำธุระข้างนอกบ้านทำให้สัญญาณไวไฟไม่สามารถใช้ได้จนต้องใช้อีกเครือข่ายหนึ่งจึงจะทำให้สามารถติดต่อสื่อสารได้ ผู้สูงอายุบางส่วนยังใช้การเติมเงินเป็นครั้ง ๆ โดยแต่ละครั้งที่เติมมีตั้งแต่ประมาณ 30 บาท ซึ่งจะอยู่ได้ 1 วัน และเติม 199 บาทโดยจะอยู่เป็นสัปดาห์ โดยเฉลี่ยแล้ว เริ่มต้นเติมเงิน 30 บาท จนถึง 200 บาท โดยประมาณ ซึ่งผู้สูงอายุบางคนยังให้เหตุผลว่าจำเป็นต้องออกมาทำธุระข้างนอกบ้าน จึงจำเป็นต้องเติมเงินเพื่อการติดต่อ โดยเฉพาะแอปพลิเคชันไลน์

ส่วนด้านความคุ้มค่านั้นผู้สูงอายุมองว่าเงินที่จ่ายไปมีความคุ้มค่า เพราะมีความจำเป็น และสะดวกทั้งเรื่องระยะเวลา ระยะเวลา ในการทำงาน รวมทั้งการได้รับรู้ข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมองว่าทางผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตใช้กลยุทธ์ทางการตลาด เช่น การเพิ่มความเร็ว เพิ่มเมกะไบต์ แต่ก็ไม่ได้ลดราคาจริงเพียงแต่เป็นการเพิ่มให้ดูดีขึ้น ดูเร็วขึ้น และยังคงแพงและไม่คุ้ม สัญญาณก็ไม่ดีขึ้น ซึ่งผู้สูงอายุบางคนเลือกที่จะใช้วิธีการยกเลิกรายเดือนและใช้เติมเงินทดแทน อย่างไรก็ตามยังมีข้อค้นพบจากผู้สูงอายุบางคนพบว่า บางครั้งค่ายโทรศัพท์มือถือก็มี

ค่าบริการเสริมแบบแฝง หากกดเข้าไปแล้วก็จะเสียเงินทันที โดยค่าบริการจะคิดทางบิลที่เรียกเก็บปลายทาง

8.2.3 ปัจจัยแรงจูงใจในการใช้งาน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุ นั้น ตัวแปรสำคัญของการใช้เทคโนโลยีนั้นคือ ลูกหลาน ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้ เป็นแรงผลักดันให้เกิดการยอมรับหรือใช้เทคโนโลยีเพื่อทำการติดต่อสื่อสาร และยังเกิดความผูกพันใกล้ชิดกัน และยังเห็นอีกว่า ลูกหลาน หรือญาติ และเพื่อนฝูงที่ไม่ได้เจอกันนาน ส่วนใหญ่จะอาศัยกันคนละที่ อาทิ ลูกหรือหลานไปทำงานซึ่งอยู่กันคนละพื้นที่หรือต่างประเทศ หรือไปเรียนต่อจังหวัดอื่น โดยเทคโนโลยีเป็นช่องทางที่สามารถใช้ติดต่อสื่อสารและสะดวกรวดเร็ว

8.2.4 การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี

ผลการสัมภาษณ์พบว่า ผู้สูงอายุมีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีทางด้านต่าง ๆ เช่นงานอดิเรกที่ตนเองสนใจ การนำไปใช้ในกิจกรรมในชุมชนของตนเอง เช่น การออกกำลังกายหรือการใช้เพลงประกอบการออกกำลังกายหรือการเดินรำ ใช้ทำธุรกรรมทางการเงิน การสั่งซื้อของออนไลน์ การติดต่อเพื่อนฝูงโดยถ่ายทอดเหตุการณ์สดหรือไลฟ์สด (live) ในโอกาสที่เจอเพื่อน ถ่ายรูปและโพสต์ภาพส่งข้อความหากัน

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีทางด้านสุขภาพ โดยการใช้การค้นหาข้อมูลจากกูเกิล หรือยูทูบ หรือการได้รับข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพทางแอปพลิเคชันไลน์ในเรื่องที่ตนเองสนใจ และยังใช้ในเรื่องของคนบันเทิง อาทิ การดูหนังฟังเพลงที่ตนเองชื่นชอบ การดูข่าวสารและฟังธรรมะ ในขณะที่ยังมีการใช้ในแง่ของการผลิตงานเนื้อหาที่ตนเองเชี่ยวชาญโดยลงเผยแพร่ผ่านยูทูบหรือเฟซบุ๊ก นอกจากนี้ยังมีการใช้ในการทำงาน เช่น ส่งเอกสารสำคัญทางแอปพลิเคชันไลน์ หรือการตัดต่อวิดีโอ หรือรูปภาพ รวมทั้งผู้สูงอายุบางส่วนยังมีการใช้ในการติดต่อธุรกิจของตนเองโดยการสร้างเพจของตนเองเพื่อให้ลูกค้าได้เข้ามาชมสินค้าของตน

ความเห็นด้านการขายสินค้าออนไลน์

ผลการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุมองว่าเป็นช่องทางติดต่อสื่อสารที่สามารถหาลูกค้าได้ดีและสะดวก ซึ่งผู้สูงอายุบางคนได้ใช้ช่องทางดังกล่าวในการสร้างเพจขายสินค้าที่ตนเองได้ทำขึ้นมาเพื่อให้ลูกค้าหรือบุคคลที่สนใจในการได้เห็นสินค้า และติดต่อผ่านสื่อออนไลน์ได้เลย อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุบางส่วนมองว่าการขายของออนไลน์นั้นผู้เด็กหรือเยาวชนยังไม่ได้หากเทียบกันแล้ว และก็ไม่รู้จะขายสินค้าอะไร

เทคโนโลยีกับความสัมพันธ์กับครอบครัว สังคม และชุมชน

ผลเชิงสัมภาษณ์แบ่งได้ 3 ประเด็น โดยประเด็นแรกนั้นผู้สูงอายุมองว่าเทคโนโลยีเป็นช่องทางติดต่อสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว คิดถึงลูก หลาน หรือญาติก็สามารถใช้เทคโนโลยีเชื่อม

ติดต่อกันได้ และได้ใช้แอปพลิเคชันไลน์ในการโต้ตอบสื่อสาร โดยใช้วิธีวิดีโอคอล หรือ โทรผ่านเครือข่ายสัญญาณไวไฟ ซึ่งสะดวก ประหยัด และรวดเร็ว ขณะเดียวกันผู้สูงอายุยังมองว่าเทคโนโลยียังทำให้ทันโลกและเป็นคนทันสมัย ทำให้รู้เรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศ นอกประเทศได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ตนเองมีความทันสมัยต่อข้อมูลสังคมข่าวสารได้ตลอดเวลา

นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมองว่าเทคโนโลยีนั้นสามารถกระจายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ชุมชน ได้ดี โดยพวกเขาได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์ ทั้งในเรื่องของสาธารณสุขและสุขภาพ

อย่างไรก็ตาม มีผู้สูงอายุบางส่วนที่มีจิตสาธารณะในการเป็นอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) ยังมองว่าเทคโนโลยีนั้นสามารถที่จะแบ่งปันข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เกี่ยวกับสาธารณสุขประโยชน์ได้ โดยพวกเขาได้สร้างเครือข่ายกลุ่มผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์ และคอยแบ่งปันหรือแชร์ข้อมูลต่าง ๆ ให้เครือข่ายกลุ่มได้รับรู้และกระจายต่อไปยังชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วยเช่นกัน

8.2.5 อุปสรรคในการใช้เทคโนโลยี

ผู้สูงอายุได้สะท้อนให้เห็นอุปสรรคและความยากลำบากในการใช้เทคโนโลยี สรุปได้ดังนี้

ปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยี

ผู้สูงอายุมีปัญหาทางด้านสายตาหากใช้โทรศัพท์สมาร์ตโฟนนานเกินไป ในขณะที่ผู้สูงอายุอีกส่วนมองว่า ความจำตนเองหลงลืมง่าย จึงยากต่อการจดจำ เนื่องจากไม่ค่อยมีเวลาใช้บ่อย จึงเกิดการลืม ทั้งนี้มาจากความซับซ้อนและความยุ่งยากจากเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังพบอีกว่าปัจจัยที่เกิดอุปสรรคก็คือปัจจัยทางด้านสัญญาณไม่ดี/ไม่เสถียร เช่น เครือข่ายที่ใช้บริการแถวบ้านมีความช้าหรือสัญญาณเข้าไม่ถึงถึงในเขตบ้านตนเอง โดยที่ผู้สูงอายุบางคนใช้วิธีเลือกให้ผู้ให้บริการสองค่ายสลับกัน กล่าวคือหากไม่มีสัญญาณก็จะสลับไปใช้อีกค่ายหนึ่งทดแทน ผู้สูงอายุบางคนนั้นพื้นที่บ้านของตนเองอยู่ห่างไกลจากการติดตั้งเสาสัญญาณอินเทอร์เน็ตทำให้บริษัทผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตไม่คุ้มกับการลงทุนในการตั้งเสาเครือข่าย และขณะเดียวกันยังพบว่าโครงการเน็ตประชารัฐยังไม่สามารถครอบคลุมได้ทุกพื้นที่โดยจำกัดให้อินเทอร์เน็ตหมู่บ้านละ 3 หลังเท่านั้น ทำให้ตนไม่สามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้

นอกจากนี้ยังพบอีกว่าผู้สูงอายุมองว่า ตนเองสู้เด็กหรือเยาวชนไม่ได้ ทั้งนี้เพราะอายุนั้นเริ่มเยอะขึ้น ยังมีปัจจัยทางด้านภาษาอังกฤษที่เป็นอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีอีกเช่นกัน เพราะแอปพลิเคชันบางอย่างก็ใช้ภาษาอังกฤษ ทำให้เป็นอุปสรรค นอกจากนี้ พบว่าผู้สูงอายุยังมีปัญหาในด้านตัวอักษรหรือตัวพิมพ์ที่มีขนาดเล็กจนเกินไป ทำให้ยากและเป็นอุปสรรคต่อการใช้เทคโนโลยี

ความกังวล ความเสี่ยงที่มาจากการใช้เทคโนโลยี

ผู้สูงอายุมีความกังวลต่อการใช้เทคโนโลยีในหลายประการ ประกอบด้วย ความกังวลต่อการกรอกข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวที่อาจถูกนำไปใช้โดยมิฉะพจนเกิดความเสียหายแก่ตนเอง โฆษณาที่อวดอ้างสรรพคุณเกินจริง และมีบางคนกังวลทางด้านระบบคลื่นสัญญาณที่มีผลกระทบต่อร่างกาย เพราะระบบสัญญาณโทรศัพท์ที่จะส่งผลกระทบต่อระบบประสาทซึ่งจะเกิดผลกระทบในระยะยาว กังวลเรื่องในการทำธุรกรรมทางการเงิน กังวลต่อผู้ให้บริการทางโทรศัพท์มือถือในเรื่องของบริการเสริมต่าง ๆ ที่อยู่ในระบบที่นอกเหนือจากการจ่ายรายเดือน และยังห่วงกังวลถึงเยาวชนต่อการใช้เทคโนโลยี

ความเสี่ยงจากการใช้เทคโนโลยี

ผู้สูงอายุเคยเจอความเสี่ยงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อความแปลก ๆ จากบุคคลไม่รู้จัก หรือสินค้าแฉงเข้ามาในแอปพลิเคชันไลน์ หรือเฟซบุ๊ก การโดนแฉงข้อมูล หรือการทำให้หลงกรอกข้อมูลทางออนไลน์ ข้อปลอมหรือข่าวเท็จ การแอบอ้างใช้รูปบุคคลที่รู้จักมาหลอกให้โอนเงิน ภาพลามกอนาจารในระบบส่งมา สินค้าที่ซื้อทางออนไลน์ไม่ตรงกับโฆษณาและโฆษณาเกินสรรพคุณทางความจริง ผู้สูงอายุมองว่าไม่ปลอดภัยหากมีคนที่ไม่รู้จักเข้ามาคุยหรือติดต่อเข้ามาคุย และความเหมาะสมของการโพสต์ข้อความ ข้อมูลของตนเองโดนแฉง และความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ส่งต่อกันมา ขณะเดียวกันผู้สูงอายุบางส่วนมองว่าปลอดภัยเพราะตนเองไม่ได้เล่นเยอะ และไม่ได้ทำอะไรเสียหาย

การก้าวข้ามอุปสรรคในการใช้งานเทคโนโลยี

การก้าวข้ามหรือแก้ไขอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาในการใช้งานที่เกิดขึ้นนั้น ยังสามารถก้าวข้ามไปได้ เช่น การเสนอให้มีแอปพลิเคชันเฉพาะผู้สูงอายุ โดยแอปพลิเคชันที่ใช้เป็นการจัดตั้งของกลุ่มผู้สูงอายุโดยเฉพาะมีผู้เชี่ยวชาญที่ให้คำตอบเรื่องที่ตนเองมีปัญหาหรือช่วยเหลือได้ นอกจากนี้ผู้สูงอายุบางส่วนยังใช้วิธีการสอบถามลูกหลาน หรือบุคคลสนิทรอบข้างที่มีความชำนาญ และขณะเดียวกันปัญหาในด้านตัวสะกด ตัวอักษร หรือแป้นพิมพ์มีขนาดเล็กที่ทำให้ลำบากในการใช้ ก็จะใช้วิธีหาเครื่อง แท็บเล็ต ไอแพด หรือโน้ตบุ๊กที่มีขนาดใหญ่กว่าสมาร์ตโฟนมาใช้ทดแทน รวมทั้งใช้แว่นขยายตาเพื่อให้ง่ายในการมองเห็นได้ดียิ่งขึ้น

8.2.6 ความต้องการการสนับสนุนให้สามารถใช้เทคโนโลยีให้ปลอดภัยได้ประโยชน์

ผู้สูงอายุเสนอว่าอยากให้รัฐบาลสนับสนุนสัญญาณระบบอินเทอร์เน็ตเพราะไม่เพียงพอและมีข้อจำกัดจากการให้หมู่บ้านไม่กี่หลัง ทำให้ไม่ครอบคลุม ต้องการให้สอนด้านการใช้สื่ออย่างปลอดภัยหรือรู้เท่าทันสื่อ ให้แก่คนในชนบทเพราะกังวลในเรื่องความปลอดภัยของผู้สูงอายุต่อการใช้งานเทคโนโลยี

ผู้สูงอายุบางส่วนยังมีความต้องการเทคนิคในการใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ หรือเทคนิคการใช้เบื้องต้นของเทคโนโลยี นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีความต้องการสอนในเรื่องของการใช้สื่อออนไลน์ในการขายของท้องถิ่น รวมทั้งการสร้างเพจหรือการผลิตเนื้อหาลงไปแพลตฟอร์มต่าง ๆ และธุรกิจการสร้างรายได้จากสื่อออนไลน์

อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุบางส่วนมองว่าไม่มีความต้องการ ทั้งนี้เพราะตนเองสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้จากอินเทอร์เน็ต ไม่ขอบริการอบรมหรือพบปะกับคนเยอะ และผู้สูงอายุบางส่วนให้เหตุผลว่าให้ลูกหลานสอนได้เพราะพวกเขามีลูกให้คำแนะนำช่วยเหลือได้ตลอด นอกจากนี้บางคนยังระบุว่าอายุตนเองมากแล้ว และอยากเข้าหาทางธรรมชาติ

ส่วนทางด้านปัจจัยและอุปสรรคที่มีผลต่อการสนับสนุนในการพัฒนานั้น ผู้สูงอายุบางคนระบุว่าข้อจำกัดตนเองที่ไม่สามารถที่จะเรียนรู้ คือเลี้ยงหลาน ๆ บางคนอายุเยอะมากจึงไม่ขวนขวายในการเรียนรู้ และระยะเวลาไม่ต่อเนื่องทำให้ผู้ที่เรียนแล้วเกิดการลืมเนื้อหา ดังนั้นวิธีการก็คือระยะเวลาของการสอน ควรสอนอย่างต่อเนื่องและติดต่อกัน

8.3 ถอดบทเรียนกรณีตัวอย่างเสริมสร้างพลัง

กรณีตัวอย่างการใช้เทคโนโลยีในการเสริมสร้างพลัง มีปรากฏให้เห็นทั้งรุ่นวัยผู้สูงอายุ และผู้จะก้าวสู่ผู้สูงอายุ ทั้งพลังด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว การสร้างผลิตภาพเชิงเศรษฐกิจรายได้ของผู้สูงอายุ รวมทั้งการสร้างผลิตภาพเชิงสังคมให้แก่ชุมชน กรณีตัวอย่างที่กล่าวมาได้สะท้อนให้เห็นปัจจัย และเงื่อนไขที่สามารถนำไปสู่การเสริมสร้างพลังของผู้สูงอายุได้

8.3.1 ความสำเร็จมีพื้นฐานมาจากตัวบุคคล

ความเป็นตัวตน ความคิด ความรู้ ทักษะ และความสามารถที่สั่งสมมานานของผู้สูงอายุ เป็นต้นทุนสำคัญที่สามารถนำมาสร้างเนื้อหาและกิจกรรมที่จะใช้เทคโนโลยีเสริมภาวะพลังได้

ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตนเองกับลูก การให้ความสำคัญกับลูกหลานที่เป็นที่รัก และห่วงใยตลอดเวลา เป็นสิ่งสำคัญที่เชื่อมผู้สูงอายุเข้ากับเทคโนโลยี โดยคนรุ่นลูกเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ส่งผลให้การสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ของผู้สูงอายุสามารถเป็นจริงได้

ความรู้ ทักษะการใช้เทคโนโลยี เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดการนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ แต่ไม่ได้เป็นอุปสรรคสำคัญนัก ด้วยเหตุที่ความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสามารถเรียนรู้ได้ โดยมีเงื่อนไขที่จำเป็นต้องให้การสนับสนุนการเรียนรู้

การเรียนรู้เทคโนโลยีพื้นฐาน เป็นสิ่งเสริมที่ผู้สูงอายุที่ตั้งใจจะใช้เทคโนโลยีสร้างเนื้อหาหรือทำกิจกรรม รวมทั้งความจำเป็นที่ต้องใช้เทคโนโลยีในการทำสิ่งที่ตนเองตั้งใจทำ นิสัยไฝ่เรียนรู้และทำอย่างจริงจัง เมื่อมาเจอเทคโนโลยีใหม่ ความสนใจเรียนรู้ ผลักดันสู่การเริ่มต้นเรียนรู้ และทำด้วยความจริงจัง ยิ่งเสริมให้การเรียนรู้เทคโนโลยีมีมากขึ้น การเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยเสริม แต่อยู่บนเงื่อนไขสำคัญคือทักษะการสืบค้น หาแหล่งเรียนรู้ ซึ่งผู้สูงอายุที่ไฝ่รู้จะไถ่ถามจากคนใกล้ชิดในตอนเริ่มต้น และเริ่มเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีด้วยตนเองจนมีความคล่องแคล่ว รวมทั้งทักษะการสืบค้นแหล่งเรียนรู้อย่างช่วยเพิ่มพูนความรู้มากขึ้น และนำมาใช้ในการสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มได้

วัยที่ยังเป็นวัยที่กำลังจะก้าวสู่ผู้สูงอายุ ที่มีความสามารถและความคล่องตัวในการใช้งานเทคโนโลยีได้ ใช้อินเทอร์เน็ตติดตามเนื้อหาที่ตนเองสนใจ จึงทำให้เห็นโอกาสที่จะใช้เทคโนโลยี

ความต้องการเผยแพร่และสร้างแหล่งเรียนรู้ตามแนวทางของผู้สูงอายุ เป็นแรงกระตุ้นให้เรียนรู้เทคโนโลยี โดยได้รับการช่วยเหลือให้สามารถสร้างเนื้อหาและเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ได้

8.3.2 การต้องก้าวข้ามอุปสรรคด้านเทคโนโลยี

ด้วยเทคโนโลยีพื้นฐานถือว่ามีความเพียงพอสำหรับการนำมาสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ รวมทั้งความพร้อมด้านเทคโนโลยีและการผลิตของรุ่นหนุ่มสาว นำไปสู่ความเป็นไปได้ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างเนื้อหาบนแพลตฟอร์มออนไลน์

แม้จะไม่มีคนใกล้ชิดเป็นผู้สนับสนุนด้านเทคโนโลยี การเริ่มต้นใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างเนื้อหาจึงเริ่มต้นขึ้นด้วยทักษะที่ตนเองมีอยู่ แม้ว่าจะไม่ใช้เทคนิคขั้นสูงแต่ก็สามารถสร้างเนื้อหาบนแพลตฟอร์มออนไลน์ได้ด้วยตนเอง

สิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เทคโนโลยีคือการทำงานชุมชนที่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีในการทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ การได้รับการสนับสนุนให้ความรู้และฝึกทักษะทางเทคโนโลยีโดยหน่วยงานราชการที่ทำงานร่วมกัน ส่งผลให้สามารถสร้างคนทำงานชุมชน ให้สามารถทำงานได้กว้างขวางขึ้น มีประสิทธิผลมากขึ้น

8.3.3 การเชื่อมโยงระหว่างรุ่นวัยปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ

ด้วยทักษะความสามารถของคนรุ่นลูก หากมีความสามารถในการถ่ายทำคลิป และมีความรู้เรื่องเทคโนโลยี การสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นการมาบรรจบกันอย่างลงตัวระหว่างส่วนของเนื้อหาที่มีอยู่เดิมในตัวผู้สูงอายุ กับความรู้ ความสามารถในการผลิตเนื้อหาและเทคโนโลยีของคนรุ่นลูก นำไปสู่กิจกรรมความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างรุ่นวัย โดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวเชื่อมโยง และมีผลผลิตเป็นเนื้อหาที่ผู้ชมติดตามจำนวนมาก ช่วยเป็นกำลังใจให้แม่

ลูกผลิตเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง อันหมายถึงความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและสร้างความกระปรี้กระเปร่าให้กับผู้สูงอายุได้

ความคิดและวิถีชีวิตที่เป็นแบบฉบับของผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับกระแสนิยมของคนรุ่นหนุ่มสาว สามารถเชื่อมโยงคนรุ่นหนุ่มสาวให้มาร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน แม้จะไม่เคยรู้จักกันมาก่อน

8.3.4 การสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรสาธารณประโยชน์เป็นแรงผลักดัน

ปัจจัยความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มรายได้ด้วยการค้าขายจนเป็นอาชีพได้มาจากหลายส่วน ได้แก่ องค์กรภาครัฐ โครงการเพื่อสังคมขององค์กรธุรกิจที่ร่วมมือกับภาครัฐที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ สนับสนุนการสร้างแพลตฟอร์ม และการสอนการใช้งาน เพื่อนที่คอยช่วยเหลือแก้ปัญหา แหล่งผลิตสินค้าที่ช่วยให้มีสินค้าดี ๆ เสนอขาย

8.3.5 การหารายได้แบบอิสระจะเป็นเส้นทางสู่ความมั่นคงสายใหม่

ผู้สูงอายุที่มีภาระงานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี จะยังสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องหลังวัยเกษียณได้ และสามารถสร้างรายได้ต่อเนื่องให้กับตนเองได้ ดังนั้นการเรียนรู้เทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้เสริมสร้างพหุพลังสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่วัยก่อนเกษียณ และผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี ยังสามารถทำงานด้านเทคโนโลยีต่อไปได้ในวัยเกษียณด้วยการเป็นคนทำงานอิสระ เป็นการหารายได้แบบอาชีพอิสระ (Freelance) ได้ในวัยเกษียณ

8.4 ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาพหุพลังผู้สูงอายุ

ข้อค้นพบและการวิเคราะห์ผลการวิจัยส่วนต่าง ๆ จากที่กล่าวมาได้นำมาสร้างเป็นข้อเสนอเพื่อการพัฒนาพหุพลังผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวนโยบายการเตรียมพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุยุคดิจิทัลในปัจจุบันและอนาคต ดังนี้

8.4.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายสวัสดิการพื้นฐานด้านเทคโนโลยี และคุณภาพชีวิตในสังคมผู้สูงอายุ 5G

ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เน้นการจัดการส่งเสริมพื้นฐานให้ผู้สูงอายุสามารถใช้เทคโนโลยี สร้างพหุพลังได้ด้วยตนเอง โดยจัดเป็นสวัสดิการพื้นฐานของภาครัฐสำหรับผู้สูงอายุเพิ่มเติมจากสวัสดิการพื้นฐานด้านอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

1. จัดสวัสดิการสนับสนุนค่าใช้จ่าย ควบคู่กับพัฒนาเครือข่ายการให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสำหรับผู้สูงอายุ
2. เพิ่มความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ควบคู่กับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

3. ปกป้องสิทธิและความปลอดภัยบนสื่อออนไลน์สำหรับผู้สูงอายุ
4. ส่งเสริมการออกแบบ ผลิตภัณฑ์และแอปพลิเคชันเฉพาะผู้สูงอายุที่เข้าถึงได้
5. ส่งเสริมการสร้างสรรคเนื้อหาเสริมสร้างพหุพลังสำหรับผู้สูงอายุบน

แพลตฟอร์มออนไลน์

8.4.2 ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านความมั่นคงในชีวิตผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยี

ผู้สูงอายุบางส่วนที่มีความพร้อมที่จะสามารถสร้างรายได้จากการสร้างสรรค์เนื้อหาและเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ นโยบายส่งเสริมความมั่นคงด้านรายได้ของผู้สูงอายุควรขยายสู่การส่งเสริมให้เกิดการหารายได้ด้วยเทคโนโลยีโดยผู้สูงอายุ ขยายมุมมองการทำงานหารายได้ไปสู่การหารายได้แบบงานอิสระ (Freelance) และการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) ทั้งที่เป็นผู้กำลังจะก้าวสู่ผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพ และผู้สูงอายุที่มีปัจจัยเกื้อหนุนที่พร้อมจะพัฒนาตนเองได้ สามารถดำเนินงานตามแนวทางดังนี้

1. จัดตั้งศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจออนไลน์ (Online Business Incubation Center) สำหรับผู้สูงอายุ
2. ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านสื่อออนไลน์
3. สร้างแพลตฟอร์มร้านออนไลน์เป็นช่องทางการตลาดให้แก่ผู้สูงอายุ
4. ส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) และการทำงานรับจ้างอิสระผ่านช่องทางออนไลน์ (Online Freelance)

ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาพหุพลังผู้สูงอายุข้างต้น จำเป็นต้องมีการศึกษาต่อเนื่องเพื่อพัฒนาเป็นนวัตกรรมทางสังคมสำหรับสังคมผู้สูงอายุต่อไป

8.5 อภิปรายผลวิจัย

8.5.1 แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี

ผลเชิงสำรวจชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุ 50-54 ปี มีแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีโดยรวม อยู่ระดับมาก ในขณะที่กลุ่มอายุ 55-70 ปี มีแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีด้านสุขภาพกาย จิต ใช้ชีวิต ออกกำลังกาย อยู่ระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Elder, Scott, Kluge, & Elder (2016) Sun, McLaughlin, & Cody (2016) Batsis et al. (2019) เห็นใกล้เคียงว่า ผู้สูงอายุมักมีการใช้ search engine ในการค้นหาข้อมูลในเรื่องของสุขภาพ นอกจากนี้ผลวิจัยยังสรุปให้เห็นอีกว่าผู้สูงอายุยังใช้เทคโนโลยีในการมีส่วนร่วมด้านการมีงานทำ ครอบครัว ชุมชน และด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาพหุพลัง ประกอบกับผลวิจัยเชิงคุณภาพที่เห็นพ้องกับข้อสรุปผลเชิงสำรวจที่พบเช่นกันก็คือ ตัวแปรสำคัญในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุนั้นก็คือ ลูกหลาน ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้

เป็นแรงผลักดันให้เกิดการยอมรับหรือใช้เทคโนโลยีเพื่อทำการติดต่อสื่อสาร และยังเกิดความผูกพันใกล้ชิดกัน และยังเห็นอีกว่า ลูกหลาน หรือญาติ และเพื่อนฝูงที่ไม่เจอกันนาน รวมทั้งงานอดิเรกที่ตนเองสนใจ การนำไปใช้ในกิจกรรมในชุมชนของตนเอง เช่น การออกกำลังกายหรือการใช้เพลงประกอบการออกกำลังกายหรือการเต้นรำ ใช้ทำธุรกรรมทางการเงิน การสั่งซื้อของออนไลน์ การติดต่อเพื่อนฝูงโดยไลฟ์สดในโอกาสที่เจอเพื่อน ถ่ายรูปและโพสต์ภาพส่งข้อความหากัน การค้นหาจากกูเกิล หรือยูทูป หรือการได้รับข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพทางแอปพลิเคชันไลน์ในเรื่องที่ตนเองสนใจ และยังใช้ในเรื่องของคนบันเทิง อาทิ การดูหนังฟังเพลงที่ตนเองชื่นชอบ การดูข่าวสารและฟังธรรมะ ผลสรุปข้างต้นนี้ใกล้เคียงกับ งานวิจัยของ ปรีชญา แม่นมินทร์ (2558) ได้สรุปให้เห็นว่ากลุ่มดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการใช้เทคโนโลยีเหมือน ๆ กันก็คือ อ่านข่าว บันทึกลงและสุขภาพ เป็นต้น เพราะพวกเขาจะรู้สึกว่าการมีแรงสนับสนุนทางสังคมมากขึ้น รู้สึกมีแรงกระตุ้นทางใจ ทำหาย มีประโยชน์ และรู้สึกเป็นหนุ่มสาวอีกครั้ง อย่างไรก็ตามนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งของประเทศไทย คือ ภัสรา พงษ์สุขเวชกุล (2554) สมาน ลอยฟ้า (2557) ปรีชญา แม่นมินทร์ (2558) ชานูชัย ศุภอรธกร, และคณะ (2558) พัทณี เขยจรรยา (2559) กิรณา สมวาทสรณ์ (2559) วิศปัติย์ ชัยช่วย (2560) ภัทริกา วงศ์อนันต์นันทน์, และสรานันท์ อนุชน (2561) สุวิษ ธีระโคตร, และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ (2561) นลินี ศรีวิลาส, และปริญญญา ทรุ่นโพธิ์ (ม.ป.ป.) และงานวิจัยต่างประเทศ คือ Beckenhauer, & Armstrong (2009) Heo, Kim, & Won (2011) Gitlow (2014) Comunello, Mulargia, Belotti, & Fernández-Ardèvol (2015) Chang, McAllister, & McCaslin (2015) Randall, Pauley, & Culley (2015) Zeng, Liu, Han, & Liu (2016) Khvorostianov (2016) Marstonet et al. (2016) Quan-Haase, Mo, & Wellman (2017) ที่ศึกษาวัตถุประสงค์ของการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุต่างก็เห็นไปในทางทิศทางเดียวกันก็คือ ผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารสร้างความสัมพันธ์กับบุคคล และใช้ในงานอดิเรก บันทึกลง และงานที่ทำ ขณะเดียวกันงานวิจัยทั้งประเทศไทยและต่างประเทศข้างต้นนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ (factor analysis) **องค์ประกอบแรงจูงใจในการใช้งานอินเทอร์เน็ต** คือ **ด้านองค์ประกอบที่ 1** การมีส่วนร่วมและทำกิจกรรมกับคนวัยเดียวกัน ครอบครัว และสังคม เป็นแรงจูงใจที่อธิบายว่าผู้สูงอายุต้องการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและการมีตัวตนในกลุ่มเพื่อน ครอบครัว และสังคม และ**องค์ประกอบที่ 4** การดูแลสุขภาพ บันทึกลง และชีวิตที่ดี (Healthy and Lively) เป็นแรงจูงใจที่อธิบายว่าผู้สูงอายุต้องการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อการดูแลสุขภาพกายและจิตเพื่อชีวิตที่ดี

สำหรับ **องค์ประกอบที่ 2** ความต้องการรายได้เพื่อความมั่นคงในชีวิต (Income for Life Security) เป็นแรงจูงใจที่อธิบายว่าผู้สูงอายุต้องการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อหารายได้ที่จะช่วยให้ชีวิตมีความมั่นคงในวัยผู้สูงอายุ ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวนี้ สามารถอธิบายได้ด้วยความเห็นของ Lam & Lee (2007) อธิบายว่าประชากรสูงอายุเหล่านี้ได้สร้างโอกาสทางธุรกิจและผลกำไรมากมายให้กับ

หลายองค์กร เนื่องจากพวกเขาคือกลุ่มผู้บริโภคขนาดใหญ่ของตลาดการค้า ทั้งนี้ ปัจจุบันมีประชากรสูงอายุจำนวนมากที่ต้องการเรียนรู้ด้านการใช้งานอินเทอร์เน็ต ดังจะเห็นได้จากในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการเปิดหลักสูตรสอนการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุ (SeniorNet) เช่น วิธีการซื้อขายสินค้าบนอีเบย์ (eBay) ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามนั้นยังมีผลวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุมองว่าอินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางติดต่อสื่อสารที่สามารถหาลูกค้าได้ดี จำนวนมาก และสะดวก ซึ่งผู้สูงอายุบางคนได้ใช้ช่องทางดังกล่าวในการสร้างเพจขายสินค้าที่ตนเองได้ทำขึ้นมา เพื่อให้ลูกค้าหรือบุคคลที่สนใจได้เห็นสินค้าและติดต่อผ่านสื่อออนไลน์ได้เลย สำหรับใน**องค์ประกอบที่ 3** การตระหนักถึงความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตพัฒนาตนเอง (Internet Efficacy) เป็นแรงจูงใจที่อธิบายว่า ผู้สูงอายุรับรู้ถึงความสามารถของตนเองในการจะทำงานอินเทอร์เน็ตเพื่อการพัฒนาตนเอง ตามงานวิจัยของ ชาญชัย ศุภอรรรถกร และคณะ (2558) Goodwin (2013) Lee, Czaja, & Sharit (2008) Torres, Bradford, & Beier (2019) ซึ่งข้อสรุปงานวิจัยวิจัยกลุ่มนี้ได้ใช้การฝึกอบรมทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ซึ่งพบไปในแนวทางเดียวกันว่า ผู้สูงอายุมีความรู้และมองเชิงบวกต่อเทคโนโลยี เพราะพวกเขาเห็นว่ามีประโยชน์และจำเป็นการสืบค้นข้อมูล และทำให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ข่าวสารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพ หรือเรื่องเหตุการณ์บ้านเมือง ซึ่งเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของพวกเขา (Zeng, Liu, Han, & Liu, 2016)

ผลสรุปเชิงสำรวจได้ชี้ให้เห็นถึงการเข้าถึงและใช้งานเทคโนโลยี โดยโปรแกรมที่ใช้งานบ่อย ๆ และใช้มากคือ **ไลน์ เฟซบุ๊ก และยูทูป** โดยใช้สนทนา และอ่านข่าวติดตามข่าวสารในระดับมาก ในขณะที่ใช้สืบค้นข้อมูลและโพสต์ข้อความในระดับปานกลาง ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยข้อค้นพบของ Svobodová & Hedvičáková (2017) โดยพบว่าผู้สูงอายุนั้นใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์สำหรับการแบ่งปัน (sharing) ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มปริมาณมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งปันข้อมูลต่าง ๆ รูปภาพ และวิดีโอ ใช้ในการติดต่อสื่อสาร หรือ ใช้โพสต์ข้อความ (posting) โดยเกือบครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุที่ใช้งานจะมีการเชื่อมต่อเครือข่ายสังคมออนไลน์เกือบทุกวัน และยังอธิบายด้วยงานวิจัยของปรามสุรางค์ โชติชัชวาลย์กุล (2556) ที่ศึกษาการใช้เฟซบุ๊กของกลุ่มวัยกลางคนและวัยสูงอายุพบว่า มีลักษณะการใช้งานในเว็บไซต์เฟซบุ๊กในด้าน “ติดตามข่าวใหม่ (News feed)” มากที่สุด รองลงมาคือ “กดถูกใจ (Like)” อย่างไรก็ตามผลวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าแอปพลิเคชันยอดนิยมที่ผู้สูงอายุใช้ก็คือแอปพลิเคชันไลน์ สอดคล้องกับการวิจัยเชิงสำรวจของ ศิริพร แซ่ลิ้ม (2558) เช่นกัน ที่ได้พบว่าผู้สูงอายุมีลักษณะการใช้แชท/สนทนาข้อความมากที่สุด รองมาคือ การส่งต่อ/แบ่งปันข้อมูลรูปภาพต่าง ๆ โดยสิ่งที่ผู้สูงอายุมักจะส่งถึงลูกหลานหรือเพื่อน คือ รูปภาพ สวัสดิ์ตอนเช้า โดยมีลักษณะเป็นรูปภาพดอกไม้ สิ่งของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามสัวัน รวมทั้งงานวิจัยของ วิศปิตย์ ชัยช่วย (2560) พบว่าผู้สูงอายุจะ

แสดงความห่วงใยต่อผู้อื่นและแสดงนัยยะว่าตนเองยังสุขสบายดีผ่านทางภาพ “สวัสดีตอนเช้า” ประกอบข้อความสวัสดิหรืออวยพรในยามเช้า

8.5.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบการใช้งานอินเทอร์เน็ต

งานวิจัยสรุปให้เห็นลักษณะการใช้งานอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุ ที่มีประเด็นสำคัญจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 การใช้งานทั่วไป สืบค้น สนทนา ดูคลิป โอนเงิน อธิบายว่า ผู้สูงอายุใช้อินเทอร์เน็ตในเรื่องพื้นฐาน เช่น สืบค้นเนื้อหาข่าวสารที่ต้องการชม สนทนาผ่านโปรแกรมสนทนา ชมคลิป โอนเงิน องค์ประกอบดังกล่าวนี้ อธิบายด้วยข้อสรุปงานวิจัยของ สุวิช ธีระโคตร, และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ (2561) โดยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้เทคโนโลยี และใช้งานโปรแกรมประยุกต์และกิจกรรมบนอินเทอร์เน็ตในชีวิตประจำวัน (life style) ผู้สูงอายุมีความสามารถในการใช้โปรแกรมประยุกต์และทำกิจกรรมบนอินเทอร์เน็ตด้านการอ่านและการสืบค้นเนื้อหา ติดตามข่าวสาร และการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ได้เป็นจำนวนมากที่สุด ขณะเดียวกันมีข้อค้นพบบางงานวิจัยหลายชิ้นที่ชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุนั้นมีความรู้ในเชิงบวกและเห็นว่าอินเทอร์เน็ตมีประโยชน์และจำเป็นในการสืบค้นข้อมูล และทำให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ข่าวสารต่าง ๆ และเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของพวกเขา ซึ่งเป็นไปตามงานวิจัยของ สมาน ลอยฟ้า (2557) ชาญชัย ศุภอรรรถกร, และคณะ (2558) Heo, Kim, & Won (2011) ซึ่งผลสรุปงานวิจัยข้างต้นนี้ยืนยันตามองค์ประกอบที่ 1

องค์ประกอบที่ 2 การใช้งานโปรแกรมที่ผู้สูงอายุทั่วไปแทบจะไม่ได้ใช้งาน อธิบายว่า ผู้สูงอายุมีลักษณะการใช้งานโปรแกรมที่ผู้สูงอายุทั่วไปแทบจะไม่ได้ใช้งาน ไม่คุ้นเคย โดยองค์ประกอบนี้ ตามที่ Morrison, & Barnett (n.d.) กล่าวว่าปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่ใช้เทคโนโลยี โดยเหตุผลก็คืออุปกรณ์เทคโนโลยีต่าง ๆ ถูกพัฒนาขึ้นด้วยฟังก์ชันที่ซับซ้อนจากความสามารถของผู้สูงอายุ อาจเป็นอุปสรรคข้อสำคัญในการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ในผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันองค์ประกอบดังกล่าวนี้ยังสามารถยืนยันประกอบกับผลเชิงคุณภาพในงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุยังมีความสับสนในเรื่องของฟังก์ชันในแอปพลิเคชัน เช่น การเข้าสมัครต้องใช้รหัสในการเข้า ซึ่งทำให้สับสนหรือลืมได้ง่าย ขณะที่ผู้สูงอายุอีกกลุ่มหนึ่งกลับมองว่าไม่ยุ่งยากเพราะมีความคุ้นเคยหรือเคยชินกับตัวแอปพลิเคชันที่ใช้เป็นประจำ ในส่วนของ **องค์ประกอบที่ 3** การใช้สื่อสังคมออนไลน์โพสต์และแสดงความเห็น อธิบายว่า ผู้สูงอายุมีลักษณะการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในลักษณะการโพสต์เรื่องราวของตนเอง แสดงความเห็นบนสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะเฟซบุ๊ก ซึ่งยืนยันด้วยผลเชิงสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2562) สํารวจกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 54-72 ปี ในการใช้เทคโนโลยีพบว่ากิจกรรมที่ได้รับความนิยมมากคือ การใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่าง เฟซบุ๊ก คิดเป็นร้อยละ

ละ 84.7 และการโทรศัพท์ผ่านออนไลน์ด้วยแอปพลิเคชันไลน์ และเฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์ (เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์)

8.5.3 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

ผลวิจัยเชิงสำรวจสรุปว่าในด้านของความสามารถในการใช้เทคโนโลยีโดยรวมทุกกลุ่มอายุอยู่ระดับปานกลาง ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่ระดับมากทุกกลุ่มอายุ หากพิจารณาถึงรายละเอียดของความสามารถนั้น จะเห็นว่าเป็นความสามารถใช้งานโปรแกรมสนทนาในการพูดคุย ติดต่อบทสนทนาเรื่องชีวิตประจำวันกับคนในครอบครัว และถามไถ่สารทุกข์สุกดิบกับคนในครอบครัวที่ห่างไกล อยู่ระดับมาก ซึ่งสรุปให้เห็นว่าเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน “ครอบครัว” ผู้สูงอายุเปิดรับเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อให้อ่านสารทุกข์สุกดิบกับคนในครอบครัวได้สะดวกยิ่งขึ้น แม้ว่าจะเทคโนโลยีจะมีความซับซ้อน แต่เป็นช่องทางที่ช่วยให้ผู้สูงอายุและวัยอื่น ๆ ในครอบครัวเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ต่าง ๆ ได้เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวรูปแบบใหม่ (Zeng, Liu, Han, & Liu, 2016; Khvorostianov, 2016; ภัสรา พงษ์สุขเวชกุล, 2554) อย่างไรก็ตาม ยังอธิบายได้ด้วยข้อสรุปงานวิจัยของ Quan-Haase, Mo, & Wellman (2017) ซึ่งสรุปว่าผู้สูงอายุนั้นมองว่าการใช้สื่อดิจิทัลมีประโยชน์สำหรับการสื่อสาร โดยเฉพาะกับผู้คนที่อยู่ห่างไกลกัน อีกทั้งพวกเขามีการใช้โทรศัพท์เพื่อเป็นตัวเลือกในการสนับสนุนด้านการติดต่อสื่อสารเนื่องจากมีความคุ้นเคยกับการใช้งาน

สำหรับข้อค้นพบใน ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างผลผลิตภาพสร้างรายได้ อยู่ระดับน้อย รวมถึงความสามารถทางผลผลิตภาพ การสร้างรายได้บนอินเทอร์เน็ต ในเรื่องการใช้ความชำนาญเชิงวิชาชีพที่มีอยู่เพื่อหารายได้ การขายของออนไลน์ ความมั่นใจในการสร้างธุรกิจออนไลน์ การรับจ้างงานอิสระอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่การสร้างรายได้จากการสร้างเนื้อหาอยู่ในระดับน้อย จากผลดังกล่าวนี้ อาจเป็นไปได้ว่าผู้สูงอายุใช้เทคโนโลยีดังกล่าวในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ขณะเดียวกัน Dogruel, Joeckel, & Bowman (2015) ได้กล่าวว่าความสามารถในการยอมรับและใช้งานเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ประสบการณ์ในอดีตและความเชี่ยวชาญทางเทคโนโลยี (prior experience and expertise with technology) และการรับรู้ถึงความสามารถทั่วไปของตนเอง (generalized self-efficacy) ซึ่งเป็นไปได้ว่าการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุในการสร้างผลผลิตภาพนั้นมีปัจจัยดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกัน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ซึ่งมีเพียงเล็กน้อยที่ได้ใช้ช่องทางดังกล่าวในการสร้างเพจขายสินค้าที่ตนเองได้ทำขึ้นมา เพื่อให้ลูกค้าหรือบุคคลที่สนใจได้เห็นสินค้าและติดต่อผ่านสื่อออนไลน์ได้เลย ซึ่งสอดคล้องกับพนม คลีฉายา (2561) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่มีความสามารถนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในทางธุรกิจสามารถมาใช้ในการนำเสนอขายสินค้าออนไลน์ของตนเองได้ ประกอบกับผลเชิงคุณภาพในงานวิจัยชิ้นนี้ก็คือ ผู้สูงอายุมีการใช้ในแง่ของการผลิตงานเนื้อหาที่ตนเองเชี่ยวชาญโดยลงเผยแพร่ผ่านยูทูบ

หรือเฟซบุ๊ก นอกจากนี้ยังมีการใช้ในการทำงาน เช่น ส่งเอกสารสำคัญทางแอปพลิเคชันไลน์ หรือการติดต่อวิดีโอ หรือรูปภาพ รวมทั้งผู้สูงอายุบางส่วนยังมีการใช้ในการติดต่อธุรกิจของตนเองโดยการสร้างเพจของตนเองเพื่อให้ลูกค้าได้เข้ามาชมสินค้าของตน

8.5.4 การรู้เท่าทันสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุกลุ่ม 60-70 ปี อยู่ระดับปานกลาง ในขณะที่กลุ่มผู้จะก้าวสู่ผู้สูงอายุ กลุ่ม 50-59 ปี อยู่ระดับมาก และผลวิจัยสรุปให้เห็นว่าด้านความสามารถเลือกใช้งานอินเทอร์เน็ตตามวัตถุประสงค์แต่ละครั้งได้อย่างถูกต้องสมประสงค์ การประเมินความถูกต้อง และการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง อยู่ในระดับมากทุกกลุ่มอายุ ซึ่งเป็นไปตามที่การวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อของ พนม คลีฉายา (2556, 2559) ในด้านของความเข้าใจเนื้อหา และในการจดจำเนื้อหาข่าวสารในสื่อ สามารถระบุถึงเป้าหมายของเนื้อหานั้น สามารถระบุเจ้าของหรือผู้สร้างเนื้อหา และความรู้ในด้านการผลิตสื่อ และในด้านการประเมินและวิพากษ์สื่อ ในการแยกแยะเนื้อหาและโฆษณาได้ สามารถตระหนักถึงอิทธิพลของสื่อต่อผู้รับสาร มีความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบของสื่อ ธุรกิจ การค้า การเมือง สถานการณ์ทางสังคม ในฐานะที่เป็นสิ่งที่สามารถกำหนดเนื้อหาในสื่อได้และความเชื่อถือที่มีต่อสื่อ และอธิบายด้วยแนวคิดของ Tyler, Simic, & De George-Walker (2018) ที่ได้อธิบายให้เห็นว่า สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางดิจิทัลของผู้สูงอายุ (Digital participation of older adults) นั้นคือ 1) การรับรู้ในศักยภาพของตนเองว่าสามารถทำสิ่งนั้นได้ (Self-efficacy) 2) ความสามารถทางดิจิทัล (Digital competence) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (Digital literacy) เช่น การมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางดิจิทัลอย่างประสบความสำเร็จ และ 3) สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Personal learning environments) ในด้านความเข้าใจที่มีต่อเทคโนโลยีที่จัดการเรื่องการผลิตและส่งเนื้อหาไปยังผู้ใช้งาน (Algorithm) การตั้งคำถามกับเนื้อหา และการตอบสนองต่อเนื้อหาอย่างปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง ทุกกลุ่มอายุ ใกล้เคียงกับ พัทณี เขยจรรยา (2559) ก็ยังพบว่าผู้สูงอายุนั้นยังเชื่อข้อมูลในสื่อออนไลน์โดยขาดการรู้เท่าทัน โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และการทานอาหารเพื่อป้องกันโรคภัย

8.5.5 จุดเริ่มต้นของการได้ใช้เทคโนโลยี

ผู้สูงอายุที่เคยทำงานในองค์กรเอกชนหรืองานราชการมีการใช้เทคโนโลยีในการทำงานมาแล้ว โดยเริ่มต้นจากการทำงานในเครื่องคอมพิวเตอร์และการใช้อินเทอร์เน็ตในการหาข้อมูลเกี่ยวกับงานที่ตนเองได้ทำ เมื่อเกษียณอายุงานแล้วยังมีการใช้อยู่เช่นกัน โดยเปลี่ยนจากเครื่องคอมพิวเตอร์มาเป็นสมาร์ตโฟน หรือแท็บเล็ตซึ่งสามารถสรุปได้จากผลการวิจัยของ Tyler, Simic, & De George-Walker (2018) ศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ทางดิจิทัลของชาวออสเตรเลียที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปและเป็นผู้เกษียณอายุแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้คนในวัยนี้เป็นสุดยอดผู้ใช้อินเทอร์เน็ต (Super-

users) โดยเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์จากการทำงาน สามารถใช้แอปพลิเคชันมากมายบนอินเทอร์เน็ต ได้อย่างมีประสิทธิภาพประหนึ่งว่าเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน รวมทั้งใกล้เคียงกันกับงานวิจัยของ Hunsaker, & Hargittai (2018) ศึกษาพบว่า ผู้ใหญ่กลุ่มที่มีอายุน้อยกว่ามีแนวโน้มที่จะเข้าถึงและใช้อินเทอร์เน็ตในปริมาณที่สูงกว่า และพวกเขายังมีทักษะทางอินเทอร์เน็ต (Internet skills) ที่ดีกว่าผู้ใหญ่กลุ่มที่มีอายุมากกว่า นอกจากนี้ ระดับรายได้และระดับการศึกษาที่สูงกว่า ยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในการเข้าถึง การใช้งาน และทักษะทางอินเทอร์เน็ตในกลุ่มผู้ใหญ่ที่มีอายุมากกว่าด้วย และยังสอดคล้องกับงานของ Hogeboom et al. (2010) ซึ่งได้ศึกษาการใช้อินเทอร์เน็ตและเครือข่ายทางสังคมในกลุ่มประชากรวัยกลางคน (middle aged) และผู้สูงอายุ (older adults) พบว่า ผู้ใหญ่วัยกลางคน (middle aged adults) มีการใช้อินเทอร์เน็ตสูงกว่าผู้ใหญ่ในวัยสูงอายุ (older adults) โดยความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อินเทอร์เน็ตกับความถี่ในการติดต่อเพื่อนและครอบครัวของผู้ใหญ่ที่มีอายุมากกว่า 50 ปี เป็นความสัมพันธ์เชิงบวก และจากผลวิจัยเชิงคุณภาพยังชี้ให้เห็นอีกว่าผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่งที่เริ่มต้นการใช้งานซึ่งมาจากการที่ลูก ๆ หรือหลาน ๆ มีความจำเป็นต้องให้พวกเขาใช้ ด้วยเหตุที่ลูก หลานต้องไปทำงานคนละจังหวัด หรือไปเรียนต่อต่างประเทศจึงต้องใช้เทคโนโลยีสื่อสารในการติดต่อสื่อสารกัน ตามที่ Beckenhauer, & Armstrong (2009) ชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุใช้สื่อดังกล่าวเพราะใช้งานได้ง่ายขึ้นในการใช้ติดต่อสื่อสารกับคนในครอบครัว ช่วยลดความรู้สึกห่างไกลกัน และมีแนวโน้มที่พวกเขาจะใช้อินเทอร์เน็ตมากขึ้นในเชิงสื่อสารสังคมออนไลน์

นอกจากนี้ผลจากการสัมภาษณ์นั้นพบอีกว่า ผู้สูงอายุมีลูกหรือหลานเป็นคนซื้อหรือหาอุปกรณ์มาให้ โดยพาไปเลือกหรือซื้อมาให้ เป็นของขวัญวันเกิด หรือการนำเครื่องเก่ามาให้ใช้หลังจากที่ลูกของพวกเขาได้เปลี่ยนรุ่นใหม่ ผลสรุปนี้อธิบายด้วยแนวความเห็นของ Comunello, Mulargia, Belotti, & Fernández-Ardèvol (2015) ที่ระบุว่า ผู้สูงอายุบางคนไม่ได้ซื้อโทรศัพท์มือถือด้วยตนเอง แต่ได้รับจากบุคคลในครอบครัวหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกัน ทั้งที่เป็นเครื่องใหม่และเครื่องที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว แม้ว่าผู้สูงอายุจะใช้งานโทรศัพท์มือถือมา 20 ปีแล้วแต่ก็มีความกังวลเมื่อต้องเปลี่ยนจากโทรศัพท์มือถือรุ่นเก่าเป็นโทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่แบบสมาร์ตโฟนที่มีระบบหน้าจอสัมผัส ซึ่งเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเปิดรับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ใหม่ ๆ ในอนาคตอีกด้วย

ผลวิจัยยังพบอีกว่า ผู้สูงอายุจะเรียนรู้วิธีการใช้เครื่องและฟังก์ชัน แอปพลิเคชันต่าง ๆ รวมทั้งการสมัครแอปพลิเคชัน เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก โดยการสอบถามลูก หลาน หรือหลานข้างบ้านในการใช้งาน ถามบุคคลรอบข้าง อาทิ เพื่อนฝูง หรือรุ่นน้องที่ชำนาญเทคโนโลยีสมัยที่ตนเองทำงานด้วยกัน บางส่วนใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการลองผิดลองถูกจากเทคโนโลยีจนเกิดความคล่องแคล่วและเคยชิน สอดคล้องกับ Comunello, Mulargia, Belotti, & Fernández-Ardèvol

(2015) ที่ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีจากหลากหลายวิธี โดยที่บางคนเรียนรู้จากการลองใช้ บางคนศึกษาจากคู่มือ หรือบางคนเข้ารับการอบรม แต่สิ่งที่สำคัญต่อการเรียนรู้ที่สุดคือ เครือข่ายส่วนบุคคล เช่น สมาชิกในครอบครัว เพราะเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือในกรณีที่ผู้สูงอายุเกิดปัญหาการใช้เทคโนโลยี

8.5.6 เทคโนโลยีและทักษะการใช้งานของผู้สูงอายุ

สำหรับในเรื่องของทักษะนั้นผลวิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกชี้ให้เห็นว่า การพิมพ์ช่วยให้การพิมพ์มีความคล่องแคล่ว การอ่านสเกตคำภาษาไทย และยังช่วยเรียนรู้ในด้านภาษาอังกฤษ ผู้สูงอายุมองว่าตัวเทคโนโลยีสามารถทำให้พัฒนาสไตล์สัมผัสด้านต่าง ๆ เช่น ฝึกสมอง ฝึกสายตา ฝึกกล้ามเนื้อ ฝึกประสาท บริหารนิ้วมือในการพิมพ์ และยังช่วยพัฒนาทางความคิดได้ ซึ่งมีข้อค้นพบที่ชี้ให้เห็นว่าการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุนั้นยังรวมไปถึงการใช้เพื่อกระตุ้นความจำ ชะลอภาวะสมองเสื่อม โดยที่ผู้สูงอายุได้ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก (สิทธิชัย คูเจริญสิน, 2559; Gitlow, 2014)

ผลวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่า ผู้สูงอายุมองว่าเทคโนโลยีนั้นยังสามารถกระจายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ชุมชน ได้ดี โดยเค้าได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์ ทั้งในเรื่องของสาธารณสุขหรือสุขภาพ อย่างไรก็ตามมีผู้สูงอายุบางส่วนที่มีจิตสาธารณะในการเป็นอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มองว่าเทคโนโลยีนั้นสามารถที่จะแบ่งปันข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เกี่ยวกับสาธารณประโยชน์ได้ เป็นไปตามที่ พนม คลีฉายา (2561) พบว่าผู้สูงอายุมีการใช้เทคโนโลยีในการสร้างกลุ่มชุมชนออนไลน์ในการคุณประโยชน์ต่อสังคม โดยเขาจะใช้เทคโนโลยี แอปพลิเคชันไลน์ในการรวมกลุ่ม (Group line) ติดต่อสื่อสารกับสมาชิกและกับลูกบ้านตนเองในการทำกิจกรรมอาสาสมัคร (อสม.) เพื่อทำกิจกรรมในหมู่บ้าน รวมทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมาน ลอยฟ้า (2557) ปรีชญา มั่นมินทร์ (2558) กิรณา สมวาทสรรค์ (2559) และ สิทธิชัย คูเจริญสิน (2559) ได้สรุปใกล้เคียงกันว่าผู้สูงอายุมองว่าส่งคลิปข่าวเตือนภัย เหตุการณ์ข่าวที่เกิดขึ้นต่าง ๆ อีกด้วย

8.5.7 อุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ

ข้อสรุปจากงานวิจัยว่า ปัจจัยที่ทำให้เป็นอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุคือมีปัญหาทางด้านสายตาหากใช้นานเกินไป เป็นไปตามที่ ชาญชัย ศุภอรรรถกร และคณะ (2558) ที่ระบุว่าอุปสรรคที่ผู้สูงอายุพบคือ ปัญหาทางด้านสายตา โดยมีอาการปวดตา แสบตา และตาพร่ามัว และยังพบว่ามีอุปสรรคในด้านของ การจดจำเนื่องจากไม่ค่อยมีเวลาใช้บ่อยจนเกิดการลืม ความซับซ้อนและความยุ่งยากจากเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุนั้นยังมีปัญหาในด้านตัวอักษรหรือตัวพิมพ์มีขนาดเล็กจนเกินไป ทำให้ยากต่อการใช้เทคโนโลยี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gitlow (2014) ได้สำรวจการใช้งานเทคโนโลยีของผู้สูงอายุและชี้ให้เห็นว่า การชราภาพนั้นส่งผลต่อการใช้งานเทคโนโลยี อันได้แก่ ปัญหาในการพิมพ์ข้อความ ปัญหาด้านความจำ ปัญหาด้านการขาด

ความรู้ในการใช้งานเทคโนโลยี จากผลสรุปงานวิจัยที่กล่าวมายังสามารถอธิบายตามแนวความคิดเรื่องพัฒนาทางร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุตามความเห็นของ เพ็ญพิไล ฤทธนาคนานนท์ (2549, น. 269-272) ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพทางร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในเรื่องของความสามารถในการฟังเสียงสูงจะลดน้อยลง และด้านสายตา การรับรู้ถึงรสชาติ และการรับรู้กลิ่นลดน้อยลง รวมไปถึงความสามารถในการจดจำที่ลดน้อยลงอีกด้วย เช่น การหลง ๆ ลืม ๆ เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมจะเพิ่มมากขึ้น สติปัญญา ความจำ การเรียนรู้ สภาพจิตใจจะเปลี่ยนแปลงไป

ผลวิจัยสรุปให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมักมีความกังวลในการกรอกข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวที่อาจถูกนำไปใช้โดยมิชอบซึ่งจนเกิดความเสียหายแก่ตนเอง โฆษณาที่อวดอ้างสรรพคุณเกินจริง และมีบางคนกังวลทางด้านระบบคลื่นสัญญาณที่มีผลกระทบต่อร่างกาย เพราะระบบสัญญาณโทรศัพท์ที่จะส่งผลกระทบต่อระบบประสาทซึ่งจะเกิดผลกระทบในระยะยาว กังวลเรื่องการทำธุรกรรมทางการเงิน กังวลต่อผู้ให้บริการทางโทรศัพท์มือถือในเรื่องของบริการเสริมต่าง ๆ ที่อยู่ในระบบที่นอกเหนือจากการจ่ายรายเดือน สามารถเทียบเคียงได้จากผลสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2562) ที่รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ซึ่งในกลุ่มผู้ใหญ่ตอนกลางและผู้สูงอายุ (คนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2489 – 2507 มีอายุ 54-72 ปี) พบว่าปัญหาจากการใช้อินเทอร์เน็ตที่พบเจอ ได้แก่ ปริมาณโฆษณาออนไลน์ที่มารบกวน (ร้อยละ 79.5) และไม่มั่นใจว่าข้อมูลที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ตจะเชื่อถือได้ (ร้อยละ 45.5) และที่น่าเป็นห่วงก็คือในกลุ่มนี้นั้นมีพฤติกรรมเสี่ยงในการเข้าเว็บไซต์ของธนาคารที่ไม่ได้สังเกตว่ามี <https://>

8.5.8 กรณีตัวอย่างเสริมสร้างพฤติกรรมหลังสะท้อนโอกาสและความเป็นไปได้ในการพัฒนาผู้สูงอายุ

จากการถอดบทเรียนกรณีตัวอย่างสรุปได้ว่า ความสำเร็จมีพื้นฐานมาจากตัวบุคคล ความเป็นตัวตน ความคิด ความรู้ ทักษะ และความสามารถที่สั่งสมมานานของผู้สูงอายุ เป็นต้นทุนสำคัญที่สามารถนำมาสร้างเนื้อหาและกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Castilla et al. (2018) ซึ่งได้ฝึกอบรมทักษะการใช้งานแอปพลิเคชันด้านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุจำนวน 46 คน ที่มีอายุระหว่าง 46-76 ปี โดยแต่ละคนมีประสบการณ์เกี่ยวกับสื่อดิจิทัลแตกต่างกันทำให้ผลลัพธ์แตกต่างกันด้วย เพราะผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ด้านสื่อดิจิทัลมาก่อนก็จะเข้าใจได้ง่ายกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ด้านสื่อดิจิทัล และหลังการฝึกอบรม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถเรียนรู้ ทำความเข้าใจ จนสามารถใช้งานแอปพลิเคชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ The Gale Group (2002) ชี้ให้เห็นถึงตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มศักยภาพของผู้สูงอายุ คือปัจจัยภายในตัวบุคคล (Individual) หมายถึง แรงจูงใจ แรงขับ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะคิด ความถนัด ลักษณะนิสัย และคุณสมบัติทางกายภาพของตัวผู้สูงอายุซึ่งมีผลต่อความสนใจของผู้สูงอายุ และยังใกล้เคียงกับผลวิจัยของ อรณุช หงษาชาติ, ชีพสมน รังสยธร และอภิชาติ ใจอารีย์ (2558) ที่ศึกษาการทำงานหลังเกษียณอายุราชการผู้สูงอายุ

60 ปีขึ้นไปพบว่า สาเหตุที่ทำให้ปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อการทำงานหลังเกษียณอายุมากที่สุดคือความรักในงานที่ทำ ได้ทำงานตามความรู้ความสามารถหรือความถนัด การทำงานส่งผลดีต่อร่างกายและจิตใจ การทำงานทำให้ได้พัฒนาตนเองตลอดเวลา มีความสุขกับการทำงาน ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รวมถึงสุขภาพร่างกายแข็งแรง ยังสามารถทำงานได้ และมีความรู้สึกเบื่อหน่ายเมื่อยู่อายุ

นอกจากนี้งานวิจัยยังพบในเรื่องของ *ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตนเองกับลูก* โดยคนรุ่นลูกเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ส่งผลให้การสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ของผู้สูงอายุสามารถเป็นจริงได้ เป็นไปตามข้อเสนอของ สมาน ลอยฟ้า (2557) ได้เสนอความเห็นว่ “ครอบครัว” สมาชิกในครอบครัวที่เป็นคนรุ่นใหม่ เช่น ลูกหลาน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะด้าน คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ควรทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี นอกจากนี้ มีข้อค้นพบงานวิจัยหลายชิ้นที่ระบุว่า เทคโนโลยีสามารถช่วยยกระดับความสัมพันธ์โดยก้าวข้ามกำแพงช่องว่างระหว่างวัย บางครั้งยังมีการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) จากผู้สูงอายุต่อลูกหลานด้วย (ภทริกา วงศ์อนันต์นนท์, และสรนันทน์ อนุชน, 2561; Randall, Pauley, & Culley, 2015) ข้อสรุปงานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นยังสอดคล้องกับผลสรุปกรณีตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า การเชื่อมโยงระหว่างรุ่นวัยเป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ ด้วยทักษะความสามารถของคนรุ่นลูก หากมีความสามารถในการถ่ายทำคลิป และมีความรู้เรื่องเทคโนโลยีการสร้างเนื้อหาเผยแพร่บนแพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นการมาบรรจบกันอย่างลงตัวของส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่มีอยู่เดิมในตัวผู้สูงอายุ กับความรู้ ความสามารถในการผลิตเนื้อหาและเทคโนโลยีของคนรุ่นลูก นำไปสู่กิจกรรมความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างรุ่นวัย

ข้อสรุปจากกรณีตัวอย่างยังได้ชี้ให้เห็นอีกว่า การเรียนรู้เทคโนโลยีพื้นฐาน เป็นสิ่งเสริมที่ผู้สูงอายุที่ตั้งใจจะใช้เทคโนโลยีสร้างเนื้อหาทำสิ่งที่ตนเองตั้งใจทำ นิสัยใ้เรียนรู้และทำอย่างจริงจัง เมื่อมาเจอเทคโนโลยีใหม่ ความสนใจเรียนรู้ ผลักดันสู่การเริ่มต้นเรียนรู้ และทำด้วยความจริงจัง ยิ่งเสริมให้การเรียนรู้เทคโนโลยีมีมากขึ้น ผลสรุปนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lam & Lee (2007) ที่สรุปว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้เริ่มต้นใช้คอมพิวเตอร์ที่ยังไม่มีความมั่นใจในศักยภาพของตนเองในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานออนไลน์อย่างหลากหลาย แต่เมื่อได้ใช้งานไปซ้กพักประกอบกับได้รับการฝึกฝนอย่างเพียงพอ ผู้สูงอายุก็จะรู้สึกดีขึ้นและมีความมั่นใจในการใช้งานเพิ่มขึ้น รวมถึงคาดหวังว่าตนเองจะมีทักษะในการทำงานด้านออนไลน์ได้ และยังสอดคล้องกับงานของ Lee, Czaja, & Sharit (2008) ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการฝึกอบรมพนักงานที่เป็นผู้สูงวัยด้วยการใช้เทคโนโลยี ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุยังมีท่าทีแสดงความต้องการในการเรียนรู้เทคโนโลยีและทักษะการใช้งานคอมพิวเตอร์เพื่อกลับไปทำงาน พวกเขาคาดหวังว่าจะได้ทำงานนอกเวลาหรืองานพาร์ทไทม์ (Part time) ที่สามารถยืดหยุ่นเวลาได้ อีกทั้งสามารถได้รับการฝึกอบรมไปด้วยพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้สิ่งที่ทำให้

กลุ่มผู้สูงอายุตั้งใจที่จะทำงานต่อนั้นมาจากตัวองค์กรและสังคมที่สนับสนุนแรงงานผู้สูงอายุที่สามารถรักษาความตั้งใจที่ผู้สูงอายุจะทำงานต่อไปได้

สำหรับในด้านของ การหารายได้แบบอิสระจะเป็นเส้นทางสู่ความมั่นคงสายใหม่ ผู้สูงอายุที่มีการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี จะยังสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องหลังวัยเกษียณได้ และสามารถสร้างรายได้ต่อเนื่องให้กับตนเองได้ ดังนั้นการเรียนรู้เทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้เสริมสร้างศักยภาพ สามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่วัยก่อนเกษียณ และผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยียังสามารถทำงานด้านเทคโนโลยีต่อไปในวัยเกษียณด้วยการเป็นพนักงานอิสระ เป็นการหารายได้แบบอาชีพอิสระ (Freelance) ได้ในวัยเกษียณ ตามที่ อรนุช หงษาชาติ, ชีพสมน รัชสยาธร และอภิชาติ ใจอารีย์ (2558) ได้มองว่า รูปแบบการทำงานหลังเกษียณอายุราชการซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานหลังเกษียณอายุราชการคือ งานด้านวิชาการและงานอื่น ๆ ที่ไม่เน้นการใช้แรงกาย โดยลักษณะงานที่เหมาะสมควรเป็นงานที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ งานที่สอดคล้องกับความชอบ ความสนใจ และความสามารถ รวมถึงงานที่มีความยืดหยุ่น ไม่มีข้อผูกมัดเพราะอยากมีอิสระในการทำงาน สามารถบริหารจัดการเวลาระหว่างเวลางานและเวลาส่วนตัวได้ด้วยตนเองเพียงคนเดียว แต่ก็มีความเสี่ยงในการไม่ได้รับค่าจ้างและไม่มีสวัสดิการเหมือนกับทำงานในบริษัท นอกจากนี้ สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พัทธพงศ์ วัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทรรณาย, และประกอบ คุปรัตน์ (2553) ได้กล่าวถึงอาชีพที่ต้องใช้นวัตกรรมของวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ความใหม่ เป็นนวัตกรรมที่ได้รับการพัฒนาขึ้น อาจจะจากนวัตกรรมที่มีอยู่ก็ได้ แต่ปรับปรุงจนมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม หรือคือสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนหน้านี้ 2) ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ สิ่งใหม่ที่คิดค้นขึ้นมาต้องสามารถสร้างกำไรหรือยกระดับสินค้าและบริการเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ และ 3) การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมจะต้องมาจากการริเริ่มของผู้ประกอบการเอง ไม่ได้เกิดจากการลอกเลียนแบบผู้อื่น

8.6 ข้อเสนอแนะเชิงประยุกต์ใช้

งานวิจัยได้สังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายสำคัญ 2 ด้าน ได้แก่ แนวนโยบายสวัสดิการพื้นฐานด้านเทคโนโลยีและคุณภาพชีวิตในสังคมผู้สูงอายุ 5G และแนวนโยบายด้านความมั่นคงในชีวิตผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยี ซึ่งการนำไปปฏิบัติควรให้ความสำคัญกับกลไกการดำเนินงาน ดังนี้

1. ความร่วมมือระหว่างองค์กร โดยเริ่มต้นจากการดำเนินงานจัดตั้งด้วยงบประมาณภาครัฐ หลังจากนั้นระดมความร่วมมือจากองค์กรธุรกิจภาคเอกชนโดยเฉพาะบริษัทผู้ประกอบการบริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง โทรศัพท์เคลื่อนที่ และสื่อดิจิทัล ธุรกิจด้านสื่อดิจิทัล องค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิเพื่อสาธารณประโยชน์ รับช่วงการบริหารการดำเนินงานต่อเนื่องไป

2. การดำเนินงานที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมประสานระหว่างรุ่นวัย 3 รุ่น ได้แก่ รุ่นหนุ่มสาว รุ่นผู้ใหญ่ และรุ่นผู้สูงอายุ เพื่อประสานพลังร่วมกันปรับตัวสู่วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลง การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

3. การสื่อสารสร้างกรอบการรับรู้นโยบายผ่านสื่อ (Media Advocacy) บนฐานองค์ความรู้ให้เกิดการยอมรับ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทัศนคติพลังของผู้สูงอายุ สร้างการรับรู้เกี่ยวกับการเป็นสังคมผู้สูงอายุในยุคดิจิทัลเพื่อสร้างการตื่นตัวในสังคม

8.7 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อเนื่องในอนาคต

งานวิจัยครั้งนี้ได้ข้อค้นพบที่แสดงให้เห็นถึงโอกาส ความเป็นไปได้ และแนวปฏิบัติที่จะนำเทคโนโลยีมาสร้างภาวะพลีพลังของผู้สูงอายุ การวิจัยพัฒนานวัตกรรมทางสังคมในการเตรียมพร้อมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ ภายใต้บริบทสังคมดิจิทัลมีแนวทางการวิจัยที่ควรทำต่อเนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. การวิจัยสร้างองค์ความรู้ (Basic Research) เกี่ยวกับแนวทางและวิธีการเรียนรู้ การเพิ่มทักษะ การเพิ่มความสามารถในการนำเทคโนโลยีมาใช้เสริมสร้างพลีพลังของผู้สูงอายุ

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) พัฒนาด้านแบบการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตด้วยเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ในระดับบุคคล ชุมชน และธุรกิจ

3. การวิจัยนโยบาย (Policy Research) วิเคราะห์แนวนโยบายพัฒนาพลีพลังผู้สูงอายุ เพื่อเตรียมพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุยุคดิจิทัล เน้นการวิจัยเชิงนโยบายสวัสดิการพื้นฐานด้านเทคโนโลยี และคุณภาพชีวิตในสังคมผู้สูงอายุ และนโยบายด้านการสร้างความมั่นคงทางรายได้ของผู้สูงอายุด้วยเทคโนโลยี

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมการปกครอง. (2561). *จำนวนประชากรแยกอายุทั่วประเทศ เดือนธันวาคม 2561*. สืบค้นจาก http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_age_disp.php
- กระทรวงอุตสาหกรรม. (2559). *ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)*. กระทรวงอุตสาหกรรม.
- ภิรมยา สมวาทสรณ์. (2559). *การศึกษาพฤติกรรมการสื่อสาร กับการส่งต่อข้อมูลผ่านแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ.
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2560). *จำนวนผู้สูงอายุจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย จำแนกตามเพศ ภาค จังหวัดและเขตการปกครอง พ.ศ.2560*. โครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- โครงการพัฒนารัฐกิจนวัตกรรมรายใหม่ (มศก.). (2560). *Startup คืออะไร*. สืบค้นจาก <http://www.startup.su.ac.th/?p=84>
- เจริญญา วงษ์พรหม และคณะ. (2558). *กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอก ระบบ*. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- จุฑารัตน์ แสงทอง. (2560). *สังคมผู้สูงอายุ(อย่างสมบูรณ์) : ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ*. วารสารกิจวิชาการ, 38(1), 6-28.
- ชาญชัย ศุภอรรถกร, และคณะ. (2558). *รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะแก่ครูผู้สูงอายุในการใช้ ICT เพื่อสนับสนุนงานบริหารและงานการเรียนการสอน :กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านธาตุ ตำบลแสนสุขอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี*. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 7(3), 42-53.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย . (2560). *SET Your Startup Business Guide รู้จักธุรกิจสตาร์ทอัพ*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายพัฒนาความรู้ผู้ประกอบการ ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน (TSI)
- เต็มทรัพย์ จันเพชร. (2557). *การพัฒนาตนเองของผู้ใหญ่*. วารสารเกื้อการุณย์, 21(1), 17-23.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย (2561) สืบค้นจาก <https://www.bot.or.th>

- ธัญมาศ ทองมูลเล็ก, และปรีชา วิจิตรธรรมรส. (2560). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับและการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ในสังคมไทย. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 2(10), 114-124.
- นงนุช สุนทรชวากานต์ และพิสุทธิ์ กุลธนวิทย์. (2556). การศึกษาผลผลิตภาพแรงงานตามอายุของแรงงานและการทำงานของ แรงงานสูงอายุในภาคอุตสาหกรรมการผลิต ภาคการค้าและบริการ และภาคการขายส่ง-ขายปลีกและโรงแรม-ภัตตาคาร. รายงานวิจัย. ผลงานพัฒนาองค์ความรู้เพื่อมโนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุและ อายุเกษียณที่เหมาะสมสำหรับคนไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- นันทยา อธิธิชินบัญชร. (2559). แนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ. *Panyapiwat Journal*, 8(1), 111-121.
- นลินี ศรีวิลาส, และปริญญ์ หุ่นโพธิ์. (ม.ป.ป). *พฤติกรรม การเข้าถึงและการใช้งานอินเทอร์เน็ตของกลุ่มผู้สูงอายุอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี*. มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะวิทยาการจัดการ.
- ปัทมา ว่าพัฒนางศ์, และปราโมทย์ ประสาทกุล (ม.ป.ป). *ประชากรไทยในอนาคต*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปรารธนา หลีกภัย. (2556). ปัจจัยนำความสามารถทางนวัตกรรมและผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร. *วารสารนักบริหาร*, 33(4), 55-63
- ปราโมทย์ ประสาทกุล และปัทมา ว่าพัฒนางศ์. (2553). นิยามผู้สูงอายุด้วยช่วงชีวิตข้างหน้า. ใน สุชาดา ทวีสิทธิ์ และ สวรัย บุญยมนานท์ (บรรณาธิการ), *คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย*. (น. 15-28). มหาวิทยาลัยมหิดล, สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด.
- ปรางสุรางค์ โชติชัชวาลกุล. (2556). *แรงจูงใจที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้เว็บไซต์เฟซบุ๊ก (Facebook) ของกลุ่มวัยกลางคนและวัยสูงอายุ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน.
- ปรีชญา แม่นมินทร์. (2558). *ค่านิยมและการใช้สื่อของเจนเนอร์เรชั่นเบบี้บูม เอ็กซ์และวายไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์.
- พนม คลีฉายา. (2556). *การรู้เท่าทันสื่อมวลชนกระแสหลักของคนกรุงเทพมหานคร*. รายงานวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์.
- พนม คลีฉายา. (2559). *การใช้งาน ความเสี่ยง การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และแนวทางการสอนเพื่อ การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย*. โครงการวิจัยระยะที่ 1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- พนม คลีณา. (2559). การเพิ่มความสามารถในความรอบรู้ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทันที่มีต่อความ
ผูกพันและความเสี่ยงจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของประชาชน. รายงานวิจัย
ระยะที่ 1. กองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการ
โทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ (กทปส.)
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 7.
กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.
- พัชนี เขยจรรยา. (2559). รูปแบบการใช้ประโยชน์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยี
การสื่อสารของผู้สูงอายุไทย. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 22(43), 121-135.
- พาสนา จุลรัตน์. (2548). *จิตวิทยาการศึกษา*. ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา. คณะ
ศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พีเพิลมีเดียทีวี (2560) “เพิ่มผลิตภาพแรงงานอย่างไรสู่ ‘ไทยแลนด์ 4.0’” สืบค้นจาก
<https://www.smartsme.co.th/content/59614>
- เพ็ญพิไล ฤทธนาคนานนท์. (2549). *พัฒนาการมนุษย์*. กรุงเทพฯ : คณะจิตวิทยา,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัสรา พงษ์สุขเวชกุล. (2554). *เทคโนโลยีสื่อใหม่กับการสื่อสารในครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร*.
(วิทยานิพนธ์ดุขภูบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, คณะนิเทศศาสตร์.
- ภัทริกา วงศ์อนันต์นนท์, และสรานันท์ อนุชน (2561). เทคโนโลยีสารสนเทศต่อสังคมผู้สูงอายุ.
วารสารพยาบาลทหารบก, 19(3), 27-32.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2561). *Active and Productive Ageing: ความท้าทายที่
ไทยต้องไปให้ถึง*. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.).
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. (2556). *โครงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผน
ผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2550-2554)*
กรุงเทพมหานคร, วิทยาลัยประชากรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิศปต์ย์ ชัยช่วย. (2560). การใช้LINEของผู้สูงอายุ: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา. *Veridian E-
Journal, Silpakorn University*, 10(1), 905-918.
- ศตพล เกิดอยู่. (2558). *ทัศนคติ พฤติกรรม และการรู้เท่าทันการใช้แอปพลิเคชันไลน์ ของกลุ่มวัยเบ
บี้บูมเมอร์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสาร
ศาสตร์และสื่อสารมวลชน.
- ศศิวิมล ดันติวุฒิ. (2559). ‘ผลิตภาพแรงงาน’ ปัจจัยกำหนดรายได้ที่ยั่งยืน. สืบค้นจาก
<https://tdri.or.th/2016/11/labour-productivity/>

- ศิริพร แซ่ลิ่ม. (2558). พฤติกรรมการใช้ไลน์แอปพลิเคชันของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2549). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมาน ลอยฟ้า. (2557). พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใหญ่ในชนบท. *อินฟอร์เมชัน*, 21(2), 18-28.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, และคณะ (2553). นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 33(128), 49-65.
- สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (ม.ป.ป). *Productivity แห่งอนาคต*. สืบค้นจาก <https://www.ftpi.or.th/2016/9398>
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2558). *ผู้สูงอายุไทยกับการทำงาน*. นิติศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สิทธิชัย คูเจริญสิน. (2559). การศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมของผู้สูงอายุที่พักอาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยบูรพา, คณะศึกษาศาสตร์.
- สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล. (2545). *มโนทัศน์ของวัยผู้สูงอายุ ใน ผู้สูงอายุในประเทศไทย รายงานการทบทวนองค์ความรู้และสถานการณ์ในปัจจุบันตลอดจนข้อเสนอแนะทางนโยบายและการวิจัย*. รายงานการวิจัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุรกุล เจนอบรม. (2534). *วิทยาการผู้สูงอายุ (Gerontology)*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์, ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน.
- สุวิช ธีระโคตร, และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2561). พฤติกรรมการใช้และการรู้เท่าทันอินเทอร์เน็ตและทัศนคติการใช้เนื้อหา ด้านสุขภาวะบนอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุ. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 36(1), 72-80.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (ม.ป.ป). “สังคมสูงวัย : ความท้าทายและการปรับตัวสู่สังคมใหม่” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว). สืบค้นจาก <https://www.trf.or.th/component/attachments/download/3982>
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๗๐)*. เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๘๒ ก ราชกิจจานุเบกษา, สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2562). *รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2561*. สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน), กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (2558). สืบค้นจาก <https://web.tcdc.or.th/th>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ .2560. *ดัชนีพัฒนาพลังผู้สูงอายุไทย* กรุงเทพฯ .: บริษัท เท็กซ์แอนด์เจอร์นัล
พับลิเคชั่น จำกัด.
- อรนุช หงษาชาติ, ชีพสมน รังสยาธร และอภิชาติ ใจอารีย์. (2558). การทำงานหลังเกษียณอายุ
ราชการของบุคลากรสายวิชาการ สังกัดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในเขต
กรุงเทพมหานคร. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 2875-2891.
- อัญชลี เกตุจันทร์, ณัฐพาส สลุงอยู่, และสุรินทร์ มรรคา. (2561). ผลกระทบของการใช้แอปพลิเคชัน
Line ที่มีต่อการดำเนินชีวิตของ ผู้สูงอายุในอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา.
วารสารรัชต์ภาคย์, 12(25), 52-65.
- อารีย์ มัยยพงษ์. (2557). สภาพและความต้องการการฝึกอบรมด้าน ICT ของผู้สูงอายุในเขต
กรุงเทพมหานคร. *Journal of Community Development Research*, 6(1), 108-
119.
- อุษา โพนทอง. (2556). “พลังของการเป็นผู้สูงอายุ (พัฒนาพลัง)” มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนา
ผู้สูงอายุไทย. สืบค้นจาก <https://thaitgri.org/?p=272>
- อุไร เดชพลกรัง. (2554). *ทัศนะของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อการเป็นผู้สูงอายุที่มี
ศักยภาพ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสง
เคราะห์ศาสตร์.
- 'Active Aging' คลิก! ชูธุรกิจ 'สูงวัยหัวใจโจ' (7 มีนาคม 2562) *กรุงเทพธุรกิจ*, สืบค้นจาก.
<http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/642812>

ภาษาอังกฤษ

- Batsis, J. A. et al. (2019). Technology for Behavioral Change in Rural Older Adults with
Obesity. *Journal of Nutrition in Gerontology and Geriatrics*,
DOI:10.1080/21551197.2019.1600097
- Beckenhauer, J. I. L., & Armstrong, J (2009). Exploring Relationships Between
Normative Aging, Technology, and Communication. *Journal Marriage &
Family Review*, 45(6-8). 825-844.
- Blažič, A. J., & Blažič, B. J. (2018). Digital Skills for Elderly People: A Learning
Experiment in Four European Countries. *Review of European Studies*,
10(4), 74-86.

- Boulton-Lewis, G. M. et al. (2007). Ageing, Learning, and Computer Technology in Australia. *Educational Gerontology*, 33(3), 253-270.
- Buckingham, D. (2008). Defining Digital Literacy-What Do Young People Need to Know About Digital Media? in C. Lankshear, & M. Knobel, M. (eds.). *Digital Literacies: concepts, policies and practices*. (pp. 73-88). Peter Lang, New York, NY
- Casado-Muñoz, R., Lezcano, F., & Rodríguez-CondeM. J. (2015). Active Ageing and Access to Technology: An Evolving Empirical Study. *Media Education Research Journal*, 45, 37-46. DOI <http://dx.doi.org/10.3916/C45-2015-04>
- Castilla, D. et al. (2018). Teaching digital literacy skills to the elderly using a social network with linear navigation: A case study in a rural area. *International Journal of Human-Computer Studies*, 118, 24-37.
- Chang, J., McAllister, C., & McCaslin, R. (2015) Correlates of, and Barriers to, Internet Use Among Older Adults. *Journal of Gerontological Social Work*, 58(1), 66-85.
- Chetty, K. et al. (2017). Bridging the digital divide: measuring digital literacy. *Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal*, 12, <http://dx.doi.org/10.5018/economics-ejournal.ja.2018-23>
- Comunello, F., Mulargia, S., Belotti, F., & Fernández-Ardèvol, M. (2015). Older People's Attitude Towards Mobile Communication in Everyday Life: Digital Literacy and Domestication Processes. In J. Zhou & G. Salvendy (Eds.), *Human Aspects of IT for the Aged Population. Design for Aging*, (pp. 439-450). Springer International Publishing Switzerland.
- Dingemans, E., & Möhring, K. (2019). A life course perspective on working after retirement: What role does the work history play? *Advances in Life Course Research*, 23-33. doi:<https://doi.org/10.1016/j.alcr.2019.02.004>
- Dogruel, L., Joeckel, S., & Bowman, N. D. (2015). The use and acceptance of new media entertainment technology by elderly users: development of an expanded technology acceptance model. *Behaviour & Information Technology*, 34(11), 1052-1063

- Elder, A. J. S., Scott, W. S., Kluge, M. A., & Elder, C. L. (2016). CyberEx Internet-Based Group Exercise for Rural Older Adults: A Pilot Study. *Activities, Adaptation & Aging*, 40(2), 107-124.
- Freelancers Union. (2017). "Freelancing in America: 2017". Retrieved from <https://www.upwork.com/i/freelancing-in-america/2017>
- Goodwin, C. L. (2013). Use of the Computer and the Internet by Well Older. *Adults, Activities, Adaptation & Aging*, 37(1), 63-78.
- Gitlow, L. (2014). Technology Use by Older Adults and Barriers to Using Technology. *Physical & Occupational Therapy In Geriatrics*, 32(3), 271-280.
- Hallows, K. M. (2013). Health Information Literacy and the Elderly: Has the Internet Had an Impact?. *The Serials Librarian*, 65(1), 39-55
- Heo, J., Kim, J., & Won, Y.-S. (2011). Exploring the Relationship Between Internet Use and Leisure Satisfaction Among Older Adults. *Activities, Adaptation & Aging*, 35(1), 43-54.
- Hoechsmann, M., & Poyntz, S. R. (2012). *Media literacies : a critical introduction*. Malden, MA : Wiley-Blackwell.
- Hogeboom, D. L. et al. (2010) Internet Use and Social Networking Among Middle Aged and Older Adults. *Educational Gerontology*, 36(2), 93-111.
- Hunsaker, A., & Hargitta, E. (2018). A review of Internet use among older adults. *new media & society*, 20(10) 3937–3954.
- Ihm, J., & Hsieh, Y. P. (2015). The implications of information and communication technology use for the social well-being of older adults. *Information, Communication & Society*, 18(10), 1123-1138.
- International Council on Active Aging®. (2016). *The future of technology for active Aging*. International Council on Active Aging® by ICAA Services. All rights Reserved.
- Khvorostianov, N. (2016). "Thanks to the Internet, We Remain a Family": ICT Domestication by Elderly Immigrants and their Families in Israel. *Journal of Family Communication*, 16(4), 355-368.

- Kim, S.-K., Lee, Y.-M., & Yim, M.-S. (2009). High-Tech Amenities for the Elderly: The Technological Assistance Needs of Elderly Koreans Aging at Home. *Journal of Housing for the Elderly*, 23(3), 204-226.
- Krcmar, M., & Cingel, D. P. (2016). Examining Two Theoretical Models Predicting American and Dutch Parents' Mediation of Adolescent Social Media Use. *Journal of Family Communication*, 16(3), 247-262.
- Lam, J., & Lee, M. K. O. (2007). Investigating the Role of Internet Self-Efficacy in the Elderly's Learning of ICT in Hong Kong, China: A Two-Part Study. *Journal of Technology in Human Services*, 25(1-2), 159-176.
- Lee, C. C., Czaja, S. J., & Sharit, J. (2008). Training Older Workers for Technology-Based Employment. *Educational Gerontology*, 35(1), 15-31
- Livingstone, S., Bober, M., & Helsper, E. (2005). *Internet Literacy among Children and Young People : Findings from the UK Children Online Project*. Retrieved from <http://eprints.lse.ac.uk/397/1/UKCGOonlineLiteracy.pdf>
- Loureiro, A., & Barbas, M. (2014). Active Ageing – Enhancing Digital Literacies in Elderly Citizens. In P. Zaphiris & A. Ioannou (Eds.), *Learning and Collaboration Technologies. Technology-Rich Environments for Learning and Collaboration*. (pp. 450–459). Springer International Publishing Switzerland.
- Maestas, N. (2007). *Back to Work: Expectations and Realizations of Work after Retirement*. RAND Labor and Population.
- Marston, H. R. et al. (2016). Technology use, adoption and behavior in older adults: Results from the iStoppFalls project. *Educational Gerontology*, 42(6), 371-387
- McQuail, D. (2005). *Mass Communication Theory*. 5th edition. UK: SAGE.
- Miwa, M et al. (2017). Changing Patterns of Perceived ICT Skill Levels of Elderly Learners in a Digital Literacy Training Course. *Ibres*, 27(1), 13-25.
- Mo, F., Zhou, J., Kosinski, M., & Stillwell, D. (2018) Usage patterns and social circles on Facebook among elderly people with diverse personality traits. *Educational Gerontology*, 44(4), 265–275.

- Morrison, J., & Barnett, A. (n.d). *Older people, technology and community the potential of technology to help older people renew or develop social contacts and to actively engage in their communities*. The Royal United Kingdom Beneficent Association.
- Parra, C. (2013). Information Technology for Active Ageing: A Review of Theory and Practice. *Foundations and TrendsR in Human-Computer Interaction*, 7(4), 351–447.
- Pfeil, U., Knut Svangstu, K., Siang Ang, C. S., & Zaphiris, P. (2011). Social Roles in an Online Support Community for Older People. *Intl. Journal of Human–Computer Interaction*, 27(4), 323–347
- Quan-Haase, A., Mo, G. Y., & Wellman, B. (2017). Connected seniors: how older adults in East York exchange social support online and offline. *Information, Communication & Society*, 20(7), 967-983.
- Randall, N. H., Pauley, S. C., & Culley, A. B. (2015). Family Social Networks, Reciprocal Socialization and the Adoption of Social Media by Baby Boomer and Silent Generation Women. *Studies in Media and Communications*, 9, 135-160.
- Sun, Y., McLaughlin, M. L., & Cody, M. J. (2016). Using the Smartphone to Support Successful Aging: Technology Acceptance with Selective Optimization and Compensation Among Older Adults. In J. Zhou & G. Salvendy (Eds.). *Human Aspects of IT for the Aged Population*. (pp. 490-500). Design for Aging. Springer International Publishing Switzerland.
- Svobodová, L., & Hedvičáková, M. (2017). The Use of the Social Networks by Elderly People in the Czech Republic and Other Countries V4. In A. K. Kar et al. (Eds.), *Digital Nations – Smart Cities, Innovation, and Sustainability*. (pp. 50–60). Conference on e-Business, e-Services and e-Society.
- The Gale Group Inc. (2002). Productive Aging. Retrieved from <https://www.encyclopedia.com/education/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/productive-aging>

- Torres, W. J., Bradford, B. C., & Beier, M. E. (2019). Technology and the Aging Worker A Review and Agenda for Future Research. In R. N Landers (ed). *Cambridge Handbook of Technology and Employee Behavior*. Cambridge University Press
- Tyler, M., Simic, V., & De George-Walker, L. (2018). Older adult Internet super-users: counsel from experience. *Activities, Adaptation & Aging*, 42(4), 328-339.
- Yang, M., Dou, M., & Han, Y. (2017). Research on New Media Usage Behaviors, Influencing Factors and Social Contact Mode of the Elderly. In J. Zhou & G. Salvendy (Eds.). *Human Aspects of IT for the Aged Population. Applications, Services and Contexts*. (pp. 170–180) Springer International Publishing Switzerland.
- Yang, Q., & Shen, Z. (n.d). *Active Aging in the Workplace and the Role of Intelligent Technologies*. Retrieved from <http://www.ntulily.org/>
- Yu, R. P., Ellison, N. B., McCammon, R. J., & Langa, K. M. (2016). Mapping the two levels of digital divide: Internet access and social network site adoption among older adults in the USA. *Information, Communication & Society*, 19(10), 1445-1464.
- Zeng, Z., Liu, L., Han, Y., & Liu, Z. (2016). Understanding Mobile SNS Usage for Aging People in China: A Perspective from Motivations, Trust and Attitude. In J. Zhou & G. Salvendy (Eds.). *Human Aspects of IT for the Aged Population. Healthy and Active Aging*. (pp. 256-265). Springer International Publishing Switzerland.

ภาคผนวก

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2
สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาคารจามจุรี 1 ชั้น 1 ห้อง 114 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330
โทรศัพท์ : 0 2218 3210-11 E-mail: curec2.ch1@chula.ac.th

COA No. 120/2562

ใบรับรองโครงการวิจัย

โครงการวิจัยที่ 125/62 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุและข้อเสนอเพื่อการเสริมสร้างภาวะพลัดพลังของผู้สูงอายุไทย

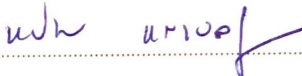
ผู้วิจัยหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.พนม คลีฉายา

หน่วยงาน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิจารณาจริยธรรมการวิจัยโดยยึดหลัก ของ Declaration of Helsinki, the Belmont report, CIOMS guidelines และ The international conference on harmonization – Good clinical practice (ICH-GCP) อนุมัติให้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวได้

ลงนาม

(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)
ประธานคณะกรรมการ

ลงนาม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หนึ่งหทัย แร่งผลสัมฤทธิ์)
กรรมการและเลขานุการ

รูปแบบการพิจารณาทบทวน: แบบลดขั้นตอน

วันที่รับรอง: 3 ธันวาคม 2562

เอกสารที่คณะกรรมการรับรอง

1. ข้อเสนอโครงการวิจัย
2. ประวัติและผลงานของผู้วิจัย
3. เอกสารข้อมูลสำหรับกลุ่มตัวอย่าง/ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย
4. หนังสือยินยอมเข้าร่วมในการวิจัย
5. แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

วันหมดอายุ: 2 ธันวาคม 2563

เลขที่โครงการ.....125/62
วันที่รับรอง.....- 3 ธ.ค. 2562
วันหมดอายุ.....- 2 ธ.ค. 2563

เงื่อนไข

1. ผู้วิจัยรับทราบว่าเป็นการผิดจริยธรรม หากดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยก่อนได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยฯ
2. หากใบรับรองโครงการวิจัยหมดอายุ การดำเนินการวิจัยต้องยุติ เมื่อต้องการต่ออายุต้องขออนุมัติใหม่ล่วงหน้าไม่ต่ำกว่า 1 เดือน พร้อมส่งรายงานความก้าวหน้าการวิจัย
3. ต้องดำเนินการวิจัยตามที่ระบุไว้ในโครงการวิจัยอย่างเคร่งครัด
4. ใช้เอกสารข้อมูลสำหรับกลุ่มตัวอย่าง/ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ใบยินยอมของกลุ่มตัวอย่างหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย และเอกสารเชิญเข้าร่วมวิจัย (ถ้ามี) เฉพาะที่ประทับตราคณะกรรมการเท่านั้น
5. หากเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ร้ายแรงในสถานที่เก็บข้อมูลที่ขออนุมัติจากคณะกรรมการ ต้องรายงานคณะกรรมการภายใน 5 วันทำการ
6. หากมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการวิจัย ให้ส่งคณะกรรมการพิจารณารับรองก่อนดำเนินการ
7. โครงการวิจัยไม่เกิน 1 ปี ส่งแบบรายงานสิ้นสุดโครงการวิจัย (AF 03-13) และบทคัดย่อผลการวิจัยภายใน 30 วัน เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น สำหรับโครงการวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ให้ส่งบทคัดย่อผลการวิจัย ภายใน 30 วัน เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักฐานในการปิดโครงการ
8. โครงการวิจัยที่ได้รับการอนุมัติโครงการโดยการพิจารณาทบทวนแบบกรณียกเว้น (Exemption review) ปฏิบัติตามเงื่อนไข ข้อ 1, 6 และ 7 เท่านั้น

Office of the Research Ethics Review Committee for Research Involving Human Subjects:
The Second Allied Academic Group in Social Sciences, Humanities and Fine and Applied Arts
Chamchuri 1 Building, Room 114, Phayathai Road, Wang Mai Sub-district,
Pathum Wan District, Bangkok 10330
Telephone number 0 2218 3210-11 E-mail curec2.ch1@chula.ac.th

COA No. 120/2562

Certificate of Research Approval

Research Project Number 125/ 62 DIGITAL TECHNOLOGY UTILIZATION OF ELDERLY AND FRAMEWORK FOR PROMOTING THAI ACTIVE AND PRODUCTIVE AGING

Principal Researcher Assoc. Prof. Phnom Kleechaya, PhD.

Office Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University

The Research Ethics Review Committee for Research Involving Human Subjects: The Second Allied Academic Group in Social Sciences, Humanities and Fine and Applied Arts at Chulalongkorn University, based on Declaration of Helsinki, the Belmont report, CIOMS guidelines and the Principle of the international conference on harmonization – Good clinical practice (ICH-GCP) has approved the execution of the aforementioned research project.

Signature Theraphan Luangthongkum
(Emeritus Prof. Theraphan Luangthongkum, PhD.)

Chairman

Signature W. Nungthai Rangponsumrit
(Asst. Prof. Nungthai Rangponsumrit, PhD.)

Secretary

Research Project Review Categories: Expedited Review

Date of approval: 3 December 2019

Expiry date: 2 December 2020

Documents approved by the Committee

1. The research proposal
2. The researcher CV
3. The information sheets for research participants
4. The informed consent form
5. The questionnaire and guide questions for in-depth interviews

Protocol No.	125/62
Date of Approval	- 3 DEC 2019
Approval Expiry Date	- 2 DEC 2020

Conditions

1. The researcher has acknowledged that it is unethical if he/she collects information for the research before the application for an ethics review has been approved by the Research Ethics Review Committee.
2. If the certificate of the research project expires, the research execution must come to a halt. If the researcher wishes to reapply for approval, he/she has to submit an application for a new certificate at least one month in advance, together with a research progress report.
3. The researcher must conduct the research strictly in accordance with what is specified in the research project.
4. The researcher must **only** use documents that provide information for the research sampling population/participants, their letters of consent and the letters inviting them to take part in the research (if any) **that have been endorsed with the seal of the Committee.**
5. If any seriously untoward incident happens to the place where the research information, which has requested the approval of the Committee, is kept, the researcher must report this to the Committee within five working days.
6. If there is any change in the research procedure, the researcher must submit the change for review by the Committee before he/she can continue with his/her research.
7. For a research project of less than one year the researcher must submit a report of research termination (AF 03-13) and an abstract of the research outcome within thirty days of the research being completed. For a research project which is a thesis, the researcher must submit an abstract of the research outcome within thirty days of the research being completed. This is to be used as evidence of the termination of the project.
8. A research project which has passed the Exemption Review, must observe only the conditions in 1, 6 and 7.

แบบสอบถามการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุและข้อเสนอเพื่อการเสริมสร้างภาวะพลัดพลังของผู้สูงอายุไทย”

คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ท่านมีอายุอยู่ระหว่าง 50-70 ปี ใช่หรือไม่
☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่ (ปิดการเก็บข้อมูล)
2. ท่านใช้ โน้ตบุ๊ก เพจบุ๊ก ยูทูบ อินสตาแกรม ทวิตเตอร์ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ มากกว่าหนึ่งอย่าง ใช่หรือไม่
☐ ใช่ (แจกแบบสอบถาม) ☐ ไม่ใช่ (ปิดการเก็บข้อมูล)

คำชี้แจง :

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจสถานภาพการเข้าถึง การใช้งาน ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ในด้านการเข้าถึง ประเมิน ใช้นโยบายของกลุ่มผู้จะก้าวสู่วัยสูงอายุ และผู้สูงอายุวัยต้น การประมวลผลจะกระทำในภาพรวมโดยไม่มี การระบุตัวบุคคล ดังนั้นขอความกรุณาท่านตอบคำถามให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

แบบสอบถามนี้ประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ 1) ปัจจัยตัวบุคคล 2) ปัจจัยเทคโนโลยี 3) แรงจูงใจในการใช้งาน 4) การเข้าถึง และการใช้งานอินเทอร์เน็ต 5) ความสามารถในการใช้งาน การสร้างความสัมพันธ์ การหารายได้จากการใช้งานอินเทอร์เน็ต และ 6) การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

กรุณาใส่เครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ หรือตารางให้ตรงกับข้อมูล ความจริง และความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ภูมิภาค

- ☐ เชียงใหม่ ☐ อุบลราชธานี ☐ นครสวรรค์ ☐ ระยอง ☐ สงขลา ☐ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ส่วนที่ 1 ปัจจัยตัวบุคคล

1. พื้นที่อาศัย

- ☐ ในเขตเมือง เทศบาล ☐ นอกเขตเมือง เทศบาล

2. เพศ

- ☐ ชาย ☐ หญิง

3. อายุ

- ☐ 50-54 ปี ☐ 55-59 ปี ☐ 60-64 ปี ☐ 65-70 ปี

4. ระดับการศึกษา

- ☐ ไม่เคยเรียนหนังสือ ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษา ☐ อนุปริญญา ปวช./ปวส.
☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

5. รายได้ปัจจุบันต่อเดือน

- ☐ ไม่มีรายได้ ☐ ต่ำกว่า 1,000 บาท
☐ 1,001- 5,000 บาท ☐ 5,001-10,000 บาท
☐ 10,001-20,000 บาท ☐ 20,001-30,000 บาท
☐ 30,001-40,000 บาท ☐ 40,001-50,000 บาท
☐ 50,001-70,000 บาท ☐ มากกว่า 70,000 บาท

เลขที่โครงการ.....	125/ 62
วันที่รับรอง.....	- 3 ธ.ค. 2562
วันหมดอายุ.....	- 2 ธ.ค. 2563

6. อาชีพปัจจุบัน

- ☐ ไม่ประกอบอาชีพ
☐ เกษตรกร / ทำนา ทำสวน ทำไร่
☐ รับจ้าง
☐ ข้าราชการบำนาญ
☐ ข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ
☐ ธุรกิจส่วนตัว / ค้าขาย
☐ พนักงานบริษัท เอกชน ลูกจ้าง

7. สถานภาพ

- ☐ โสด
☐ สมรส
☐ หย่าร้าง
☐ หม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต)

8. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตมากี่ปีแล้ว

- ☐ มากกว่า 5 ปี
☐ 4-5 ปี
☐ 3 ปี
☐ 1-2 ปี
☐ น้อยกว่า 1 ปี

9. ท่านใช้คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก คล่องแคล่วเพียงใด

- ☐ ใช้ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ
☐ ใช้ได้โดยต้องมีคนสอน
☐ ใช้ไม่เป็นเลย
☐ ใช้ได้ด้วยตนเองแต่ยังไม่คล่องแคล่วนัก
☐ ใช้โดยวานให้คนอื่นทำให้ทั้งหมด

10. ท่านใช้แท็บเล็ต หรือไอแพด คล่องแคล่วเพียงใด

- ☐ ใช้ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ
☐ ใช้ได้โดยต้องมีคนสอน
☐ ใช้ไม่เป็นเลย
☐ ใช้ได้ด้วยตนเองแต่ยังไม่คล่องแคล่วนัก
☐ ใช้โดยวานให้คนอื่นทำให้ทั้งหมด

11. ท่านใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนคล่องแคล่วเพียงใด

- ☐ ใช้ได้ด้วยตนเองอย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ
☐ ใช้ได้โดยต้องมีคนสอน
☐ ใช้ไม่เป็นเลย
☐ ใช้ได้ด้วยตนเองแต่ยังไม่คล่องแคล่วนัก
☐ ใช้โดยวานให้คนอื่นทำให้ทั้งหมด

ส่วนที่ 2 : ปัจจัยเทคโนโลยี

12. พื้นที่ที่ท่านพักอาศัยมีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้บริการหรือไม่

- ☐ มี
☐ ไม่มี

13. บ้านที่ท่านพักอาศัยติดตั้งสัญญาณไวไฟหรือไม่

- ☐ ติดตั้ง
☐ ไม่ได้ติดตั้ง

14. ท่านมีอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตใดบ้างดังต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ
☐ โน้ตบุ๊ก คอมพิวเตอร์พกพา
☐ แท็บเล็ต หรือไอแพด
☐ โทรศัพท์สมาร์ทโฟน

15. ท่านใช้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงแบบใด

- ☐ เหม่าจ่ายรายเดือน
☐ เติมนเงิน
☐ ไม่ทราบ เพราะลูกหรือสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้จ่ายค่าบริการให้

เลขที่โครงการ.....125162
 วันที่รับรอง.....- 3 ธ.ค. 2562
 วันหมดอายุ.....- 2 ธ.ค. 2563

16. ค่าบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในแต่ละเดือนที่ท่านใช้อยู่ในปัจจุบัน

☐ มากกว่า 600 บาท

☐ 301-600 บาท

☐ 101-300 บาท

☐ 51-100 บาท

☐ ต่ำกว่า 50 บาท

17. ราคาโทรศัพท์สมาร์ทโฟนที่ท่านใช้อยู่ในปัจจุบัน

☐ มากกว่า 10,000 บาท

☐ 7,001-10,000 บาท

☐ 3,001-7,000 บาท

☐ 1,001-3,000 บาท

☐ ต่ำกว่า 1,000 บาท

ส่วนที่ 3 : แรงจูงใจในการใช้งานเทคโนโลยี

18. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตด้วยเหตุผลต่อไปนี้ มากน้อยเพียงใด

เหตุผลในการใช้งานอินเทอร์เน็ต	ระดับแรงจูงใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านสุขภาพกาย จิต ใช้ชีวิต ออกกำลังกาย					
1. ท่านต้องการข้อมูล ความรู้ในการดูแล รักษาสุขภาพตนเอง					
2. ท่านต้องการข้อมูล วิธีการ ที่จะนำมาใช้ออกกำลังกาย					
3. ท่านต้องการความบันเทิงเรีงใจ					
4. ท่านต้องการพักผ่อนหย่อนใจ					
5. ท่านต้องการสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต					
6. ท่านต้องการเป็นคนที่ใช้ชีวิตได้อย่างทันสมัย					
ด้านการมีส่วนร่วมในการมีงานทำ ครอบครัว ชุมรม					
7. ท่านต้องการรับทราบข่าวสาร ความเป็นไปของสังคม					
8. ท่านต้องการบ่งบอก แสดงตัวตน					
9. ท่านต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนใกล้ชิด ครอบครัว					
10. ท่านต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ					
11. ท่านต้องการเข้ากลุ่ม ทำกิจกรรมกับคนวัยเดียวกัน					
12. ท่านต้องการติดต่อเพื่อน ๆ					
13. ท่านต้องการเข้าร่วม รวมกลุ่มทำกิจกรรม					
14.ท่านต้องการทำกิจกรรมจิตอาสา					

เลขที่โครงการ..... 125162

วันที่รับรอง..... - 3 ธ.ค. 2562

วันหมดอายุ..... - 2 ธ.ค. 2563

เหตุผลในการใช้งานอินเทอร์เน็ต	ระดับแรงจูงใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านความมั่นคงในรายได้ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมปลอดภัย					
15. ท่านต้องการใช้อินเทอร์เน็ตไปทำประโยชน์ในการหารายได้					
16. ท่านต้องการข้อมูลเพื่อนำมาสร้างรายได้					
17. ท่านต้องการสร้างความมั่นคงในชีวิต					
การใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาพฤฒิพลัง					
18. ท่านเชื่อว่าตนสามารถใช้อุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตได้					
19. ท่านต้องการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาตนเอง					
20. ท่านต้องการหาความรู้จากโลกออนไลน์					

ส่วนที่ 4 : การเข้าถึงและการใช้งานอินเทอร์เน็ต

19. ท่านมีอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตข้อใดบ้างที่เป็นของตนเอง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ โทรศัพท์มือถือ ☐ คอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะ ☐ คอมพิวเตอร์พกพาหรือโน้ตบุ๊ก ☐ แท็บเล็ต
☐ ไม่มีเป็นของตนเอง

20. ในแต่ละวันท่านใช้อินเทอร์เน็ตบ่อยเพียงใด

- ☐ มากกว่า 8 ครั้งในแต่ละวัน ☐ วันละ 7-8 ครั้ง
☐ วันละ 5-6 ครั้ง ☐ วันละ 3-4 ครั้ง
☐ วันละ 1-2 ครั้ง

21. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตในแต่ละครั้ง เป็นเวลานานเท่าไร

- ☐ มากกว่า 2 ชั่วโมง ☐ 1-2 ชั่วโมง
☐ ครึ่งชั่วโมง แต่ไม่เกิน 1 ชั่วโมง ☐ 15 นาทีถึงครึ่งชั่วโมง
☐ น้อยกว่า 15 นาที

22. ในแต่ละวันโดยรวมท่านใช้อินเทอร์เน็ตกี่ชั่วโมง

- ☐ มากกว่า 7 ชั่วโมง ☐ 6-7 ชั่วโมง
☐ 4-5 ชั่วโมง ☐ 2-3 ชั่วโมง
☐ น้อยกว่า 1 ชั่วโมง

เลขที่โครงการ.....	125162
วันที่รับรอง.....	- 3 ธ.ค. 2562
วันหมดอายุ.....	- 2 ธ.ค. 2563

23. ในแต่ละวันท่านใช้โปรแกรม เว็บไซต์ แอปพลิเคชันต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

สื่อดิจิทัล	ระดับความถี่ในการใช้งาน				
	ตลอดเวลา	บ่อย ๆ	ใช้บ้าง ไม่ใช้บ้าง	แทบจะ ไม่ใช้	ไม่เคย ใช้เลย
1. เว็บไซต์ต่าง ๆ					
2. เว็บบล็อก					
3. เฟซบุ๊ก					
4. อินสตาแกรม					
5. ยูทูบ					
6. ทวิตเตอร์					
7. ไลน์					
8. พอดคาสต์					
9. เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์					
10. แอปพลิเคชันต่าง ๆ					

24. โปรแกรมในข้อ 23 ที่ท่านใช้มากที่สุด คือ (โปรดระบุเพียงชื่อเดียว) _____

25. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตในเรื่องต่อไปนี้ มากน้อยเพียงใด

ลักษณะการใช้งานอินเทอร์เน็ต	ระดับการใช้งาน				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. รับส่งอีเมล					
2. สนทนาผ่านโปรแกรมไลน์ เฟซบุ๊ก					
3. เขียนบล็อก หรือทำคลิปอัปโหลดบนยูทูบ หรือสร้างเว็บไซต์ หรือสร้างเพจของตนเอง					
4. ซื้อสินค้าออนไลน์					
5. โอนเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร					
6. สืบค้นข้อมูล					
7. อ่านข่าว ติดตามความเคลื่อนไหว เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม					
8. โพสต์ข้อความ ภาพ เรื่อง ของตนเอง					
9. แสดงความเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ					

เลขที่โครงการ 125162
วันที่รับรอง - 3 ธ.ค. 2562
วันหมดอายุ - 2 ธ.ค. 2563

ส่วนที่ 5 : ความสามารถในการใช้งาน การสร้างความสัมพันธ์ การหารายได้จากการใช้งานอินเทอร์เน็ต

26. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตเรื่องต่อไปนี้คล่องแคล่วมากน้อยเพียงใด

ความสามารถในการใช้งานอินเทอร์เน็ต	ระดับความคล่องแคล่ว				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ความสามารถในการใช้งานอินเทอร์เน็ต					
1. สืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต					
2. ส่งต่อเนื้อหา เรื่องที่ได้รับมา หรืออ่านเจอ ให้แก่ผู้อื่น					
3. อ่านเนื้อหาต่าง ๆ บนอินเทอร์เน็ตได้อย่างเข้าใจ					
4. สามารถเขียนเรื่อง หรือถ่ายคลิปลงอินเทอร์เน็ตได้					
5. สามารถเข้ากลุ่มสนทนากับบุคคลอื่น ๆ ได้หลากหลายกลุ่ม					
6. สามารถเรียนรู้ หรือปรับตัวเองมาใช้อินเทอร์เน็ตได้					
7. สามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างปลอดภัยด้วยตนเอง					
ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว					
1. ท่านสามารถใช้โปรแกรมสนทนากับคนในครอบครัวได้ด้วยตนเอง					
2. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตติดต่อกับคนในครอบครัวในเรื่องชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง					
3. ท่านถามไถ่สารทุกข์สุกดิบกับคนที่อยู่ห่างไกลผ่านไลน์ได้					
4. ท่านสามารถใช้งานได้ทั้งไลน์ เฟซบุ๊ก ยูทูบด้วยตัวท่านเอง					
ผลิตภาพ การสร้างรายได้					
1. ท่านสามารถใช้ความชำนาญเชิงวิชาชีพที่มีอยู่ มาหารายได้บนอินเทอร์เน็ต					
2. ท่านสามารถสร้างรายได้จากการขายของออนไลน์ได้					
3. ท่านสามารถสร้างรายได้จากคลิปที่ท่านถ่ายและโพสต์บนยูทูบ					
4. ท่านมั่นใจว่าท่านสามารถสร้างธุรกิจของตนเองบนอินเทอร์เน็ตได้					
5. ท่านสามารถรับจ้างงานเพื่อสร้างรายได้จากคนบนอินเทอร์เน็ตได้					

เลขที่โครงการ.....	125/62
วันที่รับรอง.....	- 3 ธ.ค. 2562
วันหมดอายุ.....	- 2 ธ.ค. 2563

ส่วนที่ 6 : การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

27. ท่านมีพฤติกรรมในการใช้งานอินเทอร์เน็ตเรื่องต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

พฤติกรรมในการใช้งานอินเทอร์เน็ต	ระดับความบ่อยครั้งในการแสดงพฤติกรรม				
	เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	แทบจะไม่เคยทำ	ไม่เคยทำเลย
1. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตได้ตามความต้องการใช้งานแต่ละครั้ง					
2. ท่านสังเกต หรือตั้งข้อสงสัย หรือรู้ว่าข่าว หรือโฆษณาที่ขึ้นบนฟีดเฟซบุ๊กของท่าน หรือคลิปที่แนะนำเมื่อเข้ายูทูบ เป็นการตั้งค่าด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มุ่งหวังผลทางการค้า					
3. เมื่อท่านเห็นเรื่องบางเรื่องที่ส่งมาถึงท่านผ่านไลน์ หรือเฟซบุ๊ก ท่านไม่ปักใจเชื่อในทันที					
4. ท่านตรวจสอบความถูกต้องของข่าว หรือเรื่องที่ถูกส่งมาถึงท่าน					
5. ท่านตั้งคำถามกับเนื้อหาบนอินเทอร์เน็ตในด้านจริยธรรม					
6. ท่านวางเฉยกับเรื่องราว หรือเนื้อหาที่ท่านสงสัยในความถูกต้องที่ถูกส่งมาให้ท่าน หรือไม่กดเข้าไปดู หรือเลื่อนผ่านไป					
7. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตอย่างเป็นประโยชน์ต่อตัวท่านเอง					

***** ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม *****

เลขที่โครงการ.....	125162
วันที่รับรอง.....	- 3 ธ.ค. 2562
วันหมดอายุ.....	- 2 ธ.ค. 2563

คำถามสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ
โครงการวิจัยเรื่อง “การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุ
และข้อเสนอเพื่อการเสริมสร้างภาวะพลพลังของผู้สูงอายุไทย”

ประเด็นที่ 1: ปัจจัยตัวบุคคล

1. ท่านเริ่มใช้อินเทอร์เน็ตตั้งแต่เมื่อไร แล้วใช้อะไรบ้าง
2. การใช้อินเทอร์เน็ตง่ายหรือยุ่งยาก อะไรที่ง่าย อะไรที่ยุ่งยาก
3. ท่านใช้งานอินเทอร์เน็ตได้คล่องแคล่วแค่ไหน อะไรที่คล่องแคล่ว อะไรที่ใช้ไม่เป็น หรือใช้ยาก
4. ท่านมีผู้ช่วยเหลือ แนะนำ การใช้อินเทอร์เน็ตในบ้านหรือไม่ ถ้ามี เป็นใครบ้าง (ลูก หลาน ผู้ดูแล ฯลฯ)

ประเด็นที่ 2 : ปัจจัยเทคโนโลยี

1. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่ายอะไร (เน็ตบ้าน / เน็ตมือถือ / ไวไฟ)
2. ท่านจ่ายค่าบริการอินเทอร์เน็ตมือถือแบบใด เท่าไร และท่านคิดว่าถูก หรือ แพง เพราะอะไร
3. อุปกรณ์ที่ท่านใช้ต่ออินเทอร์เน็ต (มือถือ คอมพิวเตอร์ พีซี แท็บเล็ต) มีอะไรบ้าง อันไหนที่ใช้เป็นประจำ เพราะอะไร
4. อุปกรณ์ที่ท่านใช้ต่ออินเทอร์เน็ต (มือถือ คอมพิวเตอร์ พีซี แท็บเล็ต) ราคาประมาณเท่าไร อุปกรณ์ใดที่ท่านรู้สึกว่าท่านสามารถซื้อได้โดยไม่ต้องรอนำเงิน

ประเด็นที่ 3 : แรงจูงใจในการใช้งาน

1. ทำไมท่านหันมาใช้อินเทอร์เน็ต (ถามโดยให้ตอบด้วยตนเองก่อน)
2. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตด้วยเหตุผลต่อไปนี้ หรือไม่ เพราะอะไร (ถามทีละเหตุผล)
 - 2.1 ด้านสุขภาพ ใช้ในด้านการเสริมสร้างสุขภาพกาย สุขภาพจิต การใช้ชีวิต และออกกำลังกาย
 - 2.2 ด้านการมีส่วนร่วม ใช้ในการมีงานทำ การมีส่วนร่วมกับคนในครอบครัว เพื่อน การเข้าร่วมกิจกรรม ชมรม รู้สึกว่าตนเองทันสมัย ใช้แล้วทำให้รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน
3. ด้านความมั่นคงในการใช้ชีวิต ใช้ในการหาหรือมีรายได้ที่สามารถใช้ดำรงชีวิตได้ ความเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมปลอดภัย
4. การใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเอง เป็นการยอมรับในความสามารถของตนเองในการใช้อุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตได้ ต้องการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาตนเอง ต้องการหาความรู้จากโลกออนไลน์ -
3. อุปสรรคที่ทำให้ท่านไม่อยากจะใช้อินเทอร์เน็ตคืออะไร
4. ท่านตั้งใจจะก้าวข้ามอุปสรรคดังกล่าว เพื่อให้สามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตได้หรือไม่ เพราะอะไร

ประเด็นที่ 4 : การเข้าถึงและการใช้งาน

1. ในแต่ละวันใช้อินเทอร์เน็ตบ่อยแค่ไหน และแต่ละครั้งใช้นานกี่ชั่วโมง
2. ใช้โปรแกรม เว็บ แอปพลิเคชัน อะไรบ้าง
3. ใช้งานเรื่องอะไรบ้าง ช่วยเล่าให้ฟังทีละเรื่อง พร้อมระบุว่าใช้อย่างไร มีความยาก ง่าย ปลอดภัยไหม
 - ส่งอีเมล
 - แชทผ่านไลน์ เฟซบุ๊ก

เลขที่โครงการ.....	125/62
วันที่รับรอง.....	- 3 ธ.ค. 2562
วันหมดอายุ.....	- 2 ธ.ค. 2563

- โพสต์เรื่องราวของตนเองหรือคนใกล้ชิด เขียนบล็อก ทำคลิปอัปเดต
- ชื้อของออนไลน์
- การทำธุรกรรมทางการเงิน
- การเรียนรู้
- การสืบค้นข้อมูลและเนื้อหาที่ต้องการ

4. ท่านอ่าน ดู เนื้อหาเรื่องอะไรบ้าง อะไรที่อ่าน ดูประจำ

5. ท่านติดตามเว็บ เพจ ดารา นักข่าว ช่องสถานี อะไรเป็นประจำ

ประเด็นที่ 5 : มุมมองต่อเทคโนโลยี การรู้เท่าทัน และการใช้ประโยชน์

1. ท่านคิดว่าตัวท่านมีความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตมากเพียงใด ถ้าเทียบกับคนวัยเดียวกัน อะไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น

2. ท่านใช้งานอินเทอร์เน็ตได้คล่องแคล่วแค่ไหน มีความสามารถเรื่องใด ไม่สามารถในเรื่องอะไร

3. เรื่องที่ท่านกังวลมากที่สุดในการใช้งานอินเทอร์เน็ต

4. ท่านเคยหรือไม่เคย หรือมักจะถูกลอกจากคนบนสื่อออนไลน์ในเรื่องใด

5. ท่านคิดว่าท่านมีความปลอดภัยในการใช้สื่อออนไลน์มากน้อยเพียงใด เพราะอะไร และการใช้งานสื่อออนไลน์ที่ปลอดภัยต้องใช้อย่างไร

6. ท่านคิดว่าสื่อออนไลน์มีความสำคัญ หรือช่วยให้ท่านได้ใกล้ชิดสนิทสนมกับลูกหลานเพียงใด เพราะอะไร อะไรที่ช่วยให้ใกล้ชิด อะไรที่เป็นอุปสรรค

7. ท่านคิดว่าท่านสามารถใช้สื่อออนไลน์หารายได้ได้หรือไม่ เพราะอะไร ถ้าได้ จะใช้อย่างไร ถ้าไม่ได้ อะไรคืออุปสรรค

8. ท่านคิดว่าท่านสามารถใช้สื่อออนไลน์เพื่อช่วยเหลือชุมชนได้หรือไม่ เพราะอะไร ถ้าได้ จะใช้อย่างไร ถ้าไม่ได้ อะไรคืออุปสรรค

ประเด็นที่ 6 ความต้องการรับการสนับสนุน

1. ท่านต้องการรับการสนับสนุนอะไรบ้าง เพื่อให้ท่านสามารถใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตได้

2. วิธีการที่ต้องการรับการสนับสนุนมีอะไรบ้าง และด้วยวิธีการอย่างไร

3. เนื้อหา เรื่องที่ต้องการรับการสนับสนุนมีอะไรบ้าง และด้วยเนื้อหานี้ท่านต้องการรับการสนับสนุนด้วยวิธีการอย่างไร

เลขที่โครงการ.....	125/62
วันที่รับรอง.....	- 3 ธ.ค. 2562
วันหมดอายุ.....	- 2 ธ.ค. 2563

คำถามสัมภาษณ์กรณีศึกษาผู้สูงอายุ
โครงการวิจัยเรื่อง “การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุ
และข้อเสนอเพื่อการเสริมสร้างภาวะพหุพลังของผู้สูงอายุไทย”

ประเด็นที่ 1: ต้นทุนชีวิตและการใช้เทคโนโลยี

1. ก่อนเกษียณอายุ ท่านทำงานอะไร ตำแหน่งอะไร รับผิดชอบงานด้านใด
2. การใช้ชีวิตส่วนตัว ครอบครัว สังคมเพื่อน ชุมชน ก่อนเกษียณอายุเป็นอย่างไร
3. ท่านเริ่มใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตช่วงวัยใด ใช้อย่างไร คล่องแคล่วเพียงใด
4. ท่านเรียนรู้การใช้งานอินเทอร์เน็ตอย่างไร เรียนด้วยตนเอง หรือมีคนสอน
5. หากท่านเรียนรู้ด้วยตนเอง ท่านทำอย่างไร มีเทคนิควิธีการเรียนรู้อย่างไร

ประเด็นที่ 2 : การทำงานในฐานะผู้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี

1. เล่าให้ฟังถึงว่า แนวคิดที่ท่านสร้างเพจ / YouTube Channel ของตนเองเป็นอย่างไร
2. ขั้นตอนการทำงานในฐานะผู้ทำเพจ / YouTube Channel ของท่านเป็นอย่างไร
3. ท่านวางแผนในการทำเพจ /YouTube Channel ต่อไปอย่างไร
4. ท่านต้องการรับการสนับสนุนอะไรบ้าง และรับการสนับสนุนอย่างไร เพื่อจะพัฒนาการทำงานในฐานะ

ยูทูปเบอร์ บล็อกเกอร์ กรณาระบุทั้งวิธีการ และเรื่องที่ต้องการรับการสนับสนุน

ประเด็นที่ 3 : แรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี

1. ท่านเชื่อว่าท่านใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตคล่องแคล่วเพียงใด ใช้อย่างไร เพราะอะไร
2. ท่านต้องการจะพัฒนาความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตให้ดีขึ้นหรือไม่ เพราะอะไร
3. เหตุผลที่ทำให้ท่านต้องการพัฒนาความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตของตนเองคืออะไร
4. ท่านคิดว่า อุปสรรคในการใช้งาน และการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีของผู้สูงอายุคืออะไร ในด้านต่อไปนี้
 - การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล
 - การเสริมสร้างสุขภาพทั้งสุขภาพกาย และสุขภาพจิต
 - การสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว เพื่อน ชุมชน
 - การหารายได้
 - การทำงานชุมชน จิตอาสา

ประเด็นที่ 4 : ข้อเสนอเพื่อส่งเสริมภาวะพหุพลัง

1. เราจะกระตุ้นให้ผู้สูงอายุใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างไร
2. เราจะทำลายอุปสรรคในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างไร
3. ในฐานะผู้สูงอายุ ท่านต้องการรับการสนับสนุนอะไรบ้าง และรับการสนับสนุนอย่างไร เพื่อให้ท่านได้

ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล

เลขที่โครงการ.....	125 / 62
วันที่รับรอง.....	- 3 ธ.ค. 2562
วันหมดอายุ.....	- 2 ธ.ค. 2563

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ	รองศาสตราจารย์ ดร. พนม คลีฉายา
ตำแหน่ง	หัวหน้าภาควิชาการประชาสัมพันธ์ หัวหน้าหน่วยปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านความรู้ ทางดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อ (DIRU)
สถานที่ติดต่อ	คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เลขที่ 254 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330
เบอร์โทรศัพท์	02-218-2195
E-mail	phnom.k@chula.ac.th

ความเชี่ยวชาญ

สาขาวิชานิเทศศาสตร์ การรู้เท่าทันสื่อ การสื่อสารสุขภาพ การสื่อสารสาธารณะ

รางวัลและเกียรติบัตร

รางวัลสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ รางวัลผลงานวิจัย ระดับดี ประจำปีงบประมาณ 2562

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการเตรียมพร้อมสำหรับการจัดการภัยพิบัติแผ่นดินไหว”

งานวิจัย

- งานวิจัยเรื่อง “การประเมินผลการทำงานขององค์กรอิสระ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ”
เสนอสำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า พ.ศ. 2547 (ร่วมคณะวิจัย โดยมี รศ.ดร.พนา ทองมี
อาคม เป็นหัวหน้าโครงการ)
- การวิจัยเรื่อง “สถานภาพการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพของหนังสือพิมพ์รายวัน” ชุดโครงการวิจัย
ระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพเพื่อประชาชน สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข พ.ศ. 2548 (หัวหน้า
โครงการ)

3. การวิจัยเรื่อง “การวัดคุณค่าตราสินค้ามหาวิทยาลัยรังสิต” ทุนวิจัยโครงการวิจัยสถาบันมหาวิทยาลัยรังสิต พ.ศ. 2549 (หัวหน้าโครงการ)
4. การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงนโยบายการสร้างนักสื่อสารสุขภาพและระบบการสื่อสารสุขภาพแห่งชาติ” ชุดโครงการวิจัยระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพเพื่อประชาชน ระยะที่ 2 สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข พ.ศ. 2549 (ร่วมคณะวิจัย โดยมี รศ. มาลี บุญศิริพันธ์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นหัวหน้าโครงการ)
5. การวิจัยเรื่อง “ความต้องการข่าวสาร การใช้สื่อ และนิสัยการเปิดรับสื่อของผู้สูงอายุไทย” ทุนวิจัยจากกองทุนเพื่อการวิจัย คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย งบประมาณเงินนอกงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 (หัวหน้าโครงการ)
6. การวิจัยเรื่อง “การสำรวจความเชื่อถือและไว้วางใจของผู้ชม (Trust Rating) และสร้างตัวชี้วัดคุณภาพรายการ (Program Quality Indicator) ตามมาตรฐานสื่อสาธารณะของ “ไทยพีบีเอส” ทุนวิจัยองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท) ปี 2555 (ร่วมคณะวิจัยของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล)
7. การวิจัยเรื่อง “การรู้เท่าทันสื่อมวลชนกระแสหลักของคนกรุงเทพมหานคร” ทุนวิจัยจากกองทุนเพื่อการวิจัย คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย งบประมาณเงินนอกงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 (หัวหน้าโครงการ)
8. การวิจัยเรื่อง “การพึ่งพาสื่อของประชาชนในเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ” คลัสเตอร์วิจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและจัดการภัยพิบัติ (งบคลัสเตอร์ใหม่) โครงการทุนยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงลึก ประจำปี 2556 (หัวหน้าโครงการ)
9. การวิจัยเรื่อง “แนวโน้มวิชาชีพ หลักสูตร และคุณสมบัติพึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์” ทุนวิจัยจากกองทุนเพื่อการวิจัย คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย งบประมาณเงินนอกงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 (หัวหน้าโครงการ)
10. การวิจัยเรื่อง “การใช้งาน ความเสี่ยง การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และแนวทางการสอนเพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลสำหรับนักเรียนมัธยมในประเทศไทย” ทุนพัฒนานักวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ประจำปี 2557 (หัวหน้าโครงการ)
11. การวิจัยเรื่อง “การสร้างตัวชี้วัดคุณภาพรายการ (Program Quality Indicator) ตามมาตรฐานสื่อสาธารณะของไทยพีบีเอส ทุนวิจัยองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท) ปี 2557 (ร่วมคณะวิจัยของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล)
12. การวิจัยเรื่อง “การทดสอบตัวชี้วัดคุณภาพรายการตามมาตรฐานสื่อสาธารณะของไทยพีบีเอส” ทุนวิจัยองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท) ปี 2558 (ร่วมคณะวิจัยของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล)

13. การวิจัย เรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการเตรียมพร้อมสำหรับการจัดการภัยพิบัติแผ่นดินไหว” โครงการทุนยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงลึก กลุ่มวิจัยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการจัดการภัยพิบัติ กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปี 2559 (หัวหน้าโครงการ) ได้รับรางวัล สภาวิจัยแห่งชาติ: รางวัลผลงานวิจัย ระดับดี ประจำปีงบประมาณ 2562
14. การวิจัย เรื่อง “การรู้เท่าทันเกมส์ของนักเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย” ทุนอุดหนุนการวิจัย ประเภทเงินอุดหนุนการวิจัยจากรัฐบาล ประจำปีงบประมาณ 2560 (หัวหน้าโครงการ)
15. การวิจัยเรื่อง “การเข้าถึง เข้าใจ ประเมิน และใช้ข้อมูลข่าวสารสุขภาพเพื่อการดูแลตนเองให้ปลอดภัยจากโรคติดต่ออุบัติใหม่ที่แพร่มาจากต่างประเทศของประชาชนในเขตเมือง” ทุนสนับสนุน จาก สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ประจำปี 2560 (หัวหน้าโครงการ)
16. การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาออกแบบ ประเมินผลสัมฤทธิ์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อแบบเรียนด้วย ตนเอง โมดูลเพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา” ทุนอุดหนุนการวิจัย สำนักงาน คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปี 2560 (หัวหน้าโครงการ)
17. การวิจัยเรื่อง “การใช้สื่อดิจิทัลและความเป็นพลเมืองบนสื่อดิจิทัลของนักเรียนมัธยมศึกษาใน ประเทศไทย” ทุนอุดหนุนการวิจัย ประเภทเงินอุดหนุนการวิจัยจากรัฐบาล ประจำปีงบประมาณ 2561 (หัวหน้าโครงการ)
18. การวิจัยเรื่อง “ความต้องการเนื้อหาแบบเรียนออนไลน์เพื่อการเรียนรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา” ทุนอุดหนุนการวิจัย เงินนอกงบประมาณแผ่นดิน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปี 2561 (หัวหน้าโครงการ)